

<36614830700014

<36614830700014

Bayer. Staatsbibliothek

H. Un. 147.

COMPENDIUM
ERUDITIONIS.
COMPLECTENS

Historiam Sacram,
Profanámque, Politicam,
Geographiam, Ritus Veterum, &
Chronologiam.

AD

CAPTUM JUVENTUTIS,

ET

USUM HISTORIOPHILORUM,

Coactum à

P. ANSELMO DESING,

O. S. Benedicti in Exemptæ Congreg,
SS. Angelorum Custodum Monasterio
Emsdorff Professo, Frisingæ Humaniorum
Professore.

*Cum Gratia & Privilegio Sac. Cæs. Majestatis,
& Superiorum Permissu.*

Sumptibus JOANNIS ANDREÆ de la HAYE,
Bibliopolæ Academici Ingolstadii.

Monachii, Typis Mariæ Magdalenæ Riedlin, 1728

BAYERISCHE
STAATS-
BIBLIOTHEK
MÜNCHEN

Bayerische
Staatsbibliothek
München

*Reverendissimo ac Per-
illustri Domino Domino*

**JOSEPHO
FRANCISCO
SIGISMUNDO**

D E

ALTSPAUER,

**Domino in Freyen-
hoven, Nobili Provincia-
li Tyrolensi, SS. Theol. Doctori,
Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis Ca-
nonico, nec non Consiliario Ecclesiastico,
& Parocho in Pockhorn meritissimo &c. &c.**

*Domino Domino per-
quam Gratioſo,*

Mæcenati Liberalissimo
Hasce paginas publico nomine

D. D.

Reverend Sir

1851-1852

JOSEPHO

FRANCISCO

218151110

RECAPITULATION

Declaratio in Froyen

Novelty

1880/1891 T. 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862,

10. The following is a list of the names of the persons who have been appointed to the various committees of the Board of Directors of the City of New York, for the year 1901.

Domino Ioviano

[Faint, illegible handwritten text]

1820

1870

1870

*Reverendissime ac Per-
illustris Domine Domine.*

 Oronâ redimire
Civicâ, Romanis mo-
ribus , illum decet ,
qui civem injuriæ , ni
penitus jacturæ , salutis subdu-
xerit. At qua tandem gloriæ tes-
serâ mactandum putem , qui ci-
vium suorum caverit ruditati , i-
gnorantiæ ? Est fanè aliqua qui-
dem corporis mors , quam pro-
hibere magnum fit & laudabile ;
est & alia mors quædam animæ ,
eâque multò acerbior , ignoran-
tia , quam ab humana quapiam

mente arcere divinum planè opus esse existimo. Tu, Reverendissime Mæcenas, quæ Tua est animi magnitudo, majori in numero duxisti, divinum illud quàm quodcunque aliud, opus suscipere. Juvenum enim in hujate Lyceo animos in amorem non minùs, quàm perpetuum usum Romanæ linguæ erecturus, singulis classibus ab ima prorsus ad Rhetorice ipsam usque *Premia ex Latina Lingua* constituisti, ut immensum gloriæ calcar vel impelleret hærentes, vel suapte contendentibus alas adderet. Quod cum fecisti, possem equidem jactare, Te vitam, eruditionem nempe, revocasse in scholas; nî satius foret gloriari, Te ipsius eruditionis vitam (*Linguam volo eruditorum*, qua sine tacer jacetque doctrina) suæ restituisse
inte.

Integritati. Hôc, multisque aliis
nominibus obstrinxisti tibi non
juventutis modò animos, sed &
Majorum, & nostros maximè,
qui summo studio non in aliud
magis ferimur, quàm in erudi-
endæ juventutis incrementa. Ple-
ctant igitur coronam Tibi civi-
cam, plecténtque universi, qui è
Lyceo nostro in alias multiplices
plagas dilapsi fateri non tam co-
gentur, quàm gestient, Tuô bene-
ficiò sibi linguam constare, vo-
cémque Latiam, idque fatendo
Illustrissimum Tuum nomen per
regiones varias in æthera ferent.
Ego profectò omnium unà ac
meo nomine hanc ipsam, quam
præsentem oculis subjicio, Histo-
rici Tirocinii disciplinam, à Tuó-
met proposito non nimium ab-
ludentem, velut coronam ci-
vicam nexui, eámque, si pate-
ris,

ris, Tuis honoribus sacram esse
jubeo. Umbra tantum est, e-
quidem fateor, sed vel hinc Te,
licet fugientem, sequetur. Ma-
jora ab iis expectes licet, qui, Te
succum sufficiente, à nobis in me-
liores spes educantur. Omnia
verò ditissimi Superi, votis no-
stris sagitati, rependent. Vale,
ac bonis omnibus, ut Tibi cæ-
lum, fave.

*Reverendissime ac Perillustri
Dominationis Tue*

*Servorum in Domino
infimus*

P. Anselmus
Desing.

APPROBATIO

Congregationis Benedictino-Bavaricæ

Sub Titulo

SS. ANGELORUM CUSTODUM.

Nos Ildephonsus Exempti Monasterij Weichenstephanensis Abbas, & p. t. Congregationis præfatæ Præses Generalis &c. hisce licentiam facimus, ut præsens *Compendium Eruditionis* ab Admodum Reverendo Patre Anselmo Defing, Congregationis Ejusdem in Exempto Monasterio Ensдорffenfi Professo, & p. t. in Episcopali Lyceo Frisingensi Professore actuali absque ullo Fidei, vel morum offendiculo compositum, & pro usu, captuq; Juventutis in Quæstiones redactum, prælo & luci publicæ committi possit. In quorum

a 5 fidein

meam praeclares manu propria , &
consueto Officii sigillo munivimus.
Weichenstephanii Calendis Aprilis.
Anno 1727.

Ildephonsus Abbas
& Praeses Generalis.

FACULTAS

Reverendissimi Domini, Domini

ABBATIS.

NOs Anselmus Abbas Exempti
Monasterii ad S. Jacobum
in Ensдорff Congregationis
Benedictino-Bavaricæ sub titulo SS.
Angelorum Custodum Dilecto Con-
ventuali nostro R. P. Anselmo De-
sing p. t. in Episcopali Lyceo Frisin-
geni Humaniorum Scholarum Pro-
fessori licentiam facimus, ut *Com-
pendium Eruditionis* in Tyronum gra-
tiam à se compositum, & ab iis, quo-
rum interest, approbatum prælo
committere possit. In cujus rei fi-
dem has literas manu & Sigillo no-
stro Abbatiali munitas dedimus in
nostro Superioris Palatinatûs Mona-
sterio Ensдорffensi. Die 2. Martii
Anno 1727.

Anselmus Abbas.

PRÆFATIO.

Argumentum nactus infelix, sed necessarium, nescio an commendem illud magis, an in excusando laborem? Tot enim nostro hoc & superiore ævo in lucem protruduntur compendia Historica, ut, qui id iterum textet & actum agat, jecur pene moveat peritioribus.

Quidquid id est, mihi integrum non fuit abstinere manum, eò maximè, ut hæreticorum compendia, quibus quid potest esse vel obscœnius, vel fabulis magis refer-tum? è juvenum quorundam Catholicorum manibus tandem eruantur. Ipsi enim mendacia orbi nota recoquere non cessant, & fœda, quæque, incastòsque amores pueris legenda objiciunt, idque pro virili agunt, ut ne possint animæ manere innocentes.

Nos ergo, ut animorum consuleremus integritati, quædam vel in speciem turpia, vel reapse talia tutò silentiò premenda duximus. Non enim est quidquam periculi, ne perinde historiam suâ mullemus veritate. Si quid enim illa ad veritatem faciunt, possunt adultiores in Collegiis, aut è libris grandioribus affatim haurire.
Nobis

Nobis innocentia pluris fuit, quàm turpis veritas, aut potius vera turpitudine.

Styli cultu utilibuit, quantum quidem licuit. Non enim, cùm scribimus compendia, locus est phaleris illis descriptionum, Orationum, Sententiarum. Quamquam tamen non perpetuò me Phæbum odisse, nec omnes sermonis Veneres calammum meum exosas fuisse autumem.

At præstaret hac vernaculâ scripsisse? Non. Edita enim sunt vel eo etiam consilio, ut juvenus, cui volupe esset Latinam exercere, campum habeat amplissimum. Infirmioribus tamen explicatione aliqua præire decet: vix enim aliàs capiendò sufficient.

Difficile, ais, intelligent? si nihil unquam in Latina fecerint, verum. Si verò à teneris fuerint exerciti, ac maxime in eo libello, quem nuper edidi, Porta Latinæ Linguae dicto, nullo negotio etiam in hoc compendio proficient.

Ordo autem hæc discendi is erit, quem Præceptor rerum istarum gnarus ostenderit; nec enim sperare licet, fore ut Juvenis quispiam suo Marte historiam addiscat. Si tamen me urges, existimo Triennio rem totam facile absolvi posse, si nempe

*nempe primo anno discas Historiam Pro-
fanam saltem usque ad Carolum M. Ad-
ditis Ritibus antiquorum nonnullis. Al-
tero anno reliquum Historiæ profanæ, &
insuper Historiam veteris Testamenti, Cui
adjungatur Geographia. Tertio anno
Historiam Ecclesiasticam seu Librum 2.
Hist. sacra. Adde Politicam, Jurisque
Publici compendium. Geographiâ nostrâ
identidem repetitâ.*

Ceterum omnia sacrae Catholicae
Romanæ Ecclesiæ judicio ex asse
subjiciuntur.

Elenchus.

Historia Sacra & Ecclesiastica. fol. 1.

Historia profana. fol. 231.

Politice. f. 393.

Juris Publici compendium. f. 409.

Geographia. f. 445.

Ritus, morésque veterum. f. 551.

Chronologica appendix Tabularum.
f. 589.

Historiæ Sacræ

Liber Primus.

Enarratio nimirum

VETERIS

TESTAMENTI,

Sett

A Nascente mundo ad
Nascentem mundi Salvatorem
Messiam.

CAPUT I.

A Condito Orbe ad Diluvium.

QUæstio I. In numerum mihi mitte annos,
qui ab incunabilis mundi (An. Mun. 10
Ant. Christ. 3960.) ad usque Christi natales ab-
ierunt.

Responsio. Plus minus quatuor sunt annorum
millia. Nam Chronologis non adeò convenit, ob
impeditas quasdam rationes, quæ evolutionem
omnem respiciunt. Nos annos cogimus 3960.

Q. II. Quo anni tempore condebatur Orbis?

R. Autumno reor. Cum enim terræ frugibus
A velci

vesci iussus fuerit recens creatus homo, oportuit sanè easdem fruges jam maturuisse; id quod autumno fit.

Q. III. *Sex dierum intervallo productum mundum novi. Tu recense, quid quôque die factum?*

R. I. *Primo die cælum & terram esse DEUS iussit.*

2. *Die altero Firmamentum: quo nomine venit, quidquid à nubibus ad extimum Cæli fornitem protenditur. Aquæ etiam divisæ, quæ hæcenus toto spaciò, quò nunc aër, continebantur, eæque parim super stelliferum cælum traductæ nomen nactæ sunt Cæli crySTALLINI.*

3. *Tertia luce aquæ terrestres ripis coërcitæ; inde maria orta. Posthæc terra germinare, atque mox fruges quoque edere iussa.*

4. *Quarto die Sol atque Luna Firmamento inserti.*

5. *Quinto Pisces & Aves ex eodem elemento aquæ producti.*

6. *Sexto è tellure progenitæ sunt animantes terrestres. Atque parato jam mundi isthoc hospitio unus deerat, qui his omnibus vel imperaret, vel uteretur. Itaque eodem die ex argilla Damasceni, ut creditur, agri fictus à Deo Homo est, & inspiratâ eidem animâ, dictus Adam, atque importatus est Paradiso.*

Q. IV. *Quem ais Paradisum?*

R. *Locus erat Orientem solem spectans, ad omne delictum factus. Qui an hæcenus quoque perseveret, anceps quæstio est, ac nemini soluta, fortè nec solvenda.*

Q. V. *Quid rerum in Paradiso Adamus?*

R. *Soporemersus à DEO est, eique detracta costarum una, atque in mulieris formam traducta; quam EVAM nuncupavit ipse Adamus.*

Q. VI.

Q. VI. *Quamdiu in paradiso moras traxerit
hi recentes conjuges ?*

R. Incertum est. Sub vesperum tamen eos
migrâsse credimus ; cùm DEUS *post meridiem* (Ge-
nes. cap. 2. vers. 8.) eos de perpetrato peccato
conventos hoc exilio multârit.

Q. VII. *Quodnam illud peccatum ?*

R. Medium Paradisi arbor occupabat fronde
augusta, ac ceterarum velut regina. *Scientiæ boni
& mali* arbor dicebatur. Hac unâ os, manum-
que abstinere jussus est Adam, nî mallet morte
luere gulam. Paruit ille : Sed Mulier Eva nidore
inuitata pomi (suadente etiam serpente, & pro-
mittente, fore, ut velut dii efficerentur, si gusta-
rent) carpfit manu primùm, dein & morfu : quin
Adamum etiam ad epulum pellexit.

Q. VIII. *Quid effecit hoc prandium ?*

R. Cùm essent antè innocentes, nil sinistri,
infantium in morem, aut noverunt, aut senserunt.
Comeso verò pomo nudos se cernentes simul ac
erubescerentes, foliis arborum velârunt sese. At
DEUS præcepti sui temeratores indignatus, ex-
esse eos unâ cum serpente jussit. Angelum verò
pro aditu excubare præcepit, qui eos paradisi in-
gressu perpetuò prohiberet.

Q. IX. *Quis ille Serpens ?*

R. Aut dæmon fuit personatus ; aut verus qui-
dem serpens, sed à diabolo nuntiis pro instru-
mento habitus.

Q. X. *Cùm DEUS in serpentem dixit senten-
tiam, memini eum dicere : Inimicitias ponam
inter te & mulierem, & semen tuum, & se-
men illius, & ipsa conteret caput tuum. (Gen.
3. v. 15.) Quid hoc sibi velit, dic sodes !*

R. Vaticinium est ad sacram Historiam valde
pertinens. Prædixit enim dæmonem seu serpen-

tem semini, id est, proli mulieris insidiaturum, eò quòd ex ea aliquando nasciturus esset homo talis, qui serpentis caput contereret, id est, diaboli potestatem. Atque hic est promissus *Messias*. Idque promissum in posteros diligenter transmisit Adam, servatúmque est in stirpe Hebræa, quæ propterea vera Ecclesia fuit, quia fidem in verum DEUM, huncque promissum Messiam tenuit.

Q. XI. *Septimo die quid effecit Deus?*

R. Nihil à DEO hoc die creatum: sed requievit, id est, cessavit. Atque inde dies septimus seu Sabbathum ab opere servili vacans DEI honori præcipuè consecrari præceptum est. Christiani verò nos Solis diem hoc ritu colimus, ob Domini Resurrectionem eò factam: atque ob eandem hic dies dictus est *Dominicus dies*.

Q. XII. *Dicis de Diabolo. Estne etiam ille à DEO creatus? Et quid tandem de Angelis sentis?*

R. Diabolus & ipse paulò antè Beatorum Angelorum unus erat, quos unà cum firmamento condidit DEUS. Sed quomodo in miserriam Diaboli sortem redactus fuerit, accipe. Luciferi splendido nomine vocabatur. Lucifero igitur cum per divinam sapientiam esset indicatum, fore, ut homo paulò post creandus, à peccato suo sit absolvendus, non aliter, quàm ut DEUS humanam susciperet conditionem. Ille injuriam sibi fieri ratus, & Angelicam conditionem à DEO sperni, contra DEUM sese extulit, vocatâ in partes suas cæterorum Angelorum parte tertiâ. At Michaël Archangelus divino jussu eum cælò pepulit, æternisque ignibus addixit. *Hæc occasionem dedere antiquis Gigantum cum Diis prælia comminiscendi.*

Q. XIII. *Quinam fuere Adami & Evæ infelicitium parentum nati?*

R. Primogenitus *Cain*, alter *Abel*. Cain rus exercuit; Abel greges pavit. Cum DEO aliquando

do litarent ambo, illéque nonnisi marcidos fructus, híc verò opima pecorum offerret, Cain DEum sibi iratum, Abeli propitium conspexit. Conceptâ igitur invidiâ ausus est fratrem morti dedere. Quin & desperans de venia, etsi DEUS blandè eum invitaret, meruit profugii pœnam: ut nullibi valens consistere, sed per omnes terras vagatus, documento posteris esset non temerandi in fratres amoris.

Q. XIV. *Nunquid alios postea liberos ex Eva suscepit Adam.*

R. Imò plurimos mares æquè & fœmellas. Sed sacræ literæ masculorum tantùm nomina produnt, quæ sic habeto.

Nascitur *Seth* (A. M. 130. ant. C. 3830.) vixit annos 912.

Enos. (A. M. 235. ant. C. 3725.) vixit, 905.

Cainan. (A. M. 325. ant. C. 3635.) vixit 910.

Malaleel. (A. M. 395 ant. C. 3565.) vixit 895.

Jared. (A. M. 460. ant. C. 3500.) vixit 962.

Enoch. (A. M. 622. ant. C. 3338.) vixit annos 365. Tùmque translatus est in Paradisum, ut creditur. S. Augustinus (Lib. 2. contra Pelagium) incertum esse, ubi nunc sint Enoch & Elias, neque ad fidem pertinere.

Methusalem. (A. M. 687. ant. C. 3273.) vixit annos 969.

† *Adam annorum 930. obit.* (A. M. 930 ant. C. 3030.)

Lamech. (A. M. 874. ant. C. 3086.) vixit annos 777.

Noë. (A. M. 1056. ant. C. 2904.) vixit annos 950.

Sem à Noë generatur (A. M. 1558. ant. C. 2402.) cùm jam antè Cham & Japhet geniti essent. Vixit annos 600.

CAPUT II.

De Diluvio.

Quæst. I. *Quid ais, cùm Diluvium ais?*

R. Inundationem aquarum incredibilem, quæ totus terrarum orbis sepultus fuit ob enormia carnis præcipuè crimina.

Q. II. *Nemo hominum evasit?*

R. Noë cum tribus filiis, eorūque uxoribus, ac sua quoque conjuge. Homines simul octo. Hæ Arcæ cuidam inclusi evasere.

Q. III. *Qualis illa Arca?*

R. DEI jussu fabrefacta est à Noë uno ex omnibus viro probo. Longitudine erat 300. cubitorum: Latitudine 50. Altitudine verò cubitorum 30. Distincta intus in contignationes. Non aperta superiùs, sed tecta. Fenestrâ nonnisi unâ, unòque ostio instructa. Bitumine probè perlita: cæterà ad modum navis composita.

Q. IV. *Tantæ molis arca pro octonis tantum hominibus?*

R. Imò pluribus ea patuisset, si cuiquam libuisset intrare. Nam centum omnino annos in condenda hac machina consumpsit Noëmus; totòque illo tempore ad pœnitentiam hortatus est corruptissimæ vitæ mortales; prædicens imminentem ruinam. At cum omnes eum Sannis exciperent, DEUS occulta vi brutas animantes urfit, ut binæ è quovis genere, mascula una, unaque fœmella ad hanc arcam properarent. Quibus receptis, & Noë sua cum familia in eam se contulit.

Q. V. *Narra mihi hujus Diluvij seriem?*

R. Noë jam in septimum diem incluso mirum in modum illuserunt omnes, tanquæ fatui
Cùm

Cum ecce! erumpens ex universis fontibus immanis aquarum vis, & emota suis è sedibus æquora omnem latè tellurem occultant. (An. Mun. 1656. ante Christ. 2304.) Accessère quadraginta dierum, noctiùmque perpetui atque spississimi imbres. Tantum verò crevit undarum moles, ut quindecim cubitorum altitudine summis etiam montibus incumberet. Septimo deinde mense decrefcentibus sensim aquis Arca super juga montium in Armenia refedit. Post Noë apertâ fenestrâ emisit corvum, qui cadaveribus delectatus, minimè in Arcam reversus est. Deinde & columbam, quæ vestigiis ponendis locum non inveniens revisit ad Arcam. Altera verò columba, post septendium emissa, virentem olivæ ramusculum retulit. Quo signo accepto, & expectatis diebus septem aliis, Noë cum suis Arcæ valescit, ac in novam quasi terram descendit. Illi, omnibusque benedixit DEUS, addita sponfione, nunquam deinceps diluvio mortalium genus perditum iri. Cujus promissi signum perpetuum statuit Arcum in nubibus, seu iridem, pluviam maximè tempestate sese ostentantem. *Diluvium uti res maximam sui relinquens memoriam; plurimarum gentiles inter fabularum materia fuit; quam in Mythologia videre licet.*

CAPUT III.

A Diluvio ad Abrahamum.

Q. I. *Quæ fuit à Diluvio rerum facies?*

R. Tum carniū esus hominibus à DEO indultus; cum antè non nisi terræ frugibus vescerentur. Nam marinæ aquæ tellurem tam diu falsedine sua macerantes infœcundam reddiderunt, ut hominibus pascendis sola vix suffectura esset.

R. 2. Noë vineam colere cæpit, vinique potu pro aqua usus est. *Eamque ob causam Liber Pater, seu Bacchus ethnicis creditus.*

R. 3. Multi opinantur, à diluvio primùm pluvias extitisse; cùm antea solis fluminibus, rivisque saturarentur, prata, viretæque.

Q. II. *Quomodo hominum genus est dilatatum?*

R. Tres Noëmi Filii orbem inter se partiti sunt. *Japhet* occidentales plagas, Europam nempe petiit. *Cham* exteriora Asiæ, ac postea Africam incoluit. *Sem* in interioribus Asiæ remansit.

Q. III. *Sed qua tandem via ad Americanas terras, seu nuper repertum novum orbem delapsi sunt?*

R. Navi eò sunt appulsi, recente adhuc memoriâ tenentes exemplum Aræ. Quin & animalia secum eò deportasse simile vero est sancto Augustino, *de Civit. DEI.*

Q. IV. *Quæ præcipua fuit discessus hujus causa.*

R. Cùm multitudo, cui alendæ una provincia jam par non erat: tum & linguarum confusio, quam passi sunt mox, ubi *turrim* illam *Babel* excitarunt.

Q. V. *Explica mihi hoc, quod de turri, deque linguis dixisti.*

R. Ut est mortalium natura sui semper studiosa, *DEI* nimis quàm facilè oblita, hi recentes adhuc à diluvio, divini verò promissi immemores, rebus suis optimè consultum fore existimabant, si ingentis molis turrem eveherent, (A. M. 1757. an. Ch. 2203.) quæ eos ab omni deinceps exundationum vi tutos præstaret. Iamque nubes ipsas feriebat ædificium: cùm *DEUS* temerariis consiliis clavum figit: idque tam nullo negotio, quàm summo illorum cum dedecore. Accidit enim, ut operi intenta hominum non pauca milia,

lia, quisque, quæ ad rem suam faciebant, peterent; Cæmentum ille, ille lapides. Qui verò hæc petebantur, aut hæerere & stupere, aut longè alia apportare; Verbò alter alterius linguam non capere. Hoc modò cæptis desistere coacti sunt. Ideoque turrim illam Hebræi *Babel* dixere, quod nostrâ linguâ *confusionem* sonat. *Atque hæc ipsa potuit esse occasio fabulæ de Gigantibus, qui montes montibus imponendo diis bellum facessere ausi sint.*

Q. VI. Quot linguæ tum natæ sunt?

R. Ajunt 70. Nam tot ferè gentes secundùm linguas suas emigrâsse dicuntur à S. Scriptura.

Q. VII. Quæ lingua antè obtinuit?

R. Hebræa creditur.

Q. VIII. Quis Religionis status?

R. Noë quidem transtulit veri DEI ab Adamo acceptam notitiam, cultumque ad filios & nepotes. At cum in diversa abirent populi, hic quoque cultus in oblivionem abiit. Omnia paulatim occupavit Idololatria; ac de rebus, quæ tum in diluvio, tum in primo mundi ortu acciderunt, veræ primùm narrationes in posteros transmissæ; deinde verò è narrationibus procusæ fabulæ eò plures, eoque deteriores, quò longiùs famâ ferebantur. Denique cum majorum suorum desiderio & admiratione tenerentur, nimirum Noëmi, Nemrodi; vel cum regibus suis adulari certatim vellent, eorum quasdam effigies adornârunt, aut Civitates seu alias ædificiorum moles eorum nomini dicârunt, atque illos reges, quos sic colebant, deos esse aut crediderunt, aut saltem voverunt, & hoc pacto dimiserunt DEUM, à quo facti erant, & colebant illa, quæ ipsi fecerant, S. Augustin. in Psalmum 84.

Q. IX. Sed quomodo Noëmi posteros enarras?

A S

R.

R. Semi filius fuit *Arphaxad*. (A.M. 1658. ant. C. 2302. natus) Vixit annos 338.

Sale (A.M. 1693. ant. C. 2267.) vixit 433.

Heber. (A.M. 1723. ant. C. 1237.) vixit 464.

Ab hoc Patriarcha nomen Hebræorum fluxit.

Phaleg. (A.M. 1757. ant. C. 1203.) vixit 239.

Hic cum nasceretur anno hoc mundi. 1757. linguarum confusio contigit.

Rehu. (A.M. 1787. ant. C. 2173.) vixit an. 39.

Saruch. A.M. 1819. ant. C. 2141.) vixit 230.

Nachor. (A.M. 1848. ant. C. 2112.) vixit 148.

Thare. (A.M. 1878. ant. C. 2082.) vixit 205.

Abram. (A.M. 1948. ant. C. 2012. natus) vixit 175.

CAPUT IV.

*Ab Abraham ad Mosen, & egres-
sum populi ex Aegypto.*

Q. I. *Clari nominis virum Abram nemo non no-
vit. Tu ejus gesta persequere.*

R. I. DEO præcipiente è patria sua migravit (A.M. 2023 ant. C. 1937.) in regionem Chanaan, promisso accepto, eam suam, ac posterorum ejus futuram. Quare dicta est *terra promissionis*.

R. II. Loth nepotem Abrami ex fratre Sodomis degentem, occupata urbe, abduxerant hostes. Eo comperto Abram cum subditis suis eorum premens vestigia profligavit illos, Loth cum suis libertati restituit. In reditu benevolè acceptus à Melchisedech, oblato pane ac vino.

Q. II. *Quis iste Melchisedech?*

R. *Ajunt Hebræi, hunc esse Sem Filium Noë* (S. Hierony. QQ. Hebra. in Gen.) Diciturque fuisse
rex

rex in *Salem* oppido, quod dein excrevit in illam civitatem *Jerusalem*. De hoc constat, Sacerdotem fuisse. Itaque figura Christi est: quod David Psalmo 109. clarè asserit. *Panis* ac *vinum* ab eo oblata non aliud certè præsignificârunt, quàm SS. *Eucharistiæ* Sacrificium.

Q. III. Nulli fuêre Abrahæ filii?

R. Fuêre. Sed duo cum primis memorandi. Prior *Ismaël* ex Agar ancilla susceptus. (A. M. 2034. ant. C. 1946.) Quo genito nomen *Abram* à DEO mutatum est in *Abraham*; ac circumcisio præcepta, quæ Baptismatis loco Judæo populo erat. Tum etiam alter filius, eidem ex Sara conjugè futurus, promissus est vaticiniô à tribus viris, quos fortè hospitio Abraham exceperat.

Q. IV. Qui fuêre tres hi viri?

R. Angeli fuerunt viatores induti. Hi Abrahamum certiozem fecêre imminentis Sodomorum excidii. Deprecatus est hanc plagam Abrahamus, si saltem 50. incolarum iusti forent. Negavit DEUS, tot reperiri: imo Abrahamo exorare pergenti reposuit, nec vel decem in civitate dari probos.

Q. V. Quid pœnæ inflitum?

R. Flammam pluit cælum, & Sodomam, Gomorrham, Adamam atque Seboim civitates cum finitima regione miserandô busto condidit. Ita, ut in hunc diem, putidis obfessa paludibûs, poma quidem nonnulla ferat, non indecora aspectu, sed quibus intus præter foetidos cineres nihil sit.

Q. VI. Conflagrârunt omnia?

R. Angeli illi trium virorum specie ab Abraham digressi à Lotho excepti fuerant, hi postridie eum manu tractum cum uxore, binisque filiabus extra portas eduxêre, cum mandato, ne circumspicerent. Uxor porrò, metu an curiositate ducta

ducta, respiciens in falis statuam continuò est deformata. Quam post bis mille ferè annos sibi adhuc visam esse confirmat *Josephus Flavius. L. 1. Antiquitatum Judaicarum, cap. 19*

Q. VII. Sed age ad Abrahamum revertamur, ejusque prolem.

R. Huic centenario, & Saræ nonagenariæ natus est *Isaac*. (A. M. 2048. ant. C. 1912.) Illum, ephebos nondum egressum, jussus à DEO sibi victimam cedere, in montem abduxit, ligna ad Sacrificium suismet humeris portantem. Jamque stricto ferro, cervici filii imminebat, cum eum ab ictu Angelus prohibet, mandatque arietem inter vepres eò loci hærentem cremare.

Q. VIII. Quid mirabili hoc facto portenditur?

R. Homo, sive hominum genus perdendum erat ob peccatum. Vetuit illud Numinis clementia, ac divinum Filium hædum agere jussit, id est peccata hominis & naturam suscipere, sicque in Crucis ara eadem eluere.

Q. IX. Isaac etiam posteros mihi adnumera?

R. Rebeccam nuptialibus tædis sibi sociaverat. (A. M. 2088. ant. C. 1872.) quadragesimum jam annum agens. Hæc diu infœcunda tandem geminos enixa est Esau & Jacob (A. M. 2108. ant. C. 1852.) Quorum longè disparia fata extiterunt. Esau tandem primogenitus quidem, at hispidus membris, & animo acer, cum venatum exerceret è silvis aliquando redux Jacobum domi lentis pulte genialiter vespertem reperit. Invitatus ergo & fame & nidore pabuli, illud sibi mercatur, dato in pretium jure *Primogenituræ*.

Q. X. Et quodnam istud Jus?

R. Multi sanè momenti. Etenim familiæ primogenitus quasi rex quidam, & judex, quin & Sacerdos id temporis erat.

Q. XI.

Q. XI. Jacobi gesta persequere?

R. Miti ingenio erat, ac matri præcipuè in amore. Fuit, ut Esau venatum pergeret, Isaac Patri allaturus obsonium. Eo comperto Mater, Jacobi sui studiosissima, mactatum hædum dapsiliter coquit, atque pro Patris gula. Jacobum dein hædina pelle tectum Esavis etiam vestibus induit, Patrique, præ senio jam cæcutienti, ad-movet, quasi esset Esau. Isaac in voce gnati hæ-rere primùm, deinde hispidos ejus artus manu tentare. Tum verò ratus, eum esse Esau ipsissi-mum, amplissima eum Benedictione auget. Por-rò reversus Esau immanes hac de re querelas mi-scet. Cujus ingenium verita mater in Mesopota-miam Jacobum dimittit, propinquos ibi suos, & peregrinas terras visum.

Q. XII. Nihilne hìc mysterii latet?

R. Multum sanè. Esau enim Populum Hebræ-um & Synagogam notat, *vetere Testamento* à DEO electam, dilectamque, ac quasi DEI primogeni-tam. Jacob verò *Novi Testamenti Ecclesiam*: quæ, ætate licèt secunda, primas tamen præri-puit Judææ genti, ac nunc quoque, illâ exauto-ratâ, obtinet.

Q. XIII Jacobi Posterios in numerum mitte?

R. In Mesopotamiam lecturus sibi conjugem perrexit. In Mesopotamiam appulsus Rachelem uxorem duxit commendatissimæ formæ viragi-nem. E qua & Lia ejus sorore duodenos succe-dente tempore Liberos suscepit.

1. Ruben.

2. Simeon.

3. Levi.

4. Juda.

5. Dan.

6. Nephtali.

7. Gad.

8. Aser.

9. Issachar.

10. Zabulon.

11. Joseph.

12. Benjamin.

Hi *duodecim* fuere principes atque parentes gentis Judææ, in totidem *tribus* divisæ.

Q. XIV. Unde dicti Judæi?

R. A Juda, cujus tribus deinceps præcipua evasit, regibus totius populi ex ea delectis.

Q. XV. Sed memini illos etiam Israëlitas dici. Sodes unde?

R. Jacobo è Mesopotamia revertenti sub noctem repente vir quidam ignotus latus texit, imò ad luctam provocavit, diùque luctatus tandem tacto femoris nervo claudum Jacobum effecit. Tum eum vir ille (Angelus revera erat) *Israël* dici voluit, quod nobis est: *Videns DEUM*. Idque nominis deinceps Jacobo hæsit, in posteros etiam propagatum.

Q. XVI. Hebræi autem cur dicti?

R. Ab Heber Noëmi nepote, quem videsis suprà. cap. 3. Q. 9.

Q. XVII. At nonne celeberrimus filiorum Jacob fuit Joseph?

R. Fuit. Hic albæ gallinæ filius erat patri. Reliqui ergo fratres, invidiâ aliquamdiu animò pressâ, tandem ad pascua fortè tendentem initò consiliò vinciunt, Madianitisque insultoribus viginti argenteis produnt (A. M. 2216. ant. C. 1744.) tunicam hædi maculati sanguine madidam patri ferunt, à feris confectum juvenem mentientes.

Q. XVIII. Quonam delatus Joseph?

R. In Ægypto venditus cuidam Putiphari militum Magistro. Hic agens in heri animum penetravit, remque familiarem curare jussus est. At hera vetitis ejus amoribus capta per mariti absentiam ad stuprum hominem invitat. Quod ille detestatus fugit, relictò palliò. Lena se spretam indignata, eum apud herum insimulat ejus criminis, quod ipsa tentaverat; tectum exhibens pallium. Nec mora carceri mancipatur Joseph.

Ibi

Ibi pincernæ, nescio qua de causa eundem in locum detruso, pristinam regis gratiam ex somnio vaticinatus est. Accidit deinde, ut regi per somnum offerrentur septem boves optimæ, quas mox aliæ maciæ squalientes devorârunt: septem item spicæ triticô graves, à septem aliis tenuibus attritæ, absumentæque. Nemine ænigma evolvente, Joseph rem tetigit, septem bobus, spicisque pingui- bus septem futuros annos frugibus uberes, contrâ septem macris septem itidem annos steriles por- tendi interpretatus. Rex admiratione juvenis tactus, eum in regno à se secundum esse iussit, omnemque Ægyptum ab ejus ore ac nutu pende- re. (A. M. 2229. ant. C. 1731.)

Q. XIX. *Nunquàmne deinceps in Patris, fra- trumque notitiam venit Joseph?*

R. Ille septem annorum fruges, cautè recondi- dit. Septem reliquis annis fame pressi plerique accolarum ad Josephum confluxerunt fami suæ consulturi. Alios inter advolârunt decem Jose- phi fratres, annonam sibi emptum. At ille dis- simulato affectu pro exploratoribus eos teneri ius- sit. Solum verò Simeonem custodiæ mandans cæteros cum frumento (pecuniâ clam in singulo- rum faccis repositâ) pergere iussit, hac lege, ut & natu minimum secum reducerent. Reducunt. At Joseph Prorex lautè rursùm habitos omnes di- mittit. Vix uno ab urbe lapide agebant, cum ad- est fatelles citato equo, scyphum, quem clepsis- sent, aureum exostulans. Negare illi, ac per- negare, dum in ore sacci, qui Benjamini erat, crater ipse reperitur. Hic enim verò deprehensi revertuntur, Proregis iræ se permissuri. Iis de- mùm aliquamdiu in ancipiti habitis, Joseph per- sonam posuit, celando affectui jam impar.

Q. XX. *Quo solatio eos affecit?*

R. Iussit Patrem, omnemque familiam in Ægy- ptum

ptum tendere. Benignè à Pharaone suscepti sunt, optimâque terrarum iisdem indulta.

Q. XXI. *Jacobi deinde mors nihil memorandum attulit?*

R. I. Jacob extremo vitæ articulo proximus singulis filiorum fatidicam benedictionem imperiit. Judam porrò hoc vaticinio compellavit: *Non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Genes. 49. v. 10. Quo prædictum fuit, tum demum Messiam promissum in propinquo fore, cum reges è stirpe ac tribu Judæ deficerent: id quod evenit Herode Idumæo regnum occupante.

R. II. Tunc etiam Jacob ambos Josephi filios Manassem & Ephraim adoptavit, & voluit ab iisdem, eorûmque posteritate duas tribus constitui.

Q. XXII. *Ergo tredecim sunt tribus?* 1. Ruben. 2. Simeon. 3. Levi. 4. Juda. 5. Dan. 6. Nephtali. 7. Gad. 8. Aser. 9. Issachar. 10. Zabulon. 11. Manasses. 12. Ephraim. 13. Benjamin.

R. Tribus *Levi* partem hæreditatis & regionem propriam nullam accepit, sed civitates hinc inde dispersas cum decimis, victimis, & oblationibus. Atque hinc in sorte tribuum vulgò non numeratur.

Q. XXIII. *Nibil aliud, quod sacre Historiæ sit, id temporis accidit?*

R. Job maximi nominis vir, patientiæ exemplum. Hic nepos Hus, qui filius fuit Nachor fratris Abrahæ, dum providentiâ divinâ rerum momenta temperante ingentibus cladibus ad incitas esset redactus, & nudus in sterquilinio degere cogeretur, omnibus his malis equò animò defunctus

Etus aliud non reposuit; nisi. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Job. I. V. 21. Non dixit: Dominus dedit: diabolus abstulit; sed: Dominus dedit, Dominus abstulit. S. Augustin. in Psal. 77. Ejus Historiam, quæ sacris liberis continetur, texuisse creditur Moses, stylo sanè præ omnibus Scriptoribus augusto, & ad miraculum exquisito.

CAPUT V.

*A Mose & Exodo usque ad Josue,
& Judices.*

Quæst. I. Quæ fuere populi Israëlitiçi fata à morte Joseph?

R. Pharaones succedentes (Nota, Ægyptiis tum omnes suos reges dictos fuisse *Pharaones*) Populum istum exosi omnem moverunt lapidem, ut eum è medio tollerent. Jussi itaque sunt omnes parrus masculi Nilo mergi. At obstetricum pietas multos subduxit exitio; intèrque eos pusio quidam tres natus menses, juncino innexus corbæ Nilo impositus est; à longè eum prosequente sorore (A. M. 2373. Ant. C. 1587.) Hunc conspicata, litus fortè obambulans Pharaonis filia Thermut, in tuto reponi, quin regio gynæcæo inferri nutriendum mandavit.

Q. II. Quis hic puer & nomine & vita?

R. Moses dictus est, id est *de aqua sumtus*. Adhuc dum in teneris regium diadema sibi fortè impositum indignatus terræ afflixit. Omnibus quidem disciplinis imbutus, contractâ tamen invidia, ab aula exulare apud Madianitas coactus fuit.

Q. III. Quæ ejus ibi negotia ?

R. Agnos pavit. Quadam die in monte Horeb rubum ardentem, nihil tamen labis ab incendio trahentem conspexit. Accedens, ut propius arbitraretur arcanum, à DEO in mandatis tulit, Pharaonem accederet, ac Israëliti populi libertatem flagitaret. Diffusus sibi Moses, ac linguæ caussatus balbutiem portentò animatus est. Scipionem enim suum in terram mittere jussus est, eundemque in colubrum repente comutatum acceptum caudâ pristinae formæ restituere.

Q. IV. Quid effecit Moses ?

R. Surdas Pharaonis aures pulsavit ; Donec nescius ludi DEUS ingentibus plagis omnia contrivit. Denæ maximè numeratæ sunt.

1. Flumina, fontésque in sanguinem merum conversi.

2. Ranæ omnia fœdantes.

3. Cyniphes seu muscæ caninae exfugentes corpora.

4. Muscârûm omne genus Ægyptum obsidens.

5. Pestis.

6. Ulcera, quæ omnes Ægyptios à summo vertice ad calcem occupârunt.

7. Grando omnia occidens.

8. Locustarum immanis exercitus.

9. Tenebræ tantæ spissitudinis, ut palpando essent.

10. Mors omnium primogenitorum tam ex hominibus, quàm è jumentis.

Q. V. Israëlita ab his plagis immunes ?

R. Prorsus. Quin suprema nocte, quæ primogenitos Ægyptiorum abstulit, mysticam cœnam omnes epulati sunt. (A. M. 2453. ant. C. 1507.)

Q. VI. Quodnam hoc epulum ?

R. Agnus nempe Paschalis. Quo vesci oportebat assatò. Panis, quem addere licebat, totò septendie

septendio non nisi Azymus esse potuit, id est, absque fermento pistus.

Q. VII. *Explica mysterium hujus agni?*

R. Divinatione non eget. Agnus indicabatur ille sine macula, Christus in Cruce occisus, ut nos educeremur de Ægypto, seu peccato, ac servitute Pharaonis, id est diaboli.

Q. VIII. *Quare Pascha dictum? Et quid est Exodus?*

R. Pascha idem est, ac *Transitus*; quod nempe mors primogenitorum Ægyptios flagellans Israëlitarum domos transierit.

2. Exodus idem est, atque *Egressus*; quod eo die egressi sint ex Ægypto.

Q. IX. *Quis fuit ille egressus, aut qua re memorandus?*

R. 1. Ducem itineris præbuit columna in aëre diu nubila; noctu candens & ignea.

2. Mare rubrum virgâ illâ Mosis tactum cessit, siccam populo viam iterans.

3. Quadraginta omnino annis, quibus per solitudines vagati sunt, nullius calceus aut vestis corrupta est, cumque pueris crevit ipse amictus.

Q. X. *At Pharaon impune eos abire passus est?*

R. Contractis omnibus copiis fugientium tergis imminuit. Donec eorum premens vestigia etiam mare rubrum subire ausus sit; haustus tamen ab illo cum universo exercitu.

Q. XI. *Quot fuere Israëlitarum?*

R. 600000. id est sexcenta millia lectæ tantummodo pubis, & ferendis armis idoneæ: nam senes, mulierculæ, pueri atque servi in hunc numerum non venerunt.

Q. XII. *Quid toto illo itinere accidit?*

R. 1. Manna roris in modum quotidiebus cælum depluit, hujus indolis, ut, quem quisque optaret, saporem indueret.

2. Populus, Mose in Monte Sinai jejunante, vitulum adorat ex auro conflatum. Quare 23000. à Levitis Mosis jussu trucidantur.

3. Promicantibus à fronte radiis Moses de monte redux Decalogi lapideas tabulas Dei digito exaratas refert.

4. Arca foederis fabricatur, duos cubitos ac semissem longitudinis, unum cum dimidio latitudinis, totidemque altitudinis habentem. Vestita undique auro; instrataque effigie duorum Cherubin alatorum, seu Angelorum mutuò sese aspestantium.

Q. XIII. *Quid hæc arcâ asservatum?*

R. 1. Tabulæ Decalogi.

2. Mensura quædam de illo Manna.

3. Virga Aaron Amygdalina, quæ eodem tempore flores & fructus subito dederat, in signum, Aaronem non alium à DEO in Sacerdotium electum fuisse.

4. Liber Deuteronomii à Mose scriptus.

Q. XIV. *Perge cetera in deserto patrata edicere?*

R. 5. Aaron Sacerdos consecratus. Filii porro ejus Nadab & Abiu consecratione insuper habita arripientes sibi acerram, & adolere DEO incensum ausi, igne erumpente exusti sunt.

6. Sacerdotibus & Levitis Decimæ ac primitiæ omnium frugum atq; foetuum, oblationes etiam, & victimæ adjudicatæ. Aliæ insuper leges latæ.

7. Populus carnes esuriens impetrat; coturnicibus sponte se offerentibus. At malè cessit esca; ingenti multitudine hinc interemta.

8. Murmuranti populo hæc à DEO pœna decernitur, ut nullus eorum omnium, qui ab Ægypto egressi fuere, terram promissam attingeret, Josue & Caleb exceptis. Sed soli, qui post egressum in ipso deserto nati fuissent.

9. Core,

9. Core, Dathan, & Abiron seditionem in Mosen & Aaron moventes dehiscente ipsis terrâ vivi hauriuntur cum omnibus, qui eorum è partibus stabant. Aliis insuper 14700. incendiò absumtis.

10. Murmurantem ac pessimi ingenii populum igniti serpentes depasti sunt; donec Moses, jubente DEO serpentem æneum è cruce sublimem palàm ostenderet, saluti futurum iis, qui eum aspicerent. Quæ, nî fallor, sole clarior est figura sanctæ Crucis, Christi que in ea ad nostram salutem suspensi. *Joan. 3. v. 14*

11. Balaam quidam Ariolus, à Balac rege Moabitarum evocatus ad maledicendum Israëlitis, distinetur ab Angelo iter obsidente. Et mirum! asina, qua vehebatur, vocem edens humanam palàm negat, passum se ultrà facturam. Balaam tamen populo ex condicção maledicturus, DEO linguam temperante, in benedictiones erumpit vel invitus. Quin & *Stellam* ex Jacob seu Israëlita gente orituram vaticinatur. Dum interea Balac rex irâ & invidiâ rumperetur.

Q. XV. *Quis tandem exitus diuturni itineris? Et quo fine Moses desit?*

R. Exitus itineris fuit ingressus in terram promissam Abrahamæ; seu in regionem Chanaan. Id quod sequente capite te docebo. Moses verò centum ac viginti natus annos, suffecto sibi in populi Ducem Josue, ac scriptò Deuteronomii librò fatis concessit. (A.M. 2493. ant. C. 1467.)

Q. XVI. *Nihil aliud scripsit Moses?*

R. Imò jam antè memini Jobi Historiam ab eo esse compositam. Insuper Historiam mundi totius à primis incunabulis ad suam ætatem delineavit sequentibus sacris libris, *Genesis, Exodi, Levitici, Numerorum*, ac demum *Deuteronomii*. Quos unà *Pentateuchum* dicimus.

Q. XVII. *Si fas est mihi, rogabo, unde haberit Moses hanc rerum ab orbe condito, tam remotam notitiam?*

R. Minimè id mirabere, si consideraveris Moſen non adeò fuiſſe remotum ab ætate ſeu tempore primorum in terra mortalium. Nam *Adam* vixit uſque ad annum mundi 930. Is Nepotì ſuo *Lamech*, qui natus anno mundi 874, tunc, cùm *Adam* obiret, annum ætatis quinquageſimum ſextum agebat, huic inquam *Lamecho* *Adam* omnia narravit. *Lamech* porrò *Noë*mo filio ſuo. *Noë* vixit adhuc anno mundi 2006. id eſt quinquaginta ſex annis poſt natum *Abrahamum*, ita ut *Abraham* omnem hiftoriam ab ipſo *Noë*mo potuerit diſcere. *Abraham* tradidit *Iſaaco*, imò etiam *Jacobo*: ſiquidem *Jacob* quindècim jam erat annorum, cùm *Abraham* moreretur Anno mundi. 2123. *Jacob* tradidit filio ſuo *Levi*, *Levi* tradidit filio item ſuo *Caath*, *Caath* *Amramo*: atque hujus *Amrami* filius fuit *Moſes*: qui certè à *Joſephi* *Ægyptii* morte non diſtabat niſi ſexaginta quatuor tantùm annis: ut adeò nihil mirum ſit talem notitiam ad *Moſen* perveniſſe. Præterquam quòd *Divino* etiam *Spiritu* ad talem Hiftoriam ſcribendam fuerit excitatus.

CAPUT VI.

A Joſue ad David regem.

Q. I. *Joſuen* mox dixiſti ad clavum rei publicæ *Hebrææ* admotum eſſe à *Moſe*. Nunc quid factis dignum gesserit, ſac ſciam.

R. I. *Jordanem* miraculo diviſum, & exſiccatum cum omni populo trajecit, atque in *Chananaea* regione pedem fixit. (A. M. 2493. ant. C. 1467. Eo tempore *Manna* evanuit, ceperuntque

runtque Israëlitaë frugibus illius terræ vesci.

2. Jerichuntem civitatem delevit, muris ejus sponte fidentibus, cum septies circum eam deportaretur Arca.

3. Collatis cum hoste signis Victor Josue diem cædibus defuturam videns, soli ac lunæ ut starent, imperavit. Paruere ambo, ac unius planè diei moram in sua quisque statione hæsit. Regionem verò omnem armis subactam in duodecim tribus sorte divisit; ac in pace obiit.

Q. II. Ceteros enumera Duces?

R. *Secundus* fuit Othoniël. (A. M. 2507. ant. C. 1453.) præfuit annis 40.

Tertius Aod, A. 2547. ant. C. 1413.) per 80. annos.

Quarto loco Debbora Prophetes femina (A. M. 2627. ant. C. 1333.) cujus auspiciis Jabin rex Chananaëus Azoritarum devictus est, & Sisara Belli Strategus, cum ex fuga in ædiculam Jahelis mulieris, quæ lacte propinato eum refecerat, divertens somno mergeretur, clavo à Jachele per tempora adactò periit. Judicium exercuit annis 40.

Quintus Gedeon (A. M. 2667. ant. C. 1293.) Cum primùm à DEO designaretur dux, diffidens sibi signum agnino in vellere duplex petiit & accepit. Primò enim vellus extentum solum rore inebriatum est, tellure circum arente: dein reliquis madidis vellus solum intactum relinquebatur. Sedit pro tribunali annis 40. Interregnum 9. annorum.

Sextus Ordine Abimelech cæsis Gedeonis septuaginta filiis Tyrannide occupavit tribunal. (A. M. 2716. ant. C. 1244.) Theben oppidum coronâ cingens jactu lapidis molaris à muliere periit elisa cervice.

Septimus Thola (A. M. 2718. ant. C. 1241.) annis 23.

Octavus Jair (A. M. 3742. ant. C. 1218.) annis 22.

Nonus Jephthe (A. M. 2764. ant. C. 1196.) annis 6. Hic anticipiti praelio votum nuncupavit, quidquid sibi victricia signa domum referenti primum occurreret, DEO immolandi. Occurrit filia cum Virginum choro patrem cum plausu exceptura: quam ille dejecta cervice victimam fecit.

Decimus Abesani (A. M. 2770. ant. C. 1190.) annis 7.

Undecimus Ahialon (A. M. 2777. ant. C. 1183.) annis 10.

Duodecimus Abdon, five Labdon (A. M. 2787. ant. C. 1173.) annis 8.

Decimus tertius Heli Summus Pontifex, (A. M. 2795. ant. C. 1165.) cum quo imperium commune aliquamdiu tenuit Samson.

Q. III. *Samsonis gesta compendio recense?*

R. 1. Leonem elisis faucibus inermis discerpfit.

2. Injuriâ à Philistæis hostibus affectus trecentas vulpes cepit, easque binas à caudis colligatas cum facibus in segetes hostium egit, omnesque exussit.

3. Mille hostium nonnisi maxillâ asini armatus stravit.

4. Ut est secreti prodigus vesanus amor, meretrici succubuit Samson, qui hostibus omnibus superior fuerat. Hæc lenociniis ab eo extorsit, quod tandem esset tanti roboris summum momentum: id cum in crinibus situm esse prodidisset, atque in lupæ sinum demerso capite obdormisceret, ligatus à Philistæis, orbatus oculis, molam agere jussus, diuq; ludibrio palam habitus est. Demum productus in scenam 3000. Philistæorum neci dedit. Etenim propylæo nobilium turba incachinnos effusa incumbibat: Samson succrescente paulatim comâ pristina restitutus robori columnas

Ab Judicibus A.M. 2493. ad David R. A.M. 2897. 25

mnas ambas, quibus unis tota moles nitebatur, comprimit, ac secum omnes ruinis illis condit. *Herculis labores plurimam partem ex hac historia traxere poëtae.*

Q. IV. *Jam & de Heli, si quid habes, narra?*

R. Hic filios graviter delinquentes mitius castigans, pœnas dedit ambobus orbatus, adversò contra Philistæos præliò: quo eodem & Arcam suo jussu in castra educatam hostis cepit. Quo ille nunciò acceptò, supinus è sella corruens repente extinctus est.

Q. V. *Reliquos Hebræorum Judices da?*

R. *Samuel* unus superest (A.M. 2835. ant. Ch. 1125.) Hic vaticiniis ac prudentiâ clarus populo in vigesimum secundum annum jura temperavit. At cum rerum summam in filios divideret, hiq̃ue populo graves essent, is regem petiit, more aliarum gentium.

Q. VI. *Quem porro regem nacti sunt?*

R. *Saul* è tribu Benjamin insigni specie virum, totòque vertice ac humeris reliquæ turbæ eminentem. (A.M. 2857. ant. C. 1103.) Hic olei unctione inauguratus à Samuele in Philistæos primum, dein & in Amalecitas movit. At mox spreus à DEO est duplici de causa. 1. Quòd deletò hoste victimas fecerit præter mandatum Prophetæ. 2. Quòd profligatis Amalecitis opima spoliolum reservaverit; cum jussus à DEO fuerit interuisione omnia delere. Abhinc in deterius illius res abire, ipsèque malo genio agitari cæpit. Davidem à DEO sibi sublectum calidè diu exagitavit. Demum finitro adversus Philistæos præliò faucius necem sibi ipse conscivit.

CAPUT VII.

*A David ad Divisionem regni
Israëlitici.*

Quæst. I. *Quibus auspiciis David ad solium
grassatus est?*

R. Isai, seu Jesse natus patre, viro Bethlemita
è tribu Juda, Pastoritiam vitam agebat, manu
promptus adeò, ut & ursum & leonem greges in-
vadentem conficeret. Hic à Samuele Propheta
Rex unctus est. (A. M. 2897. ant. C. 1063.) sed
sceptrum non capeffivit, nisi ab obitu Saulis.

Q. II. *Quæ inter hæc gessit?*

R. 1. Saulem malò geniò tortum pulsu citha-
ræ compescuit.

2. Pastor adhuc ad castra delatus Goliathum
stravit gigante Israëlitas quosvis ad singulare cer-
tamen fastuosè provocantem. Huic fundâ David
frontem perfregit. Ejus caput & acinacem tri-
umphò reportanti David turba accinuit: *Percussit
Saul mille, & David decem millia.* Qua voce
actus in invidiam Saul perpetuas in Davidem iras
coxit. Sed David etsi non semel ejus etiam vi-
tam in potestate haberet, dimisit tamen salvum,
regiam in eo Prophetæ unctionem suspiciens.

Q. III. *Saule peremto quî se David habuit?*

R. 1. Amarè ejus sortem deflevit. Ceterùm
regnum auspicatus est, tribu Juda eum regem sa-
lutante: nam ceteræ tribus Isbosetho Saulis fi-
lio sacramentum dixêre, donec is à tribunis suis-
met obtruncaretur.

2. Jerusalem civitatem, & arcem ejus Sion ha-
stenus à Jebusæis, quæ Chananæorum reliquiæ
erant, occupatam sibi vendicat, ibique regiam
figit.

3. Ma-

3. Manes tamen & ipse suos passus est, vitio semel, ut sunt homines, obnoxius. Etenim Bethiabeam suā in horto lavantem fortē è solario regiæ conspexerat, cujus captus formā, eam adulterio vitiat. Uriam porrò mulieris conjugem cum literis mittit ad Joabum, quem bello in Ammonitas decreto præfecerat, jubetque hominem in fronte aciei collocatum certæ neci exponi. Ob duplicatum hoc piaculum cædis & adulterii acriter in eum invehctus est Nathan Propheta. David verò animum ingens pœnitudo subiit, qua DEO iterum esse cordi meruit.

4. Absolon filius David mortalium formosissimus, populi favore abusus coacto milite Patrem ac regnum petebat. Eoque jam deventum erat, ut David civitatem mutare cogeretur; cum Joab Strategus directā acie profligat Absolonis militem. Ipse verò parricida Absalon per fugæ impetum passis crinibus (eas prolixissimas alebat) quercūs ramo implicitus pependit, donec à Joab superveniente tribus lanceis confixus pœnas dederit.

5. Aliàs David insuper habito Numinis interdicto, populi universi numerum iniri jussit. Corruptus, atque è tribus plagis peste, fame ac bello alteram eligere jussus à Gad Propheta, elegit pestem *melius sibi ratus incidere in manus DEI (multa enim misericordiae ejus sunt) quam in manus hominum. 2. Reg. 24.* Nec diu post fati sanctissima morte concessit.

Q. IV. Quis eum in regno excepit?

R. Salomon filius (A. M. 2937. ant. C. 1023.) post hominum memoriam sapientissimus rex, idemque ditissimus. Quippe per somnum ei oblatum Numen quidvis petendi copiam fecit. Petiit sapientiam: eamque obtentam mox memorando indicio prodidit.

Q. V.

Q. V. Quod illud indicium ?

R. Rege pro tribunali sedente mulieres duæ una enectam, altera vivam prolem attulerat, deque ea efflictim altercabantur. Rex consilium in arena capit, infantemque vivum ense distingui in speciem mandat. Eam sententiam laudat mulierum altera, alterâ hæc inter penè exanimatâ. Hic posterioris affectus argumento fuit Salomoni materni animi, huicque infantem vivum addixit.

Q. VI. Opibus etiam abundantem ajebas Salomonem : ergo ejus mihi splendorem ob oculos pone.

R. 1. Regiam sibi struxit ex auro, cedroque ferè totam. Solium eburneum exquisitissimi operis, auróque sincerissimo vestitum sex gradibus elevatum conspiciebatur : quos duodecim arte facti leones hinc inde obsidebant. Tantâque passim auri copiam videre erat, ut argenti vix ratio haberetur.

2. Præter vectigalia & exterarum gentium tributa, classis Salomonis ad Insulas Ophir quotannis pergens auri talenta 666. ærario intulit.

3. Regia tanto ministrorum numero referta, ut in diurnam annonam triginta cori similæ & sexaginta cori farinæ, decem quoque boves pingues, ac decem alii pascuales, centumque arietes mactarentur; præter cervorum, caprearum, aviùmque copiam. Equorum curulium quadraginta millia alebat, militarium verò nonnisi millia duodecim, ut nempe pacis tempore. Hac pompâ cum circumflueret rex, divino etiam aliquo opere divitias suas exponere in animum induxit.

Q. VII. Quod illud divinum opus ?

R. Templum omnibus retrò seculis memorandum: (A. M. 2941. ant. C. 1019.) cujus seriem sic accipe.

1. Operariorum, qui ligna cædebant, *triginta millia*

millia numerabantur. Eorum, qui onera portabant, *septuaginta millia*. Latomorum *millia octoginta*. Quibus omnibus præficerant officialium tria millia, atque trecenti.

2. Excitabatur lapide quadro, perpolito, 15. cubitorum longitudinem sæpe excedente: idque absque cæmento.

3. Interiùs cedro primùm ac suprâ etiam auro recta omnia. In supellectili templi Josephus Flavius numerat Phialarum aurearum decem millia, paterarum ejusdem æris octoginta millia, thuribulorum viginti millia: nam argentea vasa duplici semper numero aderant.

Templum porrò medium pretioso *velo* distinctum erat: pars interior seu adytum dictum est *Sancta Sanctorum*, quo nemini, nisi Summo Sacerdoti quotannis ingredi fas: pars extima populo cedebat. Id porrò *velum* est illud, quod scissum in partes abiit, cum in Cruce animam Christus ageret.

4. Structura ejusmodi erat. Longitudo 60. cubitos æquabat; latitudo 20. Altitudo 60. imitumque est aliud ædificium convexum (Cupl dicunt nostri) sexaginta itidem cubitorum. Exteriori templi faciei per circuitum adhærebant plurimæ ædiculæ in morem tabernaculorum ad summum usque porrectæ, ita ut turris amplissimæ speciem præberet tota moles. Ceterum triplici amplissimo ambitu seu palatiorum ordine per gyrum stipatum erat. Non præbuerat mons Sion tantam aream: quare ingentes aliquot valles exæquandæ erant, operosissimisq; structuris firmandæ, ut & aræ præbendæ, & gestandæ ædificiî moli sufficerent.

5. Dedicatum illud templum à Salomone, matris integrò octiduò boum viginti millibus. Ovium verò millibus centum & viginti. Vestium. que

que Judæis templum alibi excitare, aut alibi gentium Sacrificium libare.

Q. VIII. *Quis fuit exitus tanti nominis, inquam, Salomonis?*

R. Sapientiam regis corripit vesanus mulierum amor, quô in transversum actus scedissimis idolis poplitem curvavit. Obiit dein (A.M. 2977. ant. C. 983.) cum 40. annis regno moderatus esset: dubium relinquens posteris, num ad meliorem frugem unquam redierit? Scripsit è sacris Libris sequentes, Proverbiorum, Ecclesiastis, Canticorum, & Sapientiæ etiam, ut multis creditur: cum aliis videatur à Philone Judæo esse scriptus.

Q. IX. *Quomodo aut qua de causa divisum est ejus regnum?*

R. Primum in pœnam idololatriæ Salomonis, & populi. Deinde stultitiâ ejus filii Roboami. Hic enim ab obitu Patris juvenibus consiliariis incautè usus, immania tributa imperavit populo, necquicquam eum dehortantibus senioribus. Commotæ itaque decem tribus defectionem à Roboamo faciunt, in leges Jeroboami, privati antè hominis, jurant: cum interim Tribus Juda & Beniamini in potestate ac fide Roboami manerent: unde biceps regnum Hebræorum extitit, istud *Juda*, alterum *Israëlis* dictum.

CAPUT VIII.

De regno ac regibus Israël à Jeroboamo usque ad captivitatem, & hujus regni exequias.

Q. I. *Reges Israël ordine recense?*

R. Primus. Jeroboam (A. M. 2977. ant. C. 983.) Hic æmulus Roboami duos vitulos aureos ado-

adorandos proposuit, ut populum suum ab Hierosolymitano templo abstineret. regnat 22. ann.

Secundus. Nadab filius (A. M. 2999. ant. C. 961.) annis 2.

Tertius. Baasa (A. M. 3001. ant. C. 959.) regn. an. 24.

Quartus. Ela (A. M. 3025. ant. C. 935.) regnat an. 2.

Quintus. Zambri. (A. M. 3027. ant. C. 933.) septem tantum diebus solio abusus est. Obsessus enim ab Amri Domum regiam una secum ipse exiit.

Sextus. Amri (*An. eod.*) Samariam civitatem condidit. Idololatra. regnavit an. 12.

Septimus. Achab filius (A. M. 3039.) Ejus uxor Jezabel filia regis Sidoniorum, monstrum mulieris nequitiae. Baal idolum populo proposuit, templo & ara in civitate Samaria extructa. Hac ætate celebre est nomen Eliæ Prophetarum facile principis: cui multum cum impio Achab negotii intercessit. Regnat ann. 22.

Q. II. *Quæso Eliæ res præclarè gestas in digitos mihi mitte?*

R. 1. Cælum velut in potestate habuit, prohibens pluvias quanto tempore vellet, easdemque denuo proliciens.

2. A Muliere vidua Sareptana exceptus hospitio, ejus canistro, ac olei lecytho benedixit, ut nunquam deinceps defecerit. Ejus etiam filium vitæ reddidit, quem nonnulli credunt Jonam extitisse postea Prophetam.

3. Convocatis 450. Baalis Sacrificulis imperat, toto inspectante populo, ipsoque rege, ut aram suo deastro excitent, victimis lignisque instructam: se idem facturum Numini æterno. Hac lege, ut cujus victimæ sponte arsisent, is DEUS verus ab omnibus haberetur. Annunt illi, & arâ instructâ à primo manè ad meridiem idolum suum

suum in vota vocant cultris se proscindentes, pro more illius gentis poparum. Incassum tentatis omnibus, insigniter eos risui habet Elias, altius ut inclament, acerbè hortatur; nam Deum eorum fortè in itinere aut diversorio occupatum, autmersum somno esse! Ipse verò aræ suæ atque victimis aquam largissimam tertia vice affundì jubet, ne quis esset suspitioni locus, ac si fraude rem ageret. Dein vix tribus verbis DEUM vocaverat, cùm ecce ignis ex alto promicans victimas unà & aram, utut probè undâ pertinctas speciosè absunit. Populò in clamorem effuso Propheta Popas illos ad unum omnes neci dedi jubet.

4. Denique igneo curru per aëra abreptus, translatus in Paradisum creditur: Elisæo verò discipulo, dum raperetur, pallium reliquit, cum pari, imò duplici prophetiæ spiritu.

Q. III. Regum Israël seriem pertexere?

R. Octavus. Ochozias Achabi filius. (A. M. 3061. ant. C. 899.) Idololatra. regn. an. 2.

Nonus. Joram, frater Ochoziæ. (A. M. 3063. ant. C. 897.) Sub hoc Elisæi virtus ac fama increbuit. Regn. 12. an.

Q. IV. Elisæi historiam compendiò accipere gestio?

R. 1. In duos & quadraginta pueros, ejus calvitiei illudentes, binos urfos evocavit, à quibus discerpti sunt.

2. Naaman Syriae Satrapa leprâ laborans, medicinam morbo quærens, ab Elisæo jussus est septies in Jordane lavari. Lavit, ac redditus est sanitati. Tum muneribus Prophetam auctumibat: sed quæ ille detrectavit. Giezi tamen famulus clam Hero nonnihil munerum exigens leprâ cum tota sua posteritate punitus est, quòd miraculum quasi vendidisse videretur. Id scelus hodie Simoniam dicunt.

3. Samariæ à Syris oppugnatae annona defecit adeò, ut caput asini veniret 80. argenteis, & quadrans cabi stercoris columbarum (quo pro sale utebantur) argenteis quinque. Quid quòd matres suas ipsarum proles improbâ gulâ coctas alvo condiderint? Elisæus tamen prædixit, postridie abundè alimentorum fore. Id quod evenit: nam hostis panico timore correptus obsidionem sponte solvit, castraque cum omni commeatu diripienda reliquit.

Q. V. Jam qui reges Joramum exceperint, præsequere?

R. Decimus. Jehu (A. M. 3075. ant. C. 835.) Regnav. 28. an.

Undecimus. Joachaz (A. M. 3103. ant. C. 857.) Regn. 17. an.

Duodecimus. Joas (A. M. 3120. ant. C. 840.) Tum mortuus est Elisæus. Cujus sepulcro deinceps cum fortè occisum à se hominem latrones ab exploratoribus occupati intulissent, ille tactis Prophetæ ossibus vitæ redditus est. Regn. an. 16.

Decimus tertius. Jeroboam II. (A. M. 3136. ant. C. 824.) Regn. 41. annis. A cujus obitu undecim ferè annorum interregnum extitit. Ejus etiam ætate Jonas Propheta miris innotuit.

Q. VI. Quibus ain' miris?

R. Ninive tum erat Assyriorum Monarcharum regia, cujus insanam peccandi libidinem castigaturus DEUS hunc Prophetam mittit, qui præsens ei exitium minitetur. Jonas ad Ninivitas, ut gentiles, pergere Judæus ipse metuens aliorum navî fugit. Subortâ verò decumanâ procellâ, suspicati nautæ, esse quempiam in navi hujus calamitatis autorem, ex condicito inter se sortes mittunt: Sorte itaque proditus Jonas fluctibus objectus est: quem tamen Balæna ingenti fauce exceptum vivum hausit. Triduò hoc bolò satur piscis demum

conceptâ nausâ stomachum movit, Jonâque in litus evomuit. Ille in Niniven penetrans civibus succlamavit: *ad huc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Quo clamore ad regem delato indictum jejunium est, & Numen prece placatum.

Q. VII. *Quomodo illud interregnum Israëlis solutum est? & qui secuti reges?*

R. Decimus quartus. Zacharias Jeroboami nihili filius regnô potitus est, (A. M. 3188. ant. C. 772.)

Decimus quintus. Sellum.

Decimus sextus Manahen (An. eodem) regn. an. 10.

Decimus septimus. Phaceja (A. M. 3199. ant. C. 761.) regn. 2. an.

Decimus octavus. Phacee. (A. M. 3201. ant. C. 759) Theglathphalassar rex Assyriæ tribum Nephtali captivam abduxit. Regn. 29. an. Sub eo Abdias Propheta vixit.

Decimus nonus Osee (A. M. 3230. ant. C. 730.) Cum tergiversaretur tributum Assyrijs pendere, ac Ægyptiorum auxilia sollicitaret, datus est in vincula (A. M. 3239. A. C. 721.) anno regni sui nono; ac reliquæ etiam novem tribus regni Israël in Babylonem deductæ, unâque hoc regnum penitus extinctum est, ob neglectum divinæ legis, ob ingratitudinem in DEUM summam, & idolorum etiam cultum.

Q. VIII. *Ergone omnis illa regio in solitudinem abiit?*

R. Non equidem, sed è media Babylone eò deductæ coloniæ gentiles. Qui cum omnem veri Numinis cultum spernerent, à leonibus passim discerpti sunt. Itaque à rege Assyrio submissus illis est è Sacerdotibus Hebræis unus, qui illos in vero cultu instituit. Inde orti sunt Samaritani, qui cum idolis suis, juxtâ etiam DEUM Judæorum coluerunt,

luerunt, cūque multis Judaicorum rituum, linguam etiam partim susceperunt.

CAPUT IX.

De regno ac regibus Juda à Roboamo usque ad Captivitatem, & Sedeciam regem.

Q. I. Quot fuere reges Juda?

R. Roboam Quartus à Saule (A. M. 2977. ant. C. 983.) 17. annos purpuram gessit. Atque hoc potissimum rege Excelsa, toties in sacris literis damnata, constructa sunt. Regnav. an. 17.

Q. II. Quæ sunt illa Excelsa?

R. Nimirum aræ, ac luci in editis ut plurimum collibus excitatæ, absque quidem delubris, ac sæpè absque idolo certo; at non absque superstioso cultu.

Q. III. Qui Roboamo Successores fuere?

R. Quintus regum Juda Abias, filius Roboam malus: (A. M. 2994. ant. C. 966.) Regn. an. 3.

Sextus. Aza filius (A. M. 2997. an. Ch. 963.) Bonus rex. Regn. an. 41.

Septimus. Josaphat filius. (A. M. 3038. ant. C. 922.) pius. Regnav. an. 25.

Octavus. Joram filius degener, (A. M. 3063. ant. C. 897.) Athaliah Achabi regis Israël filiam uxorem duxit, cūque ea numinis iram. Regnav. an. 8.

Nonus. Ochozias filius (A. M. 3071. ant. Ch. 889.) non bonus. à Jehu rege Israël peremptus. Regnav. an. 1.

Decima. Athalia Mater Ochoziæ audita filii nece omnes nepotes suos, Ochoziæ filios è medio tollit. (A. M. 3072. ant. C. 888.) Joas tamen

natu minimus, adhucdum pufio, furori belluæ subducitur à Josabeth Ochoziæ Sorore, Jojadæ summi Pontificis uxore. Parvulus sex annis in adytis templi clam educatus, septimò productus à Jojada, diademate inauguratus est applaudente populo. (A. M. 3079. ant. C. 881.) Athalia verò excita clamore, in templum penetrans, inde à Jojada ejici, ferròque necari jubetur. Jojada quoque agente Baalis idolum, fanúmque dejectum à populo est.

Undecimus. Joas. Hic initiò bonus, Jojadæ deinde monitorum oblitus in deterius ruit. Regn. an. 40. occisus conjuratione in eum factâ.

Duodecimus. Amasias, filius (A. M. 3118. ant. C. 842.) Regnav. an. 29. occisus à suis.

Decimus tertius. Ozias, Ufias, vel Azarias. (A. M. 3147. ant. C. 813.) Hic ausus Sancta Sanctorum in templo subire, adolere incensum, Sacerdotis in munus involare, lepræ pœnam retulit. Itaque coactus est seorsum degere; Joathan filio interea jus dicente. Id temporis Propheta Oseas celebratur. Regnavit an. 52.

Decimus quartus. Joathan (A. M. 3199. A. C. 761.) Bonus; sed excelsa non dejecit. Regn. an. 16. Michæas Propheta claret.

Decimus quintus Achaz filius impius (A. M. 3215. ant. C. 745.) Regnat an. 16. Sub eo etiam Joël, Amos, Nahum, & Isaias Prophetæ innotescunt.

Decimus sextus. Ezechias pius rex (A. M. 3231. ant. C. 729.) Fana evertit. Æneum serpentem à Mose olim in deserto erectum comminuit quòd populus ei adolere incensa hætenus solemne haberet. Assyrii dum Solymam tentant, interimque fidentiùs in DEUM Judæorum blasphemant, Esaia & regis precibus eadem nocte centum & octoginta quinque millia deleti ab Angelo sunt. Regnat an. 29. Hac tempestate Sibylla Erythræa laudatur.

Q. IV. Quæso, de ea ne fileas, si quid est. Suspicor enim, eam etiam ad sacram hanc historiam nonnihil pertinere.

R. Non ex vano auguraris. Ac ne nescias, plures diverso tempore Sibyllæ fuerunt: quarum hæc Erythræa, aut etiam Cumæa, sive Cumana celebratissima habetur. De Christo plurima futura disertè cecinit, recitabo tibi nonnulla, ut ea Sanctus Augustinus è Lactantio collegit. Ait: *In manus iniquas infidelium postea veniet: dabunt autem DEO alapas manibus incestis, & impurato ore exspuent venenatos sputus: dabit Verò ad verbera simpliciter sanctum dorsum. Et colaphos accipiens tacebit, ne quis agnoscat, quod Verbum, vel unde venit, ut inferis loquatur, & coronâ spinèâ corone- tur. Ad cibum autem fel & ad sitim acetum dede- runt, &c. Templi verò velum scindetur: & medio die nox erit tenebrosa nimis in tribus horis. Et morte morietur tribus diebus somno suscepto: & tunc ab in- feris regressus ad lucem veniet primus, resurrectionis principiò reſſocatis ostensò. S. August. Lib. 18. de Ci- vitate DEI. cap. 23.* Et hæc:

Judicii signum tellus sudore madescet.

Et Rex adveniet per secula futurus: Scilicet in carne præsens, ut judicet orbem. &c. S. Augustinus ibi- dem.

Q. V. Tempus est, ut ad reges Juda reverta- mur.

R. *Decimus septimus.* Manasses filius Ezechie (A. M. 3260. ant. C. 700.) Esaïam Prophetam fer- râ ligneâ medium secari jussit. Regn. an. 55.

Decimus octavus. Amon (A. M. 3315. ant. Ch. 645.) Interfectus regni anno 2.

Decimus nonus. Josias (A. M. 3317. ant. C. 643.) Devotus, fidelis Regn. an. 31. Ejus anno 13. vaticinia sua exorsus est Jeremias Propheta.

Vigesimus. Joachaz (A. M. 3348. ant. C. 612.)
Regnat menses nonnisi 3.

Vigesimus primus. Joakim Joachazi frater dictus
antè Eliacim ab Ægyptiis designatus rex. à Na-
buchodonosor verò (Nebucadnezar alii dicere
malunt) Babylonio Assyriorum monarcha id in-
dignè ferente in vinculis Babylonem ductus est
cum primoribus gentis, intèrque hos Daniele
postea Prophetà (A. M. 3352. A. C. 608.) anno
regni sui 4. Adhuc tamen succedentes anni se-
ptem ejus regno adnumerantur.

Q. VI. Dic, amabò, quando famosa illa gen-
tis Judææ Captivitas, & transmigratio acciderit?

R. Ipsissima est, quæ anno regni sui quarto Joa-
kimo imposita est, atque adeò hinc numerabis 70.
annos, usque ad solutionem captivitatis à Cyro
factam.

Q. VII. Fuit ergo tum gens Judæorum diadema-
te penitus exuta?

R. Nondum equidem. Sed Joachim, sive Je-
chonias Joakimi filius manum scepro utut jam
marcido *Vigesimus secundus* rex admovit: brevi
tamen retrahendam: nam tertio mense vix exa-
cto patrem sequi ad vincula Babylonem debuit.
stipatus viginti millibus ejusdem fortis tribulibus
suis.

Vigesimus tertius. Sedecias (Mathaniam antè
dixere) patruus Jechoniæ, summæ Judæorum
rei præfectus ab ipsis Assyriis: (A. M. 3359. A. C.
701.) quorum votis cum non responderet, Na-
buchodonosor in eum expeditionem suscipit.
Triennio obsessa civitas. Demum Sedecias ex
fuga retractus, nati sub ejus ipsis oculis truci-
dati, ipsèque orbatus luminibus est. Urbs
porrò miserè excisa: Templum solo æquatum:
Incolæ aut deleti, aut in Babylonicas plagas tra-
ducti. (A. M. 3370. A. C. 590.)

CAPUT X.

De Septuagenaria Captivitate.

Q. I. Quid toto hoc tempore literis dignum accidit?

R. 1. Jeremias Propheta, capta urbe, ab hostibus honorificè habitus est, facta ei, ubi vellet, habitandi potestate. Elegit ruinas patriæ, easque coram lugens, suas ibi Lamentationes scripsit. Paulò post à suis met popularibus in Ægyptum cum famulo suo Baruch & ipse Propheta abreptus, cum sceleribus eorum obsteret, indigna multa perpeffus, demum interemptus est.

2. Daniel nobilis Hebræi stemmatis furculus cum Joackim rege suo Babylonem raptus est non tam ad carcerem, quàm ad Aulam (A. M. 3352. A. C. 608.) E captivis enim quatuor præstantissimæ formæ adolescentes Daniel, Ananias, Misæel, & Azarias in Ephebos Nabuchodonosoris adlecti sunt. Accidit fortè, ut rex fatidici somnii, quod anxie eum sub noctem habuerat, oblitus, eius tamen evolutionem à magis suis expostularet. Illis caussantibus, rem DEI solius esse, trucidari omnes iussit. At verò Daniel à DEO doctus, hunc in modum regem allocutus est: Statuam ô rex videras, mole sua gravem terris, astris minantem. Caput rigens auro incumbebat pectori argenteo: æs ventrem faciebat, & femorâ; tibiæ ferreæ; imi pedes in lutum ferro mistum definebant. Lapis verò de monte abscissus, ac spontè cadens, ictis Statuæ plantis, totam in favillas disjecit, ipsèque lapillus excrevit in montem, ac demum terram omnem contexit. Notasis ergo ô rex succedentium temporum Imperia hoc viso adumbrari. Hoc præsens, cui tu jam moderaris, caput est, aureum, quia summi splen-

doris & magnificentiæ. Succedet regnum alterum minoris momenti, argenteo pectore designatum. Venter, femoræque ærea ad tertium Imperium spectant. Quartum jam erit ferreum, quod ipsum sub finem in lutum degenerabit ferro mixtum. Porro in lapide illo aliquid supremi mysterii latet; etenim *In diebus regnorum illorum suscitabit DEUS cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur: comminuet autem & consumet omnia regna hæc, & ipsum stabit in æternum.* Dan. 2° v. 44.

Q. II. *Orexin acutissimam mihi peperit hæc narratio. Sed hanc interpretationem planiorem mihi facias, velim.*

R. Quatuor sunt Monarchiæ, quæ hæcenus orbi imperârunt. 1. *Assyria.* 2. *Persica.* 3. *Græca.* 4. *Romana.* Nec addo verbum: cum in Historia profana hæc redeant. Id solum ne te lateat, lapide illo & regnô æternum duraturô Christi Ecclesiam toto orbe diffusam indicari.

Q. III. *Recense ulterius, quæ de Daniele memoriæ prodita sunt.*

R. Alterum erat Regis prodigiosum somnium, Arbor comas altum surrigens, cælitus iussa succidi. Id interpretatus Daniel, Arbore præcelsa Nabuchodonosor regem ipsum notari dixit, eumque paulò post à forma humana alienum bubulam speciem induturum. Respondit eventus: rex bovem seu indutus, seu se indutum credens, ac mente captus septenniò ipsò abstinuit consortio humano, pabulôque ferino usus est.

Q. IV. *Quam verò sortem tres Danielis sodales nacti sunt?*

R. *Ananias, Misaël & Azarias* commutato nomine dicti sunt à rege *Sidrach, Misach, & Abdénago.* Cùmque effigiem suam aspero auro fabrefactam statui, ac pronè adorari jussisset rex, id-

que

que detrectâssent tres hi juvenes DEI solius honorem cordi habentes, in fornacem flammarum globos latè spargentem præcipites dantur. At illos divina virtute tutos nec allambuit flamma; quin potiùs in suave melos vocem sustulerunt, orantium ritu.

CAPUT XI.

*Ab Solutione captivitatis Judaicae
ad usque Christi nativitatem.*

Q. I. *Reditum Judæorum in terram promissam
refer.*

R. 1. Cyrus Persarum Rex occupata Babylone, & regnis latè sub jugum missis Judæos dimisit: (A. M. 3422. A. C. 538.) quòd legisset Isaiam dudum de Cyro Babylonem occupaturo nominatim vaticinatum fuisse.

2. E decem tamen reliquis tribubus nemo Patriam repetiit, solæ tribus Judæ ac Benjamin reduxerunt trecentos sexaginta supra quadragesies bis mille viros, cum vasis aureis, argenteisque à Nabuchodonosor olim sublati 5409. numerò.

3. Tum è ruderibus templum excitant, ac Urbis mœnia instaurantur, Zachariâ & Aggæò Prophetis alas addentibus.

Q. II. *Quæ fuit Imperii facies in colonia ista
postliminiò reducta?*

R. Zorobabel quidem Dux iter temperabat, ac templi ædificium. Cetera Esdras ferè exegit. Hic de gente Sacerdotum, ac Scriba, seu præfectus cancellis, sacros libros injuriâ temporum magnam partem deperditos, memoriæ ferè beneficio restituit. Literas Hebræas novas, eâque quibûs nunc utuntur, constituit, eò potissimum, ut Judæos à Samaritanis distingueret, pristino

caracterum genere adhucdum gaudentes. Ceterum rei summa in Sacerdotibus summis erat.

Q. III. Illos ordine mihi enumera Sacerdotes.

R. 1. Josue cum ipsis captivis redux.

2. *Josackin* filius.

3. *Eliasib.*

4. *Jesadas* filius.

5. *Jonathan* filius.

6. *Jeddoas*, seu *Jaddus*. Hic Alexandro

Magno Jerosolymam petenti obvius cum ostendisset, Daniele eidem Imperium vaticinatum fuisse, Judæis libertatem impetrat. (A. M. 3628. ant. C. 332.)

7. *Onias* filius. Spartanis fœdere junctus.

8. *Simon* filius.

9. *Eleazar* Simonis frater. Sub hoc Ptolomæus Philadelphus Sacra Biblia Græco idiomate donari fecit. (A. M. 3691. ant. C. 269.)

Q. IV. Celebre est hoc factum: tu, quàm potes, strictissimè id mihi prode.

R. Ptolomæus ille Ægypti rex Bibliothecam condiderat septingentis librorum millibus instructissimam; quorum quidem quadraginta postea in cineres abjerunt, busto omnibus doctis cumprimis flebili. Rex itaque omnes alicujus nominis libros, nihil sumtui parcens, conqueri jubet; cum ei fama etiam de sacris Judæorum libris loquitur. Missis itaque legatis à Pontifice Eleazaro & libros illos petit, & unà interpretes. Mittit ille septuaginta duos promptissimæ doctrinæ senes. Hi à rege separatis singuli domibus inclusi Græcam tamen translationem talem adornârunt, quæ omnibus planè verbis sibi respondit, divinò certè miraculò. Hæc translatio Græca hodiedum dicitur *Septuaginta Interpretum*; numerò rotundò.

Q. V.

Q. V. Jam reliquos Pontificum prosequere.

R. 10. Menelaus frater Eleazari. Manassen alii dicunt.

11. Onias II.

12. Simon II.

13. Onias III.

14. Jason seu Josue ejus frater ab Antiocho Epiphane Syrorum rege Summum Pontificatum muneribus emit, Onia depulso.

15. Mox idem de Jafone tentat Menelaus. Quæ res in apertum bellum erupit. Occasione usus Antiochus Solymam cepit, cæsis 80000. totidemque sub hasta venditis, quin 1800. talentis è templo sublatis. (A. M. 3792. ant. C. 168) Paulò post sacra supellex direpta, SS. Biblia Vulcano tradita, Bacchi sacra in templo celebrata, porcusque immolatus. Eleazar Pontifex rogo datus, templum Jovi Olympio dicatum, circumcissione Judæis interdictum. Donec Mathathias senex, Sacerdos è Macchabæorum familia ad vindicanda Sacra, gentisque decorem suos populares adhortatus præsidium Antiochi cæciderit. Obiit non multò post. (A. M. 3795. ant. C. 165.)

16. Judas Macchabeus Mathathiaæ filius ab eodem morituro bello gerendo præfectus, quater profligato Syrorum exercitu, templum gentili superstitione repurgat, (A. M. 3798. ant. C. 162.) Summusque Sacerdos salutatur. Inde rem adversus Syros strenuè gerere pergit, Judæosque in Populi Romani societatem recipi curat. (A. M. 3800. ant. C. 160.) Demum virorum strenuissimus adverso contra Syros prælio cadit. (A. M. 3801. ant. C. 159.)

17. Jonathas frater Judæ, ex insidiis occisus è Triphone regnum Syriæ usurpante.

18. Simon itidem frater.

19. Joannes Hyrcanus Simonis filius. Cùm Rex Syriæ Antiochus Sedetes Solymam obside-
ret,

ret, Hyrcanus aperto Davidis tumultu 3000. talentorum inde sustulit, partéque Antiocho data solvi obsidionem impetravit. Samariam sub jugum misit, ejúsque templum ad invidiam Soly-mæi ducentis abhinc annis à Sanaballat exstru-ctum diruit. Principem se dixit, ac præfuit an. 31.

20. *Aristobulus* I. Hyrcani filius natu major Sa-cerdos Summus, sumto diademate primus à *Ca-ptivité* se regem salutari mandavit. (A. M. 3857. ant. C. 103.) Quo honore potitus est anno uni-co. Ceterum Pontifices deinceps ipsi unà reges erant.

21. *Alexander Janneus* prioris frater. (A. M. 3858. ant. C. 102.) Regn. an. 27.

22. *Alexandra* Jannei vidua Hyrcano filio Pon-tificatum permisit, (A. M. 3885. ant. C. 75.) ipsa regni habenas arripuit, tenuitque annos. 9.

23. *Hyrcanus* deinde rerum potitur. (A. M. 3894. ant. Ch. 66.)

24. *Herodes* I. Magnus Ascalonita (A. M. 3920. ant. C. 40.) Idumæus gente occasio fuit implendi vaticinii de regno Juda, atque adventu Messia: quod vide suprà Cap. 4. Qu. 21. Hic Macchabæo-rum stirpem excidit. Templum Soly-mæum in-stauravit, magnóque sumtu absolvit. Denique computrescente corpore morti proximus, pri-mores Judæorum convocatos uni loco includit, sororíque Salóme in mandatis dat, mox ubi ex-tremum ipse spirasset, unà omnes interimeret: causam addidit, *ne morti suæ lacrymæ deessent*. Sic periit (A. M. 3957. ante Christum 3.) Tum de-mum humanas auras salutavit tot, jam inde ab Adamo, annis votisque expetitus Messias, DEI Filius Christus JESUS è Virgine natus MARIA. (A. M. 3960.)

CAPUT XII.

De rebus Judæorum usque ad reipublicæ eorum internecionem.

Q. I. *Non, spero, dedignaberis auctarii locò, quibus passibus ad exitium suum tetenderit Judæorum respublica, enarrare?*

R. I. Herodis filii sententiâ Augusti ita hereditatem paternam diviserunt, ut *Archelao* Judæa atque Samaria: *Herodi* II. Antipæ dicto Galilæa; *Philippo* Trachonitis Provincia cederet.

Archelaus accusatus Tyrannidis ab Augusto solum vertere jussus (A. Ch. 14.) Viennæ in Gallia obiit. Ejusque duæ Provinciæ per Romanos Præsides administratæ.

Philippus etiam cùm è vivis excessisset, Trachonitis in Provinciam Romanam redacta est. (A. C. 37.)

Herodes II. Antipas. (A. 27.) Philippi fratris sui uxorem vetito conjugio duxit Herodiadem nomine. Increpatus à D. Joanne Baptista, eum in vincula conjecit; cùmque aliquando natalem suum splendidis epulis celebraret, Herodiadi juniori filiæ in choreæ elegantius ductæ mercedem caput Joannis à cervice revulsum donavit. (A. C. 29.) Hic idem est Herodes, qui *Salvatorem* alba indutum veste ludibrio exposuit Jerosolymis. (A. C. 33.) Demum Romanorum sibi indignationem conscivit, atque à Caligula Imp. in Galliam Lugdunensem relegatus (A. C. 40.) interiit.

3. *Herodes* III. *Agrippa*, filius fuit Aristobuli, quem Pater Herodes Magnus laqueo necari fecerat. Hic in Caligulæ animum penetrans Trachonitidem, Galilæam, Judæam ac Samariam Regio nomine impetravit: Anno 44. Jacobum Apostolum

stolum capite truncari iussit. Eodémque ipse è vis sublatuſ est, cùm se in aperto pegmate Deum salutare à populo passus fuisset.

4. *Agrippa II.* Trachonitidis rex. (A. C. 49.) Ad Paulum in iudicio prædicantem contestatus est, non procul abesse, ut Christi fidei subscribat. Cùm interim rerum summa ad Præsides Romanorum pertineret, populus jugi impatiens illi se subducere vi omni annisus est, pulso simul Agrippâ. (A. C. 65.) Ea seditio anſa fuit excindendæ totius gentis.

Q. II. Non semel audiſi insolentia signa hanc cladem Judæis portendiſſe.

R. Nempe, ut cetera silentio premam, vacca jam aris adinota, & nunc securim exceptura agnum peperit. Per aëra totæ armatorum acies oberrare viſæ. Noctu in templo audita vox clamantium: *Fugiamus hinc! fugiamus hinc!* Integro ante excidium septennio vir quidam è trivio dies noctesque lugubri voce ejulavit *Væ! Væ! Væ! tibi Jerusalem!* Nec ullis etſi diriffimis modis sopiri potuit, donec in ipsa obſidione inſiſtens vallo ac clamans: *Væ etiam & mihi!* balistâ trajectus animam cum voce emiserit.

Q. III. Jam reliquum funestæ hujus catastro- phes brevi ſilô pertexe.

R. I. An. C. 67. Nero Imp. Vespasianum bello Judaico præfecit. Hic in Galilæam movet; cui præfectus erat nobilis ille Historiographus *Joſephus Flavius*. Qui Jotapatam civitatem adver- sùs 60000. Romanorum exercitum mira virtute atque astu defendit. Proditâ demum à transfuga urbe cum 39. promiffimis civium in specum in- accessam se condidit. Il deditionem ſui facere juſſi à Romanis, maluerunt ſuis invicem mucro- nibus cadere, miſſâ forte, uter alteri manus in- ferret: Trigies oëties aleam jecit Joſephus, ac

toties evasit. Cum ultimo superstite rem composuit ac Romanorum se potestati permisit. Vespasiano cum Imperium vaticinatus fuisset, ab eodem in honore habitus est.

2. Anno 68. Civilibus motibus omnia fusque deque Ierosolymis ibant.

3. Anno 69. Vespasianus Augustus salutatur.

4. Annus 70. Solymæ exitium attulit. Titus enim Vespasiani filius coronâ cinxit Urbem. Famine confecti incolæ clam campos viscebant radicibus saltem sese foturi: comprehensi verò à Romanis, ac uno sæpe die 500. eorum in crucem acti è regione mœnium.

Captivorum quidam aurum deglutierat, idque suo in stercore post requirebat. Hoc conspicati milites eadem nocte 2000. Judæorum vivos secuerunt auro ab iis devorato potituri: donec Titus eâ sævitiâ iis interdiceret.

Annonâ indies arctiore non solum corio, bovino stercore, aliisque indignis vesci in deliciis habuerunt obsessi; sed & mulierum aliqua non infimæ sortis suummet filiolum gulæ, ac rabidæ fami destinavit.

Ultima impressione, etsi Titus templô abstinere manus militibus præcepisset, unus tamen subiecto clam igne illud Vulcano dedit. Inde civitas in cineres abiit, solóque æquata est, ut ne vestigium superesset, præter tres turres memoriæ ergo relictas.

Toto illo tempore obsidionis undecies centena Judæorum millia desiderati sunt: Nonaginta septem millia in servitutem acti.

Q. IV. Quo loco deinceps res Judæorum versabantur?

R. Prorsus iniquo. Etenim omnes in omnem terram dissipati, omnibus exosi nullo hætenus pacto collapsam rempublicam instaurare poterunt.

runt: nullibi regnum, regionem, terram, aut civitatem propriam numerant, toto orbe exules.

Equidem Julianus Imperator Apostata odio Christianæ gentis, copiam Judæis fecit resuscitandi templi. (A.C. 362.) Jamque materiam omnem paraverant, cum ecce! crucis notæ eorum vestibus infederunt, nulla arte evellendæ: quin residua prioris templi fundamenta ipsimet eruerunt, nova jacturi: at quidquid interdiu operis absolvisset, noctu occultâ vi ejectum est. Cum neque sic cæptis desisterent, flamma ex imo erumpens & operas, & instrumenta, unâque lapides absumsit. An. C 363.

CAPUT XIII.

De Fructu Historiæ Sacre Veteris.

Q. I. *Hactenus seriem sacrorum fastorum avida aure bibi. Ediscere jam, quid in ea præ ceteris observandum, animoque fideli sit imprimendum?*

R. Forent id genus pene infinita: nullum enim tot insignium gestorum, quæ per sacras præsertim literas memoriæ prodita sunt, doctrinâ ac mysteriô vacat. At ego te ulteriore meditatione lubens absolvam, si hisce sequentibus pressiore vestigio institeris.

1. *DEI Justitiam* clamat Protoparentum è Paradiso exilium, ob esum unius pomi. Cataclysmus mortalium genus omne absorbens. Sodomorum incendium in vindictam fœdissimæ libidinis sulphureo imbre excitatum. Pharaonis ac totius Ægypti decem illæ immanes plagæ. Populi Hebræi in deserto murmurantis castigationes. Ejusdem populi in terra promissionis pedem jam figentis excidium & captivitas ob ingratitude potissi-

potissimum, & idololatriam. Denique totius gentis exitium ac dissipatio funestissima; quam sibi met ipsi consciverunt, cum Salvatore crucifigi petierunt, insanis clamoribus personante foro: *Sanguis ejus sit super nos, & super filios nostros.*

2. *DEI Providentiam* videre est cum ubique, tum maximè, quando Noëmum cum suis per Arcam à diluvio immunem fecit: quando hominum linguas confudit, cum cælo minitari tentarent altum excitatâ turri Babilonicâ: Quando Josephum, fratrum perfidiâ in servitutem actum, ex ipsis carceribus ad regni clavum sustulit, ut fratribus etiam terrori esset: Quando populum Israëliticum in fide veri DEI immotum ex Ægypto tot tantisque miraculis salvum perduxit in terram promissam Chanaan: Quando populum eundem omnia DEI monita, minas omnes surda aure, animoque impervio prætereuntem denique exilio, ipsoque excidio damnavit. Quibus tamen ipsis in calamitatibus nunquam defuere aut Prophetæ, aut viri sanctitatis, doctrinæque laude decori, aut Sacerdotum & Pontificum continuus ordo.

Q. II. *Religionis verò quæ fuit facies?*

R. Semper eadem, quod quidem ad intima religionis momenta attinet: etsi aliam atque aliam exterius speciem ei induerit ipse DEUS; ut nimirum hominum genius atque usus ferebant. Cape ergo. Anima religionis est Fides in DEUM sempiternum, & Salvatorem. Membra velut cetera sunt quædam exteriora signa ad DEI hujus cultum, & mortalium salutem relata à DEO Religionis auctore proposita: atque hæc vulgato jam nomine *Sacramenta* vocamus.

Q. III. *Dic ergo tandem, num una fuerit ab orbe condito religio?*

R. I. Religio fuit *Eadem* semper ac sibi constans:

stans: quantum ad internam fidem spectat. Et enim uti Adam DEUM verum, & Salvatorem sibi à DEO promissum Christum credidit, ita in hac fide ac spe vixerunt ejus posterì à Setho ad Noë-mum & Abrahamum: & ex hoc denuo ad Mosen & ceteros post ipsum Judæos. Donec Messiâ tandem reâpse mortales inter agente hæc spes imple-retur, eâque impleta fides multò clarior in & ab ipsomet Messia Christo monstraretur.

2. Sacramenta autem, aut exterior cultûs divi-ni figura discolor extitit, & hætenus quidem tri-plex. *Prima* dicitur: *Lex naturæ*, qua usi homi-nes ab Adamo ad Abrahamum usque, aut certè usque ad Mosen. Cùm præter immolationes quasdam à fidei suo populo seu Ecclesia nihil exi-geret DEUS, nisi ut natura duce, ac sana ratione facem ubique prætendente, virtutem colerent, *Alterâ*: *Lex scripta*. Cujus initium ab Abrahamo petitur, tum, quando circumcisio in omnes ejus posteros sancita. Aut à Mose, qui leges à DEO traditas literis commendavit. Hujus Legis Sacra-mentorum præcipua duo fuêre *Circumcisio*, & *duodecim panes propositionis* quot hebdomadibus in tabernaculo recentes coram Arca propositi. *Tertiâ*: *Lex Gratiæ*: quando scilicet Messias, ille ob cujus fidem & cultum antiquiora illa o-mnia patrata fuerant, ipse advenit: tunc enim-verò oportuit gratiæ omnes vias & aditus aperiri: omniâque præstantiora evadere, quâ Sacramenta, quâ ritus, quâ doctrinam & vitæ modum.

Q. IV. *Post hanc, legem quartam nullam sperare licet?*

R. Nullam: cùm non sit, quod speretur ultra Christum, in quo sunt profectò omnia.

Q. V. *Non semel audivi nominari Testa-mentum vetus: dic quid hoc sibi velit?*

R. Te-

R. Testamentum vetus aliud nihil esse scias, nisi illam ipsam Legem scriptam, & quidquid per ejus decursum in una illa, veraque Judæorum Ecclesia contigit cum expectatione promissi Salvatoris. Testamentum deinde novum Lex est, & doctrina & Ecclesia à Salvatore instituta.

Q. VI. Judæorum Ecclesiam dixisti; cum omnibus certum sit, Judæos à sincera religione alienos esse?

R. Nempe Judæos post institutum à Christo Testamentum novum: Quia hoc semel instituto, vult DEUS vetus illud Testamentum abolitum esse. At ne dubites ante hujus novi Testamenti promulgationem veram Ecclesiam ac religionem penes Judæos extitisse: Quia illud Testamentum pro illo tempore à DEO erat præceptum.

Liber secundus
 Historiæ sacræ,
 SEU
 HISTORIA
 ECCLESIASTICA

*A partu Virginis usque ad
 præsens ævi.*

*

Monitum Studiofo.

I.^{mo}

*Historiam istam non definimus
 singulis seculis; quod qui-
 dem hodie fieri solemne est:
 at mihi plura capita ac divisiones crearet,
 quàm juventuti fore commodum existi-
 mem. Ergo temporis tales periodos de-
 signo, quibus speciale quidpiam in Eccle-
 sia contigit, ac immutatum est. Verbi
 causâ: Prima periodus ad Sylvestrum us-
 que Papam extenditur: per hunc enim
 caput è squallore sustollere Ecclesia cæpit,
 gentilium ritibus palàm à Constantino*

M.

*M Casare damnatis, Templis DEO ubique
terrarum conditis &c.*

*2. Hæ periodi atque capita in suos ar-
ticulos seu Paragrophos discernuntur.*

*Primus seriem Romanorum Pontificum
eorumque gesta.*

*Alter Dilatationem Ecclesiæ in varios
Episcopatus &c.*

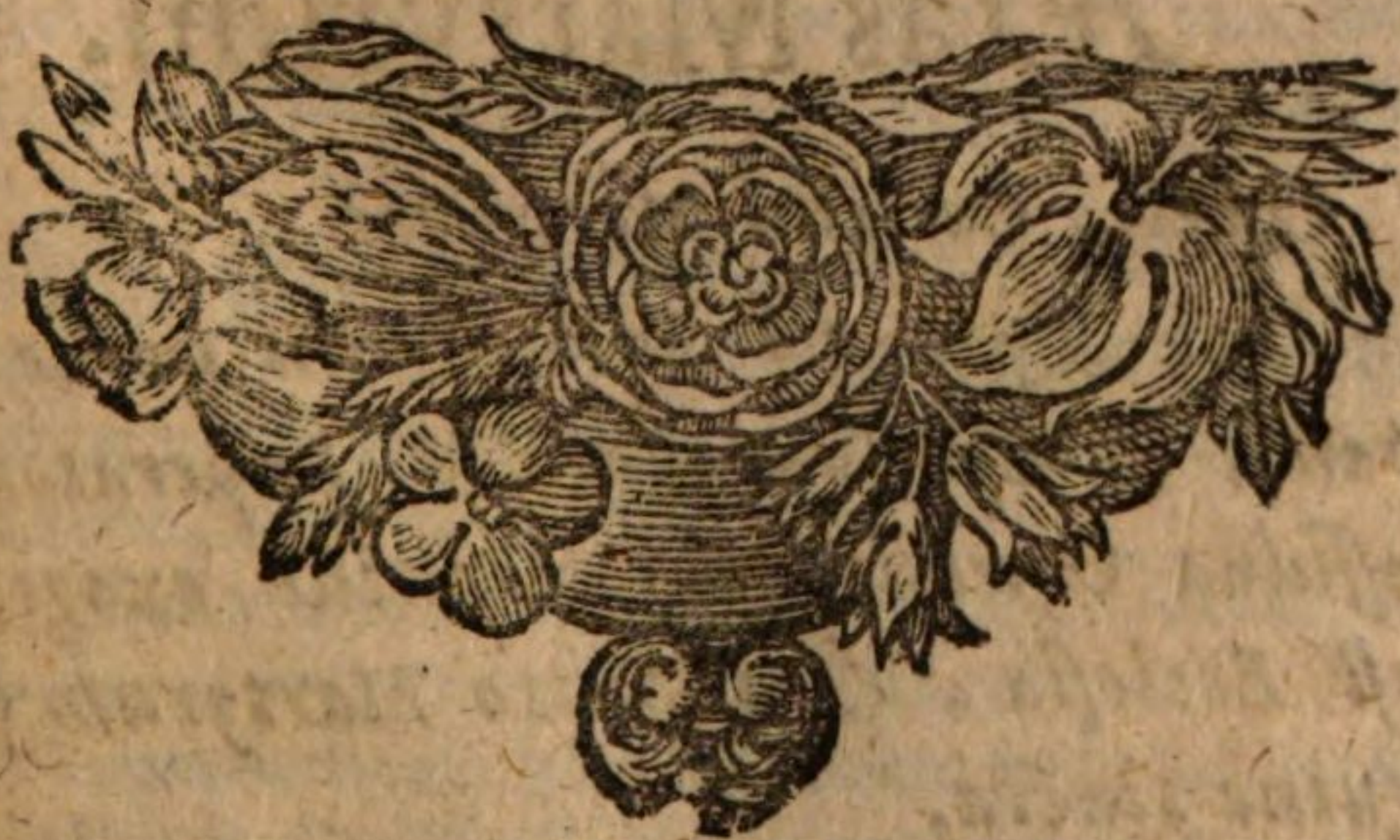
Tertius Persecutiones.

*Quartus Doctrinam, Disciplinam, ri-
tus &c.*

Quintus Hareses, & Schismata.

*Postremus Claros Pietate ac Doctrina
viros exequitur.*

** Hoc solum animadverto, quod in primo Capite
suum sibi paragrahum seorsim exigat Historia Evan-
gelica, seu Christi, & deinde Apostolorum.*

Liber secundus.
HISTORIA
ECCLESIASTICA.

CAPUT I.

Prima Periodus à Christi ad-
ventu ac morte , itémque à Ponti-
ficatu Petri Apostoli usque ad
Pontificatum Sylvestri I.

Sive

Ætas Martyrum.

Quæst. Cur ætas Martyrum?

R. Quia ad Sylvestrum usque Pa-
pam , & Constantinum M. Imperatorem,
assidua Gentilium Tyrannide exagitata
est Ecclesia , & infinito Martyrum san-
guine tincta.

§. Separatus.

*Historia Christi Salvatoris &
Apostolorum.*

Q. I. *Quæ sunt præcipuè de Salvatore nostro animo imprimenda?*

R. Omnia quidem ejus sunt adamante notanda: cum verò pleraque sint decantata, nec vel parvulis ea ignorare liceat, ea modò afferam, in quibus cardo totius rei vertitur, & quæ nonnullis sunt ignotiora.

R. Antequam triginta tres natus annos esset, publico ferè abstinuit: trigesimum quartum cum ageret, tum prodiit quâ doctrinâ; quâ miris morales ad se pellecturus, ac cetera, quorum causâ mundum subjerat, acturus. Ante omnia verò à Joanne, ad Jordanem tunc austeram vitam agente, ac plebem ad pœnitendum de peccatis hortante, baptizari & ipse voluit. (*Ær. Ch. an. 29.*) In quem procul adhuc agentem digitum intendit Joannes, cum dicto: *Ecce Agnus DEI, ecce qui tollit peccatum mundi.* Dum verò flumine mergeretur JESUS, Divinus Spiritus columbæ schemate ejus vertici imminuit, ac recedentibus cælis vox insonuit: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Q. II. *Quid hîc mysterii subest?*

R. 1. Tres DEltatis personæ hac ratione sunt proditæ: Filius baptizatus, Spiritus Sanctus descendens, Pater loquens.

2. Præterea exemplum Baptismi Christus dedit, unâque materiam designavit, *aquam* nempe: nam verborum formulam tum primùm docuit, cum à resurrectione sua Apostolos in omnem terram destinaret cum mandato, ut docerent homines, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti.*

Q. III. *Perge cetera.*

R. 2. Discipulos legit duodecim, omniumque *primum Petrum*. His cum velut nunciis uteretur, dicti sunt græco verbo *Apostoli* sive *missi*.

Q. IV. *Cum ex omni turba hos unos traxerit, nullus ambigo, quin aliquid longè præstantius eos voluerit.*

R. Sanè: Nam relictis patriis laribus, bonisque ferè nudis, ut se sequerentur, suavit: nullaque rerum caducarum sollicitudine agi, nullo amore præcepit. A nuptiis verò, omniq; carnis illecebra voluit esse alienissimos. Ac demum, constituto in eis regimine, alterum alterius dicto audientem esse, alterumque alteri servire eos docuit.

Q. V. *Quid sibi volunt ista?*

R. Sunt ipsissima illa tria capita, quibus imitari Apostolos conantur Religiosi quique. *Paupertas* nempe, *Castitas*, & *Obedientia*. Atque hæc quidem aliàs dici amant *Consilia Evangelica*: quod Salvator ea non in vulgus præceperit, sed consulerit tantum iis, qui ejus vellent esse Apostoli, ac in familiaritatem ejus intimiùs penetrare.

Q. VI. *Quid deinceps?*

R. 3. Plurimis jam in suas partes contractis, mori denique nostræ salutis ergo petiit (anno Æræ vulgaris 32. ætatis suæ 37.) Qua de morte non est, quod verba faciam: sed de Cœna illa mortem præcedente, cui Apostolos suos adhibuit. Pane enim sumto conceptis verbis testatus est, id suum esse *Corpus*: Idemque de vino faciens, *sanguinem* suum dixit. Nec satis: Idem ut etiam deinceps Apostoli ipsi æstarent in mandatis dedit.

Q. VII. *Sed quid ista portendunt?*

R. Bina Ecclesiæ suæ Sacramenta hoc facto Christus dedit. *Eucharistiæ*: Unaque *Sacerdotii*: data nempe Apostolis potestate Eucharistiam, seu
Corpus

Corpus Christi *consecrandi* ex pane & vino: quibus ipsis Apostolis, paulò post Anastasin suam, copiam dimittendi peccata fecit, Sacramentum *Pœnitentiæ* & sacrum confessionis tribunal instituens.

Q. VIII. *Novi jam universa Sacramenta numero 7. à Christo originem trahere, si addideris etiam Unctionem extremam & Confirmationem, quorum hætenus nullam mentionem injecisti.*

R. Dubiò vacat, quin & illa Christus discipulos docuerit. Nam Jacobus Apostolus sua in Epistola præcipit, ut ad ægrum vocentur Presbyteri, eum uncturi. Quod, nisi à Salvatore accepissent, nunquam ausi fuissent Apostoli, Domini sui institutorum tenacissimi. Ejusdem opinionis te esse de Confirmatione volo: qua sanè Apostoli donare consueverunt recens baptizatos, manibus eorum vertici impositis. Quæ causa fuit, ut id Sacramentum vulgò diceretur *Manuum impositio*. Nec id mysterio, aut numine divino vacasse credas: etenim haud rarò sic confirmatis divinum Pnevma illapsum est ita, ut sub omnium oculos caderet: eâ efficaciam, ut repentinè peregrinis linguis uterentur, aut animo præsentirent futura, aut alia quævis mira patrarent.

Q. IX. *Qui fuere Apostoli?*

R. Piscatores plerique, aut certè homines amusi. Idque divinò consiliò, ne dicerentur doctrinæ suæ vî mundum in suam sententiam adduxisse, & ad Fidem Christi traxisse.

Q. X. *Quot illorum erant?*

R. Duodecim. At Judas è tribu Issachar, indeque dictus Iscariotes, Domino suo fidem fefellit, eumque prodidit. Quare cum laqueo sibi gulam ipse fregisset, Episcopatum ejus seu Apostolatam Petrus, reliquis assentientibus in Mathiam contulit. Huic duodenario accessit post Saulus, quem

ad torquendos Christianos accinctum Christus è cælo spectabilis in meliorem sententiam traduxit (An. Ch. 36.) *Paulum* eum, ac suum deinceps Apostolum dicens. Demum etiam Barnabas est accensus reliquo Apostolorum Choro.

§. I.

*Romani Pontifices à Petro Ap.
ad Silvestrum I. an. 314.*

Q. I. *Quare à Romanis Pontificibus normantur historiae, ac modum capis? cur non potius ab Antiochenis, aliisvè?*

R. Cum sit lippis & tonsoribus notum, hos ceterorum principes esse; successores nempe Petri, quem Salvator ipse *petram* illam esse pronuntiavit, super quam Ecclesia constituenda sit, adeò, ut nec *porta inferi* adversus eam valiturae unquam sint.

Q. II. *Sed illud de Petro Christus dixerat, non de futuris Romæ Pontificibus?*

R. Christus enim non ad aliquot annos Ecclesiam instituit, sed perpetuam: atque adeò non uni modò personæ Petri principem hanc potestatem conciliavit, sed omnibus eum jure ac legitime deinceps excipientibus. Aut profectò si alterius cujus cujus demum provinciæ Pontifices principatum hunc sibi afferere optent, necesse est, ut instrumenta & sigilla proferant, quibus demonstrent, se à Salvatore constitutos esse in vertice summo totius Ecclesiæ.

Q. III. *Sed quæso, priusquam promoveas pedem, dic, quare non Papas eos indigetes?*

R. *Papæ* nomen *Patrem* sonat, ut sanè frustra illud in Catholicorum dedecus vertere nitantur

tur insipientes hujus tempestatis hæretici : neque ego id nominis dissimulavi , quòd minùs decere Pontificem suspicarer ; sed quòd prima illa ætate Ecclesiæ omnes Episcopi Papæ dicti sint. Donec succedentibus seculis Romanus Pontifex *Papa Apostolicus* passim diceretur. At denique majore in hanc Sedem reverentiâ ducti ceteri Episcopi Titulô hóc cesserunt.

Q. IV. Jam ad enumerandos Pontifices summos accede.

R. I. Primum ergo Ecclesiæ clavum *Petrus* tenuit. Hic primò quidem Antiochiæ in Syria pedum fixerat , cùm id exigerent negocia Ecclesiæ Asiaticæ seu Orientalis : post verò ubi Romæ Christianæ fidei amplior locus datus est, ibidem Summi Pontificatûs fundamenta jecit. (A. C. 34.) Simonem magum devicit : de quo vide §. 5. Sub Nerone Imp. in crucem actus est , inverso tamen corpore : idque eodem , quo S. Paulus, die (An. Ch. 65.)

2. S. *Linus* , patria Volaterranus, Martyrii palmam cepit (An. Ch. 67.)

3. S. *Clemens* I. Romanus. Martyr. (An. 76.)

4. S. *Cletus* , Romanus. Martyr. (An. 83.)

5. S. *Anacletus* , Atheniensis. (An. 95.)

6. S. *Evaristus* , Græcus, Martyr. (A. 108.)

Hic antiquis Ecclesiarum *Titulis* novos addidit, crescente fidelium copia.

Q. Quid Titulus ?

R. Domus , vel locus, ad agendos conventus Christianorum destinata. Harum enim foribus præpendebatur cortina, vel tabula , imaginem , aut alias notas præferens , ut eas domos quivis Christiani agnoscerent. Hos itaque titulos divisit septem Diaconis , plebis curam per suas Diaconias habituris. Atque hæc ipsa origo est

Cay.

Cardinalium Ecclesiæ, qui istis titulis hodièque præficiuntur.

7. *S. Alexander* I. Romanus / M. 116.)

8. *S. Sixtus* I. Romanus. M. (A. 126.)

9. *S. Telesphorus*. Græcus, Martyr. (A. 137.)

Hic præcepit Missam solemnem fieri media nocte Natalitia Domini.

10. *S. Higinus*. Græcus. M. (A. 141.)

11. *S. Pius* I. Aquilegiensis. M. Traditum erat ab Apostolis, Pascha celebrandum esse die Dominico. Id cum nonnulli insuper haberent, Pius præcepto illud sanxit (An. 151.)

12. *S. Anicetus*, Syrus. M. Sub hoc increbuit lis cum Orientalibus de Paschate celebrando (A. 161.)

13. *S. Soter*, Campanus. M. (A. 170.)

14. *S. Eleutherus*, Græcus. Primus Pontificum naturali morte defunctus. Ab hoc Lucius postremus Britannia regum Fidei elementa, ac Christiana Sacra petiit & impetravit (An. 185.)

15. *S. Victor* I. Afer. Orientales Pascha secus atque imperatum fuerat à Pio I. agentes sacris interdixit. Quod illi indignè ferentes semina conceperunt Schismatis, diu licet post erumpentis. Martyrio coronatus est *Victor* sub Antonino Severo Imper. (An. 197.)

16. *S. Zephyrinus* Roman. (An. 217.)

17. *S. Calixtus* I. Romanus. Martyrio immolatus sub Alexandro severo Imp. Illatusque cimiterio, ejus nomen hodie gerenti (An. 222.)

18. *S. Urbanus* I. Martyr (An. 230.)

19. *S. Pontianus*, Romanus Martyr, persecutione Maximini (An. 235.)

20. *S. Antherus*, Græcus. M. (An. 236.)

21. *S. Fabianus* Romanus, cujus vertici columba imminuit, cum de subrogando summo Papa ageretur. Martyr, persecutione Decii (An. 250.)

Hic

Hic iterum Ecclesiarum curam in septem Diaconos distribuit.

† Hoc anno 251. Roma Pontifice orba fuit; Clero Romano interim omnia exterarum Ecclesiarum negocia temperante.

22. *S. Cornelius*, Romanus, à Gallo & Volufiano Impp. relegatus Centumcellas, damnatusque ad operas portus ibidem construendi, cum uxorem custodis sui paralyfi liberasset, milites complures eo miraculo ad Fidem adegit, cum quibus & capite truncatus est. (A. 252.)

23. *S. Lucius* I. Romanus. M. septem modò menses Pontifex sedit (An. 253)

24. *S. Stephanus* I. Romanus. Hic cum diceretur, Martis fanum oratione profligavit. Fugientibus militibus in Cæmeterio Lucillæ Sacris operatus est, atque à supervenientibus capite multatus. (A. 257.)

25. *S. Sixtus* II. Græcus. M. (An. 258.)

† Vacat sedes Romana anno uno. (An. 259.)

26. *S. Dionysius*, Græcus Monachus. Vixit in pace (An. 269.)

27. *S. Felix* I. Romanus Mart. (An. 274.)

28. *Eutychianus*, Tuscus, patriâ Lunensis. (An. 283.)

29. *S. Cajus* Dalmata Diocletiano Imp. sanguine junctus: Martyr. (An. 296.)

30. *S. Marcellinus*, Romanus. Hunc Donatistæ hæretici finxerunt tormentis imparem idolis adolevisse, sed facti pœnitentiâ ductum concilio episcoporum se stitisse judicandum. Sed hac eum calumniâ absolvit S. Augustinus testis omni exceptione major, ac temporum illorum vicinus. Ut adeò Romanis Pontificibus nunquam Fides sancta defecerit. *Vid. Baronium* ad annum 263. num. 9. &c. Martyrio vitam consecravit S. Marcellinus. (An. 304.)

† Sedes Pontifice destituta mansit annos 3. (An. 307.)

31. *S. Marcellus*. I. Romanus. (A. 310.)

32. *S. Eusebius*, Græcus. (A. 310.)

33. *S. Miltiades*, seu *Melchides* Afer. Icit Donatistas hæreticos in Concilio Romano. (A. 313.) Unde hi concepto odio commenti sunt, eum, & Marcellum atque Marcellinum PP. idolis litasse.

§. II.

Dilatatio Ecclesiæ.

Q. I. *Dixeras Apostolos terrarum orbem subegisse Fidei Christianæ: jam, qui res ista deinceps successerit, ne tace.*

R. Equidem Apostolis Martyrio sublatis ethnici ad ingenium frequenter redierunt: cum quod deessent sacerdotes, tum quod voluptatibus carere diutius nescirent. Nihilominus per omnem latè Asiam, Africam, atque Europam ingens populus in officio ac fide retentus est, habenas moderantibus tribus præcipuis Episcopis Romano in Europa, & universim in tota Ecclesia: *Antiocheno* in Asia: *Alexandrino* in Africa: Antiochenus deinceps distinctus est in Constantinopolitanum etiam, & Hierosolymitanum. (An. 381.) Synodo Generali Constantinopol.

§. III.

De Persecutionibus.

Q. I. *Unde tot tantæque in Christianos persecutiones?*

R. I. Judæi omnibus exosa gens erant. At initiò Christiani pro Judæis habiti sunt; quia è Judæis erant tum Salvator ipse, tum Apostoli, primique Christiani.

2. Cum

2. Cum paulatim ascenderet ac passim Christianorum numerus, nemo ferè erat, qui Idolorum sacra frequentaret. Id indignius ferebant gentiles Principes atque populus; calcar furori addente dæmone.

Q. II. Immania sepe, & quæ fidem pene superent, audivi de Martyrum suppliciis.

R. Imò omnibus illis superior fuit Martyrum Fides. Dies me deficiat omnia persequentem; paucissima dabo.

1. Scorpionibus cæsi sunt: id est carnes eorum unctis frustillatim decerpæ.

2. Cæsi quoque plumbatis: loris nempe, quibus extrema parte plumbeus globus annexus erat, eoque mactati, dum eos vita deficeret.

3. Ocreis clavatis induti ac currere sine interquiete iussi.

4. Manuum pedumque ungues violenter eruti; aut subulis arundinibusque suffossi.

5. Effracti illis dentes, oraque lapidibus contusa.

6. Pice oleoque fervente perfusi.

7. Pix liquens infusa faucibus.

8. Ligneis palis confossi, pice, sevoque circumliti, itaque de vertice accensi, ut pro facibus servirent ad spectacula nocturna.

9. Affati in craticula.

10. Excoriati, saleque conditi.

11. Dissecto ventre intestina trochis extracta.

12. Binas intra tabulas compressi, itaque feris divisi.

13. Vivi denique defossi.

Nihil adhuc dixi de taureis, de catastis, de rogis, de Crucibus, de Phalaridis tauris, de Leonibus, sexcentisque aliis.

Q. III. Quid demum evicit Tyrannis?

R. Hoc nempe, ut in immensum augeretur Christianorum genus, cum antè rari per pro-

vin-

vincias essent. Nam constantia Martyrum argumento fuit fidei veræ, inque sui stuporem amorémque egit Ethnicos cordatiores; cum utrâque manu palparent, divinam aliquam subesse vim quæ etiam feminas atque pueros immanibus tormentis pares efficeret

Q. IV. *Jam ne taceas, quoties, quibusve temporibus furor iste persecutorum incaluerit?*

R. I. *Persecutio.* Nero, qui populo Romano cervicem *unam* optabat, quod eam posset uno securis ictu demetere, Urbi clam submitti ignem mandaverat: ipsèque flammam novendio fœdè grassantem velut ovans spectabat. (A. C. 64.) Omnibus tyrannum in suspicionem adducentibus, ipse invidiam declinaturus subornavit, qui Christianos excitati incendiî insimularent, gentem nimirum aliàs Romanis invisam; eoque, & aliis nominibus gravissimè in eos animadverti jussit.

II. *Persecutio*, à Domitiano Cæsare humani generis hoste imperata Anno Chr. 93. alii volunt, an. 84.

III. *Persecutio* Trajani Imperatoris, à qua eum Plinius nonnihil dehortatus est. (A. 112.)

IV. *Persec.* Hadriani Imp. (A. 135.)

V. *Persec.* Antonini Philosophi. Imper. (An. C. 167.)

VI. *Persec.* Severi Imp. (An. 201.)

VII. *Persecut.* Maximini Imp. (A. 235.)

VIII. *Persecut.* A morte Maximini quieti restituti Christiani nonnihil à pristino fervore remiserunt. Inde providentissimum Numen acrem iis stimulum adhibuit per tyrannum Decium Imp. (A. C. 249.) At multi pacis tempore effeminati bonorum ac prædiorum suorum amore fidei renunciârunt.

Id temporis Septem fratres sanguine clari tormentorum metu in proximam speciem sese abdide-

diderunt. Illic sopore merfi delituerunt usque ad Theodosii Junioris tempora annis ferè ducentis. Quo temore prodeuntes in publicum universos in stuporem egerunt, ac sanctissimis fati demum concesserunt. Dicti ab hoc eventu *septem Dormientes*.

IX. Persecutio. Valeriani Imp. (A. C. 257.)

X. Persecutio. Acerbissima Diocletiani Imp. (A. 302.) nullo non furoris genere Christianos calcavit in annum secundum (A. 305.) Abdicato deinde Imperio Diocletianus privatus egit, Constantius verò Chlorus, & Galerius Maximianus Augusti tyrannidem executi sunt in annum (Ch. 312.)

§. IV.

Doctrina, mores, ritus, seu Disciplina hujus ætatis.

Q. I. Ut quid de Doctrina Ecclesiæ primæ sigillatim me admones?

R. Quia nostri ævi hæretici jactant, puram Ecclesiæ Doctrinam successu temporis esse adulteratam: eamque à Luthero demum integritati suæ esse restitutam. Quare, ut eos noveris mentiri, caput id esse debet in historia Ecclesiastica.

Q. II. Nihil ergo hætenus mutatum ais?

R. Nihil, quod quidem ad fidei doctrinam à Salvatore præceptam attinet. At non pauca mutationem subiêre ex illis, quæ ad ritus tantum, & externam disciplinam spectant.

Q. III. Cedò mihi exemplum hujus rei.

R. Prisco illo ævo solemne fuit plerisque locis, accedentes ad S. Synaxin non hostiam ino-

edò, seu panis species; sed Calicem quoque, seu species vini sumere. Quod deinde abrogatum est: cum sanè ad Fidei integritatem nihil pertineat, neque sumentibus quidquam gratiæ deficiat; cum sub sola hostia Christum, quantus quantus est, percipiant.

Q. IV. Eccur verò ritus alii atque alii obtinent?

R. 1. Ritus ac disciplina ad hominum ingenium debent esse facti. Cum ergo mortalium genus certis ætatibus certas etiam vices patiatur, pronum est, ut diversis etiam ritibus atque moribus ad pietatem ducatur.

2. Prima Ecclesia maximam partem Judæis constitit. Hi non uno ictu deduci à suis ritibus poterant: itaque multa salubri consilio, ac connivente oculo primum sunt permissa, post verò sublata. Ita illis initiò non mox interdicta circumcisio; modò ne eam tanquam sacramentum novæ Ecclesiæ usurparent &c.

3. Cum subnascentes paulatim Hæreses dogmata à veritate abhorrentia spargerent, Ecclesiæ data est ansa contraria dogmata apertè evulgandi; de quibus antè non fuerat admodum sollicita.

4. Adde, quòd in nonnullis, ut fieri amat, abusus irrespicerunt, tollendi adeò per Ecclesiam. Sic in sumptione calicis effusiones, aliæque nonnunquam acciderunt, quæ minùs è dignitate tanti Mysterii erant.

Q. V. Quinam fuit Ecclesiæ exterior status id temporis?

R. I. Bona ac ditiones Ecclesiæ initiò nullæ esse poterant, ob persecutiones. Sed ditiores Christiani frequentes Eleemosinas ad Episcopum detulerunt; imò alii DEO se totos consecraturi, neque pauci illi, omnes facultates suas ad Pontificum

ficum pedes abjecerunt. Hi deinde subrogatis sibi Presbyteris, maximè verò Diaconis, Subdiaconis, & viduis ita totius Ecclesiæ necessitatibus moderabantur, ut unius familiæ. Visitabant è bonis in medium collatis, uti nunc in claustris Religiosi. Erátque universæ multitudinis *cor unum, & anima una.*

Pòst etiam immobilia bona ac fundi adjecti sunt. *Vide Baronium ad annum 57. num. 82. &c.* Ac præsertim Romana Ecclesia reliquis ditior atque potentior evasit. *Vid. Baronium, ad annum 175. num. 8. &c.*

2. Officia potissima ac dignitas in Ecclesia Romana fuère illorum Presbyterorum, ac Diaconorum, quibus *Tituli* certi seu regiones ab Evaristo Papa, & Fabiano consignati sunt. Qui deinceps *Cardinales* sunt dicti.

3. Clericorum habitus initio à ceterorum amictu parum aut nihil distinctus. Ceterum plerique omnes Christiani nigro utebantur. Sub annum verò Christi 58. comam radere cœperunt Clerici, cum reliqui eam promitterent.

4. Officia divina, Sermones exhortatorios, sacramque Synaxin agebant in domibus, quas Episcopi designassent. Persecutionis verò tempore in cimiteriis martyrum. Erant illa subterraneæ cryptæ amplissimæ, multis fornicibus distinctæ, ac civitatis cujusdam speciem præferentes. Quales vel hodie Romæ cernere est.

Q. VI. *Fueruntne iis sui etiam dies festi?*

R. Ne dubita. Dominicus quidem dies status erat. Cumque jam plurimorum Martyrum sanguine maderent omnia, ipsorum etiam memorias festivas habere cœperunt, tertio præcipuè seculo, seu post annum Christi 200. defervescentibus primis persecutionibus.

Q. VII. *Quo plausu peracta hæc festa?*

R. Re Divina locis suis peractâ, ac maxime horis, quas vocant, canonicis decantatis. Etenim noctu atque interdiu convenientes non soli sacerdotes, sed omnes devoti Christiani Hymnos decantârunt & Psalmos, ter noctu, semel mane, ac dein per diem: eo ritu, quo jam Monachi, atque Canonici in Choro pfallunt.

Q. VIII. *Etiâne imagines cultu prosequébantur?*

R. In omnibus locis, quibus conventus agebant, certa colebatur Crucis imago: eadêmque etiam alibi passim, ac ubique ferè visebatur. At aliæ imagines raræ erant, ea de causa, quòd satis multi hæretici atque magi errores suos, atque præstigias per nonnullas icunculas Angelorum, atque ipsius Salvatoris exercerent: id quod Christianos cautos imaginum fecit. Præterquam quod idololatriæ cultus adhucdum passim receptus non permiserit Christianis sacras icones habere celebres, ne viderentur imprudentibus cum ipsis idololatriis facere.

Q. IX. *Cepisti nuper de Paschatis festo: nunc quaeso, planius mihi rem totam expedi?*

R. Apostoli, ac præcipuè D. Petrus docuerant suos, uti pascha celebrarent non lunâ 14. mensis Martii &c. quemadmodum Judæi lege veteris Testamenti, sed die Dominico proximè illam lunam 14. tam sequente. Idque ideò, quia Salvator tali die, nempe die Solis, post Pascha Judæorum, gloriosâ Anastasi mortem triumphavit. Isque mos in Ecclesia Romana solemnis semper fuit.

At in Oriente, ubi plures erant Judæorum, aliâ Apostoli ad continendos in officio Judæos, permiserunt Christianis Pascha eodem die cum Judæis celebrare.

Pius verò I. PP. sub añum Christi 142. salubrem D. Petri doctrinam præcepit per totam latè Ecclesiam

siam extendi. Asiatici tergiversari, S. Polycarpus discipulus S. Pauli Romam tendere ad Anicetum Pii Successorem, rei componendæ ergo (A. 162.) At rediit re infecta, hæc tamen, ut mutua utrique amicitia facta rectaque constiterit.

Victor I. Orientales diutius jam, quam par erat refragantes Sacris interdixit in Concilio à se Romæ celebrato, utut S. Irenæus Lugdunensis in Gallia Episcopus Pontifici suaserit mitiora. (A. 198.) Res ad intestinas turbas spectare videbatur; nisi paulatim fuisset sopita: Orientalibus tamen suâ sententiâ stantibus, semina hæc esse putantur Græci illius Schismatis, de quo alio loco redibit sermo.

Plurimi sanè ex Orientalibus Episcopis Romanæ Ecclesiæ victas manus dederunt; ceteri pertinales hæresis damnati sunt, dictique vulgò *Quarta-decimani*: qui post Concilium Nicænum ferè sunt extincti.

Q. X. *Nihil habes de SS. Eucharistia, quod me moneas?*

R. Sanè habeo. Nam 1. Ne mireris, si haut adeò frequens fiat mentio hujus mysterii in Antiquiorum scriptis. Etenim cum hoc arcanum sit tironibus, aliisque necdum Christianâ doctrinâ imbutis captu difficilior, cautè id exposuere primi sancti Patres. Profectò S. Augustinus & S. Chrysostomus in publicis ad Populum sermonibus apertè caverent, ne sibi quidpiam de sacra Eucharistia excideret. Quæ ipsa causa fuit, quòd Catechumeni perlectò Evangelio à Missa abesse iussi fuerint.

2. Sacro hoc epulò pascebantur Christiani ferè quodidiebus; cum pietatis ergò, tum ut semper essent parati martyrio. Eadem de causa multis concessum fuit sacram Eucharistiam domi suæ servare.

Q. XI. *At quid de Pœnitentia?*

R. Præter occultam, & auricularem, quam vocant, publicam etiam, eamque multò rigidissimam noxarum expiationem subire mos atque lex erat. Quatuor sic pœnitentium ordines numero.

1. *Flentium*, quos oportebat præ foribus Ecclesiæ indutos faccis humi jacere, pedibûsque transeuntium esse obnoxios, ceterùm ingressu Ecclesiæ planè abstinere.

2. & 3. *Audientium* & *Prostratorum*, qui admissi in Ecclesiam finitò tamen Evangelio cum Catechuminis foras expellebantur.

4. *Consistentium*, quibus licebat sacris ex integro interesse, à sacro tamen convivio penitus abstinere necesse erat.

Atque non erat modici temporis hæc pœna, sed septem, decem, imò quindecim ipsos annos toleranda pro crimine, exempli causâ, furti, homicidii, aut alius.

Q. XII. *Quid de Baptismo?*

R. In more repositum erat nondum infantes baptizare, nisi morbo, aut fato urgente; aliàs verò, dum adolefcerent, expectabatur. At cùm hæretici, intérque eos Pelagiani contenderent, Baptismum parvulis non esse necessarium, ut mendacium opprimeret Ecclesia, cæpit paullatim omnes parvulos sacro fonte admoveere, nec amplius adultiorem expectare ætatem.

Nomina in Baptismo hauriebantur plerumque parentum. At seculo quinto, seu sub annum Christi 400. jam passim obtinuit sanctorum Martyrum nomina adscisci; eo certè nomine S. Chrysostomus in parentum quosdam invehitur, qui malebant gentilium nomina, Hectoris, Æneæ, &c. quàm Apostolorum & Martyrum. Germanis tamen nostris id serius in usu fuit nempe sub annum primùm 1400.

Q. XIII. Nihil ais de Jejunio?

R. 1. Quartâ & sextâ feriâ id est die Mercurii atque Veneris jejunia agi, inde ab Apostolis traditum est. Romana verò Ecclesia semper etiam Sabbatum adjunxit.

2. Quatuor temporum jejunium solemne fecit S. Calixtus Papa sub An. C. 218.

3. Quadraginta dierum jejunio Salvatorem ipsum imitari, primis Christianis antiquissimum fuit, quod sponte sua religiosissime servabant universi. At tepescente post multorum fervore, ne res salubris, atque à Christo & Apostolis tradita daretur oblivioni, S. Telesphorus. P. Quadragesimam publica lege sancivit.

§. V.

Hæreses illa etate subnata.

Quæst. I. Quid sit hæresis, crassiore saltem Minerva mihi adumbra.

R. Est opinio, seu dogma erroneum, & aliquem fidei articulum in Ecclesia Catholica receptum impugnans, quod dogma qui tenet, aut spargit, illud *pertinaciter* contra Ecclesiæ Catholicæ autoritatem tuetur?

Q. II. Quâ potuere falsæ ejusmodi ac pertinaces opiniones illa simplici etate pullulare?

R. 1. Nosti, neminem phreneticum somnare quidquam tam nefandum, quod gentiles de suis diis non fingerent, aut certè etiam plenis buccis creparent. Itaque audiendis rebus absurdissimis à puero innutriti gentiles non pauci, faciles erroribus aures accommodârunt, etiam tum, cum jam Christianis sacris nomen suum dedissent: hi maximè, qui aut minùs seriò fidei negotium agebant,

bant, aut vitiis nimium assueti erant; aut certæ albæ mentis homines.

2. Alii Christiani meliore zelô acti, sed impari doctrinâ, gentilibus Philosophis Religionem Christianam impugnantibus obviam ituri, cum se eorum sophismatis expedire haut valerent, inciderunt in absonas explicationes, & figmenta: quæ semel prodita revocare, superbia vetante, nolentes, pertinaci errore iisdem inhæserunt: quæ res in hæresin abiit.

3. Cum adhuc in vivis agerent Apostoli, rari extiterunt hæretici, cum vererentur à vivis illis testibus nimis quàm apertè in ruborem dari, atque convinci. A morte verò illorum nudo, ut ajunt, vertice veritati sese opponere ausi sunt aliquamulti.

4. Philosophi non pauci (quæ gens erat Sectæ suæ tenacissima, & Sophismatum studiosa) etiam Christicolis jamjam adnumerati, scita sua invhere adnisi sunt, eaque cum Christianis regulis conciliare. Infeliciter plerisque cessit negotium, ac spurcius inde partus prodiit. Quod peccatum præ reliquis peccârunt Stoici ac Platonici. At non Peripatetici, id temporis admodum ignoti.

5. Cum adhuc passim gentilis superstitio obtineret, factum est, ut minùs nonnulli caperent Apostolorum doctrinam.

6. Superbi quidam homines cum vel honorum, ad quos aspirârant, repulsam essent passi; aut Aristarchis aut qui sibi sapere videbantur, & quibus alii videbantur cæcutire, pestem hæreseos efflârunt.

7. Denique, quod S. Hieronymus plurimis exemplis probat, nulla fuit hæresis sine femina adjutrice.

Q. III. Quosnam hæreticos evomuit orcus primô Ecclesiæ seculô?

R. Agmen duxit Simon Magus, gente Samaritanus:

nus : hic à Philippo Diacono salutaribus undis tinctus, cum videret Spiritum sanctum descendere super Christianos illos, quibus manus imposuisset S. Petrus, eosdemque omne genus mirari patrare, datò argentò eandem potestatem à D. Petro licitari voluit; à quo tamen præter maledictum nil aliud tulit. Atque hæc est hæresis, quam hodie dicunt *Simoniam*, quæ sacra venalia habet. Inde Simon à Fide palàm desciscere, præstigiis sibi nomen conciliare; ipsosque Romanos sibi devincire, adeò, ut statuam eidem velut *Deo* locarent. Cumque Nero Imp. in deliciis haberet magos, Simon quoque ceteris versutior in ejus familiaritatem penetravit, eidemque raptum Medæ sagæ in scena exhibere gestienti volaturum se per aëra, Cæsaremque voti damnaturum adpromisit. At Divus Petrus Apostolus fufis ad DEum precibus dæmonum vires fregit, & Simon Magus ex alto præceps impiam animam sub orcum egit (A. C. 66.)

Q. IV. *Dic hæreses secundi seculi.*

R. Sublatis è vivorum numero SS. Apostolis audacior styx suos Apostolos hæreticos magno numero emisit, principes erant *Gnostici*, indèque *Valentiniani*.

Q. V. *Quanam fuere horum dogmata?*

R. Nolim mireris, si & hæc & ceterorum deinceps hæreticorum somnia silentiò premam: sunt enim eousque putida, ut animus qui vel micam salis sapit, non possit non refugere. Audi vel unum: sed risum an bilem teneas magis, ignoro. Gnostici deorum populum finxere omni penè numero superiorem, quorum alii alios edidissent, eorumque postremus mundum fabricatus esset &c. Ut taceam libidines, iidem pusionem recens natum in mortario contundere, eoque aromatibus conditò (prò scelus!) Eucharistiæ locò

vesci solitabant. Mariam DEI genitricem habebant contemni. Ut videas, quosnam viros imitandos sibi sumserint nostræ tempestatis Hæretici Lutherani, aliique: & quàm piè se jactent integritatem primævæ Ecclesiæ conservare.

Q. VI. *Etiam tertium seculum vidit suas hæreses?*

R. Quammaximè. Præter enim *Novatiani* errores, illius qui Schisma in S. Cornelium Papam concitaverat, *Anabaptistarum* Secta altas radices egit, proscripta à S. Stephano Papa. Contendebant, omnes, qui ab hæresi aliqua ad Ecclesiam Catholicam reverterentur, iterum esse baptizandos, etsi legitimo baptismo jam antè fuissent abluti. Fuerunt, qui hujus Sectæ erant primò Catholici, & ejusmodi quidem, qui Catholicam Ecclesiam sanctiorem fore existimabant, si ad eam reversi hæretici denuo sacro latice expiarentur: at dum inconsultò, & contra Apostolorum traditionem, contraque Pontificis sententiam pû esse *pertinaciter* nituntur, evadunt hæretici.

Q. VII. *Quibus argumentis in hæreticos usi sunt SS. Patres?*

R. Non alio frequentius atque efficacius, quàm hoc: Provocabant ad Ecclesias ab Apostolis institutas, & quibus Apostoli, aut eorum discipuli præfuerunt; maximè ad Ecclesiam D. Petri Apostolorum Principis *Romanam*: Has agebant germanam fidei doctrinam, ac religionis Christianæ disciplinam accepisse ab iisdem Apostolis, qui eam hausere ab ipsomet Salvatore: Quisquis ergo doctrinam afferret diversam, à doctrina & disciplina Apostolicarum illarum Ecclesiarum, cum primis *Romanæ*, hunc errare asseverabant, hujus doctrinam spuriam detestabantur.

§. VI.

De Viris illustribus ejus ævi.

Q. I. Non id te volo , ut omnium illorum magni nominis virorum gesta evolvas: intelligo enim nimii id operis fore , sed paucos selige , quos mihi non ignotos esse velles ; ac primùm quidem è primo Ecclesiæ seculo.

R. *Dionysius Areopagita.* Athenis oriundus, cum Heliopoli fortè degeret , solémque præter naturæ leges deficere cerneret ad comitem exclamavit: *Aut DEUS naturæ patitur , aut mundi machina dissolvetur !* Fuit ea ipsissima Eclypsis, quæ Salvatore in cruce animam agente contigit. Post Athenas venerat Paulus Apost. urbéque lustrata, offenderat in aram *Ignoto Deo* jam olim ab Atheniensibus dicatam. Mox in Arcopagum penetravit (is est illius civitatis Senatus , ad quem rerum summa pertinebat) ignotum illum DEum *Christum* esse prodidit , Fideique Christianæ rationem eâ vi reddidit, ut hunc Dionysium cum aliis Senatûs illius Patribus faciles sibi dexterarum Christoque nomen dare coëgerit. (A. C. 52.) Dionysius constitutus primùm Athenarum Episcopus , mox in Gallias missus Parisiorum Episcopatum instituit. Sub Trajano verò Cæsare annoissimus Senecio ferro jugulum præbuit, quo resecio truncum corpus suummet caput aliquot passuum millia in montem extulit. Ejus sacra Lipsana e Galliis ad Germanos clam allata in Asceterio Benedictino S. Emmerami Ratisbonæ condita esse dicuntur.

Q. II. *Quem mihi laudas ex secundo seculo?*

R. S. *Justinum* , Senatorii ordinis virum, Philosophiâ celebrem , qui apologia duplici in senatu recitata Christianorum patrocinium ingen-

ti animo suscepit ; ob eam tamen causam capitis damnatus, sub annum 165. Cujus relicta nobis ingenii ac pietatis monimenta nuper in publicum evulganda sibi sumsit P. Maran Benedictinus Gallus. Inde *Tertullianus* ingenio stiloque acer, Carthagine in Africa natus ; (A 207.) Sed qui demum Montani hæretici erroribus subscripsit.

Q. III. *Unum mihi alteramve tertii seculi prode.*

R. I. S. *Cyprianus* Ciceroni eloquentiâ haut longè impar habitus, Episcopus Carthagine ; qui cum ob constantem veræ Fidei confessionem duceretur, Carnifici suo 20. aureos numerari iussit. (An. 258.)

2. *Origenes* Alexandrinus, sublimi ingenio vir, ac eruditione nemini secundus ; ob improbum scribendi laborem dictus *Adamantius*, velut *adamantinus*. Scholæ Alexandrinæ moderari iussus, cum & feminas docendas nactus esset, sinistros mores declinaturus se ipse eviravit. Multis pro Fide Catholica perfunctus laboribus, denique extra rhombum saltavit. Cum enim Platonicæ Philosophiæ plus justò deditus esset, vastras doctrinas invexit, multarumque hæresum semina sparsit, quæ Arius, Pelagius, & ferè universi post illum hæretici propagarunt. Tandem pro concione dicens, populoque Psalmorum arcana evolvens in versum illum offendit : *Peccatori autem dixit Deus : quare tu enarras justitias meas ?* &c. Suum ergo peccatum atque errores in memoriam revocans, primum velut in vado hæsit, moxque obortis lacrimis librum complicuit, digitoque labris impositò è cathedra descendit : quare ita tactus fuit populus, ut tota Ecclesia fletu personaret. Ex vivis abiit (A 253.) Ejus in S. Scripturam doctissimi labores in publicum producti

ducti sunt à P. Bernard. Montfaucon, Benedictino:
(A. 1713.)

3. Decii persecutio S. *Sebastianum* fustulit inter Prætorianos ordines ducentem. Alligatus palo, telisque confixus ab Irene sancta muliere clam sanitati redditus Tyranno sese denuo stitit, ac demum fustibus occisus est (A. 249.)

4. Viris addendæ Viragines S. *Catharina* Alexandrina, Magistro cælo ad miraculum erudita, quinquaginta Philosophos undique gentium excitos ad eam conflictu verborum devincendam, in eas angustias redegit, ut ejurato idolorum cultu Christianæ veritati colla submitterent. Parata ipsi feralis rota elcito de cælo fulmine tacta in partes abiit. Amputata demum Virginis cervix non cruorem modò sacrum, sed & lac sudavit. Corpus ab Angelis sublatum in jugo montis Sinai reconditum est. (A. 307.)

4. S. *Apollonia* Alexandrina provectæ ætatis Virgo, excussis maxillis deducta ad rogam, sponte sua insiliit. (A. 250.)

CAPUT II.

A Sylvestro I. PP. ad an. 314.

Gregorium I. Magnum an. 590.

Secunda Periodus

seu

Ætas Doctorum.

Quæst. Quid ita ætatem Doctorum ais?

R. Quia Ecclesiâ paci redditâ, atque à persecutione tyrannorum ferè immuni

*muni prodierunt Sancti Patres doctrinâ,
zeloque potentes: Quos divino quodam
numine afflatos fuisse facile intelligit,
quisquis libros, quos exarârunt sapien-
tissimos, vel primis labris gustaverit.*

§. I.

*Summi Pontifices à Silvestro I.
ad Gregorium I. Magnum.*

*Q. I. Nondum memoriâ mihi excidit,
Melchiadem Romanâ mitrâ fuisse insignem de-
fervescente Diocletiani persecutione. Jam ceteros
Pontifices ordine producito.*

*R. 34. S. Silvester I. Romanus. Pontifex inau-
guratus anno Christi 314. Constantinum M. Imp.
salutari Baptismatis fonte tinxit Romæ, multisque
ab eodem honoribus auctus est. Concilium pri-
mum œcumenicum, seu universale Nicææ Bythi-
niæ civitate cogi fecit à Constantino Imp. Diem
extremum clausit A. C. 335.*

35. S. Marcus Romanus. (Ob. An. 337.)

36. S. Julius I. Romanus. (An. 352. Ob.)

*37. Liberius Romanus. Sanctum Athana-
sium adversum Arianos gnaviter tutatus est. Qua-
re à Constantio Imperatore Ariano relegatus in
Thraciam, subrogato interim S. Felice II. qui
Liberii antea Diaconus fuerat. Verum Liberius
ærumnis victus post bienne exilium proscriptioni
S. Athanasii calculum suum adjecit. Cum verò
Romæ redditus esset, Felicemque exegisset, pœ-
nitentiâ ductus, Athanasium denuo suscepit, hæ-
resimque Arianam palàm proscripsit, quàm ta-
men*

men nunquam amplexus fuerat. E vivis excessit. A. 366.

38. *S. Damasus I.* Hispanus. Humanis rebus valedixit. A. 384.

39. *S. Siricius* Romanus. (A. 398.)

40. *S. Anastasius I.* Roman. (A. 401.)

41. *S. Innocentius I.* Albanensis. Pelagium hæreticum damnavit. At Romam Gothorum prædam videre debuit. (A. 410.) vixit A. 417.

42. *S. Zosimus I.* Græcus (A. 418.)

43. *S. Bonifacius I.* Roman. Obiit A. 422,

44. *S. Cælestinus I.* Campanus (An. 432.)

45. *S. Sixtus III.* Roman. (An. 440.)

46. *S. Leo I.* Magnus, Etruscus. Divinæ faciendiæ Vir, qua etiam Attilæ Hunnorum regis furorem fregit, eumque à diripenda Urbe abstinuit. Vivere desiit. A. 461.

47. *S. Hilarius* Sardus. (An. 468.)

48. *S. Simplicius*, Tiburtinus. (An. 483.)

49. *S. Felix III.* Felici fato functus A. 492.

50. *S. Gelasius I.* Afer. (An. 496.)

51. *Anastasius II.* Roman. (An. 498.)

52. *S. Symmachus*, Sardus; Anastasium Imperatorem diris devovithæresis causâ. Ob. An. 514.

53. *S. Hormisdas* Campanus: Ecclesiam Orientalem aliquo abhinc tempore à Romana dissidentem ad unionem revocavit. Mortuus A. 523.

54. *S. Joannes I.* Thuscus. Eum Theodoricus Gothorum rex in carcerem detrusum ærumnis ac pædore confecit. A. 526.

55. *S. Felix IV.* Beneventanus Clero Romano à rege obtrusus: qui tamen Clerus pacis ergò eidem suffragatus est. Piè vixit. A. 530.

56. *S. Bonifacius II.* Roman. (A. 532.)

57. *Joannes II.* Roman. (An. 535.)

58. *S. Agapetus I.* Roman. Coactus à Theodato Gothorum in Italia rege Constantinopolim perrexit regi exoraturus pacem à Justiniano Imp.

Ibi cum ageret, Anthimum Constantinopoleos Patriarcham ab Hæreticorum partibus stantem sede movit, suffecto Menna Catholico. Obiit in eadem Urbe. A. 536.

59. *Silverius*, Campanus. Benedictinus. Theodora Augusta hæresin spirans Vigilium antipapam, in Silverium concitat, istumque per Belisarium Ducem Urbe Roma eijci mandat. Vitæ finem & exilii fecit *Silverius*. A. 538.

60. *Vigilius* Romanus. Hunc tandem, emortuo Silverio lubens excepit Clerus Romanus. Isque mox mutatus à pristino errores, quos in favorem Augustæ foverat, detestatus est, seque ad sanctiores leges composuit. Humana reliquit. A. 554.

61. *S. Pelagius I.* Roman. (An. 560.)

62. *Joannes III.* Roman. (573.)

63. *Benedictus I.* Romanus, Græcis dictus *Bonifacius*; Benedictinus. Obiit A. 578.

64. *Pelagius II.* Roman. Benedictinus. Obiit A. 590.

§. II.

Dilatatio Ecclesie.

Q. I. *Quid incrementi sumsit Ecclesia sæculo quarto?*

R. 1. *Æthiopia* amplissima terræ portio India citerior aliàs dicta, in Christi leges juravit, non sine miro eventu. Meropius Philosophus Tyrius cum filiis Frumentio & Ædesio ad eas oras fortè delatus occisus à Barbaris est; at duo pueri, quos forma commendabat, ad regem delati, interque ephebos non solum adlecti, sed & rebus gerendis adhibiti, cum adolèssent. Illi occasione utendum rati Christianis Sacris Barbaros illos excolunt: annuente S. Athanasio Patriarcha Alexandrino.

drino, ac Frumentium Episcopum consecrante.
(An. 327.)

2. *Iberia.* Regio est Ponto Euxino imminens ortum versus. Armeniam inter, & Caucasum montem sita, quam hodie Georgiam vocant. Huc unam mulierculam belli forte captivam traxere illi barbari. Hæc dies noctesque in oratione erat tota. Quæsitæ, cui bono id accidit? reddidit: Christianam se esse, Christumque hoc cultu prosequi. Mirantur Barbari nomen ignotum: & curiositas eos subit tentandi vires Numinis! Mos ferebat parvulos fortè morbo sollicitatos ad vicinas deportare, medicinam, aut consilia quæsitum. Ventum ad Servam illam Christianam. Hæc, sibi quidem deesse opem, DEO vero suo Christo adesse plurimam testata, eundem in vota vocat. Puer è vestigio sanitati restituitur. Regina & Rex certiores miri eventus fiunt; hi Legatis conveniunt Imperatorem Constantinum M. Episcopos, Sacerdotes, quæque aliàs ad Christi cultum facerent, petunt, facileque impetrant. (An 327.)

3. Maxima verò hunc seculum accessio Christianæ Ecclesiæ facta est, quando Constantinus I. Magnus Imp. palàm Christo nomen dedit, idolorum fana clausit, gentili superstitioni indixit exilium, Ecclesias passim vero Numini dicavit, ipsæque salutaris lavacro expiari se fecit (A. 325. vel 337.)

4. Ex adverso in Oriente & Africa fœda rerum facies erat, Arianis, Donatistis, Eutychianis & aliis ejusdem furfuris hæreticis omnia fuscæque devertentibus. Id quod quintò etiam, sextòque seculò nihilo mitius actum est.

Q. II. *Quintò verò seculò nihil crevit Ecclesiæ?*

R. Illo ad calcem jam jam properante Clodovæus *Galliarum* Rex Ecclesiæ sese adjunxit. Difficili enim in Alemannos pugna voti se reum fecit Christiana sacra suscipiendi, si ipsi campus & victoria

etoria cederet. Voti compos factus à S. Remigio sacro laice ablatus est. (A. 496.) Ei Anastasius II. PP. gratulatus *Primogenitum Ecclesiae* dixit; Hodieque dicunt *Christianissimum*.

Q. III. At sextò seculò quid?

R. Reccareus *Hispaniarum* Rex operâ S. Leandri, aliorumque Benedictinæ familiæ Episcoporum Gothos, Suevosque Hispaniæ inquilinos ab Ariana Hæresi totos repurgavit. (An. 589.)

2. *Britannia* quidem à Lucio PP. scintillam fanae religionis hauserat; sed quam densæ postea tenebræ sepelierunt. Saxonibus eò irruentibus, & Idolomania superstitionem secum invehentibus. Divus ergo Gregorius Mag. Pontifex è Romano suo S. Andreæ Asceterio elicuit S. Augustinum, aliosque socios bene multos omnes D. Benedicti Monachos, iisque Angliæ ad Fidem postliminiò reducendæ provinciam imposuit: quam illi felici non minùs, quàm impavido conatu sunt executi. (An. 596.)

S. III.

De Persecutionibus.

Q. I. Dixeras, à Diocletiani tempestate Ecclesiam quieti fuisse restitutam. At nihil eam post turbavit?

R. Nunquam deest Christianis patiendi copia. Ego paucis te docebo persecutiones, quibus Ecclesiam pessum ivère Tyranni.

1. *Sapor* Persarum Rex ab anno Ch. 343. ad usque 380. pessimè suæ ditionis Christianos habuit. Dein Anno 414. cum Abdias Regiæ Persidis Episcopus Templum Igni (Numini Persarum) sacrum Vulcano dedisset, Isdigerdes Rex in furorem actus Catholicorum Ecclesias solo æquavit, ipsosque gravissimis tormentis exposuit. Cujus vestigiis in-

insistens filius Vararanes Patre haut mitiora in Christianos decrevit, usque sub annum 444.

2. In Orientis Imperio *Julianus* Cæsar, ille qui Christianus cum esset, fidem tamen paulò post valere jussit Apostata, demonum delubra à Constantino M. occlusa reſeravit. (A. 362.) Adversus autem, multos Christianos juventutem poëticis, Rhetoricis, aliisque liberalium artium præceptis imbuere, unaque deorum vanitatem atque turpitudinem ex ipsis ethnicorum libris demonstrare, hæc inquam animadvertens Julianus Christianos à docendo liberales artes omnino prohibuit. Edixit etiam, abolito *Christianorum* nomine *Galilæos* eos dici. Quin ipse facundiâ suâ pessimè abusus sacrilegum calammum in Dominum Salvatorem strinxit septem in eum scriptis libris. Donec tandem infelici contra Persas prælio ceciderit, cælitus inflicto vulnere (An. 363.)

Quantis furiis *Constantius* Imp. A. 353. Ac *Valens* an. 365. &c. *Anastasius* an. 491. Catholicos agitârint, ut Arianos foverent, paucis dici nequit.

3. *Gothi*, *Vandali*, *Sævi*, *Alani*, jam olim quidam Christum agnoscere docti sub Valente Imp. Sed Arianæ hæreseos peste subacti totam latè *Galiam*, *Hispaniam* atque *Italiam* ab anno 406. ad 413. protriverunt Româ quoque expilatâ (409.) in qua tamen (Numen feros animos edomuit) Ecclesiis, ac quidquid eò confugisset, parsum fuit.

Genfericus Vandalorum rex an. 437. *Africam*, *Hispaniam*, *Italiam*, *Dalmatiam* miris modis vexat: eandemque telam prosequitur mali corvi malum ovum *Hunnericus* ad annum usque 487.

Atila Hunnorum tyrannus an. 451. *Galliâ* direptâ Urbi quoque imminebat, nisi S. Leo PP. divinâ facundiâ furori ejus temperâſſet.

§. IV.

*Disciplina, atque Doctrina trium
istorum seculorum.*

Q. I. *Sæpe mihi laudasti Constantinum M. ejusque in Ecclesiasticam disciplinam & Autoritatem merita. Rei ansam, ac seriem explica.*

R. Faciam id, sed tenuiore filo. Maxentius Imperio inhians Romæ incubabat. In hunc signa infesta moturus Constantinus (312.) dum rerum sollicitus hæret, ipso meridie Crucem aurei splendoris cernit, quæ cæli fornicem decussatim secabat, hac cum epigraphe: *In hoc signo vinces.* Ille portento fretus hostem sub jugum mittit; primusque Imperatorum Christianæ religioni palam subscribit. Inde Ecclesiasticæ Disciplinæ *Libertas*: inde Episcoporum summa *autoritas*: Concilii Nicæni *celebritas*: sanctæ demum Crucis *gloria* natæ sunt.

Q. II. *Quam ais Ecclesiæ Libertatem?*

R. Cùm antè in antris & cimiteriis perpetuas inter formidines divina peragi necesse esset, de pompa cogitare vix licuit: at nunc augustissimis templis Romæ ac ubivis gentium à Constantino excitatis, auro, gemmis, purpurâque oblatâ, decuit planè, multa ab Ecclesia decerni ad splendorem ac majestatem divini cultûs facientia. Hancque in modum plerique externi ritus, quibus hodiedum gaudemus, sunt sanciti.

Q. III. *Quæ verò Episcoporum Autoritas?*

R. Præfectorum nempe, Præsidumque judicia, ac Consulium fasces Episcopis submitti Constantinus præcepit, eorumque ab ore pendere causas plerâsque. Fortè Episcoporum nonnulli Ario
ad.

addicti calumniam in Catholicos Episcopos scriptam Imperatori obtulerant, Catholici vicissim sui defensionem: cum ille libellos omnes foco iniecit, cum dicto: *DEUS vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoque judicandi: & ideo nos à Vobis rectè judicamur: vos autem non potestis ab hominibus judicari &c.* Aliàs quoque dicere amabat: se, si sacerdotem suismet oculis peccantem conspiceret, suâ eum purpurâ operturum, protecturumque ab ignominia.

Q. IV. Jam de Concilio Nicæno.

R. Pacatâ omni Ecclesiâ, ex universo pene orbe tutò commeârunt Episcopi, evocante eos, nutu Silvestri Papæ, Constantino (A. 325.) Advolarunt Nicæam Bythiniae civitatem Antistites trecenti atque octodecim, quâ doctrina quâ sanctitate in paucis conspicui. Causa cœtui sacro cogendo fuit Ariana hæresis latè serpens: & ut conspirantibus animis decernerent ea, quæ populis per orbem universum diffitis concordî atque unius planè formæ doctrinâ essent deinceps tradenda, ut una Ecclesia ex una doctrina appareret in invidiam ac pudorem omnium hæresum. Facta tunc etiam gentilibus loquendi potestate, unus illorum ceterorum quasi quidam Deus, magni nominis Philosophus, cavillationibus sanctam Synodum est aggressus, Deos suos laudans. Facto inter omnes silentio sanctus Spiridion Ep. his nonnisi vocibus eum compellavit: *In nomine Christi, inquit, Philophe audi!* tum Christianum dogma brevi, simplicique oratione explicans subjungit: *Si credis, interroganti mihi responde.* Ille his vocibus velut fulmine tactus primùm in saxum stetit: mox ad suos conversus, se victum fassus est.

Fidei doctrinam sacrum isthoc Concilium conclusit in *symbolum* illud, quod *Nicænum* dicitur, & percantatô Evangelio ad aram insonat. *Credo in unum DEUM &c.*

Q. V. Quo in honore Crux haberi cœpta ?

R. Non te fugit, crucem perditissimorum ac nonnisi servilium hominum supplicium fuisse: quale nostra ætate est furca vel patibulum. Ac cum ejus præsidio Maxentium subegisset Constantinus, mox Christi nomen, Crucisque figuram signis militaribus intexi *aquilarum* locò jussit, suoque ipsiusmet diademati inferi. Quo non contenti, qui eum secuti sunt Cæsares, pomo seu globo aureo impositam manu prætulerunt crucem sceptri locò.

Helena verò Augusta Constantini Mater Jerosolymam devotionis ergo petens (A. 326.) consilium cepit indagandæ Crucis sanctæ, cui affixus Salvator amoris victima fuit. Audit eam à Judæis altè defossam. Igitur egestâ humò in tres tandem Cruces incidit, titulûmque, quem Pilatus scripserat (J. N. R. J.) avulsum. Anceps erat, quænam è tribus Christi Crux foret? Ergo hominis defuncti cadaveri imponunt primam, alteram, ac denique tertiam; quæ simul ac tetigit cadaver, hominem vitæ reddidit.

Q. VI. Nihilne aliud de disciplina Ecclesiæ occurrit ?

R. Imò de Sacra Monastice. Nam S. *Antonius* Magnus Abbas in Ægypti desertis locis ingentem hominum vim conscripsit ejus sub signis ac regula Christo ac virtuti militantium (An. 310.) Idemque profecutus est S. *Pachomius*. (A. 320.)

S. *Basilius* haut pauciores numeravit regulæ à se scriptæ tenaces. (An. 362.)

Ordo Eremitarum à S. Augustino institutus primùm Tagaste, solò nempe Augustini patriò, anno 387. mox Hippone regio an. 390. Indèque totâ Africâ summo studio, zeloque extensus.

S. *Benedictus* sub annum 520. Regulam suam ~~canopere~~ à summis Pontificibus, totoque orbe
sem-

semper laudatam, proposuit, quam non solum amplexa sunt asceteria ab ipsomet recens condita, sed Pachomiani quoque, Basiliani, reliquique monachi per Orientem, Occidentemq; ferè omnes,

§. V.

Hæreses.

Q I. *Quartò seculò num grassata est aliqua hæresis?*

R. I. *Manicheorum* coryphæus fuit *Manes*. Is Curbicus antè dictus Scythani cujusdam Philosophi Pythagoræi servus, atque ab ejus morte heres etiam tam librorum, quàm errorum scriptus est. Inde *Manetis* nomen, quòd Persicâ linguâ Disputatorem sonat, sibi optavit. Res novas moliturus Regis filium ancipiti morbo tentatum suis precibus sanandum suscepit. Cùm fidem datam falleret, datus in vincula, clâmque elapsus in Mesopotamiam Hæresim sparsit. (A. 282) Tum interceptus à regiis satellitibus cute detracta feris objectus interiit. Alia inter è Pythagoræorum schola docuit animas à morte in alia corpora, seu brutorum seu hominum migrare, quæ migratio Metempsychosis audit. Unde vetitum carniū esum volebat. In hanc hæresim pellectus est adolescens Augustinus: quam deinde ipse penè funditus extirpavit.

2. *Donatistarum* primùm schisma, deinde, ut fit, etiam hæresis ingens negotium faceffivit Africanæ præsertim Ecclesiæ. Mensurius Carthagini Antistes fati concesserat: ejus in locum successus est Cæcilianus. (A. 311.) Ambitio verò hæresum schismatumque parens Majorinum adigit, ut sacrum pedum violenta manu ipse arriperet, adjutus præcipuè à Lucilla femina prædivite,

sed mali atque in Cæcilianum offensi animi. Ita conflatum est schisma. Schismatici deinde patrocinium aucupantur Imperatoris Constantini M. At ille Melchiadem Romanum Pontificem dicere, ut par erat, sententiam jubet: hic adhibitis in consilium multis Episcopis Cæcilianum probat, Majorinum rejicit. (A. 313.) Idque fit iterum in Concilio Gallico 200. Episcoporum (A. 314.) Iterumque à Constantino Imp. Mediolani (A. 316) Constans deinde Imperator vi adhibita eos compescuit. (A. 340.) At emergere denuo Juliano Imperatore. An. 362. & Gildone Africæ tyranno anno 396. Honorius demum Imp. misso in Africam Marcellino comite eos Ecclesiis bonisque exiit. (A. 411.) Etsi Marcellinus capite suo pietatem luere debuerit, accusatus nempe rerum in republica novandarum apud Marinum Africæ præsidem. (A. 413.) Fuit is ipse Marcellinus, cui S. Augustinus miros illos de Civitate DEI Libros dicatos voluit.

Q. II. Sed cur Donatistas id genus hominum vocasti?

R. Donatus nempe suum sectæ nomen imposuit, ille, qui Majorino Schismatico substitutus est à rebellibus.

Q. III. Prode mihi quidpiam de spurio eorum dogmate.

R. I. Ecclesiam veram corruptam asseriebant, nullibique eam, nisi penes se Donatistas, reperire esse. 2. Eucharistiam, sacrum Chrisma & alia sacra habebant contemptui. 3. Monachis erant infensi: Ut cetera taceam. Atque in hac egregia doctrina æmulos habent hæreticos hodie Calvinistas, Lutheranos, aliosque ejusdem luti.

Q. IV. Perge jam de ceteris Hæreticis.

R. 3. *Ariani*, quorum antesignanus Arius.

Is ex Lybia ortus Alexandriae cæpit blasphemare, (A. 313.) DEI filium creatum esse, neque Patri æqualem, aut consubstantialem. Ejectus ab Alexandro Patriarcha, damnatus à Concilio Nicæno, demum fingens se cum Catholicis facere iussus est à Constantino M. in Constantinopolitanam Ecclesiam admitti. Dúmque in templum ovans properat, è via declinans alvum exonerandi causâ, ibi rupto ventre in latrinâ publica interiit, Judæ proditoris instar. (A. 340.) At non cum autore extinctum est ipsum malum: Constantio præsertim (A. 353.) Imperatore, & ejus exemplo, toto pene Oriente in Arii dogma jurante. Hujus Cæsaris nutu coaluit Concilium illud duplex *Sardicense* & *Ariminense*; atque in hoc posteriore plurimi Episcopi Catholici quâ fraude, quâ vi inducti, ut formulæ Fidei seu symbolo ab Arianis dolosè concepto subscriberent: quo facto *ingemiscens orbis terrarum Arianum se esse intratus est*, ut queritur S. Hieronymus. Catholici tamen maximè Occidentales & fraude & vi illa se brevè expedientes palam fecerunt, nunquam se in animum induxisse, ut hæresin Arii probarent, sed cum verborum colore ac technis sibi impositum esse, tum etiam vim factam. Tandem Theodosius supremam evertendæ huic hæresi manum admovit impetrata à Damaso PP. Synodo œcumenica, quæ Constantinopolitanarum quidem prima est, Universalium verò secunda. (A. 381.)

4. *Helvidius* (Sub annum 390.) impuro ore Cæli reginam petere ausus, eam à partu Virginitatis honore orbatam fuisse mentitus est; Castitatem coli superstitiosum, idémque impossibile ajebat. Nuptias impensè commendabat. Pari passu sub idem ferè tempus incessit *Jovinianus*. Quos iterum strenuè æmulantur Lutherani nostri atque Calviniani &c.

Q. V. *Etiā quintum seculum ferax hæresum fuit?*

R. I. *Vigilantius* (A. 406) Gallus homo impurus Sanctorum reliquiis bellum indixit. Huic non arrisit, quod Clerici cælibes degerent. In monasticum etiā ordinem petulanter invecus est.

2. *Pelagius* Britannus (A. 408.) divini numinis immemor effutiit, absente Divina gratia sola natura autore hominem bona operando sufficere; eundemque sola sua voluntate posse ab omni peccato esse eximium. Diris devotus est ab Innocentio I. PP. (A. 417.) & à S. Augustino hæreticorum malleo contusus.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Grandioris nominis viros, qui quarto seculō effloruere, à te posco.*

R. Amplissimus hìc sese campus aperit: sed ego paucos ex eo flores legam, tuisque oculis subjiciam.

1. *S. Nicolaus* è Lycia natus: Juvenis adhuc, compertō, tres virgines redactas ad incitas de pudicitia periclitari, clam noctu tantum auri per fenestras iniecit, quantum singulis dotandis sufficeret. E peregrinatione Jerosolymitana redux Myram, quæ Lyciæ metropolis erat, fortè delatus id temporis, quo de eligendo Episcopo consilium agebatur, divinitus ipse proditus est, & Antistes inauguratus. (A. 325.) Adfuit Concilio Nicæno. Hi, qui vitam suam navibus credunt, hunc Divum Patronum suspiciunt. Obiit 342.

2. *S. Martinus*, castra secutus, miles adhuc, & necdum sacro fonte merfus pauperi nudo sibi obvio

obvio chlamydem suam, quam ente mediam secuit, dimidiam donavit. Turonum in Gallia Episcopus ad Divos abiit. (A. 400.)

3. S. *Athanasius*. Alexandrini Patriarchatus auctus mitrâ, (An. 326.) ingentibus animis fidem Catholicam adversus Arianos, ipsosque Imperatores propugnandam suscepit. Illi contrâ summô in eum odiô ferebantur. unde hanc in eum fabam procuderunt; coacto nempe conciliabulo (A. 335.) eum insimulârunt impuditiæ, ac meretricem etiam produxerunt in medium, quæ aurô corrupta id ipsum sine fronte testabatur. Timotheus verò fidus Athanasii presbyter consilio in arena capto contentiore non nihil sermone feminam petit: egône sim ille, qui vim tibi intulerim, mulier? Illa, quæ Athanasium nunquam nôrat, nihil hæsitando affirmat: Tu verò es Athanasii petulans mei honoris corruptor: Quo dicto patuit fraus. Nihilominus sanctus Antistes tempori, furorique cedendum ratus fugâ sibi consuluit, calamô interim pugnans eminus, cum voce comminus non liceret. A Joviano Cæsare sedi suæ restitutus, à Valente verò denuo pulsus sex annos in paterno sepulcro delituit, demum ab eodem Imperatore revocatus, (An. 367) elapsis sex aliis annis diem supremum obiit (A. 373.) Ejus Opera Græco-Latina ediderunt Benedictini Galli, an. 1698.

4. S. *Basilius* (A. 371.) Cæsareæ in Cappadocia Episcopus Arianis sese ut murum aheneum opposuit. Exilium in eum decreverat Valens Imperator Arianus: cûmque legem suo chirographo munitum iret, calamus non solum atramentum negavit, sed & ruptus est, manûsque solutis nervis contremuit, idque iterum ac tertio. Felicem sanctæ vitæ finem imposuit an. 378. Ejus Opera Græco-Latina paucis abhinc annis edita sunt à Benedictinis Gallis.

5. S. *Ambrosius* Patre Ambrosio nobili Romano cive sed in Gallia natus. Insubriæ, Liguribus, atque Æmiliæ præfectus Auxentio Episcopo mortuo Mediolanum contendit Arianos multa in electione turbantes sua autoritate compressurus. Dum verò in Ecclesia verba de concordia facit, repente conclamatur *Ambrosius Episcopus*. Ab ea sententia ut populum dimoveret, mox ante ipsam Ecclesiam tribunal poni, ipsèque sedens severissimis pœnis in reos animadverti jubet. Nihil à votis suis remittente multitudine fugam init: cùmque tota nocte gnaviter iter se fecisse crederet, illucescente die pro porta civitatis se adstare vidit. Subscribens ergo divino consilio Episcopale munus suscepit, eoque tam fortiter perfunctus est, ut Theodosium M. Imperatorem, à cæde innocentium Thessalonica civitum reverentem, ingressu Ecclesiæ constanter prohibuerit, donec publicâ pœnitentiâ facinus expiasset. Ille quidem causabatur, David quoque regem peccasse: sed reposuit Sanctus: *Qui secutus es peccantem, sequere & pœnitentem*. In mortalibus esse desiit an. 397. Hujus Opera prodierunt nuper à Benedictinis Gallis. an. 1686. & 1690. autore P. Jacobo du Frische, & Nicolao le Nourry.

Q. II. *Jam ad quintum seculum gradum promove.*

R. I. S. *Joannes*, Antiochiâ Syriæ oriundus, ob auream planè facundiam dictus *Chrysostomus* Constantinopolitano Patriarchatu defunctus est. Cùm alia inter etiam in feminarum vitia pro concione inveheretur, Eudoxia Imperatrix pejus sibi conscia concepto in eum odio nullum non lapidem movit, ut eum in exilium submoveret. Quo in exilio strenuus veritatis pugil obiit. (A. 407.) Sacris ejus Lipsanis ab exilio reportatis supplex factus (A. 438.) Theodosius Junior Imp. Arcadii & Eudoxiæ filius

lius veniam pro parentibus flens exoravit. Cujus Operibus publico bono excudendis nuper insudavit P. Bernardus Montfaucon Benedictinus Gallus.

2. *Hieronymus* gente Dalmata, patriâ Stridonensis à literis Græcis, Latinis atque Hebræis, & ab omnium artium disciplina instructissimus in sacris scripturis explanandis, & hæreticis confutandis totus fuit. Obiit (A. 420.) Ejus eruditissima scripta ad accuratam limam revocata typis ediderunt Benedictini Galli. ab an. 1699. ad an. 1706. præcipuè P. Joannes Martianay Græcæ & Arabicæ peritissimus.

3. *S. Augustinus* Tagaste Numidiæ urbe in Africa natus eo fuit ingenii acumine, ut adolescens subtiles magis an obscuros Aristotelis libros sinè magistro nullòque negotio didicerit. Incidens in Manichæos hæreticos impietatis virus fuxit. Quo tempore fertur Ecclesia publicis votis DEUM interpellâsse in hæc verba: *à Logica Augustini libera nos Domine.* Monica verò ejus sanctissima parens quâ monitis quâ fufis ad DEUM precibus effecit, ut auditô S. Ambrosiô, ejusque captus divinâ eloquentiâ Catholicum dogma amplexus fuerit. (A. 387.) Hippone in Africa creatus Episcopus (A. 395.) sanctitate atque doctrina tale sibi nomen peperit, quale post ipsum nemo. Immortalem vitam auspicatus est anno 430. Ejus magnæ molis, summique momenti libros publici juris fecerunt Benedictini Monachi in Gallia, ab anno 1689. usque ad 1700. Cui molimini ducem se præcipuum præbuit P. Thomas Blampin.

Q. III. Jam etiam de sexto seculo ne taceas, obsecro.

R. Barbarorum furore omnia latè pessumdante, hoc seculo magnam equidem ruinam
nam

nam traxit eruditio : non tamen jacuit omnino.

1. *S. Leander* Monasticen Benedictinam amplexus, indēque ad Hispalensem Insulam evocatus Archiepiscopus nihil non operæ in reducendis ab Hæresi Ariana ad Catholicam veritatem Gothis collocavit sub Annum 586. &c.

2. *Boëtius* Vir Consularis Philosophiâ clarus à Rege Gothorum Theodorico Ariano carceri mancipatus, ibique capite multatus est. A. 524.

3. *Cassiodorus* Senatorii Ordinis misso mundanis rebus nuncio Benedictinæ Disciplinæ cervicem submitit A. 538., non dedignatus in monasterio prima literarum elementa docere puerulos, vir summæ, id ætatis, doctrinæ, maximique nominis. (Obit 575.) Cujus Opera omni doctrinæ genere referta in lucem emisit P. Garetius Benedictinus Gallus. 1679.

4. *Dionysius Exiguus* gente quidem Scytha, sed Monachus Romæ Benedictini instituti, primus omnium invexit (An. 532.) *Æram Christianam*, seu morem, quo Anni à Nativitate Christi numerantur. Primus etiam *Corpus*, quod vocant, *Juris Canonici* collegit.

S. Gregorius Magnus PP. (sub an. 590.) è familia D. Benedicti. Plus omnibus Pontificibus in Ecclesia præstitit. Sancta illius scripta publica luce donata sunt à Benedictinis in Gallia A. 1705.

CAPUT III.

*A S. Gregorio M. an. 590. ad
Leonem III. an. 795.*

Quæst. Cur istam periodum historiæ constituat

Re. Quia

R. Quia in *tuum* memorandum habet
magno nomine Magni Gregorii. Finem ve-
rò non imparem; quòd *tum* temporis Ec-
clesia Romana terrena ditione oppidò aucta
fuerit, nempe Exarchatu Romano: insuper
Imperialis dignitas, in Occidente hacten-
us diu intermorta, instaurata à Leone
P. P. fuerit in Carolo M. Germanorum &
Francorum Rege.

S. I.

Romani Pontifices à S. Gregorio I.
Magno ad Leonem III.

Q. I. Seriem mihi Romanorum Pontificum
pande.

R. 65. S. Gregorius I. Magnus. Hic Patricia
Romanorum stirpe satus Cucullum Benedictinum,
mox etiam Abbatiale pedum in Asceterio S. An-
dræ Romæ amplexus, summis Ecclesiæ nego-
ciis adhibitus, dum ex Legatione Constantinopo-
litana redux omnium in se oculos, animosque
convertit, Summus Pontifex salutatur. (A. 590.)
Ille verò honores exosus fugam init. At Numen
accensâ super locum igneâ velut columnâ latebras
detexit. Gregorius ergò quò majore fastidiò fu-
gerat Pontificatum, eò majoribus animis eun-
dem gessit, ac tantis quidem, quantis aliàs nemo.
Egit etiam de Joanne Constantinopolitano Pa-
triarcha triumphum, qui Romani Pontificis obe-
dientiæ se subducturus *Universalis Episcopi* & no-
men & potestatem sibi adscitum iverat. Ad su-
peros demum felix abiit. (An. 604.)

66. *Sabinianus*, Thufcus. An. 606.

67. *Bonifacius III.* Romanus. Huic Phocas Imperator, utut in Romanos improbus, non potuit non folemni edictio Nomen *Universalis Episcopi* addicere, idque Constantinopolitano negare. (An. 607.)

68. *S. Bonifacius IV.* è Valeria oriundus, éque D. Benedicti familia ad honorum apicem vocatus templum *Pantheon*, quod Romani Matri deorum, omnibusque diis dicaverant, Mariæ DElparræ, Sanctisque omnibus Cælitibus sacrum esse voluit, iussitque eorum festam memoriam quotannis celebrari. (Ob. A. 615.)

69. *Deusdedit* seu *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 618.)

70. *S. Bonifacius V.* Benedictinus. Campanus. (625.)

71. *Honorius I.* Campanus (A. 638.)

† Vacat Sedes anno uno, mensibus septem usque ad an. C. 640.

72. *S. Severinus.* Romanus.

73. *Joannes IV.* Dalmata. (642.)

74. *Theodorus I.* Græcus. (An. 649.)

75. *S. Martinus I.* Tudertinus Thufcus, per Calliopam Exarcham ejectus est in Naxum, è cycladibus insulis unam. (A. 653.) Inde ductus Constantinopolim, onustus pedicis per urbem raptus est. Relegatus denique Chersonam supremum obiit. (A. 655.)

76. *S. Eugenius I.* Roman. (A. 657.)

77. *S. Vitalianus.* Campanus (A. 672.)

78. *Adeodatus* Benedictinus. Romanus. (A. 676.)

79. *Donus I.* five *Domnus.* Romanus. (A. 678.)

80. *S. Agatho.* Siculus. Benedictinus. Obiit. (682.)

81. *S. Leo II.* Siculus. Benedictinus. (A. 683.)

† Va-

S. I. Pontifices à Gregor. M. ad Leon. III. 795. 97

† Vacat menses 11. usque ad an. 684.

82. *S. Benedictus* II. Benedictinus. Roman. (A. 685.)

83. *S. Joannes* V. Syrus. (A. 686.)

84. *S. Conon*, Thrax, Benedictinus. (A. 687.)

85. Theodoro, & Paschale hominibus inquietis Insulas sibi imponentibus, Clerus utrumque dedignatur, eligitque *S. Sergium* I. Syrum gente (Ob. An. 701.)

86. *S. Joannes* VI. Græcus. Benedictinus. (A. 705.)

87. *Joannes* VII. Græcus. (A. 707.)

88. *Sisinnius*, Syrus. (A. 708.)

89. *Constantinus* I. Syrus. (A. 715.)

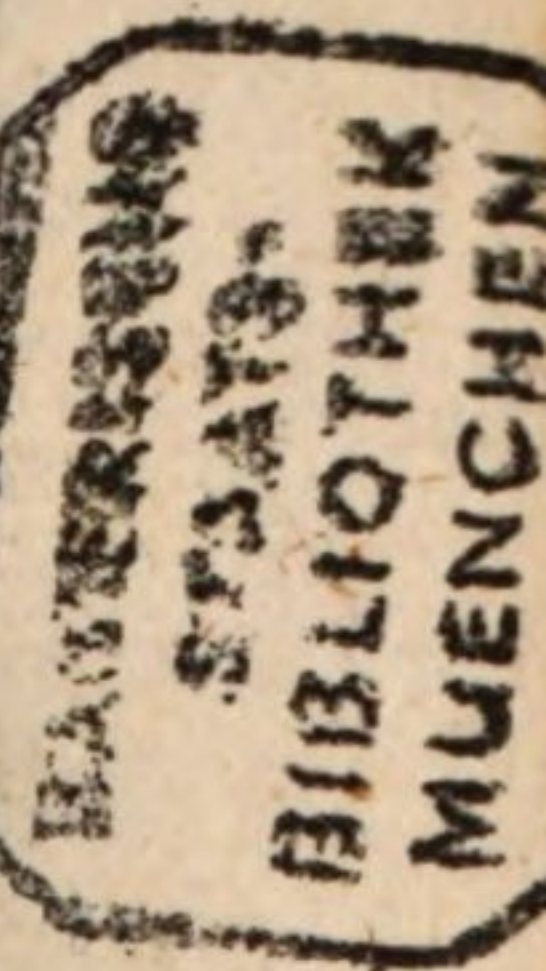
90. *S. Gregorius* II. Romanus. Benedictinus. Germanos Fidei Christianæ adjunxit per *S. Bonifacium* & alios Monachos Benedictinos. Leonem Imp. Iconoclasten diris Ecclesiasticis devovit: qui Pontificis etiam vitæ non semel insidias struxit. (Ob. A. 731.)

91. *S. Gregorius* III. Syrus. In Longobardos Italiam vexantes evocavit Carolum Martellum Francorum Optimatum principem: quem & rebus ex sententia gestis Romæ *Patricium* dixit: vitæ valefecit *S. Pontifex* anno 741.

92. *S. Zacharias*, Græcus, Benedictinus. Vitam cum morte commutavit anno 752.

93. *S. Stephanus* II. Benedictinus. Tertio ab inauguratione die repente obmutescens, quarto funus fuit, quem multi è Pontificum numero remonent.

94. *S. Stephanus* III. Romanus. Ab Aistulpho Longobardorum rege indignè habitus Constantini Copronymi Græcorum Imperatoris opem expectiit. Eâ verò frustratus, Pipinum Francorum regem suppetias vocavit. Hic profligatis Longobardis Exarchatum Ravennatem (Ditio est Italia, de qua videsis Historiam profanam) Romanæ Ec-

clesiæ dono dedit, damna eidem à Longobardis
ilata compensatum. (A. 757.)

95. S. Paulus I. Frater Stephani à Desiderio
Longobard. Rege iterum afflictus. Obiit A. 767.

† Vacat anno uno, quo Constantinus Anti-
papa à Totone Nepesii Duce intrusus rerum sum-
ma potiri contendit. (A. 768.)

96. Stephanus IV. Siculus. Benedictinus. (A.
772.)

97. Hadrianus I. Romanus. Hoc implorante
tandem Carolus Magnus Pipini filius Desiderium
Longobardorum regem oppressit, Exarchatum Ra-
vennatem sartum tectum restituit & conservavit,
addito Sabinensi territorio, Ducatibus Spoletano,
& Beneventano. Acatholicis quibusdam obtre-
tatoribus fingere libuit, ab Hadriano faciam
fuisse Carolo M. potestatem eligendi Summi Pon-
tificis: sed injuriâ. Neque enim unquam Carolus
aut ejusdem posterì in eam electionem ausi sunt
involare. Naturæ concessit Hadrianus an. 795.

S. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Ubi, quasve demum radices egit Ec-
clesia septimo seculo?*

R. I. *Helvetos, Rhetosque* sub fidei jugum potis-
simam partem inflexerunt, cum S. Columbanus
(Obiit 615.) tum S. Gallus cum sociis Monachis D.
Benedicti Cænobii Sangallensis. Ob. S. Gallus.
627.

2. Sub idem tempus *Frisones*, ac plerique *Belgæ*,
imò & *Slavi, Carinthii* &c. audierunt Apostolum
suum S. *Amandum* Monachum primò Lerinensis
Asceterii S. Benedicti, post Trajectensis Episco-
patûs autorem (A. 647.) ac demum etiam *Argen-
tinenſis*. (An. 649.)

3. *Bavaria* verò, *Tyrolis*, *Austria*, finitimæque provinciæ primùm *S. Eustasio* Abbati *Luxoviensi*, anno 616. Centenniò verò post *S. Ruperto* regii sanguinis è *Gallia Monacho Benedictino* primam Fideifacem debent. Hic *Juvaviensem* (*Salisburgensis* hodie audit) Ecclesiam condidit, constituto Episcopatu. Alia inter de *Idolostrophæa* insigne est illud *Oettingæ Veteris*. Delubrum enim septangulum planetis olim supersticiosè sacrum expiavit, Cælitumque Imperatricis *MARIÆ* Iconem ibi fixam populis in honore esse jussit: quibus jussis hodièque stat *Bavaria* *Mariani* cultûs feracissima regio. Cælum petiit *Divus* Episcopus anno 718. Succenturiatæmox copiae *Rupertum* in *Germaniam* sunt secutæ. *Bavariam* *S. Emeramus* gente *Aquitanus*, vitâ *Benedictinus* lustravit usque ad ann. 652. Non fuit Episcopus *Ratisbon.* Plurimique è *Scotia* & *Hibernia* *Benedictini* Monachi passim sedes in *Germania* suas & Monasteria fixerunt. Hi scholas publicas aperuerunt, nō virtute solū ac Fide, sed literis quoq; imbuentes populū.

4. *Franconia* Apostolus *S. Chilianus* (A. 689.) *Benedictini* Ordinis decus fuso cruore regionem illam à se cultam rigavit, necatus irâ *Geyfæ* Principis, sed impotentis feminae.

5. *Croata* in leges Christi jurare cæperunt sub annum à partu Virginis 630.

Q. II. Etiam Octavum seculum attingas velim.

R. 1. *Brunsvicensibus*, *Saxonibus*, *Westphalisque* cum Fide salutem attulit *S. Suerbertus* *Benedictinus*. Primus *Werdeæ* Cæsareæ Pontifex (A. 705.)

2. *S. Corbinianus* Episcopatus *Frisingensis* autor, (A. 724.) Obiit anno 730.

3. *S. Bonifacius*, cū *Germani* plerique priore jam seculo Fidem amplexi, nunc idola resalutatum irent, missus hic est à *Gregorio II. PP.* (A. 716.)

Qui immanis laboris ergo Universalis Germanorum Apostoli laudem ac nomen tulit. Ad D. Benedicti leges vitam exigere cum à puero didicisset, insigne illud cænobium Fuldæ condidit, à Sanctitate, Doctrina, tum & opibus tot jam secula commendatissimum. Moguntinensium Præsulum primus ipse Archiepiscopus est salutaris. Duosque præcipuè Episcopatus instituit (747.) Herbipolensem, cui Burcardum, & Eichstettensem, cui Willebaldum præesse iussit, utrumque Benedictinum. Quin & Ratisponensem, ut luculentè probat Mabillon. secul. 3. Præfat. Ipse Frisonum ingratorum ense Martyr occubuit. (A. 755.)

4. Carolo M. cum Saxonibus diuturnum erat ac pertinax bellum. Quo tandem patratò Viti-kindus eorum regulus tota ferè cum gente ad sacrum Baptismi fontem properârunt. A. 785. Moxque Mindensis, Verdensis, Bremensis, aliique Episcopatus Monachorum fidei commissi. Nec non & Monasteriensis circiter annum 800.

Q. III. Ais mihi semper de Monachis, iisque Benedictinis?

R. Nempe nemo, qui in Historia non planè sit puero rudior, ignorat ab anno 600. ad 1100. per omnem pene Europam, haur alios Religiosos existisse Monachos, nisi Benedictinos; ut paucissimos excipias. Hi porrò cum soli literas tenerent, non scholas tantùm publicas suis in Monasteriis aperuerunt; Sed Ecclesiarum Collegia, & Cathedralia, quæ vocant Capitula pleraque è meris Monachis fuerunt. Quin cum plerique in Germania, Angliæque præsertim Episcopatus à Benedictinis istis suam traxissent originem, plerique Episcopi etiam deinceps è monachis illis, eorumque tam cænobiis, quàm Cathedralibus capitulis fuere petiti. Id ipsum ansam dedit nomini

Münster / quo Cathedrales Ecclesiæ hodièque
veniunt, quæ olim non erant nisi Benedictinorum
Monasteria.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Cùm longè latèque succresceret, fuitne
etiam, quod pateretur Ecclesia?*

R. 1. *Mahometes*, vel *Mahumedes* ille pub-
licæ salutis scopulus Anno 622. ex Arabiæ prædo-
ne factus orbis terrarum latro Asiam primùm .
mox Africam diro jugo submisit, partésque Ec-
clesiæ nobilissimas protrivit. Donec Anno 637.
Palæstinam, seu terram sanctam, regnùmque &
Ecclesiam Solymæam obruerent ejus sequaces.

2. Hi latrones, quos Turcās jam vocitare usus est,
Saraceni id ætatis dicti anno 711. ex Africa in Eu-
ropæ nobilissimum regnum Hispaniam transmit-
tunt. Evocati (prò pudor!) à Juliano quodam,
qui à rege Gotho - Hispanico injuriā nescio qua
fortè affectus, impotens iræ hās ex Africa furias,
Mauros inquam, excivit: qui ea vi, eaque co-
piā nobili regno incubuerunt, ut illud non tan-
tùm ad annum usque 1481. (quo anno à Ferdi-
nando Catholico Arragoniæ rege omnes expulsi
sunt) annis ferè 800. miserè oppresserint: sed &
Galliam, Italiāmque perpetuis incursionibus vexa-
verunt.

3. Nescio, mitiùsne fuerit bellum ab Iconocla-
stis hæreticis Ecclesiæ factum, (A. 717) in Ori-
ente maximè, sed & in Occidente gravissi-
mum, totóque illo seculo
graslatum.

§. IV.

*Disciplina atque Doctrina illius
ævi.*

Q. I. Quo loco Doctrina Ecclesiæ atque Disciplina tum fuerunt?

R. Cum Doctrina Ecclesiæ sibi perpetuò constet, non est, quod autumes, hujus ævi doctrinam à prioris ætatis dogmate fuisse diversam. Nilominus cum antiquissimum atque ab Apostolis traditum sacrarum imaginum cultum impugnarent hæretici Iconoclastæ, æmuli Vigilantiæ, Ecclesiæ negotium fecerunt palàm, magisque clarè eundem cultum & decernendi, & explicandi, & ritus præscribendi. Idque præcipuè factum in septima Synodo Generali Constantinopoli inchoata an. 780. & Nicææ absolutâ an. 787. Quo ex tempore Honor imaginum ab Iconoclastis oppugnatus non solum non evanuit, sed multò quàm antea celebrior evasit. Atque hoc mihi in omnibus hæresibus observasis. Quæ enim in re Ecclesiæ adversantur Hæretici, eadem in re Ecclesia fit auctior.

2. Disciplina verò Monastica quàm vastum sumserit incrementum, faciliè ex illis leges, quæ paulò antè de *Propagatione Ecclesiæ* §. 2. narrata sunt.

§. V.

Hæreses.

Q. I. Septimo seculo Mahometem ex orco extitisse ajebas. Dic jam, si quid, de eo quod dicas, habes.

R. Mahometes anno 570. patre ethnico matre Judæa natus in Arabiæ Urbe Mecca. Primum mercaturam

caturam fecit, more gentis. Coactis inde opibus majorem potentiam, fortè inque meditari cæpit, ipsaque abusus religione *Alcoranum* edidit castigationis metri carminibus textum, aurèsque & animos imprudentium mulcentem. Huic addidit quædam in speciem mira. Auriculas enim suas escâ farferat, eamque ut inde peteret, assuefecit columbam; quo persuasum hominibus voluit, cælitis sibi suggestam esse doctrinam. Caducô præterea morbo laborans, quoties eodem tentatus solo affligebatur, extasi se fuisse abreptum mentitus est nebulo. Rebus ex animi sententia succedentibus, prædonum copias, quorum in Arabia ingens est vis, in suas partes traduxit, ac paulatim Arabico principatui incubuit. Meca primùm, mox, inde pulsus à civibus, Medina sedem tyrannidis fixit, ac demum an. 630. hausto veneno interiit.

Q. II. *Quæ causa est, quòd Turcæ vocentur ejus affectæ?*

R. Initio Saracenis nomen erat, atque etiam Agarenis: Verùm A. 730. Scythiæ orientalis quidam populus Caucaſi superatis jugis Iberiam occupavit, seu illum terrarum tractum, qui *Georgia* hodie audit. *Turcæ* dicebantur, quod Rusticos ac crudeles homines sonat. Hi primùm cum Saracenis acri bello commissi, mox arcto fœdere iisdem adversus Christianos juncti sunt; nomènque *Turcarum* in Saracenos etiam transfusum. An. 763.

Q. III. *Quæ sunt Alcorani, & nefariæ sectæ capita?*

R. Tot gerrarum, fabularumque plaustris scattet, ut pigeat meminisse. Hæc tamen accipe. DEUM unum esse credunt, sed frigide satis: nam solem cum antiquis Persis, maximèque Lunam divino ferè cultu prosequuntur. Christum

DEUM esse negant, Prophetam tamen extitisse non dissimulant, Maria interim matre contentui habitâ. Mahometen velut editum à DEO exemplar suspiciunt, summósque ei honores habent. Circumcisione utuntur cum Judæis. Hominibus à morte alteram restare vitam credunt, sed nil in ea nisi fœdissimas corporis voluptates somniant. Non pauci tamen, imo plerique, hodie præsertim Athei sunt, animásque mortales suspicantur. Alii è Pythagoræorum sententia Metempsychosin admittunt. Carne porcina, vinóque ipsis est interdictum.

Ipsam hujus doctrinæ fursur commiscuit Mahometes adhibitâ operâ Judæi cujusdam, & alterius hæretici Nestoriani: non omissa interim Græcorum sive Gentilium superstitione.

Ab infesta porro infandi hujus monstri morte quatuor præcipui ejus discipuli extiterunt, qui inter se divisi suas quisque sectas auxerunt, quæ hodiéque extantes odiis plus quàm Vatinianis invicem petunt. 1. *Melichi* Arabes & Afros suis in partibus numeravit. 2. *Ali* Persas. 3. *Omani* Turcas. 4. *Odemani* Tartaros.

Q. IV *Octavi seculi hæreses enumera.*

R. Una fuit aliarum princeps, *Iconoclastarum* nempe. Primum sacris imaginibus, Sanctorúmque reliquiis bellum indixit Jezido Saracenis in Africa imperitans: idque hortatu Judæi. (A. 723.) Sacrilegum hoc ausum non segniter persecuti sunt Orientis Imperatores aliquot *Leosauricus*; *Constantinus* à stercore, quo sacrum Baptisma infans fœdaverat dictus *Copronymus*; ejusque nihilo melior filius *Leo IV*. Nec Occidens planè ab ea peste fuit immunis. At Romani Pontifices, Irene Imperatrix Orientis, & Carolus M. Occidentis sanctorum Cælitum honori egregiè militârunt; eaque hæresis Concilio septimo Generali Constantinop. A. 787. est profligata. At verò Calviniani, Lutheranique sancti

sancti sibi, purissimæque doctrinæ æmuli videntur, cum Judæorum istorum, Saracenorum & Copronymorum tam sancto, (si superis placet) exemplo utroque pollice subscribunt, ac majoribus etiam, quàm illi, furiis in Sanctos debacchantur!

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. Qui tales seculo potissimum sexto habiti sunt?

R. Equidem non paucos tibi prodidi jam nuper, cum de *propagatione Ecclesiæ* sermo esset, §. 2. Illis tamen, ut aliis recensendis supersedeam, hos potissimum adnumerari velim.

1. *S. Isidorus* à Theodorico Italiæ rege sanguinem duxit, puer cum literis operam daret, ea fuit hebetudine, ut vix non desperandum ei fuerit de successu. Usu tamen evicit adeò, ut reconditoris doctrinæ ferè nihil intactum reliquerit. D. Benedicti legibus nomen suum subscribens demum S. Leandro Germano suo ad Mitram Hispalensem suffectus est. Cælos adiit A. 636.

2. *S. Ildephonsus* è Satrapa Hispaniæ Monachus Benedictinus Almæ Virgini, cujus Virginitatem adversus Hæreticos Helvidianos egregiis scriptis propugnavit, in amoribus fuit. Demum Archipræsul Toletanus obiit A. 667.

3. *S. Joannes Damascenus* clarus natalibus, ejusdemque civitatis præfectus, vel ipsi Cæsari Leoni Isaurico obsistere nihil veritus, SS. Imaginum honorem stricto in eum calamo asseruit. (A. 727.) Dextrâ eam ob causam ab Iconoclastis multatus, mutilum membrum statuae Divæ Virginis Dominae suæ cum prece obtulit, retulitque è vestigio sanum & integrum. Hoc captus miraculo sacræ

Monastice sese consecravit. Ubi eâ fuit modestiâ, ut iussus à majoribus nihil planè cunctaretur viles quasdam merces venum deportare atque exponere ea ipsa in urbe, cujus antè præfectum egerat. Ad scribendum deinde advertere animum denuo iussus, libros elucubravit, quibus ad Theologiam Scholasticam viam posteris præluxit (sub an. 750.) Quos latinitate donatos primus edidit D. Jacobus Billius Abbas S. Michaëlis in eremo Benedictinus. an. 1577.

4. S. Beda Anglus cœnobio SS. Petri & Pauli Londini adscriptus puer non plus quinque natus annos, totam ætatem cum in orando, tum in scribendo, tum docendo trivit. Quidquid est minorum musarum, evolvit. Græcæ, Hebraicæque peritus sacros præcipuè Libros interpretatus est, ea cum laude, ut ejus adhucdum in vivorum numero degentis commentaria in Ecclesiasticis officiis relegerentur. Tanti ab omnibus habitus, uti haut alio, quàm *Venerabilis* nomine compellatur. Vitam mortalem cum immortali commutavit Senecio An. 731.

5. B. Alcuinus demum è Schola Ecberti Abbatibus, qui Ven. Bedam exceperat, profectus à Carolo M. summis regni, Imperiique negociis adhibitus, designatis plurimis per monasteria, aliisque loca Scholis Doctrinæ in Germania atque Gallia meritò parens & autor habetur. E vivis abiit. A. 808.

CAPUT IV.

A Leone III. an. 795. ad Gregorium V. An. 996.

SEU

Ætas turbulenta.

Q.

Q. Quam ob causam turbulenta?

R. Id nominis præcipuè in seculum decimum quadrat, quo vertente seculo omnia per Italiam misceri visa. Quæ causa fuit, cur aliqui etiam Pontifices fuerint vitæ ad Sanctitatis leges non nimis compositæ.

§. I.

Series Romanorum Pontificum à Leone III. ad Gregorium V.

Q. I. Hadrianus I. Caroli M. Regis ope, extincta Longobardorum tyrannide, res Romanas feliciter restituit. Sed num ætatem ea res tulerit, dic amabo, & quinam posthac Pontifices?

R. 98. S. Leo III. Romani sanguinis, antiquæ virtutis Benedictinæ familiæ Hadrianum excepit A. 795. Hunc factiosi quidam equo detractum luminibus orbârunt, multârûntque linguâ. (A. 799.) Utraque miraculô eidem sunt reddita, ipséque ad Carolum tetendit in Franciam, Carolus Romam, Pontificem ab injuriis vindicaturus. Rebus compositis Leo sub noctem Salvatori natalitiam sacris operatus Carolum ab universo Populo Augustum salutare imperat, ipséque adeò Imperatorem inaugurat. Atque hunc in modum Pontifici debetur restituta in Occidente Imperialis Majestas, quæ trecentis & amplius annis inde exulaverat. Ad cælos penetravit S. Leo. A. 816.

99. Stephanus V. Benedictinus. Romanus. (A. 817.)

100. *Paschalis* I. Benedictinus. Roman. (A. 824.)

101. *Eugenius* II. Romanus. (A. 827.)

102. *Valentinus*. Benedictinus. Romanus. (An. eodem.)

103. *Gregorius* IV. Benedictinus. Roman. (An. 844.)

104. *Sergius* II. Benedictin. Roman. (A. 847.)

105. *S. Leo* IV. Benedictinus. Vaticanum mœnibus cinxit ea ædificiorum parte urbem auxit, quæ ejus deinceps nomen gessit, urbis Leoninæ. Ad Cælites migravit. A. 855.

Q. II. *Audivi nescio quid de Fabula Joannæ Papissæ. Quæso, ut evolvas ænigma?*

R. Enimverò confinxerunt Hæretici, S. Leoni IV. in Pontificatu suffectam esse feminam, quæ *Joanna* nomen gesserit. Utque fucum facerent orbi, veterum aliquot historicorum Libris eam assuerunt, Scoti nempe, Sigeberti &c. Atqui illum centonem in genuinis illorum scriptorum & autographis libris desiderari dudum à multis demonstratum est. Ipsos certè hæreticos hujus doli puduit; eosque inter Blondellus utut pessimi in SS. Pontifices oris & animi, edito librò datâ operâ hanc stropham confutavit, ut adeò apud omnes Scriptores in proverbium abierit *Fabula Joannæ Papissæ*. Et verò, ut fuisset Joanna aliqua Papissa, qui possunt id improbare nostri hæretici, qui disertè docent, omnes Christianos, feminas etiam, esse Sacerdotes?

Ipsi sibi placent, qui Lutherum cum Catharina sua non modò velut Pontifices, sed velut Evangelii autores (quæ tamen autoritas ad JESUM Christum solummodo pertinet) colunt, plus quàm Petrum & Paulum? Cur ergo tantopere ipsis displicere deberet, si etiam Catholici suos inter Pontifices unam numerarent feminam? Quod tamen factum est nunquam.

Q. III.

Q. III. *Abeant perditissima hæc somnia in Græcum Tau. Tu ceteros Pontifices ordine percense.*

R. 106. *Benedictus III.* Romanus Benedictinus, successit Leoni. A. 855. Eum vita deseruit. A. 858.

207. *Nicolaus I.* Benedictinus, Romanus, diem supremum clausit A. 867.

108. *Hadrianus II.* Romanus. Benedictinus. In Photium, qui Constantinopolitanum Patriarchatum sacrilego ausu invaserat, sibi que eum assertum volebat, Potestatem Ecclesiasticam exercuit, sanctumque Ignatium ab illo sacrilego deturbatum suæ Dignitati reddidit. Obiit A. 872.

109. *Joannes VIII.* Roman. (An. 882.)

110. *Marinus I.* Aliquibus Martinus II. audit. Etruscus, ut alii volunt, Gallus. (An. 884.)

111. *Hadrianus III.* Roman. (. An. 885.)

112. *Stephanus VI.* Rom. (An. 891.)

113. *Formosus.* Hic, quod dicto minus audiens esset, Episcopatu Portuensi quondam motus à Joanne VIII. sed in gratiam receptus à Marino PP. Pontificali demum ornatus mitrâ prospere, animoque constanti rem Catholicam gessit: Photium Constantinopolitanum denuo subegit. Obiit A. 896.

* *Huc ætatis devoluta jam est narratio, quam turbulentam in vestibulo hujus capitis edixi.*

Q. IV. *Quid ita?*

R. Possem equidem hæc præterire silentio; sed cum historia, quæ veritatem dissimulat, fidem etiam in suspicionem adducat, oportet puram, putamque prodere veritatem. Nempe Pontifices quosdam dehinc extitisse vitæ parum probatæ. Hic enim verò cristas attollunt Hæretici, plaudunt. Fidemque Catholicam explodunt, ut quæ malos Pontifices dederit, quos sancti illi, si diis placet, viri audent etiam Antichristos blasphemare.

Q. V.

Q. V Sed quid demum in defensionem Pontificum contra Sectarios affers?

R. Non faciam veritati injuriam, neque Pontifices, qui sequiorem vitam agebant, sanctos dicam. Hoc tamen non tacebo, quod, qui præsentem rerum statum perspectum habuerit, minime mirum ducturus sit, Pontificem unum alterumve à virtute declinasse.

Carolo Crasso Imperatore & Gallia, Italiaeque Rege à Germanis in ordinem redacto, quod mentis & consilii inops Imperio adversum Normannos immanissimam gentem servando impar esset, misera fuit regnorum & Imperii facies (A. 887.) cum enim Arnulphus in locum Caroli cooptatus omnibus negotiis gerendis haut sufficeret, quisquis procerum, ducumque nonnullarum virium erat, suis rebus studere cepit. Itali maxime per Lombardiam (ea enim Italiae pars Caesareæ ditionis tum erat, per Duces quosdam vicaria potestate administrata) Hi etenim à Caesaris armis remotiores plus audebant. Eos inter agmen duxit *Vido* Dux Spoletanus: quem secutus est *Berengarius* Dux Forojulienensis (*Frisaul*) Atque demum *Adelbertus* Thusciae (hodie *Storontz*) Marchio potentissimus. Hi arrepta Tyrannide Imperatoriam potestatem atque insignia pro se quisque usurpabat: dumque nihil jure sed vi atque armis omnia agerent, lugenda erat Pontificum hos inter lupos sitorum conditio. Quisquis enim altero superior in acie evasisset, à Pontifice inaugurationem extorsit; quem, si negasset, turpiter exulare jussim, aut vinculis gravem vitam quoque multarunt: substitutis in sanctam illam sedem hominibus suarum partium, nulla habita doctrinae aut sanctitatis ratione. Ab Adelberto præcipue hæc injuriarum caterva profecta est. Hic enim Theodoram quandam majorum sanguine

cla-

claram, sed nullius non vitii ream summis opibus potentiâque auctum ivit: Quæ impotentis ambitionis femina Romanæ civitatis Monarchiam ambiebat, muliebri fastu in sacra etiam & Pontificum summorum thronum abusa. Quid quod Maroziam & alteram Theodoram suos fœtus hæc vipera ediderit; quasi in stragem rei publicæ Mater sola non sufficeret?

§. Nec tamen blandiantur sibi hæretici. Quòd si enim omnes, qui unquam intrusi sunt malorum morum Pontifices in unum collectos composueris cum uno tantum hæresiarcha Luthe-ro aut Calvino, iidem Pontifices ita comparati adhuc etiam sancti videbuntur. Ut nemini possit esse dubium, quin antichristi nomen atque omen Luthero multò aptius conveniat.

Q. VI. *Istis autoribus Pontifices quosdam evasisse minimè sanctos, haut est, quod mirer amplius. At ajunt hæretici, his Pontificibus Religionis Christianæ integritatem ruinam traxisse?*

R. I. Proferant hæretici novum aliquod Fidei dogma, & prioribus seculis adversum, quod ab hujusmodi Pontificibus in universalem Ecclesiam fuisset invecum! Proferant, inquam! Si nihil à Fide alienum docuerunt Pontifices, qui corrumpere Ecclesiam potuerunt?

2. Mirum! Cùm essent Pontifices non boni, idque orbis sciret, nemo tamen tanto illo tempore putavit sibi ab Ecclesiæ Catholicæ doctrina esse recedendum ob sequiores Pontificis mores; cùm DEum falli non posse probè agnoscerent, qui conceptis verbis præcepit: *Super cathedram Mo-sis sederunt scribæ & Pharisei: quacunque ergo vobis dixerint, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Quid ergo causæ esse potuit, quòd Lutherus à Fide resilierit etiam tum, cùm sancti essent Pontifices?

3. Huius qua demum fronte hoc argumento (pravis Pontificum quorundam moribus) in Ecclesiam Catholicam audent abuti hæretici? Apostata, Stuprator, rebellionum in legitimos Principes incentor, templorum expilator, spurcissimi oris scurra, in DEUM & JESUM Christum non semel linguâ & calamô plus quod Mahumedes blasphemus Lutherus potuit novum (si Superis placet) Evangelium condere, *novam constituere* Ecclesiam, purissimam spargere doctrinam: cur negent calumniatores hæretici, *antiquam* Ecclesiam dudum à Christo per Apostolos constitutam *perseverare* potuisse sub Pontificibus utut corruptorum morum, longè tamen leviorum scelerum reis?

4. Ut taceantur tot sancti ante istum decimum seculum Pontifices: illi Pontifices optimi, qui hos quatuor aut quinque malos in hodiernum diem numerofo ordine secuti sunt, non potuerunt immensis suis laboribus per tot viros sanctissimos, unâque doctissimos, quos suis in obsequiis semper numerârunt, hi, inquam, non potuerunt emendare, si quid erratum fuisset ab uno alterove malo Pontifice; cùm tamen erratum nunquam fuerit? Ergone expectandus fuit scdissimus bipedum Lutherus, diabolo, ut ipse gloriatur, familiariter usus?

5. Denique cur quatuor fortè malos Pontifices diductis oculis, ac lævo hirquo considerant, & omnes interim sanctos Pontifices, quorum plerique suo etiam sanguine (quod nullus unquam Lutherus audeat) Christo sponte litârunt, hos inquam cur tam petulanter silent?

Q. VII. *Æternô silentiô mergatur scabiosa hæc pestis. Tu verò, qui demum fuerint Pontifices, exequere.*

R. * Ab obitu Formosi PP. factiosi illi quendam suscitârunt Antipapam imperato illi nomine

Boni-

§. I. Pontifices A Leo. III. ad Greg. V. 996. 113

Bonifacii VII. Sed non amplius 15. diebus indulgit Numinis vindicta.

114. *Stephanus VII.* Malus. Ab adversa parte trusus in carcerem elisis faucibus necatus est. (An. 897.)

115. *Romanus I.* Bonus. (An. 898.)

116. *Theodorus II.* Romanus die vigesimo extinctus. Bonus. (An. eod.)

117. *Joannes IX.* Tiburtinus. Obiit paulò post (An. 900.)

118. *Benedictus IV.* Bonus Pontifex ; Benedictinus. (An. 903.)

119. *Leo V.* Benedictinus altero mense datus in vincula à Christophoro.

120. *Christophorus*, septimo mense idem factum subiit ab armis Adelberti Marchionis. Eum aliqui è Pontificum albo expungunt.

121. *Sergius III.* Malæ vitæ. (An. 911.)

122. *Anastasius III.* Romanus. Pius Pontifex. (An. 913.)

123. *Lando Sabinus.* Obiit mense 6. ancipitis famæ vir. (A. 914.)

124. *Joannes X.* Intrusus à Theodora : bene administravit Ecclesiam ; Saracenos Italia expulit. Cæterùm cum malè cæpisset vivere, facti postea pœnitens, pœnas tamen dedit : nam à Marozia dejectus, in carcere obiit (An. 929.)

125. *Leo VI.* à seditiosis oppressus. Ceterà Bonus.

126. *Stephanus VIII.* (A. 931.)

127. *Joan. XI.* Intrusus à Vidone, à Germano suomet in custodia detentus expiravit (An. 936.)

128. *Leo VII.* Bonus. (A. 939.)

129. *Stephanus IX.* Germanus, ab Alberici Romæ Tyranni ministris indignè habitus facie turpiter concisa, publico abstinere coactus est : Laudabiliter tamen rexit Ecclesiam. (An. 942.)

130. *Marinus* II. Aliis *Martinus* II. Romanus. Bonus, & Sanctus. (An. 946.)

131. *Agapetus* II. Bonus (956.)

132. *Octavianus*. *Alberici* Tyranni filius undeviginti natus annos, acceptus tamen à Clero pacis, ac vitandi schismatis ergo. Primus nomen mutavit assumpto *Joannis* XII. Ut adeo fallant, qui id à *Sergio* IV. Bucca porci antè dicto factum nar- rant. *Ottonem* I. Imperatorem coronavit. (A. 962.) Sequenti mox anno *Berengarii* *Foroju- liensis* Ducis territus minis cum eo amicitiam com- posuit. Malè id accipiens *Cæsar* *Romam* cum exercitu veniens, dilapso *Joanne*, extorsit à Ro- manis promissum, se nullum deinceps Pontificem admissuros, nisi *Cæsaris* autoritate.

* *Leo* igitur VIII. ab eodem Imperatore con- stitutus est Antipapa.

Sed non multò post à *Joanne* expulsus. Fuit *Joannes* vitæ corruptæ; sed plura tamen in eum crimina adornant hæretici, ac veritati sit con- sentaneum. Obiit Anno 964.

133. *Benedictus* V. Inconsulto Imperatore cum esset electus, in exilium ejectus obiit *Hamburgi*, Optimus Pontifex (965.)

134. *Joan.* XIII. Romanus. Obiit. (A. 972.)

135. *Benedictus* VI. Roman. Suffocatus à quo- dam infensorum. (974.)

* *Bonifacius* VI. antipapa. Is fuit *Benedicti* parricida.

136. *Donus* II. Romanus (A. 975.)

137. *Benedictus* VII. Rom. (A. 984.)

138. *Joannes* XIV. *Bonifacius* ille antipapa hunc in *Castro* *S. Angeli* necavit (A. 985.) Ipse brevî dein repentè extinctus.

139. *Joannes* XV. Clavum Ecclesiæ cum lau- detemperavit. (An. 996.)

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Estne sperare aliquod Ecclesiæ incrementum tantas inter procellas?*

R. Ut manu tangas providentiam Numinis, Ecclesiæ invictum vigorem, & hæreticorum contramendacia, noveris oportet, non duntaxat nono seculo, sed decimo quoque, sub iisdem Pontificibus, quos tantopere fugillant, latè increvisse Catholicam Ecclesiam.

1. Populi illi sub frigido axè gementes veri luminis hætenus expertes idem hauserunt laboribus ferè quadragenalibus S. *Anscharii* Benedictinæ disciplinæ monachi; ab anno 826. *Dani*, inquam *Sueci*, *Slavi*, *Hamburgenses*, quorum etiam Archiepiscopum sanctus ille primus egit: (A. 832.) Obiit 865.

2. *Bulgari* in Ecclesiæ fidem recepti Rege eorum *Bogare* suasu conjugis Christianæ baptizato. (A. 861.)

3. Idem exemplum secutus sua cum gente *Uratislaus* Slaviæ, seu *Moraviæ* Princeps, per S. *Methodium* (A. 857.) qui mortuus est sub an. 895.

4. *Poloni* sub Joanne XIII. PP. (An. 966.)

5. *Pannonum* non pauci sub finem decimi seculi.

§. III.

Persecutiones.

1. Seculo nono in Oriente Iconoclastarum hæresin, atque unâ furorem suum in Catholicos

refuscitavit Leo Armenus Imp. A. 812. eúmque fecutus Michaël Balbus (A. 820.) & Theophilus, Impp. (A. 829.)

2. In Hispaniam Maurorum furor grassari perrexit. (A. 840.) Attamen respirare nonnihil cæperunt sub ea tempora reges ibi Christiani, victoriis aliquot à barbara gente ope S. Jacobi Ap. reportatis.

3. *Nortmanni* ex ultima Saxonia, Scandiáque (Daniam hodie dicimus) erumpentes, gens ferox, durique Martis Caroli M. jam ævo An. 810. Oram Galliæ extremam infestare: mox An. 841. etiam in viscera regni penetrare, Ecclesiarum, Monasteriorum, urbium immanes strages edere, nec his contenti Hispaniam etiam eodem fato subjicere A. 858. Italiam percurrere, iterúmque Galliam A. 861. Germaniam denique inferiorem A. 882. Tandem Arnulphus Germaniæ Rex prope Lovanium adortus Barbaros, 100000. neci dedit, suorum vix uno desiderato. Signa hostibus erepta in Bajoariam Triumphò ducta sunt. An. 892.

4. Seculo decimo quæ potuit esse Ecclesiæ lugenda magis clades, quàm illa in Romanam Sedem Tyrannis, quam i. §. adumbravi?

§. IV.

Doctrina ac Disciplina.

1. Doctrina Ecclesiæ, quæ ad fidem pertinet, etiam turbidis his temporibus vitium nullum fecit: sive de Deo ac Divinis, sive de Sacramentis, aliisque dicas.

2. Ritus tamen hinc inde non quidem corrupti, sed in melius etiam traducti sunt. Alios inter notari meretur ritus Canonizationis Sanctorum, Semper quidem in Ecclesia Martyres, aliæ
que

§. IV. & V. Discip. Item Heres. ab an. 795. ad 996. 117

que sancti homines non in vita solum, sed & à morte venerationi fuerunt fidelibus. Et primis quidem temporibus, cum pietas ac devotio Christianorum in apice esset, illis sanctorum honores delati sunt, qui ob insignes virtutes, & mira DEI nomine patrata, digni tali honore habiti fuerunt ab Episcopis locorum, communique populorum consensu ac Fide: atque hæc apotheosis seu Canonizatio, ob communem consensum ac pietatem, extra periculum erat posita: *Vox enim populi* (pii videlicet, & legitimis Episcopis parentis) *Vox DEI.* At tepescente pietate cum metuerent Summi Pontifices, ne labem patiatur Ecclesia, si populo jam in deterius vergenti permitteretur Sanctorum proclamatio, decreverunt, nemini deinceps Sanctorum honores deferendos esse, nisi in quorum vitam, virtutem, atque miracula inquisisset summa sedes, adhibitis aliis cautelis, ac cerimoniis. Idque primum observatum fuit in Canonizatione S. Udalrici Episcopi Augustani à Joanne XV. PP. (An. 993.) Ut probat Mabillonius.

3. Ceterum monastica disciplina seculo X. haut parum à primo flore ac decore remisit. Nec mirum tantas inter bellorum turbas, quibus collisi sunt Itali, Galli, Germani; Nortmanorum quoque inter prædationes.

§. V.

Hereses & Schismata.

Q. I. *Quid ais esse Schisma.*

R. Scissionem ac separationem sonat græca vox *Schisma.* Illique Schismatici dicuntur, qui à Catholica Ecclesia, & ab ejus supremo in terris Capite summo nimirum Pontifice se segregant.

gant, utut nullum aliàs in fide errorem defendant: modò Ecclesiam non audiant, ejusque Capiti Pontifici obedientiam negent.

Q. II. Natumne est aliquando id genus Schisma?

R. Natum non semel: ac quoties quis contra jure electum Pontificem sese erigit, cathedramque supremam ambit, Schisma Pontificium est. Quod sanè hæc ipsa turbulenta ætas seculo præsertim decimo vidit. Ceterum multò maxime deplorandum est Schisma Ecclesiæ, cùm tota aliqua provincia sese iugo subducit.

Q. III. Fuitne unquam tale Schisma?

R. Utinam nunquam fuisset. *Schisma* præsertim illud *Græcorum*, quod in hunc usque diem lacrimis prosequitur Ecclesia.

Q. IV. Cedo mihi ejus Schismatis originem, progressum ac finem.

R. Originem atque progressum dabo: sed finem, heu! nequeo: adhuc enim durat.

1. *Origo* Schismatis græci talis fuit. Græci post hominum memoriam de fide, seu constantia semper malè audiunt, ut in proverbium etiam cesserit *Græca fides*. Inquieti itaque homines ad res novas semper intenti turbas amant, ac præsertim Majorum jussis atque imperio stare fugiunt. Titillavit hunc Græcorum fastum sedes Imperii Romani, Româ Byzantium translata, quæ dein Constantinopolis dicta est, Græciæ vicina ferè urbs. Majores etiam animos addidit Imperii divisio in Orientem & Occidentem. Hinc paullatim Constantinopolitani, non cives modò sed & Patriarchæ, auctoritatem Romani Pontificis insuper habere tentârunt; cùm sperarent, se à suis Constantinopolis Imperatoribus etiam contra Romanos facile defensum iri. Etsi verò id à melioribus Imperatoribus nunquam impetrârunt, impe-

trârunt tamen ab hæreticis illis Leone Isauro, Leone Armeno atque aliis quorum Iconomachia cum perpetuam dicam scriberent Romani Pontifices, Patriarchæ Constantinopolitani ea occasione strenuè in rem suam abusi sunt. Nunquam tamen res in apertum schisma eruperat, donec pertinacioris ambitûs homo latam illi januam panderit. *Photius* is fuit illustri prosapia, nec eruditione, maximè profanâ, inferior, sed ambitioso spiritu etiam superior. Hic Bardæ supremi in aula Satrapæ machinis Patriarchatu Constantinopolitano donatus est, (A. 857.) per invidiam inde dejecto S. Ignatio, qui Bardæ sibi iram meruerat acri vitiorum ejus correptione. Hæc Michæele III. Græcis imperante. At Basilus Macedo justiamantior S. Ignatium revocavit, (A. 867. Photium exesse jussit, qui & ab Hadriano II. PP. in octava synodo Generali Constantinopoli coacta (A. 869.) è Christianorum cætu submotus est, atque à Basilio totaque synodo damnatus, quod antè ausus fuisset non solum suarum partium Episcopos à Romani Pontificis obedientia subtrahere, sed eidem etiam excommunicationem minitari, itaque schismati initium dare. Fatis ubi concessisset S. Ignatius, (A. 877.) Basilus Imp. Photium Episcopatu restituit, Romanum Pontificem Joann. VIII. precibus conveniens, ut id ratum habere vellet: quod is pacis ergò tulit. Verùm Leo sapiens Basilii filius Imp. Photii indole penitiùs cognitâ, cedere eum jussit. (A. 886.) Quo in exilio diem ultimum clausit. (An. 891.)

2. Refartum hoc modo Schisma novâ plagâ exulcerare tentârunt quidem Sisinnius II. (A. 996.) ejusque Successor Sergius Patriarcha Const. sed irritò conatu. Cùm ecce *Michaël Cerularius* Patriarcha Const. (A. 1053.) subiectos sibi populos atque Episcopos ad defectionem à Romana

sede sollicitat : caussatus, varia in Ecclesia Latina seu Romana & Occidentali recepta esse dogmata à Fidei integritate abhorrentia. Post alia verò & hæc enumerat : *Quòd Latini Sacerdotes barbam raderent ; quòd carnibus animalium , ut quidem ipse agebat , immundorum vescerentur ; quòd sacro in officio osculum pacis præberent ministris ; quòd Alleluja Quadragesimæ tempore non cantarent ; quòd Episcopi tanquam Ecclesiarum sponsi annulis uterentur ; Aliaque ; sed vel ineptè objecta , vel immeritò erroris notata.* At bonum illum Cerularium ad hoc tam fœdum Schisma nihil adegit aliud nisi fœdissima ambitio , petens Romano Pontifici esse æqualis. Profectò mox Pontificia insignia usurpare palàm cæpit. Leo quidem IX. PP. nihil reliquū fecit ad concordiam utrinque revocandam, scriptis epistolis, missisque ad Constantinum Monomachum Imp. Legatis : sed hic vulpem indutus primùm quidem paci favere visus est ; sed mox Cerularii defectionem suo calculo probavit.

3. Urbanus II. PP. indicto Barii in Apulia Concilio (A. 1098.) Græcos ad unionem invitavit. Qui comparentes uberrimâ S. Anselmi doctrinâ victi quidem sunt , sed concordiam tamen non devincti. Ibique proscriptus est error multorum Græcorum asserentium, *spiritum sanctum non à Patre atque Filio, sed à Patre solo procedere.*

4. Necquidquam operæ perditum est in resarcienda pace: Imperatoribus Orientis malè in Romanam sedem affectis ob translatum à Leone III. Imperium in Carolum M.

5. Joannes demum Palæologus Eugenii IV. PP. adductus obtestationibus nihil non egit, ut Schisma tolleret. Habito itaque Florentiæ Concilio Generali ipsóq; Imperatore Palæologo, ac Patriarcha Constant. Josepho eò loci cum plurimis Græcorum conveniente, dexteram dederunt Græci, An. 1439. Patriarcha se Romanæ sedi subdidit, piéque defun-

defunctus est Florentiæ. Reliqui verò vix domum reversi ad ingenium redierunt, Græcâque fidem.

6. Itaque magnum Schisma instauratum est. Et cum Turcarum barbara gens Constantinopolim, Asiam, Græciâque omnem suæ ditioni subjecerit, spes ulla vix affulget ejus componendi, donec DEUS olim pacatus Tyrannide Mahumetica expediêrit nobiles illas terras: in quibus tamen hodie Ecclesiæ Orientalis antiquæ vix angusta vestigia restant.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. Non multos autumo extitisse hoc tempore viros illustres?

R. Non omnino à vero ablutis: ac si de doctrina quæras, in promptu causa est: Strepentibus enim armis musæ silent.

1. Id tamen nôris, insignes hoc ætatis, magnoque numerò extitisse Historiarum Scriptores, ac pleròsque omnes è D. Benedicti cœtu: qui grandi beneficio omnes posteros affecerunt memoriâ majorum conservatâ.

2. *Smaragdus* Abbas Benedictinus (A. 830.) alias inter majoris momenti lucubrationes scribere etiam dignatus est *Grammaticam Magnam*: seu Libros quatuordecim commentariorum in Donatum.

3. *B. Rabanus* Maurus patriâ Moguntinus Abbas Fuldenfis, ejusdémque Academiæ olim celeberrimus Professor; ac demum Archipræsul Moguntinus (A. 856.) Græcè, Hebraicèque doctus, omniumque scientiarum peritissimus.

4. *Strabo* ejus discipulus, è monacho S. Galli Abbas Angiæ divitis (*Reichenau*) *Glossam Ordinariam* in S. Scripturam composuit. (A. 870.)

5. Notkerus monachus S. Galli ævi sui doctissimus atque sanctissimus, alia inter quàm plurima librum edidit de studiis veterum. (A. 912.)

CAPUT V.

*A Gregorio V. an. 996. ad Secessum
Avenionensem, & Clementem V.*

PP. an. 1305.

SEU

Ætas Magnanima.

Q. Quare Magnanimæ nomen hæc ætas fecerat?

R. Cum ob Ecclesiæ decorem atque iura à Pontificibus magno infractoque animo defensa contra summam etiam Imperatorum vim; tum ob sacras in Turcam expeditiones, & Ierosolymæ regnum instauratum.

§ I.

*Series Pontificum à Gregorio V. ad
Clementem V.*

Q. I. Quales per id tempus Pontifices Ecclesiæ moderati sunt?

R. Pontificibus paullatim ventis melior fors alluxit. Tyrannis enim Italiæ oppressis, nil fuit, quod probos viros Pontificali Tiarâ ornari videret: nisi cum Imperatores maximè Henrici nimium sibi in Pontifices sumerent.

§ I. Pontifices à Gregor. V. ad Clement. V. 1305. 123

140. *Gregorius V.* Germanus, Suevus, Benedictinus, à Crescentio Romæ tyranno malè quidem acceptus est: sed is ab Ottone III. Imp. Romanam adventante ultimo supplicio est affectus. Vivere desiit optimus Pontifex An. 999.

141. *Silvester II.* Gallus, antehac Bobienfis Abbas Benedictinus, & Ottonis III. Imp. atque Roberti Francorum regis Præceptor: qui cum Mathematicus esset insignis, miris inventis in stuporem rapuit omnes. Multique rudi illa ætate præstigiis ea fieri opinati sunt, idque etiamnum mentiuntur hæretici, calumniam hoc ipso etiam Cæsari, regi-que struentes. (Ob. A. 1003.)

142. *Joannes XVI.* Romanus. Menses modò præfuit.

143. *Joannes XVII.* Romanus. Bambergensem Episcopatum à S. Henrico & Chunegunde Imperatoribus fundatum confirmavit. Obiit Anno 1009.

144. *Sergius IV.* Italus (A. 1012.)

145. *Benedictus VIII.* Antipapam Gregorium passus à S. Henrico Imp. adjutus est. Naturæ concessit. An. 1024.

146. *Joannes XVIII.* Thuscus gente: Germanus Benedicti VIII. frater. (An. 1033.)

147. *Benedictus IX.* Filius Comitum Tusculani undennis à patre intrusus, à Clero consentiente est receptus ad evitandum schisma. Attamen

* *Silvester III.* Antipapa in eundem est concitatus.

Ipsè verò cum esset moribus ad virtutem malè compositis, abdicavit. (An. 1044.)

148. *Gregorius VI.* Benedictinus, pedum sponte posuit. An. 1046.

149. *Clemens II.* Saxo Episcopus antè Bambergensis. (An. 1047.)

150. *Damasus II.* Bavarus (An. eodem.)

151. *Leo IX.* Alfata. A Cæsare designatus Pontifex munus antè non suscepit, quàm Clerus, populusque Romanus consentiret. (An. 1054.)

152. Hactenus jus statuendi Pontificem sibi arripuit *Henricus III. Imp.* Negabant quidem Romani; sed vindicando juri non sufficientibus necesse fuit connivere. At Leone defuncto *Hildebrandum* mittunt Cardinalem cordatum virum & cum primis doctum atque pium, Romano nomine ut à Cæsare peteret Pontificem eum, qui maximè ipsi *Hildebrando* arrideret. Petiit *Gebehardum* Episcopum *Eichstettensem*. Virum sibi necessarium dimittere renuit Cæsar. Ast *Hildebrandus* eo etiam invitò illum abducit Romam, ubi inauguratus est *Victoris II.* nomine. Sacris operanti venenum in S. Calice temperaverat non nemo: sed Pontifex calicem levare nulla vi potuit, atque latro è vestigio dæmoni in prædam cessit, (An. 1057.)

153. *Stephanus X.* Lotharingus Abbas Casinensis Bened. (A. 1058.)

154. *Nicolaus II.* Optimus Pontificum: A. 1061. Berengarii hæresin proscripsit. (1061.)

* Antipapa Benedictus X.

155. *Alexander II.* antea *Anselmus Lucensis* Episcopus, Benedictinus. Hunc præter suam auctoritatem electum ægrè ferunt *Agnes Imperatrix* & *Henricus IV.* ejus filius. Unde Antipapam designant

* *Honorium II.* *Cadaleum* aliàs dictum, Parmensem Episcopum: qui armis sibi possessionem quæsivit sed frustra.

Alexander naturæ debitum solvit. A. 1073.

156. *S. Gregorius VII.* Is est *Hildebrandus* ille monachus *Cluniacensis* Benedictinus, à quinque jam Pontificibus summis Ecclesiæ negociis adhibitus. *Henricum IV.* Imperatorem hostem natus, Ecclesiæ immunitatem strenuè adversus eum pro-

propugnavit, diris Ecclesiasticis eum devovit, (A. 1076.) at tandem nudipedem sese sistentem absolvit. Verùm Cæsar id nonnisi metu Germaniæ procerum fecerat, qui nuncium ei missuri erant, nisi actutum ab excommunicatione expediri se curaret. Hinc oportuniorem nactus occasionem positâ larvâ palâm in sanctum Pontificem grassatus est, &

* Guibertum quendam indito *Clementis III.* nomine Antipapam ei opposuit (A. 1080.) Romam obsidione biennio pressit, nihilque non hostile in Romanos exercuit. Pontifici tamen largâ ope adfuere Agnes ipsa Henrici parens, Beatrix Godefredi Lotharingiæ & Tusciæ Ducis Uxor, nec non hujusmet filia Mathildis. Quæ ipsa Romanæ Ecclesiæ Tusciam & Liguriam dono obtulit: quòd nobile donum *Terra Mathildis*, & hodièque *Patrimonium D. Petri* audit. Nemo ejus ævi scriptorum est (si paucissimos excipias schismatis studiosos) qui non insigni laude mactet Gregorium VII. Quem tamen convitiis proscindunt heri nati hæretici, ne quidem ingentibus ab eo Sancto patratis prodigiis in meliorem sententiam adducti. Cælos petiit An. 1085.

157. *S. Victor III.* antea Desiderius Abbas Casinensis Benedict. Anno integro tergiversatus est Pontificium pedum accipere. Expeditione in terram sanctam adornata centena Saracenorum millia sustulit. Ad meliora transiit An. 1087.

158. *Urbanus II.* Gallus Monachus Cluniaci Benedictinus, & Episcopus Ostiensis. (An. 1099.)

159. *Paschalis II.* Monachus Benedictinus Eorem Ecclesiæ publicam gerente Guibertus Antipapa extinctus est: (An. 1100.) cujus in locum

* Schismatici binos suffecerunt, sed nullius nominis: tertium denique dixerunt Silvestrum IV.

Agebatur hoc tempore causa investiturarum, quam §. 5. de hæresibus & schismatis descripturus sum. Obiit A. 1118.

160. *Gelasius I.* Campanus, Monachus Casinensis Bened. Simul atque electus fuit à Cencio Frangipane Romæ potente verberibus dirè multatus in carcerem datus, inde mox liberatus est à Senatu & populo. Henricus V. Imper. Romam vi ingressus

* Antipapam constituit *Burdinum*, Gregorium VIII. eum dicens.

Gelasius verò furorem declinans in Gallia obiit. (A. 1119.)

161. *Callistus II.* Gallus, Monachus Benedictinus Cluniacensis Romam rediit. Huic coactus tandem à Germaniæ proceribus Henricus cessit *Investituras* Episcoporum atque Abbatum (Anno 1122.) temerè hætenus usurpatas. vixit 1124.

162. *Honorius II.* Obiit. 1130.

163. *Innocentius II.* Benedictinus, aliis Canonici Regularis. Obiit an. 1143.

* Magnum hoc tempore schisma Pontificium extitit, vulgo schisma *Petri Leonis*, qui se Anacletum II. dixit. Obiit 1138. Quin & alter adfuit Antipapa Victor IV. Qui tamen ad saniora consilia rediens pedibus Innocentii se advolvît.

Innocentius Rogerio Siciliæ duci Regium nomen concessit. A. 1139.

164. *Celestinus II.* Tuscus. (A. 1144.)

165. *Lucius II.* Canonicus Regularis. Multa passus ab Arnaldistis hæreticis. (An. 1145.)

166. *Eugenius III.* Monachus Cisterciensis. (A. 1153.)

167. *Anastasius IV.* Benedictinus, apud alios Canonicus Regular. (1154.)

168. *Hadrianus IV.* Anglus paupere domo natus. Canon. Regul. (A. 1159.)

169. *Alexander III.* Cisterciensis : aliis Canonicus Regular. Fridericum Barbarossam excommunicavit , quòd grandi cum Ecclesiæ scandalo schismaticum Antipapam

* Victorem IV. dictum foveret : (A. 1160.) eidemque anno 1164. mortuo etiam alium substitueret Paschalem III. à suis appellatum , atque huic iterum anno 1168. Callistum III. Qui tamen Alexandro se permisit.

Tandem Imperator reconciliatus Pontifici (An. 1177.) absolutus est Venetiis. Vixit Alexan. An. 1181.

Q. Ajunt, Pontificem Imperatoris, cùm pedem ei oscularetur, collum calce pressisse cum epiphonemate : Super aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem. *ex Psalm. 9. Quid sentis de isthoc?*

R. Strophæ est insignis ab livida hæreticorum fingendi libidine profecta ; qui nihil non mentiri audent, ut sanctam sedem reddant exosam. Qui fit enim, ut hi, qui absolutioni huic interfuerunt, clari historici hoc facinus ignorent, & fileant, Gaufridus Vossensis, Romualdus Salernitanus, aliique. Qui etiam conceptis verbis describunt quàm summo cum honore exceptus sit à Pontifice Cæsar ?

170. *Lucius III.* Lucensis. (Ob. 1185.)

171. *Urbanus III.* Mediolanensis. Ab hoc Fridericus Barbarossa terram Mathildis repetere tentavit. (An. 1186.) Hierosolymam à Barbaris. denuo captam audiens mœrore confectus obiit. (An. 1187.)

172. *Gregorius VIII.* Benedictinus. Obiit altero mense.

173. *Clemens III.* Romanus. Sacram expeditionem persuasit Friderico Barbarossæ, & Richardo

chardo Angliæ R. Romanum Senatum Pontificis jugum excutere volentem repressit. Obiit An. 1191.

174. *Cælestinus III.* è gente Urfinorum. Bellum sacrum iterum urfit. (An. 1198.)

275. *Innocentius III.* Campanus è Comitibus Signiæ. Doctissimus. Ottonem IV. Imp. Bona Ecclesiæ diripientem anathemate perculit. E vivis excessit an. 1216.

176. *Honorius III.* Romanus. Expeditionem in Saracenos instauravit: quæ initio prosperè gesta ipsis Christianorum diffidiis incassum cecidit. A Friderico II. Imp. in Sicilia & Neapoli gravia tulit. Ob. 1227.

177. *Gregorius IX.* è Comitibus Signiæ, Benedictinus Camaldulensis. Fridericum II. qui dudum expeditionem in Saracenos jurarat, ad servandam DEO fidem adegit. Qui suscepta expeditione turpe cum barbaris fœdus pepigit. Ob id iterum excommunicatus. Qui sui impotens in Pontificem insurrexit, & Gibellinorum factionem in Italiam induxit. Mortuus est Gregorius an. 1241.

Q. Qui dehinc Pontifices ?

R. 178. *Cælestinus IV.* Cisterciensis. Sedit dies 17. (An. 1241.)

† Vacat an. 1. Mens. 8. eò quòd Fridericus plures è Cardinalibus captivos teneret.

179. *Innocentius IV.* Benedictinus. *Pater Juris* appellatus, quòd primus commentarios in Decretales, seu Jus Canonicum ediderit 1245. Obiit An. 1254.

180. *Alexander IV.* Signiæ Comes. (A. 1261)

181. *Urbanus IV.* Gallus. Festum SS. Corporis Christi instituit. Obiit. an. 1264.

182. *Clemens IV.* Gallus Bellum sacrum indixit, detulitque Ludovico sancto Galliæ Regi. (Anno 1268.)

† Va-

S. Pontifices A Greg. V. ad Clement. V. 1305. 129

† Vacat an. 2. mens. 9.

183. *Gregorius X.* Concilium Lugdunense celebravit (An. 1274.) œcumenicum 500. Episcoporum: Ubi Græci Processioni Spiritus S à Patre ac Filio subscripserunt: atque ad unionem Romanam reducti sunt: paulò post ab eadem dilapsi. Obiit. A. 1276.

184. *Innocent. V.* Dominicanus. Obiit mense 6.

185. *Hadrianus V.* mense 2.

186. *Joannes XIX.* aliàs *XXI.* Lusitanus, (An. 1277.)

187. *Nicolaus III.* è gente Ursinorum: cui puero Pontificatum auguratus fuerat S. Franciscus. Ob. 1280. Ea tempestate Caroli Andegavensis sequaces omnes Galli per totam Siciliam trucidati sunt machinante Petro Arragon. Rege. Factum id eodem die atque horâ, cum ære campano vesperarum signum in templis sonaret: Unde hæc cædes *Vesperarum Sicularum* nomen obtinuit. 1282. die 30. Mart.

188. *Martinus II.* vulgò *IV.* Petrum Arragonium excommunicavit ob cædem Siculam. (A. 1285.)

189. *Honorius IV.* Roman. (A. 1287.)

† Vacat menses 10.

190. *Nicolaus IV.* Minorita (A. 1292.)

† Vacat an. 2. mens. 3.

191. *S. Cælestinus V.* antè Petrus de Morono Benedictinus Congregationis Cælestinorum parens, sacros fasces miro exemplo ultrò posuit mense 5. (A. 1294.) Ceterum ad cælos invisit an. 1296.

192. *Bonifacius VIII.* Huic cum Philippo Pulchro Galliæ rege gravis intercessit simultas ob *Jus Regaliæ*, quod ferè vicinum est Juri Investituræ, quo de postea dicendi locus erit §. 5. Inde primùm audita est Gallorum ad Concilium Generale

nerale provocatio. Rex à sacris prohibitus : Pontifex contrà per subornatos ficarios captus Agnaniæ , à civibus tamen in libertatem assertus, pauloque postea mortuus. (A. 1303.) Hic sacri Jubilæi devotionem centenis quibusque annis agi præcepit, ipsèque primus celebravit A. 1300.

123. *Benedictus* X. vulgò XI. Dominicanus. Cum hoc in gratiam rediit Rex Galliæ. Ob 1304.

✠ Vacat 11. menses usque ad an. 1305.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Pannonæ , Hunni , sive *Hungari* cum Stephano eorum principe Catholica sacra amplexi sunt. (A. 1000.) Imperatore Henrico sancto suadente , ac S. *Gerardo* Benedictino monacho atque Episcopo. (Ob. 1047.) Stephano à Silvestro II. PP. Corona , ac regii honores decreti sunt, unaque Crucem, Apostolicum insigne, præferendi copia eidem facta, ut aliàs Archiepiscopis solet.

2. *Pomeranos* Slaviæ ad Septentrionem populos ditioni suæ adjecerat Boleslaus III. Polonorum Dux , à quo invitatus S. Otto Episcopus Bambergensis (Is est cænobii, cui nomen ego indignus dedi , clementissimus dotator è Comitum Witelspachiorum hodièque Bavariæ Ducum Augusta prosapia) eliminato idolorum cultu Christiano dogmate eos initiavit. (A. 1124.) Calisto II. Ecclesiæ moderante. Obiit 1139. tertio Non. Julii.

3. *Indorum* Rex Joannes Presbyter dictus. intellectô, gentem suam Christianæ quidem religionis esse, sed injuriâ temporum, doctorumque penuriâ à Romanæ Fidei integritate haut pau-

§. II. Dilatatio Ecclesie ab A. 996. ad 1305. 131

lò defecisse, literis petiit ab Alexandro III. PP. (A. 1177.) ut sibi liceret viros quosdam è gentibus suis Romam submittere: quos Pontifex meliore imbutos doctrinâ ad Indos remitteret &c.

4. Ecclesiasticam rem in Oriente insigniter restituerunt summi Pontifices per *Cruce Signatos*. Etenim Urbanus II. in Clermontano Concilio (A. 1095.) Christianis principibus classicum cecinit ad expeditionem in Saracenos suscipiendam, Terramque sanctam eorum jugo subducendam. Concessis verò indulgentiis præcepit, ut quisquis huic sacrae militiæ nomen daturus esset, tesserae instar Crucis insigne vesti, armisque inscriberet. Dux expeditionis delectus est Godefridus *Bullionius* Lotharingæ princeps, sub quo ingens Christianorum exercitus fecit. (A. 1096.) Alexius quidem Comnenus Imperator Const. veritus Latinos, in vicinia sua fieri potentiores, ac ipse cuperet, contra datam fidem non leviter eos ex itinere vexavit. At illi felici Marte Syriam, Lycaoniam, Liciam, Ciliciam, Paphlagoniam, Pamphiliam in fidem receperunt; Saladino (*soldano*) Babylonico, atque Ægyptio profligato. Quin Palæstina, sanctaque Urbs Jerosolyma eorum armis cecidit. (1099.) Cujus regnum delatum est Bullionio; quod ille suscepit non aureâ, sed spineâ modò redimitus coronâ. Mortuus an. 1100.

Baldwinus illum excepit, germanus ejus Frater. Qui Tripoli à se captâ è vivis abiit (An. 1118.)

Baldwinus II. Sanguine junctus priori, captus à Saracenis altero anno restitutus est. (A. 1123.) *Templariorum* ordinem instituit. Obiit An. 1131.

Fulco, ejus Gener Andegavenfis comes Ordinem S. Joannis equestrem ratum voluit. (An. 1142.)

Baldwin. III. Filius impubes. Turcæ id temporis toto Oriente miseram Christianorum stragem

gem ediderunt. Eugenius ergo III. S. Bernardi usus operâ Conradum Imp. & Ludovicum VIII. Gallia regem ad ferendam afflictis opem est cohortatus : qui gemino exercitu profecti (1147.) Græcorum potius infidiis , quàm Barbarorum armis utroque multati , patriam re infecta reperierunt. (1149.) Manuel enim Comnenus Imp. Orientis , præter alia indigna , farinæ , quæ Latinis in commeatum cederet , calcem miscuit , quâ multi perierunt. Balduinus obiit. 1162.

Almaricus Balduini Frater (ob. 1173.)

Balduinus IV. Filius. Quo regnante Cruciatum celebrem de Saladino Ægyptio triumphum egerunt (A. eodem.) Mox tamen ab ipso pene interneccione deleti sunt. (A. 1180.) Balduinus alteri ejus nominis , suo ex sorore nepoti regnum reliquit moriens. (An. 1185.)

Balduinus V. Eodem anno & capeffivit regnum , & fato reliquit.

Guido Parens Balduini V. à Saladino , qui diffidiis inter ipsos Christianos tum subortis in rem suam strenuè uti novit , regno ac libertate exutus est. (An. 1187.)

Accisis hoc modo Christianorum in Syria rebus succollare tentatum deinceps est à Friderico I. Barbarossa Imp. (A. 1189.) qui mediò victoriarum cursu extinctus est , cùm in Cydno Ciliiciæ amne , qui jam olim Alexandrum Magnum vitâ penè multaverat , senex corpus lavaret. (A. 1190.) Haut multò meliore fortuna usi sunt Philippus Augustus Gallia , & Richardus Angliæ reges. (An. eod.) Itaque regnum , quod concors Germanorum & Gallorum virtus restituerat , Christianorum potissimùm discordiâ dissipatum est.

5. *Armeni* obedientiam Pontifici Innocentio III. jurârunt. (An. 1215.)

6. In-

§. III. Persecutiones ab an. 995. ad 1305. 133

6. Innocentius IV. Dominicanos Turcis & populis etiam septentrioni subiectis Christi leges suadere iussit. (1245.)

7. *Tartarorum* Rex cum plurimis suorum sacro fonte tinctus est, operam navantibus Dominicanis atque Fratribus minoribus vulgò Franciscanis. Sub Nicolao IV. PP. (An. 1289.)

§. III.
Persecutiones.

1. Waldensium, Albigenium, & Arnaldistarum persecutionem conijcere licebit ex iis, quæ de hæresibus dicuntur §. 5.

2. Imperatorum persecutionem discas ex eodem paragræpho. Noveris enim his schismatibus potissimum nobiles Germaniæ Episcopatus, Monasteria, Collegia, aliæque Ecclesiastica loca redditibus suis esse exuta, aut magnam partem multata iis bonis, quæ majorum pietas ad divinum cultum largiter contulerat. Ejecti etiam Episcopi, atque monachi, quibus Imperatorio Schismati contra summum Pontificem subscribere religio erat; magnamque his turbis labem passa cum morum pietas, tum disciplinæ Ecclesiasticæ, Monasticæque vigor, ac demum melior eruditio Ecclesiæ tantopere proficua ac necessaria.

§. IV.
Doctrina, ac Disciplina.

Q. I. Quis tum temporis fuit Doctrinæ Ecclesiasticæ modus?

R. Non est hic opus dicta dicere, téque iterum docere, Dogma ipsum Ecclesiæ vicibus obnoxium nunquam fuisse; nihilque vitii unquam

contraxisse : id tamen noveris , modum ac rationem Dogmata Fidei explicandi alium atque alium extitisse , pro re nata , atque ævi & ingeniorum diversitate.

1. *Sacra Indulgentia* etsi dudum , & à primo ævo Ecclesiæ familiares fuerint , ad calcem tamen seculi undecimi evasere solennes. Urbanus enim II. PP. Conciliò Clermontanò (A. 1095.) classificum ad Bellum sacrum canens , ut scribendi militis affatim foret , pœnitentiam Ecclesiasticam (qua de doctus es suprâ Cap. I. §. 4. Q. 10.) remisit seu *indulxit* omnibus , qui sacram hanc militiam essent secuturi , aut eam sequentibus operaturi. Imperatæ insuper ad conciliandam Numinis gratiam preces , aliâque id genus pia opera. Dictu difficile est , quanta hominum , imò populorum vis in has Pontificis sancti leges concesserit. At cum Christianorum signa victoricia in Terram sanctam essent illata , & expeditio iterum iterumque adornaretur , tum verò nemo omnium fuit , qui non pio aliquo vestigali ac precibus redimeret pœnam Ecclesiasticis legibus aliàs sibi subeundam. Bonifacius deinde VIII. (A. 1300.) præcipuas has Indulgentias anni *Jubilæi* centesimo quovis anno reversuras promulgavit , illisque earum copiam fecit , qui Romam tenderent sanctorum Apostolorum Petri & Pauli sacra lipsana coràm veneraturi. At cum paucis daretur id ætatis attingere , Clemens VI. PP. an. 1342. quinquagesimum annum Jubilæum esse jussit ; ac demum Paulus II. vel Sixtus IV. vigesimum quintum sub an. 1470.

2. Seculo undecimo *Theologia Scholastica* , cui jam olim prælusit S. Joannes Damascenus , pedetentim in facilem hanc atque utilissimam methodum est redacta , (A. 1070.) S. Lanfranci , sanctique Anselmi primùm opera in Academia Cænobii Beccensis. Longè verò uberius idem argumen-

tum profectus est Petrus Lombardus, qui de omni Theologico, Fideique dogmate sanctorum Patrum sententias in quatuor libros eleganti ordine coëgit, indeque *Magister Sententiarum* cum laude vocatus est. Fuit is gente Italus patriâ Novarinus, (An. 1160.) Episcopus verò Parisiensis, qui primus in illa Academia Gradus honoris literarii constituit in Theologia, Baccalaureatum, Licentiatum, & Doctoratum. Ultimam negotio manum admovit tandem S. Thomas Aquinas *Summam Theologicam* scribens (A. 1274.) cujus ingenium est oppidò admirandum. Ingentis porrò beneficii locò semper habenda est Scholastica ejusmodi Theologia; Ante enim istam si quis decem, & viginti etiam annos studendo decoxisset, tam certam planamque rerum Theologicarum notitiam vix hausit, quàm certam & expeditam nunc obtinet, qui vel quinque tantum annos eidem scientiæ donaverit.

3. *Juris Canonici* regulæ jam olim quidem seculò septimò collectæ fuerunt à Dionysio Exiguo Abbate Romano D. Benedicti: seculò verò duodecimò effloruere per Gratianum Monachum Benedictinum Bononiæ, ibidemque Professore. Hic nobile illud *Decretum* edidit (A. 1151.) Gradusque Doctoralem & Licentiæ instituit auctoritate Eugenii III. PP.

Q. II. *Audio hæreticos comminisci, Confessionis tribunal primùm ab Innocentio III statutum fuisse?*

R. Mentimur id quidem: sed hujus loci non est eos refellere nisi uno unico historico argumento. Græci & semper usi sunt, & hodièque utuntur hoc mystico tribunali. Nôsti verò dudum ante Innocentium III. schismate suo à Romana Ecclesia defecisse: Quapropter non ab Innocentio primùm potuit esse decreta Confessio.

Q. III. Queruntur alii de Theologia Scholastica!

R. Enimvero, cum Galli Constantinopolim expugnassent, allati primum in Franciam sunt Libri Aristotelis, antè hinc terrarum ignoti. Hos quidam avide amplexi iisdem etiam abusi sunt, nihil Theologici dogmatis audire dignati, quod non probasse Aristoteles videretur. Et rigida etiam medicinâ opus erat huic morbo. Nam vigil summorum Pontificum cura Aristotelis libros sanè rogo addixit, mandante Gregorio IX. (An. 1233.) cum jam antè Concilium Parisiense an. 1209. eadem in illos severitate animadvertisset. Cùm ecce commodum adest mirus ille Doctor S. Thomas Aquinas, qui lucubrationibus suis tantam Aristoteli gratiam conciliavit, ut omnibus meritò in deliciis sit.

Q. IV. Ordo postulat, ut de disciplina Monastica seu religiosa verba facias.

R. Angusto filo tibi delineabo, quinam Ordines religiosi hoc ævo nati fuerint.

1. *Cluniacense* fuit Monasterium in Burgundiæ Ducatu S. Benedicti Legibus stans (A 1000.) Id plurimâ non per Europam solum, sed & per Asiam, Constantinopoli quoque, Monasteria construxit, aut jam dudum constructa in fœdus adduxit sanctioris disciplinæ. Quin nullus fuit Christianorum Principum, qui non huic Congregationi sociari, bonorûmq; spiritualium particeps fieri desideraret, summæque gratiæ locò haberet. Id quod ipsi Orientis Imperatores humiliter rogârunt.

2. *Camaldulenses*. S. Romualdus Ravennas Benedictinus Monachus singulari zelo novam coloniam deduxit, (sub An. 1000. vel 977.) sub regula antiqua, in campum Malduli, datâ suis veste candidâ. Ipse ad superos abiit an. 1027.

3. *Vallumbrosani*. S. Joannes Gualbertus vir nobilis cum hostem, eum qui germanum ejus fratrem ferro extinxerat, diu ad vindictam & necem quæfisset, in inermem tandem offendens ipsa Parasceves die, strictum jam ensen inhibuit, vitæque hosti gratiam fecit, decussatis in crucis formam manibus eam petenti. Ex itinere divertit Joannes in obvium fortè templum; eique Crucem flexo poplite salutanti Christus è lignea icone flexa vicissim cervice annuit. Tactus igitur favore Numinis Gualbertus Divo Benedicto sacramentum dicit, hancque *Vallis Umbrosæ* Congregationem excitat. Obiit post annum 1063.

4. *Cartusienſes* à S. Brunone instituti (A. 1086.) quibus hoc nomen obtigit à Cartusii asperis montibus, ubi primam suam eremum designarunt.

5. *Cisterciensēs*. S. Robertus Abbas Molismensis Benedictinus, conditō novō cænobiō Cistercii in Gallia, cum lecta suorum manu in illud migravit, rigidiorēque Regulæ Benedictinæ usum auspicatus est. (1098.) Cui cum se devovisset S. Bernardus post annos ferè aliquot & viginti latissima eidem incrementa addidit. Hi multò post tempore Grysei, inde albi coloris vestem sumserunt.

6. Equestris Ordo S. Joannis seu Hospitalarium Jerosolymā expugnatā institutus. (An. 1099.) Hi Rhodo insula deinde An. 1310. occupata dicti sunt equites Rhodii, vulgò *Rhodiser Ritter*. Inde pulsi à Turcis an. 1522. Ab Hadriano VI. & Carolo V. Imp. & Hispaniæ rege Maltam insulam Adriatici maris obtinuerunt; hodiēque Equites de Malta, *Maltheser Ritter* dicuntur.

7. *Templarīi* instituti à Balduino II. Hierosolymorum rege eò potissimū, ut itinera in Palæstinam peregrinantibus tuta servarent. *Templarīi* dicti, quòd Jerosolymis prope templum habitarent. Hi cum succedente tempore in enormia

vitia declinâssent , Clemens V. PP. auditis per omnes provincias millenis testibus , desperatâque emendatione eos sustulit. An. 1311. in Concilio Lugdunensi.

8. Equestris Ordo *B. Mariæ Teutonicus* (*Deutsch-Herren*) Jerosolymis à nobilitate Germanica constitutus ad peregrinos , maximè è Germania , tectô recipiendos An. 1191.

9. *Præmonstratenses* à S. Norberto Sanctis in Diæcesi Coloniensi oriundo ; qui cum 12. sociis in eremum Præmonstrati secedens hanc vivendi normam elegit , sub Regula S. Augustini , quam ratam habuit Callist. II. (1120.) Obiit an. 1134.

10. Ordo *SS. Trinitatis* à S. Joanne de Matha ad redimendos Christianos è Barbarorum captivitate , confirmatus ab Innocentio III. (A. 1198.)

11. *Minoritarum* à S. Francisco , qui Affisii in Umbria natus an. 1182. misso rebus paternis nuncio duodecim ejusdem animi viros in suam sententiam adduxit , an. 1208. regulam scripsit , quam probavit Innocentius III. in Concilio Lateranensi. (A. 1215.) Cælos petiit S. Franciscus A. 1226. Rigidiorem deinde normam ligneosque calceos amplexi sunt hi , qui jam *Franciscani* apud nos audiunt. an. 1419. At *Capuccinorum* institutum à Matthæo Bascio , seu Barcio profectum est an. 1525. & à Clemente VII. confirmatum an. 1528.

12. Ordo *Dominicanorum* , seu *Fratrum Prædicatorum* à S. Dominico. Qui è Gusmanorum in Hispania nobili gente Canonicus Regularis Oxoniensis , Inquisitor à Pontifice designatus in Albigenses hæreticos , Ordinem contra eosdem instituit sub regula S. Augustini , probatum ab Honorio III. (A. 1216.) Obiit ipse an. 1221.

13. Ordo *B. Mariæ V. de Mercede redemptionis captivorum* à S. Petro Nolasco , S. Raymundo de Pennafort , & Jacobo I. Arragoniæ rege institutus

(A.

§. IV. Doctr. & Discipl. ab A. 996. ad 1395. 139

(A. 1223.) sub regula S. Augustini, à Gregorio IX. confirmatus est. 1235.

14. *Carmelitarum*. B. Albertus Patriarcha Hierosolymitanus regulam edidit Monachis in montem Carmelum congregatis sub an. 1210. confirmatam ab Honorio III. (A. 1226.) Simon quidam Anglus hujus familiæ Asceta piissimus Scapulare à B. Virgine cælitus accepit an. 1254. Cui concessi divini favores cum latè increbrescerent, Sodalitio hoc nomine instituto largas Indulgentias addidit Clemens X. PP. anno 1673. S. Theresia primùm feminas inter severiorem disciplinam instauravit, quam mox etiam viri amplexi sunt A. 1562. dicti hodie Carmelitæ discalceati.

15. *Servitarum*, seu Ordo Servorum B. V. Mariæ (A. 1233.) à septem Mercatoribus Florentinis.

16. *Cælestinorum* à S. Petro de Morono, (A. 1270.) qui summo Pontificatu se spontè abdicavit, cum Cælestini V. nomine eundem gessisset. an. 1294.

§. V.

Hæreses & Schismata.

Q. I. *Quæ hæresis Seculum undecimum turbavit?*

R. Una præ ceteris *Berengarii*. Hic Turonis in Gallia natus petulantis ingenii adolescens admonendus sæpè à magistro fuit, ut ne à regia via diverteret. Andegavis primùm spargere virus cæpit, (A. 1044.) docens parvulos non baptizandos, in SS. Eucharistia Carnem Christi non reapse præsentem dari, nec panis substantiam in Corpus Domini transire: in quo eum strenuè sequuntur Lutherani, & Calviniani. Conjugiis quoque repudiatis promiscuam Venerem docebat obscenissimus bipedum. Damnatus à Leone IX. in Concilio Romano (A. 1050.) iterum ac tertio ejurata hæresi semper in antiquam silvam rediit: dum tandem scelerum pœnitens, (A. 1083.) missô rebus

bus humanis nunciō, melioribus fatis concessit.
(1088.)

Q. II. Dic etiam de Schismatibus.

R. I. Quid Michaël Cerularius ad propagandum Græcorum Schisma machinatus fuerit seculo undecimo, alibi habes cap. 4. §. 5.

2. Grave seculo duodecimo schisma exarsit *Sacerdotium* inter & *Imperium*, sive inter Pontifices & Imperatores. Id quo pacto contextum fuerit, paucis accipe. Ab aliquo jam tempore soliti fuerant Imperatores Episcopo quopiam aut Abbate defuncto designare successorem, aut saltem nullum agnoscere, nisi à se eò dignitatis promotum. A sic designatis ut sacramentum sibi dicerent, exigebant; tumque iis possessionem, usumque Bonorum temporalium tradebant. Priores quidem Imperatores hoc fecere modestè & æquè; cum enim Ecclesiæ bona temporalia accepissent à principibus, eorumque liberalitate, justum videbatur ab Ecclesiarum Prælati aliquam deposcere fidelitatem erga principes. At posteriores, ut fieri amat, paulatim recti orbitam sunt transgressi: nam, ut dixi, Episcopos & Prælatos ipsimet designarunt, deinde Capitulis eligendi libertate; & administrationem bonorum illis haut concesserunt prius, quàm sacramentò dictò, & persæpe ingenti pecuniæ vi adnumerata; qua accepta concessa est administratio, inque concessionis signum traditum pedum episcopale, & episcopalis annulus: atque hæc concessio & traditio dicta est *Investitura*. Henricus præsertim quartus hoc nomine regum Germaniæ, Imperatorum verò tertius turpiter quasi venales habuit Episcopatus atque Abbacias. Hæc omnia pugnant cum Legibus Canonicis seu Ecclesiasticis in Imperio receptis: & ingentia in Ecclesiā damna invehebant; cum Henricus nihil sollicitus de doctrina & pietate virorum, Episcopatus & Abbacias venderet ditiores marsupio præditis, ut ut pessimæ no-

tæ hominibus. Præterea non decebat Imperatorem Investituram per anulum & Baculum dare; cum per hæc insignia Ecclesia ab antiquis temporibus indicare voluerit potestatem *spiritualem* Episcoporum, quam tradere Episcopis neutiquam erat Imperatoris, Principis nempe laici.

Gregorius itaque septimus Pontifex Maximus, huic malo necessarium clavum fixurus Henricum quâ epistolis, quâ legationibus admonitum, cum semper saniora promitteret, ac semper fidem falleret, tandem exterrere tentavit, Consiliariis ejus, qui causâ videbantur mali, anathemate percussis (A. 1074.) Rex bello Saxonico perfusus Wormatiam evocat suarum partium Episcopos, quibus dignitates vendiderat, ipsèque cum iis facinus designat inauditum. Concepta enim formula decernunt, Gregorium VII. Pontificem Maximum locô ac Pontificatu movendum. Hoc comperto Pontifex Henricum à Christianorum societate submoveri coacto Romæ Concilio. (A. 1076.) Proceres Germaniæ indignè ferentes Henrici impium fastum eidem excommunicato renunciant, eumque diademate exuendum pronunciant, nî quamprimum Pontifici reconciliatus, & Ecclesiæ in gremio susceptus denuo fuerit. Is ergo Italiam petit: nudipes, funéque è collo suspenso à Pontifice delicti gratiam flagitat, vulpémque indutus omnia sancta spondet, *Investituris* cedit, pactâque solemni sacramento roborat. sanctus Pontifex, quem ingenium viri minime latebat, dum sacris operaretur, divisâ hostiâ sanctâ partem ejus prehendit DEUM precatus, ut subita morte ipse periret, si quid in se culpæ esset. Partem alteram porrexit regi cum dicto; fac ergo, fili, si placet, quod me facere vidisti, si te innocentem nôiti. Quod tamen ille renuit. Redux in Germaniam flocci habito jurejurando antiquum peccatum peccat. Proceres eum regno cecidisse

cidisse declarant, subleto Rudolpho Sueviæ Duce in Imperatorem. At Henricus cum aliis suarum partium proceribus in Ecclesias Romano Pontifici fideles grassatur; Rudolphum in pugna occidit; Guibertum Antipapam suscitatur. (A. 1080.) dicto ei nomine Clementis III. Romam occupat: pulsus tamen inde à Roberto Guiscardo è Normannis Siciliae & Neapolis Duce Vixit deinceps atrox hoc schisma sub Pontificibus Victore III. Urbano II. Paschali II. & Gelasio II.

Calixtus demum II. evicit, ut Henricus V. Rex Investituris cesserit, agentibus ipsis Germaniæ principibus, atque in solemnibus comitiis Wormatiæ subscribentibus. (A. 1122.) Id quod Concilium æcumenicum Lateranense I. perenne esse iussit. (A. 1123.)

Q. III. Quæ hæreses duodecimi seculi?

R. 1. *Henriciani* ab Henrico quodam in Aquitania, quin & in Germania Rhenana suscitati Baptismum parvulorum averfabantur (A. 1116.) & morem gerere magistratibus, præsertim Ecclesiasticis detrectabant. S. Bernardus eos confutavit.

2. *Petrus Abaelardus* Gallus (A. 1130.) Dialectica præsertim disciplina probè subactus. Commendata ejus doctrinæ fuerat doctissima ævi sui virgo Heloïssa, Græcæ, Hebraicæ & Latinæ, præter multas scientias gnara, quam ille turpiter seduxit. Cum nimium indulgeret subtili ingenio, in absurda quædam de rebus Divinis, sanctissimâque Trinitate incidit. S. Bernardus datâ operâ erroribus ejus dicam scripsit; quos & Innocentius II. PP. damnavit. Abaelardus tamen opinionum suarum minimè pertinax easdem & ipse suomet calculo proscripsit, ac monachum Cluniacensem indutus reliquum vitæ sanctus exegit. A. 1142.

3. *Arnaldus* Brixinensis Abaelardi quondam discipulus homo verborum jugique impatiens, cum de Baptismo perperam sensit, tum maxime plebem Romanam, aliasque in Pontifices & Episcopos armavit (A. 1138.) Lividis enim oculis videbat, Ecclesiam prædiis temporalibus frui: hinc jactabat, Sacerdotes, Episcopos, ipsumque Pontificem non nisi Eleemosynis, stipe, ac velut mendicatò vivere debere. Profectò cæco populi furentis impetu non Clericorum modò sed & nobilium multa prædia ædèsque direptæ sunt, laziùs indies crescente insaniâ. Donec Friderici I. Imp. jussu A. 1155. ferali rogo exustus interierit.

4. *Petrus Waldus* è Waldensi (A. 1159.) oppido Lugdunensis agri, audiens ex Evangelio legi: *vende omnia, & da pauperibus, & sequere me*; falsò auguratus est, & indoluit, hanc Christi doctrinam nemini hodie observari; cum etiam Cœnobita bonis temporalibus fruerentur. Itaque bona sua ipse abjicit, idémque aliis persuasum iri. Non pauci è civibus, multi è gente rustica in ejus sententiam pedibus iverunt. Hactenus sanctum quid sapere videbatur Waldense hoc consilium: at non diu fuit, cum se orci dolus proderet. Hi enim, è civibus rusticisque mixtus numerus Pontificem conveniunt, ut sibi pro concione ad reliquum populum dicendi copiam faciat, petunt. Repulsam à Pontifice, ac meritò passi, indocta ac rudis turba, insuper habito summi Pastoris interdicto ipsimet suo Marte pagos & provincias obeunt, ac Evangelium (si superis placet) prædicant. Neque hic stetit temeritas. Decimas Ecclesiæ pendendas negant. Confessiones audire, aliaque Sacramenta ministrare non ad solos sacerdotes, sed ad omnes ac quosvis laicos pertinere contendebant. Sacra, aras, imagines, templa &c. impiè simul ac rusticè ridebant, aut calcabant: Summo Pontifici à nemine obtempe-

ant.

randum, neque Episcopos audiendos esse seditiosè decantabant. Alexander itaque III. nihil ultrà cunctandum ratus, diris Ecclesiasticis omnes devovit, ac Fridericus Imperator Majestatis reos damnavit. Vario nomine hi venerunt hæretici; dicti jam Catari, jam Cataphrigi, modò Picardi, modò Boëmi &c. multasque deinceps ex se hæreses infelici fecunditate genuerunt. Ac vides planè Lutheranorum & Calvinianorum, & Zvinglianorum *puram*, videlicèt, *doctrinam* cum Waldensium egregiis placitis ad amissim convenire. Desière quidem Waldenses illi, & hi, qui in Sabaudia montibus adhuc numerantur, Calvini *pulcherrimo* dogmati se addixerunt.

5. *Albigenses* à Waldensibus nati (A. 1176) nomen traxère ab Alba civitatula vicina Tolosæ in Occitania (*Languedoc*) ejusdem farinae somnia cum Waldensibus somniârunt, ac sancta Ecclesiæ Sacramenta præcipuè exhibilârunt. Hi armis etiam rem agentes à sacro Dominicanorum Ordine doctrinâ impugnati, à Comitibus Montforti Marte oppressi sunt, classicum in impietatem canente Innocentio III. (An. 1213.)

Q. IV. Nullum extitit hoc duodecimo seculo schisma?

R. Haut leve *Sacerdotium* & *Imperium* inter grassatum est Schisma, Italiae præsertim funestum: quod per transfennam aspicere potes suprâ hoc ipso cap. 5. §. 1. in Pontifice 177. Gregor. IX.

Q. V. Seculi decimi tertii Hæreses quot, qualésve fuerunt?

R. Fuère aliquot; sed exigui nominis. Notissima est *Flagellantium*. Primum quidem (A. 1260.) incescit homines pius quidam ardor peccatorum suorum pœnas à se ipsis exigendi: visæ que sunt passim hominum turmæ terga sua flagris certatim demulcentium, nec plebejæ tantùm for-

tis,

tis, sed & majoris subfellii. Mox verò cùm id finè lege, sine modo fieret, aditus patuit superstitioni, inde etiam hæresi. Ausi sunt enim jactare, nemini uni peccata indultum iri, qui non Flagellantium se turbæ adjunxisset; aliæque à Waldensium erroribus non multùm abludentia venditârunt. Transiit insanum hoc æstrum, & afflavit etiam Germanos, Hungaros, Bohemósque (A. 1346.) Clemens verò VI. eodem tempore sectam extinxit.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. I. Dic viros illos, quibus sua laus seculo præcipuè undecimo constitit.

R. Universo hoc trium seculorum tempore plurimam monastici ordinis, quàm etiam Canonici egregiam scientiæ laudem tulerunt, Theologiæ nimirum, Juris Canonici; at præsertim Historiæ sincera traditione. Paucissimos ex omni numero legam.

1. *S. Gerardus* Hungarorum Apostolus, is est autor Mariam Cælestem Virginem dicendi vulgatô jam in gentes verbô *Dominam nostram*; initio seculi undecimi. Obiit (An. 1047.)

2. *S. Lanfrancus* Patavinus Monachus Becensis Benedictinus, ejusdémque cænobii Academiæ Professor, demum Archipræsul Cantuariensis in Anglia A. 1070. (ob. 1089)

Ejus lucubrationes luci commissæ sunt à P. Luca Dacherio Benedictino Gallo. An. 1648.

3. *B. Petrus Damiani* Ravennas, monachus Benedict. Congregationis Avelanæ: Pontifici summo tantis in deliciis fuit, ob egregiam doctrinam, invictumque in negociis conficiendis studium,

dium, ut suum oculum, atque dextram eum diceret. (Ob. 1072.) Cujus Opera vulgavit priore seculo Constantinus Cajetanus Abbas Casinensis Benedict.

4. B. *Hermannus* Contractus dictus, quod à prima ætate membris omnibus captus esset. E comitibus Veringensibus in Suevia monachus Benedictinus Augiæ Divitis (Reichenau) Historiæ, Poëticæ, Astronomiæ, Musicæ, Linguarum etiam Græcæ, atque Arabicæ peritissimus: quain omnem eruditionem à B. V. Maria potissimum hausit, cujus honori etiam composuit melos illud tantopere laudatum, quò antiphona *Salve Regina* concinitur ab Ecclesia (Ob. 1054.)

5. *Guido Aretinus* Monachus Benedictinus, Musicæ verè parens dicendus, qui scalam illam excogitavit: *Ut, re, mi, fa, sol, la.*

6. S. *Anselmus* Burgundus Academiæ Becensis Benedictinæ post S. Lanfrancum Professor, dein Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia. Obiit An. 1109. Ejus profundissima scripta edidit P. Gerberon Monachus Benedictinus Gallus an. 1675.

Q. II. *Perge ad seculum duodecimum.*

1. B. *Rupertus* Tuitiensis Abbas Benedictinus, ab ipsa Alma Virgine summâ doctrinâ exornatus. (1135.)

2. S. *Bernardus* Abbas Clarævallis. Cisterciensem Benedictinæ ordinis reformationem feliciter propagavit. Hæreticos suorum temporum omnes confutavit. (1120.) Guilielmum Aquitaniæ Ducem virum ferocis animi, & schismatis fautorem fregit, dum eidem, ad ecclesiam properanti, cum SS. Eucharistia manu prægestâ obviam ivit. Quo facto, gravique S. Bernardi voce ita tactus est Dux, ut non solum ejus pedibus sese affuderit, sed æneam nudæ carni inducens lo-

§. VI. Viri illustres ab an. 996. ad 1305. 147

loricam maximi ponderis, summo cum vitae rigore noxas suas expiavit. Obiit 1153.

Q. III. Qui seculo decimo tertio?

R. 1. B. *Albertus Magnus* insignem philosophicarum maximè rerum scientiam à Diva Virgine nactus: Gente quidem Suevus è comitibus de Bolstat. Dominicanæ familiæ Decus. Episcopatum Ratisponensem an. 1259. susceptum paulò post abdicavit. Ob. an. 1280.

2. S. *Raymundus* de Pennafort Barcinonensis Hispanus, Quinque libros *Decretalium*, seu Juris Canonici collegit autoritate Gregorii IX. PP. a. 1230. Obiit a. 1275. Familiæ Dominicanæ.

3. S. *Thomas* patriâ Aquinas. Quinquennis puer oblatus Monasterio Benedictino Casinensi, literis ac pietate imbutus, deinde B. Albertum Magnum Magistrum nactus est. Hic, cum sodales illuderent Thomæ loquendi parcissimo, ac velut stupidum haberent, & *Bovem* etiam dicerent, fertur dixisse Albertus: *Hic vos aliquando mugiet, ut terrarum orbis ejus voce obstupescat.* Theologiæ Scholasticæ unicus instaurator, ordinisque Dominici unicus honor. Obiit A. 1274.

4. S. *Antonius* Patavinus seu de Padua. Cujus mira nemini non nota. Ob. 1231.

5. S. *Bonaventura* Minoritarum Gloria. Ob. 1274.

6. B. *Alanus* Cisterciensis, ob eruditionem. disputandique scientiam ab omnibus in admiratione habitus, dictusque *Doctor Universalis.* Sub an. 1220.

7. *Hugo de S. Caro*, vulgò Hugo Cardinalis Dominicanus *Concordantias* ita dictas in S. Scripturam primus adornasse fertur. Obiit. a. 1274.

8. *Joannes Duns Scotus* gente Hibernus Doctor Oxoniensis in Anglia, dictus hodièque *Doctor subtilis.* Minoritarum velut quidam sol. Obiit an. 1308. Fabella est ea, quæ mentitur, illum

deliquit animi fortè oppressum atque à suis præ-
maturè tumulto mandatum coactum fuisse in ipso
feretro suamet membra depascere.

CAPUT VI.

*A Clemente V. 1305. & secessu
Avenionensi ad Leonem X. 1513. &
Lutheri Hæresin.*

§. I.

*Series Romanorum Pontificum à
Clemente V. ad Leonem X.*

Q. I. Quis à morte Benedicti X. vulgò XI.
Pontifex summus est salutatus ?

R. 194. Clemens V. (A. 1305.) Cui nomen antehac
Bertrandi de Agutis: Gallus gente. In gratiam Regis,
tum & ob Italiæ intestinos motus in Galliam sese
recepit, Avenione Sedem constituens. Templariorum
Equestrem ordinem abolevit. Spirare de-
siit an. 1314.

195. Joannes XX. vulgò XXII. Gallus. Lu-
dovicum Bavarum Imp. Sacris interdixit, qui An-
tipapam ei opposuit quendam Petrum de Corbaria
Nicolai V. nomine. At is tandem Joanni PP.
factus supplex delicti gratiam impetravit (A. 1330.)
Ipse Joannes PP. diem suum obiit Avenione. (An.
1334.)

196. Benedictus XI. passim XII. Gallus. Or-
dinis Cisterciensis. (An. 1342.)

197. Clemens. VI. Gallus Benedictinus. Me-
moriam ita tenacis, ut semel lectorum oblivisci nun-
quam potuerit. Quæ dos ei obtigit vulnere, quo
olim

§. I. Pontifices A Clem. V. ad Leon. X. 1513. 149

olim in vertice capitis ictus fuerat. A Joana Siciliae herede, & Comitissa Provinciae (Provence) Comitatum Avenionensem emto accepit. (A. 1347.) Vivendi finem nactus anno 1352.

198. *Innocentius VI.* Gallus. (An. 1362.)

199. *Urbanus V.* Gallus Benedictinus Romam tetendit, eoque petentem Orientis Imperatorem Joannem Palæologum, & schisma ejurantem excepit. (A. 1369.) Obiit Avenione. (An. 1370.)

200. *Gregorius XI.* Hic è Gallia Curiam de-
nuo Romam traduxit. (A. 1377.) Altero inde
anno mortuus. (A. 1378.) Quæ translatio cum
Gallos offenderet, Romanos contra de retinenda
sede redderet sollicitos, semina in multorum ani-
mis peperit futuri schismatis.

201. Etenim nullum non lapidem movere
Romani, quò Cardinales *Italum* eligerent futu-
rum Pontificem. Damnati votis suis sunt electo
Urano VI. Neapoli oriundo. Hic cum severius
non nihil ageret, id pertæsi tredecim Cardinales
Gallici sanguinis Gebennam secessum faciunt, ac
cum aliis tribus Italis Cardinalibus suas in partes
tractis, omni jure ac moribus reclamantibus ali-
um Pontificem eligunt Robertum Gebennensem,
quem

* Clementis VII. nomine donant, at-
que in Gallias Avenionem transferunt.
Ibidem anno 1389. extincto sufficiunt
Petrum de Luna, nomine

* Benedicti XII. qui vulgò XIII. habe-
tur.

Urbanus verò VI. diem extremum clausit an.
1389.

202. A Cardinalibus Romæ degentibus sa-
cras infulas suscepit *Bonifacius IX.* Cui ex calculo
graviter laboranti medici impiò consiliò suaserunt,
ut jacturâ castitatis morbum, mortemque redi-

meret: quod ille detestatus mortem in lucro numeravit (A. 1404.)

203. Cardinales ad electionem accincti iurjurando sese unâ omnes obstringunt, ut, quisquis ipsorum Pontifex designaretur, Pontificatus sese sponte deinceps abdicaret, si ad componendum Ecclesiæ schisma id Sacro Collegio, aut cuidam coacto Concilio videretur necessarium. *Innocentius VII.* consentientibus omnium votis expetitur. Haud multò post mortuus. A. 1406.

204. Eodem quo prius modo à Cardinalibus electus est Angelus Corarius Venetus nomine *Gregorii XII.* Cùm videretur Schisma ad Græcas ferè Calendas abiturum, Sigismundus Imperator ad illud tandem sopiendum omnem conatum adhibuit molestis itineribus totam pene Europam percurfans. Ipsèque Carolus VI. Galliarum rex favorem Petro de Luna, seu Benedicto Avinionensi sedenti negavit. Cœtus verò ille Purpuratorum Patrum, coacto Pisis Concilio (A. 1407.) utrumque, & Gregorium XII. & Petrum de Luna datæ Fidei ac iurjurandi admonet. Quod cùm etiam Gregorius fervare tergiversaretur, Pontificatum eidem abrogant. (An. 1409.) Demum ipse ille in Concilio Constantiensi fasces posuit an. 1415. Obiit an. 1417. Petro de Luna interim cedere nolente.

205. Itaque electus *Alexander V.* Ordinis Minorum S. Francisci. Vitæ finem imposuit an. 1410.

206. *Joannes XXI.* vulgò *XXIII.* Neapolitanus. Conciliū Constantiense coëgit: ibi dicto Sacramento spondit, se ultrò cessurum, si id facerent etiā duo antipapæ Gregorius, & Benedictus. Fecit id Gregorius: Benedictus verò pertinax sententiā latā submotus est: Verū Joannes, subeunte eū promissæ pœnitentiæ clam urbe Constantia elabatur, ope *Friederici Austriae Ducis.* Sed tandem tamen, agente
Sigis-

§. I. Pontifices A Clem. V. ad Leon. X. 1513. 151

Sigismundo Imp. qui Concilio cum multis principibus aderat, sacram Tiaram sponte posuit. Benedictus verò seu Petrus de Luna in Hispaniam se recipere coactus à sententia dimoveri non potuit, adeò, ut duobus Cardinalibus quos in suis adhuc partibus numerabat, moriens præceperit, alium post se eligere. (A. 1424.) Id quidem illi non neglexerunt indito cuiuspiam nomine Clementis VIII. sed quem nemo vel oculo dignatus est. Atque hunc in modum extinctum est gravissimum schisma per Concilium Constantiense, cessionem Gregorii & Joannis Pontificum, ac demum Martini V. electionem A. 1417.

207. *Martinus* vulgò V. aliàs dicendus III. Hūstis sacrum bellum, sed sinistro Marte indicxit, Defunctus anno. 1431.

208. *Eugenius IV.* Venetus Synodum *Generalem Basileam* indictam à Martino V. inchoavit. (A. 1431.) Ea cum Sessionem vigesimam quintam celebraret, *Eugenius* Apostolica autoritate eam edito decreto dissolvit, & *Ferrariam*, Italiae urbem transtulit (A. 1437.) Causa fuit, quòd Patriarcha Constantinopolitanus, ceteriq; Græci, qui ad concilium istud properabant, componendi schismatis ergo, laboribus itinerum fracti in Italia subsistere maluerint, transcendendis ulterius alpiibus impares. Concilii solutionem iniquo animo ferentes quidam Basileenses Episcopi in *Eugenium PP.* insurgunt, diem ei dicunt, audèntque etiam eo spreto Antipapam creare *Amedeum* è Sabaudia Ducibus, eumque

* *Felicem V.* salutare: editò insuper decretò, *Concilium esse supra Papam*; sed quod ab illegitima synodo profectum nullius unquam roboris habitum fuit. *Amedeus* suasu Galliarum regis, qui eundem primò non nihil foverat, tandem pe-

dum malè arreptum ultrò posuit, sanctè-
que obiit. anno. 1449.

Verùm Eugenius IV. peste Ferrariam invadente
Concilium ulterius movit Florentiam (1439.) ibi-
que præsente ipso Joanne Palæologo Orientis Im-
peratore Schisma à Græcis ejuratum est. Sanctus
verò Pontifex tot laboribus gloriosè perfunctus
hominem exuit an. 1447.

209. *Nicolaus V.* Misit Æneam Sylvium, &
Joannem Capistranum ingentis Zeli virum è Fa-
milia D. Francisci, qui Hussitis in Boëmia irent ob-
viàm. Constantinopoli in Turcarum potestatem
redacta, (A. 1453.) ingenti sumtu jussit Græco-
rum libros toto Oriente conquiri. Tùmque
Græcæ literæ in Italiam migrârunt, doctique Græ-
ci Turcarum furorem declinantes ab hoc Pontifi-
ce largiter sunt excepti. Obiit. an. 1455.

210. *Calixtus III.* antea Alphonsus Borgia Hispa-
nus, Expeditionem in Turcas indixit, qua illi ab
obsidione Belgradi ingenti cum clade depulsi sunt.
(A. 1456.) Ad DEI opem contra Turcas evocan-
dam præceperat horâ meridianâ pulsu æris cam-
pani populum ad orationem excitari : quod &
mane ac vesperi factum. Indèque natus est pulsus
Angelicus, seu devotissimus ille mos Dominam
nostram ad campanæ sonum salutandi. Vixit
Calixtus a. 1458.

211. *Pius II.* Is fuit Æneas ille Sylvius patriâ
Senensis è Piccolomineorum prosapia: obiit an.
1464.

212. *Paulus II.* Venetus (1471.)

213. *Sixtus IV.* Italus Franciscani Ordinis.
è vita excessit. an. 1484.

214. *Innocentius VIII.* dictus antè Joan. Bapt.
Cibo, origine Græcus, patriâ Genuensis. (An.
1492.)

215. *Alexander VI.* antè Rodericus Borgia
Hispanus. Juvenis adhuc non optima fuit mo-
rum

§. II Propag. Ecclesiæ à Clem. V. ad Leo. X. 1513. 153

rum integritate : at Pontifex salutatus annum cum ageret 61. multa laboravit ad Ecclesiæ disciplinam stabiliendam aut restituendam, & ad Turcarum frangendos impetus nullis impensis, nullique labori pepercit. Ecclesiam amplissimis incrementis auctam vidit, detectis per Hispanos novi orbis insulis. Obiit. an. 1503.

216. *Pius III.* Franciscus Tudeschius. Viginti septem modò diebus summo honore potitus.

217. *Julius II.* Monomachias, seu duella prohibuit excommunicatione in certantes constituta. Ob. A. 1513.

§. II.

Propagatio Ecclesiæ.

Q. I. *Quid incrementi accessit Ecclesiæ seculo 14.?*

R. 1. Clemens V. PP. (A. 1310.) Joannem de monte Corvino Minoritam cum potestate Legati ad Orientis plagas ire jussit, Tartaros, Indos, Æthiopas, aliâque Barbarorum nomina.

2. In regnum Congo, quæ Æthiopiæ pars est pertinaci soli subiecta, cum Lusitani suæ ditionis illud fecissent, Joannes Lusitanorum Rex petiit Christiana sacra propagari (A. 1385.) Quod fecit Urbanus VI. PP.

Q. II. *Quid crevit Ecclesia seculo 15.?*

R. 1. In Concilio Florentino Græci posito Schismate ad Romano-Catholicæ Ecclesiæ sinum reversi sunt (A. 1439.) utut mox post Constantinopolitani ab ea defecerint. Cum Græcis unâ fecerunt Armeni, & Jacobitæ. Solutò verò Conciliò missis Legatis sacramentum Romano Pontifici Eugenio IV. dixerunt Æthiopes an. 1442. Syri 1444. Chaldaei demum an. 1445,

2. Ferdinandus Castellæ Rex Granatâ *Mau-
rorum* sede vi subactâ illos universos totâ Hispa-
niâ exegit. (A. 1481.) pauloque post Judæos in-
genti numero exulare iussit.

3. Christophorus Columbus patriâ Genuen-
sis Naturæ sagacissimus explorator, suspicatus
ultra Oceanum, solem occiduum versûs, Orbem
non esse terrarum vacuum, naves, commeatum
à Ferdinando rege obnixè rogat. His tandem
impetratis vela facit tam faustis avibus, et ingen-
tes terrarum plagas detegeret, ac *novum* planè
Orbem. (A. 1492.) Hoc comperto Summus Sacer-
dos Alexander VI. salutis tot populorum studio-
sus, Ferdinandum ad expediendam alteram clas-
sem excitat, eique copiam facit 180. *gradus lon-
gitudinis* Occidentem versûs procedendi. Mitti-
tur itaque Americus Vesputius Florentinus (A.
1497.) à quo etiamnum nomen ultimo huic orbis
quadranti *Americæ* hæret. Qui sinceram Fidei
lucem his populis afferrent, electi ex omni nu-
mero sunt Benedictini monachi duodecim cum an-
tesignano *Buelio* Abbate, & totius novi orbis pri-
mo Patriarcha, Legato Apostolico.

4. Similem potestatem Alexander VI. fecit
Joanni II. Lusitaniæ regi, pergendi Orientem
versûs: qui Calecutum, aliâque Indiæ Orientalis
loca sui juris fecit, ac deinceps etiam Brasiliam
amplam Indiæ Occidentalis regnum Anthro-
phagorum. Firmandæ porro Catholicæ Fidei
ergò Franciscani, deinde Dominicani in has oras
devecti, summa contentione collaborârunt in-
gentibus illis ad mitiores leges componendis, qui
ab omni cultu alieni ferarum vitam dege-
bant.

§. III.

Persecutiones.

Q. I. *Paucis absolve, quibus turbis obnoxia fuerit Ecclesia binis hisce seculis 14. & 15.*

R. 1. Wenceslaus Boëmiæ rex (A. 1380.) & Cæsar pulcro cognomine *Segnis* (der *Saule*) non leviter res Christianas afflixit, in Boëmia maximè in Viros Ecclesiasticos sævus, sacrorum contemtor. Joannem Nepomucenum, qui Imperatricè à confessionibus erat, tetro carcere affectum Moldavâ demum fluvio mergi jussit, haut alia de causa, quàm quòd sacrilegè prodere nollet, quæ sibi ab Imperatrice in ipso sacro tribunali arcanè credita fuerant. Hussitas impunè grassari, eorùmque vires invalescere ipse permisit, atque hinc unica causa fuit gravissimæ deinceps eorundem adversùs Ecclesiam seditionis.

2. *Hussitæ* (A. 1420.) primipilo Joanne *Ziska* (is lumine utroque licèt captus, militiæ tamen strenuissimus, ceterà crudelis animi nebulo fuit) Boëmiæ sacra loca fœdè depopulati sunt. *Ziskæ* solemne fuit captivorum verticem manu tentare, quòsque è rasura capitis deprehendisset monachos aut clericos esse, præacuto malleo, quem semper dextrâ præferebat, calvæ impactò necare. Is morti proximus suos jussit, ut pellem cadaveri suo detractam super tympanum extenderent, hostibus terrori futuram.

3. *Turcæ* Thraciâ sub jugum missa Pannoniæ imminebant, eodem impetu protrituri universam, nî Joannes Hunniades Corvinus Hungarici exercitûs Archistrategus acerrimus militiæ rem Christianam sustentâssset. (A. 1441.) Vertente nihilominus anno tertio Uladislaus Hungariæ, Poloniæ

Ionæque Rex cum universo exercitu internecione deletus est. (A. 1444.)

In Oriente Imperio præter Græciam, Constantinopolim, & quasdam insulas vix quidquam supererat ditionum, omnia rapiente Barbaro: dum eadem fors Regiæ Constantinopoli obvenit, quæ capta est. a. 1453.

§. IV.

Doctrina ac Disciplina Ecclesiæ.

Q I. *Constituitne hoc ævô suus decor Ordini Monastico?*

R. Constitit; id quod nullô negociô disces ex recens tunc natis sacrae Monastices familiis.

1. *Ordo S. Salvatoris* à S. Birgitta Daniae regis filia, Ulphonis principis apud Suecos viri vidua conjuge institutus est (A. 1363.) & ab Urbano V. PP. lege sancitus (A. 1370.)

2. *Hieronymitanos* sub regula S. Augustini mereri docuerunt (A. 1374.) Petrus Fernandus Hispanus, & Petrus Romanus, annuente Gregorio XI. 1374.

3. *Eremitæ S. Hieronymi* prodierunt an. 1380. à Pio V. PP. deinceps ad pristinum vigorem revocati.

4. *Franciscanos* sic dictos seu Fratres minores de observantia severioribus his legibus contrinxit S. Bernardinus Senensis Minorita (A. 1419.) Minoritæ verò deinceps dicti sunt *Conventuales S. Francisci*.

5. *Bursfeldensis* Congregatio à Joanne Rodio Abbate Benedictino convocata est, atque è multis Cœnobiis per Westphaliam, reliquàmque ad Rhenum & Vesaram Germaniam coacta an. 1335.

§. IV. Doctr. & Discipl. ab A. 1305 ad A. 1513. 157

6. *S. Franciscus* Paulâ Italiae loco oriundus, discipulos & alumnos suos, quos autoritate Sixti IV. conscripserat (A. 1474.) *Fratres Minimos* dici, atque humilitatis præcipuam curam habere iussit. Virorum sanctissimus, nullique mirè gestorum gloriâ secundus immortalem vitam auspicatus est an. 1507. Cujus sacrae Exuviae, nullam adhuc labem à putredine expertæ, cesserunt furori Calviniano, qui flammis sanctorum memoriam atque ossa deletum ibant an. 1562.

7. *Moniales de Conceptione B. Mariæ V. Toleti* in Hispania suscitatae à Beatrice de Sylva nobili Lusitana. (A. 1484.) Quod ratum habuit Innocent. VIII. easque Virgines Cisterciensibus, ac Legi Benedictinæ subdidit. (A. 1489.) Post verò in S. Francisci castra transferunt. (1494.)

§. V.

Hereses & Schismata.

Q. I. *Schisma Sacerdotii atque Imperii seculo decimo quarto extitisse dixisti; qualenam illud & unde?*

R. Nempe Pontifices quosdam inter & Ludovicum Bavarum Cæsarem. Henrico VII. vita functo Germaniæ procures, hi, quos, cum optandi Cæsaris penes ipsos stet potestas, Electores dicunt, in duas abiêre sententias, (A. 1313.) his Ludovicum Bavariae Ducem Augustum salutantibus, illis Imperii fasces Friderico pulchro Austrio deferentibus. Utróque rerum summam ad se pertinere putante, ventum ad arma est (A. 1314.) atque pertinaci Marte de corona certatum. Decretoriâ demum pugna in Bavaria commissâ (A. 1320.) superior Ludovicus Schwepermanni Strategii sui virtute Fridericum Austrium non regno solum, sed & libertate multat; quem triennio custoditum

non

non antè dimittit, quàm omni in Imperium jure cessisset. A. 1325. Hæc inter summus Pontificum Joannes vulgò XXII. ratus, diuturno usu, & ab antiquis petito jure suarum partium esse, & coronare Cæsa rem ab Electoribus dictum, & eundem confirmare, & ortam in Electione litem decernere, jussit utrumque & Ludovicum, & Fridericum fascibus interim positis suam summi Pontificis sententiam expectare. (A. 1324.) At Ludovico durum videbatur diadema missum facere, antagonista in ordinem jam ferè redactio: neque adeò dubitabat Pontificis mandata insuper habere. Non tulit id Pontifex, sed die eidem dicto Ludovicum à Christianorum societate extorrem facit. Hac sententiâ commotior Ludovicus Romam (A. 1328.) petit (à qua tum longè agebat Pontifex Avenione moratus) Petrum *Corbarium* infaustis, illegitimisque Infulis donat, Papamque dici jubet Nicolaum V. Obiit dein Joannes PP. (A. 1334.) Ludovico in sua sententia permanente. Benedictus XI. mitis ingenii Pontifex anathemate solutus Ludovicum videbatur, nisi id cum Ludovici vel potius satraparum ejus & Legatorum inconstantia, tum Galli quidam intervertissent. Itaque nihil actum. Quin Clemens VI. priorem sententiam innovavit. (A. 1346.) Atque hoc loco res erant, cum anno subeunte Ludovicum subita fata auferunt.) A. 1347.) Qua morte & Caroli IV. Lucelburgici Boëmiæ Regis in Imperatorem electione extinctum est gravissimum illud schisma.

Q. II. Ede jam hæreses, quas seculum 14. & 15. tulit.

R. 1. Primas hic tenet Joannes *Wiclef*, superbus in Anglia Academia Oxoniensis (Oxford) Theologus. Cum Præfecturam Collegii Cantuariensis invaderet, quæ solis Monachis debebatur, sententiâ Archiepiscopi primùm, mox Urbani V. PP.

PP. deturbatus est. (A. 1370.) Actus inde in rabiem cœpit acheronta movere, ac virus evomere. Novit callidus homo & vafer ingenio animis quorundam magnatum illabi: Schisma etiam Avenionense, & perturbata id ætatis Angliæ res non parùm serviebant malevolo homini & ad turbas nato. Errorum ejus ingens est farrago: sed tu ex ungue leonem. 1. Christum reapse non subesse Mysticis speciebus. 2. DEUM obedire diabolo debere. 3. Confessionem externam esse ociosam. 4. Principibus laicis adesse facultatem sacra di&in&que definiendi. 5. Pleberis integrum esse pro suo arbitrio castigare Dominos suos peccantes. 6. Religiosis institutis homines ineptos fieri servandis DEI jussis. Sanctos, instituendo disciplinam Monasticam, gravi piaculo se obstrinxisse. Nec viros religiosos Christianorum numero habendos antè quàm apostataverint. Imò Augustinum, Benedictum & Bernardum ulticibus gehennæ flammis teneri, nisi de monastice constituta eos pœnituit. 7. Academiæ, studia, gradus diaboli negocium esse. 8. Imperatores & Principes diabolo manus dedisse, cùm Ecclesias prædiis & facultatibus auctum ivère.

Tam infanda non potuerunt non à sanis mentibus damnari. Solum vulgus turbarum studiosum, & potentes quidam bonorum Ecclesiasticorum cupidi Wiclefi somnia utroque pollice laudabant. Verùm Academia Pragensis tunc ætatis ferè unica, editis solemnibus tabulis Wiclefum execrata est: (A. 1388.) quibus nomina sua atque sententias lubentes subscripsère Joannes Hus, & Hieronymus Pragensis.

Et Richardus II. Anglorum Rex (A. 1389.) ceterique qui eum exceperunt, exuri, æternisque tenebris mandari cùm libros, tum Wiclefi doctrinam decreverunt. Qui Wiclefus infaustam animam orco tradidit an. 1384.

Demum Concilium Constantiense nefandum dogma latius proscripsit : (A. 1414.) ipsúmque infaustum Hæresiarchæ cadaver dudum tumulto mandatum refodi , redigique in cineres imperavit, pœnâ nempe hæreticorum.

2. *Joannes Huss* Academicus Pragensis Wiclefiana somnia in Boëmia suscitavit , suisque novis auctiora etiam reddidit , quæ ipse paulò antè damnaverat. Non fuit difficile Hussio impiè docere sub impio rege Wenceslao. Tum maximè cum gentes Saxonum , Bojorum , Polonorúmque à Wenceslao in magistratu Academico gerendo spretæ civitatem verterent (A. 1409.) triginta, sūt ajunt, millibus oñtiduò emigrantibus. Tunc enimvero regnare Hussius , tunc seditiosis concionibus (Sacerdotis enim munereungebatur) populi in se studium convertere.

Concionandi munere interdictus ab Alexandro (A. 1410.) & à Joanne XXIII. (A. 1411.) ad dicendam causam Romam vocatus, contempsit : diris Ecclesiasticis propterea jure devotus.

Concilium Constantiense diem dixit hæretico. Sed nullius bonæ rei sibi conscius latebras quæsit : donec Imperator Sigismundus commeatum (*salvum Conductum*) dederit, quo tutò transire omnes Imperii terras Constantiam usque posset, vetito nihilominus, ne Constantiâ amplius discederet, insalutato Cæsare. A Concilio tamen commeatum nunquam impetravit. Constantiam appulsus impotenter se gessit, ut etiam in hospitio suo sacris operari sacrilegus mysta non horruerit. Monitus à Cæsare, ut palinodiam caneret, nî mallet rogo præda fieri, cuti suæ timens curru stramine onusto sese abdidit , fugámque tentavit. Verùm ex ea retractus , Patrúmque sententiâ sacerdotali officio exutus Potestati Judicum secularium traditus est , qui eum rogo addixerunt ; itaque ductus est redimitus mitrâ papyraceâ , pictis in

ea dæmonibus hac cum epigraphe : *Hæresiarcha.*
(A. 1415.)

3. Hieronymus Pragensis , qui in promovendo errore strennam operam Hussio addixerat , pœnâ focii percussus impium dogma valere iussit : sed mox relapsus eâdem & ipse interiit. (A. 1416.)

Q. III. *Quis fuit demum exitus funestæ hæresis?*

R. Deinceps , ut amat hæresis , in partes abierunt Hussii sequaces : duas præcipuè.

1. *Thaboritæ* dicebantur , quibus puta , purâque Hussii doctrina cordi erat : id nominis nacti à castro *Thabor* , quod colli imminens tanquam seditionis suæ regiam duce Ziska constituerant.

2. *Calixtini* : qui hæc tantum quatuor capita prætexebant. 1. *Communione sub utraque specie esse prorsus ad salutem necessariam.* 2. *Domum civile Ecclesiasticis esse abrogandum.* 3. *Concionandi munere omnes sine discrimine Christianos fungi debere.* 4. *Nullum publicum delictum condonari posse , etsi ex correptione gravissima mala nascerentur.* Concilium Basileense (A. 1431.) indulgit iis communionem sub utraque : modò ne dicerent planè necessariam , sed liberam cuivis permitterent. Qua facta sibi copiâ tres reliquos articulos ultrò expunxerunt , & in fidem Ecclesiæ Catholicæ recepti sunt. Felices , nî mox ad ingenium reversi pristinis erroribus se dedidissent.

Sigismundus verò Imp. Regnum Boëmiæ seditionoso hoc numero refertissimum nactus , difficile & anceps bellum octodecim ipsis annis gessit ab an. 1420. ad 1438. quo anno bellis istis defunctus est , alterò post etiam vitâ.

§. VI.

Viri illustres.

Q. I. *Lauda mihi claros eruditione Viros seculò decimò quartò.*

R. Etsi ingens sit eorum exercitus, ex Ordine Cisterciensium, Minoritarum atque Dominicanorum, non tamen numerabo nisi binos.

1. *Franciscus Petrarcha* Aretinus Thuscus in vitam editus an. 1304. mitiorum musarum in Italia restaurator extitit.

2. *Engelbertus* Admontensis in Stiria Abbas S. Benedicti Ordinis omni literarum genere cultissimus insignia edidit, multaque lucubravit de Philosophia, Historia, Ethica, atque Theologia. Ob. An. 1321.

Q. II. *Qui demum seculò 15.?*

R. Multò uberior hoc seculo doctorum seges, reflorescente in Europa doctrina atque è Græcia (captâ à Barbaris Constantinopoli) in Latium palam migrante. En paucos!

1. *Alphonsus Tostatus* Doctor Salmanticensis Episcopus *Abulensis* in Hispania sacrae Scripturae interpres omnium celeberrimus. Obiit A. 1454.

2. *S. Joannes Capistranus*, Franciscanus de Observantia adversum Hussitas, atque Turcas à Pontifice Legatus; non sanctitatis solum, sed & ingenii monimenta reliquit; ad meliora fata discedens an. 1456.

3. *S. Antoninus* Archiepiscopus Florentinus, è S. Domini familia, scriptis clarissimus. (obiit A. 1459.)

4. *Panormitanus* Juris Pontificii interpres nominatissimus. Is fuit Nicolaus Tudeschus Abbas Benedictinus, Episcopus Panormi in Sicilia. Qua.

re & à Juris prudentibus *Abbas* ut plurimum compellatur. (Ob. An. 1455.)

5. *Laurentius Valla* Romanus Patritius, Canonicus S. Joannis in Laterano. Elegantiarum Linguae Latinae sex libros condidit. Ceterà mordacis ingenii atque stili. Diem obiit A. 1465.

Eruditione caput paullatim attollente, necesse fuit quàm plures Grammaticae insudare egregios scriptores, quorum nonnullos paulò post prodam.

6. *Joannes de Turrecremata*, Dominicanus, Cardinalis. (Ob. A. 1468.)

7. *Thomas à Kempis* Canonicus Regularis S. Augustini : multa ad pietatem insigniter facientia scripsit, fato functus a. 1471. At Libellus *de Imitatione Christi* non ipsum autorem habet, sed *Joannem Gersen* Abbatem Vercellensem O. S. Benedicti.

8. *Joannes Picus Mirandulanus*, Mirandulae Dominus seu Princeps, Comes Concordiae. Nullo non doctrinae ac linguae genere imbutissimus. Annos natus non plus 24. Romae librum edidit (A. 1482) nongentarum Thesium ex omni scientia & arte, eumque publico eruditorum certamini exposuit ita compositum, ut à communi Doctorum sensu abhorrerent pleraque, à Pico tamen cum omnium stupore invictè propugnata. Sed cum nonnulla illorum assertorum in regulas doctrinae Christianae paululum offendere viderentur, Innocentius VIII. PP. vetuit, ne passim ab omnibus legeretur ille liber: Pico nihil invito, qui eum Palaestra tantum exposuerat disputationis ergò. (Obiit A. 1494.) summæ spei Juvenis annum agens 32.

9. *Joannes Trithemius* Benedictinus Abbas Spanheimensis, inde Herbipolensis, Poëtica, Historica, Philosophica, Mathematica, atque sacra do-

164 L. II. C. VII. A Leone X. 1513. ad Ben. XIII. 1727.

Erina neminem suo ævo superiorem habuit. Obiit an. 1516.

CAPUT VII.

A Leone X. 1513. ad Benedictum XIII. & præsens ævum 1727.

§ I.

Summi Pontifices à Leone X. ad Benedictum XIII.

218. *Leo X.* Joannes Medicæus. Sacra Tiarâ donatus anno 1513. Qui si quidpiam egisset censoriâ notâ dignum, id non tacuisset Lutherus, qui odiô plus quàm Vatinianô in sanctum Pontificem ferebatur. Hunc tamen atro carbone depingere non cessant mendaces hodie hæretici Luthero ipso peiores. Obiit. A. 1521.

219. *Hadrianus VI.* Batavus, præceptor olim Caroli V Imp. (An. 1523.)

220. *Clemens VII.* Julius Medicæus. Fœdus, quo se Francisco Gall. Regi, & Venetis junxerat, iniquius tulit Carolus V. Ejus sanè exercitus ex hæreticis Lutheranis nempe ac Zwinglianis potissimum conflatus, inscio quidem, ut fertur, Cæsare Româ, Pontificêque capto sacra omnia pessumavit, equis per templa ad ipsas aras stabulantibus, & feroci milite passim per vicos jactante: *Lutherus Papa! Lutherus Papa!* Redditus libertati pius Pater Carolum Augusto diademate redimivit (A. 1530,) Henricum Angliæ regem diris devovit ob incestas nuptias, (A. 1533.) & turpem à Fide defectionem. Vixit an. 1534.

221. *Paulus III.* Alexander Farnesius. Juvenis ad vitia declinaverat, sed ad frugem rediens Cardinalitiam purpuram, ac Pontificalem demum tiaram meruit. Synodum œcumenicam ad componendas hæreses Tridentum convocavit, (A. 1545.) multisque pro Ecclesia laboribus immortalis est. (A. 1549.)

222. *Julius III.* Syros in Fidem recepit (An. 1553.) dein & Anglos cum *Maria Regina* à schismate resipiscentes (A. 1554.) Defunctus anno 1555.

223. *Marcellus II.* altero & vigesimo Pontificatus die rebus humanis valescit. (An. eodem.)

224. *Paulus IV.* Joannes Petrus Caraffa Clericus Regularis ex iis, qui Theatinorum nomine celebres sunt. Doctissimus Pontificum primus vulgavit catalogum librorum illorum, quorum lectione interdicitur Christianis ob erroneæ doctrinæ virus in iis latens: eodemque anno ad meliora migravit. (An. 1559.)

225. *Pius IV.* Joannes Angelus Medicæus. Hic finem imposuit Concilio Tridentino (A. 1563.) idemque sua autoritate stabilivit (A. 1564.) Animam deinde reddidit. An. 1565.

226. *S. Pius V.* Bononiensis, familiæ S. Domini. Pontifex salutatus an. 1566. Elisabetham Angliæ reginam ad hæresin reversam anathemate perculit. Ejus auspiciis & precibus Turcæ ad Naupactum maritimo ingenti prælio fusi sunt. (A. 1571.) Cælosubiit an. 1572. Sanctorum Albo adscriptus à Clemente XI. PP. an. 1712.

227. *Gregorius XIII.* Bononiensis. Egregium Reipublicæ Christianæ opus præstitit corrigendo Calendarium à Julio Cæsare olim in hanc normam redactum, sed ob quædam, quæ ille neglexerat temporis momenta, decem jam dierum intervallo aberrans (A. 1582.) Huic Calendario, utpote à Pontifice profecto dicam scripserunt Hæretici;

donec tandem ipsa rei necessitate convicti nuper-
rimè subscripserint. A. 1700. In vivis esse desit
A. 1585.

228. *Sixtus V.* Minorita. *Elisabethæ* Anglorum
reginæ maledixit ob commissum in *Maria Stuartæ*
Scotorum regina parridicium. (A. 1587.) *Ædifi-*
ciis Urbem auxit. *Thesaurum* quadringentarum
myriadum (4000 000.) in futuros usus reposuit.
Mortuus a. 1590.

229. *Urbanus VII.* (An. eod.)

230. *Gregorius XIV.* *Nicolaus Sfondratus* Me-
diolanensis. Obiit An. 1591.

231. *Innocentius IX.* I. *Antonius Fachinettus*
Bononiensis. altero mense emortuus.

232. *Clemens VIII.* *Aldobrandinus*, patriâ Flo-
rentinus. Lucis usuram amisit A. 1605.

233. *Leo XI.* è Medicæorum gente. Ex morbo
extremum decumbens nullis vel Cardinalium, vel
Legatorum precibus adduci potuit, ut Nepotem
suum, utut eo honore dignissimum, in purpura-
torum Patrum cætum adlegeret: quin Sacerdoti,
quem à confessionibus habebat, id ipsum sibi
suadenti aspectu suo, aditumque interdixit. Itaque
sanctam animam egit, vigesimo septimo, post-
quam Pontifex renunciatus fuerat, die. (An.
eod.)

234. *Paulus V.* *Burghesii* stemmatis. Vixit
A. 1621.

235. *Gregorius XV.* *Pompejus*, Bononiensis.
A *Maximiliano I.* *Bavariæ Duce* accepit (A. 1622.)
signa hostibus hæreticis erepta in monte albo Pra-
gæ, unâ cum *Bibliotheca Palatina Heidelbergensi*,
tanquam spoliū ab hæreticis reportatum. *Vati-*
canis armariis inferenda. *Congregationem Car-*
dinalium de propaganda Fide instituit: (A. eod.)
Sanxitque, Electionem Summi Pontificis dein-
ceps habendam suffragiis non palàm, seu viva,
quod ajunt, voce pronunciatis, sed secretæ
schedæ

§. I. Pontifices à Leo. X. ad Bened. XIII. 1727. 167

ſchedæ commiſſis. Pariſienſem Cathedram juſſit deinceps eſſe Archiepiſcopalem. Obiit an. 1623.

236. *Urbanus VIII.* Matthæus Barberinus, Florentinus. Illi Æthiopum Imperator ſacramentum dixit. Janſenii librum de gratia, *Auguſtinum* dictum, proſcripſit. (A. 1641.) Præter reconditiorem eruditionem hic Pontifex non minimum etiam Venæ Poëticæ hauſit, editis non piis minùs atque elegantibus carminibus. Facto ſuccubuit a. 1644.

237. *Innocentius X.* è Pamphiliorum nobili proſapia. Damnavit quinque famoſas propoſitiones è Libro Janſenii extractas, (A. 1653.) Pacem Monafterii in Weſtphalia Cæſarem inter & Suecos ſancitam reprobat, (A. 1649.) cum veræ religionis & Eccleſiæ commodis pugnantem. Cardinales Titulo *Eminentiffimorum* honorari præcepit, aliis omiſſis. Obiit A. 1655.

238. *Alexander VII.* Fabius Chiſius. (A. 1667.)

239. *Clemens IX.* (A. 1669.)

240. *Clemens X.* Alteriorum è familia (An. 1676.)

241. *Innocentius XI.* Benediſtus Odeſchalchus, Lombardus Novocomienſis, Cænobia Benedictina per Bavariam & Palatinatum ſuperiorem ſita in unam Societatem congregavit, atque Exemptam eſſe juſſit A. 1684. Tituloque *Sanctorum Angelorum* decoravit. Michaëlem Molinas *Quietistarum* autorem damnavit, 1687. Ad ſuperos migravit an. 1689. De cujus apotheoſi jam nunc Romæ agitur.

242. *Alexander VIII.* Ottoboni. Venetus. (A. 1691.)

243. *Innocentius XII.* Pignatellorum ex ſanguine, Neapolitanus (A. 1700.)

244. *Clemens XI.* Joan. Franc. Albanus, Urbanus. Constitutionem illam : *Unigenitus* : vulgavit :

vit: (A. 1713.) vitam cum morte commutavit anno 1721.

245. *Innocentius XIII.* Princeps de Comitibus (vulgò *Conti*) Magno sui relicto desiderio fatis cessit. an. 1724.

246. *Benedictus XIII.* Vulgari ordine dicendus XIV. Illustrissima Urfinorum, seu Orosinorum gente satus. Dominicanæ familiæ Augustissimum iubar: dictus ante Pontificatum Vincentius Maria. Quem sacrum collegium Pontificem salutavit die 29. Maij. an. 1724. Apostolici zeli, & in tanto honorum apice modestiæ summa laude oculos in se omnium, animosque rapiens, quædam etiam mira, hominèque majora patrâsse jamjam narratur.

S. II.

Propagatio Ecclesiæ.

1. Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis auspiciis detectæ sunt ingentes in America terrarum plagæ Mexicani Regni, quod *novæ Hispaniæ* nomen nactum est, antiquâ multò amplius. Inde *Peruvium* (A. 1525) auro, populòque dives regio. Omnes hi populi iugo Christi colla submittere docti mirè Ecclesiam auxerunt. Equidem auri cupidine tacti Hispani rudem gentem diris modis exagitârunt: verùm ea de re edoctus Carolus, missis, qui in reos inquirerent, mitiora tempora restituit. (A. 1547.)

2. Nec minùs Joannes III. Lusitaniæ rex Francisco Xaverio viro è Societate JESU sanctissimo potestatem fecit in Indiam Orientalem, *Japoniam* & *Chinense* imperium penetrandi, ingenti barbarorum numero ad Christiana sacra traducto. (An. 1552.)

3. Quid

§ II. Propag. Eccles. ab an. 1513. ad 1727. 169.

3. Quid quòd præter S. Dominici, sanctique Francisci alumnos, Veteranos jam in subigendis Infidelibus milites, & stipendia sua adhucdum gnaviter prosequentes, DEI nutu inclyta *JESU Societas* his terris nata sit, (A. 1540.) quæ solemni sacramento sese obstringit ad difficillimos in barbaram quamvis gentem suscipiendas expeditiones?

4. *Syri* à Nestoriano dogmate reversi Julii III. PP. jussa exceperunt (An. 1553.)

5. Gregorio XIII. *Cophæ* Orientis populus & secta, fidem & obedientiam promisere (An. 1580.)

6. Ad Paulum V. Legationes misere Reges *Japonum*; *Congi*, & *Persidis*, sanæ Fidei regulas à Romana Cathedra petituri (An. 1615.)

7. Spes erat regni *Siam* (Asiæ pars est) Ecclesiæ finibus adjiciendi (A. 1680.) Rex enim erga Christianos Gallos optimè affectus rerum summam eis detulerat: at eo fatis extincto, procerum nonnemo solum vertere omnes coëgit. Sub Alexandro VIII. PP.

§. III.

Persecutiones.

1. Funesta sanè sunt, quæ ab anno 1520. in præsentem diem ausi sunt Hæretici in Catholicos Lutherani in Germania, Hugonotti seu Calviniani in Gallia, iidemque in Anglia & Batavia, seu Hollandia. Verùm ea commodiùs §. 5. persequar, cum Hæresum istarum incunabula & progressum enarrabo.

2. Hæ Germanorum Hæreticorum turbæ caussa fuerunt barbaræ in Pannonas irruptionis Turcarum. Hi enim vigili oculo attendentes, Austriacos Principes atque reliquos Germanos in comprimendis seditiosis hæreticis esse occupa-

tissimos, ausi sunt infesta signa Europæ inferre. A. 1521. Maximè cum ab Hæreticis etiam invitarentur, adversum Austriacam Augustissimam gentem. Quid quod Lutherus palam sequaces suos damnabat, qui sacræ contra Turcas militiæ quidquam operæ præstare volebant?

§. IV.

Doctrina, & Disciplina.

Q. I. *Amabò his etiam postremis, funestisque temporibus Monasticus ordo splendorem retinuit?*

R. Ne dubita, quin etiam adauxerit, recentibus Religiosorum familiis indies subnascentibus, quarum altera cum altera de vitæ rigore, de morum sanctitate, deque eruditione contendit. Præcipuas, reliquis missis, enumero.

1. *Capucini* à F. Matthæo de Bascio hac demissa pauperèque vivendi methodo instructi sunt an. 1525. quod ratum habuit Clemens VII. a. 1527.

2. *Theatini* eodem tempore à B. Cajetano Thienæo patriâ Vincentino docti non modò prædiorum, aliorumque bonorum dominio se abdicare, verum ne mendicatò quidem victum quærere, sed sponte tantum oblati victitare; cum tamen plerique omnes ex illustri prosopia sanguinem trahant.

3. *Ordo Charitatis* seu de *Misericordia* à S. Joanne de DEo Hispano (A. 1538.) Confirmatus à Pio V. PP. a. 1572.

4. *Societas JESU.* S. Ignatius Loyola Cantaber Hispanus in obsidione Pampelonæ arcis cum fractum tormenti ictu crus cataplasmate, lectique custodiâ curaret, fallendi temporis ergo vi-

tas Sanctorum pervolvit. Sancta illorum vivendi ratione tactus optimæ aliàs indolis adolescens mente agitare cepit nescio quid de nuncio rebus terrenis mittendo. Sanitati restitutus nihil ne-
dens morarum fugâ se in Montem Serratum subducit: Vestibus, quibus pro conditione sua utebatur pretiosis, pauperi donô datis, armisque è tholo Almæ Virginis suspensis, primùm animi vulnera Monachis ibi Benedictinis aperit, nactusque ab illis Patribus sanctioris vitæ leges, non modicum temporis, ut sibi uni ac DEO vacaret, impendit. Inde Lutetias profectus prima literarum rudimenta tentare non erubuit jam ferè Vir, & trigessimum ætatis annum superans. Dies me deficiat, si quæ ille pro virtute & gessit, & per-
tulit, vel tenui filo describere auserim. | Lectis ergo sex ejusdem animi Sociis unâ cum iis in montem Martyrum contendit, quod est Benedictini instituti cænobium prope Lutetias, religiosioris vitæ sacramentum DEO nuncupat, idque mox Romæ in Ecclesia S. Pauli, quæ itidem Benedictinorum est, iteratò ac solemniùs agit, (A. 1540.) postquam summus sacerdos Paulus III. leges illas seu regulas, quas sociis suis tenendas ignatius proposuit, suo nutu comprobâset. Itaque summo totius Ecclesiæ bono natus est ille ordo, qui *Societas JESU* inclyto vocabulo laudari meruit, & à Pio V. PP. (A. 1571.) dictus est Clericorum regularium mendicantium, cùm omnium bonorum possessionem (in domibus saltem, quas ajunt, *Professis*) à se plenè abdicet. Hi inclyti Socii JESU languentes passim in Germania, aut aliquibus locis pene inter mortuas scholas resuscitârunt; frequentiore sacrorum mysteriorum (Pœnitentiæ & SS. Eucharistiæ) usum Christianis persuaferunt; ac demum in omnes novi præsertim orbis plagas difficillimas pro Christi Fide expeditione-

ditiones (Missiones ajunt) susceperunt , singulari voto sese ad id genus laboris obstringentes.

5. *Congregatio Oratorii Clericorum Regularium* institutio debetur S. Philippo Nerio Sacerdoti Florentino. (A. 1575.) Quæ si nihil aliud fructus tulisset præter eruditissimū Annalium Ecclesiasticorum parentem Cæsarem Baronium Cardinalem , abundè Ecclesiæ commodis fecisset satis.

6. *Congregatio Clericorum Regularium Piarum Scholarum* , pauperum præcipuè studiosorum bono omnem suam operam dicat ; quam Josephus Calasantius Arragonius non eruditione , quàm magna sanctitate minor sacerdos Romæ constituit. (An. 1617.)

7. Ut aliis enumerandis supersedeam , varii prodierunt seculo decimo septimo Monialium ordines , aut congregationes , quibus negotium est muliebrem etiam sexum tum in literis , artibusque generi congruentibus , tum maximè in pietate instituendi. Ita Salesianæ Virgines , (A. 1610.) ita Ursulinæ , A. 1611. ita demum congregatio Benedictina S. Scholasticæ (A. 1618.) Ecclesiam exornârunt.

Q. II. *Quæ fuit his seculis Doctrinæ Catholicæ facies ?*

R. Si nucleum ac medullam postules , eadem fuit , quæ primævi : quod sæpè te monui. Si methodum atque explanandi viam ? noveris Theologiæ Scholasticæ , nunquam satis laudandæ , vim multum incrementi id ætatis sumfisse. Adhæc humaniores etiam musæ in obsequium Theologici dogmatis paulatim ascitæ plurimum huic splendoris attulerunt : Græca videlicet , Hebraicæque literatura ; Historiæ quæ sacræ , quæ profanæ & cognitio & usus , Philosophiæ & Mathematicæ studia , ac quid quid demum est doctrinæ , con-

convocatum est ad militandum pro sinceritate Catholicae Religionis contra hæreticorum fures.

Verùm, ut fieri amat, ubi multa fervet doctrina, ibi multos reperire est, qui doctrinam non utuntur, eam, qua par est, aut prudentia, aut pietate: ita his quoque temporibus nonnullis accidit. Nunquam tamen desiderata est Maximorum Pontificum in medendo his morbis pervigil solertia, Quin Paulus IV. Nomina Scriptorum, quibus libris aliquid suis in libris excidisset, in elenchum collecta publice proposuit (An. 1559.) eorumque librorum lectione Christianis severè interdixit, à qua cura cum Tridentina Synodus, tum reliqui in hunc diem Pontifices nunquam remiserunt.

Néque scholasticis subtilitatibus assueta ingenia disputationis æstu abriperentur in doctrinas à sano Ecclesiae sensu non rarò abhorrentes, ab Alexandro VII. (An. 1665.) ceterisque Pontificibus non paucæ talium doctrinarum, seu propositionum damnatae sunt, atque in scholis doceri vetitæ.

Q. III. Cum variae sint inter ipsas Scholas Catholicas Sectæ, quarum aliam dici audio Thomisticam, Scotisticam aliam, aliam Recentiorum, & ego earundem sectarum emulos pro suis opinionibus velut pro aris & focis acerrimè saepe decertantes hisce auribus audiverim: scire velim, num hoc Catholico dogmati adversum non sit? novi enim unum ac conforme esse debere dogma illud, quod ab uno DEO ac Christo profiscitur?

R. Nil te moveat Scholasticorum fervor. Nam eos disparis opinionis esse in iis tantum, quæ nec à Christo, nec ab Ecclesia palàm decreta sunt, ipse cognosces, cum illarum scholarum limes

terere aliquando occæperis. Ceterum omnes has diversæ opinionis scholas videbis illicò conspirare, atque uno ore profiteri quævis dogmata, simul atque ab Ecclesia fuerint clarè definita, utut ante definitionem ingentibus animis pro sua quisque sententia stetisset. Quisquis porro Ecclesiæ decreto assensurus non esset, pro Catholico jam amplius minimè haberetur, adeò non scholis assentiri, sed Ecclesiæ, Catholicum facit.

Q. IV. Non semel audiui monastici, Clericalisque ordinis disciplinam tum temporis seculo decimo quinto, & quæ successerunt, non minimum vitii contraxisse?

R. Non eo inficias, intestinis motibus, aliisque temporum injuriis, corruptum Clericorum, Monachorumque statum fuisse, sed multò maxime Laicorum. At non est, quod fidem adhibeas iis, qui nodum in scirpo quærunt, quique dum hærent in culice, camelos deglutiunt: hæreticos inquam, & alios in Ecclesiasticum ordinem dices, hæreticisque parum absimiles homines: qui ingentia fingunt crimina, & nihil ullibi sanctitatis extitisse, credi ab omnibus volunt. Ne tamen ex vano me ista arguere autumes, vera me dicere ex sequentibus colliges.

1. Germania maximè vitiis obnoxia fuisse putatur: at non ita, ut criminantur malevoli. Vide enim Monachorum congregationes, quæ tum temporis constitutæ sunt ad sanctioris vitæ leges instaurandas: quarum Bursfeldensis per inferiorem & superiorem Germaniam ducenta ferè monasteria complexa est: Cluniacensis plurima superioris Germaniæ cænobia sanctè instituit. Castellensis (quod inclutum est Benedictinorum in Palatinatu superiore cænobium Societati JESU hodie datum) sancta reformatio multis locis recepta; Bavariæ Abbatum labores ad instaurandam

dam (dudum antequàm somniaret Lutherus) disciplinam; Mellicensis denique in Austria plurimum cænobiorum congregatio falsi convincunt hæreticos.

2. Tot viri illustres, quorum ne centesimam quidem partem enumeravimus antehac, & paulò post enumerabimus §. 6. argumento sunt, mentiri malevolos.

3. Si qua fuit enormis in ordine Clericali & monastico fœditas, ab impio Luthero profecta est; qui sanctos eos dicebat, quicunque ruptis cænobiorum claustris ad sacrilegas nuptias convolarent; illos porrò dæmones, qui in claustris disciplinæ studerent. Qua fronte igitur audent Hæretici crepare, necessariam in Ecclesia fuisse Lutheri reformationem, si Lutherus ad ea ipsa scelera, libidines & peccata classicum cecinit, quæ ipsimet ajunt in monachis aut Clericis, fuisse damnanda?

4. Adde, Principum, sectam heterodoxam fortè amplexorum, vî effectum esse, ut monasteria defererentur. Abbatibus enim & Religiosis exesse jussis, Pastor constitutus est, Lutheranus aut factus, aut tutor (id enim Lutheri dogma admittit) ejusque concionibus interesse non plebs solùm sed & orphani illi Religiosi coacti sunt. Nulli licuit in choro psallere, nulli ad aram facere: detracta templis sacra supellex, detractæ & exustæ sacræ icones. Proventus denique annui Fisco adjecti. Profectò hunc in modum nemo miretur, Asceteria Religiosis viris orbata fuisse.

§. V.

Hereses & Schismata.

Num. I.

Heresis Lutheri.

Q. I. *Quis fuit Lutherus, & qualis?*

R. Antequam ejus personam, ortum atque interitum exponam, quid de eo in fatis fuerit, paucis accipe. Duo postremis temporibus regnum diaboli magnis incrementis auxerunt, *Mahumedes & Lutherus.* Hi ambo, & singuli num fuerint ipse ille *Antichristus* à piissimo Salvatore dudum Ecclesiæ Catholicæ prædictus, an verò *præcursores* tantum ejusdem fuerint, adhuc anceps est. Certè præclaræ illæ dotes, quæ de Antichristo dicuntur, egregiè conveniunt utrique. Nec impedit, quòd duo sint? Etenim plures futuros Antichristos ex ipso Evangelio discimus.

Islebiū itaque Saxoniae oppidum publico orbis malo edidit Martinum Luder, seu Luther (An. 1483.)

Per campos aliquando tendentis comitem adolescentem cū lapsū cælo fulmen necasset, ipse ostento percussus claustrum, habitūque sacrum Eremitarum S. Augustini petit (1505.) terrore potius ductus, quàm sincero Numinis amore. Id quod ipse suis in epistolis fassus est postea.

Accensus sacro cœtui, vulpem tamen non exuit, quin fefellit pro homine probo apud plerosque. Ajunt Romam aliquando negotiorum causâ à majoribus missum, eminus etiam sanctam Urbem è genibus salutasse, eodémque habitu sacra loca circumreptantem visitasse. Accessit, quòd homo vafer ingenio suo qualicunque in

rem suam egregiè uti sciens, nullam captandæ auræ & opinionis occasionem negligeret.

At suboluit tamen aliis latens Hypocrisis, iis nempe, qui notârant, hominem jam inde à sacro tirocinio humiliora quæque obsequia declinare, ac præterea ventri etiam indulgere.

Sacrarum literarum Doctor creatus, sibi uni vigilare sapientiam ratus, ceteris verò obdormisse, in id præcipuè incubuit, ut amplo ac vehementi dicendi genere populum pro suggestu ab ejus ore pendentem raperet in sui primùm admirationem, mox amorem.

His hunc in modum constitutis, patientem ad exerendam ambitionem suam campum natum est, seu potius ipse sibi manu, quod ajunt, fecit. Miserat Leo X. PP. Joannem Tezelium Dominicanum cum potestate solemnes populo Indulgentias per Germaniam denunciandi. Luder id muneris libentiùs sibi arrogasset. Repulsam verò passus ab Archiepiscopo Moguntinensi, in ipsas Indulgentias declamare cæpit cum pro concione, tum propositis palàm Thesisibus. (A. 1517.) En hæc origo, hæc caussa, hæc incunabula funestissimæ hæresis!

Pontifex Ludero diem dicit, Romam ad causam dicendam adesse jussit. Agente verò Friderico Saxonie Duce molli Luderis doctrinam jam inescatò, Cajetano Cardinali sistere se Augustæ jussus est. (A. 1518.) Huc igitur appulsus cum Joanne Staupizio Ordinis sui Vicario Generali, uno Notario, & quatuor urbis illius Senatoribus Cardinalem accedit. Post varia ultrocitroque agitata tandem profitetur, staturum se decretis præcipuarum Academicarum, maxime Parisiensis, & Ecclesie Romanæ dictis audientem futurum.

At paulò post premendi doli haut ampliùs potens clam fugit cum Staupizio, edita appellatione

tione ad Pontificem ; mōxque ad Concilium aliquod Generale ipsius causā cogendum.

Inde variæ ei cum Joanne Eckio & aliis disputationes intercesserunt, aliâque quæ paulò pōst referam, cū de progressu hujus hæreseos dicendi locus erit.

Ipse Luder à Summo Sacerdote diris Ecclesiasticis devotus (A. 1520.) impotenti simul atque infano ausu Pontificis hac super re Diploma, & Corpus, quod vocant, Juris Canonici Vulcano dedit spectante oppido Saxoniae Viteberga.

Accepto à Carolo V. Imp. commeatu (*Salvoconductu*) Wormatiam tendit. (A. 1521.) Liber inde permissus abire, Banno tamen Imperiali subditus est tanquam pervicax hæreticus.

At Fridericus Saxo, qui ejus maximè partes susceperat, clam omnibus pestem detinet, servâtque in arce Thuringiae Wartburga, haut ita procul Isenaco.

Biennio pōst, auditō, Carlstadium, suum antea achatem, res novas moliri Vitebergæ, (A. 1522.) invito etiam Duce, erumpit ex asylo, suūque Antagonistam dare locum cogit.

Néve aliquod deesset flagitii genus, Leonardum quendam Koppum ejusdem planè luti hominem sanctam illam (si Superis placet) expeditionem in Parthenonem Nimicensem suscipere jubet, triâque Monialium plaustra inde avehere.

Fuit in eo numero *Catharina de Borret* : quæ cū deinceps lupanaria aliquamdiu frequentaret, jamque uterum ferret meretrix sacrilega, factus ille vir Luder eam sibi in Concubinam asciscit, prætento Matrimonii nomine ac titulo. Quin obsequium se præstare DEO gloriatur, quasi miserus puellæ.

Ceterū vitam vixit non tam hominis, quàm porci ; ac periit demum Luder ipso anno, quo Principes Smalkaldici Fœderis, cujus ipse clas-

clauicam dudum cecinerat, in Cæsarem insurrexerunt. (A. 1646.)

Q. II. *Qui fuere errores illi, quos ex orco revocavit Hæresiarcha?*

R. Aliquam multi quidem extiterunt, Sed paucos tantum accipe. *Primo.* Nullum debere esse in Ecclesia Pontificem, seu Caput aut Moderatorem supremum, qui in rebus dubiis arbitretur. *Secundo.* Nihil credendum, quod non conceptis verbis seu *Expressè*, & luce meridiana clarius in sacris literis sit scriptum. *Tertio.* Easdem sacras literas esse per sese oppidò claras, ut quilibet quantumvis rudis eas nullo negotio legere, intelligere, atque etiam interpretari valeat. *Quarto.* Huic addiderunt, Lutheri sequaces; cuius mortaliū inditum esse *Spiritum* quendam *privatum*, seu numen intus loquens, quod omnia fidei Mytheria eum clarè doceat, sensumque sacra scriptura cuius seorsim referat. *Quinto.* Sanctorum icones, ipsosque Sanctos, & Cælitum quoque Dominam nullo honore aut cultu esse maclandos. *Sexto.* Augustissimo Eucharistia Sacramento non contineri Christum transubstantiatum; nec eidem adorationis cultum deferri posse. *Septimo.* Pia seu bona opera nullius esse meriti aut momenti, imò peccata ea esse. *Octavo.* Jejunia, corporis castigationes, preces Canonicas, quas piallunt Religiosi Choraule, manuum compositionem & erectionem, Crucis super frontem formationem, aliæque, non nisi sacrilegas esse superstitiones. *Nono.* Confessionem auricularem non esse unquam faciendam. *Decimo.* Quemvis hominem, etiam mulierculas, Sacerdotes esse. Nec nullum ad hoc necessarium esse *Ordinis* Sacramentum. *Undecimo.* Romanum Pontificem esse Antichristum; Imperatorem verò, Reges, Principesque Catholicos membra esse Antichristi. *Duodecimo.* Religiones seu Ordinem Monasticum diaboli esse inventum. *Decimotertio.* Castitatem

servatu esse impossibilem, ideóque sacerdotibus ducendas esse uxores. *Decimoquarto.* Demum Christianos omnes quâ naturâ, quâ gratiâ liberos esse, nec decere, ut sint subditi. *Decimoquinto.* Nefas esse Christiano, arma adversum Turcas capeßere; nec Imperatorem in Turcas moventem à quoquam Christianorum esse adjuvandum.

Q. III. *Plurimorum aliorum dogmatum reus agitur Lutherus: Itane res habet?*

R. Prorsus ita. 1. Nam Blasphemix, quas bene multasparfit in Divos Cælites, in Christum DEúm. que nefandæ quidem sunt. 2. Præterea in sanctos Ecclesiæ Patres Augustinum, Chrysostomum, Gregorium &c. impiè est debacchatus. 3. Quid quòd sacras literas miserè truncaverit suo libitu demens, addens, mutansque 4. Spurcissimi oris rabula obscænos quosvis dicendi modos adeò sibi familiares reddidit, ut stercus & alia stercore fœdiora utramque paginam in plerisque ejus libris faciant. In more ei erat à cœna cum amicis suis miscere colloquia, tantæ turpitudinis, ut æternis tenebris meritò sint damnanda: Et hæc nihilominus tanquam ipsa sacri Evangelii verba à cæcis hæreticis sunt suscepta, præ omni sanctorum Patrum doctrina! 5. In Principes & Magistratus quoque linguam exseruit, millies *Lese Majestatis* reus. Ac profectò nisi aliquorum Principum, Saxonis præcipuè, diffidio tutus fuisset Lutherus, ferrò aut rogò tollendus è medio fuisset, vel eò solùm, quòd pacem publicam turbârit, & summorum Principum temeraverit Majestatem. Vide mihi & obstupesce, imò detestare elogia, quibus ipsos salutat. Ait: *Ego efficiam, ut nec Ecclesia Christiana, neque Evangelium ullum agnoscat Magistratum, imò ut nesciat, quid magistratus sit.* Hæc enim hominum sunt inventa, & me-

ra Tyrannis. Ut silentio premam, Imperatores, reges, principésque à præfixtæ frontis homine passim audire Truncos, Bestias, asinos, porcos, Calones, latrones, Carnifices, diaboli mancipia, aliisque titulorum ornamentis affici.

* Si quis Romanorum Pontificum ejusmodi sententias usurpâset non dico in Principes, qui tamen Papam superiorem ipsimet venerantur, sed in militem quemvis, vel nautam, profectò vel hoc solo nomine hæretici cruces & infernum conclamarent, omnémque Catholicismum unà damnarent. Nunc, cùm id facit Apostata & nebulo in Dominos suos & Imperatores, verbis sancti Evangelii comparantur, imò præferuntur!

Q. IV. *Nemone huic pesti ire obviam aux voluit, aut potuit?*

R. Imò voluere permulti, potuere verò ne unus quidem: Ipsiusque Augustissimi Imperatoris omnis adhibita opera incassum cecidit. Ne verò eam rem prodigium existimes (id quod hæretici venditant) paulò post enarrabo, quibus de causis id effectum fuerit.

Q. V. *Quibus verò argumentis in hanc hæresin usi sunt docti?*

R. Variis: ac 1. Quòd nulla esset in Lutheri dogmate Sanctitas, quòd bona opera eliminabat, carni docebat indulgere, sacram Exhomologesin seu conscientiae emundationem ejurabat. Quam suæ sectæ corruptionem non potuit non fateri ipse Lutherus, his omnino verbis ad suos pro concione dicens: Es wird die Welt auß diser Vehr nur je länger je ärger. Jetzt seynd die Venth mit sibem Teuffeln besessen / da sie zuvor nur mit einem besessen waren. Der Teuffel führet jetzt mit Hauffen in die Venth / daß sie unter dem hellen Liecht des heiligen Evangelii (sic mendax rabula suam doctrinam appellat, nempe *sanctum Evan-*

gelum) (eynd vil geiziger. listiger / vortheilicher / unbarmerziger / unzuchtiger / frecher und ärger / dann zuvor unter den blinden Pabsthum. Idémque pluribus locis repetit.

Ac profectò quí fieri aliter potuit, cum Evangelista ille Lutherus tam præclaris vitæ honestæ exemplis suos docuerit omnem virtutem? Cum, ut ipse fatetur & gloriatur, plurima dogmata à dæmone, quo familiariter etiam uti solebat, acceperit? Atque tale humanæ gentis probum credamus à DEO electum, & constitutum ad veram & sanctam Fidem reducendam, spretis tot sanctissimis, unáque doctissimis Patribus Catholicis? Quis crederet Apostolo Paulo, si non solum ipse vitæ fuisset tam spurcæ & abjectæ, sed talibus etiam dicteriorum monstris suas onerasset epistolas? Lutherus autem ejusque sectarii cum blasphemant, occidunt, fornicentur & rapinas agant, dicunt se interim esse sanctos & sanctissimos, *sola nempe fide.*

2. Cum tot & tanta ad Ecclesiæ Catholicæ asserendam veritatem patrata sint jam olim, & in hunc diem parentur mira, nemo Lutheranorum ope *quinti* hujus Evangelii vel equum claudum sanavit. Non enim aget unquam DEUS mendaciorum testem.

3. Nulla hæreticos inter est Fidei ac dogmatum consonantia. Hic tria agnoscunt Sacramenta, alibi duo vel unum. Quivis pro suo ingenio scripturam explicat, eamque explicationem regulam certam fidei & infallibilem contra aliorum omnium sensum tenet. Quilibet, quod libet, credit, quod non libet, damnat.

4. Si nihil aliud lacerare huic hæresi posset opponi, opponi sanè posset ipsissimum ejus princeps fundamentum, quod sanè fundamentum totam hæresin uno ictu evertit. Quale illud? Videlicet: *Nihil esse credendum quod non clarè scriptu-*

va sacra eloquatur. In coronam ergo ite, quotquot estis Lutherani hæretici, & explicatis sacris Codicibus legite nobis Catholicis, quo libro, capite, pagina aut versu scriptum sit illud: *Martinus Luder verus est Ecclesiæ Reformator, verique Evangelii conditor infallibilis, & Doctrina Lutberi est vera ac certa?* Quousque ex sacris literis hæc non depromseritis, impudenter vestram doctrinam veram esse asseritis; cum id non sit *clarè scriptum!*

Nec ullo pacto satis nobis fiet, si obliquas quasdam adduxeritis sententias: sed Lutheranam doctrinam nominetenus, & omnia ejus dogmata *clarè, expressè*, ac verbis conceptis volo esse inibi *scripta*. Nam si obliquis tantum agendum est, multò firmiora pro nobis Catholicis stant sacrae scripturae verba. Ut taceam *Universalem* nostram, id est *Catholicam* Ecclesiam, ejusque dogmata satis expressè ubique doceri ab ipsamet scriptura: ut adeò eadem ex vestra ipsorum sententia ac præcipuo argumento necessariò sit vera. Nemo est tam infans, qui hoc momentum non facile penetret, atque Lutheranae hæreseos imposturam clariùs isthoc sole inde eruat.

Q. VI. *Si tam turpis est, tam mendax, tamque cum sana ratione pugnat ista hæresis, unde, obsecro, tam latè potuit serpere, tamque altas radices agere?*

R. Id verò & dictu & perceptu est quàm minimè difficile. Causæ autem facilis propagationis fuere ut plurimum istæ.

1. Confessionis, jejuniorum, ac reliquorum omnium, quæ in Ecclesiæ Catholicæ disciplina rigorem quendam saluberrimum sapiunt, amoliti.

2. Connubia prædicantibus concessa.

3. Metus Purgatorii ignis eliminatus.

M 4

4. Bo-

4. Bonorum Operum necessitas & cura abrogata: & quòd diceret Lutherus multò commodiorem esse aliam ad salutem viam, nempe si modò *crederet* aliquis, Christum JESUM DEum esse & Salvatorem: Id quod possunt etiam aliàs scelestissimi. Cùm tamen Christus ille ipse sanctè assereret, latam esse ad infernum viam, angustam porro ad cælum semitam, regnùmque cælorum vim pati? Non enim omnis qui credit, seu qui dicit Christo, *Domine Domine*, intrabit in regnum cælorum. *Matthæi cap. 7.*

5. Libertas, quam singulis permisit Lutherus, non solum credendi, quid quisque vellet, sed & agendi; & Magistratum etiam excutiendi jugum: qua re non alia magis cæcos populos glomerat, ac præcipites in eam sententiam ire persuadet.

6. Bona Ecclesiarum, & Monasteriorum Principibus & aliis Laicis permessa. Cui sanè prædæ inhiantes permulti principes & civitates, Catholicis sacris valere jussis libenter quamvis absurdam hæresin ambabus ulnis amplexi sunt.

7. Invidia, quam nonnulli Imperii Romani Principes in Augustissimam Austriacorum principum Gentem conceperant: cujus incrementi vigori ut sese obiicerent, Hæresin contra illius voluntatem atque mandata defendendam susceperunt, titulo *Religionis* abutentes; & caussati, pro Religione obfistendum esse vel Cæsari.

8. Accessit, quòd hoc in Romano Imperio intestinum bellum foverint exteri quidam Principes, rati, hoc pacto Imperii potentiam imminutum, suarum verò ditionum potentiam auctum iri. Cùm præsertim limis oculis aspicerent Austriacæ Genti parere Hispaniam, alterumque orbem cum maxima Italiæ parte, Bohemia, Belgio, totòque Imperio Germanico.

9. Ad extremum ingentem malo fomitem dedit morum id temporis licentia, & mortales ad pra-

va quæcunque pronissimi, cum in Gallia, tum in Germania, & alibi demum Europæorum locorum. Si vis, adde exiguum tum fuisse doctissimorum hominum manum. Fuere quidem doctissimi quidam, sed tantis ubique turbis sopiendis impares tam pauci; maximè cum non tam calamis, & atramento res ageretur, quàm ferro & cruore, & bonorum Ecclesiasticorum rapinis, & vulgi seditionibus.

Q. VII. Tandem quo pacto, quòque ordine incrementa sua sumserit hæresis, compendiò explica.

R. Quid rerum toto hoc binorum seculorum tempore acciderit, hisce velut terminis, memoriæ facilioris ergò, concludam.

1. *Rustici Tumultus.*
2. *Protestantium nominis origo & occasio.*
3. *Confessio Augustana.*
4. *Fœdus Schmalkaldicum natumque ex eo bellum.*
5. *Transactio Passaviensis.*
6. *Pax Religiosa.*
7. *Liber Interim dictus, &c.*
8. *Concilium Tridentinum.*
9. *Unio protestantium & Liga Catholica.*
10. *Turba Boëmico-Palatina.*
11. *Bellum tricennale seu Suecicum.*
12. *Pax Westphalica, & Rysvicensis.*
13. *Sollicitatio Græcorum.*
14. *Schisma Anglicanum.*

1. Rustici Tumultus.

Lutherus quâ scriptis, quâ concionibus emovit seditiosum vulgum ad excutiendum Magistratum jugum: ac si id *expressè* in sacris literis esset scriptum, præsertim in S. Pauli Epistolis, qui ad Titum discipulum suum scribit: *Admone illos prin-*

capibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, &c.
 Nempe humilis erat Lutherus existimans hanc epistolam Tito Episcopo esse scriptam, non *Luthero?*

Cumque jam passim rustici Evangelicæ libertatis prætextu stare Dominorum mandatis negarent, & arma in eos capefferent, omnes in Lutherum tanquam seditionis authorem respexerunt. Ille ad declinandam à se invidiam dehortatus est rusticos, sed verbis, quæ novos illis animos addere poterant. *Principes eorum mereri quidem, ut à sedibus suis deiciantur. Sed hoc negotium non esse rusticorum: neque hos multum profecturos. Timendum esse, ne hac adhibita vi abominationi fiat nova doctrina, & Catholica religio potius stabiliatur: item ne fortè inter ipsosmet nascentur dissidia, & malum in ipsorum capita redundaret. Non esse rem tam erudè & inconsideratè agendam &c.*

Interim fervente tumultu publicas literas castigatorias (*Bestraffungs-Brieff*) typis edidit, ad Principes datas: quibus eandem de amolendo principum potestatem sententiam repetit: *Es stehet heutiges Tags also / daß die Leuth solch euer Regiment und Gewalt nicht können / wollen oder sollen länger gedulden . . . Wo dann schon das gemeine Volk auf dises mahl nichts möchte aufrichten / werden doch andere hernach kommen. Man wird nit / man kan nit / man will nit euer Tyranny und Muthwillen in die Länge leyden / liebe Fürsten und Herren / &c. &c.*

At perduelli turba egregiè ubique vapulante, Lutherus homo omnium horarum, & doctus servare non veritati sed tempori, stilum tandem vertit, & cum antè excitasset plebem, ut principes è medio tollat, nunc hortatus est principes: *Sie solten die Bauren Hauffenweiß zu todt schlagen und in Stücke zerhacken; er nehme ihr Blut auf seinen Hals. Jedermann solle in sie fallen wie in die wilde Thier / &c.*

Primi, quos furens seditionis æstrum corripuit

ripuit, fuere Suevi, qui an. 1524., Decembri Mense in Comitem de Lupfen insurrexerunt.

Hos secuti Kempenses missi Principi, aliis-
que Dominis suis nuncio igne omnia ferroque
vastare coeperunt, ac pessima quæque ausi Co-
mites, aliosque nobiles verubus confixos ignibus
admovent, iussis eorum conjugibus gyrare mi-
seram assaturam. Comitem de Helffenstein ade-
gerunt nudum per prætensas hastas currere, dum
multis vulneribus deficeret: ejus Augusti sangui-
nis conjugem, Maximiliani nempe Caesaris filia na-
turali, rusticis è genu licet supplicante, præge-
stato etiam parvulo filiolo. A. 1525.

Hunc in modum grassatum est per omnem fe-
rè Sueviam, Franconiam, Lotharingiam, Alsa-
tiam, Saxoniam, Thuringiam, Hassiam, Rheni-
que oram.

Caput factionis & dux erat Thomas *Münzerus*
quidam Lutheranus præco in Thuringia, Luthero
ipsi singulari in honore habitus. Cui tamen se-
ditiosum istud imperium suo capite stetit, post-
quam agrestis malèque coacta turba fusa est à
Principibus Saxonis atque Hassiaco. Periére
servili hoc bello mortalium ferè 150000.

Eadem occasione Liberæ Imperii Civitates ple-
ræque à Catholicis sacris palàm defecerunt, di-
reptis Monasteriorum bonis, quæ intra earum vel
mœnia vel ditiones tenebantur.

At in Westphalia (1533.) Joannes Leiden-
sis (Hans von der Leyden) sartor primùm, mox hi-
strio, denique ex egregiis Lutheri dogmatis in
Anabaptistarum delapsus hæresin, Civibus Mona-
sterii, quæ princeps est ejusdem Episcopatus civi-
tas, persuasit, ut dejectis Episcopalis magistratibus
ipsum *Leidensem* regem dicerent: multa alia
nugatus, velut divinitus ea accepisset. Quem
tandem Episcopus civitate alterum in annum ob-
sessa

fecta fameque demum edomita, comprehensum in furcam egit.

II. *Protestantium nominis Origo.*

Coactis Spiræ Comitibus Cæsar Carolus atque ceteri Catholici Principes urserunt executionem Banui in Lutherum, ejusque partiaros dudum decreti, unaque restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum hætenus direptorum. His sese opposuerunt, ac *Protestati* sunt Joannes Dux Saxonie Elector, & Philippus Hassiæ Landgravius seu Marchio, cum aliis Lutheranis Principibus; quibus ex eo tempore *Protestantium* nomen adhæsit. An. 1529.

III. *Confessio Augustana.*

Nihil non egit Carolus Imp. ut ad concordiam revocaret scissos ex hæresi Principum animos, quare permisit agente Georgio optimo Saxonie Duce, conscribi à quibusdam formulam doctrinæ universæ, cui subscribere vellent Lutherani. Præcipuus in eo negotio fuit Melancthon, qui librum illum Cæsari in Comitibus Augustæ Vindelicorum agenti obtulit. (A. 1530.) Lectus est, & à Carolo amaris lacrimis exceptus, dolente sibi deesse vires ad pestem uno ictu deiciendam. Improbatus à Cæsare Liber pro symbolico tamen seu fundamentali deinceps habitus est à plerisque Lutheranis, nominéque *Augustana Confessionis* donatus. A. 1530.

IV. *Fædus Schmalkaldicum, natumque exinde bellum.*

Rebus hunc in modum constitutis, firmandis suis partibus intenti Lutherani ultima tentare decre.

creverunt; ac ferro etiam in Cæsarem & Imperium experiri, ne cum pestifera doctrina relinquere cogerentur tot bona Ecclesiarum à se direptarum. Conspirant itaque & in fœdus patriæ funestum coeunt *Schmalkaldia*, quod oppidum est ad oram Thuringicæ Silvæ ditionis Hassiacæ. (A. 1537.) Factionis principes extiterunt Joannes Fridericus Saxo Elector, & Philippus Hassiæ Marchio. Metu tamen Cæsareæ potentiae nil tentârunt palam, nisi quòd an. 1542. Henricum Ducem Wolfenbuttelensem provinciâ exuerint.

Vocati verò ab Imperatore ad Comitia Augustæ 1545. parere detrectant. Quin anno altero 1546. Literas publicas (*Manifestum* vocant) evulgant in Cæsaream Majestatem, pacem publicam, ac Catholicam Religionem injurias, bellique nuncias. Cæsar iterum commonitos, iterumque contumaces Jure Imperii exuit, seu Banno percellit. Illi moræ impatientes cum centum millium minaci exercitu jam antè collecto in Cæsarem movent, sacrâque ejus personam temerâssent nil tale cogitantem, suique securam Ratisponæ tum temporis degentem, nî DEUS hæreticorum oculos glaucomate quodam perstrinxisset, & Imperator Landshutum se recepisset, donec coactis copiis prope Ingolstadtum castrametatus hostem coegerit in Misniam se subducere. Nec multò post commissa ad Mühlbergam oppidum decretoriâ pugna Joannes Fridericus Saxo in potestatem Cæsaris venit, quem mox in custodiam secutus est Philippus ille Hassus. Udalrico verò Wirtembergiæ Duci Majestatis reo ob initum Schmalkaldicæ fœdus, & expedita in Cæsarem arma, detracta provincia est, (A. 1547.) quam tamen mox Cæsari factus supplex ejus liberalitate recepit. Electoratum Saxonicum retulit Mauritius Saxo Misniæ Marchio Joannis Friderici captivi cognatus, qui Mauritius Cæsari fidem integram servaverat. (An. 1548.)

At hic ipse Mauritius in Magdeburgenses Cæsareis mandatis parere recusantes ire iussus (A. 1551.) contractis eâ causâ copiis in ipsum Imperatorem abusus est, rêmq̃ Catholicam, caput tum attollentem, vix non solo afflixit. Cum enim Lutheri hæresi esset infectus, ægréque pateretur eam premi, icto cum Henrico II. Galliae rege fœdere, eoque ad occupandas Imperii ditiones evocatô, ipse Cæsari ipsimet ex improvise insidias struit. Carolus prorsus imparatus, nec ab ingrato cliente mali quidpiam suspicatus, fugâ sibi consulit penè solus, quem Mauritius ad interiora usque Tiolis infectatus libertate multare non dubitasset, nî pii superi decrevissent meliora.

V. *Transactio Passaviensis.*

Imperator, ut rebus domi pacatis securus in hostem exterum, Gallum nempe, iret, qui occasione dexterrimè usus tres nobilissimos Lotharingiae Episcopatus Metensem, Tullensem, & Verdunensem in potestatem redegerat, cum Mauritio tandem res suas componere cogitur, agente maximè Ferdinando Rom. Rege Cæsaris fratre. Patavii igitur (A. 1552.) in has condiciones conventum est, *ut Principibus Lutheranis in perpetuam possessionem cederent Bona Catholicarum Ecclesiarum ab ipsis direpta: in Iudicio quoque Camera Imperialis, quod supremum est, post Cæsaris auctoritatem, in Imperio tribunal, non soli deinceps Catholici assessores agerent, sed etiam Lutherani &c. &c.*

Prima hæc fuit concessio bonorum Ecclesiasticorum hæreticis facta, urgente perduellium & intestinorum hostium æquè ac exterorum extrema necessitate.

VI. *Pax*

VI. Pax Religiosa.

Poterat hæresis devoratio tam optimo boldo esse contenta, si Hæresis, id est vitiosa doctrina non fuisset. Neque enim unquam, quæ vitiosa sunt, modum norunt. Ut igitur rebus suis artius consulerent, querelis ac turbis perpetuis hoc demum expoposcerunt, ut quæ infavorem ipsorum admisit transactio Passaviensis, eadem publica Imperii lege sancta ac rata haberentur.

Minis malisque cedendum rati Catholici in Comitibus Augustanis conditam *Pacem Religiosam* suis suffragiis comprobant, seu potiùs tolerant. (A. 1555.) Hac permittitur Lutheranis publicum per totum Imperium suæ sectæ exercitium; Bona Catholicarum Ecclesiarum eisdem adjudicantur; iidemque, ut prætendunt, à Jure & potestate Ecclesiastica summi Pontificis eximuntur.

Pacis hujus seu legis tabulis Carolus quidem nunquam, Ferdinandus verò Augustus Frater cum lacrimis subscripsit.

Qui Ferdinandus eidem legi inseruit *Reservatum* illud *Ecclesiasticum*: Frementibus licet Lutheranis, ac Catholicam Religionem antiquissima sua possessione deicere simul & semel contra omne jus, fasque volentibus. Reservato illo cautum erat, ut quisquis Episcoporum vel Prælatorum Catholicorum ad Lutheri sectam deficeret, Officio, Jurisdictione, Episcopatu seu præbenda excideret.

VII. Liber Interim, & formula Concordiæ.

Cæptum jam erat (An. 1545.) Concilium Generale Tridenti, cum suborita lues Pontificem coëgit illud transferre Bononiam: (A. 1547.) in-

vito Cæsare & Episcopis Hispanis. Cæsar ergo, quousque Concilium pristino loco liceret resumere, librum exarari mandavit (A. 1548.) à Julio Pflug Episcopo Naumburgensi, Michaële Sidonio Ep. Merseburgensi, & Joanne Agricola Islebio Concionatore Aulico Brandenburgico: quo libro sancta erant, quæ in rebus Religionis servanda in Imperio essent *interim* usque ad Concilii reductionem.

Improbavit eum librum Pontifex summus, tum quòd non competeret Cæsari res aliquas Fidei sua autoritate definire: tum quòd aliqua sacris Canonibus & institutis contraria eo libro, Cæsar permetteret, ut connubia Clericorum, aliæque.

Maximæ ex hoc libro inter ipsos hæreticos natae sunt tricae, quibus tandem sopiendis diu post proculus est liber seu *formula Concordiae*, edita an. 1580. auspiciis potissimum Augusti tunc Saxoniae Ducis & Electoris. Quanquam ne sic quidem in unam formam atque faciem coalescere potuit hæretica ista doctrina semper sui dissimilis.

VIII. *Concilium Tridentinum.*

Unicum hoc hæreticorum, aliorumque Novatorum asylum est provocare ad Concilium aliquod Generale celebrandum. Id ea de causa faciunt, quòd sciant, convocationem Concilii magni moliminis rem esse, & quandoque vix intra plures annos decerni posse, ob ingentes plerumque in eligendo idoneo loco, aliisque rebus necessariis constituendis difficultates. Inde moras quærunt hæretici & spacium disseminandæ interim suæ hæreseos.

Lutherus tum mox initio ad Concilium Generale provocavit, tum sæpe aliàs. Idemque importunissimè efflagitârunt Lutherani Principes. At
cùm

Concil. Trident. Unio Luthe. Calv. & Liga Cath. 193

cum tandem labore studioque Caroli Caesaris per-
motus Sanctissimus Pater Paulus III. Synodum Ge-
neralem Tridentum concivisset, adque illam per-
humaniter invitasset omnes Lutheranos, facta
liberrima disputandi copia, praestita plenissima
accedendi, recedendique libertate ac securitate
nemo tamen illorum comparuit. Qua re palam
toui mundo fecere, se non nisi ludere summos Or-
bis Monarchas: ideoque indignos, quibus ulla
unquam fides adhibeatur.

Cæptum est autem sacrum illud œcumenicum
Concilium 13. Decembr. An. 1545. Tridenti, quæ
urbs est Germaniæ, Italiæ finitima. Paulo III.
PP.

An. 1547. ob morbum translatum Bononi-
am.

An. 1550. reductum in urbem Tridentinam
à Julio III. PP.

An. 1552. ob motus à Mauritio ingrato Ele-
ctore in Cæsarem excitatos in Germania, & in Lo-
tharingia à Gallo, suspensum est.

Denique an. 1562. resumtum à Pio IV. eodém-
que Pontifice summo totius Orbis Catholici bono
conclusum. An. 1563. 4. Decemb.

IX. *Unio & Liga.*

Is est hæreticorum spiritus, qui nunquam
sibi constet, sed identidem turbas amet. Oderant
Lutherani Calvinianos hæreticos cane pejus &
angue. Verum cum animadverterent aut spera-
rent fore, ut Catholici demum superiores evade-
rent, si eosdem Calvinianos in societatem reci-
perent, omnium votis expetita est utriusque hæ-
reseos Unio. Unum erat, quod remoram nego-
cio facere videbatur, nempe Pace religiosa Lu-
theranis tantum: non verò Calvinianis indul-
tum esse suæ sectæ in Imperio exercitium. Probe
itaque agnovère Lutherani, tamali se actum

acturos, quamdiu Calviniani non eadem quoque lege ac jure gauderent. His accedebat, nihil remedium ad id impetrandum superesse: ergo, quod unum reliquum erat, audere aliquid ac vim tentare decernunt. Coitur Heilbronæ in Suevia, ac utrosque inter fœdus igitur seu *Unio*. (A. 1610.)

Quo animadverso periculo Catholici, ne se gniores essent pro veritate, ac illi pro turbulentis mendaciis, alio fœdere iisdem occurrunt, quod *ligam* dicere placuit, Ducisque provinciam demandare Maximiliano I. Bavar. Principi.

X. *Turbæ Palatino-Boëmice.*

Apertum erat per *Unionem* Jani templum: occasio tantum cruento de Religione bello quærebatur. Cum ecce eam sibi manu faciunt Lutherani & Hussitæ Boëmici.

Indulserat illis Rudolphus II Imperat. & Rex sectæ libertatem diplomate edito, quod *Literas Majestatis* vocabant, den *Majestäts-Brieff*. (A. 1609.)

Eas quidem valere jussit Mathias, Successor, attamen irritatus tum *Unione*, tum insolentiâ hæreticorum *Novas* sibi Ecclesias construendum contra privilegii sui vires, solo eas æquari jubet. (A. 1617.) Boëmi hæretici ad res novas spectant, comitia ipsi sua autoritate non salutato rege convocant. Ergo dehortaturus eos à manifesta factione Ferdinandus, (cui tanquam cognato suo Mathias Boëmiam cesserat, assentiente toto regno, & sacramentum eidem dicente) Pragam legatos mittit. A. 1618. Patuit ea tempestate, quam non pacem sed seditiones tantum spirarent, & quærerent hæretici. Subito enim facta manu insana multitudo arcem Pragensem superat, Legatosque Ferdinandi Regis sui Wilhelmum Baronem de Slavata, Jarislaum Baronem de Martiniz, &

& Philippum Fabritium à Secretis, comprehensos per fenestras præcípites dant altitudine 27. ulnarum, exoneratis incadentes aliquot sclopis. Verùm cùm fimeto inciderent, salvi se subduxerunt legati.

Hinc arma parant rebelles: inde Ferdinandus defensionem suæ Majestatis atque Religionis: quibus nempe spretis Boëmi spurium sibi regem poposcerunt (A. 1619.) Fridericum V. Electorem Palatinum Calvinianæ sectæ. Hic perurgente conjuge sua Elisabetha Jacobi I. Angliæ regis filia, feminâ ambitiosa ac nil præter coronas somniantē; hac, inquam, stimulante coronam Boëmicam malè delatam inconsultò accipiat.

Nec ociosi Boëmi suas in partes pellexere Moravos, Lusatos, Silesios, atque Hungaros, quorum plerique aut Luthero famulabantur, aut Calvino. Ferdinandi verò jamdum Cæsaris partes sustinebant Saxones, Boii, atque à Belgio Hispani.

Maximilianus Bavarix Dux collectis copiis, quas Principes Ligæ addicti subvehebant, Cæsaris auspiciis magno animo in hostes movet, eosque adortus in monte albo propiùs Pragam, delet, die 20. Novemb. A. 1620. eadem Dominicâ, qua Evangelium jubebat: *Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt DEI.*

Fridericus Palatinus præcipiti fuga ad Silesios primùm, inde ad Brandeburgenses mox ad Batavos tendit. Qui, quòd unâ tantùm hyeme coronam usurpârit, nomen inde tulit, Winter-König. Proscriptus à Cæsare 1621. provinciisque suis met exutus Moguntix tandem exilium cum vita finiit an. 1632. Electoralis dignitas cum magna ditionum parte concessa Maximiliano Bavarix Duci; cùm in belli sumtus, tum in præmium rei catholicæ è sententia gestæ.

XI. *Bellum Suecicum.*

Tricennale hoc bellum dicitur, si à primis suis incunabulis, seu turbis Boëmicis anni 1618. repetatur, gestum usque ad pacem Westphalicam an. 1648. *Suecicum* verò dicendum est posterioribus annis viginti, quibus Suecica arma ac fœdera ingentes omni Germaniæ calamitates pepererunt.

Res suas in Boëmia minùs è voto suo recidisse cernentes hæretici, ut tandem optatis potirentur, nempe Catholicos opprimendi, Calvinianos verò in societatem & participationem *Religiosæ Pacis* suscipiendi, novas turbas cient. Lavenburgi enim congressi (A. 1625.) Inferioris Saxoniae Status *Circulare* fœdus ineunt (*Creysß-Verfassung*) atque ne viribus essent Cæsari omnino impares, Danorum regem expeditionis Ducem constituunt, exterum Principem, hoc tamen colore utentem, quòd nempe Holsatiæ partem teneret, quæ Germanica & Imperii quædam provincia est.

Non tulit Cæsar exterum regem Caput fieri Circuli alicujus Imperialis, maximè in ipsum Cæsarem conjurati. Quare Tillio stratego suo in Saxones, Danosque movere jussu direptis aliquot præsidiis, memorabili victoria eosdem conterit ad Lutteram. (A. 1626.)

Quæ fuerit Dani & Fœderatorum intentio, facilè hinc discimus, quòd Angli, Batavi, Galli-que pecunias in belli sumtus suffecerint.

Tandem Ferdinandus Imp. *Edictum* illud *Restitutorium* proposuit, (A. 1629) quo hæreticos cedere jussit omnibus Bonis Catholicarum, Ecclesiarum, quæ *post pacem Religiosam* sibi arripuerant. Justissimum fuit illud Edictum. 1. Quia pace religiosa ea tantùm bona Lutheranorum potestati relicta sunt, quæ ante ea tempora occuparant: ergo, aliis ut cederent, justè mandatum est. 2. Præsertim cùm tot conspirationibus, & molitionibus me-

meruerint etiam prioribus bonis privari : nam molitiones illæ *pacem publicam* violare judicatæ sunt à Cæsare : & , lege Imperii , violatores pacis publicæ omnibus suis bonis sunt exuendi.

Nihilominus nunquam iniquiorem conditam esse legem , atque istud *Restitutorium Edictum* , clamitârunt hæretici , quare rebus suis consulturi , cum neque *Boëmica* auxilia , neque *Danica* satis momenti attulissent , demum *Suecicam* opem circumspexerunt.

Erat ea tempestate à Polonicis, Borussicisque bellis recens *Gustavus Adolphus* Suecorum Rex militiæ acer, qui anno à partu Virginis supra millesimum sexcentesium trigesimo , die Junii 24. in Rugiam , (*Rügen*) Pomeraniæ citerioris insulam , cum classe non admodum numerosa appulsus , funestum Germaniæ bellum intulit. Subitæ impressioni cessere primùm Pomerania , mox Brandenburgensis limes seu Marchia , ac Ducatus Megalopolitanus. (A. 1631.)

Animadversô autem , se non fore sustinendæ Cæsaris potentiæ, Gallicum fœdus quæsit & opes, quas ad Germaniæ cladem invenit esse in promptu.

Interea temporis Magdeburgenses seditiosa arma in Cæsarem corripuerant, dedignantes Leopoldum Austriæ principem , suum colere Antistitem locò Christiani Wilhelmi Brandenburgici dudum Exautorati. Cincta illico urbs , cum æquas conditiones nullas admitteret , coronâ tandem capta est à Tillio , ea militum commotione ac furore , ut ultra triginta civium millia tota cum urbe quâ incendiô , qua ferrô peremta fuerint 1631.

Magdeburgensium partes non obscurè secutus fuerat Elector Saxo , hætenus quidem fidus Cæsari, sed suæ tamen gentis amore in aliena abreptus consilia , cum natum suum Augustum in

Magdeburgensi mitiâ præ Austriaco auctum vellet. Accessit *Edictum restitutorium*, quô non contemnendam bonorum Ecclesiasticorum vim reddere Saxo jubebatur. At Lutheranus cum esset, non potuit non edictum illud execrari. Igitur Sueco sese jungit, certus ultima tentare potius, quam vellatum unguem Catholicæ rei concedere.

Mirum, quantum animi ac virium Suecis hinc accesserit. Certè commisso (die 7. Septemb. A. 1631.) ad Lipsiam prælio Gustavus rex Tillii exercitu magnam partem deleta, Franconiam, Palatinatum, Rhenique oram suæ ditionis fecit. Propius inde in Cæsarem moturus magnam Sueviæ partem, omnem denique Bavariam sub jugum mittit. Austria supererat, quam cum suis oppressum ibat Gustavus, eo consilio, ut augusta hac gente, & Catholicarum rerum unicâ columinâ è medio sublata, Germanici Imperii diadema sibi, suæque hæresi conciliaret. A. 1632.

At Wallensteinus (Tillio interim hostili glande necato) Militiæ præfectus facta in Misniam impressione Suecum è Bavaria simul elicit, simulque ab Austriæ vastatione abstinuit. Rex magnis itineribus Misniam repetens nihil cunctatus collatis ad Lutzenum signis Cæsarianos aggreditur: cum verò incautiùs ex acie in ulteriora se proriperet hostis explorandi ergò, trajectu glandis periit, an à suis inquietum hominis ingenium exosis, an ab hostibus? incertum. Ejus sonipes regio equite destitutus, sanguine tamen perfusus in castra se recipiens tanta vindictæ libidine succendit manipulorum animos, ut ancipiti licet Marte usi antea, Cæsareos tandem acie fuderint. A. 1632. 6. Novemb.

Poterat belli incendium cum suo fomite rege videri extinctum. Verùm duplici victoria elati Sueci latius etiam victricia signa circumtulerunt, Germaniam omnem ad incitas redacturi, nisi Ferdinandus

diandus Ferdinandi Cæsaris impiger gnatus, Hungariæ & Boëmiæ rex, posteaque Imperator, Wallensteinio in temperanda militia successus rem Catholicam restituisset, Suecis prope Nordlingam Sueviæ ingenti clade deletis. A. 1634.

Vario Marte dehinc pugnatum est, at Lipsiæ tandem sinistro. (A. 1642.) Torsteniohnius enim Suecorum Dux Leopoldum Wilhelmum Austriacum Ferdinandi II. filium, illum, cui olim Magdeburgensis mitra decreta erat, tunc verò Cæsaris summum belli Imperatorem acie profligavit. Nec felicior fuit Gallassius anno 1644 in Holatia.: & Hazfeldius an. 1645 in Boëmia.

Nec desuere Transilvani, quorum viginti quinque millia Suecis suppetias properarunt, cum odio gentis Augustæ, tum rei Catholicæ perdendæ studio ducti.

XII. Pax Westphalica & Risvicensis.

Fessa belli totque malorum omnis Germania pacem nullis non votis suspirabat. Ea tandem sancita est (A. 1648.) in Westphalia duplici quidem locò, Monasterii cum Gallis, Osnabrugæ cum Suecis; ita tamen, ut unum tantum fœdus idemque pactum esset, & haberetur, ejusque tabulæ in legum publicarum (*pragmaticas* dicunt) numerum referrentur.

His tandem votis suis damnati sunt hæretici, & quod hætenus tot in Imperatorem, Imperium, & Ecclesiam Catholicam machinationibus quæsierant, obtinuerunt. 1. Ut Calviniani *pax illa religiosa*, id est sectæ suæ exercitio, & honorum Ecclesiasticorum possessione æquè ac Lutherani gauderent. 2. Ut *reservatum Ecclesiasticum* etiam in sic dictos Episcopos Lutheranos extenderetur,

deretur, ut nempe & ii bonis exciderent, si ad Catholicam Religionem transfirent. 3. Ut omnia Ecclesiastica bona, quæ hæreticis hoc triennali bello fuerant abrepta, iisdem redderentur, omniâque in eum statum redigerentur, quo fuere Anno 1624. die 1. Januarii. 4. Ut non solum in Camera Imperiali, sed & in Consilio Imperiali Aulico jus diceretur vocatis in consilium A catholicis assessoribus: sed hoc etiam efflagitarunt, ut parem ubique vim, si non maiorem haberent ipsi ac Catholici in omnibus Imperii negociis.

Quantum præterea hoc pacto ex hæreticorum pervicacia natò afflictæ fuerint res Catholicæ atque Germanæ, difficile dictu est.

1. Secularisati sunt complures Episcopatus & Cœnobia; id est profanati, atque A catholicorum relictis manibus.

Brandenburgensis tulit Archiepiscopatum Magdeburgensem, Episcopatus Caminensem, Halberstadtensem, & Mindensem.

Brunsvicensis Cœnobium Walkenried, & Alternativam, ut vocant, in Episcopatu Osnabrugensi: ita videlicet, ut alternis Episcopus eligeretur nunc quidem Catholicus, eò verò emortuò A catholicus è Domo Brunswico-Luneburgica.

Hasso-Casselanus Abbatiam Hirsfeld.

Megalopolitanus Episcopatus Schwerinensem & Rzehurgensem.

Suecus Archiepiscopatum Bremensem, & Episcopatum Verdensensem.

Gallus retentis tribus Episcopatibus Lotharingæ Metensi, Tullensi, & Verdunensi Alsatiâ, aliâque Imperio abstulit. Quo quidem rei Catholicæ nihil decessit; Imperium tamen, & Domus Austriaca debiliores sunt effectæ ad resistendum hæreticis.

Quare Innocentius X. Pontifex maximus hoc fœdus rei Divinæ ac Religionis perniciosum im-

improbavit; fidemque à Catholicis datam nullius esse roboris palàm decrevit.

* *Pax Risvicensis.*

Ludovicus XIV. Galliae Rex infestis armis Palatinatum petierat. Multisque locis occupatis Catholica Sacra imperaverat, abrogato hæresis Calvinianæ usu. Positis verò armis pax Imperium inter & Gallos coaluit (A. 1697.) Rysvici, quæ villa est Hollandiæ Batavorum Provinciæ, haut procul distans Hagâ comitum, quæ Batavorum ordinum perpetuo Conventu celebris est. Instrumento pacis, *articulo quarto* conceptis verbis cautum est, *ut in locis per Gallos eo bello occupatis, & nunc restituendis Catholica religio sarta recta esset.*

Immanem sibi injuriam irrogari questi sunt hæretici, eumque articulum pugnare cum pace Westphalica, quæ rem religiosam limitibus anni 1624. circumcluderet. Nihilominus, cum Galli nihil aliarum conditionum admitterent, ratum habuerunt. Legati enim Gallici animadvertentes, A catholicis tantis animis pro sua secta instare, non minores & ipsi animos sumserunt pro tuenda sua antiquissima ac vera Religione. Cumque postularent hæretici Canonatus suis præconibus servandos, cordatè responsum est à Gallis: *Lutheranum Canonikum* in Gallia adeoque & Argentorati, quod Gallici tum juris factum est, nonnisi pro *monstro* haberi: neque vel regi, vel sibi ipsis unquam constitisse aut constare, quòd Præbendæ, & Canonatus, ac Beneficia Ecclesiastica ad alios possint, quàm ad Catholicos pertinere.

Ab illo tempore multa in Palatinatu turbârunt hæretici. Quin in ipsis Imperii Comitibus (A. 1699.) conspirantes inter sese Status acatho-

lici negarunt ullis deliberationibus sese accessuros antè, quàm quartus ille articulus Rysvicensis abrogaretur. Neque verò reapse accesserunt ante annum 1702. 12. Septembr. cùm bellum in Gallos denuo decerneretur, atque ita sperarent illi, unà cum pace Rysvicensi illum etiam quartum articulum deinceps sublatum iri.

Fefellit homines opinio. Etenim Pace *Badensi* (A. 1714.) illa Rysvicensis denuo confirmata cum suo 4. art. fuit. Quod quidem communitatæ pœnæ loco censerì posset; cùm hæreticorum Imperii fratres & sequaces, Angli nempe & Batavi tum priore illo bello, tum hoc posteriore Cæsaris partes deseruerint, solique cum Gallis in suam rem pepigerint. Ægerrimè tamen id accipere Acatholici, & exinde non cessant importunis quærelis Imperium, & Cæsareas aures onerare. Quid quòd variis in locis hic Borussus, illic Hanoveranus vindictam exactis Catholicis sumferint? (An. 1720.)

XIII. *Sollicitatio Græcorum.*

Hæretici augendis suis partibus intenti, præbèque scientes, Græcos seu Orientales à Romano-Catholicis per antiquo Schismate diffidere, sperarunt fore, ut iidem Græci odiò in Romanos ducti faciliùs Lutheranae sectæ subscriberent, quàm Romani Pontificis auctoritatem revererentur. Quæ res si ex sententia succederet, triumphum canebant hæretici, quippe quibus Ecclesia Orientalis inde ab Apostolis propagata suffragaretur.

Stimulante itaque Martino *Crusio* Tubingæ Græcarum literarum Magistro, aliisque, subornatus est Stephanus Gerlach Cæsareus ad Turcam Orator. (A. 1674.) Hic tam nobilem in se provinciam suscepit haut invitus, convenit Jeremiam Constantinopoli tum Patriarcham, Confessio-

cessionem Lutheranam Græcè à Melanchthone jam olim redditam obtulit. Jamque passim stabant Lutherani suam doctrinam Orientalis Ecclesiæ calculo esse probatam. Cui mendacio simul & vatræ hæresi obviandum ratus Jeremias Patriarcha tribus editis libris Lutheranorum ora oppressit: alii verò Episcopi coactis aliquot in Oriente Conciliis iisdem vestigiis institerunt.

Idipsum tentaverant Calviniani, qui Cyrilum Lucarem ære copioso instruxerunt, quo in Patriarchatum Constantinopolitanum involavit. Hic Confessionem Calvinianam suo nomine edidit; quam actutum in lucem promiserunt Calviniani Batavi, gloriantes insuper, imò mentientes, eum esse totius Orientis sensum. At verò Græci Episcopi re comperta Lucarem exautorârunt an. 1638. ejusque confessionem Calvinianam anathemate confixerunt. Lucar verò variorum scelerum reus judicum sententiâ in Pontum præceps actus est.

XIV. Schisma Anglicanum.

Fuerat hæcenus Anglia sanctitatis schola. Ejusque alumni monachi Germaniam etiam veræ Fidei adjunxerant.

Nec solis in monachis hæsit sanctitatis disciplina; sed plerique etiam Reges tam integri vitæ, tam pietatis fuerunt studiosi, ut eorum non pauci inter Divos relati exemplo esse possint suis in regno posteris.

Vestigia majorum suorum premens Henricus VIII. ea tempestate Anglorum Rex, cum primum Luderus attolleret caput, suo pte Marte librum elucubravit, quo hominis novas opiniones ac hæresin perstrinxit (A. 1519.) Laudavit institutum Leo X. PP. ac regem titulo *Defensoris Fidei* auxit.

Pòst verò in transversum actus à Pontificis obedientia palàm descivit: non veritatis ergo aut virtutis, sed libidinis atque ambitionis.

Catharina Ferdinandi Hispaniæ regis filia nupta quidem fuerat Arthuro Henrici VIII. fratri; sed cum eodem conjugē suo non nisi virgo vixit. Ambivit propterea ejus nuptias Henricus, Arthuro jam vitâ functo. Indulsi id, veniàmque legum Ecclesiasticarum fecit Julius II. PP. (A. 1509.) Inter hæc Rex in libidines pronus furtivis in amoribus habere cæpit has & illas è regio Gynæceo puellas, iisque etiam abuti; donec tandem suammet conjugem pertæsus à suo eam thoro abesse jusserit, ac repudiârit. Veneres nempe *Anna* cujusdam *Bolenia* hominem dementârunt; quæ quidem Anna ejusdemmet Henrici spuria filia fuisse creditur. Ad hæc Adulatorum turba regium scelus laudavit. Jungitur regi Bolenia; (A. 1533.) improbat Pontifex Clemens VII. adnitente quoque Carolo V. Imper. & Hispan. rege; persistit in sententia Henricus; jubet Pontifex dimissâ Boleniâ reduci Catharinam, minatur diras Ecclesiasticas.

At rex puellæ captus amore, ac aulicorum quorundam, hæresi Lutheranâ jamjam obfessorum suasionibus, non surda modo aure Pontificem excepit, sed omnem ejus obedientiam unâ exuit. Quin suo ac Senatûs (*Parlamentum* vocant) nomine decrevit, sese ipsum Anglicæ Ecclesiæ supremum caput, & Pontificem esse. (An. 1535.)

Joannes Fischerus Episcopus Roffensis, ac Thomas Morus Regni Cancellarius, aliique, qui nulla ratione adduci poterant, ut regis temerariis ausis subscriberent, capitis damnati sunt. Ecclesiarum ac Cœnobiorum bona fisco addicta; monachi, sacræque DEO virgines ad seculum & sa-
cri-

crilegas nuptias redire iussi, quique id nollent, crudelibus suppliciis è medio sublatis.

Cæterum Catholicum dogma palàm non immutavit, nec abjuravit Henricus, nec vel Lutheri, vel Calvinii hæresin ratam habuit.

Verum, ut est malè sani amoris comparata natura, non diu Amasio suo potita est Bolenia. In suspicionem enim adulterii adducta, recisa cer-vice pœnas dedit. (A. 1536.)

Tandem letali tentatus morbo dicitur consilia inisse de Pontifice & Romana Ecclesia sibi reconcilianda, nî aulicorum turba sufflaminâset negotium. Antè verò, quàm animam ageret, Catholico ritu S. Synaxin, à se priùs flexo poplite adoratam, suscepit.

Testamentò porrò Eduardum suum ex Joana Seymoura tertia conjuge Filium novennem regnorum hæredem scripsit, datis sexdecim optimatibus (catholicæ plerique religionis erant) qui pueri ætatem curarent, regnique negocia. Eduardo, si is præcoci forsitan fatò tolleretur, suffecit Mariam, suam ex Catharina Hispanica prima conjuge Filiam: Huic demum Elisabetham, quam ex Anna Bolenia susceperat.

His constitutis fatali necessitati manus dedit, ac tandem aulicorum coronam ultimùm circumspiciens, cum dicto: *Amici, omnia perdimus!* anticipiti fatò decessit. (A. 1547.)

A morte Henrici Eduardus Semerius Tutorum præcipuus, reliquis ab administrationis sparta exclusis pro sua libidine omnia solus egit, Eduardum regem juvenem Zvvinglii dogmate infecit, Petrum Vermilium Martyrem, Martinum Bucerum, aliósque Calvinianos evocavit, scholas iis publicas tradidit, juventutem eorum ab ore pendere coëgit. Cranmerus verò, quem Cantuariæ archipræsulatu auxerat Henricus rex Schismaticus, Aras Catholicorum evertit, San-
ctorum

Ætiorum Cælitum Icones indignè habuit, verbò, impiam hæresin iussit regnare. Id quod Regni Comitia (*Parlamentum*) anno 1547. missis per omnes provincias satellitibus, Episcopis, monachisque aut cæsis aut in vincula coniectis, perfecit.

Moriturus deinde rex Eduardus IV. tentavit quidem *Mariam* spe succedendi dejicere & Joannam Grajam reginam fore testamento iussit in gratiam Dudleyi Northumbrorum Ducis. Verùm *Maria* omnium ordinum consensu, & ex Patris Henrici VIII. tabulis regios fasces, capeffivit. (A. 1553.) Hæc Catholicam rem in Anglia restituit, consiliis usa Cardinalis Reginaldi *Poli* Pontificis Julii III. Legati.

Huic sine prole defunctæ illico subrogatâ est (A. 1559.) *Elisabetha* illegitimo Henrici Octavi cum Bolenia thoro sata. Illa Pontificem Paulum IV. ea de re fecit certiolem. Verùm Pontifex Natalium & matris Boleniæ, & Patris Henrici vitiò regno ineptam pronunciavit. Molestissimè id tulit femina: ac vindictæ locò Calvinianam hæresin palàm, ac summo studio revocavit. Quin, quod rideas, supremam in Ecclesia potestatem sibi arrogavit, qua Episcopos & sacerdotes crearet, Concilia cogeret, de summis fidei capitibus non cognosceret modò, sed decerneret. Nempe tales Episcopos & sacerdotes, talémque Ecclesiam talis decet Papa.

Motus feminae impotentia Pius V. Pontifex sanctus, eam regio nomine & honore excidisse pronunciat, omnesque subditos sacramento illi dicto absolvit; (A. 1570.) eandémque sententiam confirmavit Gregorius XIII.

Unum est præ ceteris facinus, quo *Elisabetha* documenta dedit, tum qua esset origine nata, tum quibus fidei, morumque principiis imbuta.

buta. *Maria* Stuarta Scoticis rebus Regina moderabatur. Hanc perfidi subditi non folio modò cedere, fed & patriâ extorrem effe jufferunt. (A. 1567.) Illa dignitati fuæ confultura *Elifabetham* adit, Agnatam nempe fuam. At misera fuique incauta, dum charibdim vitat, in *scyllum* incidit. Nam *Elifabetha* detentam carcere, latâ in exulem fupremi fupplicii fententiâ, ferali in pegmate Reginam feuri percuti jubet, idque carnificum manu ictu bis repetito; adhibito, qui *Mariam Catholicam* in hærefim pelliceret, præcone Calviniano; fed quem illa verbis ac labori pacere juffit. (An. 1587.)

Facinus toti orbi detestandum, & exemplum regio fanguini infestum diris omnibus detestatus est *Sixtus V.* & *Elifabetham* iterum maledictio Ecclefie univerfæ fubjecit.

At illa his etiam commotior nihil non egit, ut *Guefos*, feu *Batavos* Regis Catholici five *Hispani* jugum tum excutientes, idémque magno molimine audentes in *Gallia* Calvinianos, dictos *Hugonottas* pecunia, milite, armis juvaret. Hoc nempe didicerat è puro illo & pacifico *Lutheri* & *Calvini* Evangelio, Rebellium partes adversum fuos reges fufentare. Ac facile licet omniari, nihil mitioris fententiæ ab ea relatuos fuiffe Reges *Hispaniæ* & *Galliæ*, fi in eandem cum *Maria Scotica* fortem, & in *Elifabethæ* veniffent potestatem. Nihilominus feminam regio, cognatôque fanguine fumantem hæretici in *Sanctorum Albo*, feu *Calendario*, expuncto *Immaculatiffimæ Virginis Mariæ Conceptionis* fefto reposerunt?

Elifabetham excepit (A. 1603.) *Jacobus* hoc nomine IV. Scotorum, Anglorum verò I. Rex. cui *Mariæ Stuartæ* obtruncatæ filio hereditario jure regnum utrumque debebatur. Etâ ab eo tempore, quo à Fide defecit *Anglia*, nunquam regibus

gibus licuit esse in regno tutis. Funestæ fuere in Jacobum conjurationes Anglorum Catholicum regem dedignantium. Illa maximè *Pulveraria*: pulvere enim pyrio Curia, quò frequens Senatus ad regem convolare sol. tabat, clam magnâ copiâ subjecto ultimum ei exitium struxerunt, & patefactum deinde scelus impegerunt piis Societatis JESU Patribus. Ac si nesciret orbis Anglorum in suos reges animum?

Carolus I. Jacobi filius Scotos suos pejora indies tentantes mandatis coërcere dum niteretur, à tumultuante populo contemptum tulit, & repulsam. 1637. Laudavit id Parlamentum Anglicum, etsi Scoticarum rerum nulla ad idem cura pertineret. Nec multò post Hiberniæ proregem Comitem Straffordium virum apprimè Catholicum, regis autoritate res civiles ibi temperantem neci dediderunt (A. 1641.) Sensit Carolus à Prorege furorem grassaturum denique ad Regem. Maturâ itaque fugâ se subducens, cum arma suorum in se parari cerneret, collectis & ipse copiis causæ suæ justæ deesse non voluit. Fairfarius verò & Oliverius Cromvvelus perduellium antesignani eò tandem adegere regem, ut ad Scotos suos velut asyli causâ confugeret. Verùm hi, ne Anglis viderentur meliores, acceptis ducentis florenorum millibus Parlamento prodiderunt regem. (A. 1645.)

Hic subditi, rege suo causam dicere jussu, eò tandem impudentiæ progressi sunt, ut Carolum tanquam proditionis reum, ac publicum regni hostem latâ extremi supplicii sententiâ capite multârint carnificis manu, An. 1649. die 9. Febr. Num Catholicus obierit, num Aatholicus, anceps est. Dum viveret Aatholicam amplectebatur, moriens palàm testatus est, se in fide *Majorum* suorum animam agere.

Cæso rege, Carolóque II. filio exacto Crom-
vvelus regia potestate abusus est, sed *protectoris*
tantum nomine: (1653.) post illum etiam mali
corvi malum ovum Richardus Cromvvelius
(1658.) Sed hic dexteritate patri longè impar à
populo in ordinem redactus est.

Occasione illa bene usus Monkus quidam
Scoticorum armorum præfectus *Caroli II.* clam
studiofus, ea solertia ejus partes egit, ut eum in
regnum postliminiò reduxerit. (A. 1659.)

Nescit quiescere semel emota turba, præser-
tim cum potens sibi etiam contra regem videtur.
Caroli Frater Nicolaus Catholica Sacra amplexus
fuerat. Indignissimè id ferentes hæretici Angli
Edicto publico sanxerunt, (A. 1673.) ne quis
deinceps ad majora regni munia admitteretur,
nisi qui Synaxin Anglico ritu in Ecclesia aliqua
Anglica antè perciperet, unàque dicto jure-
jurando transubstantiationis dogma, seu
realem Christi in hostia consecrata præsen-
tiam abjuraret. Id jusjurandum vulgò dicitur
Uhd des Testis.

Carolus denique proximus jamjam morti
vocato P. Joanne Huddleston Monacho Benedi-
ctino ejurata hæresi in fidem veræ Ecclesiæ re-
ceptus, sacroque pastus viaticò animam DEO red-
didit. (A. 1685.)

Jacobus Caroli Frater & ipse Catholico dog-
mati dudum subscripserat an. 1676. Nec erat
per totam Europam quisquam, qui Jacobo huic
Coronam auguraretur. Verùm DEO regum æ-
què ac populorum Domino rerum momenta
temperante eodem mox die Rex salutatur *Jaco-
bus II.*

Angli Catholici regem suæ fidei nacli eidem
supplicarunt, ut illud Jusjurandum *Testium* anti-
quaretur; indignum dicentes, ut populus Angli-
cus à regni muniis arceret Catholicos, cum non
dubitasset regios honores decernere ejusdem re-
ligio-

ligionis affectu? Verum Jacobus ne recentem adhuc à turbis populum denuo concitaret, prudentiore consilio usus est. In legem jamjam redacta erat schismatica illa sententia, *Regem Angliæ simul esse Papam*. Religionis itaque curam sibi incumbere cernens Jacobus, simulque impossibile sciens, ut populo satisfaceret, si ipse sententiam in ejusmodi causis diceret, *Septem* constituit rerum Ecclesiasticarum Judices: qui profecto de collusionem non poterant esse suspecti, cum sex eorum fuerint Acatholici, unus demum Catholicus.

Hi cum Londinensem præfulem Acatholicum suam ipsius culpam officio ac dignitate exuissent, natum est illico populi murmur, Anglicanam libertatem periclitari quiritantium.

Increbuit vehementius rumor, ubi Innocentii XI. PP. Nuncius Angliam subiit, qualem à multo tempore non viderant Angli.

Nihilominus Rex non à Catholicis solum, sed à magna etiam hæreticorum parte, illorum nempe, qui se *Non-Conformistas* vocant, exoratus decrevit (A. 1687.) omnibus deinceps licitum fore, quacunque vellent religione liberè uti. Gratulati sunt regi de hoc decreto non modò nobiles regni, sed ipse Magnus Senatus.

Rem tamen etiam Parlamenti seu generalium Comitiorum autoritate fulciri optans, jussit coire proceres, & eos, quos populus mittere solebat. Verum acatholici ita dicti Archiepiscopi regis dicto se fore audientes palam negabant. Octiduo igitur à judicibus & Senatu in honestam dati custodiam, regio tamen mandatò dimissi, populum incendere, atque occultè in regem conspirare cæperunt.

In eia tempore Maria Eleonora è Principum *Estensium* gente Jacobi lectissima conjux puerum enixa

enixa est (1688.) *Jacobi* nomine donatum, præsentibus in conclavi Regina viduâ, omnibus Consilii aulici proceribus, Comitumque (*Milordos* dicunt) ac nobilium Matronarum utriusque Religionis magnâ frequentiâ. Hunc spurium ac suppositum esse fœtum criminati sunt malevoli; quòd certi episcopi huic partui non fuerint præsentés. Verùm Episcopi illi inobedientiæ ac motuum rei non poterant in conspectum regis & reginæ admitti. Nec potuit magnus aliàs præsentium numerus non sufficere ad testimonium de partûs sinceritate dicendum: quod etiã testimonium deinde die 1. Novemb. coram universo Senatu dictum, ratumque ab omnibus habitum est.

Crescente verò indies malevolorum numero, & ad Batavos migrantibus non paucis excitatus est in spem regni *Wilhelmus* Princeps *Arausicanus* (*Oranien*) Batavorum Gubernator, Gener licet ipsius *Jacobi* II. cujus sibi filiam matrimonio junxerat. Principi favit etiã *Fridericus* Brandenburgicus Elector, & Batavi classem amplissimam instruxerunt, qua in Britanniam ap- pulsus *Wilhelmus* (1688.) Socerum regem compulsi primùm conjugem cum filio parvulo clam hostium furori fugâ subducere in Galliam, aspera jam hyeme, 20. nempe Decemb. quam paucis post diebus & ipse eodem secutus est.

Fructum ingrati- tudinis in socerum *Wilhelmus* tulit soci- etati sceptrum cum regno Anglico, Scoticoque. Parliamentum verò sanxit neminem deinceps aptum fore Anglico sceptro, nisi Aca- tholicum, seu *Protestantem*.

Obiit *Jacobus* II. in exilio. an. 1701. 16. Septemb. Ejusque Unigenitus *Jacobus* III. ad Pontificem tandem confugit An. 1721. Eum vul- gò Aca- tholci *Pratendentem* nuncupant., aut *Equi- zem S. Georgii*.

Ceterum Wilhelmo Arausicano successit *Anna* (1702.) altera Jacobi II. filia, soror Jacobi hujus III. Eademum fatis sublatâ *Georgius* Ludovicus princeps Hannoveranus & Brunsvvicensis Elector, (1714.) cujus Mater Sophia tanquam Jacobi I. Neptis heres regni declarata à Parlamento fuerat an. 1701. Hic in Germaniam transmittens inopinatò extinctus est an. 1727. regnùmque reliquit *Georgio* filio.

Numerus II.

Hæresis Calvinii & alii errores.

Q. I. *Paucis velim expedias hujus hæreseos incunabula, & incrementa.*

Joannes Calvinus Novioduni in Galliis in-
fausta Lucinâ natus, (An. 1509.) sacris aris desti-
natus est à Patre. Verum ille venditis duobus
Beneficiis Ecclesiasticis vitæ liberioris fundamen-
ta jecit. Facile fuit sic in facinora primum faci-
norosa hæresi, Lutherana nempe imbui à Ger-
mano quodam Græcæ linguæ ibi locorum ma-
gistro. Parisiis evomere tentans, quod hause-
rat, virus, vix effugit rogam. Candente quo-
que lilio seu stigmatè humeros inustus (1542.) ob
crimen, cujus nomen aures & animus refugiunt,
autus tamen est projecti pudoris homo librum
edere, seu *Institutiones*, ex Melanchthone &
Oecolampadio maximam partem decerptas.
Vatri ingenitè tenebrio impuram, impiamque do-
ctrinam eleganti stilo exornavit, eo consiliò, ut
vel hac ratione lectores alliceret. In sociorum
numero præcipuos habuit *Vermonium*, *Ramaf-
forum*, & *Bonum Hominem*. Ipse demum de-
latus ad extrema, cum sibi moriendum sentiret,
actus in desperationem furere cœpit, atque Na-
tali-

talibus suis, suisque studiis maleprecari; huncque in modum inter blasphemias in DEUM sparsas miserè periit. an. 1563.

Doctrinæ ejus capita à Lutheri sensu plerumque non abludunt; hæc tamen suo opte Marte addidit homo ingeniosus: nempe 1. *Omnes, quibus vel hilum alicujus fidei adesset, certò certius salutem adepturos, quidquid deinde peccatorum alterius generis perpetrent.* 2. *Nullam homini esse libertatem, neque ei integrum esse, ut non peccet, sed necessario peccare.* 3. *Eucharistia Mystero Christum planè non contineri, sed nudam esse figuram ac significationem Christi.* &c.

Francisco II. rege Galliarum vitâ functo (1560.) Condæus regii sanguinis Princeps, regni-que administer, adnitente Henrico rege Navarræo, utroque Calviniana hæresi dudum infecto, connivente etiam Catharina Medicæa Regia Matre, altas radices hæresis egit. (A. 1562.) Totò passim regnò everta templa, imagines, Sanctorumque reliquiæ Vulcano datæ, nec petulantia & impietatis quidquam omissum est. At Carolus IX. prætextâ tandem positâ rebelles aggressus armis (1569.) omnem movit lapidem, ut ad saniora consilia revocaret populos, Nobilésque, qui interea cum hæreticis Germanis fœdus icerant.

Id temporis, Margaritâ Caroli sorore Henrico Navarræo in matrimonium collocatâ, nuptialia festa Parisiis agebantur. Qua die nempe S. Bartholomæo sacra, vigesima quarta Augusti ex condicito, regisque mandato ingens toto regno Calvinistarum seu Hugonotarum strages est edita, cui cædi nomen deinceps hæsit *der Parisers Hochzeit.* (An. 1572.)

Henricus IV. Borbonius ad sceptrum capessendum antè non est admissus, quàm hæresin, qua tenebatur, ejurasset. (1593.) Nihilominus

Hugonotis *Edicto Nannetensi* copiam fecit hæreseos exercendæ. (An. 1598.)

Edictum illud sustulit Ludovicus XIV. Præcones hæreticos, omnesque, quibus volupe non esset, valedicere erroribus, regno migrare iussit. (An. 1685.)

Q. II. Qui potissimum fuere hi, quos inserendis erroribus socios habuerunt Lutherus & Calvinus?

R. *Luthero* operam collocarunt hi, quos mox nominabo. Noveris tamen, iisdem cum *Luthero* nunquam ex integro convenisse in doctrina. Hoc enim habet hæresis, ut nunquam sibi constet. Eo solo consensere, ut Catholicam veritatem affligerent.

1. *Andreas Carlstadtus* vero nomine *Bodenstein* / simulatibus cum *Luthero* susceptis ad *Zwinglium* defecit.

2. *Philippus Melancthon* græco nomine, quod affectabat, dictus, sed suo *Schwarz Erbe*. *Augustanam Confessionem* finxit primum, ac paulò post refinxit, quasi lusus religio foret? Eruditus musis humanioribus, cum semel abreptus in errores esset, questus deinceps est, quantum eum pœniteret, quòd in messem Theologicam manum unquam misisset.

3. *Joan. Brentius*, *Tubingæ* professor.

4. *Lucas Osiander*.

5. *Cythereus*, *Suevus*.

6. *Martin. Chemnitius* *Brandenburgicus*.

Calvino succenturiati sunt.

1. *Joannes Oecolampadius*: sic græcè dici amavit, cum à patre vocaretur *Haupfwein*.

2. *Petrus Martyr* *Italicus*.

3. *Wolfgangus Musculus* *Lotharingus*.

4. *Henricus Bullingerus* *Helvetus*.

5. *Theodorus Beza* *Burgundus*.

6. *Joan. Buxtorffius*.

7. *Joan.*

7. Joan. Coccejus.

8. Joan. Dallæus Præco Parisiis.

Quæst. III. De Jansenistis multum fama
cantat. Dic, quod genus hominum sit istuc?

R. Cornelius Jansenius gente Belga, Doctor
Lovaniensis, tandemque Episcopus Iprensis in
Flandria Vir pius ac Doctus librum ediderat, cui
nomen fecit, *Augustinus*. Indulserat nonnihil
ingenio Cornelius cum in hoc tum in aliis, quos
non parvo numero elucubraverat, libris. Ejus
rei probè sibi conscius, cum ad extremam vitæ
lineam properaret, Superos, hominésque testa-
tus est, ut, si quid unquam scripsisset Catholico
dogmati utcunque adversum, pro non suo habe-
retur. Obiit contracta lue à subditis suis, qui-
bus peste laborantibus ipse Episcopus piissimè ad-
fuit. (A. 1638.)

Lectioni sunt ejus libri, atque repertæ in iis
quinque potissimum sententiæ, seu *propositiones*
cum Catholico dogmate subtiliter pugnantes. Non
potuit non Innocentius X. PP. censoriâ eas notâ
afficere, (1651.) obtestantibus id ipsum ple-
risque Galliæ Episcopis, quibus sincera doctrina
cordi erat.

At homines, ut fieri amat, doctrinæ quâ no-
vitate, quâ subtilitate capti, non Innocentii
solum, sed & sequentium Pontificum decreta
miris artibus eludere noverunt, dum tandem
Clemens XI. an. 1713. die Septembris 8. iterum
reprobârit centum & unam propositiones è libro
Quesnelii Galli, earumque aliquot è sententia ac
mente Jansenii intellectas. Data hanc in rem Con-
stitutio, cui exordium: *Unigenitus*.

Tum verò multi novarum rerum studiosi & pa-
lam & clam obstrepere, negare Pontifici id faciendi
autoritatem suppetere, denique ad Concilium ge-
nerale provocare. Constantiâ vero Pontificis

maximi, Regisque providentiâ immorigeros in ordinem redigentis, ac innumeris, quæ eam in rem periculosè susceptæ sunt, disputationibus modum facientis, quietæ tandem res sunt, etsi necdum ex asse compositæ.

Q. IV. Memini me de Quietistis aliquando audire. Sodes, quæ fuit horum origo, quis modus?

R. Michaël Molinos Cæsaraugustanus ex Hispania, presbyteri habitu abusus, sub pallio sanctitatis insigniter & turpis fuit, & impius. Duodecim ipsis annis sacra Exhomologesi conscientiae nævos eluere distulit, utut non cessaret quotidiebus ad aram facere.

Nunquam tota & ad extremum usque oculere sese hypocrisis potest. Prodidit se tandem Molinos Romæ in vigesimum secundum jam annum degens. Causam dicere jussus ea confessus est, quæ nemo vel à perditissimo speraret. Palinodiam igitur suorum errorum canere, ac tum carcerem, quoad viveret, subire necesse habuit. (A. 1687.) In ejus scriniis præter ingentem auri vim repertæ sunt epistolarum duodecim millia, quibus longè latèque sectæ suæ studiosos & ipse hortatus est, & ab iis salutatus.

Cardo errorum ejus in hoc agebatur: *Animum exercitatione quadam interna DEO velut affigi debere per contemplationem. Quo semel abiectio nulum deinceps esse scelus corpore vel sensu perpetratum, quò à DEO, ejusque gratia sejungi jam amplius homo posset.* Egregia scilicet doctrina, quæ dum animam dicit *quiescere*, nullum abhorret nefas. Ab illa itaque, quam stultè sibi finxerunt, quiete *Quærestarum* sibi nomen hauserunt, quotquot perditæ doctrinæ manus dedere.

§. VI.

Viri Illustres.

Q. *Plenâ manu prodas velim, si quos possumo hoc ævo melior Phæbus amavit, viros inquam doctos.*

R. Nunquam à condito orbe tanta superbi-
vit doctrinæ feges, quanta duobus abhinc seculis.
At ego non plenâ manu eos edam, sed parcâ tan-
tùm. Nam si nescis, omnium hac ætate docto-
rum nomina ac lucubrationes percensuro nec
centum majoris folii volumina suffecerint. Itaque
paucissimos accipe.

1. *Franciscus Ximenes à Cisneros, Hispanus, Franciscanus, S. R. E. Card. Archiepiscopus To-
letanus Hispaniæ totius Prorex summis regni
temperandis negociis summam adhibuit in omni-
bus linguis ac literis doctrinam. Edidit præfer-
tim Biblia Polyglotta, seu multarum lingua-
rum, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, Græcæ &c.
(Obiit. A. C. 1516.)*

2. *Desiderius Erasmus patriâ Roterodamus
Belga, suo nomine dicendus Gerardus Gerardi.
Grammaticorum sui ævi facile princeps. Studio-
sissimus rerum antiquarum plurima sanctorum
Patrum scripta è tenebris ac pulvere producta pri-
mus ipse typis excudi fecit. Verùm cum Theo-
logicâ scientiâ fermè destitutus esset, in iis cen-
sendis sæpiusculè hallucinatus est. Ceterùm ve-
rò Græcæ atque Hebraicæ peritus. In Lutherum
quoque calamus strinxit. (An. 1526. obiit.)*

3. *Thomas de Vio patriâ Cajetanus Cardina-
lis Theologiæ scientiâ, editisque tam in facram
Scripturam, quàm in D. Thomam Commenta-*

rius Clarissimus. Is ipse est, qui Lutherum ad dicendam causam evocatum Augustæ Vindelicorum audiit; Ordinis Prædicatorum seu Dominicanorum illustre decus. (Ob. A. 1534.)

4. Julius Cæsar *Scaliger* Italus, & Patre etiam major Josephus *Scaliger* natus in Gallia eruditionis reconditæ veluti quidam dii sunt habiti. (Ab an. 1535.)

5. Polydorus *Virgilius* Urbinas Italus, qui Poëtarum principis stirpe gloriatur, concinnato de *Rerum Inventoribus* eleganti libro nomen sibi peperit. (Ob. a. 1555.)

6. Paulus *Manutius* Aldi Romæ Typographi eruditissimi filius, Tullianæ eloquentiæ æmulus. Hic Doctrinæ Christianæ librum, seu Catechismum à Concilio Tridentino Italicè conscriptum Latinitate donavit. (An. 1560.)

7. Ludovicus *Blossius* sanguine clarus apud Belgas, sed clarior virtute scriptisque piissimis libris, Græcæ insuper & Hebrææ gnarus, Lætienfi Cænobio Benedictino Abbas moderatus est. Carolo V. Imp. præcipuo in amore ac deliciis fuit. Ob. an. 1566.

8. *Sixtus Senensis*, patre Hebræo editus, sacrae D. Francisci familiæ accensus, eidem cum munusculum remisisset, hæresin quoque Calvinianam amplexus est. Deprehensus, rogoque jamjam addictus Pii V. postea Pontificis operâ in libertatem ac Ordinem Dominicanorum assertus est. Quem ipsum quâ singulari doctrinâ, quâ pietate illustriorem reddidit. (Ob. 1569.)

9. *Benedictus Arias Montanus* Hispalensis, omnium penè gentium linguis ac literis instructissimus, quatuor novissimi annorum labore molitus est (A. 1572.) mirandum opus Bibliorum Antverpiensium, quæ Pentaglotta sunt, nempe Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Syriacæ, ac Latinæ. (Ob. an. 1575.)

10. *Cornelius Jansenius* Gandavensis Episcopus. Quem eo consilio hoc loco nominavi, ut alium hunc esse scias ab illo Jansenio *Iprensi*, qui Jansenistarum Novitatibus ansam dedit. (Ob. 1576.)

11. *Joan. Ludovicus Vives* Hispanus, patriâ Valentinus. Mariæ, Angliæ deinde reginæ, juventutem moderatus est 1522. Ad artium ac scientiarum meliorem modum plurimum operæ ac momenti attulit. (Ob. a. 1537.)

12. *Cæsar Baronius*, Soræ natus in regno Neapolis. Congregationis Oratorii presbyter, quos vulgò *Nerianos* dicimus. Primus Historiam Ecclesiasticam continuo filo uberrimè prosecutus est. Cui exornandæ 30. annos impendit. Ob. 1606.

13. *Petrus Canisius*, Belga Noviomagensis. Societatis JESU per Germaniam superiorem primus Provincialis. Illique nihilo inferior *Henricus Canisius* frater, qui sacros Canones in Academia Ingolstadii docuit, antiquitatis præterea & historiæ studio celebris. (Ob. 1597. Petrus.)

14. *Justus Lipsius* Belga Romanis præcipuè rebus explanandis, & Stoicorum philosophiæ illustrandæ, nec non Politicæ doctrinæ manum summo cum omnium plausu admovit. Dicendi verò genere usus est, quod non facile quispiam imitetur. (Ob. 1606.)

15. *Robertus Bellarminus* Politianus Patriâ, gente Italus, Dignitate Cardinalis, vitæ instituto JESUita. Eò fuit, in rebus sacris maximè sed & aliis omnibus, ingenio, eâ doctrinâ, ut *Augustino* non multum inferiorem, atque præcipuorum Ecclesiæ Doctorum numero accensendum non pauci judicarent. (Ob. 1621.)

16. *Jacobus Gretserus* Suevus Societatis JESU. Historiæ ac literarum Græcarum velut quædam Pharus; Professor Ingolstadii. (Ob. 1626.)

17. Fran-

17. *Franciscus Bacon*, Baro de *Verulamio*. *Elisabethæ Anglorum Reginae* carus, dein *Jacobo* regis totius regni Cancellarius. Vir summæ mediæ inter negocia eruditionis, maximè in rem literariam meriti. (Ob. 1626.)

18. *Jeremias Drexelius* *Augustæ Vindelicæ* natus, *IESuita*, & *Serenissimo Bavariæ Duci* à *Concionibus*; politiores, quibus pollebat, *Musas* ad sacra argumenta transtulit, quæ plurima persecutus est felicissimè. (Ob. 1628.)

19. *Dionysius Petavius* *Aurelianensis Gallus IESuita* nullo non doctrinæ genere, sed maximè *Chronologiâ* celeberrimus (Sub an. 1636.)

20. *Cornelius Cornelii à Lapide*. *Belga*. Quo nemo uberius sacras literas est interpretatus. (Ob. 1637.)

21. *Aubertus Miræus* *Bruxellensis*, *Cathedralis Ecclesiæ Antvverpiensis* Decanus multorum *Chronicorum* solertissimus conditor. (Ob. 1640.)

22. *Hugo Menardus* *Blessensis*, in *Virdunensi S. Vitoni cœnobio* *Benedictinus* monachus, parens velut & instaurator literarum in *Congregatione Gallica*. (Ob. 1644.)

23. *Hugo Grotius* *Delphis in Hollandia* natus. Quatuordecim non plus annos natus *Philosophiam integram* propugnavit, cum jam octennis eleganter carmina pangeret (Ob. 1645.)

24. *Famianus Strada* *Romanus IESuita* *Belum* illud, quo *Hispani rebelles sibi Batavos* domitum ibant, eâ diligentia sibi describendum sumsit, ut primo duntaxat volumini viginti ipsos annos consecrârit. Nemini dubium esse debet, quin summis præconiis digna sit ea historia: ut ut *Caspar Scioppius*, *Grammaticus* quidem nobilis, sed infensò in *Societatem animò*, libellum ediderit *Momicum*, quo *Famiani phrasin ac Latinitatem* indignis modis habet. (Ob. 1649.)

25. Ioannes *caramuel* Hispanus. Abbas Benedictinorum Montferratenium Viennæ, inde etiam Pragæ, post Episcopus Vigevitanus. Miri vir ingenii, nulliusque doctrinæ expers, sed Dialecticâ præcipuè disciplinâ ad miraculum subactus. (Sub an. 1679.)

26. Iosephus Saënz de *Aguirre* Hispanus Benedictinus, Purpurâ, in eruditionis præmium, donatus ab Innoc. XI. (1686.) Philosophiæ utriusque, Theologiæ, iuris, historiæque peritissimus. Diem obiit 19. August. an. 1699.

27. Cælestinus *Sfondrati* Lombardus, Gregorii XIV. ex Fratre nepos. an. 1656. Studiorum rudimenta duodennis fecit in Monast. S. Galli, Germanico. Adlectus quin imo in ascetarum ibi numerum, primùm Campidonæ, inde suæ domi Philosophiæ, Theologiæ, ac Iuris Canonici ludum aperuit. Id ipsum cum Salisburgi faceret, ea fuit discipulorum audiendi virum cupido, ut amplissimâ licet aulâ numerum tot scholarium respiciente, admotis scalis per fenestras etiam Doctoris verba exceperint. Hinc rusticam plebem parochus erudire iussus, mirâ id modestiâ, mirâ etiam sollicitudine executus est. Principis deinde, id est, Abbatis S. Galli auctus honore auxit etiam ipse tam vitæ sanctitatem quàm eruditionem, ut non potuerit sibi ab eo in supremum Ecclesiæ senatum adsciscendo temperare Innocent. XII. an. 1695. 12. Decemb. Obiit Romæ 1696. 3. Sept. In ejus Libris nescias an eruditionem, an Styli gratiam majori in pretio habeas?

28. Ioannes *Lucas d' Achery*, Picardus Benedictinus Congregationis S. Mauri in Gallia, quanta sit doctrinæ laude maclandus, vel ex eo solo metiamur, quòd *Mabillonis* occasio & Dux eruditionis fuerit. (Ob. 1685.)

29. Iosephus, Paulus & Franciscus *Mezgeri* fratres germani, Benedictini ac Professores Salisbur-

burgensis Academiae, Historicis, Theologicis-
que Scriptis nominatissimi (An. 1690.)

30. *Joannes Mabillon*, Is est, quem ætas
proximè lapsa eruditionis principem adorat, cui
omnis Doctorum chorus fasces lubens submittit,
& quem eruditorum nemini licet ignorare. Vico
Saint Pierre-Mont in Campania Gallica editus
1632. sancto Benedicto nomen dedit, an. 1654.
acutissimis initio Capitis doloribus vexato Litera-
rum studia ne à longè quidem attingere licuit ad
annum usque 1663. quo Lucae d' Acherio jam
tum senilaborum non tam tyro, quàm mox so-
cius, & Magistro ipso major adjunctus est. Fuit
ille vir lectionis infinitæ, scriptionis plurimæ,
memoriæ tenacissimæ, ac judicii præsertim ab
omni ferè hallucinatione eximii. Quidquid sty-
lo aggrediretur, ea dexteritate persecutus est,
ut nemo se id facturum melius speraret. Cum
verò omnes doctrinæ magnitudine infra se de-
spiceret, modestiæ in omnes, atque in superos
pietatis extitit integerrimæ. Eo piissimis fatis
extincto (A. 1708.) nemo fuit in tota amplissima
Urbe Parisiensi alicujus sortis, qui non ad spectan-
dum celebratissimi viri funus certatim accurreret.
Panegyricus, qui eidem à Regia scientiarum Aca-
demia dictus erat, typis confestim mandatus est,
unicò hætenus exemplò.

31. *Theodoricus Ruinartius Remensis Be-
nedictinus Mabillonii socius ac suppar.* (Ob.
1709.)

CA-

CAPUT VII.

Observationes in Historiam Ecclesiasticam, ejusdem usus, & quid maxime ex ea notandum?

Quæst. Quid me oportet ex Historiæ Ecclesiasticæ notitia discere.

R. Plurima quidem: Nempe disces Divinam Providentiam in regenda, conservandâque sua Ecclesia. Disces Omnipotentiam è tot miris in ea patratis. Disces ab exemplis sanctorum virorum vitæ integritatem: Concipies quoque ardorem quemdam eorum imitandi doctrinam, ac pro Ecclesia adversus hæreticos standi.

Unum tamen est, cui præcipuè advertere animum debes: Solam nempe Ecclesiam Catholicam esse Veram. Itaque lectione & studio istius Historiæ firmari te oportet in Religione Catholica, hæreticorum verò errores & fraudes nôsse simul, simul & detestari.

§. I.

De Summis Pontificibus.

Quæst. Quid observatu est necessarium de Pontificibus Romanis?

R. I. Petrus Apostolus à Salvatore Ecclesiæ Autore constitutus est Ecclesiæ in terris caput & fundamentum, quando conceptis verbis non dubitavit decernere: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi

non praevalerunt adversus eam Matthæi cap. 16. Nisi enim scriptum leges. *Tu es Luder, & super &c.*

2 Hæc potestas, omnisque Petro concessa facultas etiam in Petri Successores necessario transit. Neque enim Ecclesiam talem constituit Christus, quæ in Petro staret, illo deinceps emortuo deficeret. Oportebat ergo & à morte Petri esse, qui Ecclesiæ fundamentum & caput esset. Hoc non fuit alius quisquam, omnium verò minimè Lutherus, aut Calvinus; sed soli, qui Petro legitime succenturiati sunt, Pontifices.

3. Uti potestatem, ita non minùs doctrinam ab Apostolo (qui à Christi ore eam traxit) accipere hi Pontifices: atque in hoc consistunt *Traditiones* illæ quàm veræ ac necessariae, tam modernis hæreticis invisæ. Necessarias autem dixi; cum omni dubio vacet, non omnia, quæ Christus gessit & docuit, *Scripta* planè esse, sed multa ore tenus tantùm tradita. Nihil enim prorsus obscuritatis habent illa Joannis Evangelistæ verba, Joan. cap. 21, *Sunt autem & alia multa, quæ fecit JESUS: quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Profectò non capit ea Lutherus cum suis, sed *scripta*, *scripta* vult exhiberi, non *tradita*.

4. Quapropter eis, qui in Ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum Episcopatus successionem charisma veritatis certum secundum placitum Patris (Christi) acceperunt; reliquos verò, qui absistunt à principali successionem, & quocunque loco colligunt (seu congregant sibi Ecclesiam vel sectam) suspectos habere, vel quasi hæreticos, & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos, aut rursus ut hypocritas, quæstus gratiâ & vanæ gloriæ
hoc

hoc operantes. S. Irenæus L. 4. contra hæreses cap. 43.

Edant hæretici origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successionem ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis vel Apostolicis viris habuerit autorem & Antecessorem. Tertullianus Lib. de Præscriptionibus. cap. 32.

§. II.

De Ecclesiæ Propagatione.

1. Ipsa Christianæ Doctrinæ seu Ecclesiæ in omnes mundi plagas disseminatio Nomen *Catholica*, ist est, *Universalis* eidem conciliavit. Cum eadem non modò in omnem partem se se extendit, sed insuper, quòd summi ad veritatem momenti est, in omnibus & ubique sit eadem, ejusdem Fidei ac Doctrinæ; cum interim hæreses in Angulo aliquo orbis delitescant; vel, si etiam latius extenduntur, nusquam ac nunquam sibi consentiant, nec in eadem sæpè domo.

2. Ita præclarum est hoc *Catholica* seu *Universalis* Ecclesiæ nomen, itaque invidiosum, ut omnes hæreses sibi illud acquirere semper contenderint. Admirandâ verò DEI Providentiâ factum est, ut nulla unquam Ecclesia *Catholica* dicta, æstimatâque fuerit, præter istam Romanam, cui nos adhæremus, à Petro descendentem.

Perस्पicium est, dolorem proprium causam Ecclesiæ non putandum, nec stomachum unius hominis (seu indignationem ac turbas Lutheri) imò per illum aliorum Generali Ecclesiæ vocabulo nuncupandum. S. Hieronymus Epist. 62. ad Theophylum adversus Joannem Hierosolymitanum.

Catholica nomen non sine caussa inter tam multas haereses sic ista Ecclesia sola obtinuit, ut, cum haeretici se Catholicos dici velint, quarenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam veniatur? nullus haeticorum vel Basilicam suam vel domum audeat ostendere. S. Augustinus contra Epistolam Manichaeorum, fundamentum dictam.

Sicubi audieris eos, qui dicuntur Christi, non à Domino JESU Christo, sed à quoquam alio nuncupari, utputa Marcionitas, Valentinianos, Montenses, Campitas (Lutheranos denique, Calvinianos, Quietistas &c.) scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse synagogam. Ex hoc enim ipso, quod postea instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros Apostolus prænunciavit (Antichristi praecursores & socios: erunt homines se ipsos amantes &c. Epist. 2. ad Timotheum cap. 3.) Nec sibi blandiantur, si de Scripturarum capitulis videntur sibi affirmare, quod dicunt: cum & diabolus de scripturis aliqua sit locutus; & scriptura non in legendo consistant, sed in intelligendo. S. Hieronymus contra Luciferianos, fine.

S. III.

De Persecutionibus.

1. Ex his & Christianorum incredibili constantia, quorum millena millia exquisitissimis tormentis enecari maluerunt, quam à Christi fide & Ecclesia Catholica deficere, ex his, inquam, veritatem Catholici dogmatis necessario colligere est. Nisi verum esset Evangelium, nunquam sanguine defenderetur. S. Hieronymus Epist. 150. ad Hedibiam.

2. Persecutionibus tantum abest Ecclesiam defecisse, ut potius immensa incrementa cepcrit.

rit. Aut non manifesta se tum Dei Virtus contra odia humana porrexit, cum tantò magis Christus predicaretur, quantò magis predicari inhiberetur? S. Hilarius cōtra Auxentium. Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, lanciabantur, trucidabantur, & Multiplicabantur. S. August. L. 22. de Civitate DEI. cap. 6. Nec ullus tamen martyrum inventus est, qui pro *Luthero* aut *Lutherana* reformatione passus esset, sed omnes pro *Catholica* fide.

§. IV.

De Doctrina.

1. Doctrina semper in Ecclesia Catholica eadem fuit, sibi que constans. Vide, quæ initio dicta sunt. cap. 1. §. 5.

2. Ergo Licet nos, aut Angelus de celo (ne dicam Apostata monachus Lutherus) vobis evangelizet, præterquam quod evangelizavimus vobis, Anathema sit! Hæc Pauli est sententia, ad Galatas cap. 1. Aliud autem evangelizat, qui peiusse dicit de cetero mundo Ecclesiam, & in parte Donati (Lutheri aut Calvinii) in sola Africa (Germania, Anglia) remansisse dicit: Ergo Anathema sit! S. August. Lib. de Unitate Ecclesiæ.

Cur post quadringentos annos (imò post mille supra quadringentos ò Luthere) docere nos niteris, quod antè nescivimus? Cur profers in medium, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Usque ad hanc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. S. Hieronymus Epist. 65. ad Pammachium de Erroribus Origenis.

§. V.

De Hæresibus.

1. Unde natæ fuerint hæreses dictum est. *cap.*

1. §. 6.

2. Quibus argumentis in Lutheranam præcipuè sit utendum *capite* 7. § 5. cùm de Luthero sermo erat. Eorum non pauca contra reliquos etiam hæreticos faciunt. *Vid. etiam c. i. §. 5.*

Q. 7.

3. Omnes recens natæ hæreses prætenderunt, se Ecclesiam reformaturas. At quid hoc rei est? cùm unus nigrum dicat, rubrum alter? Arius Filium DEI Patre minorem dicit, Lutherus negat. Calvinus abnegat Christum ulla ratione in Eucharistia reapse præsentem esse: Lutherus eum tum, quando à manducantibus sumitur, advolare asserit. Denique quod alter hæreticorum asseverat, alter pernegat. Et nihilominus eorum quivis audet gloriari de doctrinæ Ecclesiasticæ reformatione & veritate?

4. Cùm tot prodierint hæreses Ecclesiam reformaturæ, earum nulla ætatem tulit, sed defierunt cum tempore omnes: Catholica interim Ecclesia inter hæresum ruinas stat, stabitque, dum etiam istæ paucae, quæ residuæ sunt, hæreses cadant.

5. Blandiuntur Principibus hæretici, eorum imperia fore firmiora, si ejuratâ catholicâ Ecclesiâ, ejusque legibus, raptis quoque Ecclesiarum bonis, Pontificis obedientiæ renunciarent. Verùm quàm felici eventu, docent clades in Gallia, Germania, & Anglia: Diffidium perpetuum in Imperii Comitibus, quod Catholicis movent hæretici; quodque diffidium solum efficit, ne Germani

mani sint invincibiles. Nunquam Anglia tam nefanda in regum suorum Caput & sanguinem ausa est, quàm postquam evasisset hæretica &c. &c.

§. VI.

Viri Illustres.

1. *Sanctitas* in Ecclesia nunquam defecit. Prima quidem ætate Martyrii occasione, & Apostolorum exemplo fuere longè plurimi sancti viri, ac feminae. Siquis verò postremis etiam annis Religiosos ordines consideret non minorem numerum inire licebit. Fac enim in singulis monasteriis, aut religiosis cætibus singulos tantum seu unum versari DEO singulariter servientem ac charum: prò quantus, si colligas, numerus nascetur?

2. *Eruditio* suas passa est vices, nunquam tamen penitus extincta est. Prima quidem ætas trium seculorum simplex potius, quàm docta audit. Altera *Doctorum* est. Gothis verò, aliisque Barbaris omnia suisque deque agentibus, Romano Imperio scisso, verbo, turbulentis temporibus gravem paulatim labem traxit eruditio.

Ordo quidem D. Benedicti jam inde ab incunabulis juventutis eruditioni sese dicavit, Scholas publicas, & Academias cum suis in Monasteriis, tum etiam extra illa aperuit: at iisdem, quas dixi, turbis non rarò & ipse fuit interpellatus.

Illum excepit ordo Prædicatorum S. Domini, ac nonnullarum, imò multarum scholarum possessionem cepit.

Ab illo verò tempore, quo Constantinopoli à Turcis captâ Græci unà cum libris suis etiam doctrinam ad nos in Exilium deportârunt, erigere demum caput eruditio cepit; cui sustollendæ hu-

meros supposuerunt præter alios complures Franciscus Petrarcha, Erasmus, Scaligeri &c.

Demum extremo tempore inclyta IESU Societas hunc sibi laborem velut proprium fecit, occupatis plerisque publicis Scholis.

At in Gallia præter alios eruditionis, omnisque doctrinae laude celebres seculò nuper lapsò Monachi Benedictini præcelluere, & adhuc præcellunt.

Quid quòd hodie Barbaræ gentes, quibus ab hinc paucos annos vix elementa literarum satis nota fuerant, nunc ingenium exercere gaudent. Moschi, inquam, & alii?

Ipsæ Turcarum Sultanus, utut genti Turcicæ, literarum studiis interdictum sit à Mahumede, Typographeum Arabico-Turcicum constitutus dicitur hoc ipso, quo hæc scribo, die: additurus paulò post etiam Græco-Latinum?

Quid hæc sibi volunt? Quid si DEUS illustret hanc gentem, ut agnita veritate ineptissimæ suæ legis nugas excretur, atque mitescat in externos & Christianos?

Quid verò si literis imbuti Turcæ, iis facti astutiores, abutantur in perniciem rei Christianæ? Est sanè, unde id liceat formidare, vel ex eo, quòd Apostatarum operâ in hoc eruditionis negotiò utatur Turca. Sunt apostatæ Christianis multò quàm ipsi Turcæ infensiores: & ii maxime, qui è

Batavis, Anglis, aliisque hæreticis ad Turcicam impietatem defece-
rint.

In Omnibus Glorificetur DEUS.

Liber Primus
HISTORIAE
PROFANÆ.

*A Mundi Ortu ad Impe-
 rium Augusti Romanorum Monar-
 chæ, circiter natum Salvatorem.*

Quatuor hætenus extiterunt vasta Imperia at-
 que summa, quæ *Monarchiarum* vocabulo vulgò
 dicuntur. Nabuchodonosori dormienti has Mo-
 narchias monstravit Deus in imagine Statuæ ma-
 gnæ, cujus *caput* aurò constabat; *pectus* & bra-
 chia argentò; *Venter* & femora ære. *Tibiæ* ferrò, pe-
 des extremi partim ferrò, partim lutò. Daniel dein a
 DEO submissus ænigma sic evolvit, dicens, quatuor
 monarchias hæc statuâ designari. prima harum
 (*Assyria* erat) aurea: altera (*Persica*) argentea:
 tertia (*Græca*) ærea: quarta (*Romana*) ferrea.
 Quæ ipsa ad extremum divisa, mixta, atque hinc
 infirmior futura esset; id quod nunc in Romano
 Imperio experimur, ut alibi dicemus.

CAPUT I.

Prima Monarchia ASSYRIORUM

*ad Cyrum , & Persicæ Monarchiæ
incunabula anno Mundi 3401. ante
Christam 559.*

QUæstio I. Sæpe curiositate ductus nôsse optavi,
qui primus rex , aut quando fuerit ? Tunc
me hac ambiguitate expedies ?

R. Præferam tibi facem. Aures præbe nar-
ranti. 1. Cum *Adamus* ille Protoplastes terram
coleret , ad cataclysmum usque nemo Rex audie-
bat , nemo in alios sibi arbitrium sumebat.

2. A Diluvio , *Cham* Noëmi Patriarchæ de-
gener filius , quod habuerit contemptui paren-
tem , id imprecationis sibi promeruit , ut *Servus*
cum posteris suis esset. Servire non posset , nisi
esset , qui dominaretur. Itaque vindictâ Numi-
nis factum est , ut homo libertati natus deinceps
seu regibus seu tyrannis morem gereret , quia no-
lebat Parentes eô , quô oportebat , cultu pro-
sequi.

3. Cæpit enim alter alteri primùm invidere,
post infidias struere , denique alios suæ potestatis
facere & mandatis suis obnoxios. Inde cum quis
hominum non spernendam manum suis velut sub
signis numeraret , crevit dominandi libido , ut
etiam vicinos vellet habere dicto audientes ; nec
vicinos modò sed longius quoque remotos.

4. Quisquis ergo hoc pacto quasi frenum im-
posuisset populis , *Rex* dicebatur , vario quidem
nomine , pro cuiusque idiomatis genio ; sensu ta-

men

men eodem, hoc nempe ut Dominum eum omnes intelligerent.

Q. II. *Quis demum fuit ille, qui præ aliis hanc sibi spartam sumsit?*

R. *Nemrodus* is est Chami illius nepos. Quem conceptis verbis sacrae literae docent *Babel*, seu Babylonem urbem condidisse, ac potentiae limites latè protulisse. *Genesis cap. 10.*

Q. III. *Estne istud Imperium Assyriacum?*

R. Non placet hoc rerum peritioribus, qui mille amplius annis seriùs extitisse credunt illius regni exordia, ac cum *Belo* cæpisse.

Q. IV. *Cur autem Assyrii dicti hi principes?*

R. Autumo, hoc nominis haustum fuisse ab *Assure*, quem sacri libri nominant. Is Babylone valere iussa Niniven urbem excitavit (*Genes. 10.*) & Imperium istud, quod Monarchiam Assyriam vulgò dicimus, auspicatus est.

Q. V. *Paulò antè dicebas, Belum Monarchiae parentem esse, nunc Assurem vis. Constantne sibi ista?*

R. Constant, nî fallor; nam *Bel*, *Beel*, seu *Baal* non personæ sed honoris est nomen: Dominum enim dicit, ac posteris etiam Deum. *Assurem* igitur tantum regem, quid aliud vocarent subditi, quàm Dominum, & adulatorum quid aliud, quàm Deum, id est *Belum*? Profectò multis post seculis *Bel*, & *Bal*, dictum est illud numen seu idolum, quod divinis honoribus mactârunt plerique Asiæ populi, Assyriæ nempe monarchiæ olim coloni.

Q. VI. *Monarchæ Assyrii qua serie jura populis dixerunt?*

R. Longa eorum series fuit: quorum gesta oblitteravit ætas. Duos tantum in medium proferam.

feram, *Semiramis* feminam, & *Sardanapalum* feminâ nihil viriliorem.

1. *Semiramis* uxorem duxerat Ninus Affuris Beli filius. Hic mulieris captus blanditiis eidem flagitanti regni habenas cum incircumscripta potestate in triduum permisit. Semiramis ergo sumtâ Nini personâ mandare, Semiramis vetare, illa vitæ, illa necis potestatem exercere, verbo dominari. Cernens verò, maritum istorum omnium esse patientem, aulamque omnem suis imperiis stantem, subit illam cogitatio de stabiliendo sibimet regno, nisi potius id consilium dudum antè agitavit. Tertia itaque luce fatellites subornat, qui Ninum è medio tollerent. Quo perpetrato, rerum jam secura imperium deinceps gessit animis feminâ majoribus. Illa Babylonem urbem *Hortis Pensibilibus* exornavit, ac maximi operis murò circumscripsit. Alia non pauca de hac muliere fabulæ canunt.

2. *Sardanapalus*, qui profanis Scriptoribus *Tonosconcoleros* appellatur. Huic mos erat publico abstinere semper: in Gynæceo verò delitescere, ac deliciis ad fatiem indulgere, regni verò habenas permittere Satrapis. Id fortè fortunâ animadvertit *Arbace* quendam Medorum Provinciæ præfectum, qui indignum ratus, tot populos à nutu pendere effeminati regis, conciliatis sibi Medorum animis atque armis, Sardanapalo in urbe Babylone imminet. Non potuit Sardanapalus armis evadere superior, quem bellivel nomen fortè latebat. Itaque ne vivus in potestatem hostium veniret, in rogam se cum Gazis conjicit. Anno mundi 3213. ante Christum 747.

Q. VII. Quæ deinde post Sardanapalum Imperii facies?

R. Arbace fatis suis perfuncto in tria divisum est

est Imperium. Primum Medorum fuit. Secundum Assyriorum. Tertium Babyloniorum.

Q. VIII. Paucis expedi regnum Medorum?

R. Regia fuit urbs Echátana. Ipsum imperium forte varia antè usum denique Cyrus Persis vindicavit.

Q. IX. Dic de Assyriis?

R. Ex his regibus Sennacherib Solymam obsedit. Sed cùm Judæorum Numini malè diceret, eadem nocte centum & octoginta quinque millia de exercitu cæsa sunt ab Angelo. Ipsèque domum iniquò animò repetens à filiis suis est neci datus, quos idolis immolare ipse constituerat.

Regnum postea à Cyaxare Medorum, & Nabopolassar Babyloniorum monarchis occupatum, atque inter utrumque divisum est.

Q. X. Quibus rebus notandum est Babylonium regnum?

R. Duabus præcipuè. 1. Nabuchodonosor Magnus (profani historici Nebucadnezar scribunt) sextus decimus illorum regum Judæis septuagenariam illam captivitatem imposuit, templumque toto orbe augustissimum solo æquavit. Daniele objectum Leonibus, sed à feris nihil læsum summo deinceps loco habuit. Animò verò factus elatior, & divinos spirans honores pœnas tales vero Numini dedit, ut ab humana forma desciscens, ac bovem indutus cum feris septenniò ipsò degeret; quo labente, sibi, pristinaeque speciei, ac folio redditus est.

2. Balthassar seu Belsazer nepos prioris, cùm aliquando genialiùs victurus sacris illis vasis (quæ è templo Solymæo rapuerat avus) ad suam abuteretur cœnam, portentò mox perculsus est: in aulæ enim pariete subita existans manus hoc in ea triverbium exaravit: *Mane, Thecel, Phares*: quo ænigmate exitium ei ac regno portendi Daniel

niel interpretatus est. Nec diu fuit, cum à Cyro finis omni Assyriorum imperio datus est. *An. Mun. 3422. ante Christ. 538.*

CAPUT II.

Altera Monarchia PERSARUM.

*A Cyro an. mun. 3422, ante Christ. 538.
ad Darium ab Alexandro M. Arbela su-
peratum, an. mun. 3630, ant. Chr. 330.
atque adeò usque ad Monarchiam
Græcorum.*

Q. I. *Quis iste fuit Cyrus Persarum Imperii parens?*

R. Astyages Medorum regum postremus filiam suam Mandanem Cambyfi cuidam, nobili inter Persas locò, nuptum dederat. Hæc partum edidit masculum, cui totius Asiæ dominatum augures divinârunt, subiit Astyagem ejus rei invidia, metuentem suo sceptro : puerum ergo maturæ neci dedi jubet. At Harpagus, cui ea provincia mandata fuerat, pastori clam nutriendum commisit. *Cyrum* hunc dixit pastorum postea turba; quem sacræ nostræ literæ *Corem* appellitant.

Q. II *Quò fatò ad regnum grassatus est pastor puer?*

R. Mirò : nam Medorum primùm, mox etiam Babyloniorum amplissima imperia suæ fecit potestatis. Puer adhuc pastores inter nihil humile & abje-

abjectum spiravit. Per jocum & pastoritium lulum (ut amat id hominum genus) rex à sodalibus lectus, nudum nomen abhorruit, sed reapse inter suos pro rege se gessit, hunc plectens, alium expellens, suo demum arbitrio cuncta temperans. Insolens juvenis indoles innotuit Astyagi. Inquisitum est in natales, & reperti sunt regii, ex Mandane nempe illa. Astyages Cyrum quidem nepotem suum Cambyfi deinceps educandum tradit; Harpagum verò mensæ suæ aliquando adhibitum truculento facinore mactat. Carnes apponebantur, quas dum penitiùs arbitratur Harpagus, suimet filii eas esse agnoscit. Dissimulato tamen tantisper dolore abit, rectà ad Cyrum pergens, quem in Astyagem avum concitat. Is haut multum cunctatus collecta Persarum manu eundem solio pel-
lit. *An. Mun. 3401. ante Christ. § 59.*

Q. III. Sed Babylonem quomodo subegit?

R. In eam cum exercitum moveret, Gynden latè fufum amnem (alii Euphratem volunt) vadò superaturus regionum equorum unum alveò haustum amisit. Actus ergo in iram juravit, se eo redacturum illud flumen, ut calcari etiam à feminis posset. Nec morà, admotus operi ingens exercitus in 360. rivulos diduxit alveum. Babylonem deinde expugnavit, *quæ capta cum esset, ferunt, partem aliquam ejus civitatis tertia die nondum aliquid sensisse.* Aristotel. Lib. 3. Politicor. cap. 2. tanta erat unius urbis amplitudo.

Q. IV. Reliqua Cyri gesta evolve?

R. 1. Judæorum gentem à Nabuchodonosore olim solum vertere jussam ad patrios Lares redire permisit, mox ut Babylonem subegit. *An. Mun. 3422. ante Chr. § 38.*

2. Cræsus erat opibus affluens Lydorum rex. Hic acerbè intuens vicinam Cyri potentiam arma in illum decernit: ne tamen temerè egisse videretur,

reitur, oraculum consulit, à quo responsum fert in hæc verba:

*Cræsus Halym penetrans magnam per-
vertet opum vim.*

Pervertit sanè, sed opes suas potius quàm Cyri. Superato enim Haly amne, qui finitimus est Persidi, exercitu, regno, libertate multatus est à Cyro, ac penè vitâ. Rogo jamjam impositus identidem succlamavit: *O Solon! Solon!* Percontatus rex de nomine audit, Solonem Cræso olim extitisse morum magistrum, qui suis opibus nîmiùm freto hoc præceptum dederat: *Ultima semper expectanda dies hominis, dicique beatus ante obitum nemo supremâque funera debet.* Memor ergo hujus doctrinæ Cræsus factum suum damnabat, miseram in rogo sortem lugebat. At Cyrus eandem sententiam & in se quadrare animadvertens, vitæ gratiam facit Cræso non tamen coronæ.

3. Scythæ populi, seu Massagetæ Caspio mari, Pontóque Euxino adfiti, imperium, quod in illos etiam extendere Cyrus parabat, dedignati sunt. Tomyris enim Barbaræ gentis regina vâfra ingenio mulier in angusta montium deducit Cyrum, suique nîmiùm securum castris ac vitâ exuit. Cujus resectum à cervice caput scrobi cæsorum cruore redundanti immergit cum dicto: *sat jam tandem bibe sanguis, quem tantopere sitiisti.* Millenorum millium exercitum in Barboros eduxerat, útque ordine fieri omnia in tanto militum populo posset, singulis nomina ipse imposuerat Cyrus, nihilque hæsitans suo quemque vocare noverat. E quo summam viri memoriam ingentémque animum æstimare licet.

Q. V. *Quid Cyri posterì memoratu dignum ediderunt?*

R. Missis aliis tres tantùm nominandi veniunt
1. *Darius I.* Hystaspis. 2. *Xerxes I.* 3. *Darius Codomanus.*
1. *Da-*

1. *Darius I.* Hytaspis filius nova ac ridicula quadam ratione rex salutatus est. Diffidentibus enim optimatum animis in id tandem conventum est, eum regno potiturum, cujus equus ab ortu solis primus hinnitum edidisset. Producti in campum Satraparum equi muti adstiterunt omnes, præter caballum Darii, quem astu quodam stabularius instruxerat.

Hippiam Pisistrati Tyranni filium urbe exege-
rant Athenienses: Is vindictam coquens animo
ad Persas transiit, huncque Darium in exitium
Græcorum excivit. Centies mille milites in Græ-
ciam effudit rex: quos Miltiades cum parva suo-
rum (nonnisi duodecim millia numerati sunt)
manu adortus in campo *Maratonio* turpi fugâ do-
mum egit.

2. *Xerxes I. Magnus.* Patris dedecus ulturus
millenorum millium aut eô majorem populum
potius quam exercitum adversus Græcos eduxit.
Miro ausu Hellespontum immâni ponte jungere
nisus erat; quem cum suborta procella nonnihil
rupisset, actus in rabiem fabros omnes capite ple-
cti, æquor ipsum mille plagis vapulare jussit.
Non eodem successu juga montium superavit.
Loca enim inaccessa (*Thermopylas* vocant) cum
trecentis solum occupans Leonidas Lacon Persa-
rum 20000. delevit, cum antea suos his nonnisi
verbis cohortatus fuisset: *Sic com. milites prande-
re* (nam corpora curare eos ante pugnam jussit)
tanquam apud inferos cœnaturi: Progressus
inde Xerxes ad *Artemisium* montem triduanâ pu-
gnâ à Themistocle Atheniensium stratego profligatus est; maritimô etiam præliô ad *Salaminem*
insulam ab eodem fusus.

Ad extremum ægrè in patriam redux nocte qua-
dam merô & epulis gravis ab Artabano Satrapa
confossus periit.

3. Cum

3. Cum *Dario III.* demum *Codomanno* exequias passa est *Persarum* potentia. *Philippus Macedo* reliquâ *Græciâ* in suam ditionem redactâ gentis suæ injurias à *Persis* ultumibat. *Consilium* interceptit *Pausanias* regem *Philippum* ex insidiis necans. Id tamen executus est *Alexander filius*, qui hanc sibi provinciam à patre relictam gavisus cum modica sed lectissima manu *Persas* variis præliis attrivit, ac ultimam demum manum imposuit in pugna illa ad *Arbelam* commissa. è qua se recipiens *Darius* suorummet Ducum perfidis jaculis cecidit. *An. Man. 3630. ante Christum 330.*

CAPUT III.

Tertia Monarchia GRÆCORUM.

§. I.

De rebus Græcis ante Monarchiam constitutam.

Q. I. *Fuitne Græcia unum duntaxat regnum?*

R. Minimè verò. Nam antiquissimis temporibus *Sicynoniorum*, inde *Argivorum* regna celebria fuere: denique *Mycenarum* regnum ex argivis subnatum est sub *Perseo*, quem fabulæ celebrant. Recentiore ævo plurimæ extiterunt *Respublicæ*, plurimæque *Græcorum* regna, *Corinthiorum*, *Thebanorum*, *Megarensium*, *Cretensium*: Sed hæc tanquam minorum gentium missa faciam: Dicam autem de *Atheniensibus*, *Spartanis*, ac *Macedonibus*.

I. *Atheniense* regnum, quod *Atticum* quoque antiquius dictum, à *Cecrope* i. initium ducit, qui *Mosis* ævo vivens *Areopagum* condidit. Locus is est, in quem convenientes, qui magistratum summum gerebant, jus dicebant, idque noctu, si res majoris momenti decernenda foret, ne personas nōssent litigantes, ducive affectu possent.

2. Dudum pōst *Ihesus* extitit ab expeditione *Argonautica* notissimus: is ipse est, qui *Ostracismi* legem proposuisse dicitur, quā in exilium honestum acti sunt Cives, qui præter communem sortem seu divitiis, seu populi favore, aliāve re formidandi evasissent; idque eō consiliō, ne potentia suā abuterentur in patriam, eāque libertate multarent.

3. Ultimus illorum regum *Codrus* fuit, *An. Mun.* 2866. ante *Christ.* 1114. Hic difficili cum *Peloponnesiis* bello, cum oraculō proditum fuisset, *Athenienses* superiores fore, si eorum regem *Peloponnesii* interemissent, sæpè se hostium telis ultrò objecit. Sed ii, quos nempe non latebat oraculum, omni studio ab ejus cæde sibi cavebant. Demum *Codrus* mendicum indutus in hostium castra transiit, ibiq; ignotus trucidatus est.

4. Deinceps *Athenienses* abdicato regio nomine *Archontes* suos (Principes latinè dicas) rempublicam curare jusserunt; qui decenniō primum, demum in singulos annos Magistratum gessere.

5. Ex annuis hisce Archontibus *Draco* leges Civitati scripsit, sed quarum severitatem mox corrigere debuit *Solon* antiquæ sapientiæ vir.

6. Ad senium tandem vergente republica Civilibus bellis, ut fit, cum pessumire regna occipiunt, omnia mixta sunt; *Pisistratus* præsertim tyrannidem arripuit, ejusque filius *Hippias* Persarum arma in patriam excivit.

7. Cum à Persis quies esset, centum ferè annis cum *Lacedæmoniis* vario Marte pugnatum est. Idque bel-

lum dictum est *Peloponnesiacum*. Donec tandem Macedonum potestati tota Græcia cederet.

II. *Lacedæmonii*, *Lacones*, sive *Spartani*, Atheniensium regnò non multum recentiores originem Lacedæmoni primo suo regi debent. Sed usque ad Trojanum bellum non admodum cogniti; quod bellum ipsorum causâ à tota Græcia susceptum est. Tindari enim filiam *Helenam* Menelai Laconum regis sponsam à Paride Trojano raptam repetebant. Fuit Troja regnum antiquum à Dardano conditum, à Troë & Ilo celebre redditum. Id temporis Priamus rerum potiebatur, cujus intemperans filius Alexander sive dictus etiam *Paris* Helenam rapuit. Emota probro Græcia decenniò ipsò Urbem premit, donec Antenoris, & Æneæ proditione capta in cineres abjerit *An. Mun. 2778. ante Chr. 1182.* 2. *Lycurgus* Philosophus Leges Spartanorum condidit, quibus cum armorum, tum juventutis præcipuè curam haberi voluit, & pueros, qui à præceptore se castigatos quererentur, bis castigari, parentesque, quid neglexissent, haberi infames præcepit. Accinctus deinde itineri, convocata civium concione petiit, uti sibi sacramentò sponderent, ab his legibus se non recessuros, donec reverteretur ipse, quo accepto jurejurando abiit: quem alii dicunt Æthnæ montis voragini se iniecisse, alii alibi gentium diem suum obiisse, ac testamento cavisse, ut defuncti cadaveris cineres torrente mergerentur, ne quidquam Lycurgi Spartam redire posset, quod violandarum legum ansam præberet Civitati. 3. Romuli tempore regibus additi sunt *Ephori* 5. seu seniores è civibus, qui regum potestati frenum injicerent. 4. Diuturnò bellò cum Messeniis primùm, inde cum Megarensibus, ac demum cum Atheniensibus collis, Macedonum jugo subditi sunt.

III. *Macedones* primum regem ex *Heraclida-*
rum, seu *Herculis* posterorum gente nominant
Caranum quemdam eo ferè tempore, quo *Assy-*
rium imperium cum *Sardanapalo* extincto divi-
sum est. Posteriores reges alienis bellis, negociis,
ac imperiis abstinere vixere quidem sine ma-
gni nominis umbra, sed ob id ipsum quieti; nisi
quòd à vicinis *Illyriis* aliquoties armis tentaren-
tur. 2. *Philippus* verò II. acer ingenii, manú-
que promptissimus ceteras *Græcorum* Respublicas
bellis civilibus per sese attritas felicibus aliquot
præliis labefactavit, ac demum decretoriâ ad *Chero-*
neam pugnam profligatas juris sui ex integro fecit.
An. Mund. 3622. ante Chr. 338. Hac auctus vi-
ctoriâ bellum in *Persas* decreverat: sed in nuptiis
filiae suae à *Pausania* nobili *Macedone* pugione
confossus est; *Olympiade* conjuge cædis, ut fer-
tur, vel autore, vel consciâ.

§. II.

De Alexandro Magno.

Q. I. Quod fuit Alexandro genus, qui nata-
les?

R. *Olympias* ei mater fuit, sed *Philippum*
patrem nec ipse agnovit, affectans patrem *Jovem*:
alii aliunde genitum asserunt. Natus est *Pellæ*: ea-
démque nocte mirum illud *Dianæ Ephesinæ* de-
lubrum arsit, ignem submittente quodam, cujus
nomen perpetuò silentiò premendum sanxerunt
Græci: quod tamen scire multi historiographi
volunt, & *Herostrati* esse.

Q. II. Quæ pueri Principis educatio?

R. 1. *Aristotele* magistro usus, homine ad mi-
raculum callido & erudito, intimam exhaustit sa-
pientiam.

2. Bucephalus equus tauri capite stabulabatur in hara Philippi, ferus adeò, ut quemcunque fessorem dedignaretur. Ajunt etiam vaticiniò palàm fuisse; eum, qui id animal subigeret, summa potestate gavisurum. Vel indole sua, vel vaticiniò allectus Alexander, utut dehortaretur eum cum aula sua Philippus, equum frenum omne respuentem conscendit tamen, unoque impetu abreptum, reducit mansuetum. Eo deinceps semper usus, occiso etiam monumento condidit Urbem ejus nomine dictam.

3. Corpore minimè procero, cervice in alterum humerum nonnihil reclinata, oculis erat discoloribus, fulvò alterò ac velut igneò, alterò subnigrò. Sudorem ejus ferunt rosam reddidisse odore.

4. Animis erat ingentibus, & gloriæ plus etiam, quàm decet, cupidis. Quoties enim nuncium ei ferebatur de patris Philippi victoriis, à lacrymis sibi temperare non potuit, questus, omnem sibi gloriæ campum à patre præripi.

Q. III. Nunc ejus gesta quàm potes paucissimis absolve.

R. Ingentia sunt: sed non est, quòd fidem adhibeas scriptorum nonnullis, qui antiquorum in hoc viro fabulas instaurârunt, ceteros tamen inter veracundiùs nonnihil ludit Curtius.

1. Thebas jugum excutere parantes solo æquavit. *An. Mun. 3624. ante Christ 336.*

2. Scripto 30000. exercitu Asiæ fines ingressus Memnonem Darii Belliducem ad Granicum Bythiniaë amnem fudit. *An. M. 3626. ante Christ. 334.* Ipsum deinde Darium cum 500000. sibi occurrentem ad Issum urbem rejecit 130000. Persarum desideratis. Quò præliò capta est Darii Mater, Uxor Roxane, & filiulus. *ant. Chr. 333.*

3. *An.*

3. *Anno M. 3628. ant. Chr. 332.* in Syriam penetravit, Tyrum cepit jacto per mare aggere. Palæstinam deinde ac Jerosolymam cum exercitûs parte lustrans, Jaddum Pontificem obvium habuit, qui ostensô in Prophetis vaticiniô, Alexandrum Asiæ dominum fore, immunitatem Judæorum populo impetravit. Rex ipse sacerdotis pedibus affusus fassus est suis, sibi in Macedonia eadem, quæ Pontifex apparebat, specie DEUM per somnum oblatum esse, qui Asiæ Principatum spocondit. Sub hæc Ægyptum ac templum Jovis Hammonis adiit, atque urbem sui Nominis Alexandriam condidit.

4. *An. mun. 3630. ante Chr. 330.* cum Dario signa decretoria contulit Arbelæ Mediæ oppido, cûmque victoria, & Darii nece Orientis totius Imperium nactus est. Atque ab hoc tempore Græcorum Monarchiæ primordia capienda sunt.

5. Gloriâ, deliciis, opibus denique subactus ducum suorum fidissimos Parmenionem & Clitum è medio sustulit, Persarum ritus Macedonibus veteranis imperavit, denique fastu & ferociâ omnium sibi odia conscivit.

6. Ab Indis reversus Babylonem, bellum in Carthaginienses, qui Tyriis suppetias tulerant, & in Romanos parabat. Sed fato præveniente eadem in urbe extinctus est, vel ebrietate & crapulâ; vel toxicô, quod ei mistum ab Antipatio Duce olim suo, tum verò temporis Macedoniae Præfecto, ajunt. Nec desunt, qui Olympiadem, atque Aristotelem hujus facinoris reos agant.

An. Mun. 3636. ante Christ. 324.

§. III.

Ab obitu Alexandri de rebus Macedonum, Ægyptiorum, Asiaticorum, & Syrorum.

Q. I. *Quem tantæ fortunæ successorem habuit Alexander?*

R. Nullum. Erat equidem Alexandro filius sed spurcius *Hercules*: erat spes legitimæ prolis ex *Roxane* conjuge, quæ uterum tum ferebat partum vicina, pauloque post enixa est posthumum *Alexandrum*: Sed erat etiam *Aridæus* Alexandri frater impos sui & mente vix non captus. Duces igitur *Hercule* & *Alexandrô* spretis rerum summam *Aridæo* deferunt, ipsi interea provincias administraturi: non aliô utique consiliô, quàm ut sub bardo rege suam quisque rem ageret, ac sibi quas posset provincias subderet. Patuit id eventum: nam pro se quisque sollicitus vicinum venenis, infidiis, aperto denique Marte tollere amittentes eò rem deduxerunt, ut è Græca illa Monarchia quatuor regna prodjerint. 1. *Macedonicum*. 2. *Ægyptium*. 3. *Asiaticum*. 4. *Syriacum*.

Q. II. *Macedones reges persequere?*

R. Non est tanti momenti, ut singulos persequar: præcipuos dabo.

1. *Aridæum* *Olympias* mater enecavit; ipsa pariter à *Cassandro* antipatri filio sublata, eum omni *Alexandri* profapia. Nec id sua sine mercede fecit, corrosus demum à verminibus *Cassander*.

2. *Galli* deinde bis terve in Græciam effusi magna clade affecerunt Macedones.

3. *Philippus II.* ab *Hannibale* sollicitatus in Romanos infestis signa movit: sed belli tandem & cla-

cladium fessus pacem impetrat obside dato Demetrio filio.

4. *Perseus* alter Philippi filius iterum favens Carthagenensibus à Paulo Æmilio oppressus, captus, cumque binis filiis triumpho ductus est, & Macedonia Romanorum Provincia facta. *An. Mu. 3792. ante Christ. 168.*

Q. III. Nunc de Ægyptio regno tibi incumbit narratio.

R. 1. Ægyptiorum plurimæ antiquitatis regnum est, & Abrahami jam ævo percelebre. *Apim*, *Serapim*, seu *Osirim* primum nominant regem. Qui eum excepere *Pharaones* dicti sunt omnes, ut nostri nunc Cæsares: qui populum immensis & vectigalibus, & operibus exhauserunt condendo præcipuè Pyramides, tantæ molis, ut uni excitandæ trecenta & sexaginta hominum millia decem omnino annis insudârint. sub tempora Sardanapali. *An. Mu. 3200. ante Christ. 760.*

2. Deinceps à Cambyse Persarum monarcha subacti, & ab Alexandro M. in fidem recepti sunt.

3. Post Alexandri fata *Ptolomæus* quidam Lagi filius unus Alexandri Præfectorum diadema sibi imposuit. Nomenque *Ptolomæorum* in omnes posteros, ut olim Pharaones, transmisit. *An. mun. 3637. ante Christ. 323.*

4. *Ptolomæus II. Philadelphus*. Alexandriæ Bibliothecam condidit 700000. voluminum: sacras Hebræorum literas Græcè reddi per LXX. Interpretes curavit. *an. mun. 3691. ante Christ. 269.*

5. *Ptolomæus* Dionysius Pompejum à Cæsare victum ad se confugientem iussit necari. Cæsar persecutus fugientem Alexandriam delatus est. Ibi omnia pro arbitrio gerere volenti Cæsari arma minitantur proceres. Suæ itaque salutis consulturus, atque ut fugiendi sibi spatium faceret, palatio ignem subjicit, ut restinguendis

flammis intenti cives à persequendo Cæsare abstinerentur. Sed, malum! eo incendio regia illa Philadelphi Bibliotheca in cineres abiit. *an. mu. 3913. ant. Christ. 47.*

6. Hujus Ptolomæi conjux *Cleopatra* lectissimæ quidem formæ, sed intemperantis animi & ambitionis femina regnum à Cæsare, amore ejus capto, precario recepit. M. Antonium Triumvirum Imperatorem eodem fascino seduxit: cuius in pelago piscantis hamo cum assos etiam aut tostos pisces per urinatores occultè fecisset alligari, aliisque modis ludibrio eum habuisset, Antonius tamen improbo mulieris amoris Cæsaris Augusti amicitiam postponere nullus dubitavit, repudiata Octaviâ ejus sorore, quam paulò antè sibi desponderat. Quæ res utrique & Cleopatrac & Antonio exitium ultimum peperit. Actiacâ enim pugna inferior Antonius in Ægyptum se recepit, unâque cum amasia Cleopatra violentas sibi met manus intulit. Augustus verò Ægyptum Romanam Provinciam fecit. *an. mun. 3930. ante Christ. 30.*

Q. IV. *Quodnam fuit Asiaticum regnum?*

R. Illud occupavit Antigonus ex Alexandri Ducibus, Asiam minorem, Persiâque complexum. Cui successit Seleucus Nicanor, is qui Syriæ etiam imperavit. Quo defuncto in quatuor minora regna abiit hæc provincia, nempe

1. *Pergamenum*, cujus hæredem cum ingentibus divitiis Populum Romanum scripsit Attalus III. *an. mun. 3828. ant. Christ. 132.*

2. *Ponticum*. Hic sceptrâ rotabat *Mithridates VII.* Magni cognomine, qui imperium etiam in finitimos protulit, ac viginti duarum subitarum sibi gentium linguas ex asse calluit. Romani regnorum helluones etiam huic imminebant, jamque passim in Ponto nidulabantur: cum *Mithridates* non intempestivò minùs quàm iniquò

consilio Romanorum omnium cædem totò suò regnò eadem nocte patranda clam indicit. Cecidère his insidiis 80000. *an mun.* 3872. ant. Chri. 88. Missus in eum primò Sylla, tum Lucullus, inde Pompejus ad eas incitas redegerunt, ut venenum hauserit, quò nihil læsus, jugulum servo præbuit *an. mu.* 3895. ant. Chri. 65. A. puero enim assueverat venenò medicatò vesci, atque autor creditur antidoti istius, quod *Mithridaticum* vel hodie dicunt.

3. *Armenum* circa fontes Euphratis. Cujus *Tigranes* ultimus rex Mithridatis gener eadem cum illo sorte à Romanis oppressus est. Attamen *Dejotaro* ejus filio Ciceronis amico, agente eodem Cicerone, regnum vestigale permissum est à Senatu Populòque.

4. *Parthicum*. Primus ibi regnavit *Arsaces*: unde *Arsacidarum* nomen posteris hæsit. Ardua Romanis cum hoc regno bella intercesserunt. *Marcus* sanè *Crassus* Triumvir Imperator, vir tantarum opum, ut exercitum suo ære aleret, in Parthos profectus cum 100000. exercitu occisus est. Cujus amputato capiti liquefscens candensq; aurum infudère barbari, ut satiaret tandem perpetuam auri famem, amarò jocò jubentes. Id ipsum est quod hodie in ancipiti versari videmus potentissimum Persarum regnum.

Q. V. *Syrum regnum quale fuit?*

R. Huic initium fecit *Seleucus* Nicanor, seu Nicator, id est victoriosus, anno ab obitu Alexandri 12. Ex ejus nepotibus *Antiochus* III. Magnus instigante Hannibale in Romanos ivit cum splendidiore quàm fortiore exercitu, pessimè ab iisdem acceptus in campis Magnesiæ, quæ urbs est Lydiæ Sypilo monti subiecta. 2. *Antiochus* IV. Epiphanes cum Ægypto bellum inferret, à Romanis arma ponere jussus est. Tergiversantem ac tempus ducere volentem *Popilius Romanorum*

rum Legatus virgâ circumscripsit in fabulo, jubens eum in arena consilium aut pacis, aut belli capere. Elegit pacem. Judæos ac Macchabæorum præcipuè gentem dirè habuit, spoliato templo, exustis sacrâs librâs. Sed pediculis tandem præda factus interiit. 3. Deinceps inter ipsosmet Seleucidas intestinis odiis ac bellis pugnatum est; tandèmq; Syri illorum pertæsi regnum detulêre Tigrani Armeno, quem dixi. At Pompejus his omnibus superveniens Syriam, Palæstinam, omnèmq; Asiam Romani Imperii Provinciam fecit. an. mu. 3896. ante Ch. 64.

§. IV.

De Viris illustribus Græcorum, aliisque dignis notatu rebus.

Q. I. *Recense viros aliquot ab antiquitate Græca decantatos.*

R. Ævum illud, quod à diluvio ad Olympi-
corum ludorum initia fluxit, fabulis scatuit. Idcirco viros tum temporis celebres laudabo in Mythologia potius, quàm hac in historia. Reliquorum verò nonnullos hîc loci exhibebo.

I. Reges & Belliduces.

1. *Miltiades*, Archon seu Princeps Atheniensium, & in bello contra Persas ductor. *Vid. supra Cap. 2. Quest. 5. num. 1.*

2. *Lacon* ad Thermopylas *Leónidas* pro patria strenuè occumbens. *Vide ibidem num. 2.*

3. *Themistocles* Atheniensium Dux. *Vid. ibidem.* Juvenis primùm erat vitæ non optimè compositæ, sed cùm Miltiadem à Persico bello inter civium suorum plausus revertentem vidisset, subito cæpit languere, ac velut contabescere. Causam rogatus reposuit: *Miltiade triumphos sibi somnum suffu-*

suffragari. Ab illo nempe tempore caput res magnas & egregias meditari.

4. *Simon* filius Miltiadis in Cives munificentissimus. Trecentas quinquaginta naves Persis eripuit.

5. *Péricles* Atheniensis. Primus fuit Oratorum; Idemque regnandi, bellandique peritissimus. Rogatus aliquando ut testem ageret non verum, respondit: *Amicus usque ad aras.* Dux fuit primo bello Peloponnesiaco. Sub an. mun. 353; i. ante Christum 429.

6. *Alcibiades* Periclis cliens, filius Cliniae. Profligatis moribus adolescentem hunc ambivir Socrates Philosophus, atque ad frugem reduxit. Inde vir & ingenii & animi acerrimus evasit. Summus Atheniensium contra Spartanos Imperator, invidiâ tandem sibi conciliatâ solum vertere iussus est. Hinc ad Spartanos se contulit, contra Athenas tamen militare semper recusavit: servans fidem & amorem etiam in ingratos. Sciens, vulgus curiosum esse carpendi magnos viros, ut ipse hoc effugeret, canem magnô emit, eumque abscissâ caudâ urbem oberrare permisit. Causam roganti respondit, id eò à se factum esse, ut populus hoc factum carpens, ocium non haberet alia ejus gesta arguendi. Sub an. mun. 354; i. ante Christum 415.

7. *Epaminondas* Thebanus. De hoc ajunt, neminem unquam scivisse plura, neminem tamen parcius fuisse locutum. Thebanorum adversus Spartanos Dux creatus cum 6000. suorum viginti quinque Laconum millia occidit pugna illâ famosâ *Leuctricâ*. Invidiâ tamen populi in ordinem redactus, & sordibus civitatis purgandis præfectus est. Quod ille munus tam dextrè gessit, ut deinceps honestissimi cives illud ambirent. Ita non magistratus virum, sed vir sæpè ornat magistratum. Iterum deinde castris

stris admotus teli ictu occubuit in pugna Mantinensi. An. mun. 3602. ante Christ. 358.

8. *Pelopidas* Thebanus Epaminondæ in tenendo reipublicæ clavo socius. Obiit bienno ante illum.

9. *Dionysius Senior*, five *Major* Rex electus à Siculis, ut eò solertiùs eos à Carthaginensibus defenderet. Sapiens ac probus fuit rex. Verùm *Dionysius Junior* ejusdem filius Tyrannide impotenter abusus est. A Timoleone ergo Corinthiorum Duce exutus purpurâ, post Ludimagistrum egit Corinthi.

II. Philosophi.

1. Præ ceteris magni nominis fuerunt *septem Sapientes*, qui ferè sequentes extiterunt, eodémque ævô vixere sub annum mundi 3400. ante Christum 560.

Thales Mileto natus. Juvenis ephebos egressus noluit conjugii lege se obstringere; causam edidit, esse se nimis adhuc juvenem: Senior factus cum id ipsum recusaret, dixit, se jam esse nimis senem.

Pittacus Mytilenæus primùm castra fecutus mox Musis operari cæpit.

Bias Priennensis. Hoste irruente cum alii facultates suas in tutiora loca conferrent, ipse omnium nudus exivit, inquiens: *omnia mea mecum porto*, animum nempe & sapientiam, quam nullus hostium rapere posset.

Solon Athenarum legislator. Cræso opibus suis elato autor fuit, ut fastum interim premeret, *Neminem enim ante mortem beatum putandum esse.*

Reliqui sunt *Cleobulus* Lindius; *Chilo* Lacedæmonius; *Myson* Chenensis Lacon. Cujus locò alii ponunt *Periandrum* Corinthiorum Tyrannum.

2. *Æsopus* Gente Phryx, conditione servus sub Cræso Lydorum rege. Apologis suis sapientiâ plenis notissimus. A Delphiis tandem discerpitus fuit an. M. 3400.

3. *Pythagoras* è Samo insula. Ab Ægyptiis & Chaldæis Mathematicas disciplinas doctus est, Philosophiam verò reliquam à Brachmanibus Indorum Philosophis. Ante illum omnes, qui his rebus imbuti erant, dicebantur *Sophi*, ist est Sapientes; ipse vero maluit dici *Philosophus* seu amator sapientiæ; dictitans, solum Deum esse sapientem. Arithmeticam, & ex ea Musicam plus omnibus Philosophis coluit atque ornavit. In Italiam tandem venit *Tarquiniô* superbô, vel saltem *Serviô* Tullô Romæ regnante. Discipulis suis quinquennale indixit silentium; atque hoc tempore exacto tum primùm integrum iis erat verba facere, antè verò non nisi auscultandum erat. Hinc in proverbium cessit *Pythagoræum silentium*, id est, diuturnum ac pertinax. Ceterùm tanta ejus fuit auctoritas, ut omnis disputatio, qua fortè inter se commissi sunt discipuli, subito sopita fuerit, cùm quis asseveravit, Pythagoram ita docuisse; quod illi facere assolebant his verbis: *ipse dixit*. Dogma ejusdem fuit quoddam atro carbone notandum de *Metempsychosi*, seu transmigratione animarum. Docuit enim, hominum defunctorum animas primùm quidem stygem subire, constituto verò tempore inde rursus emergere, atque in alia corpora migrare: has quidem, quæ priùs strenuè vixissent, in heroas evadere; alias verò in boves, ursos, aliâque animalia abire. Obiit demum Metaponti in Græcia magna.

4. *Anaximander* Milesius. Primus observavit Zodiaci obliquitatem, & motum solis contrarium motui diurno.

5. *Xenophanes* patriâ Colophonius. In Homerum & Hesiodum scripsit, ridens ea, quæ de diis

diis finxerant. Ceterum lunam incolis refertam docuit. an. Mun. 3424 ante Christ. 536.

6. *Anaxagoras* Clazomenius cuidam succensenti sibi, cur patriæ tam esset negligens, respondit: ego verò patriæ sum studiosissimus; sed digitum unà in cælum intendit, monstrans, illic sibi patriam esse.

7. *Socrates* Atheniensis filius sculptoris, Philosophus; cum hæcenus Philosophi naturalibus tantum rebus intenderent, quam disciplinam *Physicam* vocant, ipse maluit moribus erudiendis animum applicare, quam disciplinam *Ethicam* vocamus. Causæ locò addidit: *Quæ supra nos nihil ad nos.* Ceterum autem asseverabat, *Se nihil scire.* Gentilium deorum inanitatem in mediis Athenis ridere non dubitavit: cum enim alii jurarent per Jovem, ille maluit jurare per canem, & vocare quemcunque lapidem Jovem. Ut majorem dictis suis conciliaret vim, asseverabat, genium sibi quendam semper adesse, à cujus nutu ipse penderet. Unde posthæc creditum est quibusdam, dæmonem Socrati familiarem fuisse: sed alii etiam è Christianis Doctoribus Angelum fuisse affirmant. Hinc natum est velut adagium quoddam *de DEO, seu Genio Socratis.* Ejus monita tantà pollebant simul energiâ, simulque gratiâ, ut in proverbium abierit *Socraticus Lepor.* Uxorem alebat pessimarum mulierum Alpha; Xantippæ nomen erat: Sed hujus ille linguam æquissimò animò tulit. Rogatus, cur mallet discipulorum gregem erudire in schola, quàm Reipublicæ munia capeßere, respondit, se hoc modo reipublicæ commodis meliùs consulere, si multos ad eam administrandam aptos redderet docendò. Adolescentem sibi oblatum sic affatus est: *Loquere, ut videam te;* innuere volens, in hominibus non tam vultus esse spectandos, quàm animos: at animum meliùs ex sermone, quàm è fronte
le.

legas. Natu verò jam grandior didicit fidibus canere, nihil moratus aliorum sannas: quia agebat, non in turpibus rebus numerandum esse *discere, sed nescire*. Is ipse autor est adagii: *Dimidium facti, qui bene capit, habet*. Aliàs interrogatus, quo pacto posset quis egregiam sibi conciliare famam? respondit, *si talis esse studeas, qualis haberi vis*. Maledictis ac convitiis peritus nunquam indignatus est, sed maximo sibi solatio cedere affirmavit, quòd ea, quæ in ipsum dicta erant, vera non essent. Denique Philosophicâ docendi, arguendique libertate magnatum in se iram concitavit, qui subornatis duobus accusatoribus necem ei decreverunt, populo suffragante. Cùmque non nemo eidem dixisset: Athenienses te morte damnârunt; ipse reddidit: & illos natura; nempe damnavit: intelligens, ipsis etiam iudicibus moriendũ esse; parũque interesse citiũ paulò, an seriũ moriamur. Xantippe quoq; viri fatum tandẽ miserata in questus soluta est, ejulans: Innocens moreris ô vir! Quam ille iustam tacere vicissim interrogavit, num tandem mallet, se nocentem mori. Demum haustâ cicutâ diem obiit. A cuius morte populum tanta subiit pænitentia, ut accusatorum alterum in frustra discerpserit, alterum nihilo miũs habiturus, nĩ fugâ sibi confu- lisset. Socrati verò statua in foro decreta est. Atque hæc plusculis verbis narrare placuit de Philosopho omnium reliquorum celeberrimo, atque, nĩ fallor, optimo.

8. *Plato* Atheniensis genus à Codro & Solone ducens. In cunis jacentis atque obdormi- scentis labris examen apum insedit. Dictus erat à parentibus Aristocles; Deinceps verò nomen *Platonis* cepit ob *latitudinem* pectoris, totiũque corporis insignem speciem. Socratis primò disci- pulus fuit; quo extincto, multas regiones lustra- vit discendi causâ, aliàsque inter Ægyptum, ubi

facras Hebræorum literas legisse creditur. Elo-
quentiâ fuit tantâ, ut passim dictitaretur; *Jovem
si vellet Græcè loqui, non aliâ nisi Platonis linguâ lo-
cuturum esse.* In Philosophia Dialecticæ artem in-
venit, & quæ dicunt, *Universalia*. Fuit in re-
bus Politicis Princeps. Sed implexatum tempo-
poris Atheniensis Reipublicæ negocia non permit-
tebant virum rotundè, quæ sentiebat edicere;
ideò scripsit pleraque testè. Cùm de DEO, de-
que animæ immortalitate tam egregiè sentiret,
dictus est Plato *Divinus*. Ejus summa fuit non
apud Gentiles tantum, sed & sanctos Ecclesiæ
Patres, autoritas: & Cicero affirmare non dubi-
tavit, *se malle cùm Platone errare, quàm cum ceteris
Philosophis vera sentire.* Ceterum ipse vitam de-
git conjugalis thori nesciam. Scholam aperuit in
Academia loco prope Athenas insalubri. Hujus
foribus inscribi voluit: *Nemo huc ingraditur Geo-
metriæ expers.* Obiit in convivio eodem, quo na-
tus erat, die, cui Aristoteles discipulus aram
posuit, multi verò alii statuas.

9. *Aristoteles* Stagiræ Macedoniæ urbe natus filius
Nicomachi Medici. Corpore exilis, atque, ut ferunt,
Gibber: blæsâ linguâ literam caninam efferre non
poterat. Viginti aîos Platonis scholam frequentans
summo apud illum in pretio fuit, ita ut tæderet Plato-
nem disputare, absente fortè Aristotele. Ingenii acu-
mine tanto fuit, ut rerum omnium arcana penetrâsse
visus sit. Nec dubitavit Magistri Platonis notare er-
rores atq; corrigere. Itaq; magnum sibi nomen pe-
perit, ut à Philippo Macedonum rege Alexandrum
filium instituendum acciperet; Quem sanè decen-
niò totius orbis imperii reddidit capacem. Athenas
reversus cæpit in *Lyceo* (schola erat in suburbanis
Athenarum) docere: quòd cum ambulans sem-
per facere consuevisset, ejus discipuli dicti sunt
Peripatetici, velut ambulatores. Eloquentiâ Pla-
tone nihilo inferior extitit. De DEO tamen non
ita

ita palam elocutus est, deque animæ immortalitate parum feliciter docuit. Præterea vir ille ingenio vafer & calidus, ac reprehendi maxime timens permulta in suis libris ita scripsit, ut in uram vellet partem interpretari ea facile posset, si eorum fortè rationem reddere cogeretur. Nilominus accusatus apud Athenienses, quòd de diis nimis rectè sentiret, in Chalcidem recedere coactus fuit. Sunt qui asserant, eum Alexandro magno venenum miscuisse, quo periit ille. Hæres omnes ingentem illi conciliârunt invidiam: ac præcipuè antiqui Ecclesiæ Patres, ejus doctrinam tanquam nudæ naturæ nimis innixam & argutam averſati sunt, ipsique summi Ecclesiæ Pastores damnârunt. *Vide Historia sac. l. 2. c. 5. §. 4. Qu. 3.* Ejus certè libri multoties penè omnes interierunt; ac Cæsar Caracalla Alexandri M. admirator Peripateticos, aliunde paucò numero degentes, scholis extorresfecit, Librosque Aristotelis omnes delere decrevit. At nunc Ecclesia Aristotelis doctrinam velut ceteris omnibus meliorem agnoscit; quantum quidem ad naturam spectant. Ajunt alii Aristotelem, cum Euripi Chalcidici seu Euboici causas scrutando par non esset, in mare sese præcipitem egisse, cum dicto: *Ens entium miserere mei.* Sed multò est veritati conformius, quòd tædiò potius contabuerit. Certè etiam testamentum ejus legitur, quo idolis poni statuas ac thus adoleri præcepit. Ut adeò mortuus sit quidem suo in lectulo, sed idololatra, nec tantarum rerum cognitio ad salutem & beatitudinem illi profuerit quidquam.

10. *Diogenes Sinopenſis Paphlago*, singulari quadam vivendi methodo uti cepit Athenis, ita ut neminem vereretur, sed palam quævis aliàs etiam pudenda ageret: dictus propterea *Cynicus* seu *Caninus*, quòd canum more impudens videretur.

retur. Non tamen omisit virtutibus quibusdam studere, aut virtutum saltem umbris: idque vitæ genus multi deinceps amplexi sunt *Cynicorum Philosophorum* nomine. Doliô enim pro domo usus est, nec quidquam supellectilis admisit præter poculum ligneum & cochlear. Visô autem mendicô, qui laticem è fonte nonnisi volâ hauriet, abiecit etiam poculum velut abundans. Nec cochleare retinuit, cum cerneret puerum offam crustâ panis excavatâ excipere. Sub ipsum aliquando meridiem prætentâ lucernâ in forum contendit: causâque sciscitantibus aliis, cæpit clamare; *Homines quæro*. Multis ergo certatim affluentibus indignatus baculô eos abegit, non homines sed mala bruta illos vocans ob vitæ inertiam ac vitia. Notabat stultitiam luxûs, quodque homines magnô emerent res ad vitam minimè necessarias, necessarias verò vilî: ac mirabatur gemmam tribus millibus vænire, libum verò panis nonnisi duobus æreis. Cranéum locus erat prope Corinthum, quò cum Alexander pervenisset, etiam Diogenem ibi cum dolio suo degentem visere constituit: multisque habitis sermonibus iussit illum petere gratiam quamdam regiam: rogavit ergo Diogenes, ut paulum declinaret Alexander, ne solis radios ipsi interciperet. Mirantibus amicis Alexandri patientiam, ille miratus est Diogenis animi libertatem, dicens: *Vellem esse Diogenes, nê essem Alexander*. Quidam mentionur, Platonem ita descripsisse (*desinisse*, dicunt Philosophi) hominem, quòd sit *animal implume, bipes*: itaque Diogenem Gallum deplumatum in scholam coniecisse cum dicto; *ecce hominem Platonicum*. Interrogatus, cur homines mendicis libenter darent, Philosophis non item? Quoniam, inquit, sperant se citiùs claudos vel mendicos fore, quàm Philosophos. Amicos de ejus sepultura sollicitos iussit, cadaver inhumatum projicere.

cere. At, ajebant, feræ te comedent ! Non, reposuit ille, sed baculum juxta me ponite, quo illas abigam. Quibus ridentibus, ac quòd nihil sensurus esset dicentibus, tandem inquit: si nihil sentio, quæ mihi de cadavere debet esse cura?

11. *Epicurus Samus.* Docuit, *voluptatem summum esse hominis bonum.* Id cum ejus sequaces abuterentur ad omne genus luxuriæ atque deliciarum, vulgò cæpit malè audire Epicurus quasi autor hujus vitæ. Verùm ille non corporis sed animi se ipso contenti voluptatem putavit exoptandam. Ejus multa egregia dicta factaque laudat Seneca. Idomeneo scripsit: *Si vis Pythoclea divitem facere, non pecuniæ adjiciendum, sed cupiditatibus detrahendum est.* Aliàs: *si ad naturam vi- ves, nunquam eris pauper; si ad opinionem, nunquam dives.* Ad Polyænum scribens gloriatur, se non nisi dimidio asse pasci, seu prandere: quod certè luxum non sapit. Quin testatus est, *sapientem, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamaturum: Dulce est, & ad me nil pertinet.*

12. *Phocion Atheniensis,* nunquam visus ridere, nunquam flere. Manus semper veste tectas pudicè custodiebat. Verborum parcus forum aliquando obambulabat meditabundus: sciscitanti, quid ageret, respondit: accuratè se expendere, num posset aliquid verborum decerpere ex eo sermone, quem postridie ad Athenienses esset habiturus. Alexandro suavit, si quietem amaret, missione militibus data maneret domi; si verò gloriam, ne in Græcos moveret, tanquam bellandi peritissimos; & gentem tamen modicam ac pauperem; sed in Persas. Quod ille consilium secutus est. Vulgo hominum displicere semper quæsit potius, quàm placere: cumque aliquando peroranti applauderent turbæ, conversus ille ad amicos, quæsit, num fortè

sibi excidisset quidpiam mali : putabat enim populo suam orationem non placituram fuisse, nisi imprudens aliquid eidem inesset. Damnatus denique à populo cicutam hausit, cujus pretium carnifici numerari præcepit.

13. Duo denique veniunt Philosophi unà nominandi : Alter *Heraclitus* Ephesius ; quoties domo egrediebatur, flebat, considerans omnia humana non nisi miseras esse. Alter *Democritus* Abderites risit, res humanas stultitias atque ineptias arbitratus. Ceterum vixit post Xerxem I. Ingentes à patre acceptas divitias Philosophiæ causâ reliquit ; & ad extremum oculis etiam sese orbavit ipse, quò liceret quietius contemplari. Is potissimus autor est Physices illius, quæ omnia *Atomis* constare suadet. Addendus est his quidam tertius *Timon* Atheniensis, qui omnes mortales summò odio prosequabatur. Aliquando consensu suggestu populo denunciavit, sibi ædiculam structuro excindendam esse in area sua ficum, è qua multi jam civium suspendiò periissent ; ideòque monere se, ut qui id facere cuperent, maturè hac ficu uterentur. Epitaphium tale sibi met posuit : *Hic sum post vitam miseramque, inopemque sepultus. Nomen ne quæras, Dii, lector, te male perdant !*

III. *Mathematici, Medici.*

1. *Eudoxus* Cnidius à Platone ob paupertatem non admissus, brevissimò spatiò tantum alibi profecit, ut Platoni sit oppositus. Primus apud Græcos annum ad lunæ cursum ordinavit.

2. *Euclides* Philosophus Platonicus : scripsit *Elementa* illa *Euclidis* dicta Mathematicorum velut sacras literas.

3. *Archimedes* Syracusanus divinò vir ingenio. Sphæram struxit vitream, in qua sidera velut

velut in cælo volvebantur. Tres ipsos annos Syracusâs contra Romanos oppugnatores suis machinâs defendit. Modò enim speculis causticis per mœnia dispositis collectos solis radios in Romanorum classem ac munimenta contorsit, eâque exussit: modò projectis harpagonibus manibûsque ferreis totas naves ex æquore extractas supra mœnia sustulit, iterûmque deturbatas evertit: aliâque mira fecit. Tandem coronâ capta est civitas. At licèt Marcellus Rom. Dux præcepisset Archimedem servari sibi incolumem, necatus tamen est errore militis, qui cum Archimedi figuras in sabulo delineanti superveniens eum rogaret de nomine, nec responsum acciperet ab homine rebus suis intento, latus ejus spiculô haussit.

4. *Hippocrates*, è Coô insula tempore belli Peloponnesiaci. Medicorum Princeps.

5. *Menecrates* Philippi Maced. medicus. Cùm elatus superbiâ Jovi se parem faceret, Rex hominem castigaturus jussit eum accenso thure honorari, sed cibo quocunque alio, præter fumum, abstinere.

IV. Historici.

1. *Herodotus* Halicarnassæus. Dictus à Cicero *Pater Historiarum*.

2. *Thucydides* Atheniensis è Miltiadæ genere. Belli Peloponnesiaci & Dux fuit, & scriptor eximius: cujus libros octies suamet manu descripsit Demosthenes.

3. *Xenophon* Atheniensis Gryllo patre natus, facundissimus, purissimûsque historiarum scriptor. Cyri junioris castra secutus militiæ etiam laude præstabat. Scripsit quoque de æconomia librum.

V. Oratores.

1. *Isocrates* Atheniensis Platoni coævus.

2. *Demosthenes* Atheniensis Isocratis discipulus. A natura ad Oratoriam minimè factus erat: cum enim primò ad populum dixit, omnium cachinnis exceptus est. Etenim non solum Literam R, sed & alias pronunciare nequibat; & arcum trahebat brevèmq; spiritum. Itaque lapillis intra palatum sumtis literæ caninæ sonum addidit; & contento cursu altos montes ascendendo non nisi uno spiritûs ductu, effecit, ut spiritum prolixiorem traheret deinceps. Dein rasisit sibi caput, ut vel invituscogeretur publicò abstinere: & angusto se loco includens assidue peroravit, gestibusque aptè formandis studuit, adhibitò ad hoc Satyrò Comicò, qui singula indecora corriperet: quin & speculò positò, in quo seipsum contueretur. Pertinaci hoc studio Græcorum Oratorum omnium Princeps evasit. Cum Philippus Macedo Græciæ libertati immineret, Demosthenes gravissimè in eum invectus est pluribus orationibus. Atque id genus Orationes deinceps nomen *Philippicarum* retinuerunt. Cum assidue populum in Philippum & Alexandrum reges concitaret, & sinistro tamen eventu semper pugnaretur, condemnatus tandem à populo est. Itaque in templum confugit. Sed cum nec ibi tuto illi esse liceret, venenum hausit, quod calamo semper clausum secum ferebat. Solebat Demosthenes Orationes suas nocturnis lucubrationibus elaborare, alii verò Oratores ex tempore dicebant: hinc Pythias ejus antagonista dicere consuevit, Demosthenis Orationes *Lucernam* olere. Cuidam percunctanti, quid esset in Oratore præcipuum? respondit: *Actio*. Rogante illo quid esset secundum? dixit: *Actio*. Tertiò eodem insistente, tertiò *Actionem* dixit.

VI. Poëta.

1. *Homerus* Græcorum Poëtarum apex. In Lydia natus est : sed de ejus Patria septem urbes inter se certârunt. Summam apud omnes Græcos laudem adeptus est ob scripta Poëmata, *Iliadem* nempe & *Odyssæam*, quorum alterô bellum Trojanum, alterô Ulyssis navigationes cecinit. Cæcum fuisse tradunt nonnulli, sed falsò. Alexander ejus Iliadem secum semper circumtulit, ac noctu quoque eidem indormivit. Cùmque Achillis tumultum inviseret, felicem illum prædicavit, qui tantum nactus esset gestorum suorum præconem, Homerum nempe.

2. *Hesiodus*. Ascraë in Boeotia natus. Multas de diis eorûmque profapia fabulas commentus est.

3. *Sapphò* Poëtria Carminis, quod Sapphicum dicimus, inventrix. Ereffi, urbe Lesbi Insulæ nata, Tarquiniij Prisci ævo vixit.

4. *Pindarus* Thebanus. In cujus gratiam Spartani Thebis pepercerunt. Et Alexander Thebas evertens Pindari penates jussit esse salvos.

5. *Anacreon* autor carminis anacreontici.

6. *Euripides* Atheniensis Tragicorum celeberrimus. Discerptus est à canibus: ejusque ossa Pellam translata.

7. *Menander* Græcorum Comicorum facilè princeps.

VII. Pictores, Sculptores, &c.

1. *Phidias* Jovem Olympium sculpsit ex ebore inter orbis mira numeratum. Sed multò celebrior fuit ejusdem Minerva eburnea 26. cubitorum altitudine Athenis sculpta. Fertur promississe, Atlantem montem se viri specie donaturum,

rum, qui altera manu urbem sustineret, alterâ emitteret fluvium.

2. *Zeuxis* Heracleotes tantam pingendo fecit pecuniam, ut ad extremum opera sua donaret, tanquam quæ pretiô nullô redimi possent.

3. *Parrhasius* Ephesius *Zeuxidem* æmulatus est. Aliquando sese provocantes, uterque quidpiam à sese pictum attulerunt. *Zeuxis* uvas tam affabrè & ad vivum exhibuit, ut aves fortè prætervolantes rostris eas peterent. *Parrhasius* non nisi linteum quoddam ostendebat: itaque *Zeuxis* victoriam spe devorans, & *Parrhasio* velut insultans, urget, ut remotô velô tandem etiam suum opus produceret; suspicans latere id sub linteo. Verùm *Parrhasius* ostendit, linteum ipsum non esse nisi pictum. Tactus rubore *Zeuxis* *Parrhasio* porrexit herbam, tanquam qui hominem, & quidem artificem fefellisset, cùm ipse avibus tantum imposuerit.

4. *Timanthes* & ipse *Zeuxidis* antagonista cùm *Iphigeniam* ad aras mactandam adumbraret, spectantes omnes mœstissimis vultibus pinxit: sed *Agamemnoni* virginis parenti velum objecit seu peplum, dictitans ejus tristitiam nulla arte posse exprimi.

Apelles Cous Pictorum omnium summus; à quo solo pingi se passus est *Alexander M.* *Antigonus* altero lumine captus pingi volebat accuratè, nec tamen vultu vitiato apparere. Id efficere cùm nullus pictorum sciret, primus excogitavit *Apelles*, non totum pingendo vultum, sed nasô porrectô tantum dimidium. Id hodie frequens est.

5. *Protogenes* Caunius. *Jalys* imaginem septenniô totô elaboravit. Canis is erat anhelans, cui cùm vellet spumam ex ore manantem affingere, multo tempore incassum laboravit. tandem spongiam, qua colores frustratos sæpius abster-

serat

ferat tabulæ impatienter impingens, deprehendit spongiæ attactu quàm optimè expressam esse spumæ speciem; quam deinde imitatus feliciter consummavit opus.

7. *Lysippus* Sicyonius sculptor, cui soli licebat Alexandrum in gemma effingere.

8. *Praxiteles* è Græcia magna oriundus Pompeii magni tempora attigit, Romana civitate donatus; sculptoria arte, præsertim in marmore, nemini secundus.

CAPUT IV.

Historia Romana usque ad Augustum imp.

* *Sex periodis absolvam Res Romanas. 1. Quid ante Romulum acciderit? 2. A Romulo usque ad Reges exactos. 3. Ab his usque ad Bella Punica. 4. Bella Punica usque ad Carthaginiis excidium. 5. Ab illo excidio ad Augustum imp. 6. Demum viros Romanorum hoc temporis intervallo laudandos numerabo.*

§. I.

De Rebus Romanis ante Romulum.

Q. I. Quinam populi Romanas illas plagas incoluerunt?

1. Fabulæ quidem ferunt, Janum primum à diluvio huc migrasse, indeque Saturnum; qui cum è regno Cretæ pulsus esset à filiis, Jove, Neptuno ac Plutone, latibulum in Italia quæsit, unde ajunt illam regionem dictam esse *Latium*.

2. Verùm si in re ancipiti licet aliquid conjecturâ assequi, existimo primos è Sicilia huc delapsos esse *Siculos*; qui ipsi paulò post nescio quæ de causâ, dicti sunt *Aborigines*.

3. His supervenêre Græci Duce Oenotro filio Lycaonis Arcadiæ regis: unde Regio dicta est *Oenotria*. Viſum aliquibus est, Oenotriam græca voce dictam esse à Vini copia; quorum sententiæ non subscribo, cùm olim Italia vini pauperrima fuerit.

4. *Italus* quidam, nescio quis, hujus plagæ partem in potestatem redegerat, unde paulatim nomen toti genti hæsit, *Italarum*.

5. *Aufones* vel *Auſonii* gens erat à Latio versus mare Ionicum extensa, quæ cùm olim ceteris præpolleret, *Auſoniorum* nomen dedit omni Italiæ.

6. Denique sub tempora Trojani excidii *Latinus* Rex Aboriginum Æneam à Troja huc profectum suscepit cum exulum haud parva manu. Æneas porro ductâ Laviniâ Latini filiâ urbem tum à se conditam Lavinium dixit. Latinò verò à Turno Rutulorum rege occisò Æneas Latinorum rex est salutatus. Ægrè tulerunt hanc advenæ fortunam Etrusci. Igitur Mezentius illorum Rex in Æneam arma expedit. Cùm ecce collatis signis subita è cælo procella aciebus incumbit, quæ Æneam fulminis ictu in flumen Numicum deturbat. Quibus rebus nihil moti Latini credi voluerunt, Æneam isthoc turbine in cælos raptum esse, ac deorum choro adjunctum.

Q. II. Quæ deinceps fuit sors posterorum Æneæ, usque ad Romulum.

R. 1. *Ascanius* alio nomine etiam *Iulus* & *Euryloos* Æneæ filius, quem Trojâ incensâ cum Anchise patre (humeris exportatò) incolumem fervârat, is *Albam longam* urbem condidit eo

loco, quo Æneas in Italiam appulsus porcam invenit albam triginta porcellos enixam.

2. Sed Lavinia Æneæ quondam uxor posthumum peperit *Sylvium*, qui Ascaniô vitâ functô diademate potius posteris suis regibus nomen *Sylviorum* reliquit.

3. Ex his postremus erat *Numitor*, quem tamen *Amulius* ejus frater regno exuit; filiâmq; ejus *Rheam Sylviam* Vestalem fieri coëgit. Donec Romulus ex Rhea natus Amulium interfecerit, regnûmq; Numitori avo restituerit.

§. II.

*De Rebus Romanis à Romulo
usque ad Reges expulsos.*

Q. I. *Quid de Romulo memoratu dignum?*

R. 1. Cùm Rhea Sylvia virgo Vestalis fuerit, cui nuptiis omnibus interdictum est, non potuit ex ea nasci Romulus, nisi scdissimô stuprô. Ut verò fucum faceret sceleri, mentita est, DEUM Martem parentem esse Gemellorum, quos erat enixa.

2. Hi gemini *Romulus* erant & *Remus*. Quos quidem Amulius jussit Tyberî mergi. Verùm Numitore agente clam educati sunt à pastore Faustulo. Alii fingunt, pueros in fiscella undis expositos, casu in litus esse appulsos, atque ibidem à lupa esse lactatos, donec superveniret pastor.

3. Hi primùm rapto vivere didicerunt. Demum verò facta sibi prædonum manu *Albam* occupârunt, Amulioque casô Numitorem regno restituerunt.

4. Ob.

4. Obtentâ ab illo facultate novam condendi urbem, cæperunt *Romam* moliri illò ferè locò, quo in *Tiberim* fuerant præcipitati. Quamquam veteres Historiographi *Romam* dudum antè conditam fuisse scriptitent. Ceterùm contentione, ut sit, inter fratres orta alter alteri invidèbat condendæ urbis honorem. Et *Remus* muris adhuc tenuibus illudens, eosque saltu superans mactatus est à *Romulo* joci hujus impatiens. Itaque novo regno litatum est parricidiò, novæque urbi suum parricida *Romulus* nomen imposuit.

5. Deficientibus verò incolis *Romulus* promulgavit, *Romam* omnibus advenis asylum fore. Advolavit illicò ingens prædonum, exulum, sceleratorumque vis.

6. Ac ne quidquam iniqui novo regno deesset, è *Sabinis* etiam virgines rapuit, prædonibus illis futuras uxores. Bellum hinc ortum ita compositum est, ut uterque populus in unum coalesceret.

7. Denique *Romulus* cum asperius uteretur imperiò, Senatûs à se constituti invidiam sibi conscivit. Hic igitur orto aliquando turbine ac tempestate, occasione illa usus *Romulus* discerpit; deinceps verò mentiti sunt, eum non secus atque *Æneam* à diis raptum esse; eumque postea *Quirinum* dixerunt.

Q. II. Nunc sequentes reges prode.

R. 1. *Numa Pompilius* *Sabinus* *Jani* templum condidit. Leges scripsit, ac plurimorum deorum superstitionem & sacrificia sanxit. Regnavit quietus annis 42.

2. *Tullus Hostilius*. Bellum cum *Albanis* sic solum est, ut è *Romanis* tres *Horatii* fratres, ex *Albanis* tres *Curiatii* singulari pugna inter sese committerentur. *Horatius* unus superstes tres tamen *Curiatios* dolò vicit: ut enim hostem distraheret, simulavit fugam, itaque singulos, impari,

paribus intervallis ipsum insequentes, stravit. Portam ingresso Soror obviaverat lugens Curia-
tū Sponsi suinecem, quam Horatius adactō ferrō
ē medio sustulit, tanquam quæ publici triumphī
læntiam interciperet. At Tullus Albam nondum
victas manus dantem solo æquavit.

3. *Ancus Martius.* Ostiam urbem excita-
vit.

4. *Tarquinius Priscus* Corintho oriundus,
natus Tarquinis. Vir bellō consiliōque summus.
Etruscis domitis Curules sedes, Fasces, Trabe-
as, annulos, Prætextam, aliæque regum ac no-
bilium insignia atque ornamenta ab iis accepta
in Romanos mares transtulit. Primus triumphō
urbem ingressus est. Capitolii fundamenta je-
cit. Cloacas magnifico opere sumtūque regio
struxit, & *Circum*.

5. *Servius Tullius* ex ancilla natus à Tarqui-
nio fuerat adoptatus, ob spem de illo conceptam,
quòd ejus aliquando dormientis tempora inno-
cens quædam flamma ambire visa sit. Primus
Censum civium instituit. Filiam suam Tulliam
Tarquinio Superbo Prisci nepoti despondit cum
spe regni. At ille moræ impatiens Servium in
Curiam properantem ē gradibus præcipitem
agi jussit, atque à Senatu diadema extorsit. Hoc
nuncio læta Tullia vehiculō in forum conten-
dit: cūque jumenta Servii cadaver humi stra-
tum declinarent, illa obtortâ rhedâ coëgit mulos
carpentum super Servij Patris artus raptare. Ex
quo ille *vicus sceleratus* dictus est.

6. *Tarquinius Superbi* sibi nomen fastu ac im-
moderato imperio peperit. Filium suum Sex-
tum jussit Gabios pergere Latii civitatem, ac ve-
lut transfugam mentiri: utque Gabiis fidem face-
ret, eum ipse flagris concidit, ut apud Gabios
mentiri posset, se verberum causâ ē patris do-
mo se proripuisse. Cūque Sextus esset à Ga-
biis

biis receptus, ac magno in numero habitus, misit Romam, patrem consulturus, quid jam fieri vellet? Ille nuncium in hortum deduxit, illoque inspectante caput summa papaverum capita, quæ ceteris eminebant, scipione suo demettere: hoc facto nulloque aliò additò responsò nuncium dimisit. Sextus verò Patris consilium mox affectu-
us principes Gabiorum viros è medio sustulit, quo patrato facilè fuit populum in servitutem redigere. Cùm nova Capitolii fundamenta jaceret Tarquinius, Calva humani capitis in summo monte effossa est; quo portendi credebatur, Romam ceterarum gentium Caput fore.

Junii patrem occiderat Tarquinius: itaque Junius, ne patris experiri fortunam & ipse cogeretur, finxit se mente captum, unde *Brutus* dictus est, & in domo regis morionem egit. Hunc rex cum duobus filiis Delphos misit cum muneribus, oraculum de successionem regni consulturos. Brutus & ipse idolum sibi propitium redditurus copiosum aurum paravit: sed ut suspicioni locus non esset, infudit illud ignobili baculo, quem Apollini dicavit. Respondente dein oraculo: *Ille regnum obtinebit, qui primus vestrum, ô Juvenes, osculum matri tulerit*; rupta omni mora Tarquinius filii domum remeare cæperunt: At Brutus astutior simulato casu pronus in terram effusus est, illique, tanquam mortalium omnium parenti, osculum clam fixit. Ac profectò evenit, ut Tarquiniis pulsus ipse rerum summam Romæ obtineret.

Q. Sed cur pulsi sunt reges?

R. Ob Lucretiæ stuprum. Cùm enim in Castris, quibus Ardea Civitas vallabatur, orta esset inter Duces contentio de uxorum probitate, Tarquinius Collatinus *Lucretiæ* suæ primas deferre non dubitavit. Veritatem ergo exploraturi qui-
dam.

dam, atque inter hos Sextus regis filius, Romam se conferunt. Ibi, compertâ licet mulieris pudicitia, Sextus tamen amore ejus captus vim illi infert. Lucretia coram Senatu de injuria conquesta, cum nemo auderet ejus patrocinium contra regem suscipere, stricto pugione sibi met petus rimatur. Eo facinore emotus populus regi in castris degenti exilium indixit, ac deinceps pro regibus minorem magistratum pati decrevit, summa potestate sibi met servatâ.

§. III.

Ab Exactis Regibus ad Bella usque Punica.

Turbulenta hæc fuit Romana rei ætas. Plebis seditiones causa fuere saepe mutandi magistratûs: eosque singulos percensere longum foret. Bellis vero per Italiam grassati Romani, illam omnem suæ adjecterunt ditioni usque ad Punicum bellum. Ceterum sequentia hoc §. notes velim. 1. Mutationem Regiminis post reges pulsos. 2. Bellum Etruscum cum Porjenna. 3. Bellum Vejentum & Latinum; 4. Bellum Gallicum. 5. Bellum Samniticum. 6. Bellum Tarentinum & cum Pyrrho.

Q. I. Quis fuit regiminis modus regia potestate abolita?

R. Bini quotannis creabantur Consules. Primi fuere Junius ille Brutus, cujus antè meminimus, & Tarquinius Collatinus Lucretiæ maritus. Brutus verò ambos filios suos, conjurationis cum Tarquinio pulso reos, capite plecti jussit in foro. Collatino quoque collegæ suo Consulare abdicavit imperium, duabus maximè de causis. 1. Quòd pro damnatis Bruti filiis intercessisset. 2.

Quòd

Quod prænomen *Tarquinii* tanquam Reipublicæ invidiosum gereret. Agrum Marti consecravit, qui *Campus Martius* postea dictus est.

Q. II. *Quacausa, quaque fortuna gestum est bellum Etruscum?*

R. *Tarquinii* civitatem vertere jussi suppetias vocârunt *Porfennam* Clusinarum in Etruria regem. Hic ingenti admoto exercitu urbem premit. Sed *Horatius Cocles* pro capite pontis stans, dimicansque omnes regis copias tandiu sustinuit solus, donec ponè ipsum deiceretur pons: quo facto in Tiberim se jecit, itaque armatus ad suos tranavit. *Mutius Scævola* in hostium castra solus penetravit, ac tentorium regis ingressus, ex ejus purpuratis quendam ferrô trajecit, existimans ipsummet esse regem. Expiando huic errori dexteram foco admovet, quousque solutis articulis diffunderet; additis in regem minis; *Trecentos nempe primæ nobilitatis parisque animi Romanos juvenes in Porfennam conspirasse.* Quo ille audito, obsidionem solvit, Romamque valere jussit.

Q. III. *Quid bellô Vejentum & Latino accidit?*

R. Totum in Romanos Latium sese armaverat, novam vicinamque potentiam crescere non ferens.

1. Sed cum Vejentibus Martem experiri sola *Fabiorum* gens Romanorum facile nobilissima decrevit. Itaque profecti trecenti sex Fabii secundis aliquot præliis potiti demum ex insidiis necati sunt; Uno solum, qui impubes domi hæserat, superstiti. Inde decenniô ipsô obsessa est Vejorum civitas, ac tum primùm cuniculi sub muros acti sunt. An. M. 3556. ante Ch. 404.

2. Antium erat maritima civitas: hæc cum sex navibus (is numerus illô ævô classem faciebat Italis) in Romanos movens, iisdem exuta est. *Rostra* navium in foro Romano fixa sunt, iis.

iisque impositi suggestus, pro quibus Consules & oratores dicere mos erat.

3. L. Quinctius Cincinnatus Dictator contra Volscos & Æquos creatus à stiva ad castra perrexit. Eo bello celerrimè perfunctus, ut quidam rusticum in ipsa acie imitaretur, hostes victos captosque jussit ignominiaë causâ jugum boum perrepere. Unde *sub jugum mittendi & vox* & mos natus est.

Q. IV. Bellum Gallicum exequere.

R. 1. Galli Senones Brenno duce in Etruriam effusi primò Fabium Consulem cum exercitu fuderunt ad Alliam fluvium.

2. Romam ipsam subeuntes, Senatores ibi in trabeis, curulibusque sellis positos conspiciunt. Ac primùm quidem fefellit eos species senum cultusque, ut penates deos esse crederent: sed errore intellecto ad unum omnes neci dedunt.

3. Manlius cum exigua juventutis manu Capitolium arcem tenebat. Barbarique jam Tarpejam rupem noctu conscenderant, cum anserum strepitu proditi sunt, Manliusque cum suis somnò liberatus. Inde honos publicus anseribus habitus Romæ; cum eorum unus lecticâ quotannis circumferretur, cane interim variis injuriis matato.

4. Denique Galli solutionem obsidiî aurò pepigere. Sed en! cum jam libræ appenderetur æs, & Brennus ensẽ suum bilanci adjiceret, tanti ponderis aurum insuper exigens, præter omnium spem *Camillus* adest suppetias ferens urbi, maximâque clade delet Gallos. Hinc eidem secundus post Romulum honor habitus est.

Q. V. Bellum Samniticum qualenam fuit?

R. Sexies instauratum intra annos 50. & viginti quatuor de Samnitibus acti sunt triumphi. Ingenti tamen probo cessit Romanis clades illa ad Furcas Caudinas accepta. Pontius enim Samnitium Dux utrumque Consulem Veturium, & Posthumium in illo saltu tenebat circumventum. Ac licet Herennius pater ab eo consultus prudenter suasset, ut Romanos omnes aut dimitteret aut occideret, Pontius tamen gloriæ avidior maluit omnes exutos armis sub jugum mittere. Qua ignominiâ excitati Quirites non antè posuerunt arma, quàm Samniticum nomen omne deletum esset.

Q. VI. Superest bellum Tarentinum & Pyrrhi.

R. 1. Causa armorum hæc fuit. Tarentini errore ducti classem Romanam eorum litora legentem non nihil violaverant, credentes hostium eam esse. Advolant illicò Româ Legati, querelis forum miscent: Sed cùm Posthumius imperitiùs Græcè loqueretur, ob id vitii risu exceptus est à turba. Grandem contumeliam ferò ultum ibant Romani: Legatis suis interdicientes, ne alia quàm Latina lingua deinceps uterentur.

2. Tarentini infœdus invitârunt *Pyrrhum* Epiri regem genus paternum ab Achille, maternum ab Hercule ducentem. Is aliunde totius orbis Imperium meditatus, oraculum tamen de belli eventu consuluit; à quo id responsi tulit: *Asio te Æacida Romanos vincere posse*; dæmone ambigua hac sententia ignorantiam suam occultante.

3. Itaque ingenti apparatu in Italiam transmisit, primòque præliò Romanos internecione delevit ad Sirim Campaniæ flu. & Heracleam urbem:

hem: quos etiam castris exiit. Causa cladis fuere elephantum & falcati currus, monstra Romanis ignota. Cumque Pyrrhus campum lustrans animadverteret Romanos omnes adversis vulneribus cecidisse, & neque tum arma dimisisse, cum occiderent, ait: Ego talibus viris brevi orbem terrarum subigere potuissem.

4. Jamque ad vicesimum ab urbe lapidem castra posuerat rex, cum iteratis cladibus fractus in Siciliam primum se recipere, mox etiam domum repetere coactus est. Ibi dum in Argos impressionem facit, ictu tegulae à muliere faucibus vivere simul & militare desit, tota jam pene Graecia & Macedonia subacta.

§. IV.

*De tribus Bellis Punicis.*Q. I. *Dic ortum finemque primi belli.*

R. 1. Prioribus bellis per annos 500. tractis populus Romanus universam Italiā subegit. Tum eos incessit cupido latius victricia arma circumferendi. Sicilia praecipue in votis erat Romanis. Sed eam tenuere Pœni seu Carthaginenses potentissimus tum temporis Populus, Africae, Hispaniaeque ac maris Dominus. Itaque Romani occasionem invadendae Siciliae manu sibi fecerunt. Messaniis enim seu Mamertinis de Pœnorum iugo querentibus faciles accommodarunt aures, atque comparata, sexaginta non amplius dierum spatio, classe navium centum & sexaginta, alto se commiserunt, specie quidem juvandi socios, re autem vera sollicitante praeda.

2. Victo pluribus praeliis Hierone Siciliae rege Pœnorum foederato, Pœnisque à Sicilia pulsus, in ipsam Africam translatus est bellum. M. Attilius

Regulus Consul terra marique ipsam Carthaginem obsidione urgebat. Sed Xanthippus Laconum Dux militiæ acerrimus res Punicas restituit, cæsisque Romanorum 30000. ipse Consul cum 15000. vivus in hostium potestatem venit. Eum Carthaginenses quintô post annô Romam miserunt, suasurum populo pacem, & captivorum utrinque commutationem : acceptô prius iurejurando, rediturum se Carthaginem. Is Romam delatus utrumque dissuasit. Dein religione iurandi actus reversus est ad Pœnos; nihil motus lacrimis uxoris & filiorum. Illum Pœni recisis palpebris inclusum dolio, clavîs introrsum fixis horrido, vigiliis (cûm connivere non posset) encârunt.

3. Denique ad Ægates insulas disiecta iterum Punica classe pax composita est anno 23.

Q. II. Alterum cum Pœnis bellum describe.

R. 1. Hannibal erat primô apud Carthaginenses locô natus, quem pater Hamilcar ante diem suum supremum aris admovit adhuc puerum, jurisque iurandi religione illum devinxit, ut Romanorum hostis perpetuus esset. Hic itaque Saguntum civitatem obsidione clausit, quæ sola ex Hispanicis Pœnorum jugum hæctenus effugerat. Saguntini implorant Romam. Romani occasione læti Carthaginem legatos mittunt & ad Hannibalem, jubentes, desisteret urbem Romani populi sociam injuriâ afficere. Negant Carthaginenses, Saguntum unquam fuisse Romanis fœderatam : Hannibal verò, Saguntô deletâ, ingenti cum exercitu in Italiam movet, Pyrenæis alpibus summo labore superatis.

2. Mox quadruplici clade Romanorum res afflixit. 1. Prope Ticinum P. C. Scipionem. 2. Apud Trebiam amnem Sempronium Gracchum. 3. Ad lacum Thrasimenum Flaminium Consulem.

4. Sub

4. Sub oppidum Cannas in Apulia, totius Romanæ juventutis ac nobilitatis florem delevit. Ex qua pugna tres annulorum aureorum modios Carthaginem misit, victoriæ testes.

3. Perierat Roma, si Hannibal persecutus victoriam suam urbi admovisset exercitum, sed ille delatus in Campaniam loci deliciis captus caput ocio biennium integrum terere.

4. Hannibali quidem post Thrasimeni cladem mens erat Romam petere. Sed Fabius Maximus antiquæ vir prudentiæ Romani exercitus imperator traxit bellum, omnemque configendi occasionem declinavit. Ita cunctando Romanis locum fecit resumendi cum viribus animos: Dicitur ipse *Cunctator*.

5. Interea temporis Asdrubal Hannibalis frater à duobus Scipionibus profligatur. M. Claud. Marcellus Nolæ in Campania Hannibalem pellit ex acie: ac post in Siciliam traiciens, triennali licet obsidiō, Syracusas caput, Archimedis ingeniō tamdiu defensas.

6. Hoc spatio annorum Hannibal phalangem ad quartum usque ab Urbe lapidem produxit, Equitatum ipsas etiam portas tentare jussit. Verum subito immanique nimbo ab ulteriore vi prohibitus viam relegit. Ac, mirum dictu! tantum populo Romano animi supererat, ut agri, quos Hannibalis castra occupaverant, jam antè venales civem Romæ emptorem eo ipso die invenerint, quo obsidebatur. *Hannibal ad portas* proverbium est, quod de præsentis periculo dicimus.

7. Publius Cornelius Scipio (qui vulgò Scipio Africanus major sive senior audit) in Africam missus fuerat, ut eam recuperaret, amissam cum duobus illis Scipionibus à Pœnorum exercitu cæsis. Rebus ergo in Hispania compositis, Scipio Consulari auctus trabea in Africam transmittit, ipsamque Carthaginis jugulum petit. Mox tota

belli alea in diversum cecidit, Afri enim cum Syphace Numidiæ rege secundô præliô victi à Scipione, Hannibali in mandatis dedêre, Italiâ valere jussâ domesticæ incolumitatis curam ageret.

8. Interim dum Hannibal abitum flens parat, Carthago pacem cum Scipione composuit. Illo verò in Africam appulso accessêre Pœnis animi, ut neglecto fœdere præciperent, Hannibalem acie experiri. Sed ille Marte inferior Carthaginensibus necessitatem imposuit iniquas à Romanis conditiones accipiendi. Nempe ut pensis ferè millies mille argenti pondo, classêque omni, præter paucas naves, dimissa, nihil in Romani populi socios se aufuros promitterent.

* *Hic fuit famosissimi Belli Punicî secundî eîgenus. Sed ejusdem appendices fuêre bellum in Macedonia susceptum, & in Syros. Hannibal enim utrumque regem Philippum II. Macedonia, & Antiochum III. Syria sollicitaverat. Quibus de rebus repete, quæ suprâ de Græcæ Monarchiæ reliquis dicta sunt Cap.*

3. §. 3 Hannibal denique omnibus frustra in Romanos tentatis ad Prusiam Bithyniæ regem se recepit. Inde repetitus ad deditionem à Romanis, ne id fieret, prævenit, haustô toxicô, quod præsentissimum sub annuli gemma gestare solitaverat. Libyssæ Bithyniæ urbe tumulo mandatus est cum Epitaphio: *Hannibal hic situs est.*

Q. III. Tandem extremos Pœnorum conatus ediffere, seu tertium bellum.

R. 1. Arma in Masinissam Numidiæ regem, populo Romano amicitiae fœdere junctum expedierant Carthaginenses. Id supremum illis exitium peperit. Nam Consules cum exercitu profecti in Africam classem eorum portu educam spectante tota civitate Vulcano dederunt.

2. Deliberatum dein Romæ est, effétrum Carthago bustô sepelienda: Publ. Cornel. Scipio.

pio (Nepos erat Scipionis illius majoris, dictus ipse Africanus junior) suavitervari inimicam urbem, cujus à metu in officio & armis continerentur Romani, qui, si metu solutis degere liceret, ocio, deliciisque se dedituri essent, ceterisque, quæ hinc nascuntur, malis. At Cato ille Censorius sumtò secum in curiam malò punico, quæsit è Patribus, videreturne illud esse recens? Affirmantibus, ait ille: at heri primùm è pomario Carthagini lectum est. Quo verbò docere voluit, periculosam esse incolumitatem urbis inimicæ vicinæ adeò, ut ab ea unius diei itinere tendi Romam possit. Pluribusque in eadem sententiam additis effecit, ut Carthagini excidium decerneretur.

3. Mancinus itaque Consul id urbi nuncium fert. Cujus atrocitate acti in rabiem Pœni, ultima tentare certi novam classem instruunt. Tantusque fuit populi furor, ut matronæ rescissos cervicibus crines in usum funium contulerint. Teclorum trabes detractæ domibus navium fervierunt structuræ. Quin deficiente ferro aurum argentumque in eosdem usus conflatum est. Cùmque Romanus portum obstruxisset, illi ex aversa urbis parte novum foderunt.

4. Ad extremum Scipionis adventu, desperatis rebus Byrsæ arcis, totique urbi ignem submiserunt incolæ, seque cum omnibus corrumpere maluerunt, quàm potestati Romanorum permittere. Amplissimæ urbis incendium vix septimo decimo die sopivit Romanus exercitus.

Atque hæc fuere ultima Carthaginiis fata. Cujus casum duabus maximè causis Hannibal peperit.

1. Quòd post trinam Romanorum cladem Urbem non obruerit. 2. Quòd Asdrubalem fratrem suppetias evocaverit ex Hispania per juga Pyrenæa, cùm ipse interim in extremo Italiae ac maritimo angulo deliresceret; ut adeò facile casus sit in itinere succenturia-

tus ille 80000. exercitus : Qui si cum Hannibalis copiis potuisset conjungi, funus, credo, Roma fuisset. Sed ita nempe regnorum momenta librat rerum arbiter DEUS.

§. V.

Ab Excidio Carthaginiæ ad Augustum Imper.

* Everfa Carthagine accidit Romanis, quod Scipio ominatus fuerat, luxus nempe civium & magnatum, & ex luxu ambitus, ex ambitu intestina dissidia. Hoc demum modo Libera Respublica laborem passa est, & ad unius tyrannidem rerum summa devoluta.

Ceterum piuscula sunt per hanc Romanarum rerum periodum notanda. 1. Bella cum exteris. 2. Varia inter Cives ac Senatum similitates. 3. Triumviratus Mariæ, Cinna & Sylla. 4. Conjunctio Catilina. 5. Triumviratus Crassi, Pompeii & Caesaris. 6. Bellum Civile inter Caesarem, & Pompejum.

Q. I. Paucis expedi, quid negotii Romanis intercesserit cum exteris?

R. I. Corinthus erat omnium Græciæ civitatum facile opulentissima. Hujus vir princeps Critolaus verbis iniquioribus exceperat Romanorum Legatos. Verum Romani injuriarum (deleta præsertim Carthagine) quam minimè patientes, non aliam civitati multam dixerunt, quam excidium. Itaque Peloponnesi decus Corinthus solo æquata est. Quantum auri argentique hic latuerit, inde conjicias licet, quod ex ejus incendio æs Corinthum natum sit, in quod flammarum vis aurum, argentum, reliquumque vilioris notæ metallum coegit.

2. *Numantia* oppidum colli imminens sine turribus sine muris quatuor tantum millium praesidio tecta Romanos quadraginta millium exercitus ita fatigavit, ut funestis etiam cladibus afficeret, idque quatuordecim ipsis annis. Nec vinci poterat, nisi Duce Scipione. Hinc conversi in desperationem, ne in hostium venirent potestatem, sese, quotquot erant residui, una cum civitate cremarunt.

3. *Attalus Pergami* in Asia rex populum Romanum regni sui heredem testamentum scripserat. Id iniquè ferens Aristonicus Attali ex fratre nepos majorum suorum ditiones sibi assertum ibat. Verum oppressus à Perpenna, eliso jugulo in vinculis periit.

4. *Allobroges* Galli Transalpini, quos ætas nostra Sabaudos vocat, Elephantorum terrore atque ope subacti sunt ipso rege Bituito in triumphum ducto.

5. *Cimbri, Teutonésque* Germaniæ populi litus superante oceano sedibus suis cedere coacti, alias sibi quærunt in Gallia. Hinc junctis sibi in spem prædæ Tigurinis & Ambronibus Italiam petunt, nihil veriti Romanorum famam. Quin missis Romam legatis terras sibi amicè deposcunt, manuum suarum, armorumque officia vicissim spondentes. Passi repulsam ad arma convertuntur, nunc Silanum, nunc Manilium, nunc Cæpionem Consules internecione delent. Hinc Romam tendentes metu omnia concutiunt majore ac ipse Hannibal. Oppositus his C. Marius nec ipse tanto hosti superando fuisset. Sed Barbari inconsulto copias suas diviserant, ut facilius vincerentur. Athesim fluvium primò sentis suorumque vastitate membrorum inhibuerunt, mox jactis arborum saxorumque molibus velut ponte commissum transfilièrunt: levi negotio Romam direpturi videbantur: nisi Veneta tellus ac deliciae

eos tenuissent. Itaque duplici prælio eorum bis centena millia ceciderunt.

6. *Jugurtha* avo *Masinissa* natus cum regnum Numidiæ præter Senatûs Populique Romani sententiam sibi vindicare allaboraret, à *C. Mario* captus, triumpho ductus, & in carceribus demum est suffocatus. Is Romanorum Ducum avariâ probè cognitâ, dicere amabat, *Romam venalem fore, si modo inveniret emtorem.*

7. *Mithridatico* bello omnis Pontica ora, Armenia, Syria, aliæque quàm multa Romanorum accessere ditioni; *Pompeij Magni* potissimum felicitate. Sed tamen quadragesimum in annum *Mithridates* gravis Romanorum armis incubuit; præsertim altera vice, cum *Nicomedes Bithyniæ* rex ditiones suas Pop. Romano legasset. *Vide supra, Cap. 3. §. 3. Quæ. 4. n. 2.*

8. *Helvetii* agrorum suorum tædiò affecti, incensâ patriâ suâ ad unum omnes conabantur ad *Santones Gallos* commigrare, sumtis secum *Boiis*, qui jam tum superatò *Rhenò* *Noricum* incolebant. Ac primò quidem per *Allobroges* Romanam provinciam iter adjuvantes prohibiti sunt à *J. Cæsare*. Hinc converso itinere per *Sequanos* atque *Æduos*, utrisque annuentibus, pergunt. Commodum id accidit Romanæ cupiditati, ac Cæsaris præsertim. Utut enim nec *Sequani* nec *Ædui*, nec *Santones* Romanorum imperio essent obnoxii, sed suo jure viverent omnes; Cæsar tamen occasione usus *Helvetos*, & cum his totam deinceps *Galliam* edomuit, in exterum hostem (Romanos nempe) qui sine causâ eorum fines ingressus fuerat, meritiſsimò commotam. Sed cessit denique Gallorum fortitudo simul & causæ justitiæ Cæsaris cupidini, calliditati atque fortunæ. In *Britanniam* quidem etiam, Germaniâque impetum fecerat: sed nulla re memorabili edita viam in *Galliam* relegit. Decenniò tractum est id bellum.

* *De Aegypto, ceterisque Græcæ monarchiæ rudibus olim jam verba fecimus Cap. 3. §. 3.*

Q. II. *Quæ hoc ævo fuere Urbis discordiæ.*

R. 1, Cùm Senatorii Ordinis viri divitiis, populi sanguine comparatis passim abuterentur, Tribuni, plebis studiosissimus, & velut Tutelaris magistratus leges certas rogârunt, quibus cupiditati detractum volebant. Hos inter Tiberius Gracchus, genere, formâ, eloquentiâ facilè princeps, *Legem agrariam* tulit, qua Senatui non nisi certus agri modus concedendus, cetera in plebem dividenda erant. Dividundis igitur agris præfectus à populo Gracchus, cùm etiam diutius sibi prorogari imperium vellet, regiam potestatem meditari visus est, eâmq; ob causam à Scipione Nafica in Capitolio, quò se receperat, occisus.

2. Cajus Gracchus Tiberii frater *Legem Frumentariam* ediderat, qua plebi ex ærario pendit annona debebat. Id cùm Senatui esset invisum, promisit, eum, qui Gracchi caput attulisset, tanti ponderis aurô donatum iri. Nec mora, servus occisi per tumultum Gracchi caput, infusô etiam locò cerebri plumbô gravius redditum, Senatui exhibet.

3. Livius Drusus Tribunus plebis cùm illas leges tum maximè *Legem Civitatis* integram volebat. Hæc Etruscis, Latinis, Sabinisque Romanæ Civitatis jus concedebat, ita ut & hi possent in Senatum & ad magistratus ceteros legi. Verùm ille rei perficiendæ impar extinctus in foro est, & à Senatu populôque *bellum* in Etruscos &c. susceptum, quod *Sociale* dixere, in omnem latè Italiam serpens.

4. Adde his *Bellum servile*, quod servi five mancipia faceffere Romanis ausi sunt in Sicilia auctore *Eunio Syro*; in Italia *Spartaco* gladiatore.

Sed

Sed utrinque rapti ad supplicium pœnas dederunt temeritatis.

Q. III. *Quid ais de Triumviris, Sylla, Mario, Cinna?*

R. Hi supremi honoris cupidiores quàm par erat, malebant Rempublicam suo, quàm Senatûs populique nomine temperare. Sed alter alterum non ferens distractum in suas quisque partes populum civilibus armis colliserunt. 1. Primum Sylla urbem vi ingressus Capitolium cepit, Marium fugâ sibi consulere cœgit. 2. Per absentiam verò Sullæ Cinna res novas molitus, jussus quidem solum vertere, paulò tamen post rediit, adducto secum ex Africa Mariô. Indignis modis habitatum Roma, Consulum capita pro rostris in foro suffixa, ipsaque delubra violata sunt. 3. His superveniens redux ex Asia Sulla pejora etiam sibi audendum ratus, Marianis copiis deletis, cædibus grassari in ipsa urbe non erat desiturus, nisi Furfidius monuisset Tyrannum, *vivere aliquos debere, ut essent, quibus imperarent.* Hinc desitum est in compitis; cæptum verò sævirum Curiam, sed velut per ocium: nam duo millia è flore ipso Senatûs & Equestris ordinis in tabula descripti extremis suppliciis affecti sunt.

4. *At Sertorius* vir summus illa ferali descriptus in tabula, non expectato carnifice in Hispaniam se recepit; Hanc armavit in Sullam, & Mithridatem etiam classe juvit. Eum in ordinem cogere jussi Duces ipsèque Cn. Pompejus adhuc juvenis difficilem ancipitemque Martem diu experti sunt; donec domesticorum insidiis circumventus est Sertorius.

Q. IV. *Quanam fuit illa Catiline conjuratio?*

R. Illam hoc loco tantum nominasse sufficiat. Rei ordinem in Ciceronis vita leges postea
§. 6.

Q. V.

Q. V. Quid patrârunt Triumviri Crassus , Pompejus & Cæsar ?

R. 1. Carthagine deleta , Scipionibûsque defunctis , Asiâ in provinciam redactâ , exulare Româ caput armorum usus , Ducum Optimatûmque continentia & fides : regnare verò Asiaticæ delictiæ , hincque subnata cupiditas , ambitio , & intestini motus. Hæ causæ sunt pestifera Rom. Reipublicæ , quæ tum maximè rimas agere caput , cum isti Triumviri existerent.

2. Crassus opibus præstabat ; Pompejus auctoritate ; Cæsar consiliò. Cæsari de comparanda sibi dignitate agendum erat , Crasso de augenda , Pompejo de retinenda. Singulis animus erat rerum summam obtinendi. Tandem verò in hanc sententiam condixêre , ut res Romanas æqua lance inter se dividerent.

3. Crasso obtigit Asia , qui amplissimâ non contentus Provinciâ in Parthos movet fœderum sacra jura incassum obtestantes. Superato ergo Euphrate Carras cum exercitu appulsus deletus est à barbaris , ejus etiam abscissæ cervici liquens aurum infudentibus cum dicto : sat tandem voraret auri , cujus tanta semper cupidine flagrasset.

4. Cæsari Gallia cedebatur cum Consulari , Pompejo Hispania atque Italia. Verùm Crasso extinctiò metuens Cæsar ne etiam Asia rediret ad Pompejum , omnia egit apud Senatum , ut Pompejus exercitibus suis dare missionem juberetur , ratus sibi perire quidquid alteri accederet. At Pompejus animadversâ Cæsaris invidiâ , se id facturum negavit , nisi & Cæsar è Gallia Provincia , quam ultra tempus legibus præfinitum jam tenebat , discessum faceret.

5. Verùm Cæsar telis respondere quàm verbis maluit. Traductis enim in Italiam copiis insperato adventu Romanam perculit. Nec mora ,

correptus metu Senatus omnis cum Pompejo defertâ Italiâ Græciam petit. Finis bello datus erat, si Pompejum Brundisii obsessum cepisset Cæsar: sed is beneficiô noctis lacerâque cymba elapsus est.

6. Hinc Romam properans Julius seipsum Consulem pronunciat, direptoque ærariô Siciliam, Sardiniam & Hispaniam subigit. Tum Pompeii terga premens Epirum petit. Fama est ipsum, cum classis ex Italia moras neciteret, ad eandem arcessendam levî scaphâ perrexisse solum: cumque remex è portu solvere horreret, media nempe hyeme, nocte insuper concubiâ, dixisse: *Quid times? Cæsarem vehis.* Tantam de sua fortuna temeritatem conceperat.

7. Primô præliô superatus à Pompejo in Thessaliam recessit. Collata denique in Pharsalicis Thessaliæ campis signa, & Germanorum sub Cæsare facientium virtute rupti sunt Pompejani equitatûs ordines, in quo ille plurimum præsidii posuerat. Cæsar manipulos obequitans his potissimum vocibus suos hortabatur: *Miles faciem feri!* Dein: *Parce civibus.* Pompejus verò castris omnibusque copiis multatus in Ægyptum fugam adornat, intrâque Nili ostium stans in navicula, petensque à rege suscipi, ejusdem regis jussu ferrô Septimii (is à Pompejo ad regem antè defecerat) cadit, spectantibus uxore & liberis. Truncus Nilo merfus ab Servio Codro Pompeii liberto exceptus humatusque est in arena litoris imposito lapide & Epitaphio: *Heic situs est Magnus Pompejus.* Caput recisum Achilla Pompeii satellites Cæsari cum ejus annulo obtulit: quo conspecto à lacrimis sibi temperare non valens, pretiosis odoribus cremandum curavit.

8. Reliquum erat Cæsari, ut & illis jugum imponeret, qui à Pompeii partibus steterant. *Primò Ægyptum:* quod dum facit, Alexandriam diffi-

difficillima obsidione tentat. Fugatus aliquando ab oppidanis in navigium se recipere cogitur, illoque ipso ruinam minitante etiam in salo natat. Sunt qui narrent, eum altera manu natasse, alterâ Librum, quem de suis expeditionibus scripserat, supra undas sublatum servasse. *Secundò* Pharnacen Mithridatis filium aggressus in Asia sine negotio obtulit, qua de victoria scripsit: *Veni, vidi, vici.* *Tertiò* in Africa Scipionem & Jubam regem profligavit commissò prope *Thapsum* præliò. At Cato junior Uticam, Africæ cum caput, præsidio tenebat. Cùmque accepisset, Cæsarem vicisse, lectò prius Platonis librò de immortalitate violentas sibimet manus intulit. Accurrere medici, quos ille vulnus obligare passus est: sed iis sese recipientibus manu distrahit faucium pectus, sparsis etiam per pavimentum visceribus. *Quarto*, in Hispania Pompeii filios Cnejum & Sextum prope *Mundam* oppidum sternit. Nulla fuit tam anceps belli alea. Cæsar ipse nutantibus suis consciscere sibi necem parabat: cùm hostiles aliquot cohortes in transversum tendunt præsidio suis futuræ: id Cæsar fugam esse interpretatus animos suis addidit, aciéque potius est.

Q. VI. Quæ sunt reliqua Cæsaris fata?

R. 1. Cæsar ingenii acerrimus (Eundem enim ajunt legere, scribere, advenienti nuncio aures accommodare, tribusque aut quatuor scribis dictare literas eodem tempore ac de summi momenti negociis solitum fuisse) consilio promptissimus, dexteritate summa, felicitate perpetua prudentissimè administravit Rempublicam. Alia inter cùm animadverteret (ut erat scientiarum omnium gnarus) Calendarium à solis curâ desciscere in eam redegit formam, qua usque ad Gregorium XIII. PP. usi sumus.

2. At cùm honores à Senatu sibi decretos, nihili penderet, tanquam qui suo jure, non Senatûs vellet imperare, & aliàs impotentiùs abuteretur potestate, omnium sibi, ac præcipuè nobilium comparavit invidiam. Itaque D. Brutus & C. Cassius in eum conspirârunt cum aliis, ac venientem in curiam ante ipsam Pompeji statuam viginti tribus vulneribus confecerunt. Cæsari pene pectus rumpebatur, cùm in parricidarum numero videret Brutum, illum quem maximo semper amore complexus fuerat; aliud tamen effatus non est, quàm ut obvoluto capite diceret: *Et tu fili mi Brute!* In curiam eo die tendenti non nemo porrexerat schedam, qua omnes in eum conjurati descripti erant: Sed urgente horam facto eandem non aspexit. De hoc dicere solebant prudentes, *illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*

§. VI.

Insignes Romanorum Viri.

Prima Classis Fortium.

1. *Marcus Curtius.* Romæ mediô forô rupta tellus dehiscebat, fœtidâque spirans mephitim multis exitium afferebat. Consultum ea de re oraculum effatum est; Scrobem clausum iri, si, quod optimum haberent Romani, immisissent. Certatim annulos viri, feminae mundum muliebrem advehunt. Incassum. Jâmque annum totum tenuerat malum: cùm juvenis animi acerrimus quid sibi ea de re videretur ad Senatum refert: Fortes nempe viros animam esse Reipublicæ, ac tale quidquam ab orco peti. Moxque Caballum phaleris sternit, ipsèque militarem pompam indutus subjectis equo calcaribus in or-
cum

cum se se præcipitem vivus agit. Felix si Numinis id jussu, non dæmonis fuisset ausus.

2. Publius Cornelius Scipio Africanus majoris, qui secundum bellum Punicum confecit. Cum post cladem Cannensem præcipuæ nobilitatis juvenus Italiam defereret, suâ eos tam auctoritate quàm eloquentiâ retinuit, Juvenis ipse. Tandem omni bello felicissimè perfunctus, ab ingratis Tribunis plebis repetundarum accusatus librum rationum spectante populo scidit: *Hac die, inquit, Carthaginem vici: Bonum factum: In Capitolium eamus.* Moxque Urbi terga vertens exul vitam clausit; petiitque moriens ab uxore, ne ossa sua Romam referrentur.

3. Publ. Scipio Æmilianus Pauli Æmilii Macedonici filius à Scipione Africano majore in filii locum adoptatus, ad delendas urbes natus videbatur. Carthaginem solo æquavit, nec antè exuri potuit Numantia, quàm ipse eam oppugnasset. Ob res gestas non nihil attollens supercilium, causamque legis agrariæ defendendam suscipiens in lectulo suo suffocatus interiit.

* Nec opus est plures in chorum ducere Heroes, cum hanc spernendus illorum numerus proximis paginis sit descriptus.

II. Classis Doctorum.

* Populus Romanus è Pastoribus, mox latronibus, denique è militibus natus, ac propagatus, nullos voluit civitate donare doctos, antequam cum exteris, ac Græcis maximè, rem habere caput. Sed tum accidit, ut cum Græci in Romanorum leges et arma jurarent, Romani vicissim Græcorum sententias ac disciplinas utraque ulnâ exciperent. Ipsaque, ut ne Cicero quidem dissimulat, Victa Græcia mores suos imposuit victoribus.

1. *Lucius Livius* Andronicus primus Romæ fabulam seu scenam exhibuit, Populûmque rebus, contra Pœnos prosperè gestis, ovantem recreavit anno ante pacem cum Pœnis junctam primo bello Punico.

2. Anno post natus est Rudiis Calabriae oppidò *Ennius*. Virgilius Maro deprehensus lectitare Ennium, quidque ageret quæsitus, respondit, *se è luto Enni aurum legere*. Podagrâ extinctus est, quam sibi nimio vini potu contraxit.

3. *M. Accius* cognomine *Plautus*, gente UMBER, patriâ Sarfinas: Poëta Comicus. Interdiu molendinis versandis operam dedit, quo haberet, unde viveret; noctu fabulas lucubravat.

4. *Terentius* Carthaginensis servus Romæ libertate donatus elegans ac præstans Comædus, Athenas visurus naufragiò interiit.

5. *Pacuvius* Brundusinus, Enni ex sorore nepos. Pictor simul & poëta Tragicus, non optimæ notæ.

6. *Accius*, Tragicus, quem dicere solent *Scriptorem ferreum*.

7. *Lucretius* de rerum natura scripsit docto facilique versu. Sese ipse ferrò sustulit, cum philtum, aut venenum ei ab uxore esset propinatum.

8. *Catullus* Veronensis tum mordax, tum lascivus poëta.

9. Principem sibi locum postulat *Marcus Tullius Cicero* phoenix Oratorum non minùs & Philosophorum Latinorum. Equestri genere, quod à regibus quidam deducunt, natus Arpini in Campania, *Marcus* patre, matre *Helvia*: fratres habuit *Quinctum* & *Lucium* Cicerones: Uxorem *Terentiam*; filium *Marcum* à patris ingenio longè abludentem,

tem, potatoremque celebrem: filiam *Tulliam*,
Servum deinde liberum *Tironem* summæ erudi-
tionis, patrono suo haut multum inferiorem.
Ciceronis cognomen adeptus est à majorum suo-
rum quopiam, qui verrucam Ciceris in mo-
dum naso eminentem habuisse dicitur. Puer ipse
tantum ab ingenii alacritate commendatus est,
tantoque in pretio habitus, ut illum à schola re-
deuntem receptum in medium corona coæta-
neorum domum honoris causâ deduxerit. Juve-
nis Marti nomen dedit. Mox turbas exorsus
Philosophiæ, Juri, eloquentiæ animum adver-
tit. Roscium à patronis omnibus metu Syllæ
(is enim venditis sub hasta ejus bonis, reum
etiam agebat parricidii) destitutum uberrimè de-
fendit, applaudente foro populi. Tum Athe-
nas discessit, quâ studiorum causâ, quâ metu
Syllæ. Quo sublato etiam Asiam petiit discendi
ergo. Romam redux Siciliam Quæstor rexit.
Dein rogatu Siculorum Verrem ejus insulæ præ-
donem potius quàm prætorem accusavit. Id
temporis erat in urbe *Catilina* quidam, summo
quidem Genere sed perditæ vitæ Senator. Is,
cùm in decernendis honoribus nulla ejus ratio ha-
beretur à populo, sed Ciceronis, nova in Rem-
publicam cæpit moliri. Etenim adjuncta sibi no-
bilitum paris cum ipso improbitatis, Civium
manu in Urbis exitium conspiravit: impium fœ-
dus impio ritu consecratum est: mactatum nem-
pe hominem convivio intulerunt devorandum,
cruoremque circumlatis pateris libârunt. Dete-
ctæ sunt insidiæ Ciceronis solertiâ: Catilina civi-
tatem purgare jussus. Lentulus Sura prætor urbis,
Cethegus, Sulla, ceterique, qui dispositis viris,
facibus, armisq; jamjam incendia urbi parabant,
comprehensi, ac Consulis jussu in carcere ne-

cati sunt, cum Catilinam alter Consul C. Antonius cum copiis interfecisset. Reorum damnationi obstitit I. Cæsar & ipse conjurationis, sed clam, reus. Is deinde Cæsar Præturam adeptus ope tribunorum plebis interdixit Ciceroni consuli, ne populum pro concione alloqueretur, nisi tantum ad renunciandum Consulatu. Accepta conditione rostra conscendit Cicero, renunciat, more recepto iusjurandum profert, sed longè diversum à consueto: juravit nempe, *se conservasse Urbem, & Romano imperio à ruina cavisse.* Mirum in quantos clamores solutus populus conceptis verbis id ipsum juraverit, dum interim Cæsar cum suis invidiâ rumperentur. Quin jubente populo, censente Senatu, honores Tullio decreti sunt, aliósque inter, ut *Pater Patriæ* diceretur, quod nemo ante ipsum. Sed cum ille immoderatiùs sese ipsum laudare non cessaret, multorum invidiam auxit. Cui flammæ oleum affudit Clodii simulas. Is intemperantis libidinis juvenis Pompejæ (Uxor erat Cæsaris tum Consulis) pudicitia insidiabatur, veste muliebri ingressus domum eo die, quo Matronæ civitatis Bonæ fortunæ Sacra in domo celebrabant Consulis, qua domo per illum diem interdictum erat viris. Deprehensus Clodius in jus vocatur: negat se eo die Romæ fuisse: testes, & inter hos Cicero, jurant, fuisse: Absolvitur tamen Clodius, & Tribunitia etiam dignitate augetur. Illius odia declinaturus Cicero cum Cæsare legati nomine in Galliam ire parat: Clodius ne id fieret, ad speciem cum Tullio in gratiam redit, eumque retinet. Inde Cæsar offensus Clodium, Pompejumque ipsum in Ciceronem excitat. Accusatur Cicero, quod Lentulum & reliquos Ca-

tili-

tilinæ conjuratos interfecisset indictâ causâ: Cæsar ipse testem agit. Cicero pullo habitu, promissâ barbâ & capillis, vicos obeundo populo supplicat, comitantibus eum viginti nobilium millibus eodem habitu. Quo tempore Senatus decreverat, idem ut totus populus faceret, imperare, nisi Consules inhibuissent. Ipso judicii die Pompejus urbe excedit, nec Ciceronem se insequentem colloquiô dignatur: Itaque damnatur Cicero, qui monitus ab amicis servire tempori adulta nocte urbem relinquit. Clodius proposita lege aquâ illi & igni interdicit, in domûs eversæ locum templum Libertati condit: bona sub hasta venum exponit, nullus tamen inventus est emtor; reverentiâ Ciceronis. Illo interim Dyrrachii in Macedonia exulante pœnituit Pompejum negatæ operæ. Senatus decernit, nullius rei antè habendam esse curam, nisi populus Ciceronem revocâset. Impediturus id Clodius Tribunus ab altero Tribuno Annio Milone è foro ejicitur. Rediens mense decimo sexto exilii Cicero *pro domo sua* orationem habet; tum *Milonem*, qui Clodium occiderat, defendit. Is tamen, quod insolentiùs ageret, Massiliæ exulare est jussus. Ciliciam provinciam rexit. Civili bello Pompeij secutus partes, à Cæsare tamen victore receptus in gratiam *Ligarium*, qui arma in Cæsarem tulisse accusabatur, defendit eo successu, ut licet Cæsar antè illuisset Ciceroni, necémque Ligarii ratam fixâmque habuisset, ipsa tamen sub oratione sæpe colorem mutârit, omnes affectus indutus; donec ad extremum exsiliens reum absolverit. Conjurat-ionis in Cæsarem postea occisum Cicero conscius non fuit, cæsum tamen libenter vidit. Ea-propter in M. Antonium Consulem *Philippiens*

Orationes summò studiò conscripsit, etsi non peroraverit. Apud Senatum & populum effecit, ut Octavio Cæsari Julii Cæsaris heredi, ac Antonii inimico Consulatus daretur. Verùm inter Antonium, Octavium ac Lepidum Triumviratui constitutò Antonius Octavio amicitiam negavit, nisi interfecto Cicerone. Cicero diu fluctuans in villam suam Formianam divertit, corvorum grege domum occupante, quorum unus, cum ad quietem se composuisset Cicero, etiam velum capitis eidem detraxit. Accepere id omen servi, Dominumque etiam nolentem lecticâ exportârunt ad litus. Mox supervenientibus cum militum manu Centurionibus Herennio, & Popilio Lenæ (eum Cicero à parricidii pœna defenderat) Philologus puer libertus prodidit. Cicero visis suis per viam latronibus stare jubet servos, cervicéque extra lecticam porrecta cervicem præbuit ferro Herennii: cum esset natus annos 63. Caput cum manibus recisum Antonius pro rostris exponi iussit. Philologum proditorem nacta Pomponia uxor Quincti Ciceronis fratris, tormentis subiecit, ac demum adegit, sibi ipsi per partes rescindere carnem, eamque assam vorare. Augustus verò seu Octavius Cæsar, Antonio Actiâcâ pugna superatò, sanxit, ne quis ex Antoniorum familia prænomen *Marci* gereret; quod id Ciceronis fuisset.

10. *Virgilius*, seu *Vergilius*, *Maro* à patre dictus, natus propè Mantuam Idibus Octobris, primo consulatu Pompeii & Crassi. Poëtis latinis omnibus palmam præripuit. Sed unâ summâ in scribendo fuit diligentia. Nam *Bucolica* triennio absolvit, *Georgica* septennio. *Aeneida* annis undecim,

decim, totidem impensurus ejusdem correctioni, nisi fata eum prævenissent. Itaque inemendatam relinquere coactus testamentò jussit eam cremari. Dubitatum est diu, sitne pulcherrimo operi præhabenda testamenti religio? sed Augustus Cæsar vetuit illud igni committi, Varoque & Tuccæ ejus corrigendi negotium fecit.

11. *Quinct. Horatius Flaccus* Venusiæ in Apulia natus Poëta Lyricus, venustus ac lepidus.

12. *Publ. Ovidius Naso* equestri genere natus Sulmone anno postquam Cæsar est interfectus. Nullis verberibus potuit à parente adigi, ut poësi nuncium mitteret, sed ei etiam non cogitanti in metrum soluta est lingua. Unde Elegiorum facilis scriptor ac Princeps extitit. Cùmque impura scripsisset, eaque ad ipsam Augusti filiam, Juliam nomine, misisset, ab illo solum vertere jussus ad Getarum oppidum Tomos prope pontum Euxinum & Istri ostia delatus est.

13. *C. Crispus Sallustius.* Ciceroni infestus Catilinæ conjurationem, cujus & ipse conscius creditus est, descripsit contra Senatum. Primus Romanarum rerum historiam edidit, temporum tamen injuriâ, nunc perditam.

14. Eodem verò tempore *Cornelius* nepos vixit, cui heroum vitæ eleganti stylo descriptæ tribuuntur, quas alii malunt *Victorem*, alii *Probum* edidisse.

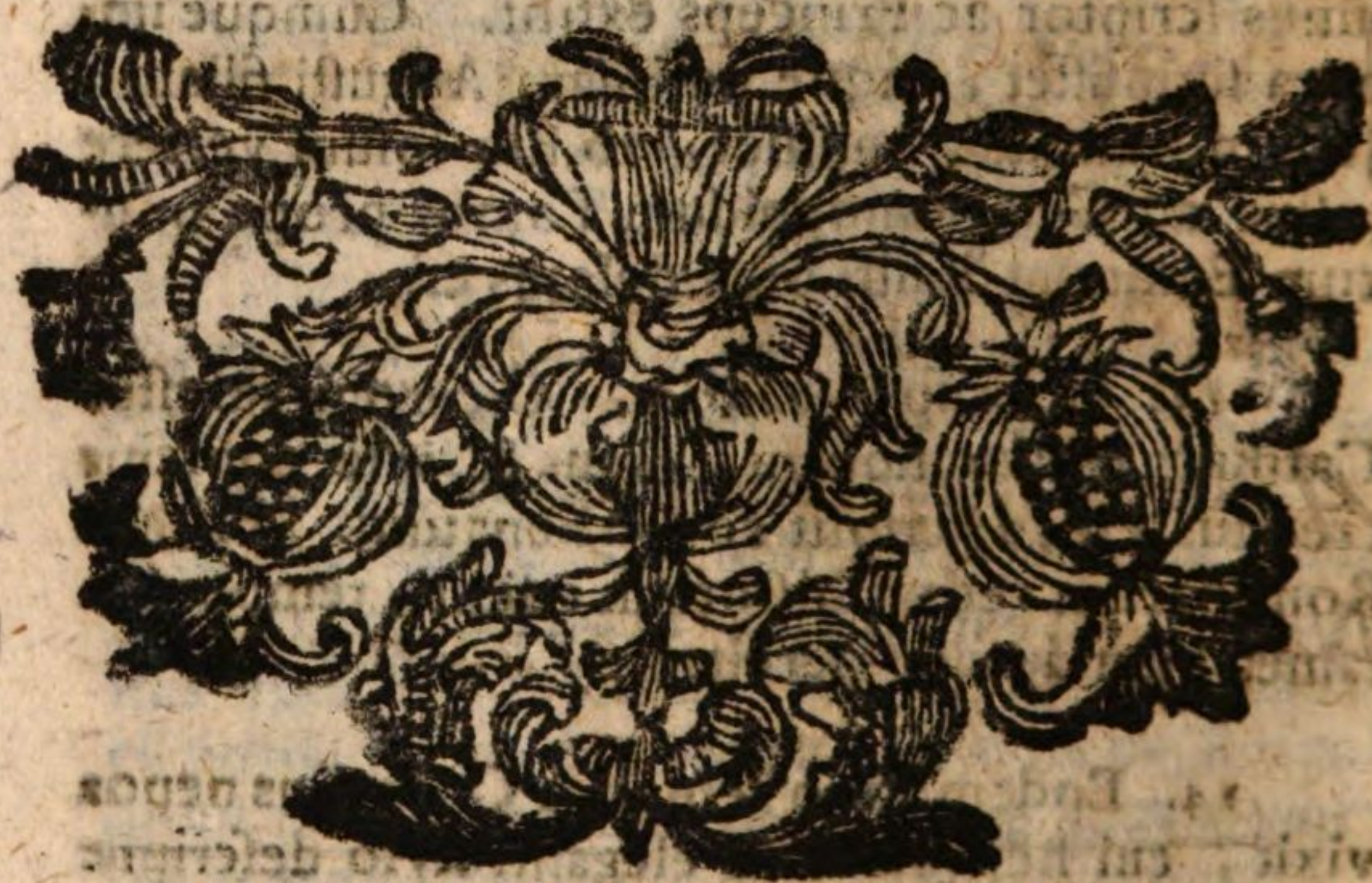
15. *Titus Livius Patavinus* Romanorum Historicorum summus. Ad eum visendum ex ultimis Galliæ Hispaniæque finibus plurimi Romam profecti sunt.

16. *Mecenas* Eques Romanus, qui genus ad Etruriæ reges referebat, Augusto Imp. summo in amore habitus: doctos omnes summo ipse amore complexus est, summisque beneficiis auxit. Hinc omnes, qui pari favore literas ac literatos prosequuntur, *Mecanates* dicere mos hodie dum fert.

* Hæc, quæ à Cicerone ad nascentis usque Christi ætatem ferebat temporis periodus,

Aurea Scriptorum Romanorum ætas

appellari ab eruditis me-
retur.

Liber secundus
**HISTORIÆ
PROFANÆ.**

DE
Quarta Monarchia,

Scilicet
Imperio Romano,

*Ab Augusto & circiter
Nativitate Salvatoris ad hæc no-
stra tempora.*

Monitum.

* Idem quod in Historia Ecclesiastica observamus
etiam observamus in hac profana, ut certis historiae
capitibus certas Imperii periodos complectamur, vali-
bus temporibus definitas, quibus mutatio quedam,
aut aliud, notandum præ ceteris, accidit. Erunt
autem periodi sequentes.

Cap. I. Ab Augusto ad Constantinum Magnum, qui sedem Imperii Byzantium transferendô occasio fuit, cur id defecerit.

Cap. II. Inde ad Augustulum postremum Imper. in quo Imperialis Majestas Romæ & in Occidente extincta est.

Cap. III. De Exarchatu ac barbarorum in Italia regnis, donec in Carolo M. restituta est Imperatoria dignitas.

Cap. IV. A Carolo M. ad magnum interregnum, quo multum labis passa est Imperatoris auctoritas, cum illa Procerum cresceret.

Cap. V. Post Interregnum à Rudolpho I. Habsburgico ad Carolum nunc VI.

Caput quodvis paragraphis quatuor absolvemus.

1. mus. Enumerabit Cæsares.

2. Bella & negocia externa, &c.

3. Statum Politicum.

4. Viros tum temporis claros.

CAPUT I.

De Imperio Romano ab Augusto ad Constantinum M.

§. I.

Imperatores ab Augusto ad Con- stantinum M.

Quæst. I. Quis sublato demum Cæsare Roma-
narum rerum potitus est?

R. I. Etsi Cæsar Senatûs populique liberta-
tem calcaverit, suôque jure tyrannidem arripue-
rit, non tamen potestatem sibi assertam potuit e-
tiam transmittere in hos, quos vellet. *Octavianum*
quidem, ex fororis suæ filia natum, rerum suarum
hæredem scripsit; eum ipsum, qui post *Augustus*
erit Imperator. Verùm M. Antonius, qui cum
Cæsare eo anno consul erat, collegâ suô cæsô,
supremum jus sibi assertum ibat. Senatus no-
lens potestatem redire ad *unum*, sed liberam de-
nuo fieri rem publicam, *Octavianum* illum cum ex-
ercitu in Antonium movere jubet magnis honori-
bus in eum quâ collatis, quâ promissis.

2. *Octavius*, fractô Mutinensi pugnâ Antoniô,
Senatui etiam ipse metuendus evadit; jussus pro-
pterea Legiones dimittere, ne quid in rempubli-
cam moliri videretur. Non placuit id *Octavio*.
sed ut rebus suis consulere, cum *Antonio*, aliô-
que summi nominis virô, *Lepido* nomen erat, fœ-
dus jungit, seu *Triumviratum*: quod fœdus jungi
non potuit, nisi Antonio cædes *Ciceronis* inimici
permitteretur.

3. His ita constitutis in Cassium & Brutum Cæsaris latrones itur. Commissoque in campis Philippicis Macedoniae præliò utrinque dextra cornua vicerunt. Dextrum cornu Bruti Octavium castris exiit; dextrum cornu Octavii idem fecit Cassio. Cassius ratus, etiam Brutum suum adversò præliò conflixisse, Pandaro liberio caput auferendum præbuit. Paulò post alterâ pugná inferior Brutus jugulum præbuit Stratonii.

4. Haut æquiore fortuna usus est Sextus Pompejus Magni filius, qui patrem vindicaturus Hispaniæ vires contraxerat, ingentique classe maria obsidens Italiam comœatu intercluserat. Profligatus ab Agrippa Octavii Legato in Asiam fugiens jussu Antonii est interfectus.

5. Denique ipsis Triumviris amicitia constare diu non potuit, sed primò Octavius & Antonius Lepidum imperiò exutum in ordinem redegerunt. Dein Octavius Antonium; duabus maximè de causis. 1. Quòd is Octaviam Octavii sororem repudiasset, captus amore Cleopatræ Aegypti reginæ. 2. Quòd videretur in Asia proprium sibi Imperium moliri à Romano disjunctum. Hinc navali præliò decernitur ad Actium Epiri promontorium non omnino procul ab Echinadis insulis. Hac clade acti in desperationem Antonius & Cleopatra ille pugione, hæc aspidis ictu sese interemerunt.

6. Senatus, utut omnibus modis singulare regimen seu Monarchiam detestaretur, Octavii tamen potentiæ se imparem sentiens fummos victori reduci honores decrevit. Non tamen *regis*, (quippe nihil hoc nomine Populo Romano infestius habebatur) sed *Imperatoris*, & *Patris Patriæ* nomine imperare eum voluit: cui additum est honoris ergo vocabulum *Augusti* seu fausti & auspiciati: Cæsaris verò nomen ab avunculo suo Julio Cæsare sibi adscivit, ut adeò *Octavius Cæsar Augustus*.

Augustus dicatur. Quorum nomen duo postrema in omnes postea Imperatores sunt propagata.

Q. II. Nihil est de reliquis Augusti rebus, quod notem?

R. 1. Ejus imperio alta pace compositus est orbis, ita ut templum Jani tertio ab urbe condita clauderetur.

2. Incessit hominem cupido noscendi, quot mortalium Romanæ ditioni parerent; itaque censum toto orbe agi præcepit, qua occasione *Maria cum Josepho* Bethlehemum profecti sunt, nomina sua daturi apud hos, qui censui præfecti erant, ibidemque oppidò advenis nimium quantum jam refertò extra portam in tugurio hospitari coacti sunt. Ubi edius est in lucem *JESUS* Christus.

3. Virtutes Augusti, ut in homine ethnico, fuere egregiæ. Prudentia, Clementia, Fortitudo bellica, Justitia in foro: in doctos homines amor. *Athenodorum* præcipuè philosophum libenter audiebat. Hic Cæsari, iræ aliquando præcipiti, consilium suggessit; *nihil decerneret iratus, nisi Græcarum literarum elementa ex ordine secum pronuntiasset.* Aliàs *Mecænas* Augusto sedenti, & sententias necis in complures civium latas suò calculò comprobanti schedâ porrexit, his verbis inscriptâ: *Surge tandem carnifex,* quod Cæsar clementer tulit.

4. Ceterum manes suos & ipse passus est, quòd à libidine sibi temperare nesciret. Quæ causâ fuit, quòd patris exemplum secuta facile sit filia *Julia*, cum prolibus suis *Agrippa* filio, & *Julia* gnata: quos libidinis ergo in exilium agi oportuit.

Q. III. Qui Cæsarem Augustum in solio secuti sunt Primò Christi seculò?

R. 1. *Cl. Tiberius Nero*: Privignus Augusti (an. Christi 14.) Initio spem de se non levem præbuit

buit, cùm etiam hac gnome delectaretur: *Boni pastoris est tondere pecus: non deglubere.* Verùm mox palam descivit in vitia. Bibendi libido nomen ipsi *Biberii* peperit. Sejanum ad omnium invidiam auxit honoribus, eoque crudelitatis suæ ministro usus est; donec & ipsum, de ambiendo Imperio suspectum, fœda morte multavit. Tandem ex morbo decumbentem senem Tiberium Caligula in strato suo suffocavit.

* *Annum jam 18. vum imperante Tiberio Redemptor noster in Crucem agi voluit (An. Chr. 33)*

2. *Caj. Caligula* (An. Chr. 37.) Homo ad decoquendos Romani imperii thesauros natus; Hercule celebrior sibi visus, si posset unâ cœnâ abligurire, quidquid opum quinque potentissima regna in ærarium conferre solebant. Hujus est votum illud in Romani populi perniciem concepium: *Outinam una cervix!* ut nempe eodem ictu illam demetereliceret. Si quendam jussisset duci, carnificem hortatus est: *sic feri, ut sentiat se mori.* Palam queri solebat, sua tempestate nullam in populum grassari pestem, famem, incendia &c. Mente demum captus equum suum, *Incitatum* nomine, mensæ suæ adhibuit, Romanumque eidem Consulatum decrevit. Machinam sibi cudi fecit eo artificio, ut illi insidens & tonitrua & fulmina emitteret, cum blasphemiiis unâ in Tonantem vibratis: *aut tu me interficies, aut ego te.* Demum à militibus in frustra missus est.

3. *Claudius* cognomento Tiberius Nero (An. Chr. 41.) Albæ mentis homo. Britanniam tamen per Legatos Romanæ ditioni junxit. Venenum ei à conjuge *Agrippina* mistum est, quo periit.

4. *Domitius Nero* privignus Claudii (an. 54.) Agrippina hunc fœtum enixa Astrologos de pueri fati consuluit, qui edixêre, eum quidem imperatorem

raturum aliquando, sed cum cæde matris; quo audito impotens femina reddidit; *cadat, modo regnet.* Juventutis suæ moderatorem habuit Senecam, qui optimis illum præceptis imbuit. Ac primis quidem, quibus Imperii clavum tenuit, annis columbâ mitior videbatur, ut semel, cum sententiæ cuidam capitali subscribendum esset, dicere auditus sit; *Quàm vellem nescire literas!* Primus omnium Imperatorum in Christianum nomen sævire cepit, SS. Petro & Paulo è medio sublatis. Ut verò videas, quos hostes nacti sint Christiani, pauca è vitiis ejus, quæ quidem numerum omnem abhorrent, ordine promam. (1.) Prodigus Romanarum opum aureis retibus piscabatur. In Circo maria exhibebat generosâ vinô stagnantia, inque iis commissas iriemes. (2.) Crudelitate tanta erat, ut hominem exuisse videretur. Nam Urbem incendit, ductus curiositate corâ videndi, quomodo arsisset olim Troja: populôque arma capeffente Christianos incendiî reos egit. Hos palis ligneis trajectos, pice, stupâque obductos jussit ardere tanquam pro facibus ad nocturnas scenas. Quosdam ferarum pellibus inclusos objecit canibus; imo non rarò ipse canina pelle reclus damnatos illos dentibus invasit. (3.) Impietas summum in monstro illo locum obtinuit. Senecâ Magistrô necatô, Domitio patre, & Britannico fratre suomet viâ exutis in Matrem iras convertit. Illa ter propinatum venenum, subrutum semel cubiculi sui laqueare, quo erat opprimenda, evadens, cum navi imponeretur, quæ in summo pelago in frustra abiit, natatu etiam tum sibi consuluit. At demum Nero uterum miseræ secuit. Poppæam verò conjugem suam, quæ tum uterum ferebat, in pacto calce occidit.

Denique cum omnium animi à fera essent alieni, Senatus ad infamem necem quæri illam jussit.

jussit. Quo Nero animadverso manus sibi intulit.

5. *Sergius Sulpitius Galba* à Gallis Hispanisque exercitibus Imperator salutatus An. C. 68. Nimmio rigore militum in se odia convertit, ab iisdem hortatu Ottonis truncatus.

6. *Marcus Salvius Otho*, invadens imperium An. C. 69. mox à *Vitellio*, quem interim Germanus exercitus purpurâ ornaverât, superatus manus sibimet admovit. Sed cum exercitus in Palæstina Vespasiano Imperatorios honores detulisset, Vitellius Romæ missus in vincula, tractus per urbis compita, demum multis confectus vulneribus in Tiberim præcipitatus est.

7. *Titus Flavius Vespasianus* A. 69. Tito filio negotium dedit Jerosolymam evertendi. Ipse Romam petens reipublicæ habenas cum laude temperavit: hoc solo notatus, quòd tributa quibusvis rebus, etiam latrinis, fimetisque imponeret. Monitus à filio numinum admovit naribus cum dicto: *Lucri bonus odor, undecunque adveniat.* Jamjam ultimum agonem subiens sese erexit iniquiens: *Imperatorem oportet stantem mori.*

8. *Titus Vespasianus*, Patri sublectus An. 79. A clementia tantopere commendatus, ut vulgò audiêrit *Deliciæ generis humani.* Si fortè sub vesperum recordaretur neminem se eo die beneficio quodam cumulâsse, ingemiscere in hæc verba solebat: *Amici, diem per didi!*

9. *Titus Flavius Domitianus.* Frater Titi Imp. cui toxicum præbuit ipse, an. 81. Pessimus bipedum Album quoddam concinnavit, cui inscripsit, quoscunque morti destinâisset. At Conjux ejus Domitia clam inspecto libellò suum etiam nomen legens subornavit Stephanum, qui aliquot antè diebus cubitum circumferens obligatum, velut æger in conspectum tyranni admissus est, eumque confodit, mox ipse discerpendus

pendus à militibus. Animi causâ solitum ipsi eras cubili suo se includere, ac muscas parietibus fortè insidentes acu venari.

NB. *Hactenus nonnisi Româ oriundi diademate potiti sunt: Deinceps plurimi Imperatores alienigenæ sunt.*

10. Cocceius Nerva Cretensis gente An. C. 96. Suffectus Domitiano. Miti vir animo prudentique. Febri extinctus est.

Q. IV. *Qui sunt Imperatores alterius seculi?*

R. 1. *Marcus Ulpius Trajanus Crinitus*, Italicæ in Hispania natus, aut Tuderti. Coloniae agens, Imperator dictus est an. 98. Communi omnium calculo *Optimus Princeps* vocatus est. Cum Saburanum Prætorianorum militum Præfectum dixit, pugionem ei his verbis tradidit: *Cape hunc ensen & si bonus fuero pro me; sin malus, contra me eò utitor.* Ejus decora fuere (1.) Quòd doctos magnò numerò foverit. (2.) Quòd equos cursorios (*Postas* hodie vocant) per Romanas ditiones constituerit. (3.) Quòd Daciâ in provinciam redegerit, eoque bello Istrum ponte commiserit supra Nicopolim, & jugis Hæmi montis imposuerit portam Trajani dictam, haut omnino procul Sardica, sive Sophia urbe. (4.) Vino se obnoxium sentiens ministris suis dedit in mandatis, ne exequerentur ejus jussa, quæ per ebrietatem fortè edidisset. Christianis quidem infestus fuit: sed Plinii monitu modum imposuit tormentis. Cum in Parthos moveret, Selinunte in Cilicia diem clausit supremum.

2. *Ælius Hadrianus* consobrinus Trajani, Hispanus Throno potitus est an. 117. Bonus pariter & malus princeps. Omnes provincias juris dicundi ergo potissimùm pedes obivit. Scotiam inter & Britanniam murum seu vallum duxit, ar-

cendis Scotorum incursionibus. Ludum literarium Romæ condidit, dixitque *Athenæum*. Non tamen honore profectus est doctos & artifices, nisi illos, qui mediæ sortis erant: qui enim præstabant, eos neci dedit, cum ipse solus vellet referre palmam: adeo ut etiam Homerum Hainmis dare constituerit, quod melius ipso cecinisset. E ruderibus Solymæ urbem novam excitavit Æliæ Capitolinæ nomine, & Judæos arma corripientes oppressit, omni que illis circum Æliam agro interdixit. Hos verò, qui patriæ ruinis parentare flendo volebant, datâ (velut in tributum lacrimarum) pecuniâ, permisit à longè stantes dolori indulgere. Magno crimini ipsi datum est, quod Antinuum ephebum suum tantis in deliciis habuerit, ut eidem in Nilo fortè pereuntî divinos honores decreverit, delubra excitaverit, & urbem Ægypti Antinuum. Absumptus est morbo intercute.

3. *Antoninus Fulvius Bojonius*, cognomento *Pius* ob mitissimam indolem, fasces imperii cepit An. 138.

4. *Marcus Aurelius Verus Antoninus*, cognomento *Philosophus*, quod Philosophiæ studiò teneretur An. 161. Is *Lucium Ælium Verum* regni participem seu collegam fecit: quò apoplexiâ extinctò, in Marcomannos ceterosque Germanos difficili bello perfunctus est. Cui cum exhaustò ærariò sumtus deficerent, nec vellet novos exigere census, suam uxorisque suppellectilem hastæ subiecit. Vindobonæ demum, seu Viennæ è vivis abiit.

5. *Luc. Aurel. Commodus Antoninus*, filius degener subrogatus patri an. 180. Inter gladiatorum cohortes ætatem egit. Hercules dici voluit, pelléque tectus Leonina incescit, & clavam torquens: quâ in circo multos solebat conficere gigantum in morem alligatis molibus vestitos. Venenò simul elisisque faucibus periit.

16. *Publi*

6. *Publius, sive Aulus, Helvius, sive Ælius Pertinax*, Ligur; Olim ludi moderator, tum Consul, demum Imperator An. 193. Cùm militum mores ad frugem reducere niteretur, ab iisdem interceptus est.

7. Eodem anno Diadema sollicitavit *Didius Julianus*, illudque à militibus emit. Mox occisus à Severo.

Q. V. Tertium seculum persequere.

R. 1. *Septimius Severus Pertinax*, Afer ex oppido Lepte. Ingenii militiæque acer *Clodium Albinum* à Gallis, & *Pescenninum Nigrum* à Syris exercitibus Imperatores dictos redegit in ordinem. Rebus in Oriente & Africâ compositis Britanniam petiit, recénsque contra Scotos vallum duxit. Æger demum animi, quòd filium infidias fruentem sibi cerneret, obiit Eboraci, dicens: *Omnia fui, & nihil mihi prodest*. De hoc Senatus censuit, illum aut nasci non debuisse, aut non mori; ut olim de J. Cæsare dictum erat.

2. *Antoninus Bassianus Caracalla*, & *Antoninus Geta*, Severi proles, successère patri an. 211. Verùm prior alterum sustulit cum ingenti numero illorum, qui ab ejus partibus steterant. *Alexander M.* visò tumultò non solum illius nomen assumpsit, sed & corporis habitum, obtorto in lævum humerum vultu incedens: quò persuasum volebat cunctis se esse Alexandrum. At Alexandrinis civibus risu eam stultitiam prosequentibus, *Caracalla* omnem nobilissimæ urbis pubem in campos ludorum specie elicitam sterni ab exercitu jussit. Occisus est à milite, cùm alvum exoneraturus à via declinaret, jussu *Macrini*, cujus vitæ infidatus erat.

3. *M. Opilius Severus Macrinus*, cum filio *Ansonino Diadumeno* an. 217. neci à militibus datus.

4. *M. Aurel. Anton. Bassianus Varius Avitus Helio-gabalus*, seu *Alagabalus* nothus, & prò *Caracallæ*

filio falsò habitus. Militum favore purpuram adeptus an. 218. Nihil illi ad omnem turpitudinem defuit. Feminas & scorta legit in Senatum. Edictò sanxit, ut vitæ modum alium amplecterentur Romani, diurnis negociis noctu peractis, ac vice versa. Mensæ cum adhibuit nobiles, illis permixtos affidere fecit Leones, Pardos &c. cicures. Modò ingentem linguarum de Pavonibus vim, modò nil nisi infinitum cerebri de Turdis sumti modum apponi mensis iussit. Interemtus à milite in cloaca, more canini cadaveris raptus per vicos alligatò faxò in Tiberim projectus est.

5. *Aurel. Alexander Severus* Heliogabalum excepit An. 222. Cùm esset adhuc ætate juvenili, matris suæ Mammææ avarissimæ feminae nuptibus morem gerere sæpè fuit coactus. Aliàs à Christianis sacris non omnino alienus esse visus est. Expeditionem in Persas secundo Marte confecit. In Germania tamen à militum, quorum vivendi licentiam compressurus erat, seditiosa manu ferrò petitus Maguntiaci occubuit cum matre.

6. *C. Julius Maximinus Senior* cum filio *Maximino Juniore* natus in Thracia parente Gotho à Pannonico, Germanicòque exercitu Augustus acclamatur An. 235. Verùm bienniò pòst exercitus Africanus *Gordianos* duos patrem & filium elegit: quorum filius in acie mox cæsus, pater verò suspendiò sibi gulam fregit. Gordianis his simul & Maximino Senatus Romanus objecerat duos alios Augustos à se creatos *Balbinum*, & *Pupienum Maximum*. Sed & hi, & Maximini ambo furori militum succubuère.

7. *Gordianus III.* filius Gordiani Junioris in Africa occisi. Hic jam per annum cum *Pupieno* rexit adhuc puer, sed anno demum 238. solus rerum summâ potitus in Persas movit. Insidiis tamen *Philippi Arabis* sublatu est.

8. *M. Jul. Philippus* Arabs, cum filio *C. Jul. Philippo Saturnino* puero An. 244. Pater à Decio victus & occisus est Veronæ, filius Romæ. Ajunt primum ex Augustis Christiano dogmati subscripsisse.

9. *Messius Q. Trajanus Decius* Pannoniâ oriundus, filium quoque *Decium* in Imperii societatem ascivit. An. 249. Ceterà minimè malus Christiano tamen nomini fuit infestus. Bello contra Scytas five Gothos suscepto palude haustus est, filius in acie cæsus.

10. *C. Vibius Trebonianus Gallus Hostilianus*, cum filio *Volusiano* An. 252. Tributum Gothis pendere coactus fuit. Uterque ab *Æmiliano* victus occubuit. Ipse *Æmilius Æmilianus* Afer mox tertio mense interemptus est.

11. *Publ. Licin. Valerianus Colobius* à Subalpinis militibus dictus Imperator. An. 253. Filium suum, *Publ. Aurel. Licin. Gallienum* imperii participem fecit. Christianos dirè habuit. Inde à Sapore Persarum rege captus scabelli locò habitus est, cum is equum fortè conscenderet, demum etiam detracta pelle saléque conditus interiit.

Sub Gallieno omnes penè provinciæ à Romanis descivère, singulis sibi Imperatorem pro se eligentibus. Qui rebelles numerò ferè triginta, dici solent *Triginta Tyranni*. Ipse verò à militibus interfectus est Mediolani.

12. *M. Aurel. Flav. Claudius* An. 268. Gothis multa detraxit. Peste obiit.

13. *Quintillus* Claudii frater decimo septimo die ex insidiis peremptus: vel, quod alii narrant, solutis sibi met venis.

14. *M. Aurel. Aurelianus* ortus ex Mæsia militum suffragiis purpuram sumsit. A. 270. Primus Romanorum Coronâ seu diademate usus.

Triginta Tyrannos potissimum sub jugum misit. occisus in Thracia.

15. *Publ. Arianus*, vel *M. Claud. Tacitus* à Senatu dictus Imp. sponte id permittente exercitu An. 275. Longiore dignus imperio, ducentissimo die febrî occumbens *Florianum* fratrem Augustum reliquit, qui tertio mense sibimet necem conscivit, auditò, *Probum* ab exercitu Imperatorem creatum.

16. *M. Aurel. Probus* rure quidem natus, sed militiæ strenuissimus Germanos in Gallia præsertim afflixit ab An. 276. tumultu tamen militari occisus Sirmii.

17. *M. Aur. Carus*, cum ambobus filiis *Numeriano*, & *Carino* oriundi è Gallia Narbonensi unà imperârunt An. 282. *Carus* in expeditione Persica fulmine tactus periit. *Numerianus* à socero suo Apro adacto pugione necatus est, *Carinus* à centurione.

18. *Valerius Diocletianus Jovius*, gente Dalmata summam potestatem cum *Aurel. Valeria. Maximiano Herculo* communicavit. An. 284. Rebus contra Persas & Germanos prosperè gestis in omne Christianum nomen immanissimè sævitum est; ac tum diadema deposuit uterque An. 305. *Diocletianus* in villa sua hortum coluit. *Maximianus* pœnitentiâ abdicationis tactus, cum epetere Imperium moliretur, laqueo & veneno sublatu est.

19. *Constantius Chlorus*, & *Galerius Maximianus Armentarius* An. 305. subrogati divisum gesserunt Imperium, illo Hispaniam, Galliam, Britanniamque retinente, in qua etiam diem ultimum clausit. An. 306. Alter, *Galerius* Africam, Italiam, Illyricum, Græciam & Orientem tenens computrescente corpore crepuit

An. 311.

§ II.

Bella & negocia externa.

1. *Bella*, quorum hactenus sparsim mentio facta est, ut accuratius prosequamur, non admodum è re fore censemus.

2. Cum iis, qui hostem decretoriâ quâdam pugna confecissent, triumphali pompâ Urbem intrare liceret, priores Imperatores ipsimet in aciem progressi sunt, ut honore illo potirentur; quem sanè Senatus decernere debebat. Dein, auctô luxu, per Duces bella gesta sunt, iisque demum jam penè confectis adfuere Cæsares, ultimam manum imposituri, sicque acturi triumphum levissimô suô negociô. At cum etiâ Senatûs auctoritas haberetur demum contemptui, capere Imperatores armorum negotium facere Præfectis, ac nihilominus sibi met triumphi honores usurpare. Ita paulatim Romana virtus in auras abiit.

§. III.

De Statu Politico Rom.

Q. I. *Quis tanta in urbe & imperio summa gavisus est potestate ante Cæsares?*

R. *Populus Romanus*, non quidem vulgus & fæx hominum, sed Cives tantum, qui suas in tribus erant distincti. Summus quidem magistratus erat *Consulatus*, binique erant Consules in annos singulos; Sed hos ipsos populus eligebat. Et si quid decrevissent Senatus & Consules, quod populo non arridebat, Tribuni plebis intercesserunt, id est, impedierunt illud; qui ipsos nonnunquam Consules in vincula egerunt.

Unde accidit, ut *Civem Romanum* esse regio ferè honori par haberetur. Nec quemquam interficere

terficere aut servili pœnâ afficere fas erat cuicunque judici, nisi populus suis id calculis probâset. Attamen Romana civitate donati postea sunt quamplurimi extra Romam, ipsamque Italiam: qui, utut hac immunitate gaudebant, suffragii tamen in comitiis aut foro ferendi jure destituebantur.

Q. II. Quomodò mutata est hæc rerum facies?

R. Auctis Romanorum rebus fieri non potuit, quin aliquæ familiæ, quæ rebus gerendis plurimum erant admotæ, divitiis affluerent. Unde tyrannidem affectare illas, proclive fuit: quod paulò antè in Sylla, Pompejo &c. vidimus. Cæsar potissimum conciliatis sibi legionibus Galliâ provinciâ non in populi sed in suam rem usus, victor etiam Pompejò facile habuit Senatûs Populique auctoritatem eludere. Quem graviter secutus est Octavius Augustus. Sicque *Monarchia* nata est, seu *unius imperium*.

Q. III. Quomodò hoc imperiò usi sunt Impp.?

R. Primò quidem satis verecundè: cum Romani populi mores haberent suspectos, cuique suæ timerent. Itaque Augustus noluit, decernente licet Senatu, *Dictator perpetuus* dici, cum viderit I. Cæsarem eo in honore occisum esse. Sed inventa est *Tribunitia potestas*, quam tamen visus est ægrè admittere in decennium; illam tamen singulis deinde decenniis sibi renovari est passus.

2. Etsi verò verbis ac cerimoniâ illam potestatem, uti & Consulatus honorem &c. acciperet à Senatu, reapse tamen omnia suo jure agebat. Nam jus vitæ necisque, belli ac pacis solus ipse librabat. Ac vix homini in illud involaturo!

3. Hactenus provinciæ ditionis Romanæ à Præsidibus seu Præfectis regebantur : eosque ad id muneris adhibebat Senatus. Verùm Augustus Provincias potentiores cum dispositis per eas legionibus sibi sumsit, inferiores permisit Senatui; nec id sine specioso colore. Agebat enim, cum illæ provinciæ solerent finitimorum incursionibus quassari, se tanquam assuetum armis hunc in se laborem suscipere, ut Patribus interim ocium esset ad reliquas provincias ordinandas animum appellere.

4. Verùm omnem imperandi verecundiam ocys depoluere posterì Cæsares; qui pro sua libidine Provinciis, Magistratibus, Opibus, Vitæque ipsa Senatûs ac Civium impotentissimè sunt abusi.

Q. IV. Quinam verò & à quo constituti sunt Imperatores?

R. 1. Augustus successorem sibi met ascivit Tiberium, iste Caligulam.

2. Hòc interfectò, Senatus Cæsarium prosapiam delere, sibi que summam rerum, aut legendorum saltem Principum jus vindicare nitebatur. Non tulit id prætorianorum militum insolentia, sed Claudium Cæsarei sanguinis, hominem stupidissimum purpurâ induit, qui metu Senatûs se occulnerat.

3. Posthæc Imperatores in more repositum habuerunt è sua gente quosdam gerendo post se imperio destinare. Qui *Cæsares* dicti sunt inde ab Ælio Vero Commodò An. C. 136. qui ab Adriano nominatus Cæsar paulò post rebus humanis excessit. Cæsares illos, initiò quidem, Senatus *Augustos* appellare consuevit, quo titulo amplior ipsis potestas & ferè imperatoria concessa est. Post verò etiam hoc jus nominandorum

nempe Cæsarum, sibi vendicârunt Imperatores ipsimet.

4. At militum prætorianorum exemplum mox secuti exercitus remotius degentes, audita Imperatoris morte alium ipsi creârunt, modò Ducem suum, modò gregarium quemvis militem, quem sperabant licentiæ militari prædisque magis indulturum. Ea electio celebrari consuevit militari cum tumultu, & non nisi acclamando e. g. *Maximinus Augustus* ! Primùm quidem Senatum de sua electione reddebant certiore, ejusque etiam auctoritatem adjici petebant. Sed à Maximino & ferè deinceps, spreto Senatu egerunt. Unde factum, ut, ubicunque terrarum exercitus quidam Romanus ageret, qui sibi videbatur potentior, is Augustum sibi crearet, eumque propria feroci indole denuo mori litaret.

§. IV.

Viri Præcipui.

Q. I. Ede viros majoris commatis, qui Primò seculò seu ab Augusto ad Trajanum ferè existerunt.

R. 1. *Strabo* Amasiæ, urbe Ponti, natus, Philosophus Stoici nominis, & Geographus insignis sub Tiberio.

2. *Philo* Judæus Alexandrinus Ægyptius. Platonici Philosophiæ tam potens, ut vulgò diceretur: *Aut Plato Philonissat, aut Philo Platonissat.* Pro Judæis legatione suscepta, eorum apud Caium Imp. causam egit.

3. *Seneca*, nominare possum tres.

Marc. Annæus Seneca vulgò *Rhetor*, seu *Declamator*, Cordubæ in Hispania natale solum adeptus paulò ante bellum civile Cæsaris & Pomp.

Is literis commendavit *Controversias* & *Suasorias*.
Obiit Claudii Principatu.

Luc. Annæus *Seneca*, *Philosophus*. filius Rhetoris. Reipublicæ primò admotus, solum tamen vertere coactus est Claudio Imp. Non multò tamen post Neronis Cæsaris adolescentiam moderatus principem effecit optimum, quamdiu is præceptoris consiliis aurem præbuit. Illum verò cum à recto declinare sensisset prudens Seneca, missionem ab aula petiit, opes, quibus auctus erat à principe, reddidit, spontèque in exilium concessit. Ea re Tyranni sibi odium peperit, qui viam facile reperit Senecam è medio tollendi. Cum enim Piso reus ageretur insidiarum Neroni structarum, Tyrannus Senecam quoque facinoris conscium esse finxit; jussitque eum haustò venenò, ruptisque venis extinguì. Stoicorum philosophorum omnium facile princeps est habitus: Tantique fuit Romanis, ut non pauci illi diadema decernerent, si è medio tolli Nero potuisset. Scripsit egregia volumina morum præceptis refertissima, De Ira, Clementia, Constantia, Beneficiis, Epistolas, Quæstiones naturales &c. E tragædiis etiam *Medeam*, *Hippolytum*, *Troadem*, & fortasse *Oedipum* scripsit.

Luc. Annæus *Seneca Tragicus*, è posteris Senecæ sub ævum Trajani vixit, ac scripsit reliquas Tragædias Senecianas.

4. M. Annæus *Lucanus* filius Melæ, qui frater erat Senecæ Philosophi. Bellum civile Cæsaris versu descripsit Libris 10. quorum tres modò priores ad limam revocavit. Dicuntur *Pharsalia*, Eodem cum Seneca fato periit.

5. Aul. *Persius* Flaccus Volaterranus, Poëta Satyricus Neronis ævò.

6. Aul. *Petronius* Arbiter Poëta Satyricus sed lax, Neronis amicus.

7. *Silius* Italicus, seu Italica Hispaniæ civitate oriundus, alterum bellum Punicum metrò cecinit, cùm fasces Romæ Consulares gessisset Cæsare Galba.

8. *Flav. Josephus* Judæus, quo de consule *Historia Sacra L. I. Cap. 12. Quæst. 3.*

9. *Publ. Papinius Statius* Neapolitanus, nobili loco natus, sed aliquando egestate laborans. Post verò Domitiani Cæs. amicus, Poëta Epicus evasit illustris.

10. *M. Valerius Martialis* Bilbilitanus Arragonius seu Hispanus. Trajani imperium attigit: Parasitus celebris demum tædio rerum urbanarum suam repetiit patriam.

11. *Juvenalis* Satyricorum Poëtarum chorum ducit. Is cùm profligatos ævi sui mores carminibus traduceret, & Paridem insuper histrionem offenderet, qui apud Domitianum plurimum poterat, specie honoris præfectus est cohorti militum, & in Ægyptum missus, ubi exul vivendi finem fecit.

12. *C. Plinius* Secundus, major sive senior Veronæ natus, quo nemo magis avarus discendi, ut nec cibum caperet, nec iter faceret, quin aut scriberet aut legeret, aut dictaret aliquid. Scripsit *Historia naturalis* Libros, quibus in compendium misit, quidquid ferè sciri utile est, & pulcrum. At dum Vesuvii, tum fortè vomentis, flammæ prope nimis studet rimari, intercluso per sulphureos suffitus spiritu vitam immolavit doctrinæ cupidini, Tito Imperatore.

13. *C. Plinius Cæcilius* Secundus junior prioris nepos ex sorore, Autor Epistolarum, & Panegyrici Trajano dicti, cui autor fuit, ut à Christianorum cæde temperaret sibi.

14. *C. Jul. Solinus* Romanus Plinio proximus & ævò & stilò.

15. *Marc. Fabi. Quintilianus*, Hispanus Rhetori-

toricen professus ejusdem præcepta conscripsit, quæ majori in pretio sunt, quàm ipsius Ciceronis, & post Aristotelis libros, optimæ notæ sunt.

Q. II. Seculum alterum evolve.

R. 1. *Plutarchus* Chæroneæ in Bæotia natus à Nerone ad Hadriani tempora claruit, nobilis Historicus, sed alterius quoque eruditionis laude nemini secundus.

Est & *Plutarchus Junior*, cujus sunt libri de Placuis & decretis Philosophorum.

2. *Cornel. Tacitus* primæ nobilitatis Romanus, sed Scriptis Annalibus multò nobilior Romani Imperii fastos à Tiberio ad Neronis interitum pertexuit. Situm etiam & mores Germanorum elegantilibro exposuit. Vitam produxit ad Hadrianum usque.

3. *Appianus* patriâ Alexandrinus Res Romanas accuratò calamò profecutus. Sub Antonino Pio.

4. *Claud. Ptolemaus* Pelusii ad ostia Nili in lucem editus Astronomorum & Geographorum antesignanus, quas disciplinas Alexandria professus est usque ad M. Aur. Antoninum.

5. *Epictetus* Hierapolitanus, servus Epaphroditi, qui familiaris erat Neronis. Senex annorum gravis ad imperium M. A. Antonini porrexit ætatem. Ejus demortui lucerna fictilis, qua ad nocturnas lucubrationes uti consueverat, tribus drachmarum millibus venit.

6. *Pausanias*, cui Cæsarea Cappadociæ patria fuit, Antiquitates & Geographicam Græciæ notitiam omnium optimè delineavit, M. A. Antonino Imp.

7. *Galenus* Pergami Myssiæ majoris urbe natus patre Architecto. Alter ab Hippocrate Medicorum princeps in Ægypto, Romæ, & in patria sua artis specimina edidit, in qua fatis concessit senex.

8. *Dion*

8. *Diogenes* Laërte Ciliciæ oppido oriundus de vita insignium Philosophorum decem libros conscripsit. Severo Imp.

9. *C. Suetonius* Tranquillus Hadriano à Secretis duodecim Imperatorum à Julio Cæs. vitam descripsit, item Grammaticorum, Poëtarum atque Rhetorum.

10. *L. Annæus Florus* Hispanus Epitomen rerum Romanarum edidit, & Panegyristen potius agit, quàm Historicum. Hadrian. Imp.

11. *Justinus* Historias Philippicas, & totius mundi in compendium misit. Ejus & conditio nos latent, & ætas.

12. *A. Gellius* Athenis docuit Grammaticam latinam: de qua variisq; ad eruditionem spectantibus commentarios edidit, quos *Noctes Atticas* dixit.

Q. III. *Tertii Seculi lumina prode.*

R. 1. *Dio Cassius* Nicææ in Bithynia natus Historiam à condita urbe ad annum Chr. 229. deduxit, quo ipse cum Alexandro Imp. Consul fuit.

2. *Papinianus* Jurisconsultus à Caracalla securi percussus.

3. Alexandri Severi Imperio quatuor extiterent clarissimi Jurisconsulti.

Domit. Ulpianus Tyrius tumultu militari necatus. Hostis Christianorum.

Jul. Paulus Patavinus.

Sext. Pomponius Romanus.

Celsus Romanus.

4. *Porphyrius* Tyri editus, antè dictus *Malchus*. Origenis contubernalis, discipulus Plotini Philosophi. Categorias Aristotelis primus Commentario illustravit. Ejus commentum est *Arbor Porphyriana* logicis decantata. A Christianis Sacris turpiter deficiens, in eadem etiam calamum strinxit. Probo Imp.

CAPUT II.

*A Constantino M. ad Augustulum,
& Interregnum in Occidente Ma-
ximum.*

§. I.

Series Imperatorum.

Q. I. *Constantinum Constantio patri suc-
cessisse jam didici, nunc ejus res gestas strictim e-
dissere.*

R. Marc. Flavi. Valeri. *Constantinus* à Patre Hispaniam tantum, Galliam atque Britanniam cepit. Demum verò etiam reliquò totò Imperiò potitus est, *Maxentiò, Maximinò & Licin'ò* superatis.

I. *Maxentius* Maximini Herculi filius prætorianorum militum factione rerum Romanarum potius à Constantino pacis civilis amante in Imperii societatem admissus est. Quo insolentiùs agente Senatus Constantinum evocat. Is in tyrannum arma expediens prope Treviros Crucem è Cœlo spectabilem habet adultissima die, cui subjectæ erant hæ literæ: *In hoc signo vinces.* Inde Romam tendens collatis signis Maxenti equitatum in fugam agit; qui pontem sublicium, Tiberi impositum, superaturus unà cum suo Duce Tyranno ipso undis hauritur. Nam pontem ea arte struxerat Maxentius, ut si Constantinus cum suis eundem conscendisset, solutis compagibus mergeretur. At modò incidit in foveam, quam foderat ipse. Hæc victoriâ Italiam cum Africa suæ ditionis fecit.

2. *Maximinus* Orienti imperabat unâ cum Licinio. Auditô verò, hunc pacem cum Constantino composuisse, infesta in eum arma movet. Fusus fugatûsque paulò post à vermibus corrofus animam evomuit. An. C. 314.

3. *Licinius* Licinianus, Dacus ruricolâ natus patre, literarum planè rudis, sed manu promptus à Maximino Orientalis Imperii particeps est factus. Cùm fidem Constantino datam falleret, nec, ut inter eos convenerat, Christicolas tueretur, sed mactaret potius, à Constantino primum in Pannonia, mox in Thracia victus Illyrium & Græciam permisit Constantino. Verùm inquietus senex coacto iterum exercitu ex Asia, iterum superatus purpurâ, vitâque ipsâ exutus est à militibus Thessalonicae (A. C. 324.) Et sic demum Orientis ac totius Romani Orbis Imperium accessit Monarchæ Constantino.

4. Ceterùm summæ laudi ducenda sunt Constantino sequentia. *Primo*, quòd primus ipse Imperatorum Christiana Sacra suscepit, eâque civitate, ut ita dicam, per totum latè Imperium donârit. *Secundo*. Quòd Synodum primam universalem Nicæam Bithyniæ coegerit nutu Silvestri PP. hæresinque Arianam suppressere contenderit.

5. At *vicio* ipsi vertitur *Primo*, quòd filium suum Crispum principem vitæ integerrimum neci addixerit, facili nimis aure data Faustæ, quæ novercalibus agitata odiis temerati pudoris infimulaverat infontem juvenem. Comperta fraude ipsam etiam Faustam splendidô adornatô balneô suffocavit. *Secundo* Byzantium urbem condidit; cùm enim super Asiaticum litus urbem sui nominis moliretur in agro Chalcedonis, aquilæ identidem advolantes sublatis rostris architectorum funiculos Byzantium transtulêre : quare ibidem Constantinopoleos fundamenta jacta sunt An. 325. Id quidem magnificum erat Constantini opus,

opus, sed quod politicis non admodum placet, quia *Roma* hanc *noëam* (hoc enim nomine vocari Constantinopolim iusserat) ut augetet, veterem denudavit ornamentis. Inde data est posteris ansa, ut Imperium in *Orientem & Occidentem* dividerent, virésque sparsas efficerent iusfirmiores : Et nonnullorum Orientis Imperatorum potentia freri Constantinopoleos Patriarchæ Romani Pontificis dicto audientes esse spernerent, atque adeo grande Schisma concinnarent.

6. Denique suscepta in Persas expeditione lentò morbo còsumtus est Nicomediæ, non sine venenì ab amicis propinati suspicione. Annum agens regni 31. Viæ 65. A. C. 337.

Q. II. Sæpe audio de Donatione Constantini: Tu quænam illa sit, edoce.

R. Constantinum ajunt, cum à Silvestro PP. salutari fonte iingeretur, eidem Romanæ Urbis, & circumjacentis Latii Dominium dedisse dono. Hic ergo uno ore vociferantur Hæretici, nec factam esse à Constantino Donationem, nec fieri potuisse, adeoque repetundarum accusant Pontifices. Non est equidem hujus loci iisdem ex æsse respondere, ut tamen Historiæ tiro non planè in fallo hæreat, sequentia notet.

1. Factane sit illa *Donatio* à Constantino, relinquimus in medio.

2. Certum est autem Romanis Pontificibus eam Italiæ partem jam inde paruisse. Ac præsertim Pipinum Caroli M. patrem solemnibus tabulis id confirmasse; quod confirmârunt Carolus M. Otto, Henricus sanctus, alique Imperatores.

3. Constantinum, ac priores illos Imperatores Italiam, vel quamvis aliam imperii partem potuisse cuivis donare, facile persuasum habebit, qui sciet illos Imperatores neminem procerum, ne dicam hæreticorum, de sua imperandi methodo

debuisset vel consulere, vel sequi: sed tuo tantum jure ac libitu omnia constituisse. Profecto si Cæsares illi (ut fuere aliqui deterioris vitæ) scorto cuiuspiam donarunt tota regna, nemo nostrorum hæreticorum vel gry facit.

4. Denique cum taceant Imperatores & Imperium, & soli ringantur hæretici heri nati, quorum ea res nihil interest, risu potius illos prosequamur: crediderim enim illos malle, ut præconum suorum grex numerosissimò muliercularum ac prolium ordine instructus ex Italia pascatur, quàm gens quævis Catholica, præsertim sacra.

Q. III. Ordinem Augustorum Post Constant. M. prosequere.

R. I. Tres ejus filii paternas ditiones inter se diviserunt.

Constantinus II. natu grandior cepit Hispaniam, Galliam, Britanniam, Germaniæ partem, A Constantio fratre occisus prope Aquilejam A. 340.

Constans minimus natu Italiam, Illyricum, Thraciam, Græciam, Africam tenuit. In Pyrenæis montibus & ipse occisus est à rebellico comite *Magnentio* A. 350.

Constantius medius fratrum primò Orientem & Ægyptum, sed subactò demum Magnentio omne Imperium occupavit. Arianae pesti addictissimus Catholicos indignis modis habuit. Extinctus febris A. 361.

2. *Flav. Claud. Julianus Apostata.* Constantini M. ex Fratre Constantio nepos. Christianis Sacris à pueritia imbutus, factus Imperator iisdem nuncium remisit, acerbis odiis in Christianos invehctus est, Judæosque ipsos in eorum contemptum augere opibus conatus est. *Vid. histor. sacram L. I. Cap. 12. Qu. 4.* Tandem cum Persis acie experturus votum Jovi nuncupat omnes perdendi Chri-

Chrétiens, si victor rediret. Verum spes eum
fellit: nam telô (célitus ut creditum est, missô)
trajectus, exceptum è vulnere cruorem in aëra
excussit cum anima, adjectâ blasphemiâ: *Vicisti
Galilæe, vicisti!* An. C. 363.

3. *Jovianus*, *Juvianus*, seu *Jovinianus*
Pannoniâ editus, à militibus in ipsa acie salutatus
est Augustus. Pace cum Persis composita partem
Armeniæ cum urbe Nisibi eorum permisit arbi-
trio. In Galatia obiit, vapore carbonum vivo-
rum, quibus cubiculo submitti calorem curaverat,
suffocatus. A. 364.

4. *Valentinianus I.* Pannonius ab exercitu pur-
purâ indutus eandem cum fratre suo *Valente* com-
municavit. Cum Legatos Quadorum audiret, irâ
succensus obstupuit, ut nihil sanguinis elici è ve-
nis potuerit. Sicque extinctus est adhuc Cate-
chumenus. A. 375.

Valens eidem superstes Arii sectator rem Ca-
tholicam miserè afflixit. Cum verò Gothos è
Thracia conatur exigere, præliô saucius subdu-
ctus est in rusticam casam, ibique à supervenienti-
bus Gothis immisso igne exustus. An. 378.

5. *Valentiniano I.* successère filii in Occiden-
te *Valentinianus II.* & *Gratianus*. Qui *Valente* ex-
tincto in Imperii societatem vocârunt *Theodosium*,
filium *Theodosii* Magistri equitum, qui in Africa
rem præclarè gesserat, eumque Orienti consulere
jusserunt.

At *Gratianus* à *Maximo*, qui in Britannia ty-
rannidem arripuerat, captus Lugduni perimitur
An. 383.

Valentinianus idem patitur ab *Arbogaste* re-
belli Viennæ in Gallia. An. 392.

6. *Theodosius I.* Magnus. Hic cum duos su-
scipisset filios è *Faccilla* *Gratiani* sorore *Arcadium*
& *Honorium*, eorum curam habere iussit *Arseni-*
um Magnum, Diaconi munus tum obeuntem.

Aliquando verò musæum ingressus, vidensque pueros sedentes discere, stante interim magistro, indignissimè id tulit, deditque in mandatis, ut deinceps regii principes nudo vertice auscultarent sedentem magistrum, isque virgis etiam, si opus, minimè parceret.

Religiosissimus aliàs Princeps præceps tamen iræ nonnunquam fuit. Thessalonicae enim cives præfectorum cuidam vim intulerant. Quo accepto Imperator dispositos in circo milites iussit magnam civium ad spectacula confluentium stragem edere. Septem millia cæsi sunt. At obstupescens facinus D. Ambrosius Theodosium ab hac cæde recentem aditu Ecclesiæ interdixit. *Vid. Hist. Eccl. L. 2. c. 2. §. 6.*

Maximum tyrannum fregit. Mox etiam *Eugenium* ab Arbogasto subornatum. Sed biduo cum hoc pugnatum est ancipiti Marte. Quo in discrimine Theodosius sæpè Cælum suppetias vocavit his verbis: *Ubi est Deus Theodosii!* Anno 394.

Altero post annò vitam cum morte commutavit scriptis Imperii hæredibus duobus filiis *Arcadio & Honorio*, illò *Orientis*, hòc *Occidentis*.

Q. IV. *Qui fuere deinceps utriusque hujus Imperii fines?*

R. 1. *Occidens* numerabat Britanniam, Germaniam, Illyricum cum Pannonia, Dalmatiam, Italiam, Galliam, Hispaniam, Africamque omnem maritimam.

2. *Orientis* erant Græcia omnis, Mæsia, Thracia, Asia usque ad Euphratem, & Ægyptus; nam hæc veteri Geographiâ ad Asiam, non ad Africam pertinebat.

Q. V. *Paucis expedi Cæsarum Occidentis Ordinem ab Honorio ad Augustulum.*

R. 1. *Honorius* undecim nonnisi annos natus
tuto.

tutorem nactus est *Stiliconem* origine Vandalum virum promptissimum. Huic summa potestate concessa Honorius interim *Ravennæ* regiam constituens ocio vacabat. Itaque Stiliconem fusô semel prope Veronam Alaricô Gothorum principe (Anno 402.) subiit animus Augustos honores vel pro se vel pro filio Eucharîo ambiendi. Idcirco Visigotos Herulôsque denuo evocat, in quos prima acie cæsos (an. 405.) dum altera expeditio suscipitur detectis insidiis Stilico è medio tollitur, Cæsaris mandatô.

Cælo strenuissimo duce non fuit difficile Gothis Romam ipsam in deditionem accipere An. 409. Erat tum Honorio in deliciis Gallus Gallinaceus, lepidum animal, cui nomen *Roma*. Ducibus itaque nunciantibus, Romam perditam esse, negavit fieri id potuisse, cum paulô antè escam ei porrexisset. Tantum ocii fuit Honorio, ut ei licuerit etiam Romam urbem ignorare.

Alaricus *Atalum* quendam indutum purpurâ Romæ creat Imperatorem, qui coacto exercitu Ravennæ Honorium obsidet, sed submissa ex Orientis Imperio classe depulsus, dum in Galliam properat, à Constantio Duce manu dextra multatus in Liparam Insulam relegatur.

Heraclianus Dux, qui paulô antè Africam Attalo ereptam Imperio asseruerat, tyrannidem molitur, classémque septingentarum navium appellit Italiæ. Sed dictô citius rejectus Carthagine in templo Memorix trucidatur.

Alaricum defunctum *Ataulphus* excepit, qui cadavere ejus in amne Consentix (ne à Romanis ludibrio haberetur) tumulto, Placidiam duxit ab Alarico jam captam Honorii sororem. Sed Ataulphô quoque à suis cæsô *Sigericô*que mortuô *Wallia* à Constantio Duce adactus est reddere Placidiam, quæ nuptui tradita eidem Constantio *Valentinianum* edidit. Cúmque occulti cum Go-

this fœderis suspitione laboraret Placidia apud Honorium, fugâ sibi suæque proli consuluit ad Theodosium II. Imperat. Orient. Qui, fati concedente Honorio, hunc Valentinianum Constantii filium Augustum declaravit.

Denique Honorius consilio ac fortitudine gerendo Imperio longè impar eximia tamen in Deum pietate fines Imperii utcunque conservavit, si Hispaniam exceperis, Galliæque partem. Obiit An. 423.

2. *Valentinianus III.* Hic Africam perdidit, captam à Vandalis. Et Galliæ potissimam partem à Francis & Burgundionibus occupatam. Attillam tamen Hunnorum ducem è Gallia ejecit virtute Ætii præfecti sui, opéque Gothorum, Francorum & Burgundionum.

Britannia à Saxonibus occupata.

Illyricum ab Hunnis aliisque Scythis subactum.

Venetæ demum insulæ ab exulibus Christianis occupatæ, & *Africa* à Bonifacio Vandalis prodita est. Demum Valentinianus à *Maximo* Rom. Consule, cujus uxore abusus fuerat, clam interemptus est. An. 455.

3. *Maximus* celato crimine primùm nuptias Eudoxiæ Augustæ viduæ, mox etiam Imperium decernente Senatu & populo acclamante adeptus est. Sed cum incautus conjugii patratam cædem aperit, illa tacta dolore Genfericum Vandalorum in Africa regem in perniciem Maximi evocat. Hic Româ expilatâ Eudoxiam inter reliquam prædam abripit. Maximus in ipsa fuga à populo discerptus est. An. eodem.

4. *Avitus* à Visigothis è Narbonensi Gallia ad occupandum solium submissus, à Senatu verò Româ pulsus in fuga mortem oppetuit. An. eod.

5. *Majoranus* à Leone I. Imperat. Orientis submissus Genfericum rejecit in Africam, Mauri-

taniam

tamiam recuperavit. A Ricimero tandem armorum præfecto ex insidiis interemptus. An. 461.

6. *Severus* cum Alanos Italiâ exegisset, ab eodem Ricimero venenô extinguitur. A. 465.

7. *Anthemius* à Leone & ipse adjutus, à Socrero tamen suo Ricimero vitâ exutus est, propinatio toxicô. A. 472.

Ricimerus tandem ille latro in solium involat; sed Numinis vindictâ quarto ac trigesimo die periit. An. eodem.

8. *Olybrius* Patricius Rom. neci occumbit. An. eod.

9. *Glycerius* à militibus salutatus Imperator à Julio nepote coactus est aris sese addicere, factus Episcopus Salonæ, A. 474.

10. *Julius Nepos* ab *Oreste* duce, quem Gallias cum exercitu petere jusserat, necatus. An. 475.

11. *Romulus Momyllus Augustulus* dictus, non Augustus ob speciem corporis brevioris. A patre *Oreste* constitutus Imperator, ab *Odoacro* occisus est. (An. 476.) *Odoacer* enim Herulorum Rex è Pomerania & Hungaria cum suis accitus à Romanis occasione libentissimè usus Italiâ suæ potestatis fecit. Augustum soliô movit, vitæ tamen eidem gratiam fecit, misertus ejus pueritiæ.

* Deinceps nemo in Occidente titulum *Augusti*, *Cæsaris*, vel *Imperatoris* usurpavit usque ad *Carolum M.* Huncque in modum Romanorum potentia à *Romulo* primo ortum trahens desinit in isto ignobili *Romulo*. Et Monarchia ab *Augusto* constituta in *Augustulo* est extincta.

§. II.

Bella & Negocia externa.

Quintum ab incunabulis natæ Salutis seculum post hominum memoriam inquietissimum exstitit. Ingentia enim populorum agmina ex septentrione, & Scythicis oris effusa occidentale Imperium pessumiverunt.

Verum cum insequente temporis periodo longè major, magisque necessarius dicendi locus futurus sit, eo usque barbaram hanc historiam differimus.

§. III.

Status Politicus.

1. Senatûs hoc tempore autoritas ferè nulla, nisi quod Geminos quotannis Consules nominabat, alterum Romanum, Constantinopolitanum alterum; isque honor frequentissimè ipsis Imperatoribus delatus, quamquam hi non admodum illo afficerentur.

2. Imperatores ipsi mutuis auxiliis in conservando diviso Imperio usi sunt. Altero tamen fortè defuncto, alter superstes ejus provincias curabat, ac de novo Cæsare iisdem consulebat. Ac Senatus Romanus, cum Romæ deesset Imperator, jura petebat Constantinopoli.

§. IV.

Viri Præstantes.

I. Heroës, & Tyranni.

1. Theodosius M. divisio in filios Imperio Honorium Occidenti, Arcadium Orienti jura dare

voluit. At cum utrique per ætatem non liceret manum admove reipublicæ, Honorio *Stiliconem*, Arcadio junxit *Rufinum*. De *Stilicone* suprâ meminimus in rebus Honorii. *Rufinus* gente Vasco Gal-
lus, primùm consulatu, mox supremâ Aulæ præ-
fecturâ auctus, tantæ tamen sortis impatiens,
ipsum Imperii diadema ac cædem Arcadii medita-
ri cæpit. Faverat viro exercitus, jamq; purpuram
ejus humeris applicare paraverat, cum ecce com-
pertô, Rufinum in id negotii excivisse Gothos,
dejectam perfido cervicem, contôque suffixam
per castra sublimem ferunt. A. 395.

2. Rufini locum occupavit *Eutropius* non qui-
dem heros, sed ob ipsa scelera magni nominis
Eunuchus. Hic, ne quid ejus moraretur tyranni-
dem, legem extorsit ab Arcadio, ne ad aras &
templa confugientibus asylum patéret. At Exer-
citus Semiviri dedignatus imperia petit eum ne-
ci dedi. Is in templum se recipiens, frustrâque
sacras aras amplexus, asylum, quô alios arcue-
rat, nec ipse invenit, sed suamet captus lege pœ-
nas dedit Tyrannidis.

3. Valentiniani III. Imperio tres memorandi
sunt viri. *Ætius* Bulgarus seu Hunnus, *Castinus*
Scytha, *Bonifacius* Thrax.

Ætius rebus in Gallia strenuè gestis à Princi-
pe tamen exautoratus Hunnorum copias sibi ad-
junxit. Commissôque semel cum Romanis præ-
liô in gratiam est receptus, Hunnisque reditum in
patriam persuasit. Verùm illi, gustatâ semel
Italiâ atque Illyricô, prædæ adducti cupidine cum
700000. Attila Duce denuo advolant, protritâ-
que in modum turbinis Pannoniâ, Germaniâque
Galliam petunt, ab Ætio tamen ingenti clade
excipiuntur. Jamque Ætius Galliam à Francis,
Gothis & Burgundionibus tum occupatam Roma-
no Imperio asserere parabat, cum eum Valen-

tinianus Ravennam excitum suamet manu neci dedit. A. 454. Jure non nemo dixit, Cæsarem suâ dextrâ suam sibi met sinistram recidisse. Hoc enim Duce sublato omnis apud Barbaros Romani nominis metus evanuit.

Castinus susceptis cum Bonifacio inimicitiis cum Italiam pessumiret ab Artaburio Duce datus in vincula, & ab Imperatore in exilium ejectus est.

Bonifacius cum & suis machinis, & Castini discordiis, Ætiique calumniis in suspicionem affectatæ Tyrannidis venisset, atque à Placidia Augusta revocatus ex Africa morem non gessisset, Romana in eum arma decreta sunt. Quibus se imparem sentiens Vandalos, ut ex Hispania in Africam trajicerent, invitavit. An. 427. Ac licet eum facti subiret pœnitentia, frustrâ tamen fuit cum Phrygibus sapere. Provinciis itaque exutus ac mœrore extinctus est.

II. Docti.

* *Paucos, si sacros excipias Doctores, hoc ævum eruditos tulit; inter arma enim exulant Musæ.*

1. *Sext. Aurelius Victor* Pannoniæ Præfectus Illustrium Romanorum res gestas literis commisit.

2. *Decius Magnus Ausonius* Burdegalenfis Gallus Consulatum gessit An. 379. Poëta non spernendus, cujus nepos fuit S. Paulinus Episc. Nolanus.

3. *Claudius Claudianus* Ægyptius. Stiliconis in laudes effusus. Poëta numerosus, & hoc solo infelix, quod pangendis carminibus non meliorem nactus sit materiem. Floruit sub an. 400.

CA.

CAPUT III.

Ab Augustulo & Occidentalis Imperii ruinis ad Carolum M. & restitutionem Imperialis dignitatis.

Ætas Barbararum.

§. I.

De Regnis Regibusque Italiae, aliisque Barbarorum imperiis usque ad Carolum M.

* *Ad Seriem Historia continuandam ea potissimum regna spectant, quæ in Italia, tanquam Monarchia quartæ sede constituta sunt. Ea sunt quatuor. 1. Herulorum. 2. Ostrogothorum. 3. Longobardorum. 4. Exarchorum.*

Reliqua, quæ per Hispaniam, Galliam, Africam &c. gessere Barbari §. 2. referemus cum de bellicis & negotiis externis agendum est.

1. Heruli.

Odoacrem jam diximus Augustulô in exilium actô Romanum Imperium sui juris fecisse an. 476.

Hunc hospitem ut excuteret Zeno Orientis Imperator Theodoricum Ostrogothorum regulum cum potestate ac milite mittit, hoc pacto, ut Odoacre pulso Theodericus provincias interim moderaretur, donec Imperator de iis constitueret. An. 482.

Is ergo suscepta expeditione, sentiens, opinionem fortius pugnare Odoacrem, amicitiam cum illo in speciem componit. Mox verò mensæ adhibitur inter epulas necat. An. 493. Sicque Herulorum extinctio regno natum est Ostrogothorum.

II. Ostrogothi.

1. *Gothorum Origo.* Gothicum omne nomen è Suecia, & extrema Germania profectum est. *Gothones, Gothi, Gotta, Geta, vel etiam Scythæ* dicebantur, præcipuè Græcis scriptoribus. E septentrione profecti, nescio quo tempore, in Scythiam ad oram Ponti Euxini perrexerunt.

2. *Gothorum Distinctio.* Qui plagas nascenti soli propiores tenebant Ost-Gothæ, seu *Ostrogothæ*, id est Gothæ Orientales audiebant, alteri occasum spectantes West-Gothæ, seu *Visigothæ*.

3. *Gesta Ostrogotharum ante regnum Italicum.* Valente Imperatore Ostrogothæ cum Visigothis intestino bello collisi mox etiam ab Hunnis subjugum missi sunt sub an. 376. Attilæ dein castra sequuntur in Galliam atque Italiam; Illo extincto, ejusque filiis de regno altercantibus, cum omnes populi Hunnis eousque subditi ab iis deficerent, etiam Ostrogothæ id exemplum sequuntur, ac deinceps Pannoniam à Romanis impetratam incolunt An 455.

Sed mox arreptis armis Thessaliæ, ac Macedoniæ minantur exitium, Duce Theodemiro; Quibus pacandis Zeno Imp. novi regni in eorum gratiam constituti limites designat: Situm id regnum in Thracia & *Sium dictum.* Theodericus Theodemiri filius fœderis obses Constantinopolim missus, in animum Zenonis penetravit adeò, ut Consul designaretur an. 483. & creatus Patri-cius, etiam militiæ præficeretur. Is ipse est, qui

qui Regni Ostrogothici in Italia fundamenta jecit.

4. *Reges Ostrogothæ in Italia.* Itaque Theodericus cælo ex insidiis Odoacre An. 493. Regios etiam honores ab Anastasio Imp. & Italiam impetrat cum reliquis Occidentalis Imperii provinciis.

Regni sedem Veronæ constituit, illudque sibi vicinorum regum propinquitate stabilivit, ductâ Audefredâ Clodovæi Francorum regis sorore; filiâsque suas alteram Alarico Visigothorum regi, alteram Sigismundo regi Burgundionum matrimonio junxit.

Jura dixit tanta laude, ut cum optimis Romanorum Cæsarum meruerit comparari. Ac licet Ariano dogmati ipse dudum subscripsisset. Romanæ tamen Ecclesiæ jura facta tecta servavit. Eum quondam accedens muliercula quæstæ est, se trienniô jam litem coram tribunali sustinere. Accitis rex judicibus mortem minitatur præsentem, nî moras justitiæ abrumpant. Illi biduô congressi sententiam expediunt; regisque mandatô securi percutiuntur, quod in triennium traxissent causam, quam biduô solô poterant absolvere. At sub extremam vitæ lineam in barbaros mores descivit Theodoricus. Boëtium enim Consulem, ejusque generum Symmachum falsi criminis insinulatos indictâ ferè causâ extremô affecit supplicio. Cœnæ dein assidenti cum ingens piscis caput apponeretur, visus est sibi videre caput Symmachi truncatum, eoque spectaculô mente capius paucis post diebus vivere desuit. A. 526.

5. *Athalaricus* successit Theodorici ex filia Amalasuntha nepos. Anno octavo mortem oppetit. A. C. 534.

6. *Theodatus* ad solium promoveitur ope Amalasunthæ, Theodorici ex sorore nepos. Hic Amalasuntham, dum Constantinopolim pergere cogitat, in balneo suffocat.

Itaque Justinianus Orientis Imp. injuriam sibi factam ratus, tum etiam successu Africanæ expeditionis ad recuperandum Occidentis Imperium accensus, sed ipsorum etiam Italorum votis exoratus *Belisarium* Ducem ex Africa in Ostrogothos movere præcipit an. 536. Idque bellum octodecim annis variâ fortunâ gestum est.

7. *Vitiges* à *Belisario* in triumphum ductus est an. 540. Actum erat de Ostrogothis, nisi *Chosroës* I. Persarum rex Orientem turbasset, & *Belisarius* ejus armis debuisset objici. Hinc relicta Gothia est saltem Verona cum agro finitimo.

8. *Theutobaldus* an. 540. nihil memorabile gessit.

9. *Totilas* an. 541. Hic initiò res Gothicas restituit Româ etiam a. 546. captâ. Tum *Belisarii* virtuti denuo cessit. Sed hoc iterum in Persas evocatò, omnem Italiam cum Sicilia recepit *Totilas*. Donec submissus à Justiniano *Narses* eunuchus Tyrannum profligavit. A. 554.

10. *Tejas* quidem *Totilæ* in acie cæso suffectus est, sed à *Narfete* decretoriâ pugná & ipse victus, interemtusque an. eodem. Huncque in modum Italia Romano Imperio asserta est.

III. *Langobardi.*

Q. I. *Qua occasione Langobardis in Italiam patuit aditus?*

R. *Narses* in decimum sextum jam annum Italiæ præfectum egerat, cum à Justino Cæsare ob nonnullas civium querelas ei abrogatur imperium. Is de crimine se purgat humaniter ac submisit. *Sophiæ* verò Augustæ acceptis literis, quibus *Narfetem* ad pensum & colum invitabat in gynæceum suum, tanquam videlicet eunuchum, tum enim verò injuriæ impatiens sui que impos

Nea.

Neapolim concedit Narfes, missoque nuncio Langobardos ad diripiendam Italiam invitat.

Q. II. Unde proruperunt Langobardi?

R. Langobardi nomen adepti à promissa barba, quam alere ipsis mos erat, gens Germanica ex iisdem, quibus Gothi, sedibus prorumpens omni Germaniâ errabat. An. 379.

Pannoniam subeuntes Romanis suam adversus Gepidas operam addixerunt An. 548.

Bellò ipsò Ostrogothicò Narseti auxilio fuerunt An. 552. Qui tamen ingratos hospites occlusus dimisit in Pannoniam, donec excidiò publicò suam ulturus injuriam eos sponte revocavit.

Q. III. Jam Langobardicos in Italia reges enumera.

1. *Alboino* itaque Duce seu rege Langobardi pedem in Italia ponunt An. 568. Liguriam, Insubriam, totamque ferè Superiorem Italiam subigunt Româ exceptâ, atque Ravennâ, qua in urbe Exarchorum sedes erat.

Regiam fixere *Ticini* seu *Pavia*, nomēque suum universo illi Italiæ tractui in hunc usque diem reliquerunt.

2. *Clephus* A. 574. Illo enecato, abrogare potestatem regiam, rerumque summam 30. ducibus deferre placuit. Vix tamen elapsò decennio pristinum regiminis modum revocarunt.

3. *Antharis* an. 585. Theudelindam Garibaldi Bojorum Ducis filiam suo thoro junxit, illi, marito defunctò, copia facta est sibi nec diligendi è nobilibus Langobardis quempiam, pro rege deinceps habendum.

4. *Agilulfus* electus est A. 591.

5. *Adalvaldus* in exilium pulsus cum matre Theudelinda, ejusque locus ab *Ariovasto* occupatus,

6. Rotharis A. 629.	11. Chunipertus 688.
7. Rodoaldus. 645.	12. Luitpertus. 700.
8. Aripertus I. 651.	13. Ragumbert. 701.
9. Grimoaldus ,	14. Aripert. II. 702.
! Beneventi Dux,	15. Ansprandus. 712.
usurpator. 661.	16. Luitprandus eoaem.
10. Pentharit Ariperti	17. Rachis. 744. Romæ
filius hætenus e-	inhians , à Pontifice
xul : restitutus an.	conversus, fit Mo-
671.	nachus.

18. *Aistulphus* An. 751. Hic Ravennatem Exarchatum sui juris fecit An. 752. Inde etiam Romam castramovet. Verùm summus Sacerdos, cùm petitō ex Oriente auxiliō frustraretur, Pipinum Francorum jam tum temporis regem supplicias vocat : qui Exarchatum Langobardis ereptum Romanæ Ecclesiæ ditioni adjungit. An. 755. Aistulphus in venatione perit.

19. *Desiderius* An. 756. Hic armis injuriisque petens Romanam Ecclesiam à Carolo M. in auxilium Pontificis properante captus abducitur an. 774. Langobardicæ ditiones Francico adjectæ sunt imperio, Exarchatus verò Ecclesiæ Romanæ denuò assertus cum Ducatu Spoletano, agróque Sabinensi : quibus an. 787. accessit Langobardia superior, seu hodierna ferè Hetruria, cum parte Campaniæ.

IV. *Exarchi.*

Cùm Narses Italiam Gothis eripuisset, proconsulari imperio eidem præfuit annis 16. Langobardis verò, quos ille exciverat pleraque occupantibus, Græcis pauca relicta sunt : quæ ut in officio continerentur, missi sunt summa cum potestate Præfecti, quos *Exarchos* dixere. Hi *Ravennæ* constituerunt Præfecturæ sedem, & accipi-

cipiū fortunā tenuerunt, donec eādem penitus exuti fuerint à Longobardis. Nec est operæ præ-
tium eos omnes in medium producere. Primus à
Narfete fuit *Longinus* an. 567. Ultimus *Eutychius*
ab Aistulpho Longobard. R. locō mortis an. 752.

Hūcque in modum Græci Imperatores Ita-
liā exclusi sunt: in qua tamen etiam deinceps Ca-
labriam atque Siciliam tenuēre, Venetas, Dal-
matasque habuerunt vectigales.

§. II.

Bella & Barbarorum incursus.

Merito hoc ævi *Ætatem Barbaram* dixi. Tot
enim Barbarorum examina è Septentrione ac
Scythia erupēre, ut nulla ferè Europæ plaga ex-
titerit, quæ genuinos incolas retinuerit.

I. Visigothi.

1. Suprà §. i. Num. II. Ostrogothos ab Hum-
nis sub jugum missos diximus sub an. 376. Horum
clade territi *Visigothi* migrant, atque à Valente
Imp. Mœsiā provinciam obtinent, unā cum
Baptismo. Sed pro dolor ab Imperatore illo
Hæretico Ariano eādem Arianā hæresi imbuti
sunt. Quo factum, ut illa pestis per omnem
Europam unā cum istis Barbaris sit propagata.

2. An. 401. *Alarico* Duce in Italiam pene-
rant, fusique à Stilicone cum majoribus copiis
revertuntur, Romāque Urbem Dominam per
coronam capiunt an. 409.

3. Immani populo ut nonnihil satisfaceret
Honorius, Narbonensem Galliam à Liguria ad
Hispaniam supra mare Adriaticum extensam do-

338 L. II. C. III. *Ætas Barbara ab an. 476. ad 800.*

nat, itaque regnum ab iis *Tolosanum*, constitutum est A. 412.

4. Ab eo tempore modò cum Romano Imperio armis commissi, modò juncta pace Romanorum stipendia secuti in Vandalos, Suevósque militârunt.

5. Vandalis verò in Africam transmittentibus Visigothi eorum in Hispania sedes occupant, ac potentissimum Hispaniæ regnum condunt A. 428. quod quidem à Mauris subactum est an. 711. At *Pelagius* comes Gothici sanguinis collectis Christianorum reliquiis *Asturiæ* principatum sibi asseruit an. 712. Qui in regnum *Legionense* excrevit, præsertim sub Alphonso Catholico, qui Mauros totâ Gallaciâ cedere coëgit A. 759. Legionensium Christianorum exemplum secuti sub annum 700. 800. & 900. alii, Gothica regna instaurârunt, *Navarraum*, *Aragonium*, *Castellanium*, quæ Ferdinandus Catholicus ferè conjunxit an. 1474. Is Ferdinandus quidem Saracenos omni Hispania depulit an. 1481. Sed & ipse Gothici sanguinis postremus regnum nobilissimum reliquit Carolo è nobilissima gente Austriaca Maximiliani Cæsaris nepoti, An. 1516. qui & ipse trienniò post Augustus est appellatus.

Tolosanum verò regnum seu *Provincia* à Francis paulatim est occupata sub an. 508. &c.

II. *Vandali.*

1. *Vindili* aliàs dicti ad dextram Vistulæ ripam in Germania olim habitârunt. Tum an. 406. juncta sibi *Alanorum*, *Suevorum*, *Burgundionumque*, manu Galliam vastant, tantumque sui terrorem omnibus incutiunt, ut quotquot erant barbaræ gentes, Gothi, Hunni, Saraceni &c. deinceps passim *Vandali* audirent.

2. An. 409. superatis Pyrenæis jugis in Hispania regnum auspicantur.

3. An. 427. Bonifacio Africæ Præfecto evocante cum omnibus suis in Africam migrant, *Genferico* Duce seu rege, quem & *Gisericum*, *Geiseriū*ve dicunt. Illuc appulsi an. 428. quadriennio eandem sui juris faciunt, Romano Imperio detractam.

4. An. 532. *Belisarius* Justiniani Græc. Imperatoris auspiciis *Gelimerem* Vandalorum regem acie fufum cum suis omnibus totâ Africâ, Sardinia, Corsicâ, insulisque Balearibus exegit. Quotquot funestæ cladi superfuerant, in interiora, desertâque Africæ se receperunt, nec amplius cuiquam visi sunt.

III. Alani.

Hi cum Vandalis in Hispaniam penetrârunt, sed sparsim tandem cum in Hispania tum in Gallia habitantes paulatim à Gothis, Francisque deleti sunt.

IV. Suevi.

Et hi unâ cum Vandalis expeditionem suscepserant A. 406. annoque 409. regnum exorssi sunt in Gallæciâ ac Bœtica Hispania, variâque usi fortunâ Visigothorum denique jugum subiêre An. 583.

V. Burgundiones.

1. Eodem itinere cum Vandalis Galliam petierunt An. 406. Pacèque cum Romanis composita partibus Rheno proximis Regnum suum imponunt An. 413. Fidei Catholicæ subscribunt Anno 417.

2. An. 437. Regia Burgundionum profapia ab Attila quidem excisa est. Sed an. 456. resumtis viribus Galliam Lugdunensem, Sequanensem,

Viennensem, Provinciam Gallicam cum alpibus in potestatem redigunt.

3. Anno demum 534. Francorum reges Childebertus, Clotharius, & Theudebertus profugatum Burgundiæ regnum inter se dividunt.

4. *Boso* à Carolo Calvo Præfecturam Burgundiæ adeptus, cum adverteret Caroli posteros de Gallia regno acerrima lite configere, maluit rei suæ studere. sibi que ipsi diadema Burgundicum imposuit An. 880. Regiam fixit *Arelati*, quæ urbs est Provinciæ Rhodano incumbens. Unde ejus posteriores *reges Provinciæ*, vel *Arelatenfes* dicti.

5. Hujus regni heredem scripsit Rudolphus postremus rex Imperatorem Henricum III. An. 1032. Qui Ducibus suis Comitibusque illud distribuit. Unde postea nati sunt Comitatus *Sabaudia: Pedemontii, Provincia, Alsatia, Burgundia* que sub an. 1125. Deinde pleraque omnia Galli Imperio subduxere. Burgundiam tum præcipue cum an. 1477. *Carolus Audax* Dux in acie interfectus esset ab Helvetis; etsi heres superesset Maria Caroli nata Maximiliano Austrio eodem anno nupta.

VI. *Britanni.*

1. Primus Romanorum Britannia pedem cum armis intulit Julius Cæsar 50. ferè ante Christum natum annis. Sed cum divitiarum, quibus inhiabat, inopem cerneret insulam, Præfectio litoribus impositio viam relegit. Hadrianus deinde & Antoninus reliquique Imperatores Romana ibidem jura auxerunt, Britannis non invitis, ut à Scotorum, Pictorumque irruptionibus Romani militis virtute tutiores degerent.

2. Cumque exercitus Britannicus spreto Imperatorum Rom. autoritate sibimet tyrannum crearet *Constantinum*, isque in Galliam transmitteret,

teret, occasione usi Britanni in libertatem sese asserunt, quidquid Romanorum militum, præfectorum, Legum supererat, cædunt, conculcant. An. 410.

Verùm hujus consilii mox eos subiit pœnitentia, cùm Picti, Scoti, Hibernique (Borealem insulæ plagam hi occupabant, & aliàs etiam *Saxones* audiebant) majoribus animis in eos insurgerent. Theodosius quidem Imperator Orientis auxilio iis fuit missa militum legione an. 421. & an. 422. Sed ea, adversus Pictorum impetum structo è lapide muro, valescit tandem Britannis. Itaque Romani, dicentes sibi non vacare, ut sociis Britannis majore ope adessent, discessere. Britannisque nuncium remisere.

4. An. 446. Iterum postulata sunt ab Ætio Romano Galliarum Præsede auxilia. Iis non impetratis acti in desperationem Britanni consilium ineunt Germanorum vires implorandi. Itaque an. 447. tres simul populi advolant *Angli* ex agro Schlesvicensi; *Saxones* ex Hamburgensi, reliquaque ditione, quæ Albi alluitur; & *Jutæ* è Jutlandia, quæ Chersoneso Cimbricæ, seu Daniæ hodiernæ adjacet. Duces expeditionis erant *Hengst*, & *Hors*.

5. Hi quidem Pictos in ordinem redegerunt, sed miseros Britannos paulò post ab an. 455. &c. Regno, Libertate, ipsaque Christiana religione exuerunt, idolorum cultu instauratò. Qui antè extinctus non est, quàm S. Augustinus aliique Benedictini monachi à S. Gregorio missi sint, An. 596. Atque ex eo tempore Britannorum in illa insula nomen ferè evanuit, cùm *Angli* obtinerent.

6. A. 460. fervente inter utrumque populum bello Britannorum manus fretum superat, exulésque illam Galliæ plagam supra Ligerim amnem

occupant, quæ hodièque *Minoris Britanniae* (Gallicè *Bretagne*) nomen gerit.

7. An. 519. *Cerdicus* *Westfaxonum* regnum inchoavit (vulgò *Effex*) quod succedente tempore in omnem Angliam prorogatum est ab *Eduardo Seniore* An. 899.

8. A. 1154. *Henricus II.* è *Francicis Comitibus Andegavensibus* regnò *Anglicò* hereditate potitus est. Qui *Hiberniam* subegit, ejusque se *Comitem* dixit. *Sanctum Thomam Cantuariæ Archiepiscopum* adacta in cerebrum securi in *Ecclēsia* trucidari fecit. Eodem & succedente seculo assiduis bellis *Angli*, *Francique* inter se commissi sunt.

9. A. 1340. *Eduardus III.* *Angl. R.* præ *Philippo Valesio* fas sibi esse putans in solium *Galliæ* succedendi, cruentum in *Gallos* bellum parat, tantis animis postea gestum, ut *Henricus VI.* pleræque subacta *Galliâ* diademate *Gallico* redimius fuerit *Parisiis* A. 1431. Quo tempore *Joanna Dorica Virago Aurelianensis* sumtis armis *Ducem* exercitus *Gallici* egit, sed tandem ab *Anglis* capta, rogòque addicta est. 1430. Paulò tamen post *Angli* *Galliam* omnem deserere coacti sunt. 1436.

10. Quæ deinde fata tum sibi tum *Ecclēsiæ* cuderint *Henricus VIII.* regèsque posterì, dicimus in *Historia Sacra* L. 2. Cap. 7. §. 5. cùm de *Schismate Anglicano* nobis sermo est.

VII. *Hunni.*

1. *Hunni*, quos *Historici* passim etiam *Scythas*, *Pandalos*, *Auares*, & mediò ævò etiam *Turcas* appellant, denique nomen *Hungrorum* seu *Hungarorum* acceperunt. Sunt autem iidem ipsi, qui ex *interiore Scythia* profecti *Ostrogothos* subegerunt, eorùmq; & unà *Visigothorum* regiones, *Daciam*

ciam nempe occupârunt An. 376. *Vid. supr. à hoc Lib. 2. c. 3. §. 1. Num. III.*

2. Varias deinde in Romanam ditionem impressiones fecêre. An. 383. in Rhætiam & Galliam. An. 407. pars eorum cum Vandalis & Herulis in Italiam. An. 424. à morte Honorii opem tulêre Joanni tyrannidem molienti. An. 437. *Attila* Duce Galliam premunt, Burgundionumque regnum excindunt.

3. Denique gravissimum illud bellum Hunnicum exortum est An. 441. Hunnisque Thraciam & Illyricum infestantibus annua tributa pendi promissa. Quæ dum solvi non potuêre (Principum enim luxus ararium exhauserat) *Attila*, qui *Flagellum DEI* se dici passus est, per Noricum in Galliam penerat. Verùm *Ætius* egregius Dux conciliata sibi Visigothorum, Burgundionum, & Francorum ope triduanâ pugnâ ipsum frangit. Cæsarique 180000. millia in campis *Catalaunicis*, (hodie Chalon) non ita procul Metis. An. 451. Hinc motis castris Italiæ inhiat, Aquilejam obsidione cingit. Dúmque jam desperata deditione obsidionem solvere cogitat, videt Ciconias aves suos fœtus rostris portantes ex urbe migrare. Quo omine accepto, factâque iterum impressione nobilem urbem solo æquat. An. 452. Romæ ipsi dum immineret, obvium habet *S. Leonem* PP. qui non tam facundiâ, quàm divino nutu tyrannum ab Urbis excidio submovit. Etenim *Attila* quæsitus à suis, cur tantum honoris habuisset *Leoni*, prodidit, se vidisse adstantem *Leoni* senem augustâ formâ, qui stricto ferrô mortem sibi minitatus esset, nî *Leonis* consiliis morem gereret. Itaque An. 453. reversus est in Pannoniam, ibique vinô largiùs haustô, ruptâque fortè in gutture venulâ suomet sanguine suffocatus interiit. 454.

4. Ab illa clade defecit Hunnorum vis. Pedescentim tamen Pannoniam denuo subegerunt, id

est, modernam Austriam ab Anaio flumine & Hungariam ad Dravum usque. An. 788. à Thassilone Bojariae Duce adversus Carolum M. Francorum tum regem exciti memorabili clade afficiuntur.

5. An. 791. Suomet jam Marte Carolum in Bojaria adoriuntur. Sed is Humos demum sibi profligandos sumit, annoque 799. bellò istò defunctus è tota Pannonia ejecit barbaros.

6. An. 893. Recens Hunnorum agmen à Tanai in Pannoniam irruit. E qua assiduis insultibus Bavariam præcipuè, Franconiam, Saxoniam, Galliàmque ipsam miserè accipiunt, vastatis, crematis, mactatis omnibus urbibus, monasteriis, incolis, præcipuè sacerdotibus & monachis. An. 900. 910. 926. 937. *Henricus* verò *auceps* An. 934. pugna ad Merseburgum commissà, & *Otto M.* in campis Lyci prope Augustam Vindelicorum Anno 955. ita Hunnis succidère cristas, ut susceptis etiam Christianis sacris an. 986. *Geysa* eorum dux Germanico Imperio deinceps vectigalis fuerit. In pugna illa Vindelicia tum Ottonis regis pietas enituit, sacro epulò ante prælium se reficientis, tum S. Udalrici Augustani Episcopi virtus, qui oblata sibi de cælo cruce Christianum exercitum animavit.

7. *Stephanus I.* sanctus, *Geysa* filius regios honores accepit à Sylvestro II. PP. Posteris regibus accessère aliæ Provinciae, Ladislao I. sancto Croatia & Dalmatia hæreditate obigit. A. 1080. Carolo Roberto Neapolitano Bosnia, Servia, Bulgaria. 1; 12.

8. Ab obitu *Andreae III.* An. 1300. reges tantum exteros habuère Hungari, Bohemos, Bojos, Neapolitanos, Austrios, Polonos.

9. Denique Germani & præcipuè Austrii regnum istud Turcicis impressionibus vastatum suo sæpe sanguine redimentes meruerunt hereditario jure nobilem illam hæcenus tenere provinciam.

§. III.

Politica.

Non est, quod multum à me quæras de Politico hujus ævi statu, cum fuerit Barbarus. At tamen

1. Roma Urbs Exarchatui Ravennati, Græcisque Imperatoribus parebat, ita, ut Senatus quidem annuos Consules, vel consulum potius umbras legeret, Pontifex verò multa in omnibus autoritate polleret, donec totam obtinuerit post Longobardos à Pipino domitos, ut sequenti capite docebimus.

2. Utut Barbari imperarent, vulgò tamen major id temporis obtinebat pietas, justitia major, ac præsertim simplicitas, nec quisquam etiam Barbarorum & Hæreticorum regum tantum sibi concessit in sacra, aut in Ecclesiastica negocia manum tam facile misit, quàm facile postea misere alii.

3. Ad Langobardorum tempora nonnulli referunt ortum consuetudinum *Fœdærum*, quæ tamen post tempora Caroli M. potius natæ mihi videntur.

4. Disciplinæ Juris Civilis unicum incrementum accessit per Justinianum Imp. Qui veterum Romanorum leges per Tribonianum ejusque socios Jurisconsultos collectas primò publicavit an. 529. Cum jam antè Theodosius & ipse Orientis Imperator similis formæ Codicem edidisset an. 438.

§. IV.

Viri Illustres,

Hoc etiam uti & priori ævo nulla penes plebem, ut rarissima doctrina fuit. Sed quidquid

Romanarum literarum supererat solis Ecclesiarum scholis, monachorumque claustris asylum debebat.

Seculô tamen 6. laudandi sunt *Boëtius* Consul à Theodorico Ostrogothorum rege interfectus, qui præter Philosophicas disciplinas, Logicam nempe, Ethicam, Musicam &c. etiam divinarum rerum expers non fuit. Illum ajunt *hologii automati* primum fuisse autorem: quæ tamen ars cum ipso extincta, nec revocata est ante annum 1480.

Priscianus quoque Grammaticus suos de lingua Latina, cui tum temporis expiranti mederi cupiebat, commentarios elucubravit.

CAPUT IV.

A Carolo M. & renovata in Occidente Romano Germanici Imperii Majestate usque ad magnum Interregnum & Rudolphum Habsburgicum.

§. I.

Imperatores à Carolo M. ad Rudolphum I. Habsburg.

Q. I. Si Carolus M. Francico genere fuit editus, cur Imperium in illo restauratum Germanicum vocas?

R. Non injuriâ factè: quid enim sunt *Franci*, vel fuere, nisi *Germani*. Quod ut manu palpes, de Francici regni origine tria verba faciam.

1. E pluribus Germaniæ populis coaluit *Francorum* gens, *Cassii*, sive *Hassii*, *Bructeri*, *Ten-*
eterii

Æteris ; *Sicambri* , *Frisiis* , aliisque ab Albi ad Rhenum in hodiernam usque Franconiam , quæ nomen antiquum retinuit , sitis.

2. A. 418. cum jam in pejus res Romanæ irent , Franci superatò Rheno Belgium occupant. Ducemque expeditionis *Pharamundum* regio honore maclant. A. 419. Utut autem ab Ætio viam domum repetere sint adacli , *Clodione* tamen rege mox alterò annò , nempe 428. revertuntur.

3. *Merovæus* Clodionis filius regnum auspicatus est an. 447. Cumque tres sint familiæ , quæ hætenus Francicum sceptrum tenuere , *Merovingica* , *Carolina* , & *Capetina* , primæ stirpi nomen hædit *Merovæus* iste.

4. At *Clodovæus* , seu Ludovicus tertius à *Merovæo* Francorum rex longè nobilissimus Francicam gentem , nomen , imperium in omnem Galliam extendit , ita , ut ab eo tempore in Gallia non jam Galli degerent , sed multò copiosiores Franci , qui linguam , mores cum ipso jugo Gallis imponere.

5. Multo tempore regnatum est à Merovingicis ; qui tamen ad extremum ceperunt ocio diffuere , summamq; potestatem in unum Satraparum , quem *Majorem Domûs* vocari mos erat , conferre. Ex his *Pipinus Heristalli* (Prædium erat) dominus A. 681. Major Domûs creatus est , ejusq; filius *Carolus Martellus* an. 714. Demum nepos *Pipinus* junior an. 741. Hi eò rem deduxere , ut cum Merovingici regno impares essent & ignavi , *Pipinus* , optantibus regni proceribus , admittente Pontifice , Francorum Rex salutaretur an. 752. Childericò ignavò hætenus rege in cænobium migrare jussò.

6. Hujus Pipini impiger gnatus est *Carolus* ille *Magni* nomen à rerum gestarum magnitudine post fata sua adeptus.

Q. II. Dic , quæ gesserit *Carolus* antè quàm *Augustus* salutaretur.

R. 1. Francico diademate ab obitu Pipini patris potitus est Anno 768.

2. An. 774. Desiderium Longobardorum regem ob injurias, quibus Romanum Pontificem pessumibat, in custodiam dedit: ejus regnum belli jure suæ ditioni adjecit; Romanæ verò Ecclesiæ Exarchatum Ravennatem, Ducatum Spoletanum &c. restituit: quibus adjecit Capuam cum parte Campaniæ, & Tusciam Longobardicam an. 787.

3. An. 788. Tassilonem Bojariæ Ducem regios honores affectantem, fregit unâ cum Hunnis à Tassilone excitis. Bellumque Hunnicum anno demum 799. profligavit, Hunnis ad Dravum usque deletis.

4. A. 793. fossâ à Rednizio ad Alemannum, seu Altmühlam (Franconiæ amnes sunt, alterque in Rhenum evolvitur, alter Danubio miscetur) ductâ Istrum Rheno jungere tentavit. Verum ingentibus ejus anni nimbis, & bellis in Saxones Hunnosque gerendis, operi renunciare coactus fuit.

5. Saxones tricennali bellô ad annum usque 804. gestô, domuit, sacrisque Christianis instituit, multis erectis Episcopatibus.

Q. III. *Quo pacto Imperium adeptus est Carolus?*

R. Cum anno 800. Romam petiisset, Leonem III. PP. adversus perduellium injurias tuturus, Pontifex ipso Salvatoris Natali die Carolo persuadet, ut Romani Imperii Majestatem in Occidente tanto jam tempore collapsam, & à Græcis desertam, in sese suscipere vellet. Ad hæc subornavit Pontifex Optimates Romanos, & populum, qui *Carolus Imperatorem & Augustum*, acclamarent. Reluctatus quidem est Carolus, tandem verò Diadema Imperiale à Pontifice

fice sibi imponi, sacroque ceromate ungui sese permisit.

Q. IV. Cetera jam de Carolo Imp. persequere.

R. 1. Doctrinae tam avidus fuit, ut à puero in canam ætatem imbui se fecerit sacris profanisque disciplinis. Libris S. Augustini de *Civitate DEI* scriptis præcipuè delectatus est. Quin ipse Teutonicæ Linguae Grammaticam primus composuit: Ventis, ac mensibus nomina imposuit. Scholas publicas in omnibus penè Benedictinorum monasteriis aperiri constituit &c.

2. Denique diem supremum clausit An. 814. 5. kalend. Febr. Aquisgram: ibidemque in Ecclesia B. V. Mariæ tumulo mandatus est, cadavere in throno sedente.

Q. V. Mitte in numerum reliquos Cæsares Romano-Germanicos.

R. Si fuere aut è *Caroli* posteris, aut stirpis *Saxonica*, aut è *Francorum* gente, aut demum *Alemanni* seu *Suevi*.

I. Carolini Imp.

1. *Ludovicus I. Pius* à Carolo patre hæres Galliae, Germaniaeque scriptus est. Cognatum suum *Bernardum* Italiae regno ab Avo Carolo autum luminibus orbari iussit A. 818. quod intestinis motibus Imperio inhiaret.

Hic primò regni annò in tres filios regnum divisit, Lotharium, Pipinum & Ludovicum. Verùm, cùm etiam quarto filio Carolo, quem è secundis nuptiis susceperat, partem regni cedere vellet, fortis impatientes reliqui filii Ludovicum Imp. in custodiam, & vix non in vincula mittunt. An. 834. Adnitente tamen filiorum altero nem-

nempe Ludovico Bavaro restituitur libertati & folio.

Paulò pòst iterum tentata divisione, iterùmque armis filiorum petitus ex morbo defungitur An. 840.

2. *Lotharius I.* Imp. A morte Patris filii ferro committunt : tandèmq̃ bellorum fessi in has conditiones conspirant.

Lothario cederet Imperialis dignitas, Italia seu Langobardia, *Burgundia*, hodiernam Helvetiam, *Burgundiam*, Delphinatum, Provinciam Gallicam, atque Sabaudiam complexa ; cum *Austrasia*, quæ complexa est hodiernam Alsatiâ, Palatinatum, Lotharingiam, Belgium.

Ludovico Germania tota, & ultra Rhenum Spira, Wormatia, atque Moguntia vini ergò adjectæ sunt.

Carolo Calvo Gallia.

Nam Pipinus frater è vivis jam exceſſerat.

Denique Lotharius Imperatorem cum monacho commutavit in Asceterio Prumiensi, nec ita multò pòst piam mortem oppetiit A. 855.

3. *Ludovicus II.* Tres Lotharii filii hunc in modum paternas diriones diviserant, ut *Ludovicus II.* Italiam cum Imperiali diademate, *Carolus* *Burgundiam*, *Lotharius* *Austrasiam* teneret, cujus præcipua provincia nomen *Lotharingiæ* ab ipso haufit.

At universi hi sine superſtite prole defuncti finem impoſuère ſtirpi *Carolinæ* in Italia.

4. *Carolus II.* *Calvus* Franciæ Rex Ludovici Pii filius præ fratre ſuo Ludovico rege Germaniæ Imperatoriam coronam à Pontifice adeptus eſt. An. 875. Venenò obiit A. 877.

* *Carolomannus* Ludovici Germanici filius *Lotharingiam* cum cepit & *Italiam*, quem alii Imperatorum numero adiungunt.

5. *Ludovicus III.* *Balbus* *Crassi* filius Coronâ Imp.

Imp. insignitus à PP. Joan. VIII. An. 878. Lotharingiam, pro qua contendebant Galli, Germanique, Ludovico tandem Cermanico permisit, quo ex tempore Imperii Germani provincia semper extitit. Ejus filius è priori matrimonio adversus leges contracto natis scepro interdictum est: è justis verò nuptiis *Carolus simplex*, nonnisi à patris obitu in lucem editus est. Eapropter Imperiale decus ad Carolinas Germaniæ reges transmissum est.

6. *Carolus III. Crassus* Ludovici Germanici filius. Tandem re adversum Normannos infelicitè gesta, à Germaniæ proceribus desertus, mendicatò vixit, donec ab Arnulpho quidpiam annui censûs impetrârit. Sepultus est in Monast. Augiæ divitis in Suevia.

7. *Arnulphus* * *Carolò Crassò exautoratò Itali præsertim Langobardi à Carolinis deficiunt.* Fons hic fuit tot Italicarum expeditionum aliquot deinceps seculis susceptarum. Multique fuere, qui Augustos honores & Coronam sibi sumere, aut à Pontificibus etiam extorsere: qui sintne Imperatores dicendi, hanc fori nostri esse putamus. Interim Imperatorum regumque Romano-Germanicorum seriem teximus.

Itali autem fuerunt ferè sequentes. Berengarius 1. Dux Forojuliensis an. 888. & 898. & 903. Guido Dux Spoleti an. 891. Lambertus ejus filius A. 892. Ludovicus Provincia seu Burgundiæ rex an. 900. Rudolphus Burgund. rex an. 923. Hugo Comes Provincia an. 926. Arnolphus malus Dux Bavaria an. 932. Albericus Tusciæ Comes an. 940. Lotharius nepos Hugonis an. 945. Berengarius II. Dux Forojulii. an. 950. quem Otto Magnus Imp. libertate exuit an. 964: turbisque finem imposuit.

Arnolphus ergo filius naturalis Carolomanni olim Italiæ regis à Germaniæ proceribus Rex salutatur an. 887. Coronatur Imperator à Formoso PP. an. 896. Zyventibaldum Moraviæ regem armis

mis domitum Ducatu Bojohemiæ impertit a. 890. Sed hic gratiæ locò Hunnos ad arma in Germanos stringenda sollicitat. 893. Propinatio tandem sibi in Italia venenò lentè consumtus Imperator vitam posuit Oetingæ in Bavaria an. 899. tumulatus in Monast. S. Emmerami Ratisponæ.

8. *Ludovicus IV. Rex Germaniæ*, filius Arnulphi septem tantum annorum. Quo Principe Germani Hunnis vectigales sunt facti. An. 910. Obiit an. 912. Postremus ipse in *Germania Caroli* familiæ surculus.

II. Saxones Impp.

1. Proceres quidem *Ottonem* Saxonum Ducem in spem regni vocabant. Sed is autor fuit, ut eligeretur *Germanorum* Rex *Conradus I.* Francorum Orientem spectantium Dux, genus suum aucens à *Conrado* Arnulphi Cæs. filio. Susceptis dein cum *Henrico* Aucupe *Otonis* filio inimicius sinistro præliò fusus discessit. Moritamen se sentiens eidem Aucupi regni insignia deferri præcepit. An. 918.

2. *Henricus I. Auceps*; *Rex Germaniæ*. Is disciplinam militarem inter Germanos restituit. Ludis equestribus institutis, quos vulgus *Torneamenta*, *Thurnier* / appellat. An. 923. Marchias constituit, seu Limitaneas Imperii Præfecturas, Marchionatum nempe Brandenburgensem, Austriacum &c. an. 927. Tum Vandalis, Sclavisque Balthici maris accolis, insignes palmas detraxit. Hunnorum impetus fregit, Imperiùmque tributi solutione liberavit. Defunctus An. 936.

3. *Otto I. Magnus*, Aucupis fil. Imperator. Rem habuit cum fratribus filioque, & *Henrico* Bojorum Duce, quos omnes in ordinem redegit, unà cum Hunnis ingenti præliò ad *Lycum* prope *Augustam* *Vindelicorum* deletis. Vid. Cap. 3. §. 2. de Hunnis. n. 6.

Berengarium quidem Italiæ regem in Bavariam relegavit, Coronam Imperatoriam, à Joanne XII. PP. accepit, eidemque Italiæ Principatum confirmavit an. 961. Sed paulò post cum Joannes PP. Berengarii viribus impar cum illo pacisci cogeretur, Otto gravi Schismate Ecclesiam afflixit, Antipapa constituto Leone VIII. A. 963.

Filio suo Ottoni Theophaniam despondit Nicephori II. Græcorum Imp. gnatam, quæ dotem ipsi attulit inferiorem Italiæ partem seu regnum hodie Neapolitanum. An. 971. Obiit an. 973.

4. *Otto II.* Imper. Lotharingiam à Lothario tum Franciæ rege tentatam denuo Germanico Imperio afferuit. An. 978. Cum Græcis, qui Apuliam dotis locò olim concessam in contentionem vocabant, vario Marte conflavit. E vivis abiit an. 983.

5. *Otto III.* Imp. Boleslaum Polonorum Duce regis nomine & honore auxit. Ob. 1002.

6. *Henricus Secundus* hoc nomine regum Germ. Imperatorum verò *Primus*, cognomine *Claudus* vel *Sanctus*, Dux Bojariæ Henrico Aucupe Proavo natus. Episcopatum Bambergensem instituit an. 1007. Robertum Galliæ regem conveniens, dum ausici de ritu salutandi deliberant, prior Imperator regem salutatum accedit. Eo colloquio uterque piissimus rex pacem Germanos inter Francosque composuit, quæ rarò exemplò quintis postea annis feliciter tenuit.

Thoro suo adjunxerat Chunegundem è Ducum Mosellanorum prosapia : quam tamen sub extremam vitæ lineam propinquis ejus Virginem reddidit. An. 1024-

III. Franconici Impp.

1. *Conradus Secundus* Germaniæ regum, at Imperatorum *Primus*, *Salici* cognomine. Duxerat

sibi Giselam Rudolphi Burgundorum regis filiam: unde jure ab eodem scriptus est regni Burgundici heres an. 1032. *Vid. Cap. 3. §. 2. de Burgundionibus.* Italos jugum detrectantes compescit an. 1026. & iterum a. 1032. Misconem Poloniæ Ducem parte provinciarum multata. 1032. Ob. a. 1039.

2. *Henricus, III. Rex, Imperator II. Niger dictus.* Beneventum cum agro circumjecto Pontificiæ ditioni adjunxit, An. 1052. vicissimque ab eo accepit ditiones Episcopatus Pambergensis, quæ à S. Henrico Imp. Romanæ Ecclesiæ factæ erant vectigales. Ob A. 1056.

3. *Henricus IV. Rex. Imperator III.* Hic gravissimum Schisma conflavit an. 1074. quod in *Histor. Eccles.* prosequimur L. 2. c. 5. §. 5. Deficiente ab eo Germanorum parte, Saxonibus præcipuè, Suevis verò ab Henrico stantibus, intestinis armis afflicta est patria. *Rudolphus Sueviæ Dux*, rex adversus Henricum electus in acie cecidit: An. 1080. *Hermannus Lucelburgicus* in ordinem coactus an. 1088. *Wratislao Boëmiæ, Poloniæque Duci* regium honorem Imperator decernit a. 1086.

Denique Henricus filius in patrem arma convertit, eumque purpurâ exuit. Vitâ miser defunctus est. An. 1106. Cadaver ejus, tanquam excommunicati, jussu filii refossum ipsò quinquenniò tumultò caruit.

4. *Henricus V. Rex, Imperator IV.* Odia in Pontifices non modò non posuit, sed auxit. *Mazhilde Tusciæ Comite* defuncta, quæ heredem scripsit Romanam Ecclesiam, Henricus Tusciam sibi assertum ibat. a. 1115. Bellum inde natum centum ferè annis tractum est. Tandem manus dedit Henricus, inque Comitibus Wormatiensibus An. 1122. *Investiturarum* jure cessit: quod dein

Con-

§. I. Imp. à Car. M. 800. ad Rud. Habsp. 1273. 355

Concilio gener. Lateranenſi confirmatum eſt a.
1123.

5. *Lotharius II.* Imp. Dux Saxoniae. Codi-
cem Juris Civilis haëtenus amiſſum reperit ac pro-
mulgavit ſub an. 1135. juſſitque in Scholis legi.
Quod ipſum mox Summi Pontifices fecerunt de
Decreto Gratiani ſeu SS. Canonum an. 1151.
Obiit a. 1137.

IV. Suevici Imp.

1. *Conradus III.* Rex. Lotharius quidem Hen-
rico Superbo Saxonum Bojorumque potentiffi-
mo Duci Imperii inſignia moriens tranſmiferat.
Proceres verò ab ejus potentia ſibi metuentes
Conradum hunc Suevum regem ſalutant. Hen-
ricus nihilominus ſuis fretus viribus bellum parat,
ſed Bojariae Ducatu exiit. Eadem fortunâ uſus
eſt filius Henricus Leo. Utriusque cauſſam armis
agendam ſuſcepit etiam Superbi frater Welfus;
ſed & ipſe deditione oppidi, cui inclufus obſide-
batur, facta in poteſtatem regis veniſſet, niſi in-
genioſus uxoris amor libertati eum reddidiſſet.
Conventum erat in has leges, ut dedita arce lice-
ret mulieribus exire ſalvis, & quidquid ſarcina-
rum fuiſſet humeris portare valerent. At illæ
relictis impedimentis maritos dorſo ſuſceptos
extulère, intèrque hos per ſuam conjugem etiam
Welfus evaſit an. 1140. Res deinde ita com-
poſitæ ſunt, ut *Leoni* permitteretur Saxonia;
Gertrudi, viduæ Henrici ſuperbi, Bojaria; *Welfo*
Tufcia & Sardinia.

* *Eadem tempeſtate duas in faëtiones ſciſſa eſt*
Germania, quarum altera Guelforum, altera Gi-
bellinorum erat. De origine nil certi conſtat. Ea
poſtmodũ per Italiam latiũs ſerpere ceperunt mu- uisq;
odii Guelfi pro Pontifice, Gibellini pro Cæſare
confluxerunt. Poſt magnum interregnum utraque

sensim evanuit, relictis tantum quibusdam discordiarum seminibus.

Tandem rebus adversus Turcas & Sclavos minùs è sententia gestis, venenò obiit. a. 1152.

2. *Fridericus I. Ænobarbus* seu *Barbarossa* vulgò *der Rothbart* / Imperator, Conradi ex fratre nepos Schismate inter Sacerdotium ac Imperium concitato an. 1157. assiduis armis Italiam, Longobardiam, maximèque Mediolanum concussit, illudque solo æquavit an. 1162.

Henricum Leonem iterum proscripsit: *Bavariam* *Ottoni Magno Wittelspachio*; *Saxoniam* *Bernardo Ascanio*, seu *Anhaltino Principi* subjecit an. 1180.

Ceterum diris Ecclesiasticis non semel devotus, ad extremum cum Pontifice *Alexand. III.* in gratiam rediit. In expeditione verò adversus Turcas suscepta *Cidno* flumine haustus vitæ finem imposuit an. 1190.

3. *Henricus VI* Rex, Imperator *V.* Nupsit cum *Constancia* *Rogerii* *Siciliæ & Apuliæ* (hodie *Neapolis*) regis filia. Hincque *Neapolitanum* ac *Siculum* regna *Sueviæ* Ducibus acquisivit, multorum deinceps motuum ansam. Venenò sublatum esse ajunt à sua ipsius conjuge an. 1197.

4. *Fridericus* *Henrici* filius annum tum agebat ætatis quintum. Regem ergo puerum designati *Germani Philippum* alii *Ænobarbi* filium, alii *Ottonem* *Brunsvicensem* *Henrici Leonis* filium divisis votis reges optant. *Philippus* dum *Beatricem* filiam *Ottoni* pacis conciliandæ causâ in matrimonium collocat, ab *Ottone Palatino Wittelspachio* ex insidiis necatur, querente nimirum, eandem sibi jam antè fuisse desponsam. Itaque *Otto IV.* Imp. solus rerum potitur. an. 1208. At simul ac optimum Pontificem *Innocentium III.* injuriis exciperet, is eum è *Christianorum* cœtu sub-

§. I. Impp. à Car. M. 800, ad Rud. Habsp. 1273. 357

submovit, omnisque Germania homini nuncium misit, an. 1212.

§. *Fridericus II.* Imp. Henrici VI. è Constantia Sicula filius. Consilio ac fortitudine nulli Imperatorum secundus, secundâ etiam fortunâ usus, dum Romanæ Ecclesiæ auctoritatem fartam tectam servavit. Huic verò cum fidem fefellisset, anathemate ipsi à tribus Pontificibus dicto, folio motus est. An. 1245. Et anno demum 1250, veneno extinctus.

V. Magnum Interregnum.

Quæ. Quid mihi de Interregno notandum esse ducis?

R. 1. Exautoratô Fridericô II. ad Regios honores vocati sunt aliqui, sed qui aut noluerunt aut nequiverunt restituendæ Germaniæ esse pares.

Henricus Raspo Thuringiæ Comes Provincialis seu Landgravius an. 1248. cæsus.

Conradus Sueviæ Dux & Rex Siciliæ à Manfredino fratre suo veneno interemptus. an. 1254. cujus filius *Conradinus* à Carolo Andegavensi capite plexus est Neapoli an. 1269.

Wilhelmus Comes Hollandiæ occisus à Frisiis an. 1256.

Richardus Angliæ rex, res accisas cernens. Germanos valere iussit an. 1259.

Alphonfus Castellæ rex. Hic auditô Rudolphum Habspurgicum à Germanis electum esse, Germaniam petiturus erat nunquam aliàs sibi visam, nî summus Pontifex eum domi continuisset.

2. Notabis etiam tempus, quo interregnum tenuit. Ab exautoratione Friderici II. an. 1245. ad Rudolphi Habspurg. electionem fluxere anni 28. A morte verò ejusdem Friderici, obiit an. 1150. non nisi anni 23.

3. *Dissidationes* horum temporum injuriâ subortas §. 3. dicemus.

§. II.

Bella & negocia externa.

I. Nordmanni.

1. Nordmannos è Dania progressos accepimus Gallica, Britannicâque litora habuisse infesta sub annum 800. Inde ab an. 841. miserè totam affixère Galliam. Nec mitius cum Italia, Inferiorêque Germania actum est, donec an. 912. à Carolo Simplice Gal. R. in fœdus recepti eam Galliæ oram acceperint, quæ à fluvio Epta ad mare porrecta hodiêque Normannia audit. De quibus nonnulla diximus in *Histor. Ecclesi. L. 2. c. 4. §. 3.*

2. Hi postea Calabriam, Apuliâque (hodie Regnum Neapolitanum) ac demum Siciliam sui juris fecêre. Cùm enim ditiones illæ à Belisario olim Græcorum Imperio vindicatæ seculò nonò à Saracenis potissimùm occupatæ fuissent, an. 1002. quadraginta non ampliùs Normanni Hierosolymis reduces, & à civibus Salernitanis invitati, tam dextrè Saracenorum impetus fregerunt, ut Calabres ejusmodi Normannorum copias majores votis omnibus expeterent. Fortè id temporis accidit, ut intestinum dissidium in Normannia Francica arderet. Quare Giselbertus summò inter Normannos locò natus (Alii Tancredum ajunt cum 12. filiis hanc expeditionem suscepisse: id quod tamen viginti pòst annis factum est) Italiam petit an. 1016. Ibi primùm sub Beneventanis Capuanisque Ducibus stipendia merebantur; Sed non diu fuit, cùm inferiorem Italiam omnem

omnem juri suo obnoxiam reddunt. An. 1041.

3. Hi itaque Normanni Comitum primò mox Ducum honore aucti sunt à Nicolao II. PP. sub an. 1060. quo tempore *Robertus Guiscardus* è Normannorum gente Calabriae summa cum potestate præerat, qui *Siciliam* Saracenis ereptam finibus suis adjunxit.

4. Guiscardi frater *Rogerus* an. 1130. Regio diademate ornatus est à Legato Anacleti, seu Petri Leonis Antipapæ: quod tamen ratum habuere summi Pontifices. Is ipse in Africam, Græciam, & Illyricum victricia arma circumtulit.

5. Ex ejus posteris Constantia Henrico V. Imp. nupta est. Jure igitur Henricus Tancredum spurium regna illa ambientem loco movit, ac Neapolim cum Sicilia Suevicis Ducibus asseruit. An. 1194. Henricum secutus est Conradus, à *Manfredo* spurio suo fratre venenò sublatus. An. 1254. Hunc tyrannum, Manfredum inquam, ut statione pelleret Urbanus IV. PP. *Carolus Andegavensem* Ducem Ludovici sancti Galliarum regis fratrem his regnis donavit An. 1264. Verùm in scio Pontifice superstes erat Conradi Suevi heres filius *Conradinus*, qui, dum paternum regnum coacto exercitu sibi asserere laborat, re infelicitè gesta captus à Carolo, capiteque plexus est in foro Neapolitano An. 1269. Eandem cum illo fortunam subiit *Fridericus* Austriacorum Principum è Badensibus postremus. Conradinus cum jam securi cervicem præberet, in ipso pegmate *Petrus Arragonia* regem regni sui Neapolitani heredem dixit.

6. His, quos dixi, modis Neapolis & Sicilia à Normannis ad Suevos translata est: à Suevis verò ad Andegavenses, & Arragonios, sed divisim. Etenim *Petrus Arragonius*, ut Siciliam à Gallis vacuam redderet, suis præfectis clam in

mandatis dedit, ut eodem die 30. Martii, eadēque horâ, quâ ad Vespertinas in Ecclesia preces signum de more dabatur, omnes Galli trucidarentur; Quæ laniena *Vesperæ Sicula* dici solet, patrata. An. 1282. Ex eo tempore Neapolis & Sicilia regna divisa sunt usque ad An. 1506. Ita ut Galli Neapolim, Hispani Siciliam tenerent.

7. Fridericus Neapolitanorum regum potremus solio dejectus est ab Ferdinando Catholico Siciliae & Hispaniae rege, ipso Ludovico XII. Galliarum rege adnitente. An. 1501. Totâque demum Neapolis Siciliae adjuncta A. 1506. ad Reges Hispanos è gente Austriaca transiit, utut Franciscus I. omnem lapidem moverit, ut tam nobili provincia Carolum V. Imp. spoliaret.

8. Demum Carolo II. Hispaniae rege Austriaci sanguinis ultimo vitâ functo Neapolis & Sicilia cum universa adeò Hispania reliquis Austriacis debebatur, verum Gallicis consiliis, armisque id denique actum est, ut Hispania Andegavensibus cederet, Neapolis, Sicilia, & Mediolani Ducatus Austrio Carolo VI. Imp. Quod etiam pace inter utrumque, Austriacum & Andegavensem, juncta nuperrimè confirmatum est. An. 1725.

II. Turci.

Expeditiones sacras, quæ in Turcos & Saracenos hoc ævo adornatae sunt; regnūque Jerusalem per eas instauratum, denuoque amissum, in *Historia Ecclesiastica* narramus, L. 2. c. 5. §. 2.

III. Sclavi.

Sclavi quidem populus duplex semper fuere. Nam alteri è Septentrione profecti in Thraciam sub An. 551. nomen *Sclavonia* imposuere parti Illyrici, quæ Savô, Dravô, Istrôque Fluvii cincta Sclavonia etiamnum audit. Alteri verò in
plagis

plagis Germaniæ septentrionalibus residentes medio præsertim ævô rapinis sibi nomen fecerunt, cum jam Vandali, Gothi, Langobardi, Normanique ex illo terræ angulo essent dilapsi. Occuparunt autem oram maris Suevici, hodie Balthici, Ducatum Megalopolitanum, Pomeraniæ, Livoniæ, Poloniæ, Lithuaniæque. Quorum irruptionibus ut moram injiceret Henricus Auceps, Marchionatus Brandenburgensem, Misnensem &c. objecit A. 927. A reliquis verò Imperatoribus planè vectigales sunt facti. *Vide quæ de Borussia dicimus in Geographia.*

§. III.

Politica.

* *Summi momenti est Politica puncta hujus ævi non nescire, quò in Franco-Germanos collatum à Pontifice Imperiale nomen ac diadema varias deinde vices subiit. Itaque quinque Capita hoc loco adamante notanda sunt.* 1. An Italia jure à Summis Pontificibus teneatur? 2. An Pontifex autor dicendus sit renovati in Carolo M. Imperii? 3. Quis fuerit Imperatorem deinceps creandi modus? 4. Quæ Imperatoris potestas? Quæ potestas Ordinum Imperii?

1. An Italia jure sit Pontificis?

R. In hanc rem jam attulimus nonnulla Cap.

2. §. 1. Q. 2. Quibus in memoriam revocatis hæc insuper adjunges.

1. Certum est, cum Longobardi tam Exarchatui, quàm reliquæ Italiæ diripiendæ imminerent, imploratam esse Græcorum Imperatorum opem nec tamen impetratam. Ergo Italia ab Imperatoribus Orientis relicta meritò defensa est à Francis.

2. Ut cetera deessent, defendi debuit Italia tanquam sanæ fidei fons & caput.

3. Si potuit Francus Jure Italiam occupare, potuit jure eam aut sibi servare, aut Romanæ Ecclesiæ subdicere. Et, cum res ab exemplis lucem accipiant, prodam unum alterumve. Hac enim tempestate, cum Angli, Batavi, Dani, Sueci, Boruffi Acatholici varias Orientis, Africae, Americae plagas occuparunt (supponam interim, id eos jure fecisse) quis eorum, obsecro, patienter audiret Catholicorum quendam in dubium revocantem, an illas plagas possint donare vel regi cuipiam, vel etiam suis præconibus? Non nescio ex Jure Publico *hodie* decerni, regem Bona-regia, die Cron Güter / alienare non posse: sed etiam hoc me non fugit, ante mille annos aliud, ac hodie, summum Jus obtinuisse.

4. Batavorum septem provinciæ sine ulla controversia fuere Hispanis regibus rebelles: & tamen plerique eorum rempublicam (etiam antequam Hispani eam liberam esse juberent) jure constitutam esse affirmant; eo nomine, quod ab Imperio Germanico nihil opis præstitum fuerit Hollandis. Cur ergo de Italia aliter sentiendum existimemus?

5. Si illi omnes Imperio reddendi sunt, qui ejus jugum excusserunt, cur non redditur *Britannia*, quæ Præfectos Romanos occidit, ut sese in libertatem assereret? Cur non redditur *Dania* Imperio olim si non subdita, certè vectigalis? Cur non *Borussia*, *Livonia*, *Helvetia*? &c.

6. Denique hæretici solam Pontificiam ditionem Imperio subjectam volunt. Obsecro cur non æquè Neapolitanum, ac Siculum regna? Cur non Venetiarum potentissimam rempublicam. Certiora habemus, & antiquiora monumenta, quæ ostendunt, Ditiones Pontificias Romanæ Ecclesiæ subjectas fuisse ab Imperatoribus Francis, Germanisque; cum interim Neapolitanum

litanum regnum, aliâque vî potius abrepta fuerint.

7. Nîmîs impudens est, cûm affirmare volunt hæretici, Pipinum, Carolum Magnum, Ottonem Magnum, Henricum sanctum, Rudolphum Habsburgicum, ac ceteros summi nominis Cæsares, præsertim ex Augustissimo sanguine Austriaco, temerè, malè, atque injuriâ partem Italiæ Pontificibus concessisse, ac concedere.

8. Sed ajunt, Ottonem & Henricum sanctum sibi reservâsse jus suum in Urbem Romanam, reliquâmq; Italiam? R. Ita quidem, sed quale demum jus? Hoc nimirum, ut venientibus in Italiam alimenta præberentur; cui addunt alii, ut præfecturarum munia in locis nonnullis à Cæsare Italiam ingresso possent distribui; illis nempe locis, quæ feudi jure ad Imperium spectabant. Adde, quòd Imperatores Præfectum quendam Romæ habuerint, uti nunc habentur *Consules* in alienis ditionibus.

9. Denique ajunt, Pontificem Italorum animos Græcis Impp. reddidisse infensos, ac seditionis fuisse autorem? R. 1. Etsi Helveti, Bataviq; rebellârint suis regibus, nemo tamen hæreticorum asseveraverit, eos possessione sua, centum annos vix tenente, esse dejiciendos. Cur ergo dejiciatur Pontifex mille ferè annorum possessor? R. 2. Calumnia est hæreticorum, qui Pontifices seditionis reos faciunt: Profectò Romani, omnesque Itali, cûm accepissent, à Græcis denegata contra Longobardos auxilia esse, jam tum novum sibi Principem constituturi erant, nisi Gregorius III. PP. ab hoc eos consilio dimovisset. *Vid. Baronium, Pagium in Critica &c.*

10. Ad extremum ipsi Orientis Imperatores, utut limis oculis aspexerint Francorum regum succrescentem potentiam, Romanis tamen Pontificibus eorum ditionem non inviderunt, nec eam

ab illis repoposcerunt. Cur ergo audiamus repofcentes hæreticos ?

11. Ipsi Germani Imperatores, &, qui nunc Europæ moderatur, Gloriosiffimus Carolus VI. Ditiones Pontificias à Pipino donatas ratas, & factas rectas habent. Si hæc Imperator cum toto Imperio Catholico, quis non rideat exiguam imperii partem, manum inquam hæreticorum, Pontificem mendicatò vivere volentium.

12. Quid quòd Arnaldus hæreticus idem fentiens atque declamans, à Friderico II. Cæfare, etfi Pontificibus aliàs non nimis æquo, tamen rogo addictus fit. An. 1155. Is ipfe Arnaldus fuit, qui populum Romanum excitavit, ut abjectò Pontificis Imperiò Senatui subefle mallet; qua feditione Lucius II. fugâ fe recipere coactus eft, aliique post eum Pontifices usque ad An. 1188. per annos ferè 30.

II. An Carolus jure belli Imperator?

Hæreticis placet, Carolum M. subactis tot provinciis ipsâque Italia Imperii olim fede, jure belli sibi affumfisse Imperatoriam Majestatem. Verùm

1. Si Romæ occupatio Cæsarem facit, cur non potiùs Alaricum Visigothorum principem, cur non Genfericum Vandalorum regem, non Odoacrem regem Herulorum, aut Theodoricum Ostrogothorum, non denique Longobardos reges Imperatores dicunt.

2. Si reponant, eos contra fas Italiam expugnâsse, id tamen dicere nequibunt de Pipino Caroli Magni parente, qui dudum ante Carolum Exarchatum velut Imperialem ditionem justis armis subjecit?

3. Et Pipinus quidem videbatur Augustos honores majori jure sibi sumere. Italiam enim tenebat à legitimo Domino, nempe Græcis Imperatoribus, desertam, suòque quà are, quà sanguine

guine redemptam, & NB. nullius juri tum obnoxiam. At Carolus Italiam tenebat tum temporis (quod ad Exarchatum &c. attinet) non suam, sed jam alienæ ditionis factam, à Pipino nempe donatam Pontifici. Ergo Italiæ ac Romæ, tanquam alienæ ditionis, possessio nihil juris peperit Carolo ad Augustos honores. Adde quòd Carolus nunquam possederit Romam & Exarchatum, qui jam inde à Pipino Romanæ Ecclesiæ mandatis stabant.

4. Si amplitudo ditionum sufficit, ut quis se Cæsarem venditet, Hispaniæ Principes Imperatores erunt. Id ipsum volent quivis alii etiam A Catholicis Principes: quod sanè animò agitàsse fertur Gustavus Adolphus Sueciæ rex, quem ajunt Augustos honores spe jam devorasse, cum perrupta Boëmiâ ac Bavariâ Austriæ immineret, nisi quantocius ex ea pedem referre coactus fuisset.

An populus Romanus Imperatorem creârit Carolum?

R. 1. Antè quàm Roma cum Exarchatu Pontificio Juri subderetur, potuit forsan Populus Romanus Augustum salutare. Sed cum ipse populus sui juris non esset, sed subditus Pontifici, qua demum ratione potuit spretò Pontifice Principem alium sibi legere.

2. Ac profectò etiamsi id voluisset Populus, Carolus minimè passus fuisset, cum ipse Pontificem Romæ Dominum esse constanter voluerit, ac Pipini donationem bis suò calculò comprobârit.

3. Quod ergo populus fecit, non aliud fuit, quàm festivæ acclamationses & salutandi formulæ.

An demum Pontifices sint autores Imperatoriæ dignitatis renovatæ?

Hæretici quidem non diffitentur Leonem III. PP. inaugurationis hujus fuisse instigatorem ; negant tamen inaugurationem Pontificiam quidquam ad rem facere ; sed nonnisi pium ritum esse contendunt. At verò

R. 1. Carolus *reapse* obtinuit Imperatoris dignitatem, non *ad speciem* tantum : illam autem non tribuit jus belli, nec populus Romanus ; ergo aliter fieri nequit, quàm ut summus Pontifex vera tanti honoris causa fuerit.

2. Basilius Macedo Orientis Imperator missis legatis cohortatus fuerat Ludovicum II. Occidentis Imperatorem Franco-Germanicum, ut à titulo *Basilei*, seu Imperatoris sibi temperaret. Ad explodendam verò Græci petitionem Ludovicus non alio magis argumento usus est, quàm quòd majores sui à Romanis Pontificibus ad id muneris essent electi, coronati, unctique. An. 871.

3. Evolve omnia tabularia Germaniæ, Italiæ, Galliæque, in ipsis Imperatorum literis ab Arnulpho usque ad Maximilianum I. (tempus id est annorum 600.) editis invenies, illos solos Imperatores dici, qui coronam nutu Pontificis acceperint ; ceteri omnes nonnisi reges Germaniæ dicuntur tum à scriptoribus, tum à se ipsis. Primus fuit Maximilianus, qui coronâ destitutus Imperatorem se dixit, atque id ipsum tamen annuente Pontifice. Jam igitur ipsi Cæsares per annos 600. nec dicuntur, nec dici volunt Imperatores, nec Imperatoria insignia usurpant, nisi omnia acceperint à Pontifice : nostri verò hæretici clamant, Pontificis coronationem ad Imperatorios honores conferendos nullius momenti extitisse. Obsecro tandem, cuinam plus fidei debetur, an sexcentorum annorum Imperatoribus, an heri natis hæreticis.

III. Modus creandi Imperatorem ?

* *Sunt equidem qui septemvirum Germanici Imperii seu Electorum Collegium à Gregorio V. P. P. constitutum esse velint. Verum nonnullis ea opinio difficultatibus patet. Quare nos certiora sequemur.*

1. Caroli M. posterì hereditate ceperunt Imperium, ita tamen aut Augustæos honores Papa impertiret.

2. A Ludovici II. morte cum dubium videretur, Germani, an Franci succederent, arbitrium Pontifex tulit, elegitque Francos.

3. Carolum Crassum Germaniæ Proceres non tam exautorârunt, quàm deseruerunt, optantes sibi in ejus locum Arnulphum regem, & postea Imperatorem.

4. Deficiente in Germania Caroli M. prosapia transitum est ad Saxones; hinc ad Francones; dein ad Suevos. Ita, ut defuncto fortè Imperatore coirent quidem satrapæ de rebus deliberaturi, & quasi electuri. Sed ea Electio nil ferè majoris momenti habuit, ac olim apud Romanos, deficiente republica, suffragia Senatûs. Etenim filii Parentibus succedebant, aut deficientibus filiis fratres ac propinqui, aliquando etiam spurii. Etsi jam tum nonnulli Germaniæ Principum altiùs sustulerint cristas, & novis Cæsaribus non parum negocii sæpe facessiverint.

5. An. 1077. Cum Henricus IV. Franco à Gregorio VII. diris devotus esset, Proceres, annuente Pontifice, legem rogârunt, ut è *quavis* deinceps familia seu gente Germana regem eligere fas esset. Ac reapse tum electus est Rudolphus Suevus, Francique relictî sunt. Atque hæc lex post magnum interregnum maximè viguit.

6. Initio quidem quibusvis Provinciarum præfectis, Ducibus, Comitibus &c. integrum erat ad electionem confluere. Sed paulatim
cam

eam potestatem sibi arrogârunt soli potentiores. Prima mentio Electorum *distinctè* fit in Electione FridERICI I. quam peregrisse narratur Rex Boëmia, Dux Austria, Dux Bavaria, Landgravius Thuringia. & nonnulli alii. An. 1210. Electione Alphonsi Hispani defuncti sunt Archiepiscopi Coloniensis, Moguntinus & Trevirensis, Rex Boëmia, Comes Palat. Rheni, Dux Austria, Dux Suevia, Dux Polonia, Marchio Brandenburg. Dux de Meran, Dux Brabantia, Landgravius Thuringia, Marchio Misnia. an. 1258. Vide Pagium ad an. 996.

7. Ab illo tempore eligendi potestatem soli *Septemviri* sibi asseruerunt. Nempè Moguntinus, Coloniensis, ac Trevirensis Archiepiscopi, Rex Boëmia, Comes Palatinus, Dux Saxonia, & Marchio Brandenburgicus. Id quod amplissimè confirmatum est Bullâ aureâ à Carolo IV. editâ. 1356.

IV. *Quæ Imperatoris potestas?*

R. 1. Summa, nec legibus constricta. Totum Imperium, omnesque ditiones Germanicæ fisco Imperatoris serviebant. Nec ei opus erat ditione aliqua paterna, sed quoquò pedem intulisset, Dominus erat. Imo paternas ditiones recens electi Imperatores plerumque aliis concessere.

2. Attamen augescente Procerum potentiâ cautos oportuit esse Imperatores, ne quem potentiorum satraparum offenderent. Donec Bulla aurea, & postmodum occasione hæreseos natæ Capitulationes Imperatoriæ potestati nervos inciderint.

V. *Quæ Procerum potestas?*

R. 1. Initio nonnisi Præfecti erant provinciarum, ac Vicario nomine jus dicebant, quandoque liberet locò movendi à rege.

2. Discordiis verò inter Ludovicum Pium, filiosque & eorum posteros fervientibus satrapæ sua-

suarum rerum fatagentes id effecerunt, ut spartam suam hereditatis jure in posteros mitterent. Sed vel sic à Cæsaribus pro lubitu ejecti sunt, si quid piaculi admisissent.

3. At Anarchiâ illâ sive interregno obtinente immane quantum aucta est Procerum potestas. Nam eodem tempore *Diffidationes*, das *Faust-Recht* usu receptæ sunt. Quivis enim nobilis, civitas quævis in vicinos suos arma corripuit, totóque Imperiô nil nisi ingens latrocinium grassabatur. Nec defuere Nobilium quàm plurimi, qui ad incitas redacti in summis montium arces conderent, è quibus facta manu in vicinum agrum irrumperent, & latrocinia exercerent. Hunc in modum infirmiores à potentioribus oppressi sunt.

4. Eodem tempore Italia pleraque Germanis valere jussis aut suos sibi Duces creavit, aut liberam vitæ ac regiminis methodum arripuit.

5. Statuum potestas crevit deinde ex aurea Bulla. Sed multò amplius ex Hæresi Lutherana: quæ causa fuit *Capitulationis*. Timentes enim præsertim A catholici Germaniæ Principes, ne à Potentissimo Carolo V. ad restitutionem Bonorum Ecclesiasticorum adigerentur, aut suis omnino ditionibus exuerentur, certam eidem, tunc eligendo, regendi normam præfixere. An. 1519. Eamque *Capitulationem* dicimus.

§. IV. Viri Illustres.

1. Guido Aretinus monachus Benedictinus immortaliter de Musis meritus est, cum cantandi leges sex illis syllabis complexus est, Ut, Re, Mi, Fa, Sol, La. An. 1022.

2. Ad hæc tempora refertur Origo *Romanensium fabularum*, vulgò *Romanzen* ab Arabibus primum confictarum. De quibus libellum scripsit

370 *L. II. C. V. à Rudolph. Habsp. 1273. ad an. 1717.*

pfit Dan. Huetius, latinè editum Hagæ Comitum
An. 1638.

3. *Averroës* Arabs Philosophus docuit Cordubæ
in Hispania, extinctus Marocchii an. 1206.

4. Eundem secutus est *Avicenna* Medicus
Arabs atque Philosophus.

5. *Joannes Tzetzes* poëtaſter Græcus, hoc
nomine hîc memorandus, quòd fabulam de Be-
liſarii excæcatione commentus fuerit ſub An.
1250.

CAPUT V.

*Post Interregnum à Rudolpho I. Hab-
ſburgico ad Carolum VI.*

§. I.

*Imperatores à Rudolpho ad Ca-
rolum VI.*

* *Binos hîc Ceſarum Ordines conſtituemus: pri-
mò locò enarraturi illos, qui è varijs familijs electi
fuerunt. Alterò hos, qui ab Alberto II. in hunc
diem fuère Imperatores, omnes ex Auguſtiſſima gen-
te Auſtriaca.*

Primus Ordo Ceſarum variorum.

1. Miſeræ illius Anarchiæ miſertus Summus
Eccleſiæ Paſtor Gregorius X. hortatur primò, de-
in etiam acribus mandatis urget Germanos Proce-
res, ut his tandem malis finem imponant, atque
Imperio de capite ac Rege conſulant. Igitur An.
1273. Rex communi calculo ſalutatur

*Rudolphus I. Habſburgi Comes, tum à po-
tentia (Helvetiæ enim partem, Alſatiam, Sueviæ-
que non minimum ſuis in ditionibus numerabat)*

tum

rum à virtute bellica, & à summa demum pietate commendatissimus Princeps.

Fuère tamen, qui pravæ libertatis tenaciores sacramentum regi dicere tergiversarentur, caussati, sceptrum ad manum non esse (ita enim mos ferebat, ut sacramentum fieret, contacto regio sceptrô) Rudolphus verò nil cunctatus arrepta Salvatoris Cruci affixi icone: *Hoc, ait, totius mundi sceptrum esto; in hoc ergo fidem iuremus regi.*

Ut pacem Germaniæ tam fœdè concussam restitueret, multa indulgit Principibus, quæ regiæ potestati adversa Interregni tempore sibi usurpaverant. Ita Cæsarum potestas, sed urgente ferrea necessitate, haud paulò accisa est.

Ottocarum Boëmiæ regem Imperio rebellem fregit, atque ad sacramentum rursus dicendum adegit. Erat olim Rudolphus Ottocarî Mareschallus: itaque pudebat eum fidem palam jurare, sed malebat id remotis arbitris facere. Sed Rudolphus tentoriis cortinas subito iussit removeri, ut universus exercitus conspexerit Rudolphum quidem vulgari amictu indutum, sed solio insidentem; Ottocarum verò regio cinctum ornatu, sed in genua provolutum ac Cæsari supplicem.

Italiæ multis civitatibus permisit, ut suo deinceps jure atque arbitriô viverent; acceptâ magnâ pecuniæ vî. Id ut faceret, causa fuère Principes Germaniæ, qui vestigalia Cæsari aliàs pendenda suis ærariis intulerunt. Rudolphus ergo subigendæ Italiæ impar, & aliàs sustinendæ Imperatoriæ dignitati sat æris non habens factu melius iudicavit, ab Italia haurire pecunias, quàm in expeditionibus frustrâ perdere.

Cùm Fridericus Badensis ultimus Austriæ Dux Neapoli à Carolo Andegavensi capite plexus fuisset, Rudolphus *Austriam* feudi lege in filium suum primogenitum *Albertum* transtulit:

Suevia verò Ducatum in *Rudolphum* secundò genitum An. 1283.

Is ipse è judiciis ac tribunalibus eliminavit idioma Latinum, omniàque Germanicò absolven-
da decrevit. Obiit An. 1291.

2. *Adolphus Nassovii* Comes, Rex Germaniæ, oneri tanto impar omnium sibi odia conscivit. Quare desertus à suis, & *Albertus* Rudolphi Habsp. filius electus: qui eum suamet manu in pugna interfecit A. 1298.

3. *Albertus* I. Austriacus Rex Germ. Cùm suis in Helvetia præfectis omnem licentiam indulget, populus injuriarum impatiens jugum excutit, & fœderis Helvetici fundamenta jacet an. 1308. Plura videssis in *Geographia nostra de Helvetis*. Tandem à Joanne Duce Sueviæ fratruele suo interventus est An. 1308. Is enim paternas ditio-
nes suo pte Marte regere optabat, cùm id ei per ætatem nondum liceret. Hinc in tantas furias actus est, ut parricidio se obstringere non dubitaret.

4. *Philippus* quidem Galliæ rex ingentibus promissis sollicitat Electores, Cæsareàmque sibi dignitatem conciliare laborat. Sed Pontificis minis ab eo consilio abhorruerunt Electores; cùm *Philippus* dudum antè fuisset excommunicatus. Ergo

Henricus Lucelburgicus Rex Germaniæ VII. Imperator VI. salutatur. Longobardiam recuperat. Sed expeditio in Neapolim adornata non ex voto successit.

Hunc ajunt venenò sublatum in sacris mysteriis porrectò. Sed coævi scriptores aliud genus mortis, imò aliud quoque locum meminere. 1313.

5. *Ludovicus* Bavarus Rex Germaniæ hoc nomine V. & *Fridericus* III. Austriacus cognomine *Pulcher*

Pulcher, dissidentibus in electione Principibus Germanis, ambo Reges salutati. an. 1314.

Octo annos pro diademate pugnatum est. Commisso denique ad Mülldorffium (oppidum est Bavariae Oeno fluvio imminens) acerrimo praelio *Fridericus* in potestatem Ludovici venit. an. 1325. coactusque est servato regis titulo Imperii tamen negociis abstinere. Philtrò enecatus est an. 1330.

Profligata illa pugna nihil in castris supererat, quo fames pelleretur, præter paucula ova. Jussit Ludovicus singulis ovum porrigi, *Schweppermanno* verò archistratego suo bina, quod ejus maximè virtute parta victoria, hostisque captus fuisset. Is egregius heros sepultus est Castellæ in Ecclesia quondam Benedictina Palatinatus superioris, tumuloque inscripta illa Ludovici regis verba: *Jeden Mann ein Ey/ dem frommen Schweppermann gebt zwey.*

Quid negotii eidem cum summis Pontificibus intercesserit, in Historia Ecclesiae narramus. L. 2. c. 6. §. 5.

Hactenus nullo certo loco morari Cæsares consueverant: Sed Ludovicus primum constantem regiam, Curiamque fixit Monachii.

Defecit eo tempore familia Anhaltina Electorum Brandenburgensium. Itaque Ludovicus hoc Electoratu donat filium suum Ludovicum an. 1322. quem Electoratum Bavari tenuere usque ad an. 1373.

Denique ejus uxor *Margaretha* Hollandiam, Zeelandiamque Bojis Principibus hereditate attulit.

Ludovicus ad extremum à Proceribus desertus est, ejusque in locum successus *Carolus* Boëmiæ rex an. 1346.

Obiit ipse veneno a. 1347.

* *Edwardus* Angliæ Rex, ab aliis Principibus

in spem Germanici regni vocatus sponte sua cessit an. 1347. Id ipsum fecit *Fridericus Severus* Misniæ Marchio, acceptâ à Carolo IV. pecuniâ a. 1348. Nec aliter *Guntherus Schvvarzenburgicus* an. 1349.

6. Itaque *Carolus IV.* Imperator, Boëmiæque rex ab universis recipitur.

Hic cum ingentem pecuniæ modum expendisset, ut Electorum suffragia coëmeret, ad incitas redactus multis Civitatibus libertatem aurô vendidit. Hæcque origo est Civitatum Imperialium liberarum.

Telonia aliàs Fisco Cæsaris debita Principibus concessit. 1376.

Superioritatem, seu jus supremum in provinciis subiectas permisit iisdem principibus, quam antè non ex toto tenuerant.

Iisdem ut vectigalia pro se, proque suo lubitu & ærario indicerent, permisit.

Regnum Arelatense, seu Burgundiæ Gallicæ potestati subdidit velut jocô, & ut ajunt, pro unica cœna. 1377.

Italicos Principatus vendidit. 1369.

Denique *Auream Bullam* condidit Noribergæ an. 1356. qua Cæsarium succisa potestate Principum arbitrio multa permittuntur.

7. *Wenceslaus* Caroli filius cognomento *Maurus*, Germanicè *der Gaulte*.

Cum sacro fonti admoveretur recens natus *Wenceslaus*, stercore suo eum fœdavit. Matremque in ipso partu occidit. Altero ætatis annô Boëmiæ corona eidem imposita est. Cum ergo sacræ aræ infideret, alvum in eandem exoneravit. Fœdis his omnibus multorum animos perculit.

Germaniæ Rex creatus Germaniam nunquam intravit. Hinc Civitates præsertim Imperiales pernicioso fœdere icto Principum ditionibus in-

hiabant a. 1380. nisi an. 1388. multæ earum libertate exutæ essent à Principibus vicinis.

Joanni Galeatio Mediolani Vicecomiti seu Præfecto Ducatum Longobardicum vendidit. a. 1396.

Carnificem, quem Patrinum suum & fecit & vocavit, assidue à latere secum duxit cum Cano in hominum cædes enutrito.

Captus à Boëmis a. 1392. ab ancilla dimissus est, nudusque per Moldavam dilapsus.

Altera vice captus ac Viennæ custoditus, porrecto tamen à piscatore sericeo fune evasit.

Demum conspirantibus Germanici Imperii Ordinibus solemni ritu exautoratus est an. 1400. extinctus an. 1418.

** Wenceslao successus est Fridericus Brunsvicensis sed mox ex insidiis interemptus. Tum Jodocus Moravia Marchio nonagenarius senecio mortis quam Imperio maturior, ocyus occubuit.*

8. Rupertus Comes Palatinus Rheni. Rebus adversus Lombardos infelicitè gestis defunctus an. 1410.

9. Sigismundus Imp. Hungariæ Boëmiæque rex, Elector Brandenburgicus, Wenceslai mali frater.

In extinguendo magno Ecclesiæ Schismate, & cogenda Synodo Constantiensi plurimum laboravit an. 1414.

Bellum in Hussitas acerrimum gessit ab an. 1418. ad 1436.

Electorum Brandenburgicum Comitibus Hohenzolleranis emto dedit an. 1417. qui eo adhuc gaudent.

Anhaltinis Principibus hætenus Saxonie Electoribus deficientibus, Sigismundus Electorum contulit in Fridericum Bellicosum Misniæ Marchionem modernorum Electorum parentem. an. 1422.

Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem creavit an. 1433.

Infauftâ aleâ adversum Turcas in Hungaria pugnavit : Obiitque Znaimii in Moravia an. 1437.

*Secundus Ordo Imperatorum Austria-
corum.*

1. *Albertus II.* Rex Germ. Optimum principem mors invidit Germaniæ a. 1439.

2. *Fridericus IV. Pacificus*, Imperator. Electus anno 1440.

Borussiam partem Poloni Imperio Germanorum eripuerunt. Vid. *Geographiam nostram*.

Fridericus ab Austriis, præcipuè Viennensibus pessimè habitus est. Regia Imperialis tormentis quassa, ipsèque fame penè ad incitas reductus est a. 1462.

Carolo Audace Burgundiæ ac Belgarum potentissimo Duce ab Helvetis cæso, unica paternarum ditionum heres superstes erat *Maria* filia Caroli. Hæc nupta Maximiliano Friderici filio an. 1477. Dominum eum fecit amplissimorum Ducatum. Tam opima dapes salivam movit Ludovico XI. Galliæ regi, qui ultima tentavit, ut Austriacos tam nobili hereditate intercluderet. Certè Picardiæ, Artesiæque magnam partem, cum toto Burgundiæ Ducatu quâ astu, quâ vi subegit, Belgasque ad seditionem concitavit, qui eò audaciæ progressi sunt, ut Maximilianum suum Ducem, & jam tum Romanorum regem, etiam in custodiam dederint.

Typographiæ ars tum temporis inventa est an. 1440. Cujus quatuor produntur autores. *Joannes Guttenberg Argentinenfis. Joan. Faustus Moguntinus; Joan. Costerus Harlemius; Petrus Schæferus.*

Christophorus verò Columbus Novum Orbem seu Americanas Insulas felici navigatione detexit an. 1492.

Obiit Fridericus an. 1493.

3. *Maximilianus I.* Puer tam lentos fecit progressus, ut jam novennis vix semimatura verba proferre didicerit, verum succedente ætate omnia summa complexus est.

Venationis studiosissimus tanto fervore damas per Tyroleos juga persecutus est, ut in Cautes, quas sancti Martini dicunt (*St. Martins-Wand* / haut procul Oeniponte distat) aliquando eluctatus vestigia relegere non potuerit. Jamque allatò per sacerdotem & procul ostensò sanctissimò epulò, ultimæ necessitati manus dare paraverat, cum per invia allapsus senecio quidam Maximilianum manu prehensum in tutiora deducit, móxque in auras abit. Plurima sunt Maximiliani gesta, quæ non rarò temeritatis nonnihil sapere visa sunt.

Is Imperium Germaniæ summum adeptus nihil antiquius habuit, quàm ut *Pacem Publicam*, *den Landfrieden* / lata lege sanciret, & Diffidationum reliquias profligaret. An. 1495.

Ac ne cuiquam de negata Justitia querendi locus superesset, *Judicium Camerae Imperialis*, seu Imperii summum tribunal constituit Spiræ. an. eod.

Imperium in Provincias divisit, primò quidem in sex an. 1500. Pòst verò in *Decem Circulos* an. 1512. *Consilium Imperiale Aulicum* sancitum est anno eodem.

Eberhardum primum Wirtembergæ *Ducem* creavit. a. 1495.

Novum Palatinum constituit an. 1507. *Vid. Geographiam nost.*

Filium suum *Philippum*, quem è Maria Burgundica suscepserat, cum *Joanna* Ferdinandi Catholi-

tholici filia despondit an. 1496. Hic Philippus maturè è vivis excessit an. 1506. heredem reliquit *Carolus*, qui Ferdinando Catholico absque aliis liberis defuncto Hispaniæ amplissima regnationi Austriacæ adjunxit, unâque Imperium, ut mox dicam, adeptus est.

Maximilianus an. 1519. 11. Januar. ultimum spiritum duxit. Veto, ne quis ejus defuncti cadaver nudaret, tantâ erat verecundiâ & integritate. Duodenniò integrò arcam quandam ubique locorum circumvexit: quam cum nemo non pretiosis cimeliis refertam crederet, demum compertum est non nisi Sarcophagum esse.

4. *Carolus V. Maximiliani ex Philippo filio nepos.*

Hic cum eligeretur, etiam Franciscus I. Galliæ rex Imperiale diadema procatus est. Illo neglecto purpura quidem decreta est Carolo; verùm Lutherani præcipuè Principes Ecclesiarum spoliatarum sibi conscii, ne ad reddendum ablata adigerentur à tam potente Cæsare, in certas leges convenère cum eligendo Carolo, quas leges *Capitulationem* hodièque vocant, Imperatoris potestatem multò arctius constringentes.

Postremus ipse fuit, qui à summo Pontifice Coronâ redimitus fuerit an. 1530.

Quid negotii ipsi faceffiverit Lutherana hæresis, & quæcunque ad eam rem spectant, abundè prosequimur in *Histor. Eccles.* L. 2. c. 7. §. 5.

Cum Francisco I. Gall. Rege perpetuum Carolo bellum intercessit præcipuè ob Ducatum Mediolanensem. Profectò Franciscus acie captus est prope Papiam an. 1525. Ducatusque mortuò Franciscò Sfortiâ Juri Hispano - Austriaco perpetuò assertus. an. 1535.

Joannes de Zapolia Transylvaniæ Princeps
 Woywoda contra Ferdinandum Caroli fratrem

trem legitimum Hungariæ regem à perduellibus nonnullis Hungaris electus fuerat. Is Turcam suppetias evocavit, qui An. 1529. Austriacos fines ingressus Viennam totius Imperii metropolim obsidione tentat. Quem Carolus ingenti coacto exercitu fugâ sese proripere cogit. Anno 1535. Regnum Tunetanum in Africa subjugavit. An. 1541. Algerium jamjam in diuionem acceperat, cum orta procella classem, omnemque bellicum apparatus disjecit.

Tandem humanarum rerum pertæsus consilium cepit toti Europæ peregrinum. Etenim An. 1556. Gandavi purpuram posuit, & Germaniâ Ferdinando fratri, Hispaniâ verò Philippo filio relicta, reliquum temporis solus inter Sacerdotum cætus exegit in Monasterio S. Justi, in Extremadura. Fatis sanctissimis concessit An. 1558.

* Ejus symbolum fuit: *Plus ultra.*

5. *Ferdinandus I.* Caroli frater.

Ducta conjuge *Anna* Ludovici II. Hungarorum, Boëmorumque regis filiâ, bina hæc regna Austriacæ genti, jurique adjecit, cum Ludovicus à Turcis fuisset occisus. A. 1526.

Livonia provincia erat Equitum Teutonicorum Germanico Imperio subiecta: hanc ad orientibus Moschis cum Imperator suppetias Equitibus ferre non posset, ob Hæresin Lutheranam turbis omnia miscentem, Poloni sibi vectigalem fecerunt. Curlandiæ Ducem tributarium constituerunt Gotthardum Ketteler, qui ab Ordine illo deficiens provinciam illis prodiderat. An. 1561.

Obiit. 1564. Symbolum: *Fiat Justitia, & pereat mundus*

6. *Maximilianus II.* Ferdinandi filius. Ob. 1576.

7. *Rudolphus II.* Maximiliani filius.

Gebhardum Coloniensem Archiepiscopum ope *Ernesti*, è Bavariz Ducibus, in ordinem redegit.

Is enim amore captus Agnetis e Comitum Mansfeldiorum gente perditæ mulierculæ, turpiter à Fide deficiens Archiepiscopatum prodere Lutheranis parabat. An. 1582.

Werdam Danubicam Imperii civitatem in Catholica sacra injuriam, Cæsarisque mandatis stare detrectantem Bavaricæ ditioni subjecit. Anno 1607.

Juncta cum Turcis tandem pace convenit, ut ambo se vicissim Imperatores ac Fratres vocarent. A. 1606. Obiit An. 1612.

8. *Mathias* Rudolphi frater Abiit An. 1619.

9. *Ferdinandus II.* Mathiæ Cognatus.

Turbæ Palatino-Boëmicæ ac bellum Suecicum narrantur in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 5.

Re contra Boëmos rebelles ex sententia gesta *Maximilianus* Expeditionis Dux, & Bavaricæ tum Princeps, præmium laboris ac sumtum tulit Electoralē dignitatem pro omnibus suis posteris, unā cum Ducatu Palatinatus Superioris Anno 1623. Obiit an. 1637.

10. *Ferdinandus III.* secundi filius. Ad liberandam tandem internecina clade Germaniam compulsus est Paci Westphalicæ subscribere an. 1648. Obiit an. 1657.

11. *Leopoldus* Ferdinandi filius.

An. 1662. Comitia Imperii coëgit Ratisponæ, quæ hætenus nunquam soluta sunt.

Turcas ingenti clade fregerat an. 1664. Sed ne victoriam prosequeretur, impeditus est à Gal-
lis in Belgium irruentibus; paciæque cum Tur-
cis vicennales induciæ. Hungariam deinde ab
Hæresi purgaturus Tekelius Hæreticorum ope fre-
tus frontem & perduellia arma opponit an. 1683.
accitis in perniciem Christianæ rei Turcis. Qui
Viennam gravissima obsidione prementes à Joanne
Poloniæ rege, Maximiliano II. Bavaricæ Electore,
&

& Joanne Electore Saxonie non solum obsidionem solvere coacti sunt, sed tota etiam Hungaria pulsi. Jamque tota Servia in ditionem accepta in Bulgariam victorica signa proferebat promptissimus Heros *Ludovicus Badensis* Marchio 1689. cum ecce Galli iterum ac tertio in Germanicas ditiones impetum faciunt. Quare tandem inducie in annos 25. Turcis concessæ an. 1699. Carlovici Sclavonia oppido.

Res cum Gallis gestæ.

Ludovici XIV. Gall. R. conjux Maria Theresia filia Philippi IV. Hisp. Regis omni jure in Belgium cesserat, cessionemque jurejurando confirmaverat. A morte tamen Philippi Ludovicus An. 1665. Belgium suæ ditioni adjectum volebat, *Jure*, ut inquebat, *Devolutionis*, Re tandem pace Aquisgranensi an. 1668. composita, Ludovicus junctis cum Carolo Anglorum rege, Electore Colonienfi, & Episcopo Leodiensi armis Hollandos affligit, eorumque vicinos Hispano-Belgas vexat an. 1672. eoque bello Comitatus Burgundia (vulgo *Franche Comté*) direptus est à Gallis. an. 1674.

Tandem Hollandi, in quorum tamen gratiam Cæsar arma arripuerat, eo inconsulto cum Gallis paciscuntur an. 1678. hos sequuntur Hispani; ut tandem Leopoldus *Neomagensem* pacem: (*den Nimwegischen Friden*) inire coactus fuerit an. 1679.

Cum dein Cæsar bello Turcico esset intentissimus, Galliarum rex varia in Germaniæ finibus, imo ipsis in visceribus turbat. Dein an. 1680. duo tribunalia constituit Brisaci & Metis (*Reunions-Cammern*) quorum negotium erat inquirere, quænam provinciæ antiquitus Gallici juris fuissent. Nec mora Alsatia adjudicatur Galliarum, Strasburgum

gum seu Argentoratum etiam vi occupatur: Comites Palatini, Dux Montis Belligardi, Marchio Badensis ad dicendam causam & præstandum Gallorum regi sacramentum evocantur, cumque id tanquam iniquum & inauditum detrectarent, provinciis suis exuuntur. Anno tamen 1684. induciæ vicennales pactæ sunt.

Haut diu Ludovico placuit quies. Carolus enim Elector Palatinus nuptui dederat sororem suam *Carolinarum Elisabetham* Philippo Duci Aurelianensi regis fratri: quam vulgò *Madame d'Orleans* ajunt. Carolo mortuo an. 1685. Rex magnam Palatinatûs partem hereditatis nomine efflagitat, utut Carolina nuptialibus pactis solemniter renunciaverit hereditati. Hæc prima belli materies, certè non causa fuit. Altera isthæc. Anno 1688. Eligendus erat Colonia Archiepiscopus: Pars *Egonem Fürstenbergium* Episcopum Argentinensem optant suffragiis 14. Pars *Josephum Clementem* Ducem Bavarie Episcopum Frisingensem 8. suffragiis. Jam Fürstenbergio tanquam *Postulando* opus erat suffragiis pluribus: Clementi tanquam *Eligendo* hæc sufficiebant, ejusque Electionem ratam habuit summa sedes. Fürstenbergius partium Gallicarum unicè studiosus erat, jamque prioribus bellis non nihil turbarum severat. Ergo Ludovicus Rex velut sui clientis causam, sed multò veriùs suam, acturus Gallico milite totum Electoratum Coloniensem, totum etiam Palatinatum occupat, miserèque omnia vastat, sacra atque profana. Ac nihilominus rex tanquam summi juris sibi conscius, mirari videbatur, arma Germanorum in ipsum converti, postquam binas nobiles provincias in salutato hospite obruerat. Fortuna belli melior non fuit, quàm belli causa: itaque de pace sermonem habere cæpit Ludovicus hac tamen arte, ut singulos Fœderatorum privatim pelliceret; probè conspicatus

spicatus iniquiores fore conditiones, si omnes unâ paciscerentur. Itaque cum Sabaudæ primū dein cum Batavis & Hispanis pacem componit. Tandem & Cæsar manus dedit, *Rysvici*, quod est prædium Batavorum inter Hagam & Delphos. His fœderis tabulis 1. Wilhelmus III., qui Jacobum legitimum regem pepulerat, à Ludovico tanquam verus Angliæ rex est agnitus. 2. Illa *Reduntionis* tribunalia sublata. 3. Ditiones occupatæ restitutæ quidem sunt, sed misera facie. 4. Argentina tamen cum jure supremo Gallis subiecta. 5. Cautum etiam, ut Catholica religio, quam per varia à se occupata loca introduxerant Galli, in eo statu maneret. Hic articulus torfit hæreticos, ut videre est in *nostra Historia Eccles.* Lib. 2. c. 7. §. 5. Ceterum haud injuriâ nonnulli de his duobus fœderibus Germanicò verbò luserunt: alteram pacem conditam esse *ju Nimm wegg* alteram *ju Reiß wegg*.

Præcipua, quæ ad pacem componendam Ludovicum permovit, causa hæc erat. Carolus II. Hispaniæ rex ultimis fati propediem concessurus credebatur. Probè igitur agnoscens hereditatem deberi genti Austriacæ, constituit eam hac hereditate excludere. Itaque ut reficiendarum virium superesset tempus, paci illi Ryfvicensi subscribit an. 1697. Dein cum Anglis & Batavis fœdus nectit (*den Partage-Tractat*) quo decernebatur, ut Carolò II., sine superstitè prole defuncto, Hispanicæ nobilissimæ ditiones non totæ, ut jure debebant, Austriacis cederent, sed dividerentur hoc modo. Gallus volebat Neapolim, Siciliam & Lotharingiam, pro qua Duci Lotharingiæ Mediolanensis Ducatus tradendus erat. Angli & Batavi Indiam petebant. Carolo demum Austriaco Leopoldi filio secundò genito Hispania cum Belgio destinabatur. Hæc agebantur an. 1700. Leopoldus etiam Cæsar ad hoc fœdus

foedus invitatus est: sed ille merito respuit, cum Hispanicæ ditiones *omnes* ad Austriacos hereditate transire deberent.

Verum cum anno eodem 1700. Calendis Novembris Carolus obiisset, productum est *Testamentum* quoddam, quo *Philippus Anregavensis* Dux (*Duc d'Anjou*) Ludovici regis nepos universæ Hispaniæ heres scriptus legebatur. Primum quidem Austriaci contendebant, illud testamentum spurium, confictum ac suppositum esse: dein, utut esset sincerum, nihil tamen roboris habiturum, cum Carolus II. nulla ratione potuerit Austriacos hereditate excludere, seu *exheredare*. Gallus tamen nihil in contentione verborum, jurisque litigio ponendum ratus, omnia armis decrevit, eodemque adhuc anno Belgium, Italicas ditiones, & Hispaniam omnem suis copiis instruxit, posseditque. Duosque Electores Colonensem & Bavarum in suum foedus pellexit.

Hoc modo conflatum erat bellum, cui gerendo se tandem & Leopoldus Cæsar accinxit. Cum hoc foedus pepigere Angli & Batavi, anno 1702. tum quod Tractatus Divisorius à Gallo tam turpiter esset abolitus, tum quod nolent vicinum suum tam enormi potentiâ augeri.

Nunquam tot simul locis, tantis viribus, à tot regibus nunquam in Europa pugnatum est.

Præcipui Militiæ præfecti fuere à partibus Cæsaris *Eugenius* Princeps Sabaudia; *Ludovicus* Marchio Badensis; Dux *Marleborougus* Anglus; *Stahrenbergius* Comes. Ipsèque præ omnibus *Carolus III.* Austriacus Hispan. Rex. nunc temporis Imperator. Gallorum fuere *Villaregius*, seu Villeroy; *Vindocinensis*, seu Vendôme; *Villarsius*; *Buflerius*; seu Bouffeur; *Talardus*! ac demum strenuissimus heros *Maximilianus II.* Bavariae Dux & Elector.

Qua

Qua fortunâ bellum utrinque gestum sit, explicandi hic locus non est: pauca tamen notatu sunt dignissima.

An. 1702. Elector Bavariae Ulmam astu capit, Memmingam vi. At Eugenius in Cremonam Italiae urbem cum modica sed lecta suorum manu penetrat, ac Villaregium captum educit spectante hoste.

1703. Elector Colonienfis ditione sua omni exutus est. Elector Bavarus Ratisponam, Augustam Vindelicorum, Neoburgum Danubicum in ditionem accipit, ac pleraque Tirolis jam subacta cum Gallicis copiis per Tridentinam plagam huc tendentibus suas conjungere satagit; sed Tirolenses facta manu Boicum exercitum per angusta viarum iter agentem pessimè excipiunt. Interim Amberga expugnatur à Cæsareis, & Rottenberga limitaneum Palatinatûs præsidium solo æquatur.

1704. Calpe seu Gibraltarium ab Anglis subactum. Passavium à Maximiliano El. Bav. sed Boii cum Gallis pugna Höchstadianâ, & iterum Schellenbergicâ ad incitas redacti sunt, ipsèque Tallardus cum 12000. Gallorum in potestatem Eugenii & Marleborougii venit. Obiit Leopoldus An. 1705. 3. Nonas Maii.

12. *Josephus* Leopoldi fil. An. 1705. Rusticorum agmina per Bavariam tumultuantia opprimuntur.

An. 1706. Taurino suppetias fert Eugenius, memorabili clade affectis Fevilladio, & Aurelianensi. Imperator Electores Coloniensem & Bavarum hoc anno exautoravit.

An. 1707. Galli totam Italiam Longobardicam purgare coacti.

An. 1708. Insulas (*Mûssel* / Gallicè *Lille*) Flandriae Gallicæ præcipuum munimentum in paucis memoranda obsidione cingit Eugenius, capitque. Anglorum classi & armis cedit Balea-
ridum

ridum insularum minor, *Minorica* cum portu *Magonis*. Principibus Brunsvico-Hanoveranis Electoralis dignitas palam in Comitibus Ratisponensibus confirmatur, quæ quidem jam an. 1692. iisdem decreta fuerat à Leopoldo Imp.

An. 1709. Tornacum & Montes Hannoniæ capti.

An. 1710. Carolus III. Austriacus Madritum solemnî pompâ subit.

Obiit Josephus an. 1711. 17. April.

13. Carolus VI. Imp. Josephi frater natus minor, Hispaniæ rex. Hactenus tantum Gallis detractum erat, ut herbam penè porrigerent; sed una Josephi Augusti mors aliam rebus faciem induit. Cum enim Carolus ad capeffendum Germanici Imperii diadema vocaretur, noluerè deinceps Angli, Batavique suam eidem operam collocare, ne Carolus, junctis Hispaniæ Germaniæque regnis ac viribus, metuendus evaderet præsertim A catholicis. Itaque primò rem segniter agere, ac non nisi lentis consiliis bellum trahere; mox etiam Ducibus suis pugna interdicerè, denique à Carolo deficere, ac pro sese cum Gallo & Hispano pacisci An. 1713. Pace illa *Ultrajectina* cessère Anglis *Minorica*, *Gibraltarium*, variæque in America. Sabaudò verò Sicilia.

An. 1714. Coeuntibus solis utriusque militiæ summis Strategis Eugenio, & Villarsio pax etiam inter Cæsarem Galliæque regem juncta est *Rastadii* in Marchionatu Badensi die 6. Martii ac demum ad *Thermas Helveticas* (*Baden im Ergau*) fœdus est absolutum 7. Septembris: in has ferè leges, ut Electores *Coloniensis* & *Bavarus* ditionibus suis restituerentur. *Belgium Hispanicum Austriaco* succederet: at *amen Geldriæ pars* Electori *Brandenburgico seu Borussia* regi daretur: *Neapolitanum regnum, Sardinia, & Ducatus Mediolanensis* sub ditione Austriaca manerent.

Eodem

Eodem anno cum Batavis iſtum eſt *Fœdus Repa-*
guli (der *Barrier-Tractat*) Hi nempe Batavi à vicinâ
Cæſaris potentia ſibi metuentes, obtinuère civita-
tes quasdam Belgii Auſtriaci limitaneas, non ſuo
quidem jure ſed ſuò tantùm præſidiò tenendas.
ſuæ ſecuritatis ergò; hac ratione, ut præſidium
militare Hollandicum his munimentis impoſitum
tam Cæſari, quàm Batavis ſacramentum diceret.

An. 1715. Turca Peloponneſum (*Moream*)
Venetis nonnihil cunctanter agentibus eripuit.

An. 1716. Cæſar Eugenii virtute Turcas in-
genti clade proſtigat prope Petro - Varadinum.
Mox Temesvarium cum tota illa Dynaſtia (*Ban-*
natus vocant) captum eſt.

An. 1717. Belgradum, ſeu Alba Græca ex-
pugnata, Turciſque ferè internecione deleti, cùm
ſuppetias urbi aſſent. At eodem anno Hispa-
nus (cum hoc pax hætenus nulla compoſita, ſed
ſponte tantùm ab armis utrinque diſceſſum erat)
numerofam claſſem Sardiniaſ appellit, eamque
Sabaudo detrahit.

An. 1718. Turcæ pacem exorant: quæ in
tabulas refertur Paſſarovici die 21. Jul. in annos
25. producenda. Medios inter utrumque Impe-
ratorem ſeſe præbuerunt Angli & Batavi. Cæ-
ſaris ditioni adjecta eſt Servia, Temesvariũ
Bannatus cum Walachiaſ parte ad Alutam uſque
fluvium. Hispanus verò etiam in Siciliam penetrat.
Hinc inter *Cæſarem*, *Gallum*, & *Anglos*, quibus
adnexi ſunt Batavi, fœdus conſtituitur, *Quadru-*
plex (die *Quadruple - Alliance*) ideò dictum, quòd
quatuor regna illud amplecti deberent: Cæſar,
Gallus, Angelus, ac Hispanus, qui tamen ab eo ad-
hucdum abhorrebat.

An. 1719. Hispani maritimò præliò fuſi ſunt
ab Anglorum Architalaſſo Bing.

An. 1720. Cæſarei Sardiniam, Siciliaſque

recuperant, hanc sibi servat Imperator, illam Sabauda dat cum Regio honore ac titulo, coactusque est Hispanus Quadruplex fœdus suo calculo probare. Illo fœdere hæc præcipuè cauta sunt. 1. Ne unquam regnum Hispania Galliaque coalescerent. 2. Quivis retineret, quæ Ultrajectina aut Badensi pace obtinisset. 3. Ut Cæsar Philippum V. Andegavensem Hispania regem saluaret & agnosceret; cum eo in gratiam rediret, pacemque iniret, & hunc in finem Cameraci à Legatis coiretur. 4. Ut Duci Florentino sine herede morituro sufficeretur filius natus grandior reginae Hispanica veteris; eum tamen Ducatum nomine feudi Imperialis teneret.

An. 1724. Cameracensi confessui datum initium. Sed cum Galli Anglique rem in infinitum traherent, inter Cæsarem & Hispanum privatis nunciis, literisque pax constituta est anno 1725.

Cæsar Ostendæ in extremo Belgio insigne mercimonium instituerat, annuamque in Indiam Orientalem Navigationem an. 1719. Pessimè verò id institutum accepere Angli Batavique, velut nemini, nisi his solis, fas esset mare velis remisque tentare. Cumque fœdere illo Hispanico multum etiam incrementi accesserit Ostendano mercatui, Angli arma circumspiciunt. Sed Carolus Imperator domi bellique, manu consilioque promississimus pro suo, quo in pacis consilia fertur, studio hoc tandem anno 1727. passus est, ut navigatione illa ad septennium interdiceret suis, interim, dum Aquisgrani cæsus cogeretur Legatorum, qui initis demum consiliis decernant, num jure Angli Austriacis mercimonii & navigationis jura invideant?

Ceterum omnium proborum votis exoptandum est, ut Clementissimum Numen masculo herede Carolum beet!

§. II.

Bella & Negocia Externa.

Præter ea, quæ priore §. suis locis meminimus, nihil ferè restat, quod aut debeamus hoc loco edisserere; aut saltem possimus per compendium.

§. III.

Politica.

Hic quoque nihil superest: nam tum diffidationum abusus, tum Auream Bullam, tum pacem publicam, Capitulationes, pacem Religiosam, Westphalicam &c. explicavimus hic & in Historia Ecclesiastica; & datâ operâ explanabimus in mox sequente Libro de Politica & Jure Publico.

§. IV.

Viri Præclari.

1. A. 1303. Obiit S. Ivo Jurisperitus, inde Sacerdos secularis pauperum viduarumque in causis dicendis gratis patronus.

2. A. 1348. Joannes *Andreas* Bononiensis, dictus *Lucerna Juris*.

3. *Bartolus* de saxo Ferrato Sentinas Italus, Princeps Jurisconsultorum posterioris ævi. Ob. 1355.

4. Franciscus *Petrarcha* Florentiâ oriundus natus Arejii, lustratâ Galliâ & Germaniâ, Canonicatu Patavino auctus, laurôque donatus, primus ferè mitiores musas ab exilio revocavit in Italiam. Ob. 1374.

5. Franc. *Accursius* Florentinus, primus Glos-
sas attexuit Codici Juris Civilis sub annum 1380.

6. Petrus *Baldus* de Ubaldis Perusinus, Jctus
Patavinus. Ob. 1420.

7. Nicolaus *Tedeschi*, Catanensis Siculus Ab-
bas S. Agathæ Benedictinus, post Archiepiscopus
Panormi. Vulgò *Abbas*, aut *Panormitanus* audit,
celeberrimus Jctus. Ob. 1455.

8. Laurentius *Valla* Canonicus Rom. Gram-
maticus. Ob. 1456.

9. Joannes *Hunniades* seu *Corvinus* Transyl-
vaniæ Princeps, Turcarum terror Ob. 1456.
Ejus filius non minoris Gloriæ fuit *Mathias Corvi-
nus* Hungar. Rex. Ob. 1490.

10. Georgius *Castriotus* Alexander, vulgò
Schanderbegh linguâ Turcicâ. Epiri princeps fa-
mæ nominatissimæ. Ob. 1467.

11. Joannes *Müller*, seu *Regiomontanus*,
in Franconia natus Regiscuriæ (*Königshoffen*) in-
signis Astronomus. Ob. 1476..

12. Hermolaus *Barbarus* Venetus Patriarcha
Aquilejensis. Ob. 1493. Grammaticus eruditissi-
mus.

13. Joannes *Picus* Mirandulæ Princeps, mon-
strum ingenii. Ob. 1495.

14. Eodem seculo 15. floruère Joannes *Gerson*
Cancellarius scholæ Parisinæ. Philippus *Beroal-
dus* Italus, aliique.

15. *Conradus Celtes* Franco Schweinfurtensis,
primus Teutonicâ poësi cecinisse fertur. Do-
cuit Viennæ, obiitque an. 1505.

16. Christophorus *Columbus* Novi orbis in-
dex Obit. 1506.

17. Angelus *Politianus* Ob. 1509.

18. Philipp. *Comminæus* Belga egregiam edi-
dit Historiam Ludovici XI. & Caroli VIII. Gall.
Regg. Ob. 1509.

19. Joan. *Jovianus Pontanus* Umber, Philo-
sophus,

sophus, Historicus, Poëta. Alphonso Juniori Regi Neapolis à consiliis an. 1509.

20. An. 1519. 10. Augusti Ferdinandus *Magellanes* Lusitanus cum 5. navigiis vela fecit in Americam Caroli V. Imp. auspiciis. Primus reperit fretum Magellanicum, quo solô transiri potest in averfam Americæ Oram. Inde in Indiam Orientalem pergens in quadam Insularum Philippinarum, cui Motana nomen, occubuit. Ex ejus tamen navibus una *Victoria* dicta cum 18. superstibus nautis circumnavigato toto terrarum orbe Hispalim appulsa est an. 1522. die 7. Septemb. Illi nudi, nec nisi indusi tecti (eo nempe more, quo ad incitas redacti plurimum hujus itineris confecerant (prægestisque facibus in Basilicam voti ergo se projecerunt.

21. Raphaël de Santi, seu Raphaël *d'Urbino* Pictor commendatissimus Ob. 1520.

22. Jacob. *Sannazarius* Neapolitanus. Vigin-ti annos posuit in elucubrando carmine de *Partu Virginis*; quo Maronem penè est affecutus. Ob. An. 1520.

23. Raphaël *Volaterranus* Ob. 1521.

24. Albertus *Dürer* Norimbergensis, Pictor, Sculptor, Architectus celebris. Ob. 1528.

25. Joannes *Aventinus* Abenspergensis. Ob. 1534. sepultus ad S. Emeram. Ratisponæ. Historicus Bavarus.

26. Philipp. *Theophrastus Paracelsus* Bombast ab Hohenheim Helvetus, Professor Basileæ. Desperatis præcipuè morbis manum admovit, opém-que tulit, Podagræ, Lepræ, Hydropi, &c. Obiit Salisburgi. a. 1541.

27. Nicolaus *Copernicus* Tharenii in Borussia natus, Mathematicus, qui solem stare, terram prodidit moveri. Ob. 1543.

28. *Michaël Angelus* Bonarotta, nobilis Clusinus Princeps Pictorum, sculptorúmque. Ob. 1564.

29. Andreas *Alciatus* Mediolanensis Jctus, Barbariem stili latini expurgavit. Ob. an. 1573.

30. Paulus *Manutius* Venetus Ob. 1574. Ejus filius fuit *Aldus Manutius* uterque de Musis optimè meritis.

31. Joannes *Austriacus* Caroli V. Imp. filius nothus, natus Ratisponæ: rebus adversùm Turcas strenuè patratis inclytus, ad extremum Belgii Gubernator. Ob. 1578.

32. Natalis *Comes* seu de *Comitibus*, Venetus, Mythologiam digessit & illustravit. Ob. 1580.

33. Hieronymus *Cardanus* Mediolanensis, Astrologiæ judicariæ tenacissimus. Fatum suum sibi prædixit. Dein metuens ne vaticinium falleret, maluit cibo omni sibi interdicare, faméque mortem consciscere, Romæ. an. 1575.

34. Carolus *Sigonius* Mutinensis. Ob. 1585.

35. Renatus *Des Cartes* vel *Cartesius* Gallus; Atomorum Philosophiam instauravit. Obiit in Suecia. 1596.

36. *Tycho* Brahe nobilis Danus. Naribus aliquando per rixas amputatis suffecit argenteas. In Insula Danica *Huenna* arcem struxit *Uranoburgum* cum armis Astronomicis, & cristallino veluti cælo. Novum motuum cælestium Systema excogitasse fertur; quod tamen *Ursus Diethmarsus* Mathemat. Cæsareus Pragæ à se inventum, à Rozmano verò quodam ad Tychonem delatum asserit. Obiit Pragæ an. 1601.

POLITICES

Liber I.

Principia & Fundamen- ta Politica.

CAPUT I.

De Varia Reipublicæ forma.

1. *Monarchia* dicitur illa Civitas (Civitatis nomine nil venit nisi civium communitas, seu respublica) quæ *uni* paret.

2. *Aristocratia*, ubi Summam rerum obtinent *aliqui* primores seu optimates.

3. *Democratia*, cùm jus summum ad *universum* populum spectat, qui suo arbitrio juris illius executionem aliquibus imperat, v.g. Consulibus &c.

4. *Mixta*, cùm partim ad unum partim ad populum, ad nobiles partim summa potestas pertinet.

5. *Tyrannis*, cùm unus imperat, non tamen reipublicæ sed *sui* tantùm commodi causâ.

6. *Anarchia* dicitur, ubi *nemo* est, qui regat, sed suo libitu omnes degunt.

CAPUT II.

*De Religione.*Q. I. *Estne necessaria?*

R. 1. Nulla gens quantumvis fera sine dñs, aut saltem sine opinione deorum, unquam vixit, ut Cicero agnoscit.

2. Religioni omnia posthabenda. Cultus verò externus mutationi aliquando obnoxius esse potest. Vid. Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 4. & Cap. ult.

Q. II. *Quæ Religio est necessaria?*

R. Ne dubites, quin *Catholica*. Vide passim Histor. Eccles.

Q. III. *In quo debet consistere Religio?*

R. Duplex est Religio, *Interna*, & *Externa*.

Interna potissimum versatur 1. In Conscientia noxæ experte. 2. In *Sinceritate* vitæ, cui fixum stet, nec pro laude quidem DEI, aut æterna salute aliquando fidem fallere, aut mentiri. 3. In perpetua invictâque Divinæ *Providentiæ* adoratione.

Externa Sacrificiis, orationibus, ritibus absolvitur.

Q. IV. *An Principi sit utile colere religionem?*

R. 1. Utile est, ut ipse colat. Quia homini, quem DEI amicum credit, populus æquiore animo morem gerit: magnâque autoritas accedit imperanti, si è superûm consilio cuncta temperare videatur.

R. 2. Utile est, ut etiam in subditis foveat religionem. Etenim præstat subditos habere probos. Sana religio omnia mitia suadet præfer-

tim.

um in Principem, quem DEI vices agere docet. Ad hæc populus divina contemnere semel edoctus, quo animo in suum Principem erit?

Q. V. An Principibus adsit Potestas seu Jus Sacrorum?

R. Hæretici id volunt, & quidam Pseudo-Politici. At

1. Fallunt Hæretici. Nam cum Jacobus II. Angliæ rex nonnulla, quæ ad religionem pertinebant, decrevisset, contra jus fasque regno exturbatus est à subditis. Idem factum est Sigismundo à Suecis. Si ergo serio credunt Hæretici, Principibus potestatem adesse ac jus de rebus sacris decernendi, cur, obsecro, reges jure hoc suo utentes solio movent? Præterea cur tantas querelas movent, si aut rex Galliæ, aut alius quispiam Princeps subditis suis Lutheranis doctrinæ quendam modum statuatur; si credunt illam potestatem à DEO collatam esse in Principem?

2. Ille jure Sacrorum gaudet, cui datum est à Christo, Ecclesiæ autore. Christus non dedit Tiberio Imperatori, nec Judæorum Regi, sed Petro. Vid. Histor. Eccles. L. 2. c. 1. §. 1. Q. I. & II.

3. Ethnicus, Turca, & feminæ possunt esse veri Principes etiam Christianorum: num ergo jure, verè ac bene poterunt de Fidei negociis sententiam ferre?

4. Religio debet esse una. Cum ergo regna sint tam multa, multique Principes, qui neque in rebus minimis in eandem sententiam conspirant; quæso quis speret ab illis unam eandemque religionis normam? Fortasse ais ab Imperatore tanquam Principum summo, accipiendum esse credendi modum? Sed id negabunt reliqui Principes: ergo frustra es Hæretice, & Pseudopolitice.

Q. VI.

Q. VI. Ergo nihil omnino potest Princeps in rebus sacris?

R. Mutua debet esse inter utramque potestatem sacram ac profanam concordia, auxilium mutuum. 1. Hinc summus sacerdos labanti fortè reipublicæ potest ac debet manum admoveere, tum præsertim cum etiam pietas & vera religio periclitatur. Hancque ob causam sæpiùs jam factum, ut Pontifex reges noxios regni jure exueret, alios verò eodem donaret. 2. Contrà, cum Ecclesia laborat, Principis est subvenire hortatu, ope &c.

Q. VII. Si Papa loco movere Principem potest, potest etiam Princeps locò movere Pontificem?

R. Id verò procul abest. Nam quis nescit sacra profanis potiora esse ac toto, quod ajunt, vertice eminere? Itaque religio tanquam superior de profanis etiam imperare aliquando potest: At profanæ potestati licet quidem, ut opem afferat, sed nihil juris in sacra sibiumat; ut jam suprà monstravi. *Q. V.*

Q. VIII. Amabò an è re est Reipublicæ, Pontificem tanta autoritate & opibus pollere? Nonne id officit Principum Majestati?

R. 1. Prorsus è re: nam jure quidem Pontifici subesse Italiam &c. docui in *Histor. Profana. L. 2. c. 4. §. 3. Num. 1.*

2. Catholici Principes, qui Pontifici deferunt, & Ecclesiasticarum personarum immunitati student, multò ampliore gloria fulgent. Multi hæcenus fuere Imperatores, quorum tamen nemo tantum potentiâ atque autoritate valuit, quantum Constantinus M. Theodosius M. & Carolus M. De his tamen constat eos plus omnibus Principibus indulgisse autoritati, Immunitati, opibusque Ecclesiæ. Ergo falsum est Ecclesiæ immunitatem obicem esse Majestatis.

3. Aca-

3. Acatholici Principes hanc Pontificis auctoritatem & Ecclesiæ immunitatem pessumdedere : Sed quis non videt, eos hōc ipsō plurimum suæ Majestati detraxisse. Certè Henrico VIII. Angliæ regi nihil ad omnem gloriam defuit, quamdiu Pontifici primas detulit : hōc verò spreto quid tandem de se factus sit, novimus; ad supremam vitæ lineam delapsus, tum nempe cū cessat inanis adulatio, & quivis de se sibi ipsi maximè credit, converso ad satrapas vultu ac voce, ingemuit: *Anici omnia perdidimus!* Et Majestas ubi? Profectò ex quo tempore, Pontificis auctoritati nuncium misere Angli, tantū suorum regum Majestatem fecere, ut eos ad dicendam causam excitos admota etiam carnificis manu securi percusserint, omniāque ferè atria regio cruore proluerint.

4. Lipsium illum egregium, quem tamen à suis partibus stetisse perperam somniant nonnulli hæreticorum, minimè fugit, Europam in tot regna discerptam dudum in cineres collapsuram fuisse, si absque Pontifice esset. *Etiam nunc, sic ille fatur, quidquid tranquilli & pacati est in re Christiana, id manat ab unico illo capite, quod auctoritate Sacra nobis præest. Romanus ille Dictator, ut sic appellem, & Pontifex, fulcrum aut vinculum est quod sustinet, quod ligat labentes aut dissidentes in malè compacto hoc edificio partes. Abite non impii solum, sed imperiti, qui aliter: nobis constat, hanc ipsam Romam, & sacrum in ea imperium fuisse & esse velut anchoram fluctuanti diu Europa. Præfat. ad Libb. de Magnitud. Roman.*

5. Denique rebelles Boëmi, Hungari, Galli, Batavi aliique suæ perduellionis causam prætexebant nimiam Pontificis auctoritatem. Sed en! Stante omni Pontificis auctoritate, salva mansit Principibus illis Majestas; quæ certè naufragium passa est, mox ubi impugnari cæpit Pontificis potestas.

testas. Profectò quamdiu Batavi Pontificem audierunt, Hispanis regibus fuere obediens : illò, semel spretò, jugum etiam Principis excussere. Id ipsum in aliis considerare licet.

Q. IX. Ecclesiæ, Cœnobîa &c. opima prædia possident. Nonne præstaret ea Nobilium juri cedere?

R. Pace illorum dixerim, non præstare. Nam 1. Etsi deficiat aliqua provincia à Catholicis Sacris, suos tamen alit præcones, & quidem unà cum numerosa sobole. Ut adeò propter sumtus, qui in Ecclesiasticos pendendi sunt, malè incusetur Romana Fides. 2. Hæ ipsæ personæ, quæ nunc in cœnobîis degunt, aut Ecclesiæ muniis funguntur, alendæ essent in republica, etiam si essent à Sacris alienæ, seu Laciæ : ergo parum refert, utrùm res publica eos alat tanquam Ecclesiasticos, an tanquam Laicos. 3. Sanè quot sunt è juventute laica, qui fame consumerentur, nisi eis liceret ad monasteria aut aras aspirare. 4. Ut paucis multa complectar, Monasteria multos alunt laicos; largiores, quàm consueverit nobilitas, Eleemosinas in populum spargunt; Laicos multos Hospitio liberaliter excipiunt. 5. Denique nova ac paulatim in infinitum velut vergente propagine rempublicam non onerant. 6. Taceo functiones & officia, quæ salutem animarum impenduntur.

Q. X. Quo pacto obviandum hæresibus?

R. 1. Causas & fontes præcludendo, nempe (a) *Ambitiosi* homines, cum aliquid in rebus sacris novare tentaverint, mox reprimendi. (b) Disputandi libidine interdicendum indoctis, doctis verò modus ponendus. (c) *Luxuriæ* detrahendum : quamobrem publica scandala eliminanda : Ocium publicè arcendum : Leges matrimo-

moniales custodiendæ: urgenda observantia festorum, jejuniorum, rituum sacrorum: Sacramentorum usus retinendus, augendus. (d) Hæresis sæpe oritur ex avaritia ac cupidine possidendi bona Ecclesiastica: cui malo remedium suggerant alii, non ego. (e) Denique præ omnibus cavendum, ut hæresis seminator mox initiô compescatur, ne in turbidum vulgus edere sua somnia possit.

2. Cùm malum hæreseos semel invaluit, impedienda ipsorum arctior confœderatio: præsertim, ne cum *exteris* se conjungant, cavendum. Vide Lipsii Politica.

Q. XI. Non habes alia, quæ de Religione Politicum moneas?

R. 1. Caveat Politicus, ne temerè de rebus sacris aut Divinis disputet. Si enim hi, qui totam ætatem in sacris studiis terunt, aliquando hallucinantur, quid de illis speres, quorum à teneris studium fuit equitare, saltare, digladiari?

2. Cautus sit in legendis libris Hæreticorum. Nihil enim sinceri sperandum ab illis, qui tam falsis principiis nituntur, nec sibi constant. Dein raros invenies, qui non fœda & Venerem &c. sapientia inspergant.

CA.

CAPUT III.

De Personis Politicis.

§. I.

De summa Potestate seu Principe.

Q. I. *Quarumnam rerum potestatem habet Princeps?*

R. I. Leges fert, mutat, antiquat. 2. Pœnas sancit & remittit; vitæ, necisque jus temperat. 3. Vectigalia imperat. 4. Bella indicit. 5. Legatos publicos mittit. 6. Universitates studiorum & alias erigit, confirmat. 7. Principes, Comites, Nobiles creat. Aliaque complura, quæ *Regalia*, aut *Jura Majestatis*, aut *Reservata* dicuntur.

Q. II. *An omnia pro lubitu potest Princeps?*

R. I. Non: sed lege divina, & æquitatis naturalis semper stringitur.

2. Sæpè cùm eligitur Princeps, proceres cum eo paciscuntur. certamque regiminis normam concipiunt, *Capitulationes* vulgò vocant. Atque hæ quidem etiam *Leges Fundamentales* audiunt apud vulgus doctorum: Sed id abusu fit: cùm lex à superiore in inferiorem feratur: Sed capitulationes sunt tantùm mutuum pactum, quo se servaturum promittit Superior subditis.

3. Ne possunt quidem præscribi conditiones, quæ summam potestatem tollant. ac si fuissent scriptæ, earum nulla ratio habenda esset à Principe. Pelzhofer. L. 2. arcan. statûs cap. 3.

§. II.

§. II.

De Ministris Reipublicæ.

Quæ. Quid observandum in Ministris?

R. 1. Officia Sceptro proxima togatis Proceribus tutius committuntur, quàm sagatis. 2. Summa rerum non facilè uni permittenda, nec facilè multis, sed paucis. 3. Qui valde ambiunt munia, cautè adhibendi. 4. Ex eadem potente familiararè *plures simul* ad majora ministeria promovendi: sed alii ad minora tantùm. 5. Nobilibus in aliqua ditionis parte multum potentiæ habentibus non credenda eorum locorum præfectura, sed aliorum. 6. Attendendi Ministrorum amici, scederati, præsertim exteri. 7. Videndum num suismet rebus gerendis rectè præsent. 8. Denique non facilè dimittendi, aut mutandi.

§. III.

De Legatis.

Q. I. Quot sunt Legatorum genera?

R. 1. *Primi Ordinis* (vom ersten Rang) Legati sunt, qui habent *Caractere* *representativum* sui Domini Principalis, ac præ ceteris exquisito honore maclantur. Vocantur vulgò *Ambassadeurs*.

2. *Secundi Ordinis* Legati caractere illo destituuntur. Passim *Envoyè* audiunt. Adhibentur in negociis, in quibus plus laboris quàm ostentationis est.

3. *Residentes* vocantur secundi ordinis legati perpetuò in aliquo loco vel aula externa morantes.

4. *Plenipotentarii* adnumerantur secundo Ordini, nisi addatur *Caracter*.

5. *Agentes*, qui negocia Principis privatim agunt, nec publicò ministeriò gaudent.

Q. II. Quibus rebus opus est Legato ?

R. 1. *Literis Credentialibus*, quibus Principi, ad quem mittitur, commendatur. 2. *Salvus conductus* seu liber commeatus ab altero Principe, ad quem mittitur, dandus. 3. *Necessaria admissio* ab illo Principe: Non enim admissus non gaudet immunitate. Debet tamen admitti, nisi gravis causa vetet.

Q. III. Qua immunitate gaudet Legatus ?

R. 1. Ut in loco, ad quem missus est, nec in jus vocari, nec malo quopiam aut dedecore affici possit. 2. Id juris etiam in famulos eorum extenditur. 3. Si quid tamen in salutem Principis aut reipublicæ machinarentur, possunt aut observari, aut etiam custodiri, ut non paucis exemplis probatum est.

§. IV. *De Aulicis.*

Q. Quid observandum Aulico ?

R. Superfedeo his, quæ ad Religionis & conscientiae cultum spectant, sola nunc externa memoraturus. Itaque 1. Principis præsertim sui mores & affectus noscat. 2. Plurima dissimulat, nil tamen cum fraude simulat. 3. Non facile credit, aut fidit, præsertim laudatoribus, vituperatoribus aut queracibus. 4. Sua arcana, consilia &c. studiosè celat. 5. Cavet, ne alios contemni habeat, sed singulis etiam inferioris notæ hominibus honorem habeat. 6. Nihil singulare ultra sortem aut morem cæterorum affectet. 7. Loquatur rarò de rebus Principis, de aliis rariùs, de suis vix unquam. 8. A feminis sibi caveat, præsertim juvenis. 9. Si Principis favore polleat,

non sit cum ipso nimium frequens: familiaritas parit contemptum. 10. Ad extremum spem supremam non in Principis, sed in Numinis gratia ponat. *Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in Principibus.* Psalm. 117.

§. V.

De Subditis.

Q. I. *Suntne etiam subditi aliquo in numero habendi?*

R. 1. Vel maximè: nam *salus populi suprema lex esto.* Non populus regis causâ constitutus est, sed rex propter populum: ut adeò princeps se populo debeat.

2. Attamen ab hoc ordine quàm facillimè deflectitur à potentibus. *Semper enim, qui imbecilliores sunt, æquum & iustum querunt; sed qui plus possunt, ista non curant.* Aristot. Lib. 6. Polit. c. 3.

Q. II. *Quæ sunt Plebis vitia?*

R. De vili plebecula si sermo est, hæc ferè refert Lipsius. 1. Instabile est vulgus in quovis suo consilio. 2. Affectus & sumit & ponit facile. 3. Judicii expers est. 4. Ad plures semper inclinat. 5. Naturâ invidum est; suspicax; credulum; res auget famâ & opinione; nimium sperat, nimium metuit; in omnibus ferè modum nescit. 6. Nititur in vetitum. 7. Verborum jactantiam habet, non item rerum, nisi subito & in impetu. 8. Turbas amat præsertim si Dux sit. 9. Favet hominibus fervidis. 10. Negligit salutem communem, proprii commodi tantum studiosa.

§. VI.

De Vicinis.

1. In Vicino attendendum primò, ut ne noceat, dein ut etiam profit.

2. Nôsse oportet vicini populi Indolem, mœursque consuetos. Regiminis formam. Vires pecuniarias, militares, aut etiam defectus. Religionem &c.

3. Cavendum, ne vicini potentia nimium augeatur modis illegitimis.

4. Vicinium bellum omne suspectum sit. Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet.

5. Auxilia aliena advocare cum eorum dubiis non est consultum. Miles tamen solus utiliter admittitur, ut propriæ genti parcatur.

CAPUT IV.

De rebus & Negociis Politicis.

§. I.

De Justitia & Legibus.

1. Justitia Virtus est suum cuique tribuens. Multi, qui sibi maximè justî videntur, si gravibus pœnis in reos animadvertant, graviter interim in justitiam peccant; quia Bonis ac bene meritis nulla præmia constituunt. Utrumque Justitiæ est, Pœna, ac Præmium.

2. Leges novæ parcè ferantur. *In corruptissimâ republica plurimæ leges.* Cornel. Tacitus.

3. Veteres non facîle mutandæ: & si opus, fiat sensim.

4. E factis aut casibus particularibus raro cudendæ leges universales.

5. Leges aliquoties promulgandæ populo, ne excidant è memoria.

§. II.

§. II.

De Commerciis.

1. Nullum est potens regnum sine Commerciis.

2. Nihil regionis à cultu vacare debet. Agri, pascua, silvæ, horti, piscinæ, Metallî fodinæ, variarum rerum officinæ si non adsint, de novo sunt constituendæ.

3. Boum præcipuè, Ovium, Equorum & Mellificii cura habenda.

4. Duo cardines sunt: ut multas res ad usum humanum spectantes è solo nostro exportemus ad externos; dein ut paucis opus habeamus, quæ ab exteris petamus.

5. Juventuti civium imperentur variæ artes, illæ præsertim, quibus elaborantur materiæ crudæ in ipsa patria inventæ: Sic enim duplex in reipublicam fructus redundat, Materiæ & artis pretium. Nemini liceat esse otioso.

6. Merces ad voluptatem potiùs, aut ostentationem quàm usum factæ non admittantur, aut raræ. Earum usu interdicatur civibus, nobilibusque ipsis modus ponatur. v. g. aureæ, Bombycinæ telæ, vina &c.

7. Itinera tuta & integra ferventur.

8. Si ulla est occasio, studeatur rei nauticæ & commerciis maritimis. Cosmus I. Hetruriæ Dux effatus est, nulli reipublicæ conciliatum iri auctoritatem, quæ non mari æquè ac terrâ polleat.

Batavi sine navi vilis populus essent. Nemo Angliam reputaret, nisi navigaret.

§. III.

De Bello.

Q. I. *Quid ante Bellum facto opus est?*

1. Belli causa debet esse justa.
2. Debet indici vel literis vel præcone mis-
so
3. Solent edi literæ *Avocatoria*, quibus Prin-
ceps subditos aut vassallos suos advocat è servitiis
aut protectione inimici. Hic, qui morem non
gesserit, privatur feudis. &c.
4. Munimenta, arma, annonæ, Architecti,
& Belli nervus Pecunia in promptu sint.
5. In militum delectu attenditur *Patria*, *Sta-*
tus, an rusticus, studiosus, uxoratus &c.? *ætas*,
& Corporis habitus. *Priora stipendia*.
6. In Belliduce spectantur Fortitudo, Pruden-
tia, Autoritas, & maximè Fortuna.

Q. II. *Quid in ipso Bello administrando caven-
dum?*

- R. 1. Antequam bellum cum extero suscipia-
tur, domi & ex latere omnia tuta sint.
2. Exercitus non sit nimis magnus, quia dif-
ficilè alitur, difficilè regitur, & nimium sibi fidit.
3. Alacritas & amor militis conservandi sunt.
Hinc ab eo arceatur hostium pavor, sollicitudo an-
nonæ, inimici verò aliquod odium implantetur.
4. Consilia occultanda etiam proprio militi.
5. Speculatores cautè alendi; rumoribus non
temerè credendum; nec ii tamen negligendi.
6. Hostis à finibus arceatur, aliàs provinciæ
duo exercitus alendi erunt, proprius, & hostilis.
Contrà bellum in ditiones inimicas transferatur.
7. Hostis præpotens distrahendus. Pro-
prius exercitus non facilè dividendus: & ita ut fa-
cilè denuò jungi possit.

8. A tergo nihil inexpugnatum relinquendum.

9. In pugna studendum, ut locum superiorem vel clausum occupemus: ne sol, ventus, pulvis, aut fumus adversus sit. A tergo præsidium unum vel plura habenda, ut sit receptui locus.

10. Victoriâ partâ mox utendum, declinatis tamen insidiis.

11. In victos sit clementia non fastus & tyrannis; ut discant amare recens imperium, non priorem Dominum suspirare.

§. IV.

De Seditioe.

Q. I. Unde nascuntur Seditioes?

R. 1. Ex difficultate annonæ. 2. Ex novis legibus, privilegiorum violatione. 3. Ex mutatione Religionis. 4. Ex luxu Principis & nobilium. Vel si Princeps sit inaccessibleis & inexorabilis, & fastuosa nobilitas. 5. Ex nimia indulgentia & scelerum impunitate. 6. Si indigenis spretis exteri ad munia admoveantur. 7. Si luxu vestium & conviviorum ad incitas redigatur civis aut nobilis. 8. Ex sollicitatione externorum.

Q. II. Quâ avertendæ Seditioes?

R. Facile vides, quid fontes illos seditio-num, quos diximus, obstruere possit. Nempe cavendum, ne causa detur, è qua nasci seditio possit.

Q. III. Sed quâ cum populo in turbas jam commoto agendum est?

R. 1. Primò furori non nihil cedendum. 2. Auctores & incentores seditiois à multitudine abstrahendi, promissis, minis &c. 3. Inter ipsos

procuranda aliqua dissensio. 4. Multitudo rarò plectenda, sed soli Duces turbarum. 5. Sæpè Principis ipsius præsentia & clemens alloquium sopivit civile incendium.

§. V. De Pace.

Q. I. Quotuplex est Pax?

R. 1. Perpetua. 2. Ad tempus firmata pax dicitur *Armistitium*, vel *Induciæ*. 3. Aliàs *Genera. lis* pax est, cùm omnes fœderati illam pangunt: *Particularis*, cùm unus alterve reliquis neglectis eam sancit.

Q. III. Quomodo componi solet pax?

R. 1. Plerumque adhibetur alius Princeps inter utrumque Bellantem medius, seu *Mediator*. Hic 1. debet esse utrique amicus. 2. Debet utrumq; de servando fœdere securum præstare, seu ita dictam *Garantiam* in se suscipere. Ita nempe, ut si fortè alter illorum in fœderis leges peccare vellet, Mediator illum seu hortatu, seu etiam armis compescere debeat.

2. Solet tamen aliquando hæc mediatio omit-
ti, vitandarum ambagium ergo.

§. VI. De Neutralitate.

1. Neutralitas vocatur, cùm princeps aut Res- publica vicina è duobus belligerantibus neutri ad- hæret.

2. Non cuivis datur aut conceditur esse neu- trali. Sed sæpe ad alterutram partem eligendam vicinas adigitur.

3. Rarò multum utilitatis affert neutralitas. Nam utrumque offendit, qui neutri accedit. Dein transitum per suas ditiones admittere debet vel utrique vel neutri. Denique suæ securitatis causâ proprium exercitum (*Neutralitatis-Armee*) alere nihilominus cogitur, ne inter duos litigantes ipse tertius luat.

Liber secundus.

Notitia Furis Publici Germanorum in Compendium missa.

CAPUT I.

De Personis in Imperio conside- randis.

§. I.

De Imperatore.

Q. I. *Quis potest eligi Imperator ?*

℞. 1. Germanus. 2. Catholicus, et si Aca-
tholici maximè ad id adspirent. 3. Talis qui pro-
priis ditionibus potens sit, ut par sit sustentandæ
Majestati.

Q. II. *Quomodo eligitur ?*

℞. 1. Moguntinus Archiepiscopus Elector reli-
quos Electores Francofurtum convocat.

2. Die electionis nemini extraneorum lega-
torum, agentium, ministrorum &c. licet in civi-
tate morari, portæ etiam occluduntur.

3. Peractare divina Electores sacramentum
dicunt, dignissimum omnium se creaturos Impe-
ratorem.

4. Is denique Imperator est, in quem plures Electores conspirarint.

Q. III. Quid de Coronatione ais?

R. 1. Olim Romæ à Pontifice coronabantur Imperatores. Carolus V. verò ultimus fuit, qui diadema à Pontifice suscepit. Nunc Moguntinus Elector id facit. Romana tamen Ecclesia hanc coronationem non aliter admittit nisi pro *Regia*; non verò pro *Imperatoria*. Unde Imperator à Pontifice non coronatus non absolute Imperator dicitur, sed *Imperator Electus*.

2. Insignia Norimbergâ afferuntur, Caroli M. Corona, Ensis, sceptrum cum Pomo. Reliquus amictus ferè sacerdotalis, nempe Alba, Stola, Dalmatica, Pluviale.

3. Inter alia quæ jurejurando promittere debet coronandus hæc sunt: *Vis sanctam Fidem Catholicam & Apostolicam tenere, & operibus justis servare?* Deinde: *Vis sanctissimo in Christo Patri & Domino Romano Pontifici & S. Rom. Ecclesie subjectionem debitam & Fidem reverenter exhibere?*

4. Ungitur in vertice capitis; in superiori pectore; intra scapulas; in brachio dextro.

5. Denique Canonici Ecclesie collegiatae Aquisgranensis Imperatorem coronatum in suum collegium tanquam Canonicum adoptant. Imperator eidem Ecclesie juramentum præstat.

Q. IV. Quæ sunt Imperatoris insignia?

R. 1. Coronam supernè clausam solus antè Imperator gestabat. Sed Franciscus I. Gall. R. æmulatione in Carolum V. Imp. ductus, talem & ipse sibi imposuit.

2. In Imperio solius Cæsaris effigies laureata imprimitur monetis &c.

3. Aquila tamen biceps non tam solius Imperatoris, quàm totius Imperii hodie signum est.

Q. V. Quid potest Imperator?

R. A nullo, quod ad supremam potestatem

in Imperio spectet, excluditur Cæsar. Quædam tamen potest solus, quædam nonnisi suffragantibus proceribus. Solius Cæsaris hæc sunt.

1. *Primæ preces.* Potest enim Cæsar, indulgente summo Sacerdote, in quavis Ecclesia semel aliquam personam idoneam ad Beneficium, id est, Canonicatum præsentare &c.

2. Privilegia, immunitates &c. per *totum* Imperium valituras solus Imperator concedit, aut tollit.

3. Solus Imperator legibus solutus est, Superiorem non agnoscit, & pænæ nulli obnoxius est.

4. Magistratus, qui Universo Imperio jus dicere possint, solus Imp. constituit, nempe Præsides Judicii Aulici &c.

5. Honores & dignitates per totum Imperium observandas confert solus Imp. Reges, Duces, Principes, Comites, creat. Jus tamen suffragii, & Sessionis in Comitibus, non potest concedere inconsultis Statibus. Ita quidem volunt status: Sed hætenus tamen Cæsares non nimium tribuere statibus in hoc puncto. Ceterum cum prima vice quispiam ad Sessionem admittitur, *Introductio* vocatur.

6. Academias, in quibus Gradus Doctores &c. conferantur, solus aut erigit aut confirmat.

7. Civitatis jura loco alicui concedere solus Imp. potest.

8. Jus Postarum seu Veredariorum publicorum per totum Imperium.

9. Jus legitimandi spurios per totum Imperium.

10. Veniam ætatis dare, seu Minorennitati indulgere.

11. Literas moratorias, seu Quinquennales, *Eiserne Briefe* / quibus subacto ære alieno pressio indulgetur, ne ante certum tempus de solutione conveniri possit; has literas per totum Imperium solus Imperator concedit.

12. Asyla universalia per Imperium totum.

13. Feudis Imperialibus Electores, Duces, Principes &c. solus Imperator investit.

14. Pœnis animadvertit in Cives Imperii immediatos; in Principes appanagiatos, ut vocant &c.

15. Banno Imperii multat; quamvis hodie per Capitulationes cautum sit, ne id fiat inconsultis statibus. Ceterum Personæ Ecclesiasticæ non feriuntur Banno, sed *Privatione* Bonorum & feudorum suorum, idque non publicè sub dio, sed in Consistorio. Ob sexûs verecundiam etiam feminis Bannum non infligitur.

16. Extrema provocatio ab omnibus in Imperio iudiciis fit ad Imperatorem. Ab Imperatore verò nec ad tribunal aliquod, nec ad Comitia provocare licet.

Q. VI. *Quid non possit Imperator?*

R. 1. *Legem* universo Imperio citra Ordinum consensum imponere non potest. *Rescripta* tamen solus edit, implorantibus eum subditis Statibus.

2. *Jus Stapulæ*, das *Strappet-Recht* / de novo concedere non potest, nisi adstipulentur omnes Electores. Est autem Jus illud, quod exigit certas merces prætervehendas in civitate aliqua deponi, ac tempore nonnullo venales exponi.

3. Nova vectigalia imponere, aut imponendi copiam alteri facere nequit, quin omnes Electores congregati ratum habeant.

4. In re Monetaria Generalem quendam modum imperare non potest, nisi plures Electorum consensuant:

5. Pari modo potior Electorum pars subscribere debet, cum *status* aliquis Imperii est proscribendus, seu *Banno*, ut vocant, affligendus.

6. Si Bona Imperii vendere, permutare, oppignorare vult.

7. Cum Generalia Comititia cogere vult.

8. Sequentia verò nequit, nisi Comitibus Generalibus in consilium vocatis, nempe Bellum nomine Imperii indicere, aut Pacem jungere, aut *foedera*.

9. Per Statuum Territoria nova munimenta condere.

10. Suprema Imperii tribunalia antiquare, mutare &c.

§. II.

De Rege Romanorum.

Q. I. *Quis est Rex Romanorum?*

R. Is, quem Electores elegere vel vivo Imperatore, ut eidem auxilio sit, ac deinde succedat defuncto: vel elegere Imperatore jam defuncto, ut mox Imperator coronetur.

Q. II. *Quæ ejus potestas?*

R. 1. Vivo Imperatore nihil agit, nisi vel per absentiam illius, vel ejus nutu. 2. Fatis concedente Imperatore mox omnis ad illum potestas devolvitur, nec electione nova est opus.

Q. III. *Quæ ejus Præeminentia?*

R. 1. Titulo *sacrae regiae Majestatis* & *semper Augusti* gaudet: quamvis eum ab Imperatore ipso non obtineat. 2. Insignium locò unicipitem tantum aquilam, vivo saltem Imperatore, gestat. 3. In Imperio præcedit omnes exteros reges: ut ut Galli in Comitibus an. 1533. litem moverint, sed incassum.

§. III.

§. III.

De Ordinibus, Membris, Civibus, Statibus Imperii, eorumque Collegiis,

Q. I. Quid intelligitur per Ordines ?

R. Omnes qui Romano - Germano Imperio continentur. Idem indicat *Membrum*. Germanicè: *Ständer* / vel *getreue des H. R. Reichs*.

Q. II. Quid est Civis Imperii ?

R. Omnes possunt *Cives* vocari, qui Ordinum nomine veniunt. Sed præcipuè hi, qui, cum *Status* non sint, solius Cæsaris auctoritati parent, ut *Libera Nobilitas etc.*

Q. III. Quid demum est Status ?

R. *Status* Imperii is est, qui jure Sessionis, ac Suffragii in Comitibus Generalibus gaudet.

Q. IV. Quæ sunt Statuum Jura ?

R. 1. Jus Sessionis & Suffragii. 2. Pangendi fœdera inter se & cum exteris, modò non contra Imperatorem & Imperium. 3. Jus Armandi seu Belli gerendi: non tamen in Cæsarem & Imperium. 4. Jus militem suum exteris collocandi: Sed non adversus Imperat. Et Imperium. 5. Possunt alterius, etiam exteri, tutelæ se committere: sed absque Imperii noxa. 6. Extra Germaniam in Jus vocari nequeunt. 7. In suis territoriis habent Jus Superioritatis, *Landes-Herrliche Obrigkeit*. Jus regaliū, nempe legum ferendarum; poenarum remittendarum; restituendi famæ; Nundinarum &c. &c.

Q. V. Quid sibi vult Immediatus aut Mediatatus status cum dicitur ?

R. 1. *Immediatus* status est, qui Superiorem nullum agnoscit nisi Cæsarem & Imperium. 2. *Mediatatus*, qui alterius immediati status juri obnoxius est, quemadmodum multi status exempti.

Q. VI.

Q. VI. *Quid est Exemptio & Status Exemptus?*

R. 1. Primum exemptionis genus est, cum aliquis status ab obsequio & fide Imperii sese avellit ac planè subducit, aut ab alio avellitur; uti Helveti, Belgæ, Burgundi, Itali nonnulli &c.

2. Alterum, cum status immediatus indulgente Cæsare à Circulorum & Directorum, & tribunalium Imperialium judicio ita eximitur, ut exactiones ad Cameram & Circulos non deponat, sed eas immediatè soli Imperatori præstet. Uti e. g. Monasterium Imp. *Ottoburanum*.

3. Frequentissima est Exemptio, qua potentior aliquis Status alium Statum immediatum sed inferiorem intra suum territorium situm ita eximit, ut eidem Jura Statûs detrahat, eaque sibi vindicet; nempe Sessionem, votum, collectandi & vectigalium jus &c. Ita Bavaria eximit *Waldsassen*. sem Abbatiâ. Episcopus *Constantiensis* *Reichenaviensem* &c.

Q. VII. *Quot sunt Collegia Statuum?*

R. Tria: *Electorum: Principum, & Civitatum*. Electores reliquis omnibus eminent. Hos sequuntur in Collegio Principum Ecclesiastici Princeps tam Episcopi, quàm Abbates: deinde Principes, Ducésve laici: post in eodem collegio Principum sequuntur Abbates & Abbatissæ Imperiales, non Principes: denique Comites. Collegium Civitatum solas complectitur Civitates Imperiales.

§. IV.

De Electoribus.

Q. I. *Undenam originem traxit Electoratus?*

R. Id paulò antè prosecuti sumus in historia profanæ Lib. 2. cap. 4. §. 3. fol. 367.

Q. II.

Q. II. Quot sunt Electores?

R. Olim Septem erant, unde & *Septemviri* dicebantur. Deinde Friderico Palatino exautorato substitutus cum fuisset Maximilianus Bavarus a. 1623. nihilominus pace Westphalica Friderici nepotibus locus iterum inter Electores datus est, manente in sua statione Bavaro. Ita octo numerati sunt. His nonus accessit Ernestus Augustus Dux Brunsvico-Hannoveranus à Leopoldo nominatus Elector an. 1692. & à Josepho in Collegium introductus an. 1708.

Q. III. Quæ est Electorum potestas?

R. 1. Ipsi soli Cæsarem vel Romanorum regem eligunt. 2. Ipsi soli Capitulationem concipiunt: quamvis & reliqui status manum admove- vere hæcenus quæsierint. 3. Integrum iis est, quoties volunt coire. 4. Cæsari Comitia suadent. 5. In Curia Imperatoris utuntur Baldachinis, prandent cum ipso singuli in separatis tabulis. 6. In Imperio certant de priore loco cum regibus, nec Cardinalibus cedunt. 7. Eorum etiam legati regiis præferuntur, & in aula Cæsarea solis his regiæ ceremoniæ exhibentur. 8. Serenissimos *Durchleuchtigste* eos vocat etiam ipse Imperator, juxta Capitulationem Caroli VI. Aliàs Imperator Ecclesiasticos Electores suos *Nepotes* vocat, *Reven*: Seculares verò *Cognatos*, *Oheim*. 9. Ab eorum sententiis appellari non potest, nisi in causa denegatæ justitiæ. 10. Pro Investituris nihil expendunt in aula Cæsarea: Juxta Auream Bul. 11. Si Elector Ecclesiasticus nondum ipse est confirmatus à Pontifice, & consecratus Episcopus, tamen Electioni Imperatoris adest. At si sedes Electoralis vacet, Capitulum non vocatur ad Electionem. 12. Eodem modo Electioni Imp. interest Elector secularis nondum investitus.

Si

Si verò minorennis esset, ejus Tutor vocaretur ad Electionem.

§. V.

De Collegio Principum.

1. *Primas* est ille Archiepiscopus, qui inter reliquos præcipuus & quasi Patriarcha est. Is olim in Germania fuit Archiepiscopus Magdeburgicus.

2. *Archiepiscopus*, qui plures sub se Episcopos numerat, qui dicuntur *suffraganei*.

3. *Episcopus*, qui jure sacrorum præest toti Diæcesi, quales in Germania sunt valde potentes, vixite amplissima ditione ac potestate etiam Politica præditi.

4. *Abbates* Principes hos sequuntur.

5. *Archidux*, omnium Ducum præcipuus tantum unus est Austriacus.

6. *Dux*, *Herzog*. Titulus est & Dignitas Principali major vulgò habita.

7. Principes Imperii succedunt Ducibus. Attamen vulgò etiam Principes, *Prinzen* vocantur, qui appanagiati sunt, nec ditionum sunt Domini.

8. *Marchiones*, *Marggraffen* vocabulo quidam principibus inferiores sunt. Sed reapse aliqui eorum etiam Ducibus superiores, ut Brandenburgensis &c.

9. Landgravii alii Principes sunt ut Thuringus, alii tantum Comites, ut Alsatus, Leuchtenbergicus olim: Sed & isti hodie Principes audiunt. Papenheimii, Sulzenses, hodièque se Landgravios dicunt, cum eorum ditiones non sint nisi Comitatus.

10. *Comites* alii sunt Principales *Gefürstete* *Graven* qui Dignitate Principum hoc modo conspicui sunt, ut tamen iis loco cedant. e. g. Tirolensis, Henneberg. &c. Alii non Principales. Ceterum

in Comitibus duplex occupant subsellium seu scamnum Comites; altero comprehenduntur *Wet-teravici*, qui per Franconiam, & Rhenum ditio-nes habent: Altero *Suevici*.

II. *Barones* Comitibus proximi eodem scamno, eodemque jure gaudent.

§. VI.

De Nobilibus Imperii.

1. *Nobiles Imperii*, die Freye Reichs, Ritterschafft / Immediati sunt cives: nec tamen status Imperii sunt, nec sessione & suffragio in Comitibus fruuntur. Inter eos sunt Equites & nobiles nudè dicti.

2. Sunt S. R. Imp. Equites, qui honoris, meritorum, scientiæ aut virtutis causâ creantur ab Imperatore. Illi tamen nec Status Imperii sunt, sæpè etiam ne quidem Immediati.

§. VII.

De Civitatibus Imperii.

1. Civitates liberæ seu *Imperiales* sunt, quæ soli Imperatori & Imperio subjiciuntur. Reliquæ dicuntur *Municipales*.

2. Earum libertas originem præcipuè habet ex Interregno magno, & Caroli IV. tempore, ut in Historia profana suis locis meminimus.

3. Sunt Status Immediati, gaudent Sessione, voto, ac regalibus.

4. Olim 60. prope Civitates partim Imperiales, partim Municipales fœdus junxerunt *Hanseaticum* dictum. Harum quatuor erant Ordines *Lutheccensis*, *Coloniensis*, *Brunsvicensis*, & *Danti-scanus*. Quatuor item præcipua emporia, *Londinen-*

dinense in Anglia ; Bergense in Norvagia ; Brungenſe in Belgio ; Novogardenſe in Moſcovia. Omnium ſupremum arbitrium adepta eſt Lubeca. Tan-
tæque huic fœderi vires acceſſere , ut Regnis ad
Boream ſitis, ſed & ipſi denique Imperio videretur
formidandum. Sed Carolus V. Imp. & Naviga-
tiones Hiſpanicæ nervum illi inciderunt. Hodie
ſolum nomen Hanſeaticarum civitatum hæret
Lubeccæ, Bremæ, & Hamburgo.

§. VIII.

De Officialibus Imperii.

1. Prima Officia Die Erb-Membter/ ipſorum-
met Electorum ſunt. Moguntinus eſt *Archicancel-*
larius per Germaniam ; Trevirenſis per Galliam ;
Coloniensis per Italiam : Boëmus eſt *Archipincerna* :
Bavarus *Archidapifer* : Saxo *Archimareſchallus* :
Brandenburgensis *Archicamerarius* : Palatinus
Archithesaurarius. * Nuper cùm Bavarus Ex-
autoratus fuiſſet à Cæſare Joſepho, *Archidapiferat-*
us Palatino redditus fuit, qui ad eum ſpectaverat.
antè quàm ad Maximilianum I. Bojurn fuiſſet à Fer-
dinando II. Imp. translatus : eodẽmque tempore Jo-
ſephus Imp. Hannoverano indulſit *Archithesaurarii*
munus. Cùm verò Baſensi fœdere Bavarus ſuis di-
ſionibus Officiis que redditus fuit an. 1715. etiam
Archidapiferatum ſibi denuo vindicavit : Palatinus
verò repetit ab Hannoverano officium *Archithesau-*
rarii : Id ille recuſat : Inventum eſt quidem munus
VEXILLIFERI pro Hannoverano ; ſed hoc ſuum jam
inde ab antiquo vult Dux Wirtenbergicus. Itaque
nunc in excogitando novo *Archi-Officio* laboratur.

2. Singuli Electores habent ſuos *ſubofficiarios*
hereditarios, Erb-Membter : Boëmi *ſubofficiarius*
eſt olim quidem Liber de Limpurg, hodie verò,
gente illa extincta, Comes de Althan. Bavari Co-
mes de Waldpurg. Saxonis Comes de Pappen-

heim. Brandenburgici Princeps Hohenzollernus. Palatini Comes de Simzendorff. Electores Ecclesiastici tanquam Archicancellarii nullos habent subofficiarios *hereditarios* ; quia munus Vice-Cancellarii scientiam exigit, neque adeò facile ad heredes transmitti potest. Trevirensis & Coloniensis, cum nullas habeant expeditiones, nullos etiam habent omnino Subofficiales. Moguntinus autem subofficialem Vice-Cancellarium Judicii Aulici, den Reichs Vice Cansler / aliosque constituit.

3. *Vicarii Imperii* sunt Saxo & Comes Palatinus Rheni. Hi interregni tempore rebus prospiciunt. * *Interim de hoc jure contendunt Bavarus & Palatinus* : Ille asserit, cum Electoratu etiam Vicariatum translatum esse in Maximilianum I. & Dominum Boicam. Alter verò contendit, Vicariatum Palatinis non deberi tanquam Electoribus, sed tanquam Comitibus Palatinis ; idque eo amplius, quòd iidem Comites Palatini nunc iterum sint Electores per pacem Westphalicam.

4. *Comites Palatini* seu sacri Palatii olim ferè idem erant, quod nunc supremi Aulæ Præfecti. Post id officii perpetuò hæsit in duabus nobilissimis familiis Principum Rhenanorum seu Palatinorum, & Saxonum. Denique Cæsares alios constituere homines doctos ac nobiles, quibus certa negocia temperandi copiam fecerunt, eosque dixere Comites Palatinos. Hi alia interposunt 1. Creare Notarios. 2. Legitimare spurios. 3. Famæ restituere notatos. 4. Doctores, nobiles creare, Poëtas laurò ornare. 5. Insignia solemnia concedere.

5. *Notarii Publici*, aliàs etiam Tabelliones, & Judices Chartularii. Hi examinati debent sacramentum dicere Imperatori & Imperio. Signum accipiunt ex autoritate constituentis, id est, iconem seu symbolum instrumentis à se confectis postea apprimendum. Ex officio tenentur obsequium

sequium suum præstare petentibus; nisi sint Doctores, Consiliarii Clerici, vel Monachi: secus poenæ arbitrariæ rei evaderent.

CAPUT II.

De Comitibus, & Conventibus in Imperio.

§. I.

De Circulis, & Matricula.

Q. I. *Quid est Circulus?*

R. Carolus V. Imperium Germanicum in decem distribuit Provincias, quas *Circulos Reichs-Kreise* dici voluit.

Q. II. *Quid est Matricula?*

R. Est album seu liber continens nomina Statuum, qui in quovis Circulo siti sunt: unà cum taxa pecuniaria, quam pendunt Imperio. Talem matriculam nullam invenire est editam ante annū 1431. Illa tamen, quæ in Comitibus *Wormatiensibus* descripta est jussu Caroli V. an. 1521. præcipuæ est autoritatis.

Q. III. *Quæ est methodus regiminis in his Circulis?*

R. 1. Quivis circulus duos habet *Directores*, qui vocantur *Außschreibende Fürsten* / eò quòd reliquos status ad conventum fortè cogendum vocent.

2. Unum *Ducem* den *Kreiß-Obristen* / quī militiæ illius Circuli Præfectum agit.

3. Unum alterumve *Adjunctum* & *subjunctum*, qui ope sua adsunt tam Directoribus quàm Duci.

4. *Quæstorem Kreyß- Einnehmer*/qui ærarii curam habet.

5. *Curatorem rei monetariæ*, quem vulgò *General- Waraden* dicunt.

§. II.

De Conventibus Circularibus.

1. Cujusvis Circuli status semel quotannis aut sæpiùs congregari possunt.

2. Si ex omnibus Circulis conveniant certi Deputati, dicitur *General- Kreyß- Tag*.

3. Si ex uno Circulo non omnes status conveniant, sed ex singulis scammis v. g. Principum, Comitum, Civitatum &c. tantùm aliqui, dicitur *der engere Kreyß- Convent*.

4. Plerumque Cæsar ad hos conventus suos mittit Commissarios, qui tamen non interfunt ipsis deliberationibus.

§. III.

De Conventibus Electoralibus.

1. Dicuntur *Churfürstliche Collegial- Tag* / aut *Churfürsten- Tag*.

2. Possunt cogi pro lubitu ipsorum Electorum.

3. Negotiis publicis nullus modus poni potest in his Conventibus, nisi sub spe rati habitionis reliquorum statuum, & autoritatis Cæsareæ apponendæ.

§. IV.

De Conventibus Deputatorum.

1. Dicuntur *Deputations- Tag* / aut *Reichs- Deputation*.

2. Ad hos conveniunt Commissarii Cæsaris.
Ele-

Electores omnes. E Principibus Catholicis Austria, Burgundia, Herbipolis, Constantia, Monasterium, Bavaria : Ex Acatholicis Altenburgum, Culembacum, Brunsvicum, Pommerania, Hassia, Megalopolis, Wirtenberga. Abbates Weingartensis & Ochsenhusanus. Comites Catholici Fürstenbergici : Acatholici Weteravienses. Civitates Catholicæ Colonia, Aquisgranum, Uberlinga : Acatholicæ Norimberga, Argentoratum, Ratispona. Sic cautum an. 1559.

3. Aliquando pro renata extraordinariæ ejusmodi Deputationes adornantur, sed minore numero atque apparatu.

4. Modus deliberandi &c. penè idem est, qui in Comitibus generalibus.

§. V.

De Comitibus Generalibus.

Q. I. Quis convocat ?

R. Olim Cæsar suo opte nutu : nunc ad hoc ut consentiant, debet requirere Electores, & quidem per Legatos.

Q. II. Qui vocantur ?

R. Omnes Status. Et quidem etiam nondum confirmati, aut nondum Investiti. Pro minorennibus tamen vocatur eorum tutor. Sede vacante vocatur Capitulum.

Q. III. Qui ergo comparent ?

R. 1. Omnes Status. 2. Non tamen tenentur adesse in persona, sed per legatos, si placet. 3. Imo potest aliquis planè abesse : sed tum nihilominus tenetur stare decretis Comitiorum. 4. Non comparent Exempti primo & tertio exemptionis genere.

Q. IV. Ubi celebranda Comititia ?

R. 1. Aurea Bulla Norimbergam præcipit :

sed ex quo Catholicis sacris renunciavit, nunquam is honor eidem habitus est. 2. Per Capitulationes Cæsari haut licet convocare Comititia extra Imperium nationis Germanicæ.

Q. V. Quibus de rebus Consilia miscentur?

R. Non possunt hic tractari jura Majestatica aut Reservata Cæsaris: Nec causæ privatæ Statuum: Sed tantum publicæ, nempe Bella, Fœdera, Res monetaria, Expeditiones in Turcam. &c.

Q. VI. Quo ordine ineuntur Consilia?

R. 1. Legatus Cæsaris (*Principalis Commissarius* dicitur, vel *Plenipotentarius*) proponit.

2. Rebus deliberatis singula Collegia suffragium suum privatim ferunt. 1. Electores viritim. 2. In Collegio Principum *Principes* Ecclesiastici & Seculares viritim quoque sententiam dicunt. Sed *Abbates* non-Principes pro se quidem viritim votum edunt, ita tamen ut omnium Abbatum (in duo scamna divisi sunt, Suevicum & Rhenanum) curiatim collecta suffragia tantum *duo absoluta Vota* valeant. *Comites*, qui in quatuor tribus seu scamna discernuntur, nempe Suevicum, Weteravicum, Franconicum & Westphalicum, hi quatuor vota absoluta constituunt. 3. In Collegio Civitatum, quæ in duo itidem scamna Suevicum & Rhenanum divisæ sunt, idem obtinet sententiam curiatim dicendi modus, habentque duo vota absoluta.

3. Rebus ita comparatis coeunt in unum omnia tria Collegia, votaque sua, quæ antè seorsim conceperant, in commune conferunt. In quam verò sententiam plures iverint, ea dein Cæsari probanda offertur. Plures, inquam, non personæ, aut Status, sed Classes Statuum.

4. Attamen utut omnia Collegia conspirassent, nihil tamen concludere aut decernere ipsis fas est, nisi annuente etiam Cæsare: ut aded soli
Impe-

Imperatori plus potestatis adsit in Comitibus, quàm simul omnibus Ordinibus.

§. Si demum inter utrosque convenerit, tabulæ solennes conscribuntur, quibus postquam Cæsar atque Ordines subscripserint, vocantur *Recessus Imperii Reichs=Abschide*.

Q. VII. *Quanto tempore celebrantur Comititia?*

R. Equidem Germanica vox diem tantum unum sonat, *Reichs=Tag*. Sed proxima Comititia coacta anno 1662. in hunc usque diem annis sexaginta quinque trahuntur. Nec facile aut sine periculo solventur.

CAPUT III.

De Tribunalibus Imperii, &c.

§ 1.

De Consilio Imperiali Aulico.

Q. I. *Quid est Consilium Imp. Aulicum?*

R. 1. Consilium *Intimum* geheime Kayserliche Rath decernit de negociis politicis, quæ ad rationem Statûs attinent. 2. *Consilium Imp. Aulicum* Reichs=Hof Rath causis & litigiis Statuum componendis præest. Ac licet consilium Intimum potioris sit dignitatis, attamen Imperatores promittunt, se non admissuros, ut Consilium Aulicum corrigatur per consilium Intimum.

Q. II. *Quis est hujus Consilii Autor?*

R. Est antiquissimum & semper ab Imperatoribus sua in Curia habitum. Attamen ordinem illi modumque certum præfixit Fer-

dinandus I. an. 1549. Inde Maximil. II. an. 1596. Mathias an. 1614. Ferdinandus III. an. 1654.

Q. III. E quibus Personis componitur?

R. 1. *Præses* est aliquis è Principibus, vel Comitibus: hodie Comes de Windischgrätz.

2. Cancellarius quidem est ipse Elector Moguntinus, qui semper hinc suum habet Vice-Cancellarium. *Vice-Cancellarius* autem hodie est Comes de Schönborn.

3. *Vice-Præses* hodie Comes de Wurmbrand.

4. Consiliariorum seu Assessorum duo sunt Ordines. 1. *Die Craffen, oder Herren-Banc* / constat è Comitibus, aut Baronibus. 2. *Die Ritters oder Gelehrten-Banc* / constat Liberis, ut vocant, id est Freyherren aliisque nobilibus & Doctoribus.

Numero sunt 18. quorum sex, per infelicitatem temporum, & Westphalica pacta, debent esse A catholici.

5. Aliæ personæ sunt *Secretarii, Agentes, Registratores &c.*

Q. IV. Quis istos omnes constituit?

R. Præsidem, Vice-Præsidem & omnes Consiliarios constituit solus Imperator, à quo & Salaria accipiunt; eidemque fidem jurant, promissio tamen unà, se Imperii utilitatem & jura attenturos.

2. Vicecancellarius, Secretarii &c. ab Archicancellario Electore Moguntino constituuntur, ad nutum tamen Imperatoris, à quo salaria accipiunt, eique jusjurandum nuncupant.

Q. V. Quæ causæ ad hoc tribunal spectant?

R. 1. Omnes controversiæ inter Status, nisi Cæsari specialiter sint reservatæ ut Investituræ &c.

2. Inter hoc tribunal & Cameram Imperialem viget *Jus preventionis*, ita ut causa ad alterum

rum horum tribunalium semel delata non possit revocari ad alterum.

Q. VI. Quis judicandi modus?

R. 1. Si inter Catholicum & Acatholicum lis trahatur, ad eam decernendam deputatur Consiliarius unus Catholicus, alter Acatholicus.

2. Res sine legum ambagibus quàm fieri potest brevissimè expeditur, &, ut ajunt, *Summarissimè*.

Q. VII. Nullum est hoc superius tribunal?

R. 1. Nullum, nec appellari etiam ad Cæsarem potest; quia res à Consilio Aulico judicata judicata censetur ab ipso Imperatore.

2. Attamen licet adhuc Cæsari supplicare, qui dein gratiâ suâ, potestatéque summa rebus prospicit. Hicque modus appellandi dicitur *Via Supplicationis*.

§. II.

De Judicio Camerae Imperialis.

Q. I. Quid est Camera Imperialis?

R. Est Confessus multorum Nobilium & Doctorum ad lites privatas Statuum componendas.

Q. II. Quis illam instituit?

R. Maximilianus I. anno 1495. in Comitibus Wormatiensibus, postquam sustulisset Diffidationes, ut jam diximus in *Historia profana*. Deinceps quidem sæpissimè per Visitationes remedium ei adhiberi debuit. Anno 1704. ob lites inter ipsos Assessores natas suspensum est hoc tribunal. Sed an. 1711. restitutum per Principem Abbatem Campodunensem Cæsaris Commissarium.

Q. III. Ubi locorum erectum est?

R. Primò Francofurti, dein an. 1500. Norimbergæ, paulò post Wormatiæ. Denique an. 1530.

Spiræ

Spiræ stabilitum. Verum ob Gallorum incurfiones in tutiora & *Wezlariam* translatum est anno 1693.

Q. IV. Quibus Personis constat?

R. 1. *Judex* est semper aliquis à Principibus aut Comitibus Ecclesiasticis vel Secularibus Catholicis : hodie Comes de Hohenlohe.

2. *Præsides* bini, licet in Iustrum. Pacis Westphal. constituantur bini Catholici, binique Acatolici : hodie L. B. de Ingelheimb, & Comes de Wiedt.

3. *Assessores* vi Pacis Westphalicæ deberent esse 50. Sed ut parcatur sumtibus, hodie sunt tantum 20. aliquando fuere longè pauciores. Item debent esse pari numero Catholici & Acatolici.

4. Præterea Procurator Fiscalis, & Advocatus fisci, Notarii & Advocati reliqui.

Q. V. Quis constituit istos?

R. 1. *Judex* & *Præsides* constituuntur à Cæsare.

2. *Assessores* à Statibus præsentantur. Singulisque Electoribus jus est duos nominare, idem licet singulis Circulis.

3. Ministri Cancellariæ constituuntur ab Electore Moguntino Catholici, etsi Acatolici prætenderint etiam hîc paritatem religionis.

Q. VI. Unde Salaria capiunt?

R. Ab universo Imperio. Singuli enim Status inde ab an. 1521. taxam pecuniariam in Matricula Camerali descriptam pendere tenentur, quas taxas vocant die *Cammer-Ziler*.

Q. VII. Quæ causæ hîc agitantur?

R. 1. Eadem quæ in Judicio Aulico.

2. Quin vacante throno hoc judicium non quiescit, quemadmodum Aulicum; quod ipsum solum Cæsarem præsentat. Ac tum temporis *Judex* Camerae utitur Sigillo Vicarii Imperii.

Q. VIII.

Q. VIII. *Quæ methodus decernendi?*

R. Exacta admodum, ac propterea valde lenta.

Q. IX. *Potestne à Camera appellari?*

R. 1. Nec ad Judicium Aulicum, nec ad Imperatorem ipsum provocare fas est.

2. Si tamen quis se læsum putet in causa, quæ saltem 2000. Imperialium æstimaretur, datur *Revisionis* remedium. Revisores autem sunt iidem, qui Visitatores Cameræ, qui demum litigio summam manum imponunt autoritate Cæsaris.

§. III.

De Judicio Comitum Palatini.

1. Longè repetito usu, ac Auræ etiam Bullæ cavetur, ut Imperator conveniri & ipse judicio possit, quemadmodum ab orbe condito quivis Principes, ortâ se inter & subditum controversiâ, passi sunt, rem à suis consiliariis cognosci.

2. A sententia Imperatoris ad Comitem Palatinum appellari non potest.

3. Nec coram Palatino convenitur Imperator de Statu & Administratione Imperii, nec in criminalibus, sed de privatis querelis, pactis. &c.

4. Judicium exercere debet Palatinus in ipsa Curia Imperatoris.

5. Nec potest Imperatorem evocare, seu citare, multò minùs minari, aut terminum præfigere; sed tantum invitare.

§. IV.

De Regimento Imperii.

1. Maximilianus I. Camerâ jam institutâ etiam *Regimentum* instituit, quod rebus controversis

sis modum poneret, dum ipse alibi terrarum ageret. A. 1500.

2. Hac occasione Imperium in sex Circulos seu Provincias divisit, quorum cuivis integrum erat certos ad hoc consilium ablegare Assessores numero ferè 20.

3. Huic præerat Vicarius Imperatoris, seu Locumtenens.

4. Hic causæ potissimum publicæ discutiebantur, cum in Camera Imperii tantum privatæ agerentur.

5. Sed Ferdinando I. creato Imperatore, Regimentum antiquatum est tanquam non necessarium; cum Ferdinandus coronâ Hispanicâ non impeditus ubique in Imperio potuerit esse præsens.

§. V.

De Judicio Rothvulano.

1. Institutum esse dicitur à Conrado III. Reg. Germ. sub an. 1147.

2. Prætor Judicii est Comes de Sulz: nunc ejus heres Princeps Schwarzenbergicus. Assessores duodecim ex Equestri ordine.

3. Ceterum solus Imperator huic Judicio supremam potestatem adhibet. Nec cuiquam Ordinum fas est sese ingerere.

4. Licet in Congressu Westphalico deliberatum fuerit de eo abolendo; Cæsar tamen in Comitibus an. 1653. illud denuo confirmavit.

5. Potestas ejus est valde exigua.

§. VI.

De Austregis.

1. *Austrega* dictæ sunt à voce Germana *Aus-*
tragen/

tragen / quod idem est ac componere, dirimere, transigere litem.

2. Originem habent à Maximil. I. in Comitibus Wormat. an. 1495.

3. Cum unus Status adversus alium habet, quod litiget, possunt ii alicui, vel aliquibus aliis Statibus tanquam arbitris committere litis directionem.

4. Attamen illi Judices non habent Executionem, sed ea fit vel à Cæsare, aut ejus Commissionem, vel à Camera Imperiali.

5. Jus Austregarum habent omnes Status Imp. Et civitatibus Imp. tantum aliquæ eodem gaudent.

§. VI.

De Cancellaria Imperii.

1. Quidquid Imperii nomine expediendum est seu in Comitibus seu in Camera seu in Judicio Aulico &c. id omne dependet ab Electore Moguntino tanquam Archi-Cancellario.

2. In Consilio tamen Aulico duplex est editio 1. Germanica, quæ fit per Moguntinum. 2. Italica, quæ fit à solo Imperatore idiomate plerumque Latinò.

3. Habet suam Cancellariam etiam Imperatrix, cujus Archi-Cancellarius semper est Princeps Fuldenfis.

§. VII.

De Archivo Imperii.

1. Archivum est locus, ubi conservantur tabulæ & instrumenta seu Diplomata publica &c.

2. Illud sub cura est Moguntini veluti Archi-cancellarii

3. Est tamen aliud archivum etiam penes Consilium Aulicum; Etenim de omnibus semper bina
con-

432 L. II. § Public. Germ. C. IV. De Legib. Imper.
conficiuntur instrumenta, quorum alterum Ar-
chivo Imperii Moguntiae, alterum Archivo Imperii
Viennae imponitur.

CAPUT IV.

De Legibus Imperii.

§. I.

De Aurea Bulla.

1. Princeps Imperii moderni lex est Aurea Bulla condita à Carolo IV. Cæs. in favorem præci-
puè Electorum, Norimbergæ an. 1356.

2. *Aurea Bulla* dicitur, quòd appensam sibi
habeat capsulam seu Bullam auream, quæ Sigil-
lum Imperatorium exhibet. Hodieque asserva-
tur Francofurti in Curia.

3. In ea condenda Carolo præcipuæ curæ
fuerunt Electores, quibus multa concedit de Im-
peratoria etiam potestate, quæ per auream Bul-
lam multum labis passa est.

4. Hujus Bullæ observationem urgent præ-
cipuè Electores in omnibus Capitulationibus.

§. II.

De Pace Publica.

1. Maximilian. I. Imp. Diffidationibus subla-
tis legem condidit, quam *Pacem publicam* den
Land-Friden appellavit an. 1495. Cujus *Declaratio-*
nem, *Erklärung des Land-Fridens* edidit an. 1408.
Utramque innovavit Carolus V Imp. an. 1521.
sub nomine *weiterer Erklärung des Land-Fridens*.

2. Hæc

2. Hæc Lex Diffidatione interdicat Statibus dictâ multâ 2000. Marcarum auri, & aliis gravioribus.

§. III.

De Pace Religiosa.

De hac dictum est in Historia Ecclesiastica, cum de incrementis Hæresis Lutheranae sermo fuit. L. 2. c. 7. §. 5.

§. IV.

De Pace Westphalica.

Satis ubertim de illa egimus in Historia Ecclesiæ, eodem loco.

§. V.

De Capitulatione Casarea.

1. Prima Capitulatio cusa est in Electione Caroli V. a. 1519. Cum enim Carolus præter ditiores Austriacas etiam Regnum Hispanicum, Belgium, Italiam, recensque detectam Americam teneret, metus erat, ne potentia suâ ad circumcidendam Statuum libertatem uteretur. Quamvis condendæ Capitulationis causa potior fuerint A catholicis, & jam tum Lutherani Principes, qui sibi metuebant, ne tam potens Imperator Bona direpta Ecclesiis restitutum iret.

2. Itaque eligendo Carolo propositæ sunt multæ conditiones, quas jurejurando firmare debebat, si tamen Diademate potiri cuperet. Eæ conditiones appellatæ sunt *Capitulatio*, qua Cæsaris potestas restringitur in iis potissimum, quæ suprâ hoc Lib. 2. c. 1. §. 1. Qu. 6. diximus, Cæsarem non posse suo lubitu agere. Idque genus Capitulandi hætenus in morem abiit.

3. Cetera inter hoc etiam deplorandum est, quod in Capitulationibus condendis non raro au-

diri soleant legati Exteri: quostamen Germaniæ integritati ac salutis consulturos quis speret?

4. Capitulatio non est *Lex*: non enim à Superiore fertur in inferiorem: Nec Electores in ea loquuntur suo nomine: e.g. *Nos volumus fœdera nulla à Cæsare fieri &c.* Sed Cæsar ipse ait.: *Wir wollen / und sollen ohne ihr der Churfürsten wissen &c.* Denique in ipsa Capitulatione Electores (tanta potestate præditi principes regibusque ipsis haud minores) Cæsarem suum supremum Judicem, ac Dominum gratiosissimum profitentur & agnoscunt. Nemo autem subditus in Dominum suum *leges* fert: ergo Capitulatio non est *Lex*. Referatur autem inter *Leges fundamentales* tanquam *Pactum Præcipuum*, à quo petenda est regendi norma.

5. Olim soli Electores Capitulationem pangebant. Post etiam Collegium Principum manus admoveere desideravit in Electione Rudolphi II. Sanè Pace Westphalo-Monasteriensi articulo 8. cautum est, ut in proximis Comitibus conciperetur *Capitulatio perpetua ex sententia omnium Collegiorum*. Concepta est ab Electoribus a. 1664. triginta articulis. Verùm licet an. 1671. & 1711. multa ad componendum dissidium tentata sint, nihil tamen effectum est.

§. VI.

De Pace Ryswicensi, & aliis.

1. Pacem Ryswicensem diximus in Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5.

2. Legibus Imperii accensentur Reformatio Friderici IV. Handhabung des Fridens. Ordinationes Cameræ. Ordo Executionis pacis Westphalicæ.

3. A catholici tamen nec Pacem Ryswicensem

fem propter notum articulum illum 4.tum ; nec Capitulationem ipsam , quatenus in ea Cæsar promittit defensionem Ecclesiæ Romanæ , pro legibus fundamentalibus agnoscunt. Sed obsecro, si Hæreticis fas est hæc vel illa modò pro lege agnoscere, modò damnare, suo omnia lubitu: cur tantopere semper inclamant *Leges fundamentales, Leges fundamentales, Leges fundamentales?* Quas tamen nemo frequentius, quàm ipsi, eludit. Deinde si Pacem Ryswicensem ipsis liceat rejicere & non agnoscere, quòd *aliquæ Ecclesiæ rurales* per eam ad Romana Sacra ex hæresi fuerint traductæ: Cur non liceret (si vellent) Catholicis, pacem Westphalicam rejicere, eò quòd *plurimi Episcopatus* ac ditiones Ecclesiasticæ per eandem pacem subiectæ fuerint hæresi? Præterea hoc audent hæretici, cùm sint recentes, & sciant, suam sectam in Imperio tantùm esse *toleratam*: quid quæso, si æquo jure res decernendæ essent, quid non possent exigere Catholici, quorum religio & est in antiquissima possessione, & est Dominans in Germanico Imperio?

Liber III.

Ratio Status Imperii Germanici.

CAPUT I.

De Potentia ac Defectibus Imperii.

§. I.

De Finibus & Amplitudine Imp.

1. Includitur Imperium Germanicum modernæ tempestatis *ab Oriente* finibus Polonicis & Hungaricis , Slavonicisque. *A Meridie* parte maris Adriatici, ditione Veneta, alpibusque Rhæticis. *Ab occasu* Burgundiâ, Lotharingiâ & Belgiô. *A Septentrione* Marî Germanicô, Daniâ, Marique Balticô. Quæ omnia accuratius videre licet in Mappis Geographicis.

2. Provinciarum Germanicarum delineationem adornabimus Libro sequenti.

§. II. *De Commerciis.*

1. Abundat Germania omnis generis metallo, Gemmis etiam, sale, croco, vino, feris tam altilibus quàm Sylvestribus: Exterâque merce vix ulla indiget, nisi ad luxum & pompam.

2. Merç

2. Mercatus tamen in interioribus partibus languet. Quæ mari propiores sunt, mercaturam quidem exercent, sed quæ ad magnam potentiam non multum momenti afferat.

3. Defectus præcipuus hinc originem habet, quòd Germani lucri non admodum studiosi sint. Et licet præ aliis gentibus magno labori sufficere possunt, malunt tamen industriam suam collocare aut in rebus propriis custodiendis, aut in belli negociis, aut in studiis innocentibus.

§. III. De Redditibus.

1. Totius Imperii amplissimi sunt proventus: Sunt enim non pauci, quorum quilibet quatuor, sex, decem pluresve Milliones ærario suo quotannis inferat. Ut taceantur minorum gentium præceres.

2. At tantæ pecuniæ vis inutilis fit Imperio, quòd in multos divisa sit.

3. Imperator ex Imperio nullos aut sanè quàm paucissimos proventus capit. Ut adeò dignitati summæ gerendæ par esse non possit, nisi propriis ditionibus polleat. Urgente tamen necessitate satis amplum à statibus exigit vectigal: quod tamen & ipsum tardè & ægrè ut plurimum penditur.

§. IV. De Vi Armorum.

1. Ea facilè tanta est, ut omni reliquæ Europæ jugum minari valeat, si mallet Germania uno Capite uti, quàm multis.

2. Solus Imperator, seu Domus Austriaca, ducentorum millium exercitum hodiedum alit, facilè additurus centum alia millia. His reliqui Status adjungere possunt quadringenta aut quingenta armatorum millia.

§. V. Defectus Imperii.

1. Defectus est, quòd plures, sibique adver-
santes religiones & Sectæ invaluerint.

2. Quòd Imperatoris potestas sit ligata: Hinc
si bellum gerendum est, si Pax concilianda, si alia
gravis momenti negocia administranda, primùm
cogenda sunt Comitia: ad illa conveniunt, qui vo-
lunt: alii Legatos mittunt, quibus in mandatis dant
nulli rei consentire, nisi principem suum de ea priùs
monuerint: in ipsis deliberationibus aut litibus de
præcedentia, aut de jure suffragii tempus teritur.
Interim occasio, quæ calva est, elabitur.

3. Mutua inter Imperatorem & Status diffi-
dencia & Æmulatio. Hinc si fortè Imperatori res
ex voto succedunt, si provinciam sui juris fe-
cit &c. adsunt quidam status, qui, ne Impera-
toris augeatur potentia, malunt eam quocunque
modo præcidi.

4. Ordinum magna potestas etsi jure ipsis ad-
sit (quis enim dubitat?) attamen officit Germaniæ
felicitati. Dum enim hi Ordines potentiam in
centum capita distraxerunt, & quivis suo potius
quàm communi emolumento studet, necesse est
communem etiam potentiam labem trahere: Vis
enim unita fortior.

5. Magnus defectus est, quòd Ordinibus li-
ceat fœdera privata colere cum vicinis, illis etiam,
qui frequenter & assiduè Germanico Imperio in-
hiant. Ac licèt cautum sit, ne fœdera pangantur
adversus Imperium, quis tamen non videt, quàm
anceps hoc sit & aleæ plenum? Vidimus illud
non semel superiore & hoc nostro ævô.

6. Ad hæc singuli Ordines possunt exteris
copiam facere legendi militem ex sua Germanica
provincia, arma equosque comparandi. Id
quod non rarò in dispendium Germaniæ cessit.

7. At-

7. Accedit, quòd exteris sæpe locus detur, quo abutuntur ad ferendam inter Status discordiam &c. Sic nullus ferè est in Germania Conventus, nullum negotium, quò non admittantur Gallorum, aliorúmve Legati. Quod certè Galli à Germanis nunquam patientur.

8. Maximum Imperio detrimentum afferunt A catholici. Hi enim ſicubi in Gratiam Imperatoris redire, aut aliàs fœdus jungere deſiderant, id agunt, ut poteſtas de rebus Imperii, de Statuum juribus, de Cæſaris poteſtate, de pacis denique legibus conſtituendi decernendique vel ſit penes Gallum, vel Suecum, Batavos aut Anglos. Nemo autem eſt tam bardus, qui ſperet, iſtos vicinos Germanici Imperii potentia ex animo, & plùs quàm ſuæ conſultum velle. Teſtis ſit vel ſola pax Weſtphalica, cujus tabulas qui oculis uſurpaverit, obſtupescet.

9. Ceteri denique deſectus ſunt, quòd deſit Cæſari ærarium, miles perpetuus ad cuſtodendum limitem alendus ab Imperio; denique quòd nullæ ſint maritimæ vires.

CAPUT II.

Prætenſiones Imperii Germani.

1. Imperium juri ſuo denuo aſſertam vult *Italiæ Longobardicam*, ſcilicet Mediolanum, Mantuam, Parmam, Florentiam, Genuam, Lucam &c. quippe hæ provinciæ ſeſe jugo ſubduxêre inter regni magni tempore, & poſtea ætate Ludovici Bavari occasione motuum inteſtinorum Germaniæ, ac demum tempore Caroli IV. qui leviffimo ære nonnullis libertatem vendidit. Ac licèt quædam ex iſtis feudi titulò Cæſaribus obnoxia ſint,

sunt tamen exempta, multumque nocumēti
afferunt ob assidua bella.

2. Regna *Neapolitanum & Siculum*, quæ Sue-
vicis Principibus erepta sunt à Carolo Andegaven-
si. Hodie quidem Austriacæ genti asserta sunt,
cum Imperio tamen Germanico nihil habent com-
mune.

3. *Delphinatum* ac *Provincia Gallicæ* partem,
quam Carolus IV. dono dedit Gallis, aut etiam
pro lautiore obsonio eandem illis subjecit.

4. *Burgundiam*. De qua vid. *Histor. Profan.*

5. *Helvetiam*. De qua consule *Geographi-*
am.

6. *Lotharingiam*. De qua in *Geographia*.

7. *Belgium & septem fœderatas* Provincias seu
Hollandiam. Hæ enim à Maximiliano subiecta
fuerant Imperio Germanico, & Circulô Burgundi-
cô comprehensa: sed illæ septem cum jugo Hispa-
nico & Austriaco simul & Imperii jugum excusse-
runt an. 1579.

8. *Daniam* tributariam fecit Henricus I. Au-
ceps, Rex Germaniæ. Et Fridericus I. Imp. re-
gios eidem honores indulgit. Sed paulatim suo
jure vivere cæperunt Dani.

9. *Polonia* & ipsa jus legésque ab Imperio ac-
cepit, ac regios etiam fasces ab Ottone III. Imp.
an. 1000.

10. De *Borussia & Livonia* vide in *Geogra-*
phia.

11. Denique *Alsatiæ* nuperis bellis Austria-
cæ Imperiique ditioni ereptam repetere fas est.

CAPUT III.

Maxima, & Momenta Politica.

§. I.

Maxima Imperatoris erga Status, & vicissim.

1. Imperator imprimis attendit, ne Status aliquis evadat tam potens, ut se subducere obedientiæ possit. Dein ne exteris suspecto fœdere jungantur. Denique ne infirmiores à potentioribus Statibus opprimantur. Ne quis usurpet jura Majestatica & Reservata Cæsarea.

2. Status contrà cavent, ne Cæsar nimiâ potentiâ fretus eorum libertati frenum injiciat. Ne ipsos suis in juribus impediat. Ne contra Auream Bullam, Capitulationes, Instrumentum pacis &c. fœdera pangat, privilegia indulgeat &c.

§. II.

Maxima mutua Imperii & Domûs Austriacæ.

1. Imperium debet curare, ut potentia Domus Austriacæ maneat indivisa; quia ejus ditiones inde Turcæ, hinc Gallo objectæ sunt; quæ ditiones si in plures Dominos dividerentur, aut eriperentur Domui Austriacæ, non possent servari tutæ: atque his semel ablati Imperium ex utroque latere summo in discrimine versaretur.

2. Nec audiendi sunt, qui dicunt: Istud vel illud Bellum ad Imperium nihil attinet, quia tan-

tum pro ditione Austriaca pugnatur. Sic quidem ante ducentos annos nonnulli Status volnere, cum pro Burgundia arma ferenda fuissent. Sed quam felici consilio? Eventus docuit. Nam Burgundia abrepta est quidem Austriacis, sed una etiam Imperio. Illaque abrepta mox etiam Alsatiæ & decem Civitatibus Imperii idem jugum impositum est. Alsatiâ subactâ ordo tetigit Palatinatum, qui ægrè demum Imperio est restitutus. Quid si belli alea etiam hunc Gallis reliquisset? Profectò tum Francones & Suevi, & post illos Boii iniquò locò versarentur. Ergo perniciosè consulunt Imperio, qui Austriæ auxilia negant.

3. Cum reliqui Status omnia vestigalia, territoria, proventus &c. sibi ipsis vindicaverint. Cæsarique nihil reliquerint, impossibile est, ut Cæsaream dignitatem sustinere quis possit, nisi qui suismet opibus valet. Cum ergo vix ullus sit è reliquis Statibus huic oneri par ferendo, præter solam Domum Austriacam, necesse est, ut illa omnibus modis foveatur, & colatur. Interea tamen multi etiam Indigenarum Austriacis invident; quod quam è re Imperii sit, nòrunt vel inimici, quibus nihil magis in votis est, quam ut Domus Austriaca invidiæ reliquorum Statuum sit exposita.

4. Id exigit ipsa gratitudinis debitæ lex. Milena enim auri millia è suo ærario impendit Austria in Judicium Aulicum, in Legationes, in Pompam Imperatoriam, in alia Imperii negocia, cum ad hæc omnia Imperium ne obolum quidem conferat.

5. Contrà Domus Austriaca studet imprimis suæ potentiæ conservandæ: Cavet autem sibi maximè ab iis Statibus, qui amici sunt exteris Austriæ perpetuis inimicis aut æmulis.

§. III.

Maximæ Imperii erga Exteros.

1. Facile est ominari, quid Imperio cavendum sit in illis vicinis, in quos prætensionem format, nempe in Helvetis, Batavis &c.

2. In Gallo, si quis consideret, potiùs cavenda sunt fœdera quàm arma. Etenim nunquam tam infelici marte pugnavit Gallia, ut non multum spoliis reportaverit, cùm ad fœdus & pacem ventum est. Causa est potissima, quòd Imperii fœderatos pellicere soleat, ut relictis Imperii partibus particulare fœdus pangant cum Gallo. Sic proditum Imperium aut nudatum plerumque ad iniquas condiciones accipiendas cogitur.

3. *Sueco* quàm sit cautè invigilandum, ingentia prioris seculi mala nos docent. Quamvis hodie accisis suis rebus sat habeat, quod suæ salutis consulat.

4. Nec à *Venetis* quidem omnia tuta sunt, seu in Dalmatia, seu in Longobardia. Nunc tamen Peloponneso exutis melior fors optanda.

5. *Helveti* Germanorum amicitiam suspectam habent, ne ulla possit esse occasio eos ad obsequium revocandi. Vnde hoc potissimum in iis attenditur, ne nimis Gallo amici sint.

6. *Anglos & Hispanos* amicos habere expedit Germaniæ: Sic enim minus periculi est à Gallis.

§. IV.

Maxima Statuum inter se.

1. Catholici ad hoc intenti sunt, ne hæretici

tici seu propriis viribus, seu Ecclesiarum spoliis, seu maximè externis fœderibus fiant præpotentes. Id ipsum in Catholicis cavent hæretici, & ne Ecclesias Catholicæ Ecclesiæ abreptas recuperent.

2. Status potentiores insidiantur infirmioribus, eosque suis in ditionibus sitos, aut iis vicinos eximere quærunt atque juri suo subdere. Id ne fiat, solliciti sunt vicissim Status infirmiores, imploratâque Cæsaris Autoritate, aut mutuis inter se fœderibus suam spartam observant.

GEOGRAPHIÆ POLITICÆ

Liber I.

Isagoge seu Principia Geographica.

CAPUT I.

Quid & quotuplex est Geographia?

Q. I. *Quid est Geographia?*

R. Hæc Scientiarum humanarum facile spectatissima illa est, quæ terrarum orbis, locorumque per eas sparsorum situm metitur.

Q. II. *Estne unius tantum modi scientia?*

R. Variæ est indolis, si rem, qua de agere amat, consideres. Ad principia verò seu regulas quod attinet, quibus illa nititur, eadem sunt semper ac sibi constant.

1. *Cosmographia* audit, quando non nudam telluris aream suas in regiones distinguit, sed unâ Elementorum temperiem, temporum quoque & lucis ac noctium vices explicat;

2. *Chorographiam* dixere, cum Regni, aut per amplæ alicujus regionis typum adumbrat.

3. *Topographia* nomen est, si Urbis fortè aut angustioris cujuscunq; terrarum limitis etiam agros, nemuscula, rivos, ac minuta demum quæque ob oculos ponit.

Q. III. *Sed amabò, num omnium ætatum eadem fuerit Geographia, paucis me doctum eas.*

R. Erras ab Italia, si id somnias. Ut enim omnia terrena aut cum hominibus, aut ab ipsis etiam varias subeunt vices, ita Geographia quoque variam induit faciem. Sepiusculè enim Urbes, maximi apud mortaliū antiquissimos nominis, seu bellis, seu incendiis, seu undarum litus dedignantium mole, aut terræ concussu sunt haustæ, seu vetustate ipsa ruinas egerunt, aut nomen denique varium à vario hominum per ætates genio, à varia quoque linguâ tulerunt.

Quæ res negotium nobis faceffit Geographiam aliam dicendi *Veterem*, *Mediam* aliam, aliâmq; *Recentem*.

Vetus loca locorūmq; nomina narrat ad illud usque ævi usitata, quo Monarchia Romana exordium sumsit.

Media ab eo tempore ad Caroli Magni ætatem, & eò ampliùs pertinet, quâ vel Barbarorum populorum irruptionibus susq; deque iverunt cum regnis urbes, cum urbibus cives, cum civibus mores, & gentium non paucarum idiomata: Vel etiam Romanorum, Græcorūmq; Imperatorum, suò arbitriò rebus omnibus modum ponentium, libertate passim omnia mutata sunt.

Recens denique Geographia hac, qua vivimus nos, tempestate obtinet.

CAPUT II.

De Geographiæ Regulis Generalibus.

Ut Orbis situm, ceteraque, quæ inde nascuntur, explorata tibi facias, plurimum momenti afferent ea, quæ mox dicturus sum.

I. Tota moles cælorum simul ac terræ dici solet unô vocabulô *Mundus*. Tellus verò ista, quam habitamus, *Terra* vocatur, aut *Globus terræ*.

II Tam globus iste Terræ, quam totus omnino mundus figurâ sunt sphæricâ seu rotundâ.

III. Terra medium mundi locum tenet; & centrum terræ est ipsissimum centrum totius mundi, omniûmque cælorum. Atque hinc ne dubites, quin terra ista ab omni parte ambiatur circumfuso aëre, Cælóque quaquaversum cingatur.

IV. Terra per omnem suum ambitum aut habitatur, aut habitari saltem posset, nisi aquæ impedimento essent. Et omnes ejus incolæ, quocunque demum terræ loco morantes caput ad sidera erectum habent.

Q. Oportet, ut hæc planius explices: me enim quod attinet, risi, cùm hæc narrâsti. Nam si terra rotunda est, & ex parte adversa, subtus nos nempe, homo quispiam stare cuperet, vereor, ne ille decidat?

R. Omni hoc metu te absolutum volo. Nam ecce uti nobis, cùm erecto ad sidera vultu stamus, nihil periculi est, ne in cælum & ad sidera cadamus: ita planè fit iis, qui in aversa terræ parte degunt, etsi pedes suos nostris pedibus obversos habeant. Nisi fortè existimes eos cervicem telluri admotam tenere, pedésque contrâ in aëra

erecto

surrectos. Quin, utut etiam hoc facerent, cadere tamen non possent sursum ad cælum. Nunquàmne vidisti histriones manibus ambulantes, pedibus interim in aëre fluitantibus? Nunquid propterea illi versùs cælum cadunt?

Q. Teneo quod dicis : sed causam tamen volo, cur cadere versùs cælum Antipodes nostri nequeant?

R. Ea est, quod centrum sit in terræ medio : nam quidquid est grave, quando cadit, ad centrum properat. Uti ergo lapis sua sponte nunquam astra petit, quia gravis est, ita nec hominis quidem corpus.

Hinc nullo negotio manus dabis, si à te contendam, quòdis, qui scrobi per medium orbem ductæ incideret, non esset casurus, nisi ad medium usque, seu centrum terræ, utut scrobs illa pateret ulterius ad oppositam terræ regionem. Nam ulterius tendenti non jam deorsum cadendum, sed sursum esset enitendum & scandendum : quidquid enim à centro recedit sursum est. Sed ego reliquis te documentis instruam.

V. Cælum omne circa orbem terrarum volvitur rotundè.

VI. Quidquid rotundè gyratur, duo habet extrema puncta, in quibus velut cardinibus vertitur. Videre id est in globo ligneo, quem tornator tornò in sphæram cogit. Nec te fugiat, duo illa puncta *Polos* dici.

VII. A polo altero ad alterum per centrum animò & cogitatione ducenda est linea, velut si quis globum ligneum veru aliquo, seu filo ferreo trajiceret. Linea hæc *Axis* est, circum quem totus globus versatur, quemadmodum rota circum axem.

VIII. Orbis quidem terræ non agitur in gyrum, sed stat immotus, circa eum tamen ejusque polos & axem ac centrum agitur Cælum. Sive

Cælum & motus eosdem polos, axem ac centrum idem cum terra habet.

IX. Hæc quidem ita se habent. Nunc verò probè in animum tuum demittas, quod proferam: Non uno motu gaudet Cælum, sed dupliciter, eoque diverso. Etenim (1) Extremum seu supremum, quod movetur, cælum *Motu Primo* agitur ab Oriente in Occidentem. Atque hoc impetu etiam secum rapit ac circumducit omnes, qui inferius sunt Cælos, sideraque omnia. Absolvitur is motus intervallò viginti quatuor horarum seu diei planè unius. Eamque ob causam Primus hic motus dicitur etiam *Motus Diurnus*.

(2.) Infra illud extremum cælum (quod Primum mobile dixere) est *sphæra octava*, seu illa cæli pars & fornix, quæ continet ambitu suo stellas Fixas. Atque hæc motu agitur primo motui prorsum adversò. Nam cum primus motus sit ab Oriente in Occidentem, sphæra illa octava *motu contrario* ex Occidente proficiscitur in Orientem. Atque hæc sphæra denno secum circumfert omne illud cælum quod ipsa inferius est, nempe Planetas omnes.

X. Hinc facile erit intelligere, quòd omnes stellæ & planetæ, utpote sphærâ illâ octavâ inferiores simul duplici motu ferantur. Nempe per motum extremi cæli, seu per *primum motum* ab Oriente in Occidentem tendunt intervallò 24 horarum: per motum sphæræ octavæ, seu per *motum contrarium* ab Occidente in Orientem vergunt.

XI. Variò autem temporis intervallò hæc astra suum orbem perficiunt: hac tamen lege omnes, ut, quæ propius à terra absunt, citissimè in orbem reducantur; quia minus viæ, seu minor gyros est ipsis decurrendus. Hinc luna viginti octo ferè diebus redit ad pristinum locum.

Contrà qui superiores sunt Planetæ, tardius ad metam sui motûs contrariū pertingunt; quia

ingens viæ spacium debent conficere, tanquam à centro terræ valde remoti. Inde Saturnus ceteris superior 30. tantum annis cursum hunc peragit. Ipsa verò sphæra octava cum stellis suis fixis triginta & amplius annorum millia absumit, donec Orientem versùs redeat ad idem punctum, unde cæperat moveri: quia nempe illa sphæra est planè remotissima à centro. Sed missis ceteris Sol unus maximè Geographo est attendendus: qui ceterorum Planetarum est medius, ut hinc vides.

♄.

Saturnus.

♃.

Jupiter.

♂.

Mars.

☉.

Sol.

♀.

Venus.

☿.

Mercurius.

☾.

Luna.

XII. Sol itaque orbem suum, seu motum contrarium ab Occidente in Orientem conficit trecentis sexaginta quinque diebus, horis insuper quinque, & quadraginta novem minutis.

Q. Quid mihi proderit hæc nôsse?

R. Hac tu notitiâ carere neutiquam poteris. si Zodiaci indolem intelligere voles, de quo postea sermo redibit.

XIII. Globum terræqueum variis lineis distinguunt Mathematici; non quòd illæ lineæ reapse inscriptæ sint telluri, sed ut earum ope animus discentis omnia certâ lege comprehendere possit.

XIV. Circulorum illorum alii vocantur *Maximi*, alii minores.

Maximus circulus est omnis ille, qui idem cum Globo centrum habens totum Globum, quantum ullibi patet, ac totam ejus peripheriam (*ambitum*)

bitum) circumplectitur, eumque in duas partes *æquales* dividit. Tales in Globo sunt 1. Omnes Meridiani. 2. Horizon. 3. Æquator. 4. Zodiacus.

Minores circuli sunt omnes reliqui, qui non totam ambiunt sphaeram; quales in globo sunt Tropici, circuli polares, omnes paralleli.

XV. Quivis circulus à Mathematicis secari solet in 360. *Gradus*. Quivis gradus in 60. *Minuta*. Quodvis minutum in 60. *Secunda*. Quodlibet secundum in 60. *Tertia* &c. In eorum libris has divisiones his notis scriptas leges. e. g.

o	/			
15.	45.	36.	54.	28. &c.

Quas notas sic leges: 15. *Gradus*. 45. *minuta*. 36. *Secunda*. 54. *Tertia*. 28. *Quarta* &c.

XVI. In Globo terrestri, seu Mappa quadam Geographica quilibet Gradus, si modò sit ex circulo aliquo NB. *Maximo*, comprehendit 15. milliaria Germanica. Id est, Si ego seu terrâ seu mari rectâ viâ proficiscar 15. milliaria Germanica, possum dicere, me unum gradum confecisse eundo.

Hinc faciles inibis rationes, quantum milliarium contineat totius terræ ambitus. Nempe, cum Gradus per gyrum sint 360. & quivis gradus sit 15. milliarium, necesse est totum ambitum contineri milliaribus Germanicis 5400.

Id verò de Circulis, ut dixi, maximis est intelligendum. nam minores, qui circum polos sunt ducti nempe paralleli, Tropici &c. pauciora etiam continent milliaria. Visum est igitur hoc loco tabulam struere, è qua seu in globo, seu in quavis mappa Geographica facile scire poterit studiosus, quot milliaribus locus distet à loco, ab Oriente in Occidentem, vel vicissim metiendò. Nam si ab æquatore ad polum aliquem metiaris.

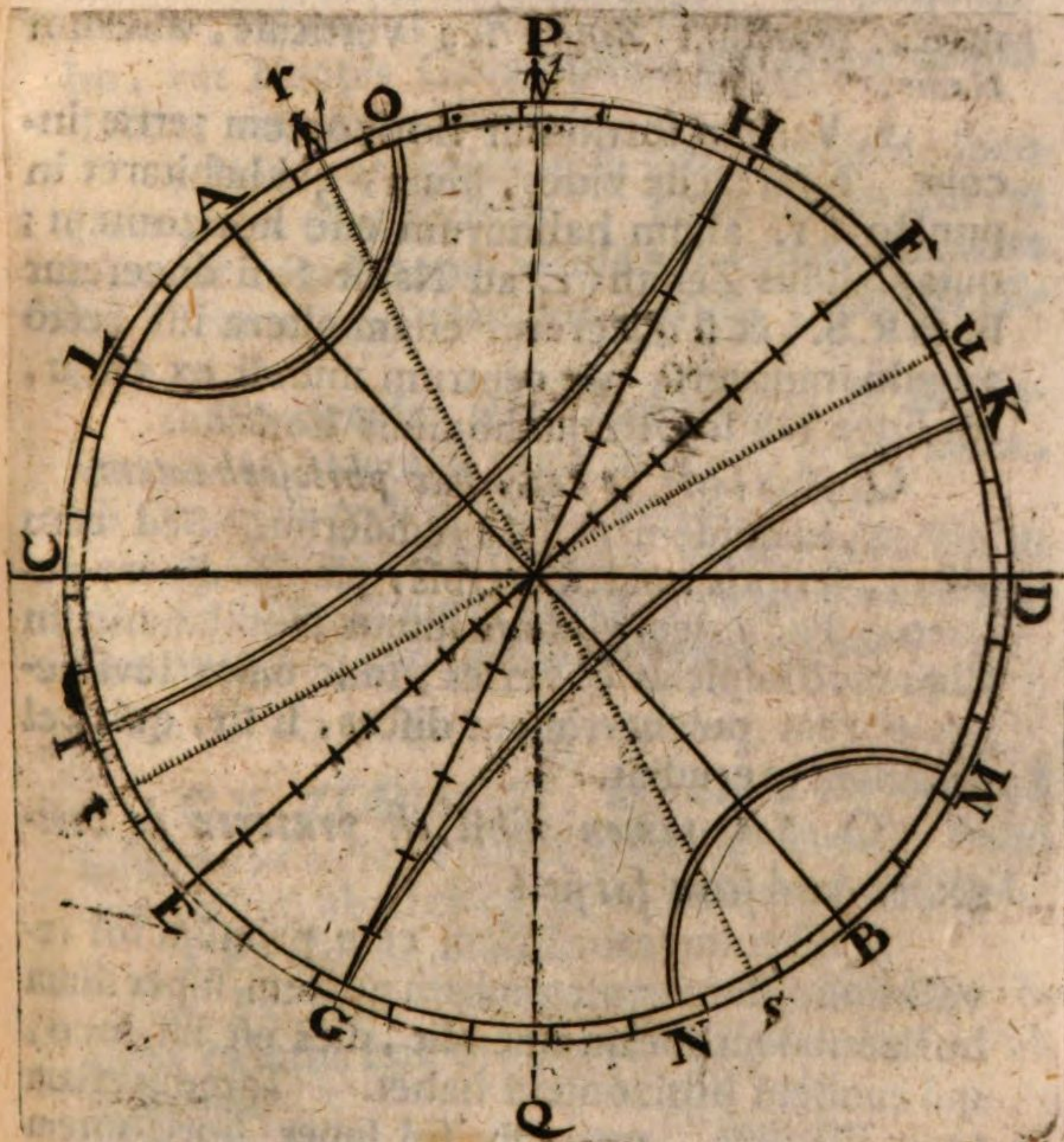
dubitare non licet, quin singuli gradus dent 15. milliaria; quia sic metiendo secundum circulum maximum, Meridianum nempe, progredieris.

Si hac tabulâ usus es, vide in Charta vel globo, sub quoto gradu *Latitudinis* sit locus uterque, quem investigas e. g. sub 51. Quære itaque in hac tabula gradum 51. & videbis è latere scriptum numerum milliarium 9. & $\frac{1}{2}$. quæ continentur uno gradu longitudinis, ab Oriente in Occidentem vel vicissim. Deinde videsis in margine supremo vel in infimo Mappæ, quot gradibus longitudinis locus unus ab altero distet. Si itaque distent v. g. 10. gradibus, & quilibet gradus habeat $9\frac{1}{2}$ milliaria, facile erit colligere, ambo illa loca distare milliariis ferè 95.

Gradi- disto	Unus Gradus	Gradus	Milliar.	Grad.	Milliar.
Lati- tudi- nis.	Lon- git. habet milli- aria.				
1	15 —	28	13 - $\frac{1}{4}$	43	11 —
10	14 $\frac{3}{4}$	30	13 —	44	10 - $\frac{3}{4}$
15	14 $\frac{1}{2}$	32	12 - $\frac{3}{4}$	46	10 - $\frac{1}{2}$
18	14 $\frac{1}{4}$	34	12 - $\frac{1}{2}$	47	10 - $\frac{1}{4}$
21	14 —	35	12 - $\frac{1}{4}$	48	10 —
23	13 $\frac{3}{4}$	37	12 —	49	9 - $\frac{3}{4}$
26	13 $\frac{1}{2}$	38	11 - $\frac{3}{4}$	51	9 - $\frac{1}{2}$
		40	11 - $\frac{1}{2}$	52	9 - $\frac{1}{4}$
		41	11 - $\frac{1}{4}$	53	9 —
				54	8 - $\frac{3}{4}$
				55	8 - $\frac{1}{2}$
				58	7 —
					62 6
					66 5
					71 4
					75 3
					78 2
					82 1
					90 0

XVII. Antè quàm ad Globi delineationem gradum faciam, de quatuor mundi plagis nota. Illæ sunt *Oriens*, *Occidens*, *Meridies*, *Septentrio*. Si stes versùs septentrionem converso vultu, habebis à dextra Orientem, à sinistra Occidentem, ponè te verò Meridiem seu Austrum. Nunc ad Globum.

CAPUT III.

Explicatio Globi & Circulorum &c.

A. *Polus Arcticus*, seu Septentrionalis, vel Borealis.

B. *Polus Antarcticus* seu Meridionalis, aut Australis.

A-B. *Axis mundi.*

C-D. HORIZON. 1. Est Circulus maximus, qui transiens terræ centrum & Meridianum recto angulo (*Winkelrecht*) secans, globum in duo hemisphæria seu semiglobos æquales dividit. Ejus axis est linea ducta à puncto verticis humani P. per centrum mundi ad punctum è regione oppositum Q. Quæ duo puncta mathematicis sonant, punctum *Zenith* seu verticale, alterum *Nadir*.

2. Varium fortiuntur Horizontem terræ incolæ. Nam facilè vides, illum, qui habitaret in puncto (r. alium habiturum esse horizontem; quia ab illius *Zenith* (r. ad *Nadir* S si duceretur linea R. S., & si duceretur etiam altera illi recto angulo transversa per centrum mundi ex t in u. illa linea t-u foret hujus hominis horizon.

Q. *Non satis te capio hæc philosophantem.*

R. Id quidem facilè crediderim. Sed rem ipsam, scriptis quidem verbis, planius dicere nequeo. Fac autem globum ipsum mathematicum aliquando inspicias & verses, tunc enim levi negotio rem pulcherrimam disces, si sit, qui vel paululum te erudiat.

Q. *Sed tamen nihil est præterea de horizonte, quod scire fas sit?*

R. Est enim verò. Nam cum primum sol revolutione diurna post mediam noctem super illam horizontalem lineam ascendit, dies est illi loco, qui eundem horizontem habet. Tamdiu etiam tenet illa dies, quamdiu sol super horizontem extiterit. Mox verò ubi ex adversa parte cæperit infra horizontem mergi, vesper ingruit & nox.

* * *

A-F-B-E Totus ille circulus extimus est **MERIDIANUS**. 1. Est circulus maximus per utrumque polum ductus. Hoc nominis sortitus est ob id, quòd sol diurno motu ab oriente in occasum vergens meridiem efficiat tum, quando talem circulum attingit.

2. Omnia loca *eidem alicui* meridiano circulo in terris subjacentia simul meridiem habent, simul noctem concubiam.

3. Omnes porro circuli à polo altero ad alterum rectà ducti sunt Meridiani.

4. Id tamen discriminis intercedit, quòd unus talis circulus præ reliquis dicatur *Meridianus Primus*, Primarius, vel Principalis. Hic in Globo, aut Mappis Geographicis grandiore calami ductu, vel duplici scribitur.

5. Non convenit autem Geographis de loco certo, ubi eum scribant. Multi tamen ducunt inter Africam & caput viride per insulas Canarias seu Fortunatas, unamque illarum Teneriffa dicunt.

6. Hic circulus secat Æquatorem & Zodiacum ab Occidentali parte in primo gradu *Librae*, ab Orientali verò in primo gradu *Arietis*.

7. Meridianus est circulus maximus divisus in 360. Gradus, atque hi gradus ab æquatore ad polum numerati indicant *Latitudinem regionis*.

* * *

G-H. ZODIACUS, seu *Linea Ecliptica* est ipsissima linea seu via, per quam Sol motum suum contrarium ab Occidente in Orientem absolvit.

2. Est Circulus Maximus.

3. Per hanc viam seu lineam disposita sunt 12. signa cælestia hoc ordine ac versiculo hoc comprehensa

V	♈	♊
Sanct Aries,	Taurus,	Gemini,
♋	♌	♍
Cancer,	Leo,	Virgo,
♎	♏	♐
Libraque,	Scorpius,	Arcitenens
	(seu Sagittarius)	Caper,
♑		♒
Amphora (seu Aquarius)		Pisces.

4. Ceterum signa ista non sunt nisi constellationes, seu stellæ complures in totidem animalium figuras distinctæ à Mathematicis.

5. Sitæ sunt hæ stellæ in sphaera octava, de qua mox initio dictum est. Atque subtus hunc stellarum tractum & ordinem transit sol Orientem versus.

6. Cum Zodiacus dividatur in 360. gradus, & sint per eum disposita duodecim signa, cuilibet signo tribuuntur Gradus triginta.

7. Ex his gradibus sol quotidie progreditur uno non omnino integro gradu, ita ut intra terminum trecentorum & sexaginta ac paulò plurium dierum totum ambitum, omniâque 12. signa peragret, & ad idem punctum revertatur, unde ante annum digressus est.

8. Zodiacus verò etsi idem cum terra centrum habeat, non habet tamen eosdem polos, sed obliquè gyratur: nam poli ejus L & M à polis mundi viginti tribus, unôque dimidio gradibus sunt remoti: & axis Zodiaci est linea L--M.

9. Hæc obliquitas causa est, cur dies noctibus sint inæquales, cur modò hyems sit, modò æstas &c. Quæ omnia vix est, ut clarè explicentur absque globo.

10. Interim tibi sufficiat nôsse sequentia: Cum sol

sol *Arietis* signum subit, dies noctibus sunt æquales, & est initium veris. Cùm *Cancerum* subit, longissimi sunt dies, solstitium æstivum & initium æstatis. Cùm attingit *Libram*, æquinoctium iterum est, autumnique principium. Cùm denique *Capricornum* ingreditur, brevissimi dies, solstitium Brumale, & Hyemis est initium.

* * *

E.F. **ÆQUATOR.** 1. Est circulus maximus, ita dictus, quòd dies noctibus æquantur tunc, quando sol illam lineam attingit.

2. Zodiacus duobus in punctis hunc circulum interfecat, semel in parte occidentali ad initium *Arietis*: deinde in altera parte ad initium *Libræ*.

3. Divisus est in gradus 360. & in hoc circulo ab occidente orientem versùs numerandi sunt gradus *longitudinis* locorum, incipiendo à Meridiano primo.

* * *

I.-H. **Tropicus Canceri.**

G.-K. **Tropicus Capricorni.**

Non sunt Circuli maximi. Tropici autem dicuntur à *Vertendo*, quòd sol aliquem istorum attingens demò versùs æquatorem se vertat. Tropicum Canceri attingit æstate, cùm ingreditur *Cancerum*. Alterum hyeme, cùm *Caprum* subit.

* * *

L.-O. **Circulus polaris Arcticus seu Borealis.**

N.-M. **Circulus polaris Antarcticus, seu Australis.**

Sunt minimi circuli, quos describunt poli obliqui Zodiaci, quando circa polos mundi rotantur.

De Zonis.

Zona est certum intervallum Latitudinis à polo ad polum. Sunt autem *quinque* tales.

1. *Zona Torrida* est una tantum, & est ille terrarum tractus, qui inter utrumque Tropicum continetur.

Caloris est summi illa regio, quia sol incolarum cervicibus rectà imminet, & est ipsis perpetuò valde vicinus.

Intra hanc Zonam illi, qui sub ipso æquatore habitant, bis in annos singulos æstatem sentiunt: Æstas enim est, cum sol alicui regioni est proximus: his autem, qui æquatorem incolunt, bis quotannis est proximus, semel æquinoctio Vernali, quando sol è bruma seu Capricorno reversus supra illorum cervices pergit ad cancerum. Altera vice, æquinoctio autumnali, quando ab æstate, seu Cancro reversus iterum supra illorum cervices transit ad Capricornum. Tam qui æquatorem habitant, quàm qui reliquam Zonam torridam, bis quotannis, cum æstas ipsis fervet, meridianum solem verticibus suis ita imminentem excipiunt, ut nullas planè umbras spargant.

2. *Temperata Zona una Australis*, inter circulum polarem Antarcticum & Tropicum Capricorni.

3. *Temperata altera est borealis* inter circulum polarem Arcticum, & Tropicum Cancri.

Temperatae sunt, quia iisdem terræ plagis nec vicinus nimis, nec ab iisdem nimis remotus est Sol.

4. *Frigida Zona Australis* inter polum Antarcticum & circulum polarem australem.

5. *Frigida Borealis* inter polum Arcticum & circulum polarem Borealem.

Frigidae sunt, quia sol ab iisdem semper plurimum distat, utut longissimi hisce incolis dies sint.

Clima.	Paralelus.	Latitudinis Gra. Min.	Diei longissimæ Horæ. Min.	Clima.	Paralelus	Latitudinis Gra. Min.	Diei longissimæ Horæ. Min.
1	1	4 15	12 15	15	29	61 55	19 15
	2	8 25	12 30		30	62 25	19 30
2	3	12 43	12 45	16	31	62 54	19 45
	4	16 25	13 —		32	63 22	20 —
3	5	20 15	13 15	17	33	63 40	20 15
	6	23 50	13 30		34	64 6	20 30
4	7	27 40	13 45	18	35	64 30	20 45
	8	30 20	14 —		36	64 49	21 —
5	9	33 40	14 15	19	37	65 6	21 15
	10	36 28	14 30		38	65 21	21 30
6	11	39 2	14 45	20	39	65 35	21 45
	12	41 22	15 —		40	65 47	22 —
7	13	43 22	15 15	21	41	65 57	22 15
	14	45 29	15 30		42	66 6	22 30
8	15	47 20	15 45	22	43	66 14	22 45
	16	49 1	16 —		44	66 20	23 —
9	17	50 33	16 15	23	45	66 25	23 15
	18	51 58	16 30		46	66 28	23 30
10	19	53 17	16 45	24	47	66 30	23 45
	20	54 27	17 —		48	66 31	24 —
11	21	55 34	17 15	hic crescit mensibus integris augetur dies.			etiam
	22	56 37	17 30				mens. 1.
12	23	57 32	17 45				mens. 2.
	24	58 29	18 —				mens. 3.
13	25	59 14	18 15				mens. 4.
	26	59 58	18 30				mens. 5.
14	27	60 40	18 45				mens. 6.
	28	61 18	19 —			67 30	
						69 30	
						73 20	
						78 20	
						84 0	
						90 0	

De Climatibus, & Parallelis.

1. *Clima* est tractus quidam per ambitum terrarum ab æquatore versùs polum.

2. Eodem modo *Parallelus*.

3. Sub æquatore quidem dies longissimi non possunt esse, nisi 12. horarum. Sed quovis deinde climate accrescit diei dimidia hora. *Parallelus* autem est *Climatis* dimidium, & quovis addeò parallelo dies longissima nonnisi uno horæ quadrante crescit.

4. Quodlibet *Clima*, & quivis *parallelus* continet certos gradus ab æquatore polum versùs numerandos, numerandi autem sunt in Circulo Meridiano, ubi inveniuntur delineati.

5. *Regiones* omnes per totum terræ ambitum, quæ eodem uno climate continentur, simul etiam ejusdem longitudinis dies habent.

6. Eadem etiam unà Ver, unà Æstatem, aliásque anni vices sentiunt.

* *Ut nullo labore scias, quot horis in quovis climate dies longissima luceat, & quouque se quodvis clima extendat, tabulam iterum adscribendam duxi. Usus ejus hic est.*

I. Vis scire, quoto sub climate tu vel gens quæpiam habitet? *Inquire ergo vel in globo, vel in charta, sub quoto gradu latitudinis sis constitutus tu seu tua patria: e.g. invenies gradum 49. hoc reperto inspicere in ista tabula illud laterculum, cui inscripti sunt gradus latitudinis, & quare in eo gradum 49. Hoc similiter repertò, perge ad laterculum illud, in quo climata sunt designata, & videbis, quorum sit clima tuum; nempe 8. Parallelus autem 16.tus.*

II. Vis autem scire, quot horis duret tibi longissima dies? *Quare primo clima tuum, ac parallelum, huic invento videbis in tabella à latere adscriptum esse numerum horarum. v.g. Climati 8.vo seu gradui Latitudinis 49.no horas diei, cum longissimus est, sexdecim.*

Hi sanè, qui sub ipso polo Arctico colunt, ab æquinoctio Verno, seu cùm sol Arietem subit, usque ad alterum æquinoctium Libræ, per sex omnino menses perpetuo die fruuntur; quia sol infra eorum horizontem nunquam demittitur. Post illud verò tempus per sex alios menses perpetuis tenebris sunt sepulti; quia sol eorum horizontem nunquam superat. Idem accidit incolis poli Antarktici, nisi quòd hi ab autumnò ad vernum tempus luce gaudeant, reliquo anno nocte horreant.

De Latitudine regionum.

1. Sphæra quidem per sese nec est longa, nec lata; ut tamen expeditius esset negotium, placuit Mathematicis Latitudinem sphæræ illam dicere, qua ab æquatore ad polum porrigitur.

2. Locus ergo, qui magis ad polum accedit, dicitur habere majorem latitudinem.

3. Metimur latitudinem per gradus, ita ut eos desumamus & numeremus ex Circulo Meridiano, incipiendo ab æquatore versùs polum.

4. In mappis numeramus eos in latere dextro vel sinistro, quæ vicem meridiani subeunt.

De Longitudine.

1. Longitudo porrigitur ab Occidente in Orientem.

2. Numeramus ejus gradus in æquatore incipiendo à meridiano primo.

3. In mappis numeramus eos in latere supremo aut infimo, quæ æquatoris agunt vices.

CAPUT IV.

De Mappis Geographicis.

1. Idem, qui Globo inscribi solent circuli, solent & mappis, hinc qui globum non ignorat, nec mappas nescire potest.

2. In supremo tabulae latere reperire est Septentrionem, infimo meridiem, sinistro Occidentem, dextro Orientem.

3. Quodvis horum laterum animadvertes esse distinctum in gradus, & nonnunquam in minuta. Supremum & infimum sunt vice-aequatores, & in illis descripti gradus indicant Longitudinem. Sinistrum verò ac dextrum sunt Vice-meridiani, & designati per ea latera gradus Latitudinem notant.

CAPUT V.

De Usu Globi & Cartarum.

Q. I. *Quomodo statuere debeo globum?*

R. Ita debes eum statuere, ut situm eundem praesentet, quem tu ipse in tua patria habes, Vel si de locis exteris quaeris, eorum situm debes globo conciliare hoc modo.

1. Dispice in globo locum, quo tu habitas, & eundem duc sub circulum Globi aereum (*Meridianum immobilem* vocant) Inde vide, sub quotum gradum illius circuli cadat is locus, e. g. gradum 49. tum ex parte altera in eodem circulo aereo post polum antarcticum numera illos 49. gradus, & ita globum constitue, ut ille 49. mus gradus tangat horizontem ligneum globi.

2. Polum globi tui antarcticum obverte
plagae

plagæ cæli septentrionali; & habes globum præparatum.

Q. II. *Possūmne ex globo discere, quota hora sit apud alias gentes, quando nobis est v. g. duodecima?*

R. Potes enim vero. Adverte in globo circa polum structam esse rotulam horariam. Itaque tuam patriam duc sub meridianum, & indicem rotulæ horariæ, apice ad meridiem conversa pone super horam 12. dein verte globum, usque dum locus alter, de quo curiosus es, incidat sub meridianum æreum. Consulto dein indice rotulæ, ille tibi indicabit, quota sit illius loci hora. Id tamen notes: si globum vertis dextram versum, seu ad orientem, index loquitur de horis antemeridianis. Si ad occidentem vertis, index dicit horas pomeridianas.

Q. III. *Idne etiam in Mappis videre licet?*

R. Etiam. Nam singuli 15. gradus *Longitudinis* efficiunt unam horam. Si ergo locus à tuo distet versus *Orientem* 15. gradibus, scies, illo loco horam pomeridianam primam agi, quando tibi est meridies: si distat gradibus 30., agit jam horam secundam pomeridianam. Contrà si locus alter versus *Occidentem* magis situs sit, tunc quivis 15. gradus dabunt horas antemeridianas.

Q. IV. *Quid mihi prodest ligneus ille horizon Globum ambiens?*

R. In illo descriptos leges 1. Ventos in illis plagis, unde surgunt. 2. Signa Zodiaci. 3. Calendarium. Cuius ferè diei Calendarii respondet aliquis gradus descripti ibidem Zodiaci. Unde nōsse potes, in quonam signo Zodiaci, & quoto ejus signi gradu sol ambulet pro quovis petito die.

Q. V. *Si vellem è globo discere, quot horis dies nobis duret hodie nempe 21. Aprilis?*

R. Potes

R. Potes id fanè. Etenim ex horizonte ligneo disces, solem illo die versari in secundo gradu Tauri. Accipe dein ceræ quandam portiunculam, illámque impone gradui secundo Tauri in illo Zodiaco, qui ipsi globo est inscriptus. Tum obverte globum orienti, ac nota gradum horizontis, quem attingit cera illa (quæ solis tunc orientis vicem agit) A notato illo gradu ad meridianum æreum usque, numera horizontem ligneum, quot gradus sint? eorum semper 15. dabunt tibi unam horam antemeridianam. Antemeridianis adde totidem pomeridianas, & habes fanè totam diei illius longitudinem.

Vel cùm ceram ad horizontem convertisti, indiculum horarium pone super horam 12. tunc converte integrum globum ad occidentem, donec cera horizontem ibitangat: Indiculus enim numerum horarum indicat.

Sic etiam pro quovis die reperies, quotâ horâ sol oriatur. Nam ceram impone illi gradui zodiaci, in quo sol tali die moratur. Dein ceram duc sub meridianum æreum, indiculum verò impone horæ 12. Pòst ceram ad horizontem orientalem verte: Indiculus notabit horam petitam. Horam verò occasûs disces, si ceram ad occidentem devolveris.

Q. VI. *Quî potero in globo invenire, quot miliaribus distent duo loca inter se?*

R. Id nullius est artis. 1. Si sita sint ambo loca in circulo aliquo *maximo*, numera tantùm, quot gradus sint inter utrumque? quivis illorum graduum prodit 15. miliaria communia.

2. Si sint in circulo minore, quilibet gradus minus 15. miliaribus dabit, id quod haurire poteris è tabella, quam paulò antè ad calcem Cap. 4. depinxi.

3. Vel

3. Vel, accepto circinò metire distantiam utriusque, & circinum pone super meridianum vel alium circulum maximum: quot gradus abscindit utrumque circini crus, toties quindecim milliaria numera, quibus distare dic loca quaesita.

Q. VII. Quo pacto id in Mappis fiet?

R. 1. Sæpe in illis designatam reperiēs scalam milliariam: illam itaque applica.

2. Si nulla sit descripta scala, eodem modo indagabis, quo in globo fecisti.

CAPUT VI.

De Mensuris Geographicis.

Uncia, seu granum est quarta pars digiti.

Digitus habet 4 uncias, seu grana.

Pes habet 12. digitos.

Passus Geometricus habet 5. pedes.

Stadium passus 125.

Leuca 1500. passus.

Milliare Germanicum seu Geometricum 4000. passus, id est iter unius ac dimidiæ horæ, & paulo plus.

Milliare Italicum 1000. pass. Itaque quatuor Italica unum constituunt Germanicum.

CAPUT VII.

De nonnullis vocibus seu Phrasis, quæ Geographiæ solemnes sunt, olim æquè ac nunc.

1. *Hominum situs* in terra inter se varius est. *Antipodes* sunt ii populi, qui in averſa terræ parte è diametro oppositi habitant: Ut ferè sunt regnum

Tri-

Tripolitanum in Africa, & Paraquaria in America. *Antoeci*, quorum alteri in eodem hemisphærio degunt, sed versùs Borealem polum; alteri trans æquatorem versùs polum Australem: Ut Peloponnesus, seu Morea, & circiter Caput Bonæ spei. *Perioeci* demum, qui in eadem quidem zona sunt, sed è regione adversa, alteri nempe cis polum, alteri trans eundem polum: Ut Mæotis palus, & insula California.

2. *Terrarum* varius est situs aut forma, seu partes, quæ sic explicantur. 1. *Continens* (das veste Land) est terra ampla, alteri terræ ita adnexa, ut nullo mari dividatur: e. g. Italia continens est Galliæ seu Rhætiæ &c. 2. *Insula* (ein Eyland) terra est undique mari cincta, ut Anglia, Cyprus. 3. *Peninsula* (ein halb. Insul) græcè *Chersonesus*, est terra æquore ita cincta, ut tamen aliqua ex parte continenti jungatur: e. g. Peloponnesus, Dania, Italia. 4. *Isthmus* (ein Erd-Zunge) est angustus terræ limes, quæ peninsulam aliquam cum continente, vel alia peninsula committit. ut Isthmus Corinthiacus, qui Peloponnesum reliquæ Græciæ adnectit. 5. *Rüste* / Ora maritima, Gallis ferè *Côte*. 6. *Promontorium* (Capo, sive Cabo) est mons in mare prominens. 7. *Juga* dicuntur perpetui montes, v. g. Taurus, Caucasus &c. 8. *Alpes* montes præalti, quales sunt Rhætici, Tridentini. &c. 9. *Pylæ*, seu *Portæ*, sunt montium angusti accessus ex una regione clausa in aliam.

3. *Aquarum* quoque varius modus est ac nomen. 1. *Oceanus* est mare magnum orbem circumfluens, non inclusum angustiis terrarum aut insularum: ab adstitis regionibus varia nomina sortitur, e. g. Gallicus, Britannicus, Æthiopicus. &c. Quæ aliâque nomina disce è mappis Geographicis. 2. *Archipelagus* est mare multis insulis consitum, quorum quatuor sunt: Ægeum

habet Cycladas Insulas ; S. Lazari cum insulis
 Latronum in India Orient. Maldivense in Mari
 Indico ; Mexicanum in America cum insulis Antil-
 lis &c. 3. *Sinus* est maris pars in terram altius
 recedens : e.g. Sinus Arabicus &c. Hodierni
 finum oblongum , vel aliàs angusto aditu prædi-
 tum dicunt *Golfo* ; latum autem , & ampli acces-
 sūs vocant *Bayam* , die *Baye* / oder *Meer-Busen*.
 4. *Portus* angustior est maris recessus , angustum
 habens aditum , quò applicantur navigia , ut &
 à piratis hostibúsque , & à procellis sint tuta.
 Nostris est ein *Meer-Hafen*. 5. *Rheede* / vel *Rha-*
de locus est amplior , quàm portus clausus par-
 tim peninsulâ aliquâ aut terræ tractu in mare pro-
 currente. e.g. die *Danziger Rheede*. ubi loco-
 rum navium statio esse potest , donec venti po-
 fuerint. 6. *Fretum* , hodie *Canal* (ein *Meer-*
Enge) angustum est mare inter duas terras vel
 insulas. e.g. Fretum Danicum der
Sund.

Liber secundus.

Descriptio Germaniæ.

* *Germania in decem Circulos distributa est: quæ quidem distributio licet ordinem naturalem & Geographicum non sequatur, est tamen scitu magis necessaria his, qui PRUDENTEM & POLITICAM Germaniæ notitiam querunt.*

CAPUT I.

Circulus Austriacus, cum Ditione universa Austriaca.

§. I. *Austria.*

1. Vini, Cereris, Croci nobilissimi, Metal-
lorumque ac Salis apud *Gmundam* ferax est regio:
ab interluente Danubio ad mercaturæ quæstum
instructa.

2. Mores elegantes multæque comitatis.

3. Religio Catholica.

4. Insignia scutum purpureum cum transver-
sa semita argentea.

5. Metropolis est *Vienna* totius Germaniæ
facile frequentissima ac splendidissima: Imperato-
rum Austriacorum regia. Loci Antistes Archi-
episcopali nuper mitrâ auctus est an. 1721.

§. II. Styria.

1. Pascuis, Vino præcipuè Luttenbergico, feris silvestribus, fale, ac præsertim invictò chalybe copiosa.

2. Mores vulgi ab humana consuetudine nonnihil abhorrent.

3. Religio Catholica, DEI paræ devota.

4. Insignia scutum viride, animal argenteum semi-leo semi-Rubalus, è faucibus, naribus auribusque ignem vomens.

5. Metropolis superioris Styriæ est *Gracium*, *Grätz* / inferioris *Judenburgum*. Munimenta adversus Turcam sunt *Rackelspurg* / *Trasenthurn* / *Gillen*. Omni encomio superior est *Cella Mariana*, *Mariazell* / Icone D. Virginis ornata Benedictinis S. Lamberti credita.

* Ceterum *Styriam* emit Leopoldus VI. Austriæ Marchio an. 1193.

§. III. Carinthia, Kärndten.

1. Vino caret, indiget cerere; abundat tamen pascuis, & feris silvestribus.

2. Mores Styriis non absimiles, Linguâ utuntur Sclavonica seu Vindica.

3. Religio Catholica.

4. Insignia tres nigri leones in scuto rubro.

5. Princeps urbs *Clagenfurtum*.

* *Carinthia* pulsis Romanis Boici juris facta est seculo 6. An. 788. Ingeſo à Carolo M. Archidux constitutus est. Denique Mainhardus Comes Tyrolis ob Conjugem suam Ulrici postremi Carinth. Ducis filiam feudum illud accepit. an. 1282. Henrici vero V. filia Margaretha Mantaschia Tyrolim attulit Austriæ an. 1363. Cum Austriaci jam an. 1333. feudum *Carinthiæ* à Ludovico Bavaro Imp. obtinuissent.

§. IV. Car-

§. IV. Carniola, Grain.

1. Frumentô, pisce copioso, vinôque & mercuriô instructa. 2. Mores fortes, & lingua Sclavonica. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila cærulea, quæ coronâ rubrâ ornatur, gestâtque in pectore lunam argenteam cum rubris tessellis. 5. Metropolis *Labacum*.

Complectitur Carniola etiam Marchiam *Vindorum*, *Windischmarck* / cum civitate *Merlinga*, & *Istriae* partem cum portu *Tergeste*, *Triest*; & *Fano S. Viti Flomonensis*, vulgò *Fiume*; item Comitatum *Goriziensem*.

§. V. Tyrolis Comitatus.

1. Vini, Salis, metallique dives, sed aliarum rerum ferè inops. 2. Incolæ laborum patientes, tenaces, libertatis amantes. 3. Religio Catholica. 4. Insignia scutum argenteum, aquila rubra cum corona & pedibus rubris: per utramque alam semicirculus aureus extenditur, desinens in trifolium aureum. 5. Metropolis est *Oenipontum Inspruga*. Aliàs *Bolzanum*, *Bozen* / nobile est emporium. Munimenta sunt versùs Sueviam *Ehrenberga*; Bavariam versùs *Kuffsteina*; Italianam *Clausula Söffel*: regionem *Athesinam* das *Etschland* tuetur *Finstermünz*.

* Sunt hic duo Principatus & Episcopatus *Tridentinus* & *Brixinensis*. Cujus Præsules sunt Imperii Principes, ita ut secundùm pacta cum *Austriacis* sub an. 1500. inita Sessione ac voto in Comitibus Imperii potiantur, reliquum jus ad *Austrios* spectet, cum onere tamen præstandi contingentias &c.

* Sextô seculô *Bois Tyrolis* parebat seculo 10. *Comites Andecenses* & *Duces Meranii* obtinere.

Seculo 13. Comites Gorizienfes. Denique Margaretha Mantafchia Austrios heredes fecit an. 1363. Vide poſtea §. 21. N. 11.

§. VI. Anterior Austria.

Worder Desterreichiſche Lande.

** Ita dicuntur, quæ in & circa Sueviam Austriacæ ditionis ſunt.*

1. Marchionatus Burgaſienſis. 2. Comitatus Montfortius, 3. Nellenburgicus, 4. Velakirchenſis, 5. Brigantinus, 6. Hohenbergienſis in ſilva Hercynia. 7. Præfectura provincialis Suevica, Landt Bogten per amplâ Sueviæ partem effuſa plures urbes, oppida, ac Dynaſtias complexa. 8. Briſgovia ampla provincia, cum duobus præcipuis adverſus Gallos munimentis Briſaco & Friburgo. 9. Urbes Silvaticæ quatuor die Bier Waldt Städte Rhenofelda, Seckinga, Lauffenburgum, & Waldshuta.

** Jam reliqua, quæ Auſtriaci juris ſunt perſequamur, et ſi nec ad Circulum Auſtriacum, neque ad Germaniam pertineant.*

§. VII. Hungaria regnum.

1. Terra plana & opima nullo fertilitatis genere deſtituta eſt.

2. Mores gentis Gloriæ avidi, & ad ſubitos motus facti: improbi laboris impatientes. Lingua Sclavonica.

3. Religio Catholica. Frequentibus tamen motibus facilè aditus patuit Lutheræ, Calvinæ, Anabaptiſtis &c.

4. Inſignia ſcutum rubrè candidèque virgatum cum Cruce Patriarchali, tribus viridibus colliculis impoſita: Cruci imminet corona aurea.

5. Superioris Hungariæ caput eſt Poſonium. Preſburg: reliquæ ſunt Tyrævia, Cremnizium, Caſ-

Cassovia, Eperia, Tockayum, Karedinum & Waradein/ Temesvaria.

Inferiori præest Buda, Offen; inde Strigonium Gran sedes Archiepiscopi Primatis; Jaurinum, Rab; Comora; Sigethum; Pons Esleckii in multa passuum millia palustribus locis impositus.

* Res Hungaria antiquos diximus in Historia profana. Lib. 2. cap. 3. §. 2. fol. 342. &c. Albertus deum Austriacus an. 1438. duxit Elisabetham Sigismundi Imp. & Hungarorum regis filiam, quæ ipse Alberto & Austriaco Stemmatis Hungaricas ditiones hereditatis jure attulit. Proceresque regni ab an. 1687. & nuperrimè successionem familiae Austriacæ se conservaturos polliciti sunt: quamvis profectò non omnia sint tuta in populo ad motus ita prono. At enim cum Germani, ac præcipuè Austriaci regnum Hungaricum ab indigenis sæpe aut desertum, aut proditum suo ære sanguineque redemerint è Turcarum captivitate, merito id suum fecisse putandi sunt: nec sine injuria Hungari Germanici sanguinis reges respicere poterunt.

§. VIII. Transylvania Sibenburgien / Principatus.

1. Montibus impedita regio. 2. Incolæ ex advenis mixti varios præferunt mores. 3. Religio mixta. 4. Insigne scutum cæruleum cum tribus dentibus Elephantinis. 5. Prima civitatum Cibinum Hermanstadt; Inde Neoforum, Alba Julia Weissenburg. Danubium versùs montium fauces sunt Porta ferrea dictæ.

* Principibus olim suis paruit, qui Hungaria regibus fuere vectigales, aut clientes. Postremus Apassi nomine metu Turcarum suis ipse viribus diffusus Cæsareo Austriaco juri totam submitit an. 1690. Defunctus Viennæ an. 1713.

§. IX. *Servia regnum.*

Telluri non desunt nisi cultores, quos abunde jam submittit Monarchia Carolus VI. qui eam provinciam nupero bello Turcico suæ ditioni adjunxit. an. 1718. Metropolis est *Alba Græca*: *Belgrad* ab Eugenio capta 1717. 19. Aug. *Senderovia*, munitissimūque præsidium *Orsova*: *Passarovicum* ad Moravam amnem, quō locō induciæ 25. annorum junctæ sunt 1718.

§. X. *Sclavonia regnum.*

1. Solum pingue. 2. Gens bellicosa. 3. Religio potissimū Græca. 4. Insignia scutum aureum brachium rubrō vestitum cum acinace. 5. Præcipuæ urbes *Copranicia*, *Esseckium*, *Petrovaradinum*, *Carlovicum* &c.

* *Austriaco juri accessit an. 1687. anno vero 1718. utraque Savi fluminis ripa adjecta est.*

§. XI. *Croatia regnum.*

Barbaris & regionibus & moribus vicina gens. Linguā gaudet Sclavonicā. Insigne scutum rubro & argento tessellatum.

Pars Austriis tanquam Hungariæ regibus subest, cujus caput *Carolopolis* *Carlstadt*. Pars Turcis. Pars (*Morlachia* nomen est) Venetorum tutelam amplectitur.

§. XII. *Bosnia regnum.*

Ejus pars Savo proxima Austriaco Imperio nuper cum Servia vindicata est: Cetera Ottomanis venerantur.

§. XIII. *Dalmatia regnum.*

Et hujus pars, cui *Senia*, *Zeng*/ caput est. Au-

Austriacis subest. Hic *Buccarum* est munimentum cum portu totius Europæ instructissimo, quem nunc maximè suarum navigationum usui accomodat Augustissimus Carolus.

Insignia scutum cæruleum, tria capita Leopardorum coronata.

* *Nunc de Italia Austriaca sermo erit.*

§. XIV. Neapolis regnum.

1. Regio ad delicias facta: attamen Vesuvii incendia & crebri terræ motus sæpè exitio sunt.

2. Mores inquieti. 3. Religio orthodoxa. 4.

Insigne scutum cæruleum liliis aureis confutum.

5. Caput regni *Neapolis*, nobilitate frequens. Post *Capua*, *Aquinum* D. Thomæ patria: Mons *Casertinus* Benedictini Ordinis Princeps cœnobium.

* *Quo pacto Hispanico atque adeo Austriaco juri cesserit, diximus in Histor. profana lib. 2. cap. 4. §. 2. fol. 360.*

§. XV. Sicilia regnum.

1. Horreum Italiæ, sed *Ætneis* incendiis & terræmotibus obnoxia. 2. Moribus vivunt Ita-

licis, eadèmq; utuntur linguâ. 3. Religio Ca-

tholica. 4. Insigne Crux decussata vulgò Andre-

as-Creutz. In inferiore ac superiore angulo au-

reo quatuor visuntur rubri pali: in utroque latere

argenteo aquila nigra cum rostro pedibusque ru-

bris. 5. Princeps Urbium *Messina* proregis se-

des: *Catana* *Ætnæ* subiecta, quem *Mongibello* in-

digenæ vocitant. Ex averso litore *Palermo* seu Pa-

normus regni olim caput.

* *Eadem, quâ Neapolis, sorte ad Austrios de-*
lapsa est Sicilia.

§. XVI. *Mantua Ducatus.*

1. Ludovicus Gonzaga primus à Carolo IV. Imp. Præfecturam & Vicariatum Imperii Mantuanum emto obtinuit an. 1348.

2. Sigismundus Imp. adjecit titulum Marchionis a. 1433.

3. Carolus V. Imp. Ducalem honorem decrevit. a. 1530. , addiditque Marchionatum Montferratensem. 1536. quem Marchionatum Ducali honore ornavit Maximilian. II. Imp. 1573.

4. Nupero bello de Successione Hispanica gesto Carolus IV. Gonzaga Gallis Ducatum prodidit 1701. Proscriptus inde à Cæsare tanquam Imperii vasallus, in exilio obiit 1708. Montferratum Sabaudodatum; Mantuam Cæsar tenet: ejus tamen recuperandæ spes facta est. Duci *Gualle*, qui Gonzagis sanguine jungitur.

§. Insignia sunt Crux rubra, & in quovis ejus angulo aquila nigra rubro cum rostro. Mediam crucem aliud scutum occupat variè pictum.

§. XVII. *Mediolanum Ducatus.*

1. Mediolano præerant Imperatorio nomine Galeatii Vicecomites, *Visconti*.

2. Ducalem iis titulum emto dedit Wenceslaus Imp. 1396.

3. Inde Sfortiarum gens Ducatum occupavit 1450. Sed variâ fortunâ, Gallis suo lubitu pleraque agentibus.

4. Maximilianô Sfortiâ expulsô à Gallis, Carolus V. Imp. hoc Imperii feudum vindicavit a. 1521. & Franciscum I. Gall. regem arma opponentem acie captum abduxit a. 1525. Ducatumque concessit Francisco Sfortiæ, fratri Maximiliani. 1529.

§. Mor-

5. Mortuô Franciscô. 1535. Galli denuo vim tentârunt, sed pace Cameracensi denique Mediolano renunciârunt. 1559. Huncque in modum Hispano-Austriacis regibus tandem cessit Ducatus, quem utut jam occupâssent. Galli nuperô bellô, mox tamen deserere sunt coacti. *Vid. Histor. profan. L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo & Josepho Impp.*

6. Insigne anguis cæruleus ter tortuosè inflexus, rubrum pusionem faucium hiatu complectens.

7. Urbes Mediolanum; Comum; Ticinum seu Pavia; Laus Pompeja seu Lodi; Cremona; Valenzia &c.

* Nunc de ditionibus Austriacis in Circulo Burgundico sitis agamus.

§ XVIII. Belgium Hispanicum, seu Austriacum.

1. Regio placidissimo tractu extenta.

2. Incolæ commendatæ formæ & industriæ. Libertatis tenaces. Muliebri potius imperio capiuntur, ut solent multæ gentes aliâs vehementiores. Gaudent amari atque in honore esse. Luctu præcipuè cupidine aguntur.

3. Religio mixta in Universo Belgio, sed in Austriaco & Gallico Catholica.

4. Insigne omnium Provinciarum est Leo.

Quæst. Quæ fuit prima facies Belgii, & quibus vis ad Austriacos pertinuit?

R. 1. Ludovici Pii duo nepotes Carolus & Lotharius ditionem paternam ita divisêre, ut Lothario cederet regnum Austrasiæ, seu Lotharingia, Alsatia atque Belgium, ut in Historia profana narravimus.

2. Deinceps varii comites nobiles illas plagas inter se diviserunt, donec tandem Carolus audax Bur-

Burgundiæ Dux potentissimus omnes unâ sui juris fecerit.

3. Ejus Unigenita Maria Maximiliano I. Imperatori Austrio nupta a. 1477. Austriacam ditionem omnibus illis provinciis auxit.

4. Mox tamen Galli huic prædæ inhiantes partem non spernendam avulserunt nempe Picardiam, Artesiam &c., & an. 1579. Septem provinciæ conspirantes Hispanico-Austriaca Imperia dedignati sunt.

5. Quid proximo Bello Hispanico gestum sit, quæras licet in *Historia profana* L. 2. c. 5. §. 1. in Leopoldo, Josepho & Carolo Impp.

6. Decem ergo Provinciæ in tres Dominos, Austriacos, Gallos, & Fœderatos seu Hollandos divisæ sunt. Quid earum ad unumquemque spectet, videamus.

I. Luxemburgicus Ducatus. Cæsaris sunt *Luxenburgum* metropolis &c. Gallorum sunt *Monsmedias*, *Monmedy* &c.

II. Limburgum Ducatus. Pars Cæsari paret, pars Gallo, nonnihil Hollandis.

III. Geldria Ducatus. Cæsaris sunt *Ruremunda* &c. Borussia regis *Geldria* &c. Hollandorum est provinciæ inferior pars.

IV. Namurcum Comitatus. Cæsaris sunt *Namurcum*; *Caroloregium*, *Charleroy* &c. Gallorum *Carolomontium* &c.

V. Hannonia, Hennegau Comitatus. Ad Austrios spectant *Montes*, *Stenkerken* &c. Ad Gallos *Valentiana* *Valenciennes*, *Cameracum*, *Bochanium*, *Landrecium* &c.

VI. Artesia, Artois, tota Gallorum est. Urbes *Atrebatum*, *Arras*, *Andomaropolis*, *S. Omar*. &c.

VII. Brabantia Ducatus. Potissima Cæsar tenet: Urbes *Bruxella*, *Brüssel*; *Lovanium*; *Antverpia*; *Mechlinium* &c. Batavi tenent *Bredam*; *Silvam*

Silvam Ducis, Herpogenburch; Trajectum ad Mosam, Maastricht.

VIII. IX. Antverpiensis Marchionatus, & Dynastia Mechliniensis antehac seorsim provinciæ jure gaudebant. Nunc Brabantia junguntur.

X. Flandria Comitatus. Cæsari parent *Gandavum* Gent amplissima urbium; *Bruga; Tornacum, Dornick; Aldenarda; Teneramunda, Dendermond; Ostenda*, Maritimis in Indiam Orientalem itineribus an. 1719. Cæsaris auctoritate adornatis, & in regnum Coromandelæ tendentibus famosissima. Gallis subditæ sunt *Insula Russel; Duacum; Dunkerka; Gravelinga &c.* Batavis *Clausula, Schluiss; Hulstum &c.*

* Denique Bohemicas ditiones, quæ Austria Scepero colla submitunt, numerandi locus est.

§. XIX. Bohemia Regnum.

1. Vina, ceres, feræ, metalla, gemmæ, herbæ, fontésque salubres & quidquid in votis cupiam esse possit, hic abundant.

2. Civium genius ad scientias artésque factus est. Lingua passim duplex Tentonica ac Sclavonica.

3. Religio Catholica; etsi Hussitarum reliquiæ supersint.

4. Insigne Scutum rubrum; Leo argenteus cum cauda duplicata, & corona aurea.

5. Metropolis *Praga*. Inde *Ægra*, Wallensteinii nece, acidularum non procul distita scaturigine, antidotô Mithridaticô à sacris D. Francisci Virginibus ibidem confectô, ac demum Iconum è membranis tenuissimo ductu sculptarum artificio passim laudatissima. Haud longè absunt *Thermæ Carolina, Carls-Bad* calidi laticis salubritate quibusvis aliis celebriores.

§. XX. *Moravia Marchionatus.*

1. Ubertas. 2. Populi ingenium. 3. Religio Bohemicis similes. 4. Insigne scutum cæruleum, aquila argenteis rubeisque tessellis distincta. 5. Metropoles duæ sunt *Olmucium*, & *Brüna* cum arce *Spilberg*.

§. XXI. *Silesia Ducatus.*

1. Soli ingenium. 2. Gentis mores. 3. Religio eadem ferè quæ Boëmis. 4. Insigne aquila nigra coronata, cum argentea in pectore luna, in scuto aureo. 5. Metropoles sunt in superiore Silesia *Troppavia*, in inferiore *Wratislavia*, *Breslau* urbs Episcopalis.

Q. I. *Quomodo Bohemicae ditiones Austriae Principibus sunt subjectæ?*

R. 1. Olim Boëmiam incoluere Suevi, post Marcomanni, demum Sclavi, quorum unus *Zebus* è Sclavonia exul in silvestribus hisce locis asylum constituisse, Principatusque Boëmici fundamenta posuisse fertur sub an. C. 640.

2. A Carolo magno hæc exulum manus facta est tributaria sub an. 780.

3. Inde Fidem Romanam amplexi paulatim Ducum honorem usurpârunt. Is Ducatus *Zwenribaldo* Moraviæ regi fiduciariò concessus est ab *Arnulpho* Imp. 890.

4. Paulò post vertente alea *Otto M.* Imp. Moraviam dono dedit *Wenzeslao* Sancto Bohemiæ Duci, eique Regios honores decrevit. an. 936.

5. Sed cum *Boleslaus* *Wenzeslao* fratri id honoris invidens eum impia nece sustulisset, regiâ purpurâ iterum exuta est Bohemia an. 937.

6. Eam tamen *Wratislao* II. restituit *Fridericus Barbarossa* Imp. an. 1140.

7. Rudolphus Imp. i. Wenzeslao IV. addidit officium archipincernæ Imper. a. 1286.

8. Denique an. 1526. Ferdinandus I. postea Imperator electus à Bohemis rex, Austriacis posteris nobiles has ditiones constanter possidendas reliquit, quas ipse adeptus fuerat tam electione Procerum, quam nuptiis *Anna* filiae ultimi Boëmiæ & Hungariæ regis Ladislai, qui à Turcis est interemptus.

Q. II. Estne Bohemia regnum Electivum an Successivum?

R. Mathia Cæsare ac rege defuncto Boëmi spreto Ferdinando II. Austriaco eligere tentârunt Fridericum Palatinum. Ac licet Ferdinandus editis scriptis jus suum hereditarium assertum iverit, Bohemi tamen malwêre ferrô experiri. Sed commissâ in Albo monte decretoria pugnâ fusi manus dedêre 1620. *Vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. f. 185.*

Q. III. Quæ sunt in Imperio munera Regis Bohemorum?

R. 1. Is est *quartus* Electorum, & post Ecclesiasticos primus.

2. *Archipincerna* munere fungitur in Curia Imperatoris, eidemque poculum offert.

3. Ipsi liberum est in comitiis comparere five non. Nec ejus ditiones in aliquo Circulo Imperii, aut in matricula continentur. Nec quidquam exactionis præstat. Sed cum an. 1708. denuo cæpit frequentare comitia, promisit deinceps tantum ærario Imperii pendere, quantum alius Elector, einen Churfürsten Anschlag.

§. XXII. De Origine Domus Austriacæ.

1. Carolus Magnus redacta in potestatem Pannonia (ea est moderna Austria) Hunnisque inde ejectis suos huic regioni Satrapas præfecit sub an. 799.

2. Verùm Henricus I. Auceps limitem istum Imperii seu Marchiam ampliùs munivit, Marchiamque Austriam vocavit, & Marchiones præfecit Comites *Babenbergenses* seu *Bambergenses* a. 928.

3. Leopoldus *Largus* exautorato Henrico superbo Bojorum Duce, Bavariam accepit à Conrado III. Germ. Rege an. 1138. At succedens ei frater Henricus *Lasamergott* dictus cum Bavaro exautorato litem contraxit, quæ à Friderico I. Barbarossa in comitiis Ratisponæ 1156. ita diremta est, ut Superbus quidem Bavariam reciperet, sed *Austriam Superiorem* ab Oeno flumine ad Anasum usque (*das Land ob der Enß*) Marchionibus Austris dimitteret. Ac ne Austrii Bavariæ *Ducatu* omnino cedere aut exui viderentur, ipsi deinceps non Marchiones sed *Duces* vocari iussi sunt ab eodẽ Cæsare.

4. Leopoldus *Virtuosus* Stiriam emit. a. 1193.

5. Fridericus II. Bellicosus à Carnis in Marchionem adoptatus est. a. 1233. Hinc *Carniola*, cum annexa *Liburnia*, quam hodie *Marcam Vindorum*, *Windisch-Marc* / dicunt, accessit Austriæ, eæque provinciæ *Ducatûs* titulô donatæ sunt à Friderico II. Cæsare. Fuit hic ultimus *Babenbergensium*.

6. Friderico defuncto Hermannus Marchio Badensis Austriam occupat, qui sibi desponderat *Gertrudem* Austriacam. Ejus filius *Fridericus* cum Conradino Suevo Neapoli capite plexus est a. 1269.

7. Itaque Rupolphus I. Habsburgicus feuda Austriaca filio suo Alberto concedit 1280. qui matrimonio sibi jungit Elisabetham Filiam Agnetis Austriacæ, quæ Agnes uxor erat Meginhardi Comitis Goriciensis & Ducis Carinthiæ. Sueviæ verò *Ducatus* cessit Rudolpho alteri Cæsaris filio.

8. Fuêre autem Habsburgici Comites à Regibus Francis Præfecti *Brisgovia* provinciæ sub an-

num C. 600. qui paulatim sui juris fecerunt non solum Brisgoviam, sed Suntgaviam, Alsatiam, Argoviam, Glattgoviam, Badenæ Comitatum, Kyburgum Lenzenburgum, Egishemium, Dachsburgum, Zöringam & Helvetiam pleramque ac Sueviam &c. &c.

9. An. 1308. Defecere ab Austriacis Helveti, uti narramus in Geograph. Helvet.

10. An. 1333. Carinthia Austriaco juri accessit, Duce ejus postremo Henrico V. defuncto, ab ipsomet Ludovico Bavaro Imp. donata. Margarethæ verò Maultaschiæ Henrici Carinthiaci filiae sola Tirolis relicta.

11. Maultaschia nupta est Ludovico Romano è Bavaris Principibus Marchioni Brandenburgico. Cum illo filium nacta est Mainhardum, Margarethæ Austriacæ desponsum a. 1363. verum cum is eodē anno è vivis excessisset, etiam Tirolis Austriacis tradita est, quam traditionem ratam habuit Carolus IV. Imp. 1364. Ac licet Bavari principes de injuria quererentur, consensere tamen an. 1369.

12. An. 1370. Emi sunt comitatus Montfortius, Pludentianus, Heiligenbergensis, & Feldkirchenensis, ac demum an. 1379. Præfectura Suevica, die Land-Bogtey.

13. Sed cum *Fridericus cum vacua pera* vulgò dictus, mit der lären Taschen / Joannem antipapam Concilio Constantiensi subduxisset an. 1415. à Concilio diris devotus, à Sigismundo verò Imp. proscriptus est. Hac occasione gentis Austriacæ hostes, maximè Helveti, quidquid poterant Austriacarum ditionum sibi subjecerunt. Receptus demum in gratiam è perditis ditionibus quidem nihil recuperavit; sed Albertus ejus frater ducta Elisabetha Sigismundi Imp. filia *Moraviam* atque *Silesiam* obtinuit. An. 1421.

14. An. 1475. Maria unica Caroli Audacis Burgundiæ Ducis heres nuptui traditur Maximiliano

liano I. Austriaco, quæ patre defuncto Burgundiam cum universo Belgio attulit sponso dotem a. 1477. quamvis Galli Ducatum Burgundiæ, Arthesiam, Picardiam, aliâque mox abriperint.

15. Maximilianus filiam suam Margaretham desponderat Carolo Gal. Regi. Ipse verò cum Anna Francisci ultimi minoris Britannia Ducis filia sponsale fœdus celebravit. Sed, Duce emortuo Gallus repudiatâ Margarethâ, Annam Britannicam non procatur solùm, sed eam cum toto Ducatu vi rapit. a. 1492. Hic fons est & occasio natorum deinceps Gallos inter & Austriacos odiorum.

16. An. 1498. Etiam Grisones relictâ Austria tutelâ Helvetico fœderi accesserunt.

17. An. 1504. Isabella Hispaniæ regina satis concedens heredem scripsit Philippum Burgundo-Austriacum Maximiliani Imp. filium, qui Joannam Arragoniam jam antè duxerat. Sed is ipse diem suum obiit an. 1506. Itaq; cum demum an. 1516. Ferdinandus Arragonius vitam posuisset, Carolus Philippi Burgundi filius postea Imperator regnis Hispanicis omnibus potitus est, unâ cum Neapoli, Sicilia &c.

* *Hæc hætenus fuit Austriaca Augusta gentis fortuna. Cetera, quæ huc pertinent, suis locis diximus in Historia sacra & profana: in Geographia etiam præsentis capite de Hungaria, Bohemia &c.*

§. XXIII. *Prærogative Austriae.*

1. Soli Austriaci Principes Archiducis titulo vocantur.

2. Per totum Imperium Archidux jus habet, ut ei præferatur ensis nudatus & Vexillum. *Concessit Henricus IV. a. 1058.*

3. Feuda Imperialia non recipit nisi in suomet territorio existens, & quidem vectus equo, sceptrum manu rotans, pileo Ducali reclusus. *Concessit Fridericus I. a. 1156.*

4. Liber est ab omnibus exactionibus Imperii.

Idem.

3. Nec tenetur, si nolit, adesse Comitibus.

Idem.

5. Feuda Imperialia etiam in feminas prorogare potest, aut omnino eorum heredes extraneos scribere, si proles deficiat. *Idem.*

7. Pileolo Archiducali utitur, cui corona & arcus aureus decussatus cum Cruce incumbit, in modum coronæ regiae. *Concessit Fridericus II. 1245.*

8. Ipsi fas est Comites aliosque Nobiles creare, qui per totum Imperium tanquam Comites S. R. I. agnosci debent.

9. In Comitibus inter Principes seculares supremum locum obtinet, & Collegium Principum in deliberando &c. *Dirigit alternatim cum Archiepiscopo Salisburgensi: non alternis sessionibus, sed alternis propositionibus materiarum deliberandarum.*

§. XXIV. Prætensiones Austria.

1. Jure sibi exigit *Hispaniam* cum omnibus Hispaniæ subjectis regnis ac provinciis, ob Philip-pum Caroli V. Parentem legitimum Hispaniæ heredem.

2. *Burgundiam & universum Belgium* ob Mariam Burgundicam Maximiliani I. Conjugem.

3. *Helvetiam* antiquæ possessionis titulo, itemque Grifones seu Rhætiam.

4. A Venetis multa exigit, quæ illi Austriis & Carinthiæ subtrahita Foro-Julio junxerunt. Ac propter Carniolam multa exigit circa Istriam, & jus nominandi Patriarcham Aquilejensem. Nec minùs ab iisdem multa repetit ad Comitatum Meraniæ spectantia.

5. Propter Hungariam reposcit Austria à Venetis Dalmatiam & Croatiam: à Turcis Croatiae.

Dalmatiæque partem, Bosniam, & Jus Clientelare in principes Moldaviæ & Valachiae.

6. Propter Boëmiam Jus habet deficiente stirpe moderna Saxonica sibi denuo vindicandi Lusatiam, quæ bello Suecico cedi debuit Saxoni.

7. Propter Moraviam, repetit Russiam & Poloniam olim Moraviae regibus subjectas.

8. Denique à Gallis repetit Alsatiam priore seculo raptam.

§. XXV. *Maxima Austria.*

1. Curam adhibet, ut Imperatoriam Majestatem sua in stirpe retineat, ne ab alio Imperatore malè habeatur Austriaca familia.

2. Ut Turcis opponere aciem potens sit, & hoc fine reliquæ Germaniæ opem sibi conciliet, & amicitiam cum Venetis atque Polonis Turcarum vicinis colat.

3. Ut Gallorum & arma & consilia frustretur, atque ad sui defensionem etiam Imperii Status adsciscat: eumque in finem debet etiam Anglorum, Batavorum, Hispanorumque amicitiam colere.

4. Ut Italicis Principibus & Rebus publicis, aliàs Germanica Imperia exosis, gravis non sit. Præcipuè Sabaudum in sua sententia atque fœdere continere debet, ne Gallo transitum permittat in Italiam Longobardicam.

5. Hodie Summus Monarcha Carolus VI. consilium cepit etiam classe & maritimis itineribus, tum è Belgio tum ex Italia & Dalmatia adornandis, suis ditionibus robur addere: quod ut contra æmulorum machinas bene vertant Superi, ex animo precamur.

6. Denique semper Austriacorum fuit, patris potius, hereditate atque nuptiis præsertim ditiones

tionem augere, quam armis, hinc bene cecinit ille:

Bella gerant alii, tu felix Austria nube!

7. At modò cum Austriaca stirps mascula in solo Carolo VI. Augusto hæreat, commune votum est, ut ea numerosa sobole mascula adhuc augeatur, ne Austriacâ potentiâ divisâ ad minorum gentium Principem Imperatoria Majestas devolvatur, qui eam aut nolit aut nequeat sustinere pro necessitate aut dignitate. At si fortè fata iniquius disposuissent, præclarè rebus futuris invigilat Augustus, ut certus sit Austriaci splendoris heres.

CAPUT II.

Circulus Burgundicus.

1. Huc pertinent Burgundia cum omni Belgio, sed ita, ut ab Exactionibus hæ provincie liberæ sint, nisi cum in Turcam movendum est.

2. Burgundiam jam olim Imperio Germanico subditam fuisse nemo in dubium revocat. Vid. *Histor. Profana*. L. 2. c. 3. Idem de Belgio sentiet, qui noverit regnum Austrasie &c. Ludovici Pii Imperatoris nepotibus paruisse. Attamen Maximilianus Imperator cum eas provincias nuptiis Mariæ Burgundicæ de novo adeptus fuisset, Imperii Germanici tutelæ easdem commisit, atque inter Circulos redegit, interque illos descriptæ sunt in Matricula illa primaria Wormatiensi anni 1521. aliisque omnibus.

3. Nihilominus hodie Galli, cum Belgium ad Austriacos reversum ab Imperio defendendum esse videatur, objiciunt, hunc Circulum Burgun-

dicum nunquam in effectum venisse. Nuper tamen quando aliquos Principes ab Imperio alienos efficere tentarunt an. 1702, & Germanici Imperii conditiones ac munimenta Gallico suo milite compleverunt, hac ratione se excusarunt: quod hi milites nonnisi Circuli Burgundici copiae auxiliares fuerint, quas recipere utique licet cuivis Imperii Statui? At enim si lubet Gallis nomine Circuli Burgundici occupare Imperii Provincias, cur nunc prætexunt, Circulum Burgundicum effectum caruisse semper, ac carere debere?

4. Instrumentum Pacis Osnabrugensis i 648. hæc habet: *Circulus quidem Burgundicus sit, maneatque membrum Imperii &c. Bellis tamen in eo iam vertentibus nec ullus Imperii Status se immisceat. In futurum verò si inter ea regna controversiæ oriantur (Hispaniam & Galliam putat) firma semper maneat inter universum Imperium & Reges regnūque Gall. de mutuis hostibus non juvandis obligationis necessitas: singulis tamen Statibus liberum sit huic illiue regno extra Imperii limites suppetias ferre, non tamen aliter, quàm secundum Imperii constitutiones.*

CAPUT III.

Circulus Rhenanus Inferior.

S. I.

Electoatus Moguntinus.

Q. I. *Quæ est Potestas Moguntini?*

R. 1. Elector & Archiepiscopus Moguntinus omnium Electorum primus est.

2. Is ceteros ad Electionem convocat.

3. In Collegio Electorali directorium habet.

4. Cæ-

4. Cæsarem Coronâ redimit, si in sua Provincia seu Diœcesi existit, aliàs cum Colonienſi alternat: quamvis uterque hac de re contendat.

5. Archicancellarius est Imperii per Germaniam, & hinc Vice-Cancellarii, aliique Cancellariæ ministri ab ipso constituuntur in Judicio Aulico, Camera Imperiali &c. Archivum etiam, Sigilla Imperatoria &c. custodit. Et quidquid in Comitibus tractandum legendumque est, prius Moguntino exhibetur.

6. Postarum Imperii summus post Cæsarem Judex est.

7. Circuli hujus Rhenani Director est & Convocator ceterorum circuli Statuum, *aufschiebender Fürst*.

8. Denique hujus Principis autoritas inter Imperii Status summa est.

Q. II. Quæ sunt ejus ditiones?

R. Non sunt quidem paucae sed nimis sparsæ. Metropolis est *Moguntia* vetus ac probè munita civitas. Altera est *Erforda* in Thuringia.

* Inſigne Archiepiſcopatus est rota argentea, in ſcuto rubro.

§. II.

Electoratus Trevirensis.

Q. I Quæ dignitas Trevirensis?

R. 1. Est inter Electores secundus.

2. Archicancellarius per Galliam & Regnum Arelatense, seu Burgundicum. Sed cum nullæ sint expeditiones, nullum etiam habet Archivum.

Q. II. Quante ditiones?

R. Haud amplæ, & Gallicis insuper incursionibus objectissimæ. Metropolis est *Augusta Trevirorum* ad Mosellam sita. Inde *Confluentia*, *Ehrenbreitena* munitissimum præsidium.

* Insigne Archiepiscopatus est in scuto argenteo crux rubra.

§. III.

Electoratus Coloniensis.

Q. I. *Quæ illius dignitas?*

- R. 1. Est Electorum tertius.
2. Archicancellarius per Italiam.
3. Cæsarem coronat, si id fiat Aquisgrani.

Q. II. *Quæ illius ditiones?*

R. Satis amplæ. Princeps Urbs *Colonia Agrippina* vel *Ubiorum*, Imperialis civitas cum Archiepiscopo adhuc de libertate certat: cui in ea noctem transigere non licet, ne libertati videatur imminere. Deinde *Bonna* Electoris regia.

✠ Insigne Crux nigra in scuto argenteo.

§. IV.

Electoratus Palatinus.

Q. I. *Quæ hujus sunt Prærogativæ?*

- R. 1. Est inter Electores Octavus.
2. Archithesaurarius Imperii; quamvis de hoc contendat Hannoveranus. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
3. Est Comes Palatinus Rheni. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
4. De Vicariatu Imperii cum Bavaro contendit. *Vid. Polit. L. 2. c. 1. §. 8.*
5. Est Dux Circuli, *Kreis Obrister.*

Q. II. *Quantæ eius ditiones.*

R. Per amplæ sed Calviniana hæresi infectæ, & Gallorum irruptionibus obnoxia.

1. *Palatinatus Rhenanus*, seu Inferior.
Cujus

Cujus Metropolis *Heidelberg*: *Manhemium* ad confluentes *Nicri* & *Rheni*, Electoris nunc regia. *Bacharacum* vinô nobile.

2. Ducatus *Neoburgicus* in Circulo *Bavarico*.

Vid. de ejus origine infra c. 8. §. 3.

3. Ducatus *Fuliacensis* *Gülch* in circulo *Westphalico*. Caput *Fuliacum*. *Aquisgranum* civitas Imperii.

4. Ducatus *Montanus* *Bergen* / in circulo *Westphalico*. Metropolis *Düsseldorffium*. De Ducatu *Clivia* cum *Brandenburgico* contendit.

* Insigne est Leo aureus coronatus in scuto nigro.

Ceterum è multis Palatinorum familiis hodie supersunt quatuor. 1. *Neoburgica Electoralis*, Catholica, sed improlis. 2. *Sulzbacensis*, Cathol. 3. *Bipontina*, *Zwenbrücken* / Cathol. 4. *Birkenfeldica*, Acathol.

§. V.

Reliqui Status Circuli.

1. Dux *Arembergicus*.

2. Comites *Nassovii Beilsteinenses*; *Isenburgici*; *Reinercenses*. &c.

CAPUT IV.

Circulus Rhenanus Superior.

§. I.

Episcopatus hujus Circuli.

1. *Wormatiensis*, *Wormbs* / non valde potens. Est tamen Director Circuli cum Palatino *Simmerensi*. Cujus insigne scutum nigrum aureis cruculis confutum, mediô præferens clavem argenteam.

2. *Spirensis* paulò opimior. Insigne crux argentea in scuto nigro.

3. *Argentoratensis* à Gallis direptus. Insigne tænia argentea in scuto rubro.

4. *Basileensis*. Basilea urbs hæreticorum factionibus sui juris esse cæpit. Episcopi sedes *Brunodruti* est, Capitulum *Arleshemii* moratur. Insigne in scuto argenteo pedum nigrum peregrinatorium, *Pilgrims-Stab.*

5. *Metensis*, *Tullensis* & *Verdunensis* Episcopatus à Gallis occupati. an. 1552. cum Mauritius Saxo in Carolum V. Imp. eos excitasset.

§. II. *Abbatia.*

1. *Fulda* Benedictinorum Abbatia & Principatus. Insigne, crux nigra in scuto argenteo.

2. *Hirsfelda* Abbatia Benedictinorum, ab Hasso perdita, eique Principatus nomine relicta pace Westphalica.

3. *Prumiensis* Benedictinorum Abbatia quam 1576. Elector Trevirensis suam fecit cum titulo Principis.

4. *Murbacensis* in Alsatia Princeps Abbatia Benedict. cui unita est Abbatia *Luderensis*. Nunc Gallicæ ditionis.

5. *Monasterium in valle Gregoviana* Alsatiæ, Benedict. hodie Gallis cedit.

6. *Weissenburgensis* olim Abbatia Bened. post Præpositura Canonorum. Nunc unita Episcopatu *Spiræ*, uti & Præpositura *Odenheim*.

7. *Kauffungensis* olim Abbatia monialium Bened. nunc à Principe Castellano domus nobilium puellarum Lutheranarum facta.

8. His accedunt bona Equitum Johannitarum seu Melitenium, quæ licet per reliquum Imperium sparsim sita sint, huic tamen circulo sunt adscripta. Magistrum habent in Germania cum Sessione & Voto, cujus sedes est *Heidersheim* in *Brisgovia*.

§. III.

§. III.

Duces ac Principes.

1. Ducatus Bipontinus.

2. Hassia Landgraviatus. Hujus quatuor sunt stemmata. 1. *Hasso-Cassellanium Calvinianum* possidet *Cassellam*. Principis hujus filius primogenitus *Fridericus*, ductâ *Eleonorâ* Caroli XII. Suecorum regis' sorore, regnum illud adeptus est an. 1720. postquam à Calvinii ad Lutheri dogma transisset. 2. *Hasso-Rheinfelsicum* Catholicum possidet comitatû *Catimelenbogensensem* inferiorem. 3. *Darmstadianum* Lutheranum possidet *Catimelenbogensensem* superiorem comitatum. 4. *Homburgense Calvinianum*.

* Insignia scutum cæruleum Leo candidè rubréque virgatus.

3. Nassovia Principatus minutim hodie discerptus in sex familias. 1. *Ussingenses* seu *Sarbrukenenses* A catholici. 2. *Idensteinenses* nuper extincti sunt an. 1721. 3. *Siegenenses* partim Catholici partim Calviniani. *Dillenburenenses* Calviniani. 5. *Dietzenenses* Calviniani, è quibus posthumus *Wilhelmus Carol.* *Henricus* Lugduni Batavorum nunc literis vacat, designatus ab Hollandis Gubernator *Frisiæ* an. 1718. 6. *Hademarenenses* Catholici extincti. Sunt alii *Nassovii* tantum Comites, nempe *Sarbrukenenses*, *Weilburenenses*, & *Ottweilerani*.

4. Salmensis Comes Catholicus; Princeps creatus 1623.

5. Waldeccensis Princeps an. 1711.

§. IV. Comites.

1. Sponheimenses Comitatus inter Palatinos divisus.

2. Hannoveria Comitatus A catholicus præpotens.

3. Co.

3. Comitatus dictus Wild- und Rhein- Graffschafft.

4. Comitatus *Falkensteinius* ad Principem Valdemontium spectat.

5. Aliique demum comites complures.

§. V. *Civitates Imperiales.*

Vormatia. 2. *Spira.* 3. *Francofurdum* ad Mœnum. 4. *Friedberga.* 5. *Wezlaria* Camerae Imperialis sedes.

* *Argentoratum*; *Hagenoa*; *Colmaria*; *Selsium*, seu *Eron-Weissenburg*; *Schlettstadium*; *Ebenhemium*; *Keyfersperga*; *Monasterium* in *Galle Gregor.*; *Roshemium*; *Turkhemium* *Civitates Imperiales* *Alsatiae*, *Gallis* cesserunt pace *Monasteriensi*, & *Ryswicensi*. Quibus accessit *Landavium* in *Palatinatu* sita sed *Alsatiae* accensa.

† Denique *Sabaudia* ad hunc *Circulum* pertinet: Item *Lotharingia*: sed sunt exemptae.

CAPUT V.

Circulus Westphalicus.

§. I. *Episcopatus.*

1. *Paderbornensis*. Insigne *Crux aurea* in scuto rubro.

2. *Leodicensis*. *Lüttich* valde potens, complectitur *Ducatum Mossellanum*, modo *Bullionium* item *Hasbaniae*. Insigne *columna aurea* in scuto rubro.

3. *Monasteriensis* longè amplissimus. Est *Director Circuli* cum *Duce Iuliacensi*. Insigne *trames argenteus* in scuto rubro.

4. *Osnabrugensis*, cui alternis vicibus nunc *Catholicus Episcopus* praest, nunc *Lutheranus* epi-

episcopi vocabulô. Insigne rota rubra in plano argenteo.

5. *Verdensis* Episcopatus pace Westphalica profanatus, datûsque Sueco; nunc Hannoverano paret, ab an. 1719. titulô Principatûs.

6. *Mindensis* Episcopatus profanatus Brandenburgensi cessita. 1648.

7. *Cammeracensis* jam Gallorum est.

§. II. *Abbatie.*

1. *Corveiensis* Bened. 2. *Verdensis* Bened.
3. *Stabulensis* Ben. *Corneliensis* Corneli-Münster Bened. 5. *Hervördiensis*, nunc feminarum Calvinicarum. 6. *Essensis* antè monialium Benedictinarum omnium amplissimum cænobium. Nunc domus puellarum secularium, sed Catholica.

§. III. *Duces & Principes.*

1. *Fuliacensis* est Circuli Con-Director; paret Palatino. Item *Montanus*.

2. *Cliviensis* Ducatus Electoris Brandenburgici est, sed jure hæctenus cum Palatinis anticipi.

3. *Frisia Orientalis*, Ost-Friesland Principatus. Metropolis est *Embda* Civitas Imperialis: *Auricum* Sedes Principis. Insigne Scutum nigrum cum aquila aurea, & capite Virginis, stellisque aliquot.

§. IV. *Comites.*

1. *Sayn*. 2. *Bentheim*. 3. *Stenford*. 4. *Beilstein*. 5. *Manderscheid* &c. alii comitatus partim à Luneburgicis, Holsatis, Hassisque subacti sunt.

§. V. *Civitates Imp.*

1. *Colonia*. 2. *Aquisgranum*. 3. *Cammeracum*, nunc Francis paret. 4. *Dorimunda* seu Tremonia.

CAPUT VI.

Circulus Saxonie inferioris.

§. I.

Electo Brunsvico-Hanoveranus.

Is pro Jacobo expulso rex ab Anglis saluta-
tus est. Sed propriæ ejus ditiones hæ sunt.

1. Ducatus *Luneburgicus*.
2. Ducatus *Lavenburgicus*.
3. Pars Ducatus *Brunsvicensis*, *Hanovera*
dicta. Urbs *Hanovera*, *Hamelia* &c.
4. Ducatus *Bremensis*, & *Verdensis*, qui pa-
ce *Westphalica* cessere *Suecis*. 1648. Nuperò
bellò *Danus* eos *Suecis* abreptos vendidit *Hano-*
verano a. 1712. idque ratum esse jussit *Sueciæ* re-
gina a. 1719.
5. Principatus *Gruebenhagensis*; urbs *Eim-*
becca.
6. Comitatus *Hoja* & *Diepholtii*.

§. II. *Episcopatus & Abbatia.*

Hildesiensis. *Hildesheimb* / ditione *Brunsvicen.*
cinctus est. Insigne scutum à dextra argenteum,
à sinistra rubrum.

2. Ceteri hujus Circuli Episcopatus profana-
ti *Lutheranis* cesserunt pace *Westphalica*. *Mag-*
deburgensis; *Bremensis*; *Halberstadianus*; *Schvveri-*
ensis; *Slesvicensis*; & *Razeburgensis*.

3. Abbatia *Rittershusiana* idem fatum subiit,
Brunsvicensi subiecta.

§. III. Duces & Principes.

Duces *Brunsvicenses* duplici hodie stirpe continentur, postquam *Luneburgica Cellensis* an. 1705. extincta est.

1. *Wolffenbütteliana*, seu *Guelpherbytana*, quæ subditas habet civitates *Wolffenbüttelam*; *Helmstadium*; *Goslariam*, quæ partim etiam Imperialis est civitas. Ex his *Elisabetha Christina* ad Catholica Sacra traducta, desponsa est Carolo Hispaniæ Regi, nunc Imperatori. Ejusque soror *Carolina Christina Sophia* mater fuit Alexii hoc anno 1727. Moschorum Imperium adepti.

Huic juncti sunt *Blankenburgenses* ordini Principum Imperii nuper adscripti. a. 1708. Item *Beverenses*.

2. Altera *Hanoverana*, de qua §. 1. dictum.

* Omnes sunt Acatholicæ & pro Insignibus habent in scuto rubro duos Leopardos aureos.

3. Ducatus *Megalopolitanus*, *Mecflenburg / Lutheranus*: duæ sunt Principum familiæ. 1. *Streliziana*, cui subest *Raxeburgicus* profanatus Episcopatus, & Dominium *Stargardicum*. 2. *Suerinensis*, quæ reliquo Ducatui imperat, ac *Vandalia* Principatui, & denique *Suerinensi* olim Episcopatui. Urbs Princeps & perampla est *Rhodopolis Rostoch*. Insigne Scutum aureum cum capite Bubali nigro, cujus cornua argentea, corona rubra, annulusque per nares transmissus.

4. Ducatus *Holsaticus Holstein* / Stirps Ducum gemina est 1. Regia, seu *Glückstadiana*, quæ Danis reges dedit, & hodie facile in decem minorum gentium ramos abit. 2. *Gottorffiana*. Provincia & amplissima est & copiosissima; sed inter ambos minutim ac carptim divisa. Danus enim habet *Rensburgum*; *Plœnam*; *Ranzoviam*; *Glückstadium* &c. *Gottorpiensis Kielam*; *Oldenburgam*; *Haydam* &c.
In-

Insigne est in Scuto rubro aliud Scutellum parit̃m rubrum partim argenteum, item trifidum urticæ folium cum tribus clavis.

* *Nupero Bello Septentrionali Gottorffenses provinciis suis exuti sunt à Dano, qui etiam Schlesvicum olim Episcopatum, nunc Ducatum eripuit Gottorffis: isque illi confirmatus est pace Nystadiana seu Suecica an. 1720.*

5. *Lubeccensis* Episcopatus, profanatus est ita, ut non quidem hereditate transmitti in posteros valeat, sed tamen ab illius loci præconibus Lutheranis, quos Canonicos dicunt, eligi velut in Episcopum debeat unus è Serenissimis Ducibus Holsaticis. Insigne crux aurea cum mitra in scuto cæruleo.

§. IV. *Civitates imperiales.*

1. *Lubeca.* 2. *Brema.* Hæc an. 1666. Sueco promisit voto ac Sessione in comitiis abstinere usque ad annum 1700. Sed hoc etiam elapsò nondum juri suo est reddita. 3. *Hamburgum* ad Albim in Holsatia. Hanc à suffragio arcant Duces Holsatici. 4. *Goslaria.* 5. *Milhusium* in Thuringia. 6. Et *Nordhusium* ibidem.

CAPUT VII.

Circul. Saxonie Superioris.

§. I. *Electoꝛatus Saxonie.*

Q. I. *Quæ sunt Electoꝛis præcipua decora?*

R. 1. Est in Electoꝛum numero *Sextus*. 2. Imperii est Archimareschallus & Enfifer Imperatoꝛis. Sub-officiarios habet comites Pappenhemios. 3. Est Comes Palatinus, & Interregni tempore Imperii

Vicarius per eas provincias, in quibus *Jus Saxonicum* obtinet. 4. Est Director Circuli, & Dux. 5. Ille etiam est Summus post Cæsarem Judex omnium in toto Imperio Tubicinum.

Q. II. De Origine, & familia Ducum Saxonum quid narras?

R. 1. Olim Saxones Carolo M. plurimum negotii faceffivêre, nec sub jugum mitti potuêre, nisi triginta annorum assiduis armis: donec tandem *Vitekindus* Carolo sacramentum dixerit, atque unâ cum Catholico dogmate Ducatum Saxonie, Angarie & Westphalie ab eodem acceperit. an. 785. Hæc gens aliquos Germanie Imperatores, & Bavarie Duces dedit.

2. An. 960. Otto Magnus Ducatum concessit *Hermanno Billing* de Stubeckshorn, filii sui præceptori.

3. An. 1106. à Billingianis ad Comitem *Supplenburgensem* Lotharium translatus est Ducatus per Cæsarem Henricum V. Lotharius post Imperator salutatus est.

4. Henricus Superbus Bojorum Dux nuptiis *Gertrudis* Lotharii filie Saxoniam obtinuit a. 1136.

5. Exautorato Henrico Leone Bojo Ducatus Saxonie cum Electorali dignitate collatus est in *Bernardum* Comitem Ascanium *Alberti Ursi* Brandenburgici filium an. 1181. à Friderico Barbar.

6. Hac stirpe extinctâ Lavenburgenses, quibus jus succedendi erat, feudi investituram à Cæsare Sigismundo rogare neglexerunt. Is ergo eam impertit Friderico *Misnie* Marchioni a. 1423.

7. Friderici duo nepotes *Albertus* & *Ernestus* divisêre familiam, ita ut *Ernestina* Electoralis esset, *Albertina* non nisi Ducalis. a. 1464.

8. At Joanni Friderico I. ob fœdus Schmalkaldicū exautorato abdicatus est Electoratus, & in Mau-

498 Geogr. L. II. German. C. VII. Cir. Saxonia. Sup.
ritium & *Albertinam* Lineam est translatus à Ca-
rolo V. Imp. a. 1548.

9. Hæc Albertina linea Electoratu hodièque
potitur. Utraque verò in plurimos ramos divi-
ditur, Ernestina in *Vinnariensem*; *Isenacensem*, *Gott-*
haicum; *Meinungensem*, *Hilpershusianum*, & *Sal-*
feldensem: Albertina in *Dresdensen Electoralem*,
Weissenfelsiam, *Merseburgensem*; & *Zitiensem*, *Zeitz-*

Q. III. Quæ Religionis facies?

R. Omnia Luthero subscribunt. Serenissi-
mus tamen Elector Fridericus Augustus Catholicæ
Veritati manus dedit, & à Polonis rex salutatus
est an. 1697. Eamque ipsam amplexus est etiam
Primogenitus Fridericus Augustus an. 1712.
eique an. 719. Maria Josepha Princeps Austriaca
desponsa est.

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Scutum octo tramitibus aureis, nigrisque
distinctum, ambiente corona è Rutis (*Rauten*)
Electo addit binos enses decussatos, insigne Ar-
chimareschallatus Imperii.

Q. V. Quæ ditiones Electoris?

R. 1. *Saxonia* Ducatus. Princeps civitas *Len-*
corea seu *Witeberga*.

2. *Misnia* Marchionatus. Vini aliorumque
omnium ferax tellus. Metropolis *Misnium* olim
Episcopatus. *Dresda* Electorum regia. *Lipsia*,
Lucena, Suecicâ victoriâ famosa. *Wurza* olim Epi-
scopatus.

3. *Thuringia* Landgraviatus: cujus tamen plu-
rima pars Ducibus è linea Ernestina cedit. *Erfor-*
da urbs præcipua Electori Moguntino subijcitur.

4. *Lusatia* superior Marchionatus. Metropo-
lis *Budissa*.

S. II. Electoratus Brandenburgicus.

Q. I. Quæ Brandenburgici Potestas?

R. I.

R. 1. Est Electorum septimus.

2. Imperii Archi-Camerarius : quo in munere subofficiarium habet comitem Hohenzollernum.

3. Circuli Director cum Elect. Saxone.

Q. II. Narra Originem ac stirpem Brandenburgicorum Marchionum.

R. 1. Genus ducunt à Witkindo Saxonum Duce, è quo orti sunt demum comites Ringelheimenses.

2. A. 928. Cum Henricus auceps limitis custodiendi ergo aliquot Marchias, interque has Brandenburgensem constituisset, hanc provinciam commisit Sigefrido comiti Ringelheimensi, uxoris suæ fratri, isque adeo primus fuit Marchio.

3. An. 1040. Henricus IV. Cæs. Marchionatu illo auxit Comites Stadenfes.

4. An. 1152. Albertus Ursus è Principibus Ascaniis seu Anhaltinis, à Friderico I. Barbaro obtinuit provinciam cum Electoriis honoribus; cum Saxoniam, quæ Henrico Leoni adempta ipsique erat concessa, contra Leonem tenere non posset.

5. An. 1322. Joanne è Stadenfibus Comitibus postremo sine prole moruo, Ludovicus Bavarus Cæsar Electoratu donavit filium suum Ludovicum, etsi Ascanii principes limis oculis id aspicerent. Ludovicus iste provinciam concessit fratri suo Ludovico dicto Romano, Romanus alteri fratri Ottoni.

6. An. 1373. Ab Ottone illo Bavaro sine prole defuncto Electoratus devolvitur ad Lucelburgicos, seu Wenceslaum Caroli IV. Imp. filium postea Imperatorem.

7. An. 1417. Fridericus è Comitibus Zolleranis Burggravius Norimbergensis Provinciam Brandenburgensem emtò accepit à Sigismundo

Imp. Wenceslai fratre. Atque hæcenus obtinet Stirps Zollerana.

8. Hæcenus Brandenburgensium Electorum filii ditiones quasdam in Franconia tenuere, quas nunc Marchionatus Anspacensis & Barutani seu Culmbacensis nomine dicimus. Itaq; Joannes *Cicero Germania* dictus, Elector Brandenb. an. 1499. Fratrem earum provinciarum rectorem habuit Fridericum: huic filius erat *Albertus* ille, qui posito Magistratu Equitum Teutonicorum, ejuratæque vera religione hæresi Lutheranae subscripsit. Sed præter hunc duos alios filios seniores numeravit Fridericus, qui provinciam Franconicam inter se dividerunt, *Casimirus* Baruthanam, *Georgius* Anspacensem cepit. an. 1520.

* *Quâ viâ Borussia ad Brandenburgenses delapsa sit, post dicam.*

Q. III. *Quæ Religio Brandenburg imperat?*

R. Lutherana.

Q. IV. *Quæ sunt Insignia?*

R. Aquila rubra in scuto albo. Elector adjungit aliud scutum cæruleum cum sceptro aureo, Insigne Archicamerarii Imp.

Q. V. *Quas provincias sua sub ditione numerat?*

R. Brandenburgice *Marchie*, quæ in Veterem Mediam, Novam, & Uckeranam dividitur, metropolis est *Berolinum* ad Spreiam fl. Electoris regia.

2. *Havelberga* Episcopatus profanatus.

3. *Brandenburgum* Episc. profan.

4. *Lebusium* Episc. profan.

5. *Camminum* Episc. prof.

6. *Halberstadtum* Episc. profan. Circuli Saxon. Infer.

7. *Mindensis* Episc. profan.

8. *Pomerania* Ducatus ulterior, *Hinter Pomeran* / cum Ducatibus in eo sitis *Cassubia* nempe

pe & Vinidorum. Urbes Stargarda, Camin-
um &c.

9. *Clivienſis* Ducatus Circ. Westphal.

10. *Marchia*, Westphalicus Comitatus, anno
1666. acquisita.

11. Item Comitatus *Ravensburg*.

12. *Lippienſis* denique Comitatus Circul. West-
phal.

13. *Borussia* olim jam Imperio Germanico sub-
dita fuismet postea Ducibus est relicta: quorum
Wratislaus sub an. 1260. Ordini Equitum Teuto-
nicorum nomen dedit, unaque Pomeraniam, &
Borussiam. Poloni deinde armis id egerunt, ut
Equites dimidia Borussia Polonorum potestati per-
missa alteram etiam dimidiam iisdem vectigalem
facerent, Imperiique Germanici Clientelae renun-
ciarent, frustra vetante Friderico III. Cæs. anno
1466.

Denique Albertus, quem dixi Brandenburgicus,
Ordinis supremus Magister, misso Ecclesiae
nuncio, haeresin amplexus suam fecit provinciam,
nomenque *Ducis* à Polonis obtinuit an. 1525.
Quam ob causam à Carolo V. Imp. in Comitibus Au-
gustae proscriptus est. an. 1530.

Anno dein 1657. Velaviensibus pactis supre-
mum jus atque independens concessum est à Po-
lonis Friderico Wilhelmo Elect. Brandenburgico.

At demum an. 1701. Fridericus III. Elector
diadema regium sibi imposuit, multis licet Euro-
pae Principibus aegre ferentibus indulgente tamen
Caesare Leopoldo.

Metropolis Borussiae regiae est *Regiomontium*.

14. *Neocomensis*, sive *Neoburgensis* Comitatus,
feu *Neufchâtel* Helvetis foederatus olim Longavil-
lae Galliae satrapis paruit. His anno 1694. defi-
cientibus Nemosienses Duces (*Nemours*) eodem
gavisi sunt. Ab anno verò 1707. Borussia regi sese

subjecit. Calviniana hæres totus comitatus occupatur.

15. *Magdeburgicus Ducatus*, erat Archiepiscopatus pace Weithphalica profanatus.

16. *Crossensis Ducatus* in Silesia.

17. *Arausionensis Principatus* in Provincia Gallica, olim Nassovicæ ditionis. Extincto verò Wilhelmo III. Nassovio Angliæ rege, eum ambivit Borussus. Hactenus tamen Gallorum imperata facit.

18. Quædam denique etiam in Africa occupavit rex Borussiae, in regno Guineæ, super ripam auream, vulgò Gold-Küste.

§. III.

Episcopatus Circuli Saxo. Sup. & Abbat.

1. Episcopatus omnes sunt profanati, nempe Brandenburgi; Misniæ; Merseburgi; Naumburgæ, Lebusii; Caminii.

2. Abbatis eadem fors obtigit. *Saalfeld* in Thuringia Bened. Minorum olim Princeps Abbatia nunc Ducum Saxo-Saalfeldensium ditio atque sedes. *Walkenried* Benedictinorum olim cænobium occupant nonnulli præcones Lutherani in Thuringia. *Quedlinburgum* puellarum Lutheranarum domus. *Gerrenroda* ejusdem farinae.

§. IV. *Reliqui Duces ac Principes.*

1. Saxonica stirpis Duces Vinmarienses, Gotthaicos &c. supra memoravimus.

2. *Pomeraniae Ducatus* pars Suecoparet.

3. *Ascania* seu Anhaltinus Principatus in plures familias divisus, nempe *Dessavicam*; *Bernburgicam*; *Coethensem*, seu *Pezgovicam*; & *Zerbstensem*.

4. *Schwarzburgicus Principatus* metropolim habet *Königsam*.

§. *Mansfeldicus* Principatus nobilissimus æris alieni ergò à Saxone & Brandenburgico Electoribus jure sequestri occupatus, præter nonnulla Principibus Mansfeldicis, qui hodie Catholici sunt, relicta.

CAPUT VIII.

Circulus Bavaricus.

§. I. *Electoratus Boicus.*

Q. I. *Quæ est dignitas Electoris Bavari?*

R. 1. Est inter Electores quintus. 2. Imperii Archidapifer. 3. Comes Palatinus. 4. Vicarius Imperii in circulis superioribus. 5. Director Circuli Bav. cum Archiepiscopo Salisburg.

Q. II. *Quanam Boicæ gentis Principum origo?*

R. Id vide sis post tabulas Chronologicas, ubi seriem Bavariæ Ducum teximus.

Q. III. *Quæ Boijs Religio?*

R. Inviçtè ac simpliciter Catholica.

Q. IV. *Quæ Insignia Ducis?*

R. Scutum tessellis argenteis cæruleisque decussatim virgatum. Leo aureus rubro coronatus ob Palatinatum. Pomum denique aureum cum cruce tanquam Archidapiferatûs Imperii insigne.

Q. V. *Quæ ditiones Electoris?*

R. 1. *Bavaria* Ducatus quatuor Parliamentis sive ita dictis Regiminibus gubernatur è quatuor præcipuis Urbibus *Monachio* Electorum regia, *Landshuto*, *Stranbinga* & *Burghusio*. His accedit præsidium munitissimum *Ingolstadtium*.

2. *Palatinatus superior* cum Metropoli *Ambergæ*.

3. *Leuchtenbergicus* Landgraviatus. Civitas

princeps est *Pfreimda*. Olim suos habuit comites, usque ad an. 1646.

4. *Hagensis* Comitatus Leonardô Comitum ultimô extinctô Bavaris concessus est à Maximiliano I. Imp.

5. *Chamb* Comitatus à Friderico II. Imp. Boiis concessus an. 1210. & iterum iisdem vindicatus pulso Friderico Palatino an. 1620.

6. *Mindelheimensem* Dynastiam Boiis cessit Comes *Maxelrainius*, cum eam tueri adversus *Fuggeros* non valeret. an. 1618.

7. *Werda Danubica* Imperialis quondam urbs ob Sacra Catholica indignè à Lutheranis civibus habita à Cæsare proscripta est an. 1607. & hæcenus Boicos fasces reveretur.

8. Nuperrimè mortuo *Tillio* comite accessit Boico juri non spernenda ditio, cum Comitatu Imperii *Breiteneckensi* an. 1725.

§. II. Episcopatus Circ. Bavar.

1. *Salisburgensis* Archiepiscopatus à S. *Ruperto* Bojorum Apostolo institutus post annum Christi 702. Urbs *Juvavia* Romano ævô, hodiernô *Salisburgum* dicitur. Academia celebris est. Ceterum Archiepiscopus in Comitibus Imperii primus est in Ordine Principum Ecclesiasticorum, & Directorium habet in Collegio Principum alternatim cum Austria. Est etiam Director Circuli Bavarici. Dein *Chiemseenses*, *Seckavienses*, & *Laquantinos* Episcopos ipse suo jure nominat, instituit, confirmat. *Garcenses* verò semper binos Cæsar, tertium nominat Archiepiscopus.

2. *Frisingensis* Episcopatus fundatus à S. *Corbiniano* an. 724.

3. *Ratisbonensis* Ep. cujus primus Ordinarius Episcopus S. *Wictorpus* obiit an. 756.

4. *Bar...*

4. *Battaviensis*, seu *Passaviensis* Laureaco (vulgò hodie *Enns*) translatus. an. 837.

5. *Berchtolsyadiensis* Præpositura Canonico-
rum Regul. Principis honore gaudet.

6. *Monasterium superius*, & *Monasterium inferius* in civitate Ratisponensi. Domus sunt Canonissarum secularium, quarum Præpositæ Principes sunt Imperii.

7. Abbatia Imperialis S. Emmerami O. S. Bened. in Civit. Ratispon. fundata an. 697.

8. Olim & Abbatia Waldsassenfis Cisterciensium, aliæque, Imperii Status fuere, sed à Boiis Ducibus sunt exemptæ.

§. III. Duces & Principes.

1. Ducatus *Neoburgicus* cum *Neo-Palatino*, qui pars est *Palatinatus* superioris, hoc eventu institutus est. Convenerat inter Bojarie Principes, ne ditiones deinceps dividerentur in filios, sed uni tantum Primogenito subjicerentur. Nihilominus Georgius Dives Dux *Laudishutanus* *Ruperto* Palatino *Philippi* Electoris filio suam filiam despondit, dotemque constituit suas in *Bavaria* ditiones. Id non ferens *Albertus IV*, sapiens, Dux *Monacensis* Cæsarem *Maximilianum* implorat, Ducemque *Wirtenbergicum*, & *Norimbergenses* trecentorum millium auri stipendiò conducit.

Itaque Georgio fati sublatò an. 1503. ventum ad arma. Dúmque bellum trahitur, *Rupertus* Palatinus diem extremum obit, filioliis relictis duobus *Ottone Henrico*, & *Philippe* postea *Belacoso*.

Belli fessa pars utraque pacem tandem in has leges componit an. 1505. autoritate Cæsaris Max. I. Ut *Bojæ* ditiones manerent deinceps indivise. Ne tamen duobus *Ruperti* filijs deesset sua dos, in eorum gratiam **NOVUS PALATINATUS** institueretur

partim è ditionibus Paternis, partim è bonis Georgii divitis.

Hac occasione Cæsar in belli impensas è Georgii Divitis bonis tulit *Kuffsteinam* cum aliis, quæ jam olim Tyrolicæ ditionis erant; sed pactò ad Bavaros devenerunt. Advocatiam in Episcopatu Salzburg. & Pataviensi. Immunitatem vectigalium per omnia Oeni littora, æris præsentis 100000. Veniam æris alieni, quo obstrictus fuerat Georgio Diviti, & 50000. florenorum pretiò frumenta.

Norimbergensibus cessit *Herspruck, Lauß, Altorff, &c.*

2. Ducatus *Solubacensis*. Jam anno 1569. *Wolffgangus Comes & Dux Palatino-Bipontinus* inter filios divisit ditionum suarum partem, è quibus *appanagii* locò obtigit *Solubacum* *Ottoni Henrico*.

Hic quidem defunctus est improlis. At ejus frater *Philippus Ludovicus Neoburgicus* filium reliquit *Augustum Solisbaco* appanagii jure imperantem. Ex eo natus est *Christianus Augustus*, qui paternam ditionem anno 1632. adeptus Catholica sacra amplexus est an. 1655. & à Palatinis Neoburgensibus Jus Superioritatis (die Souveraintè) obtinuit, ut suo deinceps jure regnarent Duces Solibacenses.

Situs est Ducatus in Palatinatu superiore.

§. IV. *Comites Immediati Status Imp.*

1. *Ortenburgici Lutherani.*
2. *Wolfsteinenses* in Palatinatu Lutherani.
3. *Sulzberg* ad Wolfsteinenses pertinet.
4. *Braiteneck* cum reliquis in Palatinatu Comitum de Tilli ditionibus ad Bojos transiit nuper an. 1725.

5. *Sternstain* in Palatinatu sup. Lobkowizii Principibus concessus comitatus. Civitas *Neofeldium*.

6. *Ho.*

6. *Hohenvaldeck Comitum Maxeraicensium* in Bavaria.

Comitatus Ehrenfelsicus, vulgò *Regenstauff* & *Heideggensis* à Palatinis Neoburgicis eximuntur.

§. V. *Civitates Imp.*

1. *Ratisbona* Comitibus continuis ab an. 1662. eò coactis nota.

2. *Werda Danubica* sub Ducum Bavarorum ditione est ab an. 1607.

CAPUT IX.

Circulus Suevicus.

* *Suevi olim à Danubii ripis ad mare Balticum usque sedes fixerunt. Nec suis contenti ditionibus, exteris etiam occuparunt, Alemanniam primùm (hodiernam Sueviam) mox ipsam extremam Hispaniam. Vid. Histor. Profanam L. 2. c. 3. §. 2.*

Conradus I. Imp. Burchardus Comiti Buchhornio Ducatos honores decrevit an. 916.

Inde ad Marchiones Austriacos, ad Comites (ut volunt nonnulli) Wittelsbachios, Schveinfurtenses, Rheinfeldenses, & Stauffenses Suevia Ducatus devolvitur, à quibus postremus Conradinus Neapoli capite plexus est an. 1268.

Post hujus fata Rudolphus I. Halspurgicus Imp. Ducatu Sueviae auxit filium suum Rudolphum an. 1282. Sed ex eo tempore Suevi in multas ditiones se dividerunt.

§. I. *Episcopatus & Abbatia.*

1. *Constantiensis Episcopus Director est Circuli Svevici cum Duce Wittenbergico. Ipsa civitas Constantiensis Imperiali libertate munita est*

à Carolo V. Imp. quod Libro *interim* subscribere detrectarit.

2. *Augustanus* Episcopatus. *Augusta Vindelicorum* civitas Imperii est.

3. *Curienfis* apud Grifones olim nobilissimus Episcopatus multum accisus est Grifonibus Helvetorum fœdus amplectentibus. Episcopus adhuc Imperii Princeps est, jurêque suffragii gaudet.

4. *Campidona* Princeps Abbatia Benedictinorum, *Campidona* verò civitas, quæ originem debet cœnobio, tumultu hæreticorum ejus ditioni subducta est, hodiêque civitas est Imperialis.

5. *Elvacensis* olim Abbatia Benedictina, nunc Canoniorum secularium Princeps Præpositura est.

6. Abbatia præterea Imperiales sed non Principes sunt ex Ordine S. Benedicti: *Augia Diœces* Episcopo Constantiensi nunc subdita: S. *Udalrici* Augustæ. S. *Blasi*, quæ suffragio in Comitibus gaudet ob Comitatum Bondorffensem: *Elchinga*: *Gengenbachium*: *Ochsenhusum*: *Ursinia*, seu *Jrresee*: *Isnia*: *Petersbusum*: *Zuvifaltum*: *Vinea*, seu *Weingarten*: ac demum præ aliis exemptione gaudens *Ottobura*.

7. Cisterciensium sunt *Casarea*: *Salomonis villa*, *Salmanweiler*.

8. Canoniorum Regularium est *Wettenhusum*.

9. Præmonstratensium *Augia minor*, *Weissenau*: *Monachorum Rota*, seu *Münch-Rott*: *Marchthalium*: *Roggenburgum*: *Schussenrieda*: *Ursperga*.

10. His adde Abbatissas *Buechaviensem* Canonissarum secularium: Item *Lindaviensem*, *Cisterciensium Hegbach*: *Guttenella*: *Rottenmünster*, *Baindt*.

Abbatiam *Maulbrunensem* & *Königsbrunensem* cum aliis subiugavit Dux Wirtembergicus.

§. II. Duces ac Principes.

1. *Wirtenbergici* olim Comites, in Ducum ordinem adscripti sunt à Maximil. I. Imp. an. 1495. Nunc Directores sunt, Ducésque Circuli, & in Imperio Rei Venatoriæ summô locô præfecti. Insignibus utuntur, scuto aureo, cum tribus nigris cervi cornibus: his additur vexillum cum Aquila Imperiali. Ceterum favent Luthero. A Carolo V. ob fœdus Schmalkaldicum exautorati, à Rudolpho II. in numerum Statuum Immediatorum iterum recepti sunt: ita tamen, ut masculis deficientibus omnis ditio ad Austriacos rediret. Caput urbium est *Stugarda*; inde *Tubinga*.

Huic etiam paret Comitatus *Montisbelicardi* *Burgundiæ* finitimus.

2. *Badensium* Marchionum duplex stemma est: alterum *Badensium*, *Baden* *Baden* Catholicum urbes habet *Badenam*; *Stollhofum*; *Keblam*; *Rastadium* cum parte potissima Comitatus *Sponheimensis*. Ex horum gente fuit *Ludovicus*, vulgò *Prinç Louis*, Turcicis, Gallicisque bellicis clarissimus.

Alterum stemma est *Durlacensium* *Luthera-*
num.

3. *Hobenzollerani* comites Principibus adnumerati sunt à Ferdin. II. Imp. an. 1623.

4. *Fürstenbergii* quondam comites, nunc Principes duabus lineis dividuntur, *Möskirchana*, seu *Blumbergica*; & *Strählingana*, postquam *Heiligenbergensis* extincta est.

5. *Schwarzzenbergici* aliàs comites hodie ab anno 1671. Principes, comitatum *Sulzensem* cum aliis in *Suevia* possident.

6. *Oettingani* partim comites sunt, partim etiam Principes ab an. 1674.

§. III. Comites.

1. Montfortii quorum tamen potissima ditio Austriæ paret.

2. Truchsessii, quorum Stemma in Waldpurgen-
ses, Wolfeggenses, & Zeilenses distinguitur.

3. Königseggenses. Hohenemsenses. Pappen-
heimenses, Barones Rechbergenses &c.

§. IV. Civitates Imperiales.

1. Augusta Vindelicorum partim Catholica
partim Lutherana. 2. Uima Acatholica 3. Es-

linga Luther. 4. Reutlinga Luther. 5. Nordlinga
Luther. 6. Halla Suevica Luther. 7. Rothvila

Catholica. 8. Uberlinga Cathol. 9. Heilbruna
Luther. 10. Gmunda Suevica Cathol. 11. Niema-

minga Luther. 12. Lindavia Luther. 13. Dün-
keisphla partim Cathol partim Luther. 14. Bibe-

racum, Catholic. Luther. 15. Ravenspurgum Ca-
tholico-Lutheran. 16. Campidona Luther. 17.

Kauflœura Catholico-Luther. 18. Weila seu Wiela
Cathol. 19. Wangia Cathol. 20. Isna Luther.

21. Fulndorffium Cathol. 22. Offenburgum Ca-
thol. 23. Leutkirchium Catholico-Luther. 24.

Wimpfa Luther. 25. Gienga Luther. 26. Gen-
genbacum Cathol. 27. Zella Cathol. 28. Buch-

horna. 29. Aala Luther. 30. Buchavium Ca-
thol. 31. Bopfinger Luther.

Constantia à Carolo V. proscripta est & ex-
empta. Werda Danubica Boiis paret.

CAPUT X.

Circulus Franconicus.

§. I. Episcopatus & Præatura.

1. Bamberg. Reliquæ civitates sunt, Forch-
heimium

hemium, Furthum &c. Episcopus est Circuli Director cum Baruthano Marchione.

2. *Herbipolis.* 3. *Eichstadium.* 4. Equitum *Teutonicorum* bona toto quidem Imperio sparsa sunt. Attamen huic præcipue Circulo adscribuntur, ubi sita est *Maria Domus*, seu *Mergentheim* supremi Magistri (vulgo *Deutsch-Meister*) sedes.

§. II. Duces & Principes.

1. *Beruthanus*, seu *Culmbacensis* Marchio Director est Circuli. Lutheri hæresin profitetur. 2. *Onoldinus* seu *Anspacensis*, aut *Onolzbachicus* Marchionatus Lutheranus. 3. *Coburgensis* Ducatus nunc est *Saxo-Gothaicorum* Principum. 4. *Hennebergicus* Principatus inter Saxones, & *Hasso-Castellanos* divisus. 5. *Schwarzbergicus* Princeps huic Circulo adscriptus est: sed bona pleraque alibi sita. 6. Idem obtinet de Principe *Löwensteinio*, cui subest Comitatus *Wersheimus* vino nobilis.

§. III. Comites.

1. *Castellanus.* 2. *Hannovius* præpotens Comes. 3. *Holacheus*, seu *Hohenlohe.* 4. *Erpacus.* 5. *Limpurgenses* Liberi Domini, dicti *Semper-Greye* nunc extincti sunt. Ditionem sibi postulat *Brandenburgicus.* Subofficium *Pincernæ* Imperii à Caro o VI. Aug. concessum est Comitibus de *Althan.*

§. IV. Civitates Imperiales.

Norimberga omnium potentissima. 2. *Schweinfurtum.* 3. *Rottenburgum* ad *Tuberum fl.* 4. *Weissenburgum.* 5. *Weinsheimium.*

CAPUT XI.

Belgium Fœderatum, Respublica.

1. Regio abundans pascuis: Silvarum inops: mercimoniis prædives.

2. Mores astuti: Pertinaces simul & inquieti.

3. Religio Catholica exulat: nulli tamen hæresi ostium negatur: cum interim Calviniana potissimas partes ibi agat.

4. Insigne Leo tenens fasciculum septem jaculorum, cum epigraphe: *Concordiâ res parvæ crescunt.*

5. Provinciæ septem sunt 1. *Hollandia Comitatus*, cum urbibus *Amstelodamo*; *Lugduno Batavorum*; *Rotterdamo*; *Haga Comitum*. 2. *Seelandia Comitatus*: Urbs *Middelburgum*. 3. *Ultrajectina provincia*, Urbs *Ultrajectum*, seu *Trajectum ad Rhenum*. 4. *Geldria Inferioris Ducatus*: Urbs *Neomagum*. Junctus huic est *Comitatus Zutphanus*. 5. *Transisalana provincia*, *Ober, Yssel*. 6. *Grœningana provincia*. 7. *Frisia Occidentalis*; Urbs *Franeckera* &c.

* Reliquas Batavorum ditiones, quas in Germania possident, videsis suprâ Cap. I. §. 18.

Demum in aliis terræ plagis multa aut eripuerunt Lusitanis, Hispanisque, aut alias acquirerunt. In Asia partem *Malabariæ*, *Coromandelæ*, & ultra Gangem *Malaccam* emporium. Partem *Insularum Moluccensium*, & *Ceylanis*: novam *Hollandiam*, & *Zeelandiam*. In Insula *Java Bataviam* urbem, caput omnium Belgicarum in Asia ditionum.

In *Africa* multa tenent præsidia ad *Promontorium viride*, & *Bonæ spei*. In regno *Guineæ* &c.

In *America* denique nonnullas insulas occupârunt.

Q. I. Cuinam Principi obnoxiae sunt tot nobiles provinciae?

R. Nulli, sed jure suo vivunt. Olim quidam Burgundis Ducibus, deinde Austriacis Hispaniae regibus parebant. Sed sub Philippo II. cum hæresi latè serpenti opponeretur sacrum Inquisitionis tribunal, illud dedignati nobiles cum populo jugum excussere an. 1579.

Q. II. Quis Regiminis modus?

R. Singulae harum provinciarum aliquos *Hagam Comitum* mittunt cum potestate de rerum summa deliberandi, decernendique. Huic Legatorum cœtui nomen est: *General-Staaten*. Toti Reipublicae titulus adhibetur: *Die Hoehmögende Herren*.

Q. III. Quæ Maxima Batavorum?

R. 1. In id præcipuè intenti sunt, ut vel Gallum amicum habeant contra Anglos, vel Anglos contra Gallum.

2. Unicè student suis mercimoniis conservandis, augendis.

3. Ut Gallo objicerent potentem aliquem vicinum, nupero fœdere Ultrajectino 1713. haud ægrè admiserunt, ut Belgium Austriacis redderetur. Ne tamen ab Austriacorum potentia metus esset, multa earum provinciarum Gallo, multa sibi met ipsis permiserunt, unaque tractatum *Repaguli* cum Austria pepigerunt. De quo alibi. *Histor. Profan. L. 2 c. 5. §. 1. in Leopoldo Imp. f. 385.*

4. Sustainatur interim hæc Respublica à vicinis Principibus, cum neuter eam aut pati nimium aut augeri ferat. Facile aliàs subvertenda.

CAPUT XII.

Lotharingia Ducatus.

Q. I. *Quinam olim & nunc Lotharingia Principatum tenuere ?*

R. 1. *Lotharingia* pars est regni olim Austrasiae, à Lothario Lotharii Cæsaris filio obtenti. Deinceps Arnolpho Cæsari erepta est à Carolo simplici Gall. R. sed ab Henrico Aucupe denuo vindicata a. 924. Vid. Hist. Profa. L. 2. c. 4. fol. 350.

2. Initio seculi 12 mi Ducatu Lotharingia Inferioris, seu Belgio potiti sunt Comites Brabantiae; & seculo 15. Duces Burgundiae, ac demum Archiduces Austriae.

3. Lotharingia superior hodierna cessit an. 1048. Gerhardo Comiti Alsatico, armis eam adepti: Ducumque modernorum protoparenti.

4. Ex his *Renatus*, qui Caroli Audacis Burgundiae Ducis arma repressit, duos reliquit filios a. 1508. *Antonium*, & *Claudium*, à quibus Stemma in duos divisum est ramos, *Lotharingicum* seu *Germanicum*, & *Gallicum*.

Q. II. *Quid amplius de Lotharingia memorandum ais ?*

R. 1. Insignia sunt scutum aureum, cui inducta est fascia rubra cum tribus argenteis avibus.

2. Metropolis est *Nancetum*.

3. Duces olim quidem Imperio subiecti fuerant, sed injuriâ temporum ei se subdixerunt. Adhuc tamen Imperii Principes dicuntur, gaudentque suffragio ob varios comitatus, quos possident Imperio vectigales.

4. Gallum vicinum habent formidandum, qui etiam an. 1552. evocatus à Mauricio Saxone

in

in Cæsarem arma sumente, eripuit tres nobilissimos Episcopatus *Metensem*, *Tullensem*, & *Verdunensem*. Quin totam Lotharingiam subegit Ludov. R. Gal. an. 1670. quam tamen pace Rysvicensi reddere coactus fuit. a. 1697.

CAPUT XIII.

Helvetorum Respublica.

1. Regio montibus aspera: frumento egens adeò, ut esuriendum sit, nî vel Suevia, vel Gallia subvehat annonam. Pascuis tamen opima.

2. Mores veterum Germanorum similes.

3. Religio mixta.

4. Insigne cuius provinciarum proprium;

5. Provinciarum autem triplex ordo est. I. *Civium*. II. *Subditorum*. III. *Fœderatorum*, seu *Sociorum*.

I. *Cives* sunt tredecim Pagi; seu provinciæ, quas Cantones dicere amant Galli.

Tigurum, ceteris potentior, Calvinianus.

Berna, amplissimus, Calvinianus.

Luceria, Catholicus.

Urania, Uri Cathol.

Suitia, Cathol. Sacra Æde D. Virg. Einsidlenensis inclytus, cujus Abbas Princeps Imperii est sed suffragio carens.

Silvania, Unterwalden / Cathol.

Tugium Zug. Minimus. Catholicus.

Glarona, Glariæ. Catholico-Calvin.

Basilea, Acatholicus.

Friburgum, Cathol.

Solodurum, Cathol.

Schaffhusium Acathol.

Abbatis Cella, Appenzell. mixtus.

II. Subditi sunt partim in Germania Austria-co juri abrepti, ut *Vallis Rhenani*. *Turgovia*.

Item urbes *Badena*; *Certiacum*, seu Forum Tiberii, id est *Zurzach* &c.

Partim in Italia, ut *Vallis Telina*; *Lugano*; *Bellenga* *Locano* &c.

III. *Socii* sunt quidem sui juris, sed mutuo fœdere, auxiliisque Helvetorum nituntur, ut

Rhati seu *Grisones*. Princeps *Abbatia S. Galli*. *Valesia*. *Genevensis* Respubl. Urbes *Müllhusium*; *Rottvila*: Sed hæc fœdus Helvetorum deseruit. 1631.

Q. Cuinam regi subjecti sunt Helveti?

R. Nemini. Olim Imperii Germanici cives erant, & *Habsburgicorum* subditi. Verùm *Præfectorum* insolentia eousque grassante, ut etiam pileos adorare compelleretur plebs, tres viri è tribus pagis coiverunt, nempe *Uri* / *Schwiz* / & *Unterwalden*. Hi icto fœdere, factaque manu *Præfectis* demum peremptis libertati se reddiderunt. an. 1308. *Austriacis* etiam *Sueviæ Ducibus* non una clade deletis.

Dein *Ludovicus Bavarus Imp.* pro suo in *Austriacos* odio fœdus rusticorum ratum habuit, libertatémque indulxit ampliorem.

Strenuè mox id ipsum profecuti sunt *Galli*, cum primùm simultates in *Burgundū* & *Austriacos* suscepissent. *Ludovicus* enim *XI. G. R.* fœdus pepigit an. 1474. Quò hodièque *Helvetos* suos veluti stipendiarios habet.

Liber Tertius.

Descriptio Italiae.

CAPUT I.

Status Ecclesiae Romanae.

Q. *Quanam sunt ditiones Pontificis Romani?*

R. 1. *Ferrara Ducatus cum civitate Coma-
elo.* 2. *Territorium Bononiense.* 3. *Romania,
cum urbe Ravenna.* 4. *Urbis Ducatus.* 5. *Mar-
chionatus Anconitanus.* 6. *Ducatus Spoletanus.*
7. *Territorium Perusinum* 8. *Ducatus Castrensis.*
9. *Patrimonium S. Petri, seu terra Mathildis.* 10.
Sabinensis ager. 11. *Campania Romana, cum
ipsa Urbe urbium Roma.* 12. *Beneventanus Ducatus
in regno Neapolitano.* 13. *Aventionensis Comi-
tatus in Gallia.* 14. Denique Pontifici clientelari
seu feudi jure obnoxia sunt regna *Neapolitanum &
Siculum* : Unde quotannis à rege Neapolitano
Romam mittendus est Sonipes albus cum sex au-
reorum millibus.

* Insignia sunt binæ claves decussatæ, aurea
altera, altera argentea; his imminet Tiara tribus
redimita coronis in scuto cæruleo.

CAPUT II.

Magnus Ducatus Florentiae.

Q. I. Quinam & unde sunt Magni Duces Florentiae?

R. 1. Florentia olim Hetruria, vel Tuscia medio ævo comites habuit Imperio Germanico vectigales.

2. Carolus V. Imp. Ducali mitrâ eosdem ornavit. an. 1531.

3. Pius V. PP. Magnos Duces vocavit. an. 1569.

4. Cosmus II qui hodie clavum tenet, *Regia Celsitudinis* titulum, & *önigliche Hochheit* obtinuit Pontifice & Imperatore assentientibus, an. 1700. Ceterum annosus senex & improlis suspensam tenet Europam: Hispanus enim & Gallus hereditatem ambiunt. Cæsar eam tanquam Imperii feudum repetit.

Q. II. Quenam insignia?

R. Scutum aureum, in quo globi rubri quinque, supra hos sextus aureus tria aurea lilia pululans.

Q. III. Quæ illius ditiones?

R. 1. Ducatus *Florentinus*, vulgò *Toscana*, cum urbium pulcherrima *Florentia*. Sunt item *Pisa*, *Liburnus* portus &c.

2. *Plumbinensis* Principatus Cæsareo juri vindicatus est an. 1708.

3. Status *Præsidi* Austriis paret, excepto *Portu longo*, qui Hispanorum est.

CAPUT III.

Respublica Italia.

1. *Venetiarum* urbs medio mari, seu potius palustribus maritimis palisque imposita sua sub ditione numerat *Ducatum Venetum*. *Longobardie* partem cum urbibus Patavio; Verona; Brixia, id est Brescia &c. *Marchionatum Tervisanum*. *Forum Julii Istriae* partem. *Dalmatie* litora ad Macedoniam usque. *Corcyram*, insulam: item *Cephaleniam* cum adsitis. Verum *Cyprus*, *Creta*, & nuper an. 1715. *Peloponnesus* tota Turcarum armis cecit. Insigne Leo aureus coronatus tenens librum, cui inscriptum: *Pax tibi Marce Evangelio*.
60.

2. *Genuensis* etiam *Corfica* Insulae imperat.

3. *Lucensis*. 4. *S. Marini* intra Statum Ecclesiae sita.

CAPUT IV.

Ducatus & Principatus.

1. *Sabaudiae* Ducatus, & *Pedemontii* Principatus. Illi metropolis est *Camberium*, huic augusta *Taurinorum*, Turin. Sabaudae etiam parent Ducatus *Montis ferrati* Imperii feudum eidem concessum an. 1707. Insula denique ac regnum *Sardiniae* nuper an. 1719. à Cæsare eidem pro Neapoli relictum.

2. *Parma* Ducatus *Farnesiorum* Principum est. Feudi jura in contentionem vocant Pontifex & Imperium.

3. *Mutinensis* Ducatus *Atestinae* genti (d'Este) subest. Quae etiam *Mirandulanum* Principatum emto accepit ab Imperatore, feudi Imperialis titulo. an. 1710.

4, *Monæcium*, seu Portus Herculis *Monæci*, vulgò *Monaco* Principatus, Gallorum tutelam agnoscit.

* De *Neapoli*, *Sicilia*, *Mediolano* &c. egimus, cum *Austriacas* ditiones in numerum misimus L. 2. c. i.

Liber quartus.

Descriptio Hispaniæ.

Q. I. *Quæ soli hujus indoles?*

R. Delicata. Olim aurifodinis inclyta. Nunc hominum raritas Hispaniam affligit: tum ob itinera externa: tum ob tot Mauros, Judæosque pullos.

Q. II. *Qui Genti sunt mores?*

R. Ad gravitatem compositi non raro ad fastum declinant & segnitiam. Tardi sunt, sed edo altius in rem quamvis penetrant.

Q. III. *Quæ Religio?*

R. Catholicam tenacissime custodit *Sacræ Inquisitionis* tribunal, quod nulli heteroclitæ doctrinæ aditum qualemcunque permittit. Hinc Rex Hispaniæ *Regis Catholici* nomen à summis Pontificibus obtinuit.

Q. IV. *Quæ insignia?* Insigne varium est ob numerosa regna & provincias; ut illud hîc delineare longum esset.

Q. V. *Quenam ergo Hispanici Monarchiæ ditiones sunt?*

R. I. Hispaniæ ipsius decem sunt regna. I. *Castellana*. Urbs totius Hispaniæ metropolis *Madracum*.

Arbitum. Inde *Toletum*; *Complutum* &c. 2. *Castellæ* *vetus*, *Civitates Valisoletum*; *Abula* &c. 3. *Gallaecia*; *Civitas Compostella*. 4. *Biscaya*, olim *Cantabria*: *Civitates Fons rapidus*, seu *Fuentarabia*, *Tolosæ* &c. 5. *Granata*; olim *Bætica* *Urbs Malaca*. 6. *Murcia*. *Urbs Carthago nova*. *Carvaca* &c. 7. *Valentia*. *Urbs Morvedrum* sedem veteris *Sagunti* occupat. 8. *Andalusia*. *Urbs Hispalis*, seu *Sevilla*. *Corduba*. *Gades*, seu portus *Gaditanus*, hodie *Cadix*. *Calpe*, hodie *Gibraltar* freto angusto, quo *Hispania* ab *Africa* distinguitur, imminet: Proximo bello in potestatem *Anglorum* venit an. 1704. Frustra obsidione ab *Hispanis* tentata an. 1705. & 1710. & an. 1727. E regione opposita est in *Africæ* littore *Septa* five *Zeuta* *Hispanici* juris portus & civitas, triginta & amplius annorum perpetua obsidione impugnata à *Mauris*, & hoc demum anno valere iussa. 9. *Arragonia*. *Urbes Cæsaraugusta*; *Oscæ* &c. 10. *Legionis* regnum. *Urbs Salamantica* *Athenæum* nobilissimum.

2. Reliquæ ditiones in *Europa* sunt. 1. *Navarra* regnum, cuius dimidium trans alpes *Pyrenæas* *Gallis* obtemperat. 2. *Asturiæ* Principatus, à quo nomen hauritur cuivis *Hispaniarum* regis Primogenito. *Urbs Ovetum*. 3. *Extremadura* Princip. *Urbs Emerita*; *Alcantara*. 4. *Catalonia* Princip. *Urbs Barcinona*, &c. 5. *Insulæ Baleares*, seu *Majorca* & *Minorca*, quarum postrema cum *Portu Magonis* *Anglorum* jugum subiit an. 1708.

3. In *Asia* *Insulæ Philippinæ*, *Latronum*, *Salomonis*, aliæque quamplurimæ.

4. *Insulæ Canariæ*, seu *Fortunatæ* medio ferè inter *Africam*, *Americam* & *Europam* loco sitæ.

5. In *America* 1. *Peruvium* cum urbibus *Lima*; *Cusco* &c. 2. *Terra Firma*, seu *Nova Castilia*. *Urbs Carthagena*; *Portus pulcher*, seu *Porto bello* celeberrimum totius *Americæ* emporium. 3.

Nova Hispania sive Mexico. 4. *Nova Mexico*. 5. *Hispaniola*; seu San Domingo. 6. *Cuba* Insula. 7. *Terra Magellanis*, quòd Arcto vicina gelu rigeat, ab Hispanis iterum deserta. 8. *Paraguaria*. 9. *Florida*, quæ partim Gallis servit. 10. *California* omnium insularum vastissima.

* *Tantas orbis plagas cum possideant Reges Hispani, eorum nonnemo gloriatus est, veritate non invitâ: Suo Imperio Solem nunquam occidere.*

Q. VI. *Quæ fuit Hispanorum regum origo, quæque deinceps fata?*

R. 1. Quomodo *Visigothicum* regnum inter Maurorum funesta arma surrexerit, ac denique ad Austriacos tralatum sit, diximus in *Historia profana* L. 2. c. 3. §. 2. fol. 338.

2. Quo pacto his ereptum fuerit à Ducibus Andegavenfibus an. 1701. in eadem *histor. prof. narratum est*. L. 2. c. 5. §. 1. in *Leopoldo Cæs. &c &c.*

Q. VII. *Quæ sunt arcana Politica Hispanorum?*

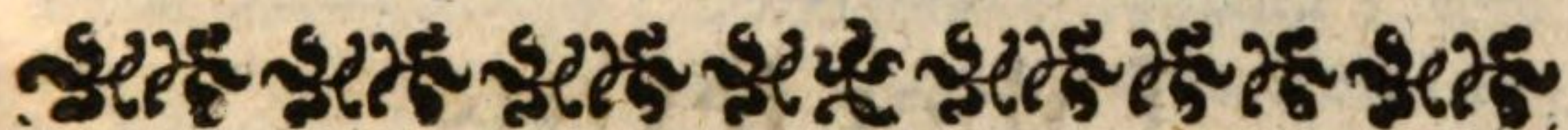
R. 1. Nunc quidem Reges è Gallico sanguine ad Hispaniæ sceptrum admoti attendunt, ne domus Austriaca nimis viribus augeatur. Imò licet nuper an. 1725. arctum fœdus inter utrosque compositum fuerit, non est tamen difficile suspicari, data occasione Hispanos repetituros esse Neapolis, Siciliaeque regna, Belgicum, Mediolanum &c. Uti vicissim Austrii repetent totam Hispaniæ Monarchiam hereditario jure sibi debitam.

2. Cum Anglis perpetua intercedit simultas ob commercia, & expeditiones maritimas: cum Angli Maris dominium ambiant, id ipsum verò Hispani suum esse credant. Præsertim Minorica insula, & Gibraltara, Anglis armorum necessitate permissæ, dolore haud levi afficiunt Hispanos.

3. Hollandis favere non possunt, qui non solum Hispanico nomini renunciârunt, sed adornatis maritimis itineribus Hispanicos mercatores pessum iverunt, multaque in exteris plagis eorum juri subduxerunt.

4. Olîm Hispanorum Gallorûmque perpetuæ fuerunt & velut nativæ discordiæ. Nunc etiam cum regem Gallum patiantur Hispani, Gallicos tamen mores nihilo segniùs sunt exosi; nec facile firmam inter has gentes amicitiam sperâsse licet.

5. Interest regni Hispanici summum Pontificem habere faventem, ob Italicas possessiones.

Liber quintus.

Descriptio Lusitaniæ.

Q. I. Dic Originem Regni Lusitanorum.

R. 1. An. 1112. *Alphonsus* primus regios Lusitaniæ honores sumsit, Hispanico se juri subtrahens.

2. Philippus II. Hispaniæ Rex Lusitaniam ditioni suæ denuo adjecit an. 1580.

3. Mox iterum sub Philippo IV. Hisp. Rege Lusitani suummet sibi regem creârunt *Joannem Bragantinum* Ducem an. 1640. Cujus posterî, hodièque sceptrum rotant.

Q. II. Ordine prome ditiones Lusitanicas?

R. 1. In Europa Regnum *Lusitaniæ* seu *Portugalliæ*. Urbes *Ulyssipona*, *Bracara*; *Conimbrica* &c. Dein *Algarbiæ* regnû angulus est reliquæ Lusitaniæ.

2. In Asia multa Lusitanici juris sunt, cusi multa

multa rapuerint Batavi. Horum omnium caput est *Gea* sedes Proregis.

3. In *Africa* non modica pars regnorum *Angolæ*, *Congi*, *Loangæ*, *Marocchi*, & *Zangnebaria* Lusitanorum imperata facit.

4. In *America* vel prope illam 1. Insulæ *Salsæ* seu Insulæ promontorii viridis, vulgò *Cabo verde*. 2. Insulæ *Azores*. 3. Amœnissima insularum *Madera*. 4. *Brasilia*: unde nomen imponitur Primogenitis regum Lusitaniæ. Metropolis est Urbs *Omniū Sanctorum*.

Liber sextus.

Descriptio Galliæ.

Q. I. Quomodo affectum est Galliæ solum?

R. Auri, argenti que fodinis destituta tellus est; vino tamen Cereræ que satis felix.

Q. II. Quibus gaudet moribus?

R. Ingenium felix ac promptum. Sed multis rebus unâ discendis plerumque non sufficiens, nec patiens tantæ moræ, quantâ opus foret. Ceterum animi mobiles sunt, rebûsque novis capiuntur. Sui quoque gentis tanti sunt admiratores, ut de ea non nisi divina prædicent.

Q. III. Quæ Religio?

R. Olim à Calvino labem passa, feliciter re-stituta est. Vid. *Histor. Ecclesiast. ubi de Calviniana Hæresi meminimus fol 212 &c.*

Q. IV. Quæ insignia?

R. Scutum cæruleum, triâque lilia aurea. Olim tot bufones erant.

Q.V.

Q. V. Recense Gallicas ditiones ?

R. 1. In Europa Galliæque ipsa sequentia sunt.
 1. *Normannia* Ducatus ; de cuius origine vid. *Hist. Prof. L. 2. c. 1. §. 2. n. 1.* Metropolis est *Rotomagus*, seu *Rouën*. 2. *Picardia* Belgio abrepta factis *Caroli Burgundi*. Urbs *Ambianum*, seu *Amiens*. *Caletum* portus, vulgò *Calais*. 3. *Francia*, seu *Isle de France*. Metropolis *Lutetia* seu *Parisii* ; ceteræ sunt *Bellovacum* ; *Suessio* &c. 4. *Campania*. Urbs *Remi* ; *Senones* ; *Meldæ* . seu *Meaux*. 5. *Aurelianensis* præfectura. Urbes *Aurelia* ; *Nivernum* ; *Biturix* ; *Turones* ; *Vindocinnum* ; *Andegavum* ; *Pictavium* ; *Rupella* ; 6. *Lugdunensis* Præfectura. Urbs *Lugdunum*. 7. *Delphinatus*. Urbs *Gratianopolis* ; *Vienna* &c. 8. *Provincia*. Urbs *Aquæ Sextiæ* ; *Arelatum* ; *Massilia* ; *Telo martius*, nunc *Toulon*. 9. *Occitania*, seu *Languedoc*. Urbs *Tolosatum*. *Narbo* &c. 10. *Aquitania*, seu *Guienne*, cum *Provincia Vasconia*, & inferiore *Navarra*. Urbs *Burdegala* ; *Lemovicum*. 11. *Britannia* minor. Urbs *Nannetum*. Reliquæ provinciæ *Austriacis*, & Imperio duobus abhinc seculis abreptæ sunt. 1. *Burgundia* Ducatus : Urbs *Divionum*. 2. *Burgundia* Comitatus, vulgò *Franche Contè* : Urbs *Vesontio*. 3. *Alsatia* tota cum *Argentorato* novémque aliis Imperii urbibus, & munitissimo *Landavio* in *Palatinatu* inferiore sito. 4. In *Lotharingia* Episcopatus *Metensis*, *Tullensis*, & *Verdunensis*. 5. *Belgii* denique magna pars suprà jam enarrata.

2. In *America Gallorum* sunt *Canada*, seu nova *Francia*, & quædam alia, quæ inter famosa est *Mississipi* regio, quæ nuper auro è montibus promisso Gallorum spes excitavit, sed mox fefellit ita, ut ad incitas pene redigerentur, amissis tot impensis in expeditionem illam factis.

3. In *Africa* pars Insulæ *Madagascara* &c.

Q. VI.

Q. VI. Quæ fuit origo, quæ series regum Gallorum?

R. 1. De Veterum Francorum rebus verba fecimus in *Hist. prof.* L. 2. c. 4. §. 1. Q. 1.

2. Ceterum tres hætenus familiæ à Francico, id est Germanico genere Gallis imperârunt. I. *Merovingica*, à Merovæo Pharamundi nepote dicta: ab an. 419. usque ad an. 751. II. *Carolina* à Carolo Magno Pipini filio nuncupata. Is enim Pipinus an. 751. Merovingicis partim deficientibus, partim neglectis solum occupavit, ejusque posteritenuere usque ad an. 987. III. *Capetina*, dicta ab Hugone Capeto Parisiensi comite, qui Carolino exspirante sanguine coronâ ornatus est an. 987. Hæc stirps in plures familias divisa hodièque imperat. Prima familia Capetinorum defecit an. 1328. cum Philippo V. longo. Inde regnavit *Valesia* à Philippo VI. Valesio usque ad Henricum III. Valesiorum ultimum an. 1589. Denique *Borbonii* obtinuerunt, ab Henrico IV. Navarræo an. 1593. ad modernum usque Ludovicum XV.

Ceterum superest adhuc alia linea, nempe Ducum *Aurelianensium*, quæ, Borboniâ deficiente, sceptri heres erit.

Deficiente verò etiam Aurelianensi adsunt laterales aliquæ familiæ stirpis Borbonicæ, quas vulgò dicunt *Prinzen vom Geblüt*: Scil. *Principes Condei* seu *Condè*: *Principes de Conti*. *Comites Suesionenses*, seu de Soissons.

Q. VII. Quæ sunt Gallorum Prætenensiones?

R. 1. *Imperiale diadema* sibi deposcunt, quòd illud à Pontifice Leone concessum fuerit Carolo M. regi Galliæ. Nec attendunt Carolum Germanum, & Germanorum æquè regem fuisse: ex quo licet statuere, Germanis potiùs jus esse omnem Gal-

Galliam sibi repetere , nempe à tot seculis jam Germanici sanguinis regibus subditam.

2. Repetunt *Cataloniam* , quam Alphonsus Arragonius eripuit an. 1131.

3. *Castilia* regnum ob nuptias Ludovici IX. sancti cum Blanca Alphonsi VIII. Castellæ regis filia , seculo 13.

4. *Neapolis* , *Sicilia* & *Sardinia* regna ; Quòd Carolus Andegavenfis feudi nomine eadem aliquando acceperit à S. Pontifice. *Vid. Histor. Profan. L. 2. c. 4. §. 2. N. 1.*

5. *Florentinum* Ducatum ob nuptias Catharinæ Mediceæ cum Henrico II. Gall. R. an. 1533.

6. *Genuensis* Respublica , olim Imperio subdita : postquam se subtraxit , tutelam Gallicam imploravit. Nunc ad Imperatorem potius suspirat.

7. Denique prætendunt in *Mediolanum* , *Sabaudiam* , *Austrasiæ* regnum , omnéque *Belgium*.

Q. VIII. Prode mihi arcana Politica Gallie.

R. 1. Religionem Catholicam suo in regno sanctè tuetur : ita tamen , ut sibi plus libertatis & arbitrii permissum esse velit tum in officiis Ecclesiasticis , tum in aliis sacris constituendis. Assidue auditur *Libertas Ecclesiæ Gallicanæ*.

2. In Imperio Germanico studet fovere Principum discordiam : ac sæpe hætenus hæreticorum turbis favit , etsi nunquam eorum sectam probârit , sed in locis bellô occupatis pro viribus eam eliminârit.

3. Domûs Austriacæ potentiam æquo animo ferre nequit. Illi ut clavum figat , Batavos jugum excutientes juvit , & Helvetos , quos etiam tanquam perpetuos stipendiarios alit. Hoc fine tam sollicitè Coronam Polonicam ambit , ut utrinque Austriæ imminere possit. Plerique omnes Politici huic etiam causæ adscribunt , quòd Gallia Turcis non admodum inimica sit : sed ego credere

dere malim, iū fieri eò quòd longè diffita occasio-
nem belli discordiæque privatam non habeat.

4. Quæ olim bella Gallos inter, Anglósque
flagrârint, paucis ostendimus in *Hist. prof. L. 2.*
c. 3. §. 2. N. VI. Idem accidit cum Hispanis præ-
cipuè propter Italicas ditiones. Hinc cavet sem-
per Gallia, ne vel Hispani, Anglique; vel Domus
Austriaca atque Imperium cum Anglis aut Hi-
spanis consentiant; hic enim consensus vicino-
rum discrimen afferre posset Galliæ in medio sitæ.

5. Denique animadversum est, nullum esse
in Europa publicum inter reliquos Principes ne-
gocium, cui non admoveat manum Gallia:
quamvis eam in hac arte imitentur modò alii ferè
omnes.

6. Ad extremum notatur, quòd Gallia,
utut bello sæpe inferior fuerit, cū tamen ad fœ-
dera ventum est, semper partes tulerit meliores;
tum ob reliquorum paciscentium dissensum, tum
ob alias quasdam artes; in quibus & hæc nume-
ratur: quòd Gallia non soleat pacisci cum pluri-
bus fœderatis junctim, sed modò hunc modò il-
lum à fœdere communi seductum in privata fœ-
dera pelliciat.

7. Studet accuratè conservando regimini
Monarchico. Nulli Ducum suorum jus cudendæ
monentæ, nulli concedit possessionem locorum
munitorum &c.

Liber septimus.

Anglia, Scotia, Hibernia.

Q. I. Quæ terre indoles?

R. Miti

R. Miti cælo fruitur. Pascuis abundat, equis, ovibusque mitissimæ lanæ; Stanno quoque laudatissimo, Cupro &c. Vinô eget.

Q. II. Qui mores?

R. Ingenia musis omnibus apta, Callida, animi impatientes, & ut videtur nonnullis, feroces. Lingua è Saxonica, Romana, Gallicaque mixta est.

Q. III. Quæ Religio?

R. Olim sanctissima; modò nulla esse potest, cum cuivis integrum sit de sacris pro libitu sentiendi. Vid. *Hist Sacram* L. 2. c. 7. §. 5. à fol. 203. Ceterum quidquid superest, quod specie religionis agunt Angli, ad Politicam spectat. Duæ sunt sectæ hæreticæ, quibus duæ factiones politicæ inhærent.

1. Secta est *Presbyterianorum*, qui ritus in Ecclesia Catholicis penè similes patiuntur: Ceterum Monarchico regimini adversantur. Nuper & ipsi inter se scissi, mutuísque odiis collisi sunt. His adhæret factio illorum, qui *Whigs* dicuntur, seu *molles*, quasi Germanicè dicerem *Weich*.

2. Secta est *Independentium*, qui ritus omnes damnant: Monarchicum regimen probant; unde dicuntur *die Hoff-Parthen*. His consentit factio eorum, qui *Torys* audiunt, seu *rigidi*; quasi Latine dicerem *Duri*.

Q. IV. Quæ Insignia.

R. Scutum rubrum, trësque Leopardi aurei.

Q. V. Quæ ditiones?

R. 1. *Anglia* ipsa, cujus metropolis est *Londinum* amplissima, splendidissima ac frequentissima, demum ditissima urbs. Inde *Canuaria*; *Portus magnus*: *Portus novus*; *Oxonium*, *Eboracum*.

2. *Walliæ* Ducatus in Anglia situs regis Primogenito nomen præbere solet.

3. *Scotia* regnum, cujus metropolis *Edenburgham*. Insigne scutum aureum, Leo ruber duplici

plici taniâ rubrâ cinctus. Ad hanc pertinent Insulæ *Orcades*, & *Hebrides*.

4. *Hibernia* regnum, aliàs tantum comitatus. Sed Henricus VIII. orto schismate regis sibi nomen sumsit in odium Pontificis. Metropolis *Dublinum*. Insigne scutum rubrum, cum nablio aureo.

5. In *America* Anglorum sunt *Nova Britannia*: novum *Belgium*: nova *Suecia*: *Terranova*: *Virginia*: *Barbadosa*: *Jamaica* Insula quædam ex *Antillis*; & alia.

Q. VI. Aveo scire originem Anglorum regum.

R. De his sat narravimus tum in *Hist. profa.* L. 2. c. 3. §. 2. N. VI. tum in *Hist. Eccles.* L. 2. c. 7. §. 5. de *Schismate Angl.*

Q. VII. Quæ prætensiones Angliæ?

R. 1. Galliarum regnum sibi exigit Anglia. *vid. Hist. prof. loc. cit.*

2. Credi vult se maris Dominam esse.

Q. VIII. Arcana Politica Angliæ quæ sunt?

R. 1. Cum ipsimet Angli nesciant, siue regimen eorum *Monarchicum*, an *Reipublicæ* Aristocraticæ, mixtæve formam gerat, utraque pars suæ studet opinioni. Rex inter istas factiones medius sat habet, quod capiti suo consulat, de quo profectò periclitatur, si Parlamenti auctoritatem vel leviter violet. Est autem *Parlamentum* cætus Ordinum regni in duas distinctus classes. 1. *Domus Superior* continet Episcopos, Duces, Comites. 2. *Domus inferior* habet minorum gentium Nobiles, Cives, & Institores. Quorum omnium sententiis expedienda sunt cuncta regni publica negocia.

2. Cavet Anglia, ne Gallus cum Hispano sentiat, Hispanisque ditionibus in America insidiatur.

3. Batavos æmulatur ob commercia: præsertim ob Halecum capturam, quam Hollandi in oris Britannici maris exercent, cruentum bellum patrârunt an. 1652.

4 Da-

4. Danum ne offendant, cavent. Is enim transitum per Sundæ fretum negare posset, Anglicisque mercimoniis obicem ponere, quæ illi exercent in Sueciam, Moscoviam &c.

5. Pecuniarum suarum tam tenacem custodiam agunt, ut nulli liceat ultra 50. Thaleros æris præsentis regno efferre.

6. Præcipua Anglorum, ac præsertim modernorum regum cura est, ne Jacobus III. quem Prætendentem dicunt, è regno nunc exul, in patriam soliúmque revertendi viam ullam reperiat.

Liber octavus.

Dania, & Norvagia.

Q. I. *Quodnam soli ingenium est?*

R. Frigidum; Sed venatu, pascuísque abundat.

Q. II. *Qui mores?*

R. Ingenia certè magna sunt, si cultus adsit. Bellis, reíque maritimæ adhuc hodie apti sunt Dani.

Q. III. *Quæ religio?*

R. Lutherana. In gratiam tamen regum Calviniana quoque locum habet.

Q. IV. *Quæ insignia?*

R. Tres Leopardi cærulei in scuto aureo corculis confito.

Q. V. *Quæ ditiones?*

R. 1. Cherfonesus *Cimbrica*, seu *Dania*. *Fürrlandia*. *Funia*. *Zeelandia Insula*, Totius *Daniæ* metropolis est *Hafnia*, *Copenhagen*. Inde *Rottschilda &c.*

Præcipuus portus ac munimentum est in Frero, quod Sund vocant, inter Scaniam Sueciæ insulam, & Zelandiam, ubi aded angustè patet mare, ut majora navigia utrinque tormentis peti possint, nî in singulas triremes Rosatum (Rosenobl) pendant: moneia est aurea Angliæ, quinque ferè Imperiales valens. Estque hic unicus in mare Balthicum accessus.

2. *Norvagia* aspera regio, magnetem tamen optimum, multumque ferri ac silvæ alens, metropolim habet *Bergam*. Insigne est scutum rubrum, Leo aureus armatus argenteâ clava (mit einer Streitt-Art.

3. Multæ denique insulæ frigido axi subditæ. *Islandia*. *Montes acuti*, seu *Spitzberg*/de qua dubitatur, num ex aversa regione Americæ conjuncta sit. *Groenlandia*, an Americam contingat in comperto non est: *Glossaria insula* Scotiæ vicinæ, vulgò *Fero*.

4. Accedit in America *Dania nova*: & quædam in Africa & Asia.

Q. VI. Regum Danorum initia persequere.

R. 1. Primi reges ignoti sunt. Populus tamen Cimbrorum finibus suis egressus jam olim Romanæ potentia insultare ausus est, Mario Consule. Quid dein Normani gesserint compendiò indicavimus in *Historia profana* L. 2. c. 4. §. 2. N. 1. & in *Histor. Eccles.* L. 2. fol. 116.

2. Antè reges suffragiis petebantur: Verùm an. 1523. electus est Fridericus I. Dux Holsato-Schlesvicensis, eidemque jus perpetuæ successionis concessum à regni proceribus. Idque confirmatum est an. 1660. adjectâque regi suprema potestas (*Souveraineté*) in totum regnum; cùm antea è procerum arbitrio res agerentur.

Q. VII. Quæ Prætensiones?

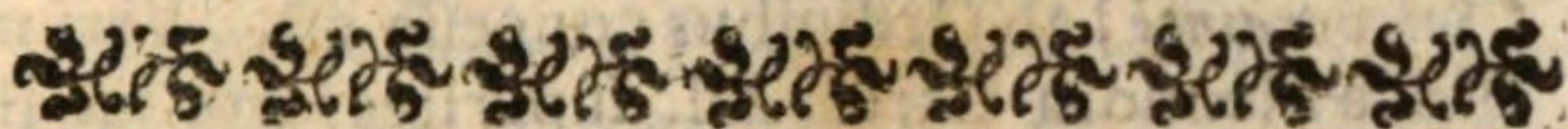
R. 1. Sueciam deposcunt, utpote olim cum regno Daniæ connexam. 2. Hamburgum civitatem

tem in Holsatia sitam suam esse volunt; quæ tamen nunc temporis leges ab Imperatore petit.

Q. VIII. Quenam Maxima Politicæ?

R. 1. Suecos vigili oculo observat, atque, ut iis detrahat, cum exteris maximè Moscis, Polonis, aut Anglis fœdera jungit.

2. Cùm nuper Holsato-Gottorfficas ditiones Datus occupaverit. an. 1712. quibus dudum antè inhiverat, iis conservandis omne studium adhibet.

Liber nonus, Sueciæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Sueciæ?

R. 1. Suecia, seu Sueonia. Metropolis regni totius est *Holmia*; vulgò *Stockholm*. Inde *Upsala*, 2. *Lapponia*. 3. *Finnia*, cum urbe principe *Aboë*. 4. *Livonia*.

* Ceterùm bello contra Russos, Polonos, Borussos, ac Danos feliciter aliquamdiu gestò Carolus XII. Sueciæ rex, subita tamen clade ad *Pultavam* accepta, è regno exiit Turcarum se fidei permittere coactus est an. 1709. Reversus anno 1714. sed infelici Marte usus ad *Friderici Hallam*, Norvagiæ urbem, ictu glaudis interijt. an. 1718. Nystadii deinde pace composita, relinqui debuit Borusso Pomeraniæ anterioris potissima pars: Russis tota *Livonia*, *Ingria*, & pars *Careliæ*: Dano *Schlesvicum* cum *Bremensi*, *Verdensique Ducatu*.

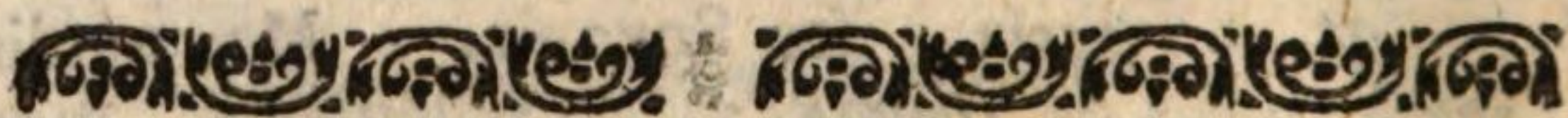
Q. II. Quæ origo, & quis ordo regum?

R. 1. Reges olim eligebantur. Sed *Gustavo I.* coronæ hereditas concessa est in omnes posteros an. 1544.

2. Quibus malis Germaniam affecerit Gustavus Adolphus evocatus ab hæreticis an. 1630. dictum est in *Hist. Eccles. L. 2. c. 7. §. 5. fol. 197.* Pace tandem Monasterii juncta velut pro mercede rei strenuè gestæ Suecis, sub Christina regina, relicta est Pomerania anterior, Bremensis Archiepiscopus & Episcopus Verdenfis, cum quinque mille millibus florenorum, & jure suffragii in Comitibus Imp. adeò, ut qui patriæ hostis tanto tempore fuerat, nunc etiam sit civis.

3. Anno 1680. Carolo XI. Potestas suprema (*Souveraineté*) ab Ordinibus concessa est. Verùm Ulrica Eleonora Caroli XII. superstes soror jus illud supremum iterum deposuit, ut Conjugi suo Friderico Hasso-Castellano principi honores regios ab optimatibus impetraret. an. 1720.

* Ceterùm Hæresis Lutherana hîc dominatur. Insignia sunt scutum cæruleum cum tribus coronis aureis.

Liber decimus.

Poloniæ Regnum.

Q. I. Quæ ditiones Polonorum?

R. 1. *Polonia* uberrima regio totius regni metropolim habet *Cracoviam*: Inde sunt *Lublinum*, *Posnania*, *Warsovia* regum sedes; *Lembergum* in *Russia rubra*; *Camenecum* in *Podolia*.

2. *Lithuania* Magnus Ducatus. Metropolis *Vilna*.

3. *Curlandia* Ducatus Polonis vestigalis.

4. *Borussia* Polonica. Urbes *Dantiscum*, *Thoruna* A catholicorum nuper motibus famosa.

§. *Lit*

5. *Livonia* pars.

6. *Cosacci*, *Populus* bellicosus partim *Polonis* vectigalis, *Volhyniam* & *Ukraniam* incolunt.

Q. II. Quinam Polonorum Reges?

R. 1. De origine nihil adeò certi constat. Attamen à Carolo Magno tributarii facti sunt sub an. 810. Cujus tributi veniam, unàque regios honores impetrârunt ab Ottone III. Imp. an. 1000. Nunc sui juris facti Poloni sibi met reges eligunt.

2. Nuperis Suecorum motibus turbati Poloni spretò Augusto rege Saxoniae Electore, alium elegerunt *Stanislaum* Comitem de *Lezinsky*, 1704. Verùm Suecîs pulsîs revocatus est Augustus an. 1709. Stanislaus verò Regis Galliarum nunc socer est, ejusque favore nititur.

Q. III. Quisnam Status Politicus?

R. 1. *Polonia Respublica* libera est. Regem quidem eligit, sed qui sine Senatus, aut Comitiorum arbitrio nihil habet, quod imperet.

2. Ad Comititia singulae provinciae mittunt quendam nobilem; eosque Legatos vocant *Pand-Botsen*. Quorum tanta est autoritas, ut si vel unus refragetur, totis Comitîis nihil actum sit. Idque ipsum jus tanti est Polonis, ut *Animam libertatis Poloniae* vocent.

3. Inimicos habent potentes vicinos: *Moschum*, *Suecum*, præcipuè *Turcam* & *Tartaros*. Ideoque opus est, ut Germani Imperatoris amicitiam sibi concilient.

4. Religio Orthodoxa est. Tot tamen motibus, in *Borussia* præcipuè, nidulati sunt etiam *Lutherani*, qui *Dissidentes* ibi vocantur.

Liber undecimus. *Moscovia seu Russia.*

Q. I. Quæ ditiones?

R. 1. *Moscovia* Magnus Ducatus. Metro-
polis *Moscuæ*. Inde *Novogardia*, *Archangelopo-*
lis.

2. *Lapponia*. 3. *Casanum* regnum. 4. *Bul-*
garia regnum. 5. *Livonia* Suecis nuper erepta.
Urbes *Riga*: & *Revalia*. 6. *Ingria*, Suecis sub-
tracta. 7. *Carelia* pars, spoliū Suecicum. Hic
nuper freto imposita est Urbs *Petri Castrum*, *Pe-*
tersburg / sedes Ducum seu Imperatorum. an.
1703.

In Asia occupat 1. *Astracan* regnum mari
Caspio proximum. 2. *Samojedam* provinciam ad
mare Glaciale. 3. *Siberiam* regnum à tergo Tar-
tariæ magnæ. 4. Denique Tartarorum varius po-
pulus Moscis est vectigalis: ut *Morduenses* & *Cze-*
remenses Mahometani. *Circassi* Græcæ religionis.
Nagatenses. *Wogulenses* in Siberia, Ethnici.

Nuper Persis in suum Principem arma fumen-
tibus occasione usus Czarius, *Derbendam*, *Pacu*,
aliâque multa suæ ditioni adjecit. an. 1722.

Q. II. Quos habuit, habétve Principes?

R. De incerta antiquitate non est, quòd solliciti
simus. *Joannes Basilides* primus fuit, qui sub an.
1480. Tartarorum, quibus vectigalis erat, iugo
se subduxit. Ejus filius *Basilius* sibi nomen sum-
sit *Czaar*, quod idem sonat ac Rex. Denique
Petrus Alexius an. 1721. Imperatoris nomen sibi
adscivit.

Q. III.

Q. III. Quis Status Politicus?

R. 1. Populum aliàs barbarie laborantem erudire quæsit nuperus ille Princeps *Petrus Alexius*, qui susceptis in Europam itineribus circumspexit, quos meliores mores imitaretur, eosque Imperio suo invexit.

2. Princeps Moschorum dicitur *Tzar*, seu *Czar*: Ejus primogenitus dicitur *Czarovichius*.

3. Insigne est Aquila biceps flava; dextris unguibus sceptrum, sinistris pomum librat. Verticibus imminet tres coronæ. Pro pectore gestat scutum rubrum, in quo visitur eques argenteus hastâ draconem petens.

4. Religio est Græcorum Schismati addicta.

Liber duodecimus.

Imperium Turcicum.

Q. I. Quæ sunt ditiones Turcæ?

R. 1. In Europa sunt. 1. *Græcia*, quam vulgari verbo *Levante* dicunt hodie nautæ. Urbes sunt in Macedonia *Thessalonica*: in Livadia, seu Achaja *Naupactum*, seu Lepanto. In Peloponneso, seu Morea, quam nuper 1715. Venetis eripuerunt: *Nauplia*, seu Napoli di Romania &c. 2. Accedunt Insulæ *Creta*, seu *Candia*: *Eubœa*, seu *Negroponte*, cum ceteris Asiæ finitimis, *Lesbo*, *Chio*, *Rhodo*: *Samo*, *Cypro* &c. 3. *Valachia* princeps, quem *Hospodarem* dicunt, vestigalis est: Religio Græca: Urbs *Targovisum*. 4. *Moldavia* eâdem sorte utitur. Urbs est *Soczova*. 5. *Servia* pars: nam reliquam occupavit Cæsar.

1718. 6. *Bulgaria*; Metropolis *sophia*. 7. *Thracia*, hod. *Romania*. Urbes *Constantinopolis* totius *Turciæ* præcipua, Turcicè *Stambol* dicta: *Adrianopolis* Sultanorum frequens sedes. *Dardanella* sunt quatuor *Hellesponti* litoribus imposita munimenta, *Abydus* in Asiatico littore, *Sestus* in Europæo: alia bina in extremo exitu ad *Propontidem*, ubi fretum arctissimum est, nec nisi dimidii milliarii. 8. *Ponto Euxino* imminent *Bessarabia*, & *Tartari Budziacenses*: hos excipit *Tartaria minor*, aliàs etiam *Crimea* & *Precopensis*, *Turcis* tributaria. Ejus Princeps (*Chanum* dicunt) *Turcarum* Imperatori sacramentum dicit, eumque ad bella proficiscentem cum 100000. equitum comitatur. Verùm inter utrosque fœdus denique junctum est, quò, deficientibus *Ottomanis*, *Tartarorum Chanus* Imperium obtineat, ac vice versa.

II. In *Asia* sunt. 1. *Asia minor*, seu *Natalia*. Urbes *Smyrna*; *Ephesus*; *Nicea*, seu *Isnich* &c. 2. *Georgia* tributaria suosmet principes habet. 3. *Mingrelia*, olim *Colchis*, itidem vectigalis. 4. *Armenia*, seu *Turcomannia*. 5. *Mesopotamia*, seu *Diarbec*: Urbs *Bagdadum*, quam vulgo *Babylonem* dicunt. 6. *Syria*, hod. *Soria*: Urbes *Antiochia*; *Damascus*; ipsaque sancta *Jerusalem*. 7. *Arabia* *Turcis* quidem tributaria, sed gens raptò vivere assueta dicto parùm audiens est: pars etiam *Persarum* imperata facit. Urbes in *Arabia* felici *Medina Mahumedis* patria; *Mecca* impostoris sepulcrum; *Mocha* emporium.

III. In *Africa* sunt 1. *Aegyptus*: Metropolis *Cairum* è ruinis *Mempheos*; *Alexandria*; *Damiata* &c. 2. Quæ deinceps enumerabo *Barbariæ* nomine vulgò veniunt. Scilicet *Barca* regnum, olim *Marmarica*. 3. *Tripolis* regnum, nunc respublica sub tutela *Turcica*. Ducem suum vocat *Day*. 4. *Tunis* regnum nunc respublica *Turcarum* cliens. 5.

Algerium regnum, nunc piratarum respublica, Turcicæ clientelæ.

Q. II. Quænam Religio?

R. De Mahumetica superstitione verba fecimus in *Historia Eccles.* L. 2. c. 3. §. 5. Ceterum Antistitem superstitionis suæ vocant *Mufti*, qui omnibus summo in honore est.

Q. III. Qui mores?

R. 1. Serviles & Tyrannidem haud ægrè ferunt. Sed data fortè occasione in Principes suos summâ licentiâ furunt.

2. Vino abstinent. 3. Uxores ducunt tot, quot alendis quisque sufficit. 4. Omni musâ severè interdictum est plebi. Artes potissimæ sunt Phrygio opere texti tapetes, armæque affabrè facta, ac præstantia.

Q. IV. Quæ Insignia?

R. Luna cornuta argentea in scuto viridi stellis confito.

Q. V. Quis Status Politicus?

R. 1. Aula Turcica, quàm *Portam Ottomanicam* dicere mos est, secundum ab Imperatore seu Suldano habet *Magnum Visirium*: cujus cum ingens sit potestas, discrimen tamen nihilo levius est. Si quid enim minus è sententia eidem cesserit, Sultanus missis literis cum inclusa serica chorda nunciat, sibi gratiosissimè placere, ut is hanc chordam lætus accipiat. Mox Visirius literis Domini sui de genu salutatis osculôque exceptis, chordam collo applicat, elisisque faucibus perit.

2. Reliqui majoris subsellii procures sunt varii *Visirii*, quorum hi militiæ, illi Gazis, alii aliis præficiuntur.

3. Minores sunt *Beglerbegii*, & *Bassæ* majorum provinciarum præsides; sub se habent *Sangracos* minoribus regionibus præfectos.

4. His

4. His omnibus magnificentiæ ergo fas est incedere prægestis sibi ex elata pertica caudis equinis. Sultanus ipse caudis utitur septem : Visirus magnus , Beglerbegii , & Bassa Babylonicus tribus : Bassæ alii duabus : Sangiaci & ceteri unâ.

5. Officia tam aulica , quàm militaria non in Turcas indigenas conferuntur , sed in Christianorum captivorum pueros , quos superstitioni innotritos clavo admovent. Nunquam filius patri succedit vel in officio , vel in opibus.

6. Stipendiarium militem perpetuum alunt. Equites dicuntur *Spahis* : Pedites *Janizeri* *Janitscharn*. Sagittis hodie rariùs utuntur ; sed acutace promptissimè. Ordo militiæ ferè nullus , sed confertis turmis , quâ visum fuerit , ingenti cum clamore irruunt , sæpèque multò celerius viam relegunt , iterumque adoriuntur. Hodie libenter patiuntur architectos militares qui seu à Batavis Anglicisque , seu à Gallis ad ipsos defecerint.

* Ex his facile disces , minores esse Turcarum vires , quàm vulgò opinemur. Nam 1. Provincia quidem amplæ sunt sed incolarum frequentia , peritia , constanti fortitudine &c. Europâ longè inferiores. 2. Potissima pars tantum tributaria est , constatque populis immorigeris , qui Turcarum Imperio agrè subscribunt. 3. Nec mirum si audias à Turca exercitum cogi 400000. Nam id hodie fieri vix potest ; & si fiat , non nisi è fece prædonum , & pastorum , quibus nec arma legitima sunt , constat. Cùm contrà Europa , si junctis viribus rem agat , facile exercitum nutrire possit decies & amplius centenorum millium lectæ , & exercitata pubis. 4. Adde Turcas re maritima nihil valere.

Q. V. Nunc pauca de Imperatorum Orientalium serie differe.

R. 1. Cùm primum à Theodosii Magni filiis divisum est Imperium (Divisionem vide in Hist.

Prof.

Prof. L. 2. c. 2. §. 1. Q. III.) Honorius Occidentis, Arcadius imperavit Orienti ab an. 395.

2. Ex ejus posteris *Justinianus I.* Juris civilis Codicem edidit a. 529. Institutiones & Digesta an. 533. Quid per Belisarium adversum Vandalos Gottósque egerit, dictum est in *Hist. Prof. L. 2. c. 3.*

3. Reliqui ab his Imperatores iniqua ut plurimum fortuna excepti sunt, quia vitæ nihilo melioris erant, luxúque, tyrannide in subditos, & in Ecclesiam schismate vituperandi. Quid quòd Christianos Germanos Francósque Palæstinam recuperaturos indignis modis habuerint, cum per eorum provincias iter faciendum erat?

4. An. 1205. Balduinus Flandriæ comes à Græcis electus est Imperator, quem ex eadem gente secuti sunt Henricus, Petrus, Robertus, & Balduinus II. usque ad annum 1261. quo Imperium ad Græcos rediit.

5. Sed anno demum 1453. *Constantino XI. Paleologo* Græcorum Imperatorum postremo, Soldani Ottomannidæ Constantinopolim, & cum ea totum Orientis Imperium subegerunt. Ii fuere posterius *Ottomani* cujusdam Turcici satrapæ, qui fine seculi 13. Asiam minorem occupavit, fundamentumque Turcici Imperii jecit.

6. *Selimus I.* Ægyptum, Syriamque sub jugum misit an. 1517.

7. *Solymanus II.* maximi inter omnes Turcas nominis *Rhodum* occupavit an. 1522. *Hungariam* an. 1526. *Viennæ* exercitum primus admovit an. 1529.

8. *Selimus II.* *Cyprum* eripuit Venetis an. 1571.

9. *Achmet I.* pace cum Cæsare juncta an. 1606. obtinuit, ut utrinque Imperatoris, & Fratris nomine sese compellarent Romanorum Augustus, & Suldanus.

10. *Mah*

10. *Mahometes IV.* *Candiam* seu *Crêtam* subtraxit Venetis an. 1669. exceptis tribus urbibus. An. 1661. alterum bellum Turcicum cum Hungaris cæpit, confectum anno 1664. Sed mox violato fœdere an. 1683. *Viennam* obsidione preffit. Sed adverso Marte: nam tractum est bellum à sequentibus duobus Sultanis *Solimanno III.* & *Achmete II.* Tertius verò *Mustapha II.* *Carlovicensi* pace totam *Hungariam*, & *Transylvaniæ* tutelam *Leopoldo Augusto* permittere coactus est an. 1699.

11. *Achmetes III.* ejus frater & successor nondum finito induciarum tempore (25. anni pacti sunt) armis adortus Venetos, qui eidem paci subscripserant, *Peloponnensum*, & quod reliquum erat *Candia*, iis eripuit an. 1715. à Cæsare verò *Carolo VI. Augusto*, *Eugenii* maximè *Sabaudi* Principis virtute, duplici ingenti clade protritum *Temesvariensem* comitatum, *Valachia* partem, *Albam græcam* cum tota *Servia* deferere coactus est: induciis in annos 25. compositis *Passarovicium* *Servia* an. 1718. 21. Julii.

Liber decimus tertius.

Asiæ reliqua regna.

CAPUT I.

Persia.

Persia. Uberrima regio, Incolæ delicati, sed ad scientias, si iis vacarent, facti. *Mahumedis* imposturas sequuntur, ita tamen ut à *Turcis* differre in omnibus ritibus datâ operâ studeant, & in eos summô ferantur odiô.

Regem suum seu Imperatorem *Sophi* vocant. Nuper factionibus scissum Imperium pene in potestatem Moschorum & Turcarum venit. Illi certe Derbentam cum finitimis, hi Taurinam provinciam, aliâque sui juris fecerant. Et Turcæ etiamnum his oris insidiantur.

Ispahan caput urbium, ac Sophorum regia est.

Ormuz insula regnum & urbs in sinu Persico, olim Lusitanici juris. At Persæ Anglorum usi operâ ejecerunt Lusitanos an. 1622.

CAPUT II.

Tartaria. Quæ de Tartaris certa sunt, exposuimus in Imperio Moschorum & Turcarum. Ceterum Tartaria *Magna*, *Deserta*, & *Chinensis* facile è mappis videri possunt.

CAPUT III.

China, seu *Sina*. Imperium amplum, Gens delicatissima, sed & acutissimæ mentis, Mathematicarum disciplinarum studiosa; gaudet antiquitate. Et quidquid Europæi inventionis laudant, gloriantur Sineses sibi dudum fuisse perspectum atque usitatum, nempe Typographiam, Tormenta ex ære bellica &c. Imperatori adsunt infiniti proceres, quos Mandarinos vocant. Ceterum Pars idolis servit, quorum Sacrificuli *Bonzii* dicuntur: Pars Manichæorum ferè hæresi similia credit de bono ac malo spiritu. Pars denique Naturam tantum Dominam agnoscit. Nuper Imperatorio decreto Christiana sacra populo permissa fuerant: Sed cum unâ *Confucio*, suo olim legislatori, honores deferre vellent Christianæ legi repugnantes, Pontifexque Romanus eos interdictum iret, acti in furorem Sineses jugum Christi

ex.

excusserunt, quos speramus adhuc Divino nutui aliquando manus duros. * *Insigne est Draco.*

Urbes *Kanton*, seu *Quanchu*. *Funan*. *Nanking*. Sed omnium princeps *Peckinga*.

CAPUT IV.

Japonia Insula Imperium. Mores gentis, quodcunque vitæ genus elegerint, pertinaces in eo servando. Omnia Sinensibus agunt adversa: cum illi nigro delectantur, hi albo; illos deliciae juvant, hos atrocitas sustinere delectat. Orthodoxa fides olim his oris illata, non multò post, hæreticis ex Europa machinas admoventibus, dirum in modum est prostrata, ut nunc denuo idolomania obtineat. Urbium præcipua est *Jedo*.

CAPUT V.

INDIA Orientalis

In plura regna secernitur.

1. *Mogolis Imperium*, hinc *Persis*, inde *Sinensibus* finitimum *Metropolis Agra*. Subditum illi monarchæ inter alia est regnum *Pengala*. Item *Guzura*, sive *Cambaya*: in qua urbs *Diu* *Lusitanorum* est.

2. *Decan regnum*, ubi *Goa Lusitanorum*.

3. *Malabar* in multa regna divisa, è quibus est *Calecutum*, & *Cochinum*. *Dani*, ac *Batavi* partem *Malabar*æ subegerunt.

4. *Coromandela* suo paret regi, qui missos ab Imperatore nostro *Carolo VI.* *Institores* *Ostendanos* summo honore est prosecutus, tanti Monarchæ diplomata meritò veneratus.

5. *Aracam*. *Tunking*. *Siam*. *Pegu*. *Cambodia*. regna itidem sunt.

6. *Ma*

6. Malacca magnam partem Batavis nunc paret, antea Lusitanis.

7. Insulas *Philippinas* & *Marianas* diximus Hispanicæ esse diuisionis.

8. *Molucca* Batavis tributariæ.

9. *Ceylon* partim nunc Batavorum est, detrahta Lusitanis.

10. *Sumatra* suos habet principes. Item *Borneo*, *Celebes*, *Java* &c.

11. Nuperrimè inventæ sunt *Nova Guinea*; *Terra Papous*, *Nova Britannia*; *Nova Hollandia*; *Carpentaria*.

Liber decimus quartus

AFRICA.

* *Turcarum in Africa res paulò antè sunt in medium allatae. Reliqua sunt.*

1. Nubia regnum Abissinis tributarium.

2. Abissina Imperium, olim nullis urbibus habitatum, sed tentoriis tantum. Gens est Christiana. Cujus Imperatorem plerique Geographorum dicere consueverunt *Joannem Presbyterum*: Urbes sunt *Ambianum*. *Ambianativa*. *Zeta*. *Amara* &c.

3. Monomotapa Imperium Ditissimum, sed Ethnicum.

4. Caffaria, in extremo Africae angulo utroque litore extensa, Promontorium bonæ spei *Cabo de bona speranza* cum adjacentibus lautissimè excoluerunt Batavi, pulsas in interiora Barbaris.

5. *Zanguabaria*; *Madagascare*; *Congo*; *Angola* &c. suprà dictum in Lusitanis.

6. Guinea. His litoribus munimenta ac colonias imposuere Angli, Batavi, Dani, Borussia.

7. *Nigritania*, amplissimus terrarum tractus in Barbaros partim Gentiles, partim Mahumedanos divisus. In mare Atlanticum inter Ostia Nili nigri porrigitur Promontorium viride, *Cabo verde*.

8. *Zaara*, vel *Saara* Desertum ingens ferarum stabulum, & Barbarorum etiam, feris nihilo mitiorum.

9. *Biledulgeridia* longissimus terrarum tractus Mahumedanis plerumque ac Judæis incolis obsessus, Tunetanorum, Tripolitanorum, & Algeriensium tributariis.

10. *Marocchium*, *Marocco* regnum, Mahumeticæ superstitionis; satis potens. Rex amicitiam ambit Anglorum.

11. *Fessa*, *Fez*. Uberrimum regnum. Utrumque hoc regnum occupavit Tyrannus *Tafiltanus* è *Biledulgeridia* Africæ Imperatorem se dicantans.

Liber decimus quintus.

AMERICA.

1. Hæc quo pacto sit inventa, dictum est in *Historia Ecclesiastica* L. 2. c. 7. §. 2. fol. 168.

2. Quæ verò ad Europæorum jura pertinent, suis locis in hac *Geographia* obiter indicavimus.

3. Ceterum duabus constat ingentibus penis, quarum altera ad Austrum tendens, dicitur *America Meridionalis*, altera ad Boream *America Septentrionalis*. Utraque Isthmo Panamensi conjungitur ferè in medio, inter æquatorem & tropicum cancri.

4. Sitne

4. Sítne America ad Boream continua cum Europæis regionibus Grönlandia, Spizberga &c. adhuc incompertum est.

5. Cetera hujus terrarum dimidii leges è mappis Geographicis.

* Aliàs autem cognita Carthagenensibus fuisse dicitur. Hi enim multorum dierum navigatione insulam reppererunt omnibus rebus prædivitem. At non diu tulit has navigationes Senatus Carthagenensis; veritus ne, illa nova terra in divitias ac potentiam crescente, deficeret ipsa Carthago. Sic ex Aristotele Lipsius. *Physiolog. Stoic. L. 2. Dissert.*

19.

INDICULUS ACADEMIARUM CELEBRIORUM.

Italia.

Bononiensis. fundata An. 423. instaurata an.	800.
Florentina à Cosmo Med.	1434.
Neapolitana à Frid. II. Imp.	1227.
Ticinensis seu Papiensis à Carolo M.	800.
Patavina à Frid. II. Imp.	1222.
Romana incerti temporis antiqua.	

Germania.

Altorffensis à Ferdin. II. Imp.	1575.
Argentoratensis	1538.
Basileensis	1460.
Coloniensis	1388.
Dillingana ab Ottone Thruchsessio Card. Episc.	
Augustæ.	1549.
Erfordiensis	1391.
Francofordensis ad Viadram à Joachimo Electore	
Brandenburg.	1506.
Friburgensis Brisgoviaë ab Alberto Duce Aust.	
	1463.
Græciensis Styriaë.	1585.
Heidelbergensis à Ruperto II. El. Pal.	1346.
Jenensis à Joan. Frider. El. Sax.	1558.
	Ingol.

Ingolstadiensis à Georgio D. Bay.	1472.
Lipsiensis à Frid. I. Elect. Sax.	1409.
Lovaniensis.	1426.
Lugdunensis Batavorum.	1575.
Moguntina.	1482.
Pragensis à Carolo IV. Imp.	1358.
Salisburgensis inchoata à Marco Sittico an.	1617.
à Mathæo Paride in Universitatis formam erecta an.	1623.
Tubingana ab Eberhardo Comite Wirtemberg.	1477.
Viennensis Austr. à Friderico II. Imp.	1237.
Vuebergensis à Frider. III. Elect. Sax.	1503.

Gallia.

Avenionensis	1303.
Burdegalensis antiquissima schola tempore S. Hieronymi, restituta ab Eugenio IV. PP.	1441.
Parisiensis à Carolo M. Imp. fundata 790. Ejus præcipuum Collegium est <i>Sorbona</i> à Canonico Parisiensi Roberto Sorbon fundatum circa an.	1250.
Tolosana fundat. 800. instaur.	1233.

Hispania.

Complutensis, vulgò Alcala à Franc. Ximenes Card.	1517.
Salmanticensis ab Alphonso IX.	1200.
Toletana perantiqua 500. Instaurata anno	1518.

Lusitania.

Conimbricensis à Joanne III. sub an.	1540.
Ulyssiponensis	1290.

Bolonia.

Cracoviensis.	1364.
Vilnensis	1579.
Regiomontana in Borussia	1544.

Anglia.

Cantabrigensis.	1280.
Oxonensis	895.

Hibernia.

Dublinensis	1320.
-------------	-------

Dania.

Hafniensis	1427.
------------	-------

Suecia.

Aboënsis	1640.
Upsalensis	
Lundinensis, Carolina.	1668.

Morum , Rituúmque , ac Rerum Veterum *Miscellanea.*

* *Agemus hic de Sex potissimùm. 1. De artibus, in supplementum historiae literariae ac technicae. 2. De Militia. 3. De Ritibus sacris, aut Religiosis. 4. De Civilibus seu Politicis. 5. De Privatis ac Familiaribus. 6. Denique de Variis.*

Libor I.

De Artibus.

CAPUT I.

De Libris, Scriptura, & Linguis.

§. I. *De literis.*

Q. I. *Quis invenit literas?*

R. I. Adami nepotes, filii Seth duabus columnis inscripsere disciplinas varias seu ab Avo sibi traditas, seu à se inventas. Altera autem columnarum è marmore erat, altera è lateritio lapide: audierant enim ex avo, mortalium genus duplici in posterum clade deletum iri, semel undis, semel igne. Voluere itaque, ut irruente clade saltem alterutra columnarum superstes esset, cum lateritia posset manere illaesa ab igne, marmorea verò ab aqua. Hanc marmoream suo adhuc aëvo in Syria visam esse testis est Josephus Flavius L. 1. antiquitatum Judaicarum. c. 4.

2. Inde Hebræas literas Moses invenit, aut jam antea Abraham. Denique eas novas restituit Esdras. Vid. *Historiam Sacr. L. I. c. 11. Q. 2.*

3. Ab Hebræis literæ manârunt ad Assyrios, Ægyptios, Phœnicésque. Ex his Cadmus in Græciam eas attulit, eâdem penè figurâ, qua nunc videntur Græcæ literæ majusculæ.

At Ægyptii literarum locò utebantur figuris animalium, aliârumque rerum, quarum considerata naturâ scripturam illam divinare magis quàm legere oportebat, e. g. Sedulum significabat *apis*, raptorem *accipiter*. Idque scribendi genus hodieque *Hieroglyphicum* dicitur.

4. *Pelasgorum* Græca gens eas transtulit in Latium: aut certè *Arcades*, qui post Pelasgos in Italiam appulsi sunt cum Evandro. Literæque Latinae priscæ similes planè erant Græcis, præter eas, quas ipsi ex suo ingenio addidere, nempe F. Q. H.

Q. II. *At sùntne eodem modo olim ac nunc pronunciata hæ literæ?*

R. Minimè. Ego pauca narrabo; tu si plura voles, Lipsium adibis.

1. Diphthongus *Æ* efferebatur ferè ut *ai*, atque his etiam literis scribebatur: *Mu/ai*. Ferè ut hodie Galli dicunt *Paix, Jamais*.

Imò Claudius Imp. exolescentem illum morem lege reducere voluit.

2. Literam consonam V. velut W. Germanorum pronunciabant.

3. C. olim pronunciatum ut K. etiam ante e & i.

4. Litera T. ante i & aliam vocalem non prolata ut hodie *ci*.

§. II. De Scriptura.

Q. I. *Quomodo, aut qua figurâ scriptæ hæ literæ?*

R. Ni.

¶. Nihil ferè tantas vices subiit, quàm literarum figura, ego paucula tantùm notabo in literis latinis.

1. Vocales quas productiùs efferebant, scribebant etiam duplices vel superimposuere transversam virgulam, ut *leegimus*, vel *lēgimus*, *Musaa* (casu sexto) vel *Musā*.

2. Pro A sæpe scriptum Λ. Pro S scriptum C. præsertim Græcis.

3. Accentus seu virgulæ olim nec Græcis fuere, nec Latinis. Præsertim Latini nullas adhibuerunt ad distinguendum adverbia à reliquis vocibus, uti quidem hodiernus mos fert.

4. Denique ecce tibi farraginem quandam vocum, quarum tam scriptura, quàm pronuntiatio prisca à nostro hodie usu abhorret. Plura reperiēs apud vereres, Terentium, Plautum &c.

<i>Mehe</i>	id est	<i>Me.</i>
<i>Mihi</i>		<i>Mii, vel Mi.</i>
<i>Vehe mens.</i>		<i>Vemens.</i>
<i>Voster, Vortat</i>		<i>Vester, Vertat.</i>
<i>Poplicus</i>		<i>Publicus.</i>
<i>Quase, Quasei.</i>		<i>Quasi.</i>
<i>Sibe</i>		<i>Sibi.</i>
<i>Mereto, Ornavet</i>		<i>Merito, Ornavit.</i>
<i>Regeina, Verta.</i>		<i>Regina, Vita.</i>
<i>Omneis, Maneis.</i>		<i>Omnes, Manes.</i>
<i>Foucundus.</i>		<i>Fueundus.</i>
<i>Fousit.</i>		<i>Fussit.</i>
<i>Souom mareitom.</i>		<i>Suum maritum.</i>
<i>Navebos</i>		<i>Navibus.</i>
<i>Molta</i>		<i>Multa.</i>
<i>Adulescens</i>		<i>Adolescens.</i>
<i>Inclutus</i>		<i>Inclutus.</i>
<i>Lacrume</i>		<i>Lacrime.</i>
<i>Maxumus, Optumus</i>		<i>Maximus, Optimus.</i>
<i>Provincia</i>		<i>Provincia.</i>
<i>Helena</i>		<i>Helena.</i>

<i>DIAL.</i>		<i>Divæ.</i>
<i>Parke, Kæso.</i>		<i>Parca, Cæso.</i>
<i>Pucna.</i>		<i>Pugna.</i>
<i>Vicxit, conjuxs.</i>		<i>Vixit, Conjux.</i>
<i>Opfes</i>		<i>Obses.</i>
<i>Pleps</i>		<i>Plebs</i>
<i>Quum, Quur.</i>		<i>Cum, Cur.</i>
<i>Pos, Fros.</i>		<i>Pons Frons.</i>
<i>Quips.</i>		<i>Quis.</i>
<i>Postidea.</i>		<i>Postea.</i>
<i>Porpora.</i>		<i>Purpura.</i>
<i>Servos.</i>		<i>Servus.</i>
<i>Indoponita.</i>		<i>Imponito.</i>

Ut taceam, quæ barbara illa ætate sub seculum 6. &c. irrepsērunt. *Contempnere. Sumptus.* Aliæque; quæ tamen exemplum nonnunquam à prisco etiam ævo habent.

Q. II. Quæ erat materia, cui literas suas inscripsere?

R. 1. *Membrana* seu corium membræ ovium, vitulorumve detractum & siccatum. *Pergamena* Charta dicta ideò, quòd vulgò diceretur esse inventa *Pergami* Asiæ Græcæ urbe.

2. Cortex interior seu tunica arborum subtilior ferè eodem ritu confecta, quo papyrus, de qua mox. Cortex ille latinè *Liber* dicitur; & solebat literis oppletus *convolvi*. Hinc doctorum scripta deinceps dicti sunt *Libri*, aut *Volumina*.

3. Papyrus frutex est ad Nili præcipuè litora crebrò succrescens. Ejus folia in modum viminis longa extendebantur, multa juxta sese disposita. His in transversum imposita obductaque sunt alia ejusdem fruticis folia, quæ glutine quodam oblita, ac ita demum lævigata sunt ad usum scribendi. Idque obtinuit ferè usque ad seculum Christi duodecesimum.

4. Tabulæ lignæ candidæ, cerâ nigrâ teniter obductæ. His literæ imprimebantur Stilo
ferè

ferreo. Cúmque mutandum fortè aliquid esset aut delendū, stilius (is ex altera parte latus erat) vertebatur ac cerâ diductâ delebantur literæ. Hinc adhuc hodie erroris correctio dicitur *Litura* : corrigere scripturam dicitur *Vertere stilum*.

5. Inscriptum denique *Palimpsesto* deletili. Item tabellis *Ebores*, quas Pugillares dicere solebant. Item in *plumbeis laminis*.

6. *Charta* nostra, qua nunc utimur, è linteis centonibus coagulata ante annum Christi 1100. nullo in usu fuit. Fuit quidem olim Chartæ genus è linteis, non tamen tritis atque in pollem redactis, sed tantum integris, & glutine quodam firmatis. Eam dicunt *Carthagine* inventam ex illa nomen tulisse. Denique Palmarum, aliarumque arborum *foliis* inscribebatur. Hinc paginæ librorum *Folia* hodiedum dictitantur.

Q. III. Quibus instrumentis scriptum?

R. 1. Stylo in ceratis tabulis. 2. Atramento in papyro, Charta, membrana, libris &c. 3. Principum epistolæ Rubricâ scribebantur, id est Miniô, Cinnabari, sanguine Purpuræ : aliquando etiam aurô.

Q. IV. Quo ordine ac modo scriptum?

R. 1. Lineas Hebræi quidem à dextra ad sinistram duxerunt, hodièque ducunt. 2. Sed Græci & Latini vulgò à sinistra ad dexteram. Pauca quædam inveniuntur, quæ primam lineam ad dextram protendunt, ac mox pergunt, alteramque lineam ducunt ad sinistram, tertiam iterum ad dexteram &c. Nonnulli consueverunt à summitate chartæ deorsum scribere, iterumque sursum &c. 3. Olim tantum scribebant in una pagina continua tam ampla, ut totam materiam, quæ scribenda erat, facile caperet. Sed Julius Cæsar primus dicitur librum in plura folia distinxisse. 4. Olim etiam tantum ad versa pagina scribeba-

bebatur, non item averſa. Id ipſum dicitur emendâſſe Cæſar. §. Denique Epistoſas olim tabellis ligneis inſcribebant, unde earum bajulis nomen manet *Tabellariorum*. Sic ſcriptas ligabant *lino*, ſeu filo multiplicibus ſpiris circumducto, totâmq̃ue epistolam tegente: quare obligare epistolam adhuc hodie dicimus, etſi nos non ligemus, ſed tantûm plicemus cartham. Lino ipſi cum *cera* aut creta impreſſum eſt annuli ſignum, quod ſeu propriam ſcribentis imaginem, ſeu alicujus è Majoribus reddebat.

§. III. De Linguis.

Q. I. *Quænam fuit prima lingua?*

R. Id quidem certa nulla ratione conſtat: Vero tamen ſimillimum arbitror Hebræam fuiſſe. Vid. Hiſtor. Sacra L. I. c. 3. Q. V. Ubi diximus de ortu multiplicium linguarum.

Q. II. *Quæ gentes Græcam linguam coluere, & quomodo ea eſt propagata?*

R. 1. Præter Græcos ipſos, ſcilicet Peloponneſios, Macedonas, Theſſalos &c. inſulâſque ſubjectas, ſuicepit illam *Græcia Magna*, id eſt Sicilia, cum maxima Italicæ oræ parte, quæ nempe à coloniis è Græcia huc profectis tenebatur. Dein *Græcia Aſiatica*, id eſt Æoles, Iones, & Dorii, quæ Græcæ itidem coloniæ erant.

R. 2. Romani ſubjugatâ Græciâ, eorum linguam frequenti in uſu habuerunt. Atque, uti nunc literati noſtri callent Latinam, ſic literati Romanorum callebant Græcam.

Q. III. *Quid de Latina narras?*

R. 1. Olim Latina gens cum lingua ſua anguſtiſſimo Italiæ angulo delituit, nempe modico & paucorum milliarium agro à Roma verſus Campaniam.

2. Paulatim verò cum armis etiam linguam pro-

protulerunt, eamque cum jugo suo multis populis imposuerunt. Ad gentes enim domitas suas misere colonias, qui linguam unam detulere. Dein Praefides suos ac Judices provinciarum vetuerunt jus dicere, testes audire &c. nisi Latio sermone: atque hinc necessitatem imposuere populis Latinam discendi, ut notat S. August. L. 19. de Civitate Dei c. 7. Quin omnia egere, ut subiecti populi suammet vernaculam dediscerent, & contra Latinam uterentur: eo sane consilio, ut Romano Imperio fierent conjunctiores, nec consilia clam Romanis miscere possent. Hinc Africa, Hispania, Gallia, ipsaque Britannia latine loquebantur.

3. Sed Francorum, Gothorum, Langobardorumque irruptionibus corrupta est Latina, nataeque sunt Barbarae istae, nempe hodierna *Italica*, *Gallica*, atque *Hispanica*, quae postrema multum etiam hausit ex Arabibus seu Mauris, qui post Gothos Hispaniam oppresserunt.

Q. IV. Quid de Germanico idiomate factum?

R. 1. Germanicam seu Celticam linguam usi sunt olim omnes populi à Pannoniis ad Hispanos usque inter mare Germanicum & Adriaticum siti, ipsique adeo Galli.

2. Illi populi, qui hodie Germanorum nomine gloriantur, Latinum idioma nunquam susceperunt, etiam qua parte illorum jugum subire coacti sunt.

3. Caroli Magni aëvo in Gallia usualis lingua fuit ista, quam hodie Galli loquuntur; quae tunc *Romana* dicebatur, & *Rustica*, eo quod vulgus tantum illam uteretur: Nobiles enim & honestior civium pars *Theotiscam* id est Germanicam servabat. V. Lips. Centur. 3. ad Belgas. Ep. 44.

4. Britanniae Germanam linguam intulerunt Angli & Saxones. His postea supervenerunt Nordmanni à Gallia. Unde hodierni Britanni loquuntur

tur linguam, quæ partim è Latina, Germanica, & Gallica conflata est. Nam veteris Britannicæ linguæ parum aut nihil remansit.

Q. V. Quæ tandem hodie idiomatica obtinent in orbe notiora?

R. Duplicis ea sunt generis: *Orientalia*, & *Europæa*, seu *Occidentalia*.

Orientalium radix ac fons est *Hebraica* lingua, quam quidem hodie nulla terra loquitur, sed Judæi sparsi, & docti alii. Ab hac profectæ sunt *Syriaca* & *Arabica*, quam loquuntur plerique Turcæ ac Mahometani etiam in Africa. Altera *Orientalium* primæva est *Græca*, Græcis adhuc dum usitata.

Europæarum tres sunt fontes. 1. *Latina*, quæ quidem nulli genti hoc ævô propria est, sed commune gentium vinculum. Ex hac natæ sunt *Itala*, *Hispana*, *Gallica*, & partim *Britanna*. 2. *Germanica*, ex hac prodierunt *Belgica*, *Danica*, *Suecica*, & partim *Gallica*, *Anglicaque*. 3. *Sclavonica*, quæ peperit *Polonicam*, *Boëmicam*, *Hungaricam*, & partim *Moscoviticam*.

CAPUT II.

De Philosophia.

Socrates omnium ferè deinceps Philosophorum Græcorum parens extitit. Ab hoc enim originem trahunt *Cynici*, *Academici*, *Peripatetici*, *Stoici* &c.

I. Academica.

1. Academicorum dogmatum caput hoc fuit: nihil ceriò verum esse, sed quædam tantum probabilia. Itaque de omni re hærentes disputabant in partem utramque.

2. Huic

2. Huic rei ansam aut potius initium fecit Socrates, cui solemne erat dicere, se *nihil scire*.

3. Postea, ut est humanum ingenium nunquam diu sibi constans, in multas opiniones abierunt Academici Philosophi. Ac profectò *quinque* eorum sectæ numerantur: id videre licet in hac eorum velut Genealogia.

Socrates *Academia Veteris Dux.*

|
Plato.

|
Speusippus Athen.

|
Xenocrates Chalcedon.

|
Polemo Athen.

|
Crantor Solens.

|
Arcesilas Pitaneus *Academia secunda*
| *seu media autor.*

Evander.

|
Hegefinus Pergamen.

|
Carneades Cyrenæus, *Academia tertia*
| *seu nova Princeps.*

Clitomachus Carthagin.

|
Philo. *Acad. quarta autor.*

|
Antiochus. *Autor quinta Acad.*

II. Peripatetica.

1. Hujus autor est *Aristoteles*, Platonis discipulus, de quo in *Historia profan. L. 1. fol. 216.* dictum. Eamque multum auxit *Theophrastus* ejus auditor.

2. Peri.

2. Peripatetica dicta est à Græco verbo *περιπατέω*, id est ambulo: solebat enim Aristoteles docere ambulando. Inde locus scholæ Aristotelicæ *Peripatus* dici consuevit.

III. Cynica.

1. Autor est *Antisthenes* Atheniensis discipulus Socratis; cui successit *Diogenes* Sinopenfis Cynicus; *Crates Thebanus* &c.

Cynici dicti sunt seu *Canini* ob impudentiam, quòd more canum quævis etiam fœda palam agerent.

IV. Stoica.

1. Autorem habuit *Zenonem* Cittæum *Cratetis* Cynici discipulum. Inter ejus successores clari fuere *Chrysippus*; *Panætius*; *Posidonius*; *Seneca*; *Epictetus* &c.

2. Stoici dicti sunt à *stando*: Solebat enim Zeno docere *stans* sub quadam *Porticu*, quæ propterea dicta est *Stoa*.

3. Præcipuum dogma fuit, animum ita componendum esse, ut nulla re moveatur, nullo agatur affectu amoris; gaudii, tristitiæ, metus &c. Sed sapientem debere esse immobilem & impatibilem, quæ impatibilitas Græcè *Apathia* audit. Unde homines tardos, duros atque immobiles moris est vocare Stoicos. Insuper voluere nullam esse creaturis libertatem, sed *fato necessario* cuncta stringi, ac fieri.

V. Eleatica & Atomistica.

1. A *Xenophane* Colophonio instituta, qui lunam habitari docuit.

2. Ejus successorum ordine tertius *Leucippus* Eleates cœpit aliquid comminisci de *Atomis*: Id ipsum

ipsum celebrius reddidit *Democritus* Abderites, Leucippi discipulus : & septimus ab illo *Epicurus* summam atomis manum addidit.

3. Docuere hi mundum compositum esse ex *atomis*, id est corpusculis insecabilibus (id enim significat græca vox *atomos*) seu indivisibilibus. Præterea nullam esse Numinis providentiam, aut fatum, sed *casu* omnia fieri.

4. Epicurus præterea summum hominis bonum in voluptate situm esse voluit.

VI. Sceptis.

Seu *Sceptica* Philosophia omnia planè in dubium vocabat, nec cuiquam assentire, nec quidquam negare solebat. Autor est *Pyrrho* Eliensis unus è discipulis seu posteris Xenophanis. Hinc omnia negandi libido inter doctos hodièque *Pyrrhonismus* dicitur.

VII. Eclectica.

A Potamone Alexandrino instituta ante tempora M. Antonini Imp. Ex aliis singulis sectis eligit dogmata saniora ; hinc *Electiva* dicitur.

* Hodie vigent sectæ : *Thomistica*, *Scotistica*, *Recentiorum*, *Nominalium*, *Atomistarum*, *Cartesiana* &c.

CAPUT III.

Medicina.

1. Medicinæ inventioni ansam fecit experientia. Tradit Aristoteles, eos qui ad idola voti causâ confluxerant, ut restituerentur sanitati, in tholis deorum scribere solitos fuisse remedia illa, quibus recuperassent sanitatem. Hippocrates deinde

delubra obiens illa conscripsit, & de suo aucta in ordinem digessit.

2. Medici præcipui nominis sunt Hippocrates, Galenus, ac recenter Theophrastus Paracelsus, cui adhærent Chimici, *Vid. Hist. Profan.*

CAPUT IV.

Musica.

1. Musica, sicut lingua non tam est inventum hominis, quàm Donum eximium à DEO concessum. Et sanè qui nulla afficitur musica, humani tam parum habere videtur, quàm qui nullâ linguâ aut voce.

2. *Pythagoras* dicitur primus observâsse plurimum musicorum intervallorum seu tonorum concentum ac Harmoniam. Idque lepido casu. Fabros enim audivit incudem exercentes, cùmque notâset disparem sonum edi à malleis, cum quadam tamen harmonia, rei indagandum ratus malleorum pondera examinavit, comperitque, malleum majorem graviore tono sonare, minorem acutiore, sicque adhibitâ arithmeticâ proportionem invenit intervalla illa musica, nempe *Quintas, Octavas, Tertias &c.*

3. Litteras illas septem, quibus omnis musica varietas comprehenditur, invenisse dicitur S. Gregorius Magnus Papa. Nempe *a. b. c. d. e. f. g.*

4. *Solmifandi*, ut vocant, artem excogitavit Guido Aretinus sex syllabis: *ut, re, mi, fa, sol, la.* *vid. Hist. Eccles. L. 2. c. 5. §. 6. Q. 1. n. 5.*

5. Antiqui *Note* musicis caruerunt, quæ sub annum 1000. demum inventæ sunt, sed litteras ipsas locò notarum posuere.

CAPUT V.

Poësis.

1. Eandem ferè originem Poësis habet, quam Musica. Cùm enim semel canere inciperent homines, cantui adjunxerunt verba, & sic paulatim *metri* ratio inventa aut observata est.

CAPUT VI.

Pictoria.

1. Hanc invenisse tradunt vel Apollinem, aut Gygem Lydium, vel alium quendam Pastorem, qui umbram oviculæ ductis in arena lineis secutus artis hujus rudimenta fecerit. At sacræ literæ multò ante quemvis Apollinem tradunt Hebræos & aliarum gentium sculptores fuisse.

2. Deinceps *monogrammata* tantùm picta sunt seu lineis uno colore ductis rerum formæ utcunque redditæ.

3. Pòst quatuor aut quinque colores simplices adhibiti, sine ulla lucis aut umbræ vice: quin nec in tabulis pictis, nec in statuis sculptis expressi sunt oculi, labia, manus, pedes, vestis &c.

Apelles invenit modum pingendi vultus dimidiatos, ut jam diximus in *Hist. prof.* fol. 264.

Nicias Atheniensis Olympiade 112. seu ante Christum ferè annis 328. invenit umbræ lucisque in pictura vicissitudinem.

4. Denique hoc scias, antiquiores pinxisse *te-stâ coloratâ contritâ*. Pòst *cerâ coloratâ calente-que* pictum est, Senecæ etiamnum tempore. Sed jam Apelles Vernicem quandam invenisse dicitur.

Liber secundus.

De Militia Veterum, & ad eam spectantibus.

CAPUT I.

Romani Exercitus Descriptio.

1. *Milites* scripti lectique è civibus aut stipendio conducti erant quadruplicis potissimum ordinis. 1. *Velites*, hi è paupere vulgo lecti levis tantum armaturæ milites eminus pugnare consueverunt, aut levioribus præliis hostem experiri. 2. *Hastati* Flos juventutis. 3. *Principes* Virili ætate milites. 4. *Triarii* miles veteranus & robur exercitus.

2. Totus Romanarum virium *Exercitus* viginti & aliquot Legionibus constabat. Cui præfectus erat Dux seu *Imperator* amplissima gaudens potestate; quippe non solum coccineo paludamento conspicuus erat, aurò purpuræque distincto, sed *Lictores* etiam (quemadmodum ipsi met Consules) cum fascibus securibusque suo in comitatu habuit.

3. *Legio* constabat viris 6200. peditum, 300. equitum. Qui distincti erant in 10. Cohortes pedestres, & 10. Turmas equestres. Toti legioni præficiebatur *Tribunus*. Signum Legionis antiquitus fuit *Lupus*, *Equus*, *Taurus*, *Aper*. Id antiqua-

vit C. Marius secundo suo consulatu, & Romanæ legioni propriam fecit, dicavitque *Aquilam*. Hæc minutæ figuræ, ut sinu tegi facile posset, ex auro cusa imponebatur hastæ argenteæ, ferebaturque in medio legionis: agmina, quæ ante illam stationes tenebant suas, *Antesignanorum* nomen tulere, quæ post eam, *postsignanorum*.

4. *Cohors* pedestre agmen est, constatque manipulis tribus, id est militibus ferè 620. Illa porro, quæ latus Imperatoris semper & ubique textit, lectissima manus, *Cohors Prætoris* audit, nostris hodie dicta *Leib-Regiment* / *Leib-Compagnie*.

5. *Manipulus* pedester constabat duabus centuriis seu viris 207. Huic *Signum* suum erat diversum ab *Aquila*: nempe hasta argentea cum transverso paxillo in modum crucis: ipsi hastæ adhærebant clypeoli aurei, in quibus pictæ deorum aut Imperatorum icones.

6. *Centuria* centum viris implebatur. Huic præerat *Centurio*, & is quidem, qui primam in Legionem centuriam ducebat, *Centurio primi pili*, vel *Primipilus* dicebatur, singulari semper in honore habitus, quique *Aquilæ* præerat, eamque regebat.

7. *Turma* equitum 30. viros numerabat. Ea *Vexillum* habebat formâ ferè quadrâ è pertica pendulum, ut nunc templorum vexilla, purpurâ aurôque intextum.

8. Hæc omnia *Signa* sacra habebantur. Per ea jusjurandum & sacramentum militare concipiebatur. Iis honor habitus non aliter atque deorum simulacris. Ad ea confugientes Asylo gaudebant. Hæc denique deferere, aut in manus hostium relinquere summo dedecori erat, & plerumque capite ipso luendum piaculum. Anticipiti pugna cum nutarent acies, sæpe signa ab ipsis Imperatoribus in confertum hostem missa sunt, ut segnis miles in pugnam revocaretur &c.

CAPUT II.

Arma Romanorum.

1. Gravis armaturæ miles pluribus armis •
levis armaturæ paucioribus instructus erat.

2. *Parma* scutum erat rotundum parvum è
ligno.

3. *Scutum* longum ovi figurâ, vel imbrica-
tum (wie ein Holziegel) quatuor pedum longitu-
dine; combinatum è lignis aquaticis, corioque
obductum. Margo erat ferreus. E medio pro-
minebat Apex seu *Umbo* ferreus, argenteus, vel
aureus, quo hostem arcere aut urgere solebant.

4. *Clypeus* scutum est rotundum mediæ ma-
gnitudinis.

5. *Cetra* parma est Coriacea, & equitum
ferè propria.

6. *Cassis* ferrea cui Galli nonnunquam im-
ponere consueverunt ardentem focum.

7. *Galea* seu cudo è pelle tantùm confecta.

8. *Lorica*, *Cataphracta*. Eaque induti sunt
non equi minùs quàm viri.

9. Sed equitibus paucis *ephippia* fuère: &
vulgò ephippiati contemptui habiti, quasi molles,
& qui non auderent ex equo nudo pugnare. Præ-
terea dextro tantùm crure *Ocream* ferream induti
erant, sinistro coriaceam.

10. *Pilum* hasta erat quadrangula ea crassitie,
ut manum impleret; septem pedibus longa, me-
diàmque partem lignea, mediam ferro crasso te-
cta. Cuique militum bina talia, quandoque &
terna aut quaterna pila fuerunt.

CA.

CAPUT III.

Machinae.

1. *Vinea* domuncula quædam lignea est & portatilis, tecto instructa. Intra hanc gradientes milites secum eam tuti ferebant, ac mœnibus admovebant, itaque arietes, quos unâ intus tulere, applicabant quassando muro; vel aliis modis urgebant obsessos. Hinc per vineam oppugnare aliquem, est rectè insidiari.

2. *Aries* ingens trabs seu truncus arboris gravi ære præfixus, quod in arietis formam artifex ignis fuderat. Hic mediò suspensus è catenis librabatur vi militum adversus muros, repetitis identidem ictibus. Oppugnatores, ut ictus frustrarentur, objicere solebant vimineas crates, aut saccos lanâ infertos.

3. *Terebris* etiam grandibus tortuosè adactis lapidum compages solvere consueverunt.

4. *Catapulta* machina lignea, hastas vel tela quaterna aut plura evibrans.

5. *Ballista*, tormentum etiam dicta, ingentis operæ machina lapides molares, trabes ignitos, piceata dolia, aliâque demum mittebat in hostem.

6. *Fundis* suis non lapides solum, sed glandes etiam plumbeas oblongas librabant tam fido ictu, ut ad 400. passus metam tangerent; tam valido, ut plumbum aliquando medio in aëre liquesceret. Quin & ollulas incendiarias jactare fundis solebant more nostrorum incendiariorum milium, quos barbarè *Grenadier* dicunt.

CAPUT IV.

Obsidio.

1. Circumvallabant oppida arcésque triplici sæpe in gyrum & vallo & fossa, turribus præaltis undique distinctâ.

2. Turres quoque struxerunt trium contignationum, onustas armatis, quas mœnibus admovère, iterumque, cùm receptui caneretur, retraxère.

3. *Coronâ* vel per *coronam* cingere aut capere urbem erat, cùm perpetuo militum ordine, eoque interdum triplici, circumdaretur locus, factaque ab omni parte impressione mœnia superarentur. Id quod nos ferè dicimus mit sturmmen der Hand eroberen.

4. *Testudo* insigne erat fortitudinis bellicæ exemplum. Etenim ordo virorum conjunctus, confertusque scuta super capita extulit. Ponè sequebatur alius ordo priori cohærens, sed corporibus nonnihil inclinatis, scutis verò eodem modo erectis. Hos excipiebat tertius, quartusque ordo &c. Quorum cùm alter altero humilior esset, scuta cervicibus imminencia speciem præbebant declivis tecti. Sic compositi mœnia accesserunt. Horum dein tergis seu scutis sese injecerunt alij; & sic in summa mœnia summâ fortitudine grassati sunt. Testudine ea usi sunt etiam in acie, rebus præcipuè desperatis. Sic enim conferti omnes telorum ictus, sed & equos currusque subinde immisos sine noxa exceperunt.

CAPUT V.

Pugna.

1. *Tessera* erat tabella lignea, cui inscripta
Ducis

Ducis mandata sæpè unico aut aliquot tantum verbis. Hæc singulis commilitonibus distributa, tum in itinere, tum in vigiliis, sed & ante pugnam: eo fine, ut commilitones à peregrinis dignoscerent.

2. *Classicum*, ipsum est ad pugnae faciendum initium signum: quod concentu tubarum dabatur.

3. Ipsam aciem instruxerunt pro opportunitate. Consuetæ formæ erant *Globus*, *Orbis*, *Forfex*, *Luna*, *Cuneus quadratus*, hodie gevierdte *Ordnung* / seu Gallorum linguâ *Battailon Quarrée*.

CAPUT VI.

Disciplina.

1. *Iter Iustum* erat 20000. passuum, intervallo quinque horarum conficiendum gradu militari, id est graviori seu tardiori.

2. Onus militis (fascem dicebant) hoc erat:
1. *Cibus*, id est bis coctus panis aut frumentum crudum in triginta dies. Posteriore ævo remissum est ad dies 17. 2. *Ustensilia*; id est Corbis, ferra, securis, rutrum, falx, catena, lorum. 3. *Valli* quatuor, & aliquando 7. aut 12. Sunt autem valli *pali*, hodie *Fachins* Gallis, sive fudes ad varium belli usum, castrametandi præcipuè, ac tumultuario opere munimentum quoddam excitandi. 4. *Arma*, nempe scutum, galea, hasta. Sicque iter conficiebant pedibus aperto capite &c.

3. Inter omnia delicta turpissimum habebatur, *signa deferere*.

4. Poenæ quidem variæ, sed nulla majoris ignominia, quam *Missio inhonesta*, quum nempe miles cum dedecore ab exercitu dimitteretur. Factum id per *solutionem cinguli* seu baltei militaris.

CAPUT VII.

Supplicationes, Triumphus, Ovationis, Corona.

1. Acceptio de insigni Ducis ac decretoria victoria nuncio, Senatûs decretio indicæ sunt *supplicationes*, eodem ferè modo peractæ, ac nostræ hodie *Processiones*. Hæ Sabinis devictis ad quartum diem extendebantur; Mithridate subacto ad 15; Gallis à Cæsare domitis ad 20; post victoriam Augusti Mutinensem ad 50. num.

2. *Triumphus* decernebatur 1. à Senatu populoque Rom. Duci, qui debebat esse Civis Romanus; debebat etiam vicisse hostem, non cives aut rebelles populi; & eorum, sine notabili Romanorum jactura, saltem 5000. in pugna confecisse. 2. *Pompa ipsa*, seu celebris in urbem ingressus hoc ordine ducebatur. Multi currus, muli, equi, elephantes &c. prædam armâque hostibus erepta vehabant. Proximo dein loco imagines gestabantur tam urbium captarum, quam terrarum. Has sequebantur, qui coronas victori donatas ferebant. Proximum his agmen erat captivorum, ac præcipuè regum aut principum, qui ante currum triumphantis ducebantur onusti vinculis. Ipsum currum aut equi generosi (albos excipias velim, quibus sola deorum simulacra vehi fas erat) aut cervi, aut elephantes, aut mansueti Leones trahebant, vel quidquid aliud luxus excogitavit. Victorem denique curru eminentem circumdabat purpura auro distincta, laurus tempora velabat, oleam præferebat manu cum sceptris. Vultus non rarò miniò obliuiscuntur secus atque deorum statuarum. 3. Denique arma, navium restia, aliâque victoriæ signa foribus

ribus Victoris affixa sunt, aut in vestibulo perpetuum collocata: positæ statuæ, arcus &c.

3. *Ovatio* triumphi quoddam genus est, sed humiliore ritu celebratum. Etenim *Ovantis* amictus non nisi albus erat; nec curru, sed equo vehebatur; ac Lauri vice Myrto redimitus erat. In Sacrificio etiam non taurus, quemadmodum à triumphantibus factum, sed *Ovis* mactabatur.

* *Profectò autem ingentem oportet triumphorum apparatus fuisse: sanctus enim Augustinus tria potissimum suismet oculis arbitrando votum habuit, Christum in carne, Paulum prædicantem, & Romam triumphantem.*

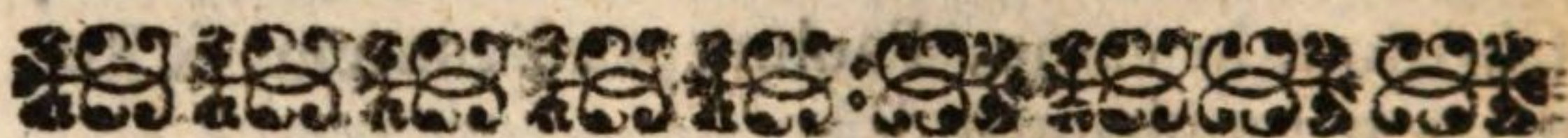
4. *Coronæ* varii modi erant, quas ex Agellio totidem verbis delineabimus. *Triumphalis* olim è lauro, postea etiam ex auro erat. *Obsidionalis* est, quam ii, qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberavit. Ea corona graminea est; observarique solitum, ut fieret è gramine, quod in eodem loco natum esset, intra quem clausi erant, qui obsidebantur. *Civica* corona appellatur, quam civis civi, à quo servatus est in prælio, testem vitæ salutisque perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, vel ilice. *Muralis* est corona, qua donatur ab Imperatore, qui primus murum subiit, inque oppidum hostium per vim ascendit. *Castrensis* est corona, qua donat eum Imperator, qui primus hostium castra pugnans introivit. *Navalis* est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium navem vi armatus transfiliit. Et muralis verò, & castrensis, & navalis fieri ex auro solent, prima muri, altera valli, tertia rostri navalis signo cælata est.

CAPUT VIII.

De Jani templo.

1. Belli tempore patebat id fanum, ut omnes eò accedere, ac pro sauita belli alea deos precari possent. At revocata pace figura, arma ac trophæa in eodem delubro suspensa sunt, & templum occlusum.

Liber tertius.

De Sacro, Religiosoque ritu.

CAPUT I.

Sacra & Sacerdotes.

1. *Saturnalia* Sacra, aut festa potius, Saturno dicata erant Deo, olim Latii regi. Celebrata 16. Kalendas Jani, seu mense Decembri uno tantum die: Sed Cæsar tres præcepit, & Caligula quinque. Eo die togam posuere Domini, eamque sumserunt servi: quin mensæ affidentibus servis ministrarunt Domini.

2. *Bacchanalia* sacra à Græcis instituta sunt, dictaque *Dionysia*. Hæc in Etruriam, mox Romanam delata ita agebantur in delubro, ut nocturno tempore nonnisi gravissimæ matronæ convenirent, ter in annos singulos. Post quini dies menstruatim huic rei destinati sunt. Sed cum pro-

miscua turba adhæc sacra denique admitteretur, & infanda quæque patrarentur, abrogata sunt à Consulibus anno V. C. 568.

Erant præterea Ludi alii, e. g. *Lupercales* die 15. Februarii patrati, quod Romulus & Remus à Lupa essent nutriti. *Circenses* ludi fiebant tum equorum cursu, tum gladiatorum pugna.

3. *Vesta* Dea habebatur Saturni filia, Junionis, Jovis &c. Soror. Sed qui poëtarum fabulas ad usum quendam reducere conati sunt, Vestam interpretati sunt esse vel *Terram* vel *Ignem*. Certè Vestæ simulacrum apud Romanos aliud non erat quàm *Focus* in templo perpetuò alendus. Eum focum Trojâ attulit Æneas, deposuitque Lavinii, condita à se urbe; Ascanius Albam longam transtulit: denique Tullo regnante Alba everfa & cives Romam traducti sunt unà cum Vestæ igne. Templum tamen Vestæ jam à Numa conditum erat, & Vestales Sacerdotes institutæ. Eæ erant Virgines numero Sex arbitrio Pontificis maximi, ac sorte electæ. Earum officium erat alere perpetuum Vestæ focum: custodire etiam Imperii illud pignus *Palladium*. Statua erat Palladistricubitalis dextrâ gestans hastam, læva fufum ac colum. Ilus Trojæ conditor cælitus eam accepisse fertur, cum oraculo, invictam fore urbem, donec Palladium hoc servâset. Trojâ deinde proditâ in Italiam illud secum vehit Æneas. Obligatio Vestalium erat, manere Virgines idque triginta annos: postea licitum nubere; etsi nuptiæ plerumque infastæ putarentur. Si quæ in pudicitiam peccâset, specui subterraneæ immersa est, quæ lectulum habebat, lucernam, mensamque stratum: hocque in specu defossa est viva. Atque hæ Vestæ Romæ desierunt primùm sub Theodosio M. Imp.

4. *Auguria* erant, & *auspicia* cum seu ex a-
vium

avium volatu, seu cantu, seu esu futura ominarentur : Augurumque collegium summæ erat apud Romanos autoritatis.

5. *Aruspicina* erat, quæ inspectis victimarum ad aram mactatarum *extis* seu visceribus futura coniecitabat. Qui eam exercebant *Aruspices*, *Extispices* seu *Extispices* dicti.

6. *Flamines*, sive sacerdotes Numa tres creavit, unum Jovi, qui *Flamen Dialis* dictus ; alterum Marti ; tertium Quirino.

7. *Pontifex Maximus* omnia sacrorum jura temperabat.

8. *Salii* duodecim Martis erant Sacerdotes, pictis tunicis, æneisque thoracibus vestiti. Hi *ancilia* ferebant. Erat *ancile* scutum rotundum cælo, ut ajunt, delapsum : cumque respondissent aruspices, illic fore Orbis Imperium, ubi *ancile* servaretur. Numa illud in templo Martis suspendit, suspensis tamen unâ multis aliis ejusdem planæ formæ ; ut hoc modo falli posset is, qui *ancile* templo subrepturus esset.

CAPUT II.

De Ritu Funeris.

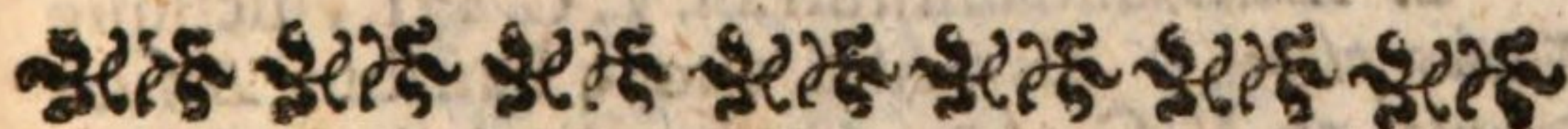
1. Apud Barbaros barbari erant funerum ritus. *Persæ* non prius humabant cadaver, quam à cane aut ave esset carptum. *Massagetae* & *Derbices* cognatos suos fati proximos devorabant. *Tibarenii* fenes e patibulis suspenderunt. *Aegyptii* cerebro visceribusque extractis cadaver aromatibus opletum ad 70. diem sale macerabant ; demum extractum myrrhinóque oleo probè tinctum ligneæ effigie circumdederunt. Sic imbuta cadavera diutissimè durant incorrupta ; & hodie dum refodiuntur, dicunturque *Mumia*. Credebant enim

enim Ægyptii, tamdiu animam hominis superstitem fore, quamdiu ejus corpus putredinem nullam traheret. *Scythæ* mortuorum charos unâ cum cadaveribus defodiebant vivos, adjunctis famulis, equis, canibus, ac cibis. *Thracæ* cum plausu ac lætitia sepulturam agebant, contrâ Natalem cum luctu. *Bactriani* fenes objecere canibus, ad hoc ipsum nutritis.

2. Græci ustorum cadaverum cineres urnis imponebant, ipsâsque urnas splendidis monumentis.

3. Romani olim cadavera terræ mandârunt. Sed cùm animâ verterent, variis ac civilibus præsertim turbis ea è tumulis erui, licentiâ emoriæ plebis; stânterunt ea Græcorum more cremare.

4. In monumentis repositæ sunt duæ urnæ, fictiles, vitreæ, vel aureæ: altera cineres, altera amicorum lacrymas capiebat. Addita lampas eo sæpe artificio, ut mille & ampliùs annis arsisse in comperto habeamus. Cadaveribus, quæ integra defodiebantur, additus est in ore nummus. Charoni pro naulo dandus.

Liber quartus.

De Politicis.

CAPUT I.

De Magistratibus.

1. *Consules à consuendo* patriæ dicti, constituti sunt post reges exactos. Bini, ut alter alteram
me.

metueret, coërceret. Uno tantum anno magistratus iis permissus, ut essent humani, qui se scirent post annum potestate carituros. Potestas eorum primò regiâ nihil minor fuit: sed postea Tribunorum intercessione circumscripta est; ab Imperatoribus autem planè extincta. Insignia Consuli præferebantur duodecim *Fasces* à totidem lictoribus. *Fasces* erant baculi aliquot ex Ulmo vel Betula loro colligati, adnexa *securi*: Sed Valerius Poplicola secures demisit, eæque prægestæ deinceps sunt tantum extra urbem, ne populo terribilis videretur Consulum potestas. Lictores hisce fascibus populum è via submovebant, fores eorum virgâ feriebant, ad quos intrare Consul vellet; sed cum major magistratus fortè obuius fieret, *fasces submittebant*. Sed illi fasces alternis mensibus tantum alteri è consulibus præferebantur, alterum interim comitatus est *Accensus* cum sequentibus duodecim lictoribus, qui baculos tantum ferebant. Præterea consules induti erant *Trabeâ*, seu togâ amplâ, pictâ insignibus, gestis propriis aut majorum; manu gestabant scipionem eburneum, in cuius summo figura aquilæ.

2. *Ædiles* duo instituti an. V. C. 271., dictique *Ædiles plebis*. His additi duo è Patribus *Ædiles Curules*. an. V. C. 388. Cæsar adiecit duos *Cereales*, qui rei frumentariæ curam haberent.

3. *Tribuni plebis* seu tribuum ductores seditione populi creati sunt, qui An. V. C. 260. in Montem sacrum secessit, nec rediit antè, quàm duo *Tribuni plebis* crearentur, qui Consulum potestati obsistere valerent. An. 297. facti sunt decem. His jus erat Consulum gestis *intercedendi*, seu ea impediendi; quod faciebant illa formula: *Veto*.

4. *Quæstores* An. V. C. 269. *Ærarium publicum* curabant.

5. *Dictator* primus creatus an. V. C. 255. Cùm enim Consulum nomen contemptui haberetur, propterea, quòd ab illis ad populum provocatio esset, omnia ad seditionem spectabant: quare, cùm etiam externus hostis immineret, alius magistratus creatus est, à quo provocari non posset: Hic omnia suo arbitrio decernebat. Ne tamen abuteretur, imperium hoc gessit uno tantùm semestri. Aliquando prorogatum est in annum integrum. Sylla autem & Cæsar perpetui Dictatores creati sunt, id quod exitium Reipub. peperit. Dictatori equum ascendere fas non erat, nisi ad bellum.

6. *Censores* duo creati sunt. An. V. C. 311. Qui recensébant non solùm capita civium & facultates, sed maximè etiam mores, illósque, si pravae deprehendissent, *Notâ*, id est ignominiâ affecere.

7. *Imperatores* vocabantur, qui gerendo bello summa cum potestate præfecti erant. Sed post illud nomen sibi propriè asciverunt Cæsares tantum.

CAPUT II.

Ordines Civium seu Classes.

1. *Senatori*us Ordo, seu *Patricius* completebatur Senatum, Consules, Nobiles, & qui olim has dignitates aut magistratus gesserunt. Hi uno verbo *Patres* dicebantur, aut *Patres conscripti*. Ceterum Nobiles censebantur ii, qui è Patrum antiquo genere natì fuissent. At Novi nobiles, seu *Homines novi* vocabantur, quorum majores aliquem gesserunt magistratum, cui ponendæ imaginis jus erat, nempe Consulatum, Dictaturam, Censuram, Ædilitatem Curulem. Imagines

erant è *Cera* Vultus tantùm exprimente (*Brust Bilder*) Hæ cum inscriptionibus & *titulis* poni solitæ in Atriis, ligneis thecis seu armariis inclusæ, quas diebus lætis festisque aperuerunt, thurèque incenso profecuti sunt; unde *fumosa cere*. In funere proferebantur ordine supra perticas, quas *Feretra* dicebant.

2. *Equestris* ordo alter erat, complectebaturque Juventutem Nobilium Patriciorum à 18. vo anno ætatis.

3. *Plebejus* ordo tertius. Erat autem plebs divisa in 35. *Tribus*, è quibus quatuor *Urbanæ* erant, quæ cum è libertis potissimùm conflatae essent, inferioris sortis existimabantur. Reliquæ *Rusticæ* erant, seu civium, qui extra Urbem per reliquam Italiam suis in prædiis habitabant.

4. Erant prætera *servi* seu mancipia, quasi manucapta. Quos si dominus manu misisset, *Liberti* vocabantur; & qui ex his postea nati sunt, *Libertini*.

CAPUT III.

De Re Monetaria.

1. Illi, qui remotissimo ævo vixerunt homines, mercimonia sua ita celebrârunt, ut non nisi res cum rebus permutarent, v. g. calceum cum pane. At hoc non diu tulit usus: sed oportuit constitui aliquod generale quasi pignus, quod universarum mercium vicem subire posset. Itaque *Ferrum* aut *æs* primò constitutum est. Et qui alterius rem magni æstimationem sibi comparare volebat, magnum æris pondus eidem vicissim tradebat. Post discrimine ponderis omisso signum quoddam æri impressum, quo vel magnam vel minorem æstimationem seu pretium politicum accipiebat. Denique *pecudum* corio eadem signa impres-

sa sunt, unde credimus *pecuniam* esse dictam; cum aliàs diceretur *moneta*, tanquam admonens hominem constituti à Republica pretii.

2. *Ærei* nummi hæc erat apud Romanos ratio. *As* non aliud erat, nisi *Libra aris*. *Quadrans* seu *Triuncis* quarta libræ pars: cusus sæpè etiam è plumbo, nigræque moneta hæc dicta. *Sextans* pars assis sexta. *Triens* pars tertia. Ceterùm assis integri valor non erat amplior nostris 8. vel decem nummulis, *Psennig*.

3. *Argentæus* nummus alius erat *Denarius*: aliàs etiam *bigatus* & *quadrigatus* dictus ob signum impressum. Valebat ferè nummulos nostros 32. seu cruciferos 8. & in scripturis ac monumentis veterum indicatus est hac nota (*) seu stellula. *Quinarius*, seu *Victoriat* ob victoriæ effigiem dictus, dimidium denarii valebat. *Sestertius* quarta denarii pars, sic scribi solebat HS. Sed cum diceretur per nomen substantivum masculinum e. g. *decem Sestertii*: intelligebantur singuli sestertii: cum verò diceretur neutro genere e. g. *decem sestertia*, intelligebantur totidem millia sestertiorum. Denique cum per adverbium diceretur e. g. *decies HS* seu *decies sestertium*, toties centena sestertiorum millia intelligebantur.

4. *Aureus* nummus, sive *solidus* variè dictus & nomen plerumque ab Imperatoribus sortitus est e. g. *Antonianus* &c. valuit 25 Denarios.

5. Græci *Minis* utebantur, & *Talentis*. *Mina*, id est Libræ in Talento Attico erant 60. quarum singulæ valebant 100. denarios, id est nostrorum florenorum tredecim cum dimidio ferè.

Talentum Atticum 60 Librarum, valebat denariorum 6000. Id est nostrorum florenorum 300. sive Philippæos aut Coronatos 600. Itaque mille Talenta argenti sunt 800000. fl. Mille talenta auri hujus numeri ferè triplum conficiunt.

Liber quintus.

De Familiaribus ac Privatissimis ritibus.

CAPUT I.

Vestes.

1. Quin primi mortalium ferarum pellibus corpora protexerint absque multa artis & elegantiae cura, dubium haud est.

2. *Pallium* vestis est totum obtegens corpus: quo apud Græcos singulariter Philosophi utebantur.

3. *Toga* pura, vestis est ad talos pertingens, quam sumebant, qui adolescentium ætatem egrescerant. Hinc, *Togam sumere*. Ea usi Romani in foro, & toto pacis tempore: Hinc *Toga clari*, id est pacis studiis.

4. *Sagum* vestis curta genuum tenus, nec manicata: qua in bello utebantur Romani. Hinc, *Sago inclutus*.

5. *Prætecta* vestis proluxa, purpureâ fimbriâ prætexta. Hanc gestârunt pueri & adolescentes ad 16. ætatis annum. Hinc *Prætextam ponere*. At etiam magistratus plerique hac veste ornabantur.

6. *Latus Clavus* dicebatur toga clavis latis ornata, sive ii fuerint florum quædam figuræ in toga depictæ, sive argentea purpureâve schemata.

ta. Hoc clavo usi sunt Senatorii ordinis viri ;
Equeitres tantum angusto ; reliqui purâ togâ

7. *Palmata* toga , picta erat palmis &c.
Magistratum supremorum & Imperatorum tantum insigne.

8. *Trabea* vestis seu toga colorum distinctione velut in modum trabium virgata. Consulum erat.

9. *Paludamentum* : Belliducum vestis.

10. *Chlamys*, *lena*, & *abolla* militum, vel inferiorum militiæ præfectorum palliolla erant.

11. *Stola* Matronarum longa & ampla vestis.

12. *Bulla aurea* puerorum nobilium.

13. *Apex* apud sacerdotes Pontifices capitis ornamentum erat eâ ferè figurâ, qua nostrorum Infulæ.

14. *Vittæ* teniæ erant in nodum collectæ atque in humeros defluentes (ein Busch Bänder) Hæ imponebantur victimis. Sed & Vestales Virgines iis redimitæ erant.

15. *Cothurnus* Vestis talaris , quam induiti erant in scena poëtæ tragici.

16. *Soccus* vestis arctior Comicorum.

17. *Lacerna* vestis amplissima , qua supra reliquas omnes utebantur pluvia maximè tempestate.

18. *Petasis* pileolus erat, ferè ut ii, quos nunc in scena producimus, vocamusque cascetas. Sed eo nunquam usi Romani (uti nec aliæ gentes, præter delicatos Asiaticos) nisi in sacris, ludis, saturnalibus, itinere & militia. Sed cum operiendum esset caput (rarò id fiebat) laciniam vestis reducebant in caput, eamque iterum removebant, quum honoratiorum aliquem obvium haberent. Pileolo tamen uti licuit Libertis, ægris, senibus.

19. *Braccæ* antiquis nullæ, nisi Gallorum par-
ti, quæ *braccata* inde dicta.

20. Pedes armabant vel puris *soleis* loro ad-
scriptis, Sandalia hodie dicunt: vel *calceamento*
in modum nostrorum calceorum confecto: vel
Caligis ad suram usque ascendentibus, *Halbstifel/*
Bundschuhe.

21. *Annulos* gestabant primò nonnisi Sena-
tores & Equites. Pòst latius in omnes ferè ex-
tensum: sic ut primi ordinis viri aureos, reliqui
argenteos, servi ferreos haberent.

22. *Linea* veste rarissimi utebantur: nec-
dum enim cognita erat hæc lini nostri cultura.
Atque hinc opus iis fuit tot balneis & lavationi-
bus ad abstergendos sudores, pulveres &c

23. *Sericum* illis longè à nostro diversum
fuit. Etenim ab ultimis Indis *Seribus* petebatur,
ubi lanugo quædam tenuissima certarum arborum
foliis abrafa in filum extendebatur, indèque *Se-
ricea* texta conficiebantur.]

CAPUT II.

Convivium.

1. Romanis mos ter de die cibum sumere.
Jentaculum mane; *Prandium* seu merendam me-
ridie; *Cœnam* seu *Vespernam* vesperi sub horam
diei nonam ab ortu.

2. Mensa rotunda; circa eam tres lecti stra-
ti purpurâ, pannô &c. qui *figma* vocantur, ob
figuram, quam habent, Græcæ antiquæ literæ fig-
ma, nempe C. Atque hinc *Triclinium* etiam vo-
catum est cœnaculum.

3. Mensæ non affidebant (ante tempora qui-
dem Ciceronis) nisi feminæ, sed in cubitum si-
nistrum

nistrum reclinati accumbebant, positis calceis, sumpta cœnatoria veste, ac lotis antea manibus.

4. Mensæ imponebatur simulacrum alicujus Dei, qui Genius mensæ audiebat.

5. Solemnioribus conviviiis etiam rex quidam mensalis. eligebatur, *Modimperator* dictus.

6. Convivium habebat tres *Missus*, seu ter apponebantur aliqui simul cibi. 1. *Antecœna*, seu Gustus aut Gustatio vocabatur, aut etiam Promulsis, ob mulsam tunc bibi solitum. In ea potissima fercula erant *Ova* cum lactucis, rapulis, radicibus &c. 2. *Cœna* secundus erat missus; cujus præcipuum ferculum *Caput cœna* dicebatur. 3. Tertius missus *Bellaria*, seu Mensa secunda, in qua delicata conditorum ciborum, frugum &c. & maximè *Poma*. Hinc intelliges, quid sit *ab Ovo usque ad Mala*.

7. Plerique Romani delectabantur esu pulvis; unde Pultivagi dicti sunt.

8. Cœnis suis præter vinum frequentem adhibuerunt aquam tum frigidam, tum caldam, seu calidam, eamque bibebant aut solam, aut vino mixtam. Caldâmq; singularis luxûs, & delicii causâ potabant.

Liber sextus.

De Varia Antiquitate.

CAPUT I.

Septem mundi mira.

Septem fuere opera, quæ ab omni antiquitate præcipua in admiratione habita sunt.

1. *Babylonis* muri, quorum ambitus erat 385. stadiorum, seu passuum 48105. altitudo pedū 200. latitudo seu crassities 50. In ipsa urbe horti pensiles erant, id est columnis innixi. Hæcque universa opera erant *Semiramis* reginæ.

2. *Pyramides* ingentes erant moles è lapide quadrato coctove structæ ab *Ægyptiis* regibus prope *Memphim* urbem. Earum grandiores trecenta & sexaginta hominum milia totis viginti annis condiderunt : cūque nihil annonæ aut mercedis penderetur operis, præter pauculas capas & allia, in ea tamen ipsa impensa sunt 800. talenta.

3. *Mausolus* rex erat *Cariæ*, cui defuncto *Artemisia* fidissima conjux monumentum excitavit adeò magnificum, ut obstupesceret orbis. Huic inclusit cineres mariti, deque iis quotidie partem è poculo generosissimi *Maffici* hausit; quasi se ipsam præbitura pro vivo sepulchro. Hinc splendida sepulcra hodie *Mausolea* dicuntur.

4. *Labyrinthi* non erant horti vario aulæorum flexu implicati, sed ingentibus ac spaciosissimis ædificiis in varios mæandros redeuntibus. Horum quatuor erant celebratissimi. Primus in *Ægypto* prope *Arfinoem* urbem, & *Mærim* lacum. Alter in *Creta* à *Dædalo* fabricatus, cui inclusus erat *Minotaurus*, quem *Theseus* occidit, præbito ab *Ariadna* *Minois* regis nata filo reditum inveniens. Tertius in *Lemno* insula. Quartus *Italicus* ponè urbem *Clusium*, quem sibi promonumento condidit *Porfena* rex.

5. *Colossus* apud urbem *Rhodum* statua erat *Solis* in aditu portūs, ære fusa, tantæ altitudinis, ut triremes passis velis ejus crura trajicere possent. Terræ motu dejectus est.

6. *Diana* *Ephesinæ* templum excitatum est totius *Græciæ* *Asiæ*que collatis opibus, artibusque, labore in ducentesimum annum protracto.

Centum viginti septem columnæ à totidem regibus positæ totum opus inius fulciebant. Sed Herosttratus omnia flammis dedit. *Vid. fo. 243.*

7. Turris in Pharo insula excitata prope Alexandriam, quæ navigiis noctu accedentibus lumen præbuit. Hujus locò ab aliis memoratur Jovis Olympii statua.

CAPUT II.

Romæ miranda.

§. I. *Hominum frequentia.*

Eam Lipsius hoc modo recenset. Nobilium		
ac divitum sunt	-	300000.
Civium è plebe	.	300000.
Feminarum cum pueris	-	900000..
Servorum	.	2000000.
Militum, gladiatorum, aurigarum &c.		200000.
Peregrinorum	-	2000000.

Universè . 5700000.
id est quinquies mille millia, atque insuper septingenta millia: seu ferè sex milliones.

§. II. *Amplitudo Urbis.*

Ambitus continebat 42000. passuum, septémque montes seu colles complectebatur. Ad hæc suburbia latissimè extendebantur, ferè Ostia usque ac Tibur, nempe 10. & 14. millibus passuum. Profectò Heliogabalus olim servis imperavit, araneorum telas tota urbe colligere; collegerunt 10000. pondo.

§. III. *Ædificia, Structure.*

1. *Capitolium* ideò dictum, quòd cùm fundamentis jactandis locus foderetur in monte Tarpejo, calyaria humana erueretur.

2. *In Foro Rostra* erant fixa navium illarum, quas primas Romani eripuerunt Antiatis, quorum in locum posita sunt. ea, quæ ex Actiaca pugna reportavit Augustus. Illis impositæ exedræ seu Cathedræ oratorum.

3. *Cloacæ* subterranei ductus erant, equidem non nisi ad ejiciendas ex Urbe sordes structi à Tarquinio Prisco. Septem præcipui meatus è septem montibus deducti sexdecim pedes lati erant, & omnes denique in Tiberim evolvebantur. Tam vastum hoc opus, ut in earum reparationem Censores aliquando mille talenta, id est sexcenta Philippæorum millia expenderint.

4. *Aquæductus.* Appius Claudius sub annum V. C. 441. aquas lateritiis canalibus, qui fornicibus impositi erant, ab undecimo milliario adduxit. Sed Caligula Aquæductum inchoavit & Claudius consummavit à quadragésimo milliari; quo opere montes perfossi, valles ingenibus fornicibus æquatæ sunt.

5. *Via.* Media urbe in capite Fori Romani statua erat aurea ab Augusto posita, quam *Milliarium* dixerunt, seu *Columnam milliariam*, atque ad hanc terminabantur omnes Italiæ Viæ. Singulis millenis passuum millibus lapides grandiores positi erant & in iis milliarium numerus scriptus. Et hinc si dicunt antiqui e. g. *quarto ab Urbe lapide*, non aliud volunt, nisi quaternis millibus passuum. Multæ erant viæ Romæ ducentes in diversam orbis plagam: stratae illæ sunt grandi lapide quadrato, & in multa millia extensæ. Celeberrima fuit *Appia* ab Appio Censore strata, quæ Capuam, & inde Brundisium usque ducebat. *Flaminia, Salaria, Numentana, Tiburtina, Praenestina, Latina, Ardeatina, Ostiensis, Aurelia, Truina.*

Triumphalis aliæque non minoris nominis atque operis.

CAPUT III.

Nomina.

1. Ingenui homines, seu cives ac liberi apud Romanos tria tulere nomina; Prænomen, Nomen, Cognomen. *Prænomen*, præponitur nomini familiæ, ad discernendum inter fratres &c. uti apud nos hodie Petrus, Joannes, Sebastianus &c. Indebatur post sumtam togam virilem. Atque istiusmodi prænomina apud Romanos non fuerunt ultra octodecim, nempe hæc *Aulus*; *Cajus*; *Decimus*; *Kæso*; *Lucius*; *Marcus*; *Marius*; *Titus*; *Appius*; *Cnejus*; *Spurius*; *Tiberius*; *Mamercus*; *Servius*, *Sextus*. *Nomen* alicui familiæ perpetuum ac proprium erat, uti apud nos ea, quæ cognomina dicimus, v.g. *Mayr*; *Bauer*; *Kling* &c. Apud Romanos hæc omnia, paucissimis exceptis, in *ius* definebant, ut *Julius*, *Antonius*, *Livius* &c. *Cognomen* nomini adjectum est ad discernendas inter se plures ejusdem nominis familias. e. g. *Cajus Julius Cæsar*. *Cajus* est prænomen, *Julius* nomen, *Cæsar* cognomen.

2. Adoptivi, seu qui in alienam familiam adoptati sunt, omnia ejus nomina asciverunt, sed his insuper adjecerunt aut proprium suum nomen cum aliqua inflexione: ut *Octavius* à I. Cæsare adoptatus dictus est *Cajus Julius Cæsar Octavianus*. Vel adjecerunt suum cognomen sine ulla inflexione. Ut *Marc. Junius Brutus*
ado-

adoptatus à Q. Servilio Cæpione dictus est
Q. *Servilius Cæpio Brutus.*

3. *Servi* antiquitus prænomen Domini gesserunt, e. g. *Marcior*, *Publipor*, id est Marci puer, Publii puer. Postea nomen suummet & proprium servis concessum est, sumtum plerumque à patria, ut *Davus*, *Syrus*, *Geta*. Manumissi, cum Liberti fierent, Prænomen ac Nomen Domini sui assumerunt, sed locò cognominis suum pristinum nomen retinuerunt, ut
Marcus Tullius Tiro.

CHRO.

CHRONOLOGICA.

* Chronologia est Scientia temporum, quæ accuratè determinat, quid quoque tempore factum sit. Ex hac scientia paucula libabimus I. *de usu anni.* 2. *De usu variarum Epocharum.*

CAPUT I.

De Anno.

I. Anni apud antiquos varium erat *spatium*.
1. Ægyptii, Chaldæi, Persæ, Assyrii, Hebræi, ac Græci anno lunari gaudebant, seu lunâ duodecies suum cursum absolvente. At annus ille Lunaris 11. diebus brevior est anno solari; quos undecim dies statis temporibus *intercalârunt*, seu *interposuerunt*. 2. Romani initio 10. mensium annum habebant. Numa duos adjecit, ut alibi dictum.

II. *Inchoatio* anni non minùs diversa fuit.
1. Asiatici omnes ab Æquinoctio autumnali annum suum exoriri sunt. 2. Sed Hebræi duplici anno utebantur. Ecclesiasticum & Historicum, secundum quem festa celebrabant, & Historias notabant, inchoârunt ab æquinoctio verno. Politicum autem & œconomicum, juxta quem contractus, decimarum præstationes &c. metiebantur, oriri sunt ab æquinoctio autumnali. 3. Græci à Solstitio æstivo. 4. Romani ab æquinoctio verno primùm.

At

At Numa autore a solstitio Brumali, sive Januario, Quem morem etiam gentibus & orbi à se victo postea imposuerunt.

Annus tropicus, naturalis, seu solaris est tempus illud, quo sol ab uno Zodiaci puncto exiens denuo ad idem revertitur. Fit illud spacio dierum 365, Horarum 5. minorum 49. ita ut à sexta hora desint 11. minuta.

Veteres autem illas horas & minuta residua neglexerunt, unde grandis confusio temporum nata est. Nam pone primum diem veris hoc anno esse 25. Martii. Si horas 6. in singulos annos negligas, post annos quatuor primus dies veris incidet maturius uno die (qui ex quatuor sex horis, seu 24. conflatus est) nempe in diem Martii 24. & sic deinceps singulis quadriennis maturius ver inchoabit : donec tandem initium veris incideret in Januarium, Decembrem &c.

Ergo Julius Cæsar adhibitis præstantissimis astronomis calendarium correxit. Jussitque peracto semper anno quarto & quinto incipiente, nempe mense Februario unum diem integrum, ex quarter 6. horis residuis collectum, intercalari.

Verum neque sic calendarii correctio proba fuit. Erravit enim Cæsar, cum putavit 6. integras horas superesse ultra dies 365. cum tamen à 6ta deficient minuta undecim. Itaque singula quadriennia cæsariana abundabant quater undecim minutis, sive minutis simul 44. Ex quo secutum est illud, ut spacio mille sexcentorum & viginti sex annorum (scilicet à correctione I. Cæsaris ad annum Chri. 1582) ex illis neglectis 11. minutis colligerentur omnino dies ferè 13. Ita, ut æquinoctium vernum, quod Cæsaris ævo die 24. Martii erat, anno 1582. incideret in diem Martii 11.

Itaque Gregorius XIII. PP. medelam adhibuit, jussitque decem dies illos in Calendario abun-

bundantes omitti, atque in suo correcto Calendario pro die 11. Martii mox scribi 21. Martii.

Non autem 13. Sed 10. tantum dies omittitur: quia voluit Calendarium reduci ad statum, quem tempore concilii Nicæni habuerat, ut ejus cyclus Paschalis, aliaque decreta semper in Ecclesia observarentur: atqui à Jul. Cæsare ad Concil. Nicænum tres dies ferè superfluebant, quos dissimulari Gregorius voluit.

Ut autem error Julianus deinceps evitaretur, præcepit, ut quidem singulis quadrienniis dies unus intercaletur. Sed undecim minuta colligi jussit, donec efficiant diem integrum; id quod fit post annos 130, & dies 335, horam 1. minutaque 30. Is dies sic collectus detrahatur anno Juliano, atque hinc post illos 130. annos dies unus bissextus (qui intercalari alias deberet) omittitur. Attamen facilioris methodi ergò non præcisè post annum 130. fit omissio intercalationis, sed ipso anno 100. mo. Quod tamen ipsum ne errorem generet, provilum est, ut quadringentesimo semper año intercalaris dies non omittatur. Itaque anno 1600. intercalatio omissa non fuit. Sed anno 1700, intercalatio fuit omissa: idemque fieri debet an. 1800, & 1900. Sed annus 2000. iterum intercalabitur &c.

CAPUT II.

De annis Mundi, seu ab orbe condito.

Quilibet ferè Chronologorum alium annorum numerum colligit, qui à condito orbe ad Christi nativitatem fluxerunt. Causa est, defectus

etus antiquorum monumentorum, & in ipsa S. scriptura obscuritas &c.

2. Si in Autore quopiam legas v. g. : Alexandrum magnum obiisse anno mundi 3636. & libenter velles scire, quot annis ante Christum id contigerit? debes prius nōsse, quotō annō mundi Christum natum esse asserat ille autor: illud ubi deprehenderis, pone illum numerum annorum, quos autor dicit usque ad Christum elapsos esse: ex illo dein numero detrahe annum mundi 3636, quo mors Alexandri accidit: residuum indicabit, quot annis ante Christum Alexander mortuus fuerit. e. g. nos dicimus ab ortu mundi ad Christum fluxisse annos 3960. Itaque

Pone annos ad Christ. 3960.

Detrahe illis annum 3630.

Residuum 330.

Ergo conclude, Alexandrum mortuum esse anno 330. ante Christum.

CAPUT III.

De Epochæ Olympiadum.

1. Olympici ludi erant ab Hercule primū instituti, ab Iphito verō restaurati anno mundi 3184. seu ante Christum 776. à quo anno incipiuntur numerari Olympiades.

2. Celebrabantur ludi isti anno quarto semper elapso, atque istud quattuor annorum intervallum Olympias dicebatur. Anni verō Olympiadum sic numerabantur:

Annus Mun.	3184.	Olpadis	1. mæ	annus	1.
A. M.	3185	Olpadis	1.	an.	2.
A. M.	3186.	Olpadis	1.	an.	3.
					A. M.

A. M. 3187. Olympiade primâ,
 A. M. 3188. Olpadis 2. dæ an. 1.
 A. M. 3189. Olpdis 2. an. 2.

3. Itaque si dico Olympiade sexta, intelligo annum ab institutione Olympiadum 24tum qui est annus mundi 3208. Si verò dico Olympiadis sextæ anno 3.tio condita est Roma, intelligo quinque completas Olympiadas, five annos 20. quibus addendi sunt adhuc 3. anni, qui ex Olympiade sexta effluxerunt.

4. Si ergo in autore quodam legis e. g. Platon obijt Olympiade 170.ma. Et velles libenter scire, in quotum mundi annum incidat illa Olympias, numerum Olympiadum multiplica semper per 4. & invenies annos 428. qui nempe anni effluxerunt ab anno M. 3184. Itaque

Anno Mundi	3184.
Adde	428.

Plato ob. A. M.	3612.
-----------------	-------

5. Si legas Olympiadis 109.mæ anno 3.tio natus est Epicurus; tuum 108. Olympiades multiplica per 4. Annos: prodibunt 432, his adde annos nostros Olympiadis 109.næ, & fient 435. Hos 435. annos adde ad annum mundi 3184. habebis annum mundi 3619.

6. Cognitò semel in quem mundi annum incidat Olympias quævis, facile est invenire, quotus is annus fuerit ante Christum. Id enim paulò antè cap. 2. diximus.

CAPUT IV.

Epocha Urbis Condita.

1. Annus, quo Roma condita est, non idem est apud omnes Scriptores. Vero proximum est,

quod annus primus Urbis conditæ incidat in annum mundi 3207. Olympiadis sextæ annum tertium; & in annum ante æram Christianam 753.

2. Legis anno V.C. 244. Reges Romæ expulsos esse, & velles scire, quotus is annus sit ante Christum? Ergo ex annis 753. detrahe annum 244um, quem legisti: prodibit annus ante Christum 509. nus.

3. Si velles scire, quotus annus mundi sit ille annus V.C. 244.? adde hunc numerum ad annum mundi 3207. (qui nempe annus primus est Urbis) & invenies, annum mundi 3451, eundem esse cum anno Urbis 244.

4. Si etiam scire aves, in quotam Olympiadem annus ille V.C. incidat? divide illum numerum per 4, hoc modo

244 f 61.

* *

Habes itaque Olympiades 61. quæ ab Conditu Urbis effluxerunt: sed cum ante conditam Urbem jam quinque Olympiades abierint cum annis tribus, hinc adde illas 6. illis 61. fiéntque 67. cum annis tribus. Ergo dices, reges pullos esse Olympiadis 68. væ anno 3tio.

CAPUT V.

Epocha Æræ Christianæ.

1. Æra Christiana est initium numeri annorum, qui à Nativitate Salvatoris numerantur.

2. Mox per annos Christi numerandi inven-

tus est à Dionysio exiguo seculò Ecclesiæ textò :
& in usum publicum traducta circa seculum nonum,
Et hæc dicitur *Æra vulgaris*

3. Dionysius quidem existimavit à vero Christi
nati ad annum illum, quo ipse suum inven-
tum excogitavit, elapsos esse annos 532. Sed in
hoc deceptus est, cum elapsi sint anni omnino
536. Itaque *Æra vulgaris* seu Dionysiana à vero
Christi natali distat *quatuor* annis tardius. Attamen
anni Christi numerantur non à vero natali,
sed ab *Æra vulgaris*, ob morem receptum, quem
auferre impossibile sit.

4. Ceterum annus primus *Æræ vulgaris* inci-
dit cum Anno C. V. 753, cumque Olympiade 1940
cum anno à correctione Juliana 45.

* In his tabulis cum nomina Pontificum, Re-
gumque ponuntur, intellige eos tum cepisse regna-
re. Philosophorum, Doctorum, aliorumque nomi-
na eorum mortem indicant, nisi additum sit : natus
vel, floruit.

NB. Imperiò divisò, Imperatores exprimi vo-
luimus literis pronis, quas cursivas vocant; quæ
les sunt hæc ipsæ, quas hæc legis.

SYNCHRONISMUS

Præcipuarum Rerum ab orbe condito.

An.	Hebræorum Mun.	res.	Res memorandæ.
1657.	.	.	Diluvium universale Noëmi.
1757.	.	.	Turris Babel. Linguarum di- visio.
1758.	.	.	<i>ASSYRIÆ Monarchiæ initium.</i>
1948.	Abram.		1957. Semiramis.
2048.	Isaac.		
2108.	Iacob.		Apis Ægypti Rex.
2216.	Joseph Vend.		2250. Job floret.
2364.			Cecrops I. Athenarum Rex.
2373.	Moses.		Oenotrii ex Arcadia in Ital.
2430.	.		Phaëton. Deucalionis Dilu- vium.
2453.	Exodus.		2467. Dardanus Trojæ Rex.
2493.	Iosue		Jordan divisus.
2507.	Othniel.		
2547.	Aod.		Minos rex Cretæ, Theseus &c.
2582.	.	.	Tros rex Trojam condit.
2587.	.	.	Tantalus Phryg. Rex.
2625.	.	.	Janus I. Italiæ Rex.
2627.	Debbora.		Bellerophon, Phryxus, Helle.
2631.	.	.	Ilus arcem Trojæ struit.
			2637.

An. Mun.	Hebraeorum res.	Res memoranda.
2637.	•	Perseus Argivor. Rex. Medusa.
2641.	-	Saturnus à Jove Cretensi expul- sus in Latio regnat. Neptus nus; Pluto.
2647.	•	Midas Rex Phryg.
2667.	Gedcon.	Dædalus: Icarus. Orpheus, Ae- las.
2707.	Interregnum.	Theseus. Argonautæ.
2716.	Abimelech.	Hercules Hispanus.
2719.	Thola.	2739. Latinus Ital. R.
2742.	Iair.	
2764.	Iephthæ.	
2770.	Abeslan.	2778. Troja capta. Antenor Patavium condit.
2777.	Abialon.	
2787.	Abdon.	2780. Æneas in Italiam venit
2795.	Heli, &	
2810.	Samson.	Alba longa condita.
2835.	Samuel.	
2857.	Saul. R.	Codrus ult. Athen. Rex.
2878.	•	Homerus floret.
2897.	David.	
2937.	Salomon.	
2941.	Templum.	
2977.	Roboam.	
2994.	Abias.	
2997.	Afa.	
3038.	Josaphat.	Elias Prophet. A.
3063.	Joram.	Elisæus Proph. A.
3071.	Ochozias.	
3073.	Athalia	
3079.	Joas.	3085. Carthago condita. Ly- curgus flor.
3118.	Amasias.	

An.	Hebraeorum	Res memorandæ.
Mun.	res.	
3147.	Ozias.	Jonas Propbet fl.
3184.	.	OLYMPIADum initium.
3199.	Joathan.	Pyramides Ægypti structæ.
3207.	.	ROMA condita.
3215.	Achaz.	3213. Sardanapalus exustus.
3231.	Ezechias.	Colossus Rhodius.
3246.	.	Numa Rom. R. Gyges Lydiæ R.
3252.	.	Sibylla Erythrea.
3260.	Manasses.	Janus I. ð clausus.
3270.	Esaias.	3275. Caranus Rex I. Macedon.
3289.	.	Tullus Rom. R.
3291.	.	Horatiorũ & Curtiorũ pugna.
3315.	Amon.	
3317.	Josias.	3321. Ancus Martius Rom. R.
3345.	.	Tarquinius Prisc. Rom. R.
3348.	Joachaz.	Sappho Poëtria.
	Joackim.	
3352.	Captivitas.	Nabuchodonosor Magn. Rex.
3359.	Jechonias.	
	Sedecias	
3370.	Templum.	Jeremias Proph. floret. Arion.
	Eversum.	3378. Solon Athen.
3383.	Daniel.	Servius Tullus Rom. R.
3388.	.	Pbalaris Tyrann. Sicil.
3401.	.	PERSICA Monarch. à Cyro.
3416.	.	Croelus captus, septem sapientes flor.
3422.	Finis capt.	Cyrus Babylone potitur. Pythagoras.
3427.	.	Tarquin. Superb. Rom. R.
3431.	.	Cambyses Persar Rex.
3438.	.	Smerdis Pers. R. Polycrates R.
		Sami.

An. Mun.	Res Romanæ.	Res Persar. &c. Græcorum.
-------------	-------------	---------------------------

3439.	.	Darius Hystasp. Pers. R.
3440.	.	Anacreon Poëta. Pindarus na- tus.
3451.	.	Reges Româ pulsi ob Lucretiâ.
3452.	.	Consulatus primus Romæ.
3453.	.	Porſena Romam obſid. Mur. Scævola.
3469.	.	Marathonia pugna Græc. & Pers.
3475.	.	Xerxes I. Pers. R.
3476.	.	Herodotus natus.
3480.	.	Hermopylarum pugna. Mau- sol. R. Euripides natus. Pu- gna Salamina.
3482.	Trecenti Fabii	3481. Arthemisia pugna. Athe- næ captæ.
3483.	Rostra in Foro.	
3493.	Sub jugū missi Æqui à Cin- cinnato.	Thucydides natus. 3495. Artaxerxes Persar. R.
3510.	XII. Tabulæ.	Xerxes II. Pers. R. Sogdianus
3535.	.	Pers. R. Hippocrates.
	.	Darius Nothus Pers. R.
3536.	.	Phidias sculptor.
3540.	Galli Romam	3545. Timon hostis hominum.
3542.	obſident.	3550. Dionysius Mai. R. Sicil.
3555.		Artaxerxes Mnemon. Pers. R. Euripidis mors.
3556.	Stipendia mi- litibus data.	3560. Socratis nex.
		3590. Pugna Leuctrica
3571.	Brenus Româ	
3594.	tendit; arcerur.	Artaxerxes Ocbus Pers. R.
3595.	.	Dionysius Min. Sicil R. Demog- critus.

An. | Res Romanæ | Res Persar. Græcorum &c.
Mun. |

3599.	M. Curtius ar- matus in vo- raginem.	3600. Philipp. II. Maced. R. Alexand. Pater. Xenophon ob.
3604.	.	Alexander M. natus. Templū Ephesi ultum.
3602.	.	Plato.
3619.	Bell. Samnit.	Epicurus & Menander nati.
3620.	.	Artes Persar. R.
3622.	.	Victoria Cheronæa Philippi.
3624.	.	Philippus necatus. Alexander Rex Maced. factus. Thebæ deletæ.
3630.	Pax cum Ale- xandro Epiri R. Al. Magni avunculo fa- cta.	GRÆCÆ Monarchia initium post victoriam ad Arbēlam. 3636. Diogenes Cynicus. 3639. Aristoteles. Demosthe- nes.
3648.	Via Appia.	
3651.	.	Carthago à Siculis obsessa.
3679.	Bel. Tarentin.	
3780.	Pyrrhus irruit.	Apelles. Euclides.
3689.	Samnites sub- acti.	Pyrrhus occisus.
3691.	.	LXX. Interpretes.
3699.	Bel. I. Punicū	3700. Zeno Stoicus.
3721.	Livius primā tragœdiam e- dit.	
3722.	Pax Pōnica.	Ennius Poëta natus.
3726.	Janus 2. clau- sus.	
3741.	Bell. II. Punicū.	

A. M. | Res Romanæ | Res Græcorum. &c.

3744.	Clades Cañen- sis.	3749.	Syracusæ à Marcello ca- ptæ. Archimedes occisus.
3759.	Pax Punica.		
3761.	Plautus obit.	3775.	Hannibalis & Scipion. mors.
3793.	"		Perseus & Macedonicum re- gnum deletum à Rom.
3801.	"		Judas Machabæus.
3802.	"		Terentius Poët.
3810.	Bel. III. Punic.		Pacuvius floret Romæ.
		3814.	<i>Carthago deleta.</i>
3827.	Numantia cre- mata.		
3832.	Scipio Jūior O.	3833.	Hipparchus astronomus.
3840.	"		Praxiteles natus.
3854.	Cicero natus.		
3855.	Pompeius na- tus.		
3859.	Marius Cimb- ros delet. A. quila pro signis.	3857.	Aristobulus I. Regiam dignitatem apud Judæos re- sumit.
3865.	Lucretius nat⁹.		
3872.	Bell. I. Mithri- dat. cædes eodem die facta.	3873.	Triumviratus Marii & Syllæ, Cinna.
3887.	Bel. II. Mithri- dat.		
3891.	Virgilius nat⁹		
3894.	Bellū Piraticū.		Deiotarus R. Armen.
3896.	Horatius na- tus.		Pompeius Asiam in Provinciā redigit. Mithridates ob.
3898.	Cicero Consul. Catilinæ con- jurat. Augu- stus natus.		

3900.	Triumvir. Crassus, Pompeius, Cæsar. Li- vius natus.	Praxiteles.
3903.	Bellū Gallicū. Cicero exul.	
3906.	Crassus à Par- this occisus.	3907. Lucretius poët.
3912.	Bellum civile Cæsaris.	
3913.	Pharsalica pugna. Pom- peius perit.	Alexandrina Bibliotheca exu- sta.
3916.	Primus annus <i>Correctionis Julianæ.</i>	
3917.	Cæsar occisus. Triumviri Augustus, Antonius, Lepidus.	3918. Cicero necatus.
3919.	Pugna Philip- pensis. Cassi- & Brutus.	Ovidius & Tibullus nati.
3920.	. . .	Herodes I. Rex Judæ.
3922.	. . .	<i>Æra Hispanica initium.</i>
3930.	Pugna Actiaca.	Cleopatra cum Antonio perit. <i>Ægyptus in provinciam re- ducta.</i>
3932.	Janus 3. clau- sus.	
3934.	Octavius dici- tur <i>Augustus.</i>	
3942.	Virgilius mors.	3944. B. V. Maria nata.

A. M. | Res Romanæ | Alia Memoranda.

3953.	Horatii & Mæ. cenatis ob.		
3955.	XP ^o natus xta Pagi.	Lælio, & Antistio Coss.	
3958.	XP ^o natus xta Baron.	Cornel. & Valerio Coss.	
3960.	XP ^o natus xta Dionysium.	Lentulo & Calpurnio Coss.	
7.	.	.	Ovidii exilium.
14.	.	August. O.	
—	.	Tiberius.	15. Ovidii mors.
33.	.	.	CHRISTUS Cru-
37.	.	Caligula.	cifixus.
41.	.	Claudius.	39. Philo Judæ-
54.	Petrus.	Nero.	us flor.
64.	.	.	Fames ingens.
65.	Linus.	.	60. Persius fl.
		.	1. Persecutio.
		.	Simon magus
		.	ruit. SS. Pe-
		.	tri & Pauli
67.	Clemens	.	Martyrium.
		.	66. Seneca, Lu-
68.	.	Galba	canus necati.
		.	Silii Italici con-
69.	.	Otto	sulatus.
—	.	Vitellius	
—	.	Vespasian.	70. Jerusalem
		.	excisa.
77.	Cletus.	.	
79.	.	T. Vespasia	Statius. Juvenac-
		nus.	lis, Solinus
		.	florant. Pli-
		.	nus Mai. ob.
		.	80,
		.	81.

Año Chri.	Pontifices.	Imperatores.	Memoranda.
81.	.	Domitian.	
83.	Anacletus.		
93.	.	.	II. Persecutio. Josephus Flav. edit Antiqui- tates.
95.	Evaristus		
96.	.	Nerva.	
98.	.	Traianus	100. Quintilian. Martial. flor.
108.	Alexand. I.	.	Floret Tacitus Hist.
112.	.	.	III. Persecutio.
116.	Sixtus I.	.	S. Ignatius M.
117.	.	Hadrianus.	119. Solyma no- mine Eliæ in staurata. Plu- tarchus flor.
126.	Telesphorus.	.	130. Florus ; Sueton. Agell. flor.
137.	Hyginus.	.	135. IV. Perse- cutio.
138.	.	Antonin. Pi.	138. Marcioni- tæ hæret.
141.	Pius I.	.	140. Ptolemæus flor.
151.	Anicetus.	.	160. Epictetus.
161.	.	M. Antoninus.	
167.	.	.	V. Persecutio.
170.	Eleutherus.		
180.	.	Commodus	Galenus flor.
185.	Victor I.	.	184. Origenes natus.
193.	.	Pertinax	Initium contro- 197.

A. C. Pontif.		Imperatores.	Memoranda.
	Julianus. Severus.		versæ Græ- corum ob ce- lebratiorem Paschæ.
197.	Zephyrinus		201. VI. <i>Persecutio.</i>
207.	. .		Tertullianus na- tus.
211.	. .	Caracalla.	Papinian. I Crus.
217.	Calistus I.	Macrinus.	
218.	. .	Heliogabal.	
222.	Urbanus. I.	Alexander.	226. Artaxerxes victo Arta- bano regnum <i>Parthorum</i> <i>Persis</i> vindi- cat.
230.	Pontianus.	. .	S. Cæcilia. Pom- ponius I Crus.
235.	Anterus	Maximinus.	VII. <i>Persecutio.</i>
236.	Fabianus.		
237.	. .	Gordiani I. & II.	
	. .	Balbinus & Pupienus.	
238.	. .	Gordianus III.	240. Herodian ^s Histor.
244.	. .	Philippus.	
249.	. .	Decius.	VIII. <i>Persecutio.</i> S. Sebastian. 7. Dormien- tes.
252.	Cornelius		S. Agatha. S. A. pollonia.

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
252.	Lucius.	Gallus & Volu- fianus.	
253.	Step' an. I.	Valerianus & Gallicanus.	Origenes ob.
257.	Sixtus II.	. . .	IX. Persecutio.
258.	Vacat.	. . .	S. Laurentius. S. Cyprian.
259.	Dionysius.	Valerianus cap- tus.	
262.	. . .	30. Tyranni.	265. S. Gregori Tavmat.
268.	. . .	Claudius II.	
269.	Felix. I.	Valerian. exco- riat.	
270.	. . .	Quintillus, Aurelianus.	
275.	Eutichian.	Tacitus & Flo- rianus.	Porphyrius Phil.
276.	. . .	Probus.	
282.	. . .	Carus; Ca- rinus; &	Manichæi hæ- ret.
283.	Caius.	Numerianus.	
284.	. . .	Diocletianus. & Maximia- nus Herculi ⁹ .	290. Arnobius.
296.	Marcellinus.		
305.	Vacat.	Galeri ⁹ . & Cō- stantinus I. Chlorus.	302. X. Persecu- tio.
306.	. . .	Constantin. II. M.	S. Pachomi ⁹ Mo- nasteria insti- tuit.
308.	Marcellus.	. . .	307. S. Catha- rina.
310.	Eusebius.		
311.	Melchiad.	Galerius ob.	Donatistarum

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
			Schisma.
312.	.	<i>Crux apparet</i>	<i>Indictionum initium.</i>
	.	<i>Constant.</i>	
313.	.	<i>Diocletia. ob.</i>	Arius hæret.
314	Sylvester I.	.	315. Lactantiæ Institution.
	.	<i>Licinius tyrannus.</i>	316. S. Blasius.
324.	.	.	<i>Concilium I. Nicænum. Constantinop. ædificata.</i>
325.	.	.	
336	Marcus		
337.	Julius I.	Constantin. III.	
	.	Cōstans; Constantius.	
340.	.	<i>Constantius solus.</i>	S. Ambrosius natus.
342.	.	.	S. Nicolaus. S. Paulus Eremita I. Franci in Galliam.
352.	Liberius	.	354. S. Augustinus natus.
355.	<i>Exulat.</i>		
—	Felix II.	.	356. S. Antonius Mag. Ob.
358.	<i>Liber. revocatur.</i>		
361.	.	Julianus Apost.	
363.	.	Jovianus.	
364.	.	Valentinian. I. & Valens.	367. Bel. I. Gothic.
366.	Damasus.		370. S. Hilarion.
376.	.	Valentinian. II.	373. S. Arbana.
			379.

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
			us.
		& Gratianus.	378. S. Basilus; Ephrem.
379.	..	Valente extin- cto Theodosius Mag.	Ausonii poëta Consulatus.
381.	. . .		II. Concil. Gen. Constantinop.
383.	. . .	Theodosius so- lus.	387. Eremita S. August.
384.	Siricius.	. . .	390 Helvidius; Jovinian ⁹ hæ- ret. Claudian. poët. fl.
395.	. . .	Divisio Impe- rii Honorius. Ar- cadius.	Rufinus neca- tus. 397. S. Ambro- sius.
398.	Anastasius I.		
401.	Innocent. I.	. . .	400. S. Martin ⁹ . Vigilantius hæ- ret.
406.	. . .	. . .	S. Chrysostom ⁹ . Pelagius hæret. Stilico neca- tus.
407.	. . .	. . .	
408.	. . .	Theodosius II.	
409.	. . .	. . .	Roma capta a Gothis. Van- dali, Suevi Hi- spaniam occu- pant. Burgun- di.
410.	. . .	. . .	Britanni defici- unt.

A. C. Pontific. | Imperatores. | Memoranda.

417.	Zosymus.	.	.	413.	Regnum Visigothor. Tolosanum. Pharamundus Francor. i. R.
418.	Bonifaci. I.	.	.	S. Hieronymus.	
420.	.	.	.	421.	Venetiar. ortus.
422.	Celestin. I.	.	.	428.	Nestorius hæret.
425.	.	Valentinian. III.	.	Wandali Afri- cam occupat.	
429.	.	.	.	S. Augustinus,	
430.	.	.	.	III. Concil. Gene	
431.	.	.	.	Ephesi. S. Pauli- nus. S. Patricius Hibern. Apost.	
432.	Sixtus III.	.	.	S. Isidor. Pelus siot.	
438.	.	Codex à Theo- dos. promul- gatur.	.	441.	Bellum Attilæ.
440.	Leo I.	.	.	Eutyches hæret.	
442.	.	.	.	Merovæus Fran- cor. R.	
445.	.	.	.	Angli & Saxo- nes in Britanni- am.	
448.	.	.	.	IV. Concil. Gen. Chalcedon. At- tila profligat.	
451.	.	.	.	454.	Attila per- it.
455.	.	Maximus.	.		

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
457.	.	Avitus. Majorianus. Leo I.	
461.	Hilarius.	Severus.	S. Simeon Stylita.
465.	.	Ricimer Tyrann.	
467.	.	Antemius.	
468.	Simplicius.		
472.	.	Olybrius.	
473.	.	Glycerius.	
474.	.	J. Nepos, Leo II.	
	.	Zeno.	
475.	.	Augustulus.	
476.	.	Occid. Imp. extinctum ab Odoacre.	INTER Regnū MAXIMUM in Occidente.
483.	Felix. III.		
489.	.	Theoderic' in Italiam.	
491.	.	Anastasius.	
492.	Gelasius.		
493.	.	Theodoric. Ostrogoth. R.	
496.	Anastasius. II.		Clodoveus Franc. R. baptizatur.
498.	Symmachus.		S. Maria Egypt. fl.
514.	Hormisdas		
518.	.	Justinus I.	520. Regula S. Benedicti.
523.	Joannes I.		524. S. Sigismund. Burgund. R. occisus. Boërius.
			526.

A.C.]	Pontific.]	Imperatores.]	Memoranda.
526.	Felix IV.	Athalaric ^o . R.	
527.	.	Justinianus I.	Langobardi in Pannoniam.
529.	.	Codex Justiniani.	
530.	Bonifac. II.		
532.	Joan. II.		
533.	.	Instituta & Digesta.	Belisarius Africa potitur.
534.	.	Theodatus R.	
535.	Agapetus I.		
536.	Silverius.	Vitiges R.	Belisarius Romæ capit.
537.	Vigilius		
540.	.	Theutobald. R.	Chosroës Persa bellū infert.
541.	.	Totilas R.	Consulatus Ordinarius sublat.
544.	.	.	S. Benedictus O.
553.	.	.	V. Concil. Gen. Constantinop.
554.	.	Tejas R. cum regno Ostrogot. deletus à Narsete.	
555.	Pelagius I.	.	556. Garibaldus Bojorum. I. Dux.
560.	Joan. III.	.	
565.	.	Justinus II.	Cessat Romæ lingua Latin.
567.	.	Longinus Exarchus I.	Belisarii mors.
568.	.	Alboinus	

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
574.	Benedict. I.	Longob. R. Cleph ^{us} Long. R.	575. Cassiodo- rus.
578.	Pelagi. II.	Tiberius II.	583. Suevi in Hispania extin- cti.
582.	.	Mauritius.	S. Hermenegilo- dus.
585.	.	Antharic. Long. Rex.	589. Hispania ab Arianismo purgata.
590.	Gregor. I.	.	
591.	.	Agilulph. Long. R.	
602.	.	Phocas.	
604.	Sabinian.		
607.	Bonif. III.		
608.	Bonif. IV.		
610.	.	Heraclius.	614. S. Crucem rapiunt Persæ. S. Columbanus, Monothelitar hæret.
615.	Deusdedit.	.	
616.	.	Adalvald. Lo. R.	
619.	Bonif. V.		
625.	Honorius		
626.	.	Ariovaldus.	624. S. Gallus. S. Crux redur- cta.
629.	.	Rotharic. Lo. R.	630. Mahomet perit.
639.	Vacat.	.	637. Jerusalem a Saracenis capta.
640.	Severinus. — Joan. IV.		
641.	.	Constantinus. III.	

A. C. Pontif.		Imperatores.	Memoranda.
642.	Theodorus.	Constans II.	
645.	. . .	Rodoald. Long. R.	
649.	Martin. I.		
651.	. . .	Aripert. Long. R.	Persarum regni à Saracenis extinctum.
653.	Exul.	. . .	652. S. Emmerao mus.
654.	Eugeni. I.		
657.	Vitalian.		
661.	. . .	Grimoald. Re- gni Long. usurpator.	Zechus Boëmicus regni autor.
668.	. . .	Constantin. IV.	667. S. Ilde- phonus.
671.	. . .	Pentharit Long. R.	
672.	Adeodatus.		
676.	Donus.		
678.	Agatho.	. . .	680. VI. Concil. Gen. Cpoli.
682.	Leo II.	. . .	681. Pipinus He- ristallus Ma- jor Domus Franciæ.
684.	Benedict. II.		
685.	Joan. V.	Justinian. II.	
686.	Conon.		
687.	Sergius. II.		
688.	. . .	Chunipert. Long. R.	690. S. Chilia- nus M.
700.	. . .	Luitpert. Long. R.	
701.	Joan. VI.		
702.	. . .	Aripert. II.	S. Rudbertus

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
		Long. R.	Bois prædi- cat.
705.	Joan. II.		
708.	Sisinnius.		
	Constantin.		
711.	.	Philipp. Baro- danes.	710. Mauri in Hispaniā. Li- bulla Boëmo- rum Ducissa.
712.	.	Ansprand. Long. R. Luitprandus.	
713.	.	Anastasius. II.	714. Carolus Martellus Maj. Dom.
715.	Gregor. II.		
716.	.	Theodosius III.	
717.	.	Leo. III. Isau- rus.	S. Suitbertus Frisio. Apost.
718.	.	.	S. Rupe. obitus.
723.	.	.	Iconoclastæ hæ- ret.
724.	.	.	Frisingensis E- piscopatus.
730.	.	.	S. Corbinianus ob.
731.	Gregori. III.	.	Ven. Reda.
741.	Zacharias I.	Constantinus. V. Coprny.	Pipinus Junior. Major. Dom.
744.	.	Rachis Long. R.	Monasterium Fuldense.
751.	.	Aistulphus Long. R.	750. S. Joan. Da- mascen.
752.	Stephan. II.	Exarchatus sublatus ab Aistulpho.	Pipinus Franc. R. ungitur.

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
	Stephan. III.		
755.	Exarchatus da- tur PP.	. . .	S. Bonifacius M.
756.	. . .	Desiderius Long. R.	S. Wicterpus Ep pisc. I. Ratis- ponæ Ordini- narius ob.
757.	Paulus I.		
758.	. . .	. . .	Eneco R. I. Na- varræ.
767.	Vacat.	. . .	762. Bagdad condita à Sar- rac.
768.	Stephan. IV.	. . .	Carolus M. Franc. R.
772.	Hadrian. I.	. . .	Bellum Saxoni- cum.
774.	. . .	Desideri ⁹ cap- tus à Caro- lo. Et Reg. Long. ex- tinct.	
775.	. . .	Leo. IV.	
780.	. . .	Constantin. VI. & Irene.	785. S. Virgi- lius Ep. Salis- burg. obit.
787.	. . .	. . .	VII. Conc. Gen. Nicaea. S. Wi- libald.
791.	. . .	. . .	I. Bel. Hunni- cum.
793.	. . .	. . .	Tentata à Caro- lo unio Rhe- ni & Danubii.
795.	Leo. III.	Irene fili ⁹ ex- ecat.	799. Finis Belli Hunnici.

A. C.	Pontific.	Imperatore.	Memoranda.
800.	.	CAROL. I. Mag. Imp. coronatur.	
802.	. . .	Nicephorus I.	
804.	. . .	.	Finis Bel. Saxon.
811.	. . .	Michaël I.	808. B. Alcuin.
813.	. . .	Leo V. Armen.	
814.	. . .	Ludov. I. Pius.	
816.	Stephan. V.	.	Regula Canon. Reg.
817.	Paschalis. I.		
820.	. . .	Michaël II. Balb.	
824.	Eugen. II.	.	823. Creta à Sa- racen. capta.
827.	Gregor. IV.	.	Sicilia à Sarac. capta.
829.	. . .	Theophylus.	
840.	. . .	Lotharius I.	841. Norman- norum maxia- ma in Gall. Irruptio.
842.	. . .	Michaël III.	
844.	Sergius. II.		
847.	Leo IV.		
855.	Benedict. III.	Ludovic. II.	
856.	Fab. Joannæ.	.	B. Rhabanus.
858.	Nicolaus I.	.	861. S. Meina- rus.
867.	Hadrian. II.	Basilius I.	SCHISMA GRÆC. à Photio con- flatum.
869.	. . .	.	VIII. Conc. Gen. Romæ.
872.	Joan. VIII.	. . .	870. Strabo Glossator.

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda
875.	. . .	Carol. II. Calvus.	
878.	. . .	Ludovic. III.	
879.	. . .	Carolus. III. Crass.	
882.	Marinus I.	. . .	Anastasius Bibliothecar.
884.	Hadrian. II.		
885.	Stephan. VI.		
886.	. . .	Leo VI.	
887.	. . .	Arnulphus. In Italia Berengari ⁹ &c.	891. Compositum Schisma Græc.
891.	Formosus.		
896.	Bonifac. VI.		893. Novi Hungaria Tanai in Pannonia.
—	Stephan. VII.		
897.	Romanus.		
898.	Theodor.		
—	Joan. IX.		
899.	. . .	Ludov. IV.	
900.	Benedict. IV.		
903.	Leo V.		
—	Christophor.		
904.	Sergius III.		
910.	Anastasius III.	Carolinis deficientibus	
913.	Lando.	Conradus I. Edd. Anno Constantin	
914.	Joan. X.	III. Imp. Ori.	
918.	. . .	Henric ⁹ . Auc.	923. Tormenta instituta ab Henr.

A.C. | Pontific. | Imperatores. | Memoranda.

			Aucupe.
928.	Leo. VI.		
929.	Stephan. III.		924. Drahomi- ra Bohem. Dux biscente terra absor- pta.
931.	Joan. XI.		
936.	Leo VII.	Otto I. M.	
939.	Stephan. IX.	. . .	937. S. Wences- laus Boëmiæ I. Rex à Cæ- sare dictus.
942.	Marin. II.	. . .	S. Odo.
946.	Agapitus. I.	. . .	955. Hunorum clades Augu- stæ.
956.	Joan. XII.		
959.	. . .	Romanus I.	961. Creta cedit Græcis.
963.	Leo. VIII.	Nicephorus. II.	
964.	Bened. V.		
965.	Joan. XIII.	. . .	9. Bruno Co- lon.
970.	. . .	Joannes I. Zi- mise.	
972.	Bened. VI.		
—	Bonif. VIII.	. . .	973. S. Udalric- cus.
974.	Donus II.		
975.	Bened. VII.		
976.	. . .	Basil. II. Con- stan. VIII.	
983.	. . .	Otto III.	
984.	Joan. XIV.		
985.	Joan. XV.	. . .	987. Capetina stirps, Reg. 993.

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
993	.	.	Gall. S. Udalricus pri- mum novo ritu canoni- zatus.
996.	Gregor. V.		994. S. Wolf- gangus.
999.	Sylvest. II.		
—	Joan. XVI.		
1000.	.	.	Camaldulenses. Genua, Pisa, Florentia Respublicæ.
1002.	.	S. Henricus II.	
1003.	Joa. v. XVII.		1001. Primus Hungar. Rex S. Stephanus.
—	Joa. v. XVIII.		
1009.	Sergius. IV.		1022. Guidonis Solmisatio.
1012.	Bened. VIII.		
1024.	Joa. v. XIX.	Conrad. II. Sa- lic.	1017. S. Romu- aldus.
1028.	.	Romanus. II.	1032. Burgun- dia R. accedit German. Im- perio.
1033.	Bene. IX.		
1034.	.	Michaël. IV.	
1039.	.	Hent. III. Nig.	
1041.	.	Michaël. V.	
1042.	.	Constant. IX	
1044.	Gregor. VI.	.	Berengarii hæ- resis.
1046.	Clemens II.		
1048.	Damasus II.	.	Turcæ Saracc- 1049.

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
1049.	Leo IX.		nis cæsis Sul- tanos consti- tuunt in Per- sia. S. Odilo.
1050.	.	.	Cresimirus Rex I. Croat. Dal- mat. & Sclavo.
1054.	.	Theodora.	Schisma Græc. re- novatum à Carulario. S. Hermannus contractus O.
1055.	Victor. II.		
1056.	.	Henricus. VI. Michaël. VI.	
1057.	Stephan. X.	Isaacius Comnē.	1055. S. Cassi- mirus R. Po- lon. Ob.
1059.	Nicola. II.	Constant. X.	
1061.	Alexand. II.		
1066.	Bened. X.	.	S. Eduard. Angl. R. O. regnū capit Wilhel- mus Nor- mandus.
1068.	.	Romanus III.	
1071.	.	Michaël VII.	1072. B. Petrus Damiani.
1073.	Gregor. VII.	.	1074. Schisma ob Investitu- ras. Regnum Marocchi A- rabum.
1078.	.	Nicephorus III.	
1081.	.	Alexius I. Com- nen.	Sabaudi & Bur- gundi Comi-

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
			tes in libera- tatem se asse- runt.
1084	.	.	S. Bruno Cartu- siam condit.
1086.	Victor. III.	.	Wratislaus Po- lon. & Boëm.
1088.	Urban. II.	.	Regium titu- lum adeptus.
1095.	.	.	Indulgentiarum origo.
1096.	.	.	I. Expeditio Cruciatorum.
1098	.	.	Cisterciensis Ordo.
1099.	Paschal. II.	.	Regnum Jero- solymæ. Or- do Eq. Mala- tensium.
1106.	.	Henricus V.	
1115.	.	.	Mathildis Co- mitissa.
1118.	Gelas. II.	Joan. II. Comn.	
1119.	Calist II.	.	Ordo Templar- iorum.
1120.	.	.	Ordo Præmon- stratens.
1122.	.	.	Comitia Wor- matiens.
1123.	.	.	IX. Conc. Gen. Lateranens.
1124.	Honor. II.	Lotharius II.	
1130	Innoc. II.	.	Abaëlardus hæ- ret, Rogerius

A.C.	Pontific.	Imperator.	Memoranda.
			Sicil. & Neap. I. Rex.
1131.	<i>Schisma Petri Leo.</i>		1134. S. Norber- tus.
1138.		Conradus III.	Arnaldistæ hæ- ret.
1139.			Alphonſus R. I. Luſitaniæ.
1143.	Cæleſtin II.	Manuel. I.	1139. X. Conc.
1144.	Lucius II.		Gen. Lateran.
1145.	Eugen. III.		S. Otto Bam- berg ob.
			1142. Rob- Pullus I. Theol. Schol.
1147.			II. Expeditio Sancta.
1151.			Decretum Gra- tiani. Gradus Academici.
1152.		Frider. I. Æ- nob.	
1153.	Anaſtaſ. IV.		S. Bernardus.
1154.	Hadria. IV.		Aodegavenſes ſunt Angliæ reges.
1158.			Wladislaus II. Rex Boëmiæ iterum dici- tur.
1159.	Alexand. III.		Waldenſes hæ- ret.
1175.			Monachium conditur.
			1176.

A.C.	Pontific.	Imperator.	Memoranda.
1176.	.	.	Albigenses.
1179.	.	.	XI. Conc. Gen. Lateran. Ro- manensium fabular. origo.
1180.	.	Alexius II.	
1181.	Lucius II.	.	1182. Judæi totâ Galliâ pulsi.
1183.	.	Andronic. I.	
1185.	Urban. III.	Isaaci. II.	
1187.	Grego. VIII.	Angelus.	Jerusalem à Sa- ladino capta, & regnum extinctum.
1188.	Clemens III.		
1190.	.	Henricus VI.	1192. Richard. Angl. R. Cy- prum occupa- tam vendit Guidoni, o- lim Solymæ regi: hoc inie- tium regni Cyprii. Ordo B. V. M. E- quitum Ten- tonic.
1191.	Cælestin. III.		
1195.	.	Alexius III.	
1197.	.	Otto VI.	
1298.	Innocen. III.	.	Ordo Trinita- rior.
1203.	.	Alexius IV.	1201. Joachi- mus Abb. Pro- pheta de Pontific.
1204.	.	Alexius V.	
1205.	.	Baldwin. I.	
	.	Henricus,	1206. Aycmo

A. C.	Pontific.	Imperator.	Memoranda.
1214.		Frideric. II.	
1215.	Honor. III.	.	XII. Concil. Gen. ner. Later. Minoritarum Ordo, & Do- minicanor- rum.
1216.		Petrus	
1218.	.	.	Rudolph. Habsb. nat. 27. April. S. Dominicus.
1221.		Robertus.	Ordo de Mercede.
1223.	.	.	1226 Carmeli- tae. S. Fran- cil. Seraphi- cus ob.
1227.	Gregor. IX.		
1229.		Baldwin. II.	
1241.	Cælest. VI.		1233. Ordo Servitarum.
1244.	Innoc. IV.		
1245.	.	Fridericus ex- autoratus in Concil. IN- TERREGNUM. Magnum.	XIII. Concil. Gen. Lugdun.
1254.	Alexan. IV.		
1261.	Urban. IV.	Michaël VIII.	1260. Flagella- antium se- cta.
1265.	Clemens IV.		1268. Conradus Suevus, & Fridericus Austrius ca- pite plexi Neapoli.
1271.	Greg. X.		
1273.	.	Rudolph. I. Habsb.	Electoralis Cole- gium 1274

A.C.	Pontif.	Imperator.	Memoranda.
1274.			XIV. Conc. Gen. Lugdun. S. Thomas A- qui. S. Bon- ventura.
1276	Innoc. V.		1276. S. Ray- mundus O. collector Corporis Iuris Canon- nici.
—	Hadria. V.		
—	Joa. v. XXI.		
1277.	Nicola. III.		
1281.	Mart. v. IV.		1280. B. Albert. Mag. <i>Vespera Sicula.</i> Austria ad Al- bertum Hab- spurgicū de- lata : Suevia ad Rudol- phum Habsp-
1281.		Andronic. II	
1283.			
1285.	Honor. IV.		
1288.	Nicol. IV.		
129.		Adolph. Nasso	1284. Latinum idioma in ju- diciis Ger- manorum or- missum.
1294.	Cælest. V. Bonif. VIII.		Stemma Witel- spachium per Rudolphum & Ludovicum Bav. divis

A.C.	Pontif.	Imperator.	Memoranda.
			sum id Bojum & Palatinum.
1298.	.	Albert. I.	
1300.	.	.	Jubilæus pri- mus.
1303.	Bened. X.	.	Ottoman I. Sul- tanus Turc. Bythin.
1305.	Clem. V.	.	Avenione sedet Papa.
1308.	.	Henric. VII.	Joan. Duns. Scotus. Fædus Helvet.
			1311. XV. Conc. Gen. Vien.
1314.	.	Ludov. V. Ba- var. & Frid. III. Aust.	Templarii ex- tincti.
1316.	Joan. v. XXII.		
1328.	.	Andronic. III.	Schisma Sacera- dot. & Imperi
1334.	Bened. XI.		1327. Orcha- nes Turc. Sul.
1341.	.	Joan. V.	
1342.	Clem. VI.		
1347.	.	Carol. IV.	Pestis ingens.
1352.	Innoc. VI.	Joan. VI.	
1362.	Urban. V.	.	1356. Aurea Bulla.
			1358. Amurath I. Turc. Sult.
			1371.

A.C.	Pontif.	Imperat.	Memoranda.
1371.	Greg. XI.		1370. Wicle- fus hæret.
1377.		Wenceslaus.	Avenione Ro- mam remig- gratur.
1378.	Urban. VI. <i>Schisma</i> <i>Petri de Lun.</i>		1379. Joan. Thaulerus.
1389.	Bonif. X.		1380. Bomba- dæ & pulve- ris nitrii in- ventio. Acc- curfi ⁹ Glossa- tor Juris.
1390.		Andronic. IV.	1389. Bajazeth I. Turc. Sult.
1392.		Emanuel II.	
1400.		Rupertus I.	1403. Solyman ⁹ I. Turc. Sult.
1404.	Innoc. VII.		
1406.	Grego. XII.		
1409.	Alexa. V.		Hussitæ hæret.
1410.		Sigismundus	1413. Mahomet ⁹ I. Turc. Sult.
1414.			XVI. Co n. Gen. Constantiense.
1417.	Marti. v. V.		1419. S. Bernar- dini Refor- matio Fran- ciscana.
1424.		Joan. VII.	1422. Amprath II. Turc. Sult.
1429.			Joan. Gerson. Joana Dorica Virgo Aurea 1431.

A. C.	Pontif.	Imperato.	Memoranda.
			lianensis, Duc bell.
1431. 1438.	Eugen. IV.	Albertus II.	1431. XVII. Con. Gen. Basil.
1439		.	XVIII. Conc. Gen. Florent.
1440.		Frideric. IV.	Typographia inventum.
1447. 1448	Nicol. V.	Constant. XI. Palaeolog. ult.	1448. Concordata Germaniae.
			1451. Mahomet. II. Turcar. Sult.
1453.		Mahomet. II. Turcar. Sult.	CPOLIS à Turcis capta cum Imperio Orientis.
1455. 1458.	Pius II.	Callist. III.	1459. Conrad. Geltes Poëta l. German. S. Antoninus.
1464.	Paulus II.		
1466. 1469.	.	.	Scan lerbeg. Ob. Turce primum in Germaniam (Carniolam) irruunt.
1471.	Sixtus IV.	.	Thomas Kempens.
1474		.	Paulani.

A. C.	Pontific.	Imperator.	Memoranda.
1277	.	.	Caroli Audac. Burgund. Ducis cædes.
1481	.	Bajazeth II.	Mauri totâ Hi- spaniâ pulsi.
1484	Innoc. VIII.		1487. Wormatiæ ultimum Tor- neamentum.
1492	Alexan. VI.		Novus Orbis de- tectus à Co- lumbo.
1493		Maximil. I.	Basiliius Mo- schorum Dux nomen Cæ- sarii primus sumit.
1497	.	.	1495. Pax publ. Camera Imper. Americus in no- vum orbem cum primo Missionario Buellio Ab. Carol. V. nat. 24. Febru. 1507.
1500	.		
1503	Pius. III. Julius II.		
1512	.	Selimus I.	
1513	Leo. X.		1513. Hispanica regna ad Au- striacos de- lapta.
1517	.	.	XIX. Concil. Gen. Lateran. e Lutheri heresi.
1519	.	Carolus V.	Zwinglius.
1520	.	Soliman. II.	Raphaël Urbis nas pictor.

A.C.	Pontific.	Imperat.	Memoranda.
1521	.	.	Matricula Imperii condita.
1522	Hadria. VI.	.	Rhodus à Turcis capta.
1523	Clemens VII.	.	1523. Capucini. Theatini. Rustici tumultus.
1526	.	.	Hungaria, & Boëmia ad Austriacos.
1529	.	.	I. Viennæ obfidio. Nomen Protestantium.
1530	.	.	Augustana Confessio. Melita Equitibus data.
1533	.	.	Anglicum Schisma Henr. VIII.
1534	Paul. III.	.	
1537	.	.	Smalcaldicum foedus, Ludov. Vives.
1538	.	.	FF. de Misericordia.
1540	.	.	Societas JESU confirmata.
1542	.	.	Calvinus heret.
1543	.	.	Copernicus Ob.
1545	.	.	Joan. Ekius.
1548	.	.	XX. Conc. Gen. Tridenti.
	.	.	Electoatus Sa.

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
			zon. ad Al- bertinam li- neam trans- latus. Liber <i>Interim.</i>
1550	Julii. III.		
1551	•	•	Tripolis regnum Melitenſibus ereptum.
1552	•	•	<i>Transactio Paſ- ſaviens.</i>
1555	Marcell. II.	•	<i>Pax Religioſa.</i> Polydorus Virgilius.
1558	Paul. IV.		
	•	Ferdinand. I.	Jul. Cæſ. Scali- ger.
1559	Pius IV.	•	1560. Melanch- thon.
1563	•	•	<i>Finis C. Triden- tini.</i>
1564	•	Maximil. II.	Calvinus perit.
1566	Pius V.	Selimus II.	Ludov. Bloſius.
1571	•	•	Cyprus à Turcis capta. Nau- pactæa victo- ria Joannis Austrii.
1572	Gregor. XIII.	•	Nuptiæ Pari- ſinæ. 14. Aug.
1575	•	Amurath. III.	Neriani Clerici.
1576	•	Rudolph. II.	1579. Batava- rum fœdus.
			1582. <i>Correctio Calendarii.</i>
1585	Sixtus V.	•	1587. Maria Stuarta Scot.
			1590.

A.C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
1590	Urban. VII.		R. capit. e ple-
—	Crego. XIV		xa.
1591	Innoc. IX.		
1592	Clem. VIII.		
1595	"	Mahom. III.	1601. Tycho
			Brabe.
1603	"	Achmet I.	1606. C. Baro-
—	Paul. V.		nus. Lipsius.
1610	"		Liga & Unio.
1612	"	Mathias.	
1617	"	Mustapha I.	
1618	"	Osmanus.	
1619	"	Ferdinand. II.	Bellum Tricen-
			nale. Wintere
			Rönig.
1620	"	"	Victoria Pra-
			gensis Maxi-
			mil. Bava.
1621	Gregor. XV.		
1623	Urban. VIII.	Amurat. IV.	Maximil. I. E-
			lector. Bavar.
1629	"	"	Edictum Resti-
			tutorium.
1630	"	"	Succus in Ger-
			maniam.
1632	"	"	Idem occilus ad
			Luzenum 6.
			Novemb.
1637	"	Ferdinand. III.	1634. Wallen-
			steinii nex.
1638	"	"	Janlenius.
1640	"	Ibrahim.	Lusitaniae reg-
			num renova-
			tum.

A. C.	Pontific.	Imperatores.	Memoranda.
1644	Innoc. X.	.	1645. Hugo Grotius.
1648	.	Mahom. IV.	Pax Westphalica.
1649	.	.	Carol. I. Angl. R. decollatus.
1655	Alexan. VII.	.	1653. Cromwellus.
1658	.	Leopold.	1662. Comitatus perpetua Ratispon.
1667	Clemens IX.	.	1669. Creta Venetis erepta.
1670	Clemens X.	.	1679. Caramuel.
1676	Innoc. XI.	.	1679. Pax Neomagensis.
1682	.	.	Cometa. Teke. lius rebel.
1683	.	.	Bell. Turcic. II. Obsidio Vien.
1687	.	Soliman. III.	Micha. Molinos. Quietist.
1689	Alexand. VIII.	.	1688. Jacob II. Ang. R. pulsus.
1691	Innoc. XII.	Achmet II.	1690. Camera Imp. Wetzlarum.
1692	.	.	Nonus. Elector. Hannoveran.
1695	.	Mustaph. II.	
1697	.	.	Pax Rysvicens.
1699	.	.	Pax Carlovicens. Turc.

A. C. Pontific. | Imperatores. | Memoranda.

1700	Clemens XI.	.	.	1701. Novus Rex Borussiae Fridericus. <i>Bellum ob Successionem Hispanicam.</i>
1703	.	.	Achmet. III.	Ragozius re- bellis.
1705	.	.	Josephus.	1708. Mabil- lon.
1711	.	.	Carol. VI.	
1713	.	.	.	Constitutio U- nigenitus. Pax. Ultraje- ctina.
1714	.	.	.	Pax Badensis.
1715	.	.	.	Bellum Turci- cū. Pelopon- nesus Vene- tis detracta.
1717	.	.	.	Alba Graeca ca- pta à Caesare.
1718	.	.	.	Pax Passarovic. cum Turcis. in an. 25.
1721	Innoc. XIII.	.	.	Petrus I. Cza- rius Moscho- rum titulum Imperatoris sibi sumit.
1724	Bened. XIII.	.	.	1725. Pax inter Caesarem & Hispanum.

In

INDEX

A.

A Aron Sacerdos.	20.	Ægypti plagæ.	18.
Abaëlardus hæreticus	142.	Ægyptium regnum post	
Abbas Panormitan.	162.	Alexandrum M.	247.
	390.		538.
Abbatia Rhenanæ.	490.	Algerium.	1. 539.
Westphalicæ.	493.	Æneas.	266.
xonica.	502.	Æquatuor circulus.	457.
Suevicæ	507.	Æquinoctium.	457.
Abel.	5.	Æra Christiana.	523.
Abimelech.	23.	Æsopus.	253.
Abiron.	21.	Æthiopia.	80.
Abiud.	20.	Ætius Dux.	329.
Aboë.	533.	Ætna mons.	473.
Abraham.	10. &c.	Africa.	545.
Abfalom.	27.	Agnus Paschalis.	18. &c.
Abulensis.	162.	Aguirre Cardinal.	221.
Academia.	256.	Alaricus Gothus.	325.
earum		Alani.	339.
indiculus.	548.	Alba Græca.	472.
Academici Philosophi.	559.	B. Albertus M.	146.
Achmet I.	541. II. II.	Albigenses hæret.	144.
Actiaca pugna.	300.	Aleiatuſ J Ctus.	390.
Adami geſta &c.	2.	Alcibiades.	251.
Adrianopolis.	538.	Alcoranus.	103.
Ædiles Romani.	576.	B. Alcuinus.	106.
Africa.	538.	Alexander Magnus.	243.
Ægra civitas.	477.	&c.	
		Alſatia.	340. 381.

Index.

S. Amandus.	98.	Apelles.	264.
Ambassadeur.	401.	Apex.	581.
S. Ambrosius.	92.	S. Apollonia.	77.
America. 8.	154. 168.	Appellatio ad Cæsarem.	412. 427. 429.
	377. 546.	Apostoli.	57.
Amos propheta.	36.	Apulia.	358.
Anabaptistæ hæret.	74.	Aquæductus Romæ.	586.
Anacreon.	263.	Aquila insigne Romanæ	
Anaxagoras.	254.	militiæ. 568.	Imperii.
Ancile Roman.	574.		410.
Andegavenfes Britannia		Arabia.	538.
potiti. 342.	Siciliâ.	Ad Aram amicus.	251.
359.	Hispaniâ. 384.	Arbellana pugna.	240.
Angelicus pulsus.	152.	Arca Noë. 6.	Fœderis.
Angelus pictor.	391.		20.
Anglia. 340. 528.	386.	Arcadius Imp.	323.
Anglicanum Schisma.		Archangelopolis.	536.
203.	Angliæ Descri-	Archipelagus.	465.
ptio.	529.	Archimedes.	260.
Anhalt.	502.	Archivum Imperii.	431.
Anna Bolenia.	204.	Archontes Athenis.	241.
Anuli Romanorum.	582.	Arcticus polus.	454.
Anus ejusque ratio.	589.	Arelatenfe regnum.	341.
S. Anſcharius.	115.		374.
S. Anſelmus.	146.	Areopagus.	241.
Uaspach.	510. 500.	Argentoratium.	381. 490.
Anſeres Romam ſervant.		Ariana hæreſis.	88. 82.
	273.	Arias Montanus.	218.
Antarcticus polus.	454.	Aries cæleſtis.	455. &c.
Antefignani.	565.	Machina.	507.
Antichriſtus.	176.	Aristocratia.	393.
Antiochia.	538.	Aristoteles.	256. 163.
Antipodes.	448. 464.	Arma Romanorum.	566.
M. Antonius.	248. 299.	Armenium regnum.	249.
S. Antonius Ab.	86.	Arnaldiſtæ hæret.	143.
S. Antonius Patavin.	147.	Arsenius.	323.
Antwerpia.	427.	Ar.	

Index.

Artemisia.	584.	Aurea Bulla.	374. 432.
Artesia.	476.	Artois.	Aufonia. 266.
Aruspicina.	574.	Aufonius.	330.
Ascanius.	266.	Auspicia.	573.
Asiaticum regnum.	248.	Ungschreibende Fürstē.	421
Asia minor.	538.	Austrasia.	350. 475.
Assyria Monarchia.	233.	Austregæ.	430.
Astracan.	536.	Austria ad Habsburgios	
S. Athanasius.	91.	371. obtinent Austriaci	
Athenæ.	241.	Burgundiam ac Belgi-	
Atomistæ.	260. 560.	um. 376. 481. Hi-	
Attila.	343.	spaniam. 377. 482.	
Avenionenses Pontif.		Neapolim & Siciliam.	
	148.	360. 386. &c. Hispania	
Aventinus Histor.	391.	eripitur. 383. Austria-	
Averroës.	370.	corum ditiones. 467.	
Augustana confessio.	188.	&c. Austria anterior.	
S. Augustinus.	93.	470. Austriacæ Do-	
Augustiniani Eremitæ.		mus origo. 478. Præ-	
	86.	rogativæ. 482. Præten-	
Auguria.	573.	siones 483. Maximæ	
Augustus Imp.	299.	in Imperio & erga ex-	
Augustulus.	327.	teros. 441. 484.	
Avicenna.	370.	Axis mundi. 448. 454.	
Aulici.	402.	Uyd des Tests. 209.	
Aurea ætas scriptorum.			
	296.		

B.

Baal.	233.	Badensis pax.	386.
Babylonica turris 8. Ci-		Bagdadum.	538.
vitas. 237. Regnum.		Balaami asina.	21.
	235.	Baldus Juris Consul.	390.
Captivitas Judæor. 38.		Balista.	567.
Bacchus Noë.	8.	Balthasar R.	235.
Bacchanalia.	572.	Bannus Imperii.	412.
Baco Verulam.	220.	Bassa.	539.

Index.

Baptismus.	56. 70.	Bona Ecclesiastica.	66.
F. Barbarossa.	356.		398.
Barca.	538.	S. Bonaventura.	147.
Baronius.	219.	S. Bonifacius.	99.
Barriere.	387. 513.	Bonifacius. Dux.	329.
Bartolus Juris Conf.	489.	Borussia.	501. 534.
Basileæ Concilium.	151.	Bosnia.	472.
Episcopatus.	490.	Bogen.	469.
S. Basilius.	86. 91.	Brabantia.	476.
Bavaria. 503. Ejus Du-		Brandenburgicus Mar-	
ces. 348. Wittelspa-		chionatus. 352. 361.	
chii. 356. Fit Electo-		Flectoratus 375. 476.	
ratus.	380.	Bremensis. Episc.	494.
Baye.	466.	Brennus.	273.
Bayreuth.	500. 511.	Britannia. 340. 60. 82.	
V. Beda.	106.	<i>Vide Anglia.</i>	
Beglerbegius.	539.	Brixidensis. Episc.	469.
Belgium. 475. ad Austri-		Brüssel.	476.
os. 376. 383. &c. Fœ-		Bruma.	457.
deratum.	512.	S. Bruno.	137.
Belgrad.	472.	Brunsvicum. 495. <i>Vid.</i>	
Belisarius. 334. 339. 370.		Hanover.	
Bellaria.	583.	Brutus. 270. 271. alius	
Bella <i>vide</i> arma.	406.	288. 300.	
Bellarminus.	219.	Bucephalus.	244.
Belus.	233.	Buccarum portus.	473.
S. Benedictus.	86.	Buda.	471.
Benjamin.	15.	Bulgaria.	536. 538.
Berengarius hæret.	139.	Bulla, vestis	581.
Berga.	532.	Bullonius Rex.	131.
S. Bernardus.	146.	S. Burchardus.	100.
Beza.	214.	Burgundi 339. Burgun-	
Bias Philosophus.	252.	dia 340. 350. ad Im-	
Birgittinus Ordo.	156.	perium 354. ad Gal-	
Blosius.	218.	los. 374. ad Austrios.	
Boëtius. 94. 333. 346.		376. ad Gallos. ibid.	
Bohemia. 477. Bohe-		& 381. Circulus Im-	
micæ turbæ.	194.	perii.	485.
Bolzanum.	469.	Burs.	

Index.

Bursfeldensis Congreg. | Byzantium. 320.
156.

C.

Calecutum.	544.	Carlstadtus.	214.
Calvinus.	212	Carmelitæ.	139.
Camera Imperial.	377.	Carniola.	469.
	427.	Carnium esus.	7.20.
Cammerzhiler.	428	Carolus Martel.	347.
Cameracensi	Con-	Carolus Magnus.	107.
gressus.	388.		336. 348. 364.
Camaldulenses.	136.	Carolus IV.	374. Carls
Cameneecum.	534.	Bab.	477.
Campus Martius.	272.	Carolus V.	378.
Canal.	466.	Carolus R. Angliæ.	208.
Cancellaria Imper.	431.	Cartesius.	392.
Cancer Cælestis.	457.	Cartha.	555.
Canisius.	219.	Carthæ Geograph.	461
Cannensis clades.	277.	Carthaginenses.	275. &c.
Canonici Cathedral.	100.	everfi.	277.
Canonizatio.	116.	Cartusienfes.	137.
Cantuaria.	529.	Casanum.	536.
Capitolium.	270. 585.	Casinum.	473.
Capitulatio Cæsarea.	378	Cassiodorus.	94.
	400. 433.	Cassius.	288. 300.
B. Joan. Capistr.	152. 162.	Castriotus.	397.
Capricornus.	457.	Catapulta.	567.
Captivitas Jud.	38. 41.	S. Catharina.	77.
Capuccini.	138. 170.	Catilina.	291.
Caracalla.	307.	Cato M.	279. Uticensis.
Caracter Legati.	401.		287.
Caramuel.	221.	Catullus.	290.
Cardanus.	395.	Caudinæ furcæ.	274.
Cardinales.	59. 67. 167.	Celsus J Cius.	318.
Carelia.	536.	Celtes poëta.	190.
Carinthia.	468. 481.	Cemeteria Romæ.	67.
Carlovicensis par.	381.	Censores.	477.
Carlovicum.	472.	Ced-	

Index

Census.	269.	Cleopatra.	248.
Centrum terræ.	448.	Climata.	459.
Centuria.	565.	Cloacæ Romæ.	586.
Ceræ majorum.	578.	Clodius.	292.
Cerimoniae. <i>vide</i> Ritus.		Clodovæus.	347.
Cerularius Schismaticus.		Cluniacum.	136.
	119.	Clypeus.	566.
Cetra scutum.	566.	Cochinum.	544.
Chanus.	538.	Codex.	345.
Charta.	555.	Codrus.	241.
Chartago.	275. &c.	Cohors.	565.
Cheronæa pugna.	243.	Collegia Imperii.	415.
Chersonesus.	465.	Coloniensis Elector.	488.
S. Chilianus.	99.	Gebhardus 379.	Ele-
China. <i>vid.</i> Sina.		ctio prætextus belli.	
Chorographia.	445.		382.
Christus quando natus.		Colossus Rhodi.	584.
	593.	S. Columbanus.	98.
Chronologica notitia.		Columbus.	390.
	589. &c.	Comites Palatin.	420. 429.
S. Joan. Chrysostomus.		Comitia.	413. 423.
	92.	Commercia.	405. 436.
Cicero.	290.	Comminæus.	390.
Cimbri.	281.	S. Communio.	65. 69.
Circuli Geograph.	450.	Concordantiæ Biblicæ.	
Circuli Imperii.	377. 421.		147.
	467. &c.	Concordiæ liber.	191.
Cistercienses.	137.	Confessio.	70. 155.
Civile bellum Rom.	285.	Congregatio propagan-	
Civis Romanus. <i>vid.</i> Ro-		da.	166.
ma.		Conradinus Suevus.	359.
Civitates Imperial.	374.	Constantinus M.	319. 84.
	418.	320. Donatio ejus.	
Clagenfurtum.	468.		321.
Classicum.	569.	Constantinopolis.	320.
Clavus latus.	580.		154. 538.
Claudianus.	330.	Consul Romæ.	271. 311.
Clericorum habitus.	67.		328. 575.
		Con	

Index.

Continens terra.	405	Credentiales literæ, cre-	
Convivia Rom.	582	ditiv.	402
Copernicus.	391	Creta.	537
S. Corbinianus.	99	Croatia.	472
Corinthus.	280	Cræsus.	237. 285
Cornelius à Lapide.	220	Cromvellus.	209
Coronæ Roman.	571	Crux Constantini.	319.
Coronâ cingere.	568	S. Crux inventa.	86
Corvinus.	390	Cruciati.	131
Cosacci.	535	Curlandia.	379. 534
Cosmographia.	445	Curtius.	288
Cothurnus.	581	Cynici Philos.	257. 560.
Cracovia.	534	S. Cyprianus.	76
Crain.	469	Cyrus. 236. &c. Judæos	
Crassus.	249	dimittit.	41

D.

Dædalus.	584	Descartes	392
Damascus.	538	Devolutionis jus.	381
Dalmatia.	472	Diabol⁹ quando creat⁹?	4
Petrus Damiani.	145	Dianæ Ephesi.	243. 584
Daniæ Descriptio	531	Dictator Rom.	312. 577
Daniel	39.	&c. Dierum noctiūmque in-	
Dardanellæ	538	æqualitas.	456. Lon-
Darius Hystaspis.	239	gitude	459. 462
Darius III. victus.	234	Diffidationes.	369
David rex.	26. &c.	Diluvium.	6
Debbora.	23	Dio Cassius.	318
Decalogi præcepta.	20	Diocletianus.	310
Decimæ.	20	Diogenes. 257 Laerti⁹	318
Decretales Canon.	147	Dionysius Tyran.	252
Decretum Gratiani.	135	Dionysius Areopag.	75
Democratia.	393	Dionysius exiguus.	94
Democritus	260	Dionysia sacra.	572
Demosthenes.	262	Distantia locorum Geo-	
Deputations. Sæg.	422	graphicè quærenda.	
Derbenda.	536		463

Index.

Doct̃oratus.	135	Donatistæ hæret.	87
Doctrina Ecclesiæ.	65.	Donawerth.	380
	227	Draco Legislator.	241
Dominicani.	138	Drexelius.	220
Domitianus.	304	Dürrer pictor.	391
Donatio Constantini.	321		

E.

Ecclesia Catholica quæ?	425.	Non defecit ob	Envoyè,	401
ob quosdam pontifi-		ces minùs probos.	Epaminondas.	251
III		Ecclesiæ bona.	Ephesi Diana.	584
66.	396	Doctrina.	Ephori.	242
65.		Ritus.	Epictetus.	317
66		Potestas non convenit	Epicurus.	259
laicis	395		Epochæ annorū ac tem-	
Eclectica Philosophia			porum variæ.	592
	561		Equestris Ordo Rom	578
Ecliptica linea.	455		Erasmus Rotterodamus.	217
Edictum restitutorium		Erub. Membrer		419
	196	Eremitæ S. August.		86.
Egra civitas.	477	Eruditionis vices.		229
Eiserne Brieff.	412	Esaïas.		36. 37
Electorum prærogativæ.		Esau.		12. 13
416.	Collegium.	367.	Esdras.	41
415.	Conventus	422.	Eucharistia.	69. vid. Com-
Electoꝝ Bavarus	380.	Han-	munio.	
noveranus.	386	Eugenius Dux.		384
Elias.	31	Euripides.		263
Elisabetha Angla.	206	Eutropius.		329
Elisæus.	31. 33	Exarchatus.	336. 97. 98	
Embda.	493	Excelsa.		35
S. Emmeramus.	99	Exemtio.		415
Ennius.	290	Exodus.		19
Enoch.	5	Expeditiones sacræ.		131

F.

Fabii.	272	Franci.	346
Fabius Maximus.	277	Franciscani.	138. 156
Fames ingens.	33. 47	S. Franciscus de Paula.	157.
Fasces Rom.	526	Franconic ⁹ circulus	510
Faust-Necht.	369	Fretum.	466
Festa Sanctorum.	67	Fridericus Barbarossa.	127
Feuda.	345	Frisia.	493
Finnia.	533	Frisinga.	99. 504
Flagellantium Secta.	144	Fürstenberg Card.	382
Flamines.	574	Fulda.	490
Flandria.	477	Funditores.	567
Florentia.	388. 518	Funeris ritus.	574
Florus Histor.	318		
Franche Comè.	381		

G.

Galea.	566.	Germani: vide. Cimbri;	
Galenus	317.	Teutones; Helveti;	
Galli Romam capiunt.		Franci. Belgæ. Langobardi &c. Ad fidem	
273. subiguntur	282.	conversi. 97. Reges	
Fidem suscipiunt.	81	eorum. 351. Germania	
Gallanicae Ecclesiae libertas?	129. Res cum	niae descriptio	467.
Germanis.	381. 442	Gerson.	390
Foedera.	381. 382	Gibellini.	128 355
386. 443. Galliae de-		Gibraltar.	385
scriptio.	524	Giezi autor Simoniae.	32
S. Gallus.	98	Gigantum fabula.	9
Gandavum.	477	Globi mathematici ex-	
Gedeon.	23	plicatio. 453. &c.	
Gesürstete Graffen.	417	Glossariae Inf.	532
Geldria.	476	Glossæ.	121
A. Gellius.	318	Gnostici hæret.	73
Gendt.	477	Goa.	544
Genfericus.	320	Golfo.	466
Geographia	445. &c.		
S. Gerardus.	130. 145.		

Index.

Gonzagæ.	474	Grammaticam scripsit Cas-	
Gotthi. 325. 332. 337		siodorus 94. Smarag-	
Gracchus.	283.	du.	121
Gradus Mathematici.		Grau.	471
	451.	S. Gregorius Mag.	94.
Græcia 240. 537. Græ-		Greiserus.	219
cum Schisma. 118		Groenlandia.	532
152. 321. <i>Vid.</i> Ori-		Grotius.	220
entales. Græci solli-		Gualbertus.	137
citantur à Lutheranis.		Guelphi	128 355
202. Græca literatu-		Guido Aretinus.	146
ra.	152.	Guld.	489
Græcium.	468	Gustavus Suec. R.	197

H.

Hæresis. 71. 74. 227. &c.		Hennegau.	476
quomodo ei obvian-		Henoch.	5
dum?	389	Henriciani hæret.	142
Haffen.	466	Henricus auceps.	352
Hafnia Copenhagæ. 531.		Henricus VIII. Angl.	203
Hannibal. 276. ad por-		Heraclitus.	260
tas.	277	Hessen.	491
Hannonia.	476	B Hermanus contractus.	
Hannoverana Stirps			146
495. Elector. 386. Con-		Hermanstatt.	471
troverfia officii	419.	Hermolaus Barbarus.	
Ditio.	494.		390
Hanseaticum fœdus.	418	Herodes.	44. 45
Hassia.	491	Herodotus	261
Hebræi 10. 14. Lingua		Heruli.	331
eorum 9. Litteræ. 41.		Hibernia.	530
<i>vide</i> Judæi.		S. Hieronymus.	93
Hebrides Inf.	530	Hieronymitani.	156
Helena.	242	Hippocrates.	261
Heliogabalus.	307	Hirsfelda.	490
Heli.	25	Hispaniæ regnum	338.
Helveti.	282. 515	à Mauris purgatum;	
Helvidius hæret.	89	154. ad Austrios venit.	
		377. ad	

Index.

377. ad Andegaven-	Horizon.	454. 462	
ses. 383. ejus descrip-	Hospitalarij Equites.	137	
tio	HS. Sestertius Romanus.	579	
Hollandia.	512		
Holmia.	533	Hungari 130. 378. 380 ad	
Holfatia.	495	Austrios. 379. Descri-	
Homerus.	263	ptio.	470
Homo novus.	577	Hunni.	343
Honorius Imp.	323	Hunniades.	390
Horatij fratres.	268	Hussitæ hæret.	155. 160
Horatius poëta.	295.		

I.

Jacob Patriarcha. 12. 13	perij.	414	
16	Imperator.	567. 577	
Jacobus Angliæ R. 210	Electio 513. 367.	409	
Janizari.	540	Coronatio. 410. Pote-	
Janfenius. 167. 215. 219	stas. 368. 411. Insignia.		
Janus clausus.	572	410. Maximæ.	441
Japonia.	544	Imperium Romanum.	
Jaurinum.	471	<i>vide</i> Roma: Divisum.	
Iberia.	81	321. &c. Extinctum in	
Iconoclastæ hæret. 104		Occidente. 327. Resti-	
Idolorum Origo.	9	tutum. 107. 348. 364	
Jejunium.	71	370. Describitur.	409
Jephthe.	24	Circuli Imperij.	421
Jeremias. 37. 39		Comitia. 423. Tribu-	
Jerosolymæ excidium.		nalia. 425. Cancellaria.	
46. Regnum.	131	431. Leges. 432. 435.	
Jesuitæ. <i>vide</i> . Societas		Amplitudo, vires. 436.	
Jesu.		Prætensiones, Maxi-	
S. Ignatius Loyol.	170	mæ &c.	439
S. Ildephonfus.	105	Index liborum prohibi-	
Imaginum cultus. 68. 102		torum.	165
104	India, <i>vid</i> . America.	546	
Imagines majorum.	578	130. Orientalis.	544
Immediatus Status Im.		Indulgentiæ. 134. 177.	
	Ss 3	In-	

Index.

Ingria.	536	Ispahan.	545
Gunspruck.	469	Israëlitæ. 19. 23. 30. vide	
Insula	465	Judæi.	
Insulæ.	477	Isthmus.	465
Intercalatio.	584	Italia. 266. 517. Impe-	
Intercessio tribunitia.	576	perium relinquit. 351	
Interim liber.	191	369. 371. An jure sit	
LXX. Interpretes 4 l.		Pontificis? 361. Gal-	
Interregnum Occidentis		lis erepta. 385	
Maximum. 33 l. Ma-		Jubilæus annus. 130. 134	
gnum.	357	Judæ regnum. 30. 35	
Introductio ad Sessio-		Judæi. 16. 38. &c 47. 54	
nem.	41	Judas Machabæus. 43	
Investitura. 140. 354		Judenburg. 468	
Joannæ Papissæ fabula.	108	Judicium Imperiale Au-	
Joannes Austriacus. 392		licum. 377. 425 Ca-	
S. Joannes Chryso- stomus. 92. Damasce- nus. 105. Nepomuce- nus. 155		meræ Imp. 427	
Joannes Leidenfis. 187		Judices Israëlitæ. 23	
Job. 16		Juliacum. 489	
Joël. 36		Julianus annus. 590	
Jonas. 33		Julianus Apostata. 322	
Joseph Patriarcha. 14			83
Josephus Histor. 46		Sub Jugum mittendi	
Josue. 22. &c.		mos. 273. 274	
Jovinianus hæret. 89		Jugurtha. 282	
Isaac. 12		S. Jvo. 389	
Isaias. 36		Jus Canonicum. 135. Ci-	
S. Isidorus. 105		vile. 345. 541. Publi-	
Islandia. 532		cum. 409. Jus Sacro-	
Ismaël. 11		rum. 395	
		S. Justinus. 75	
		Justinus Histor. 318	
		Justitia. 404	
		Jütlandia. 531	

K.

Kärnthen.

468 Kräib - Tag.

425

L. La.

Index.

L.

Labacum.	469	Lithuania.	534
Labyrinthus.	584	Litura.	555
Lacedæmonij.	242	Livius poëta. 290. Hi-	
Landfriden.	377	storicus.	295
S. Lanfrancus.	145	Livonia. 379. 533. 535	
Langobardi.	334		536
Lapides ab urbe.	486	Londinum.	529
Lapponia. 533.	536	Longobardi.	334
Latitudo regionis.	460	Loth.	11. 12
	452	Lotharingia. 350. &c.	
Latium.	265	514. ad Circulum Rhe-	
Latinum idioma	372	ni superioris pertinet.	
	556		492
Legati.	401	Lublinum.	534
Leges fundamentales.		Lucanus.	315
400. 404. Imperij.	432	Lucernam olere	262
	435	Lucifer.	4
Legio.	564	Lucretia.	270
Joan. Leidenfis.	187	Lucretius.	290
Lembergum.	534	Ludovicus Bava.	157
Leuca.	464	Pius. 349. Badensis.	
Leuctrica pugna.	251		381. 384
Levitarum decimæ.	20	Lunam habitari.	254.
Lex agraria, frumenta-		Ejus motus.	449
ria &c. 283. Naturæ,		Lupercalia.	573
Gratiæ.	50	Lusitania.	523
Liberti.	578	Lutherus. 176. &c. Bel-	
Liber unde dictus.	554	lum Turcicum ciet. 169	
Libri hæretici. 399. pro-		Lutherani <i>Protestantes</i> .	
hibiti.	165	188. Calvinianos sibi	
Libra cœlestis. 455. &c.		jungunt. 193. Græcos	
Liga Catholica.	193	sollicitant.	202
Limburgum.	476	Luxenburgum.	476
Linguae variæ. 8. 9. 556		Lyceum.	256
Literæ. 551. Moratoriæ.		Lycurgus.	242
	412	Lysippus.	265

M.

Mabillon.	222	Mathusalem.	5
Macedones.	243. 246	Matricula Imperij.	421
Macchabæus.	43	Maultaschia.	481
Madame d' Orleans	382	Mauri ex Hispania pulsi.	154
Mæcenæ.	296. 301	Mauritius Saxo.	189
Mähren.	478	Mausoleum.	584
Magdeburgum.	197	Maximilian I. Imp.	377
Magellanes.	390	Maximil. I. Bavarus.	194 &c.
Magister Sententiarum.	135	Medicinæ inventio.	561
Magistratus Romæ.	575	Mediolanum.	34. &c.
Mahomet IV.	542		474
Mahumedes.	101	Medorum Imperium.	234. &c.
Majestatica jura.	400	Megalopolis, Diecklen-	495
Majores Domûs.	347	burg.	214
Mantiseser	137	Melanchthon.	10
Manichæi hæret.	87	Melchisedech.	137
Manipulus.	565	Melitenſes Equites.	220
Manna.	19	Hugo Menardus.	261
Mantua.	376. 474	Menecrates medicus.	455
Mannius.	218 392	Meridianus circulus.	347
Mappæ Geograph.	461	Merovæus.	253
Maratonia pugna.	239	Metempſichosis.	490
S. Marcellinus PP.	61	Metensis Episcopatus.	221
Marchionatus.	352 417	Micheas.	36
Marggraffen.	417	Militum delectus.	406
Maritima potentia.	45	Militia Veterum.	564 &c.
Marius Cos.	281	Milliare.	464. Romæ.
Marleboroug.	384		586
Maro Virgilius.	294	Milo.	293
Martialis.	316		Mil-
S. Martinus.	90		
Martyrum tormenta.	63		
Maſſicht.	477		
Matildis Comitissa.	125		

Index.

Miltiades.	239. 250	Moneta Romæ.	578
Ministri publici.	400	Moneta Imperij.	412
Minorica.	386	Moravia.	478
Minoritæ.	138	Morea.	387. 537
Minuta Mathematica.	451	Morlachia.	472
Miræus.	220	Moscovia.	536
Joan. Picus Mirandula.	163	Moses.	17. &c.
nus.	163	Motus cœli.	449
Missio militaris.	269	Münsterischer Friden.	199
Mithridates.	248. 282	Mundenſe prælium.	287
Mobile primum.	449	Epocha Mundi conditi.	591
Modena.	519	Mundus conditus. i. E-	
Moguntinus Elector.	486	jus constitutio Mathe-	
Mogolis Imp.	544	matica.	448. 464
Moldavia.	537	Mundi ſeptem miracula.	583
Molinos hæret.	167. 216	Municipales civitates.	418
Monarchia quid?	393	Murmuris pœna.	20. 21
Quatuor hætenus.	39. 40. 231	Musculus hæret.	214
Monasterienſis pax.	199	Musica.	562
Monastica vita.	86. 174	Mutina.	519
Vid. Religio.			

N.

Naaman.	32	Naulus.	578
Nabuchodonosor.	38. 40	Naupactum.	537
	235	Nauplia.	537
Nadab & Abiu.	20	Neapolis.	553 473.
Nadir punctum.	454	Negroponte.	537
Nahum.	36	Neoburgi ducatus.	505
Namurcum.	476	Neopalatinatus.	505
Nannentense edictum	214	Neriani Clerici.	172
Narſes.	334	Nero.	302
Naffovii Principes.	491	Neufchâtel.	501
Natalis Comes.	392	Neutralitas.	408
Navigationses.	405	Nicænum Conciliū l.	85
		S s s	S. Ni-

Index.

S. Nicolaus.	90	Norvagiæ descriptio.	
Niderland. v. Belgium.			532
Ninive.	33. 233	Notarii.	420
Nobilitas libera Imperii.		Novatiani hæret.	73
	418	Novogardia.	536
Noë.	5	Novus orbis	377. 391
Nomina Romanorum.		Nox. vid. Dies.	
	587	Numa Pompilius.	268
S. Norbertus.	138	Numantia.	281
Normanni. 116. 358. &c.			

O.

Obsidionis modus Ro-		Orcades Inf.	530
manis.	568	Ordines Romanorum ci-	
Occidentis Imperium		vium	577
324. vid. Imperium.		Orientis Imperium.	324
Oceanus	465	Orientalis Ecclesia.	60.
Odoacer.	331		68. 118
Oecolampadius.	214	Origenes.	76
Oenipontum.	469	Ormus.	543
Offen.	471	Oseas.	30
Officia Imperii.	419	Osiander hæret.	214
Officiarii reipubl.	401	Ostendandum commer-	
Olympiadū epocha.	592	cium.	388
Olympias Mater Ale-		Ostracismus.	241
xandri 243 245 246		Ostrogothæ.	332
Oratorii Congregatio.		S. Otto. Bamberg.	130
	172	Otto I. M. Imper.	352
Orange, Arausionensis		Ottocar Boëm. R.	371
Ducatus.	502	Ovatio Rom.	571
Orbis V. Mundus. Or-		Ovidius.	295
bis conditi Epocha.		Ab Ovo ad mala.	583
	592	Oxonium.	529

P.

Pacn.	536	Pacuvius.	290
		Palæ.	

Index.

Palæstina.	131	Patrimonium Petri.	125
Palatini Comites.	420.	Paulani.	157
429. Electores.	488	Paulus ICtus.	318
Officium 419. Palati.		Pausanias.	317
natus Superior ad		Pax quomodo fiat?	
Bavaros.	380.	408. Publica.	377.
Palatinus Novus.	505.	432. Religiosa.	191.
Palatina Turbæ	194	Westphalica.	199.
Palermo.	473	Ryc.	
Pallium.	580	vicensis.	201. 383.
Palmata toga.	581	Aquisgranensis.	381.
Paludamentum.	581	Neomagenfis.	381.
Pannonia.	343	Ultrajectina.	386.
Panormitanus.	162. 390	Badensis.	386.
Panormus.	473	Vien-	
Pantheon.	96	nensis 388.	
Papæ nomen.	58	Carlovi-	
Papinianus ICtus.	318	censis.	381.
Papyrus.	554	Passa-	
Paradisus.	2	rovicensis.	387.
Paralleli.	459	Pecunia Rom.	578
Paris.	242	Pedemontium.	340
Parisinæ nuptiæ.	213	Pelagius hæret.	90
Parlamentum Angl.	530	Pella Alexandri patria.	
Parma	519		243
Parma scutum.	566	Peloponnesiacum bel-	
Parrhasius.	264	lum.	242. 387
Partage Tractat.	383	Pengala.	544
Parthicum regnum.	249	Peninsula.	465
Pascha.	19. 60. 68	Pergamen.	554
Passarowicensis pax.		Pergami regnum.	248.
	387 472.		281
Passaviensis transactio.		Pericles.	251
	190	Peripatetici.	276. 559
Patres conscriptio.	577	Perlarum Monarchia.	
Patriarchatus.	62		236
Patricii Romæ.	577	Persia descriptio.	542
		Persecutiones.	62. &c.
			226
		Persius.	315
		Petrasus.	581

Pe-

Index.

Petavius.	220	393. &c. Romani Im-
Petersburg.	536	perii. 311. 328. 345.
Peterwardein.	472	361. 441
Petrarcha.	162. 389	Poloni. 115. 353. 354
Petronius Arb.	315	Poloniæ descriptio. 534
S. Petrus	59	Pomerani. 130
Petrus Leonis.	126	Pompejus. 285
Petrus Martyr hæret.	214	Pomponius J Ctus. 318
Pharamundus.	347	Pontanus. 390
Pharao.	19	Pontifices Romani. 58.
Pharsalica pugna.	286	224. aliqui minus bo-
Philosophi nomen	253	ni. 110. Avenionem
antiqui.	558	secedunt. 148. an
Philo.	314	jure teneant Italianam?
Phidias.	263	361. Autores restau-
Philippicæ orat.	262	rati Imperii. 364. 370
Phocion.	259	an sint supra impe-
Photius schismat.	119	ratores? 395. De
Piarum Scholarum Pa-	172	iis observanda. 224
tres.	172	Ponti regnum. 248
Picus Mirandulanus.	163. 390	Populi vitia. 403
Pictoria ars.	563	Porphyrius Philos. 318
Pilum Roman.	566	Portena. 272
Pindarus.	263	Porto Mahon. 386
Pipinus.	347	Portugall. 523
Planetæ.	449	Portus. 466
Plato.	255	Posonium Pressburg. 470
Plautus.	290	Posnania. 534
Plebis natura.	403	Postæ. 305
Plenipotentarius.	401	Præcepta Decalogi. 20
Plinius.	316.	FF. Prædicatores. 138
Plutarchus.	317	Præmonstratenses. 138
Pœnitentia.	70	Prætendent. 211
Poli mundi. 448. 454		Prætectæ. 580
Ang. Politianus.	390	Prætorianus miles. 565
Politica principia.		Praxiteles. 264
		Pressburg. 470
		Preuß

Index.

Preussen.	501	Promontorium.	465
Primæ preces.	411	Propositiones damnatæ.	173
Primipilus.	565	Protestantes	188
Primogenituræ jus.	12	Protogenes.	264
Primum mobile.	449	Ptolemæus.	317
Principes an possint de sacris disponere?	395	Ptolemæus Rex.	42.
an lege teneantur?	400	Punica Bella Rom.	275
Prin; Louis. Vid Lu		Pylæ.	465
dovicus Badensis		Pyramides.	247. 584
Principum Imperij col		Pyrrhonismus.	561
legium.	417	Pyrrhus.	274
Priscianus.	346	Pythagoras.	258

Q.

Quadragesima.	71	Quietistæ hæret.	157
Quadruple alliance.			216
387. &c.		Quintilianus.	316
		Quirinus, Romulus.	268

R.

Raab.	471	Regimentum Imperij.	429
B. Rhabanus.	121	Regulus Cos.	275
Raphaël pictor.	391	Reichs = Abschid.	425
Rastadij pax.	386	Cammer = Gericht.	427
Ratisbona.	504	Hoffrath.	377. 425
S. Raymundus nonna-		Reichs = Tag.	423
tus.	147	Reichs = Stadt.	418
Rebelliones.	407	Religio veteris testa-	
Recessus Imperij.	425	menti. 49. Vera ne-	
Regalia.	400	cessaria, utilis &c.	394
Regaliæ controversia.	129	Religiosi ordines.	56
Reges Româ pulsi.	270	Religiosa Pax.	191
Regia potestas.	232	Reservata Cæsaris.	400
		Reu-	

Index.

Residentes.	401	Militia.	564.	Moneta.	
Respublica.	393		578.	Vestes.	580.
Restitutorium edictum.	196			Convivia.	582.
				Nomina.	587
Revalia.	536	Romanzen.			369
Reunions-Cammer.	381	Romulus.			267
Rex primus.	233.	Romulus ultimus.			327
manorum.	413.	Rostra fori Romani.			272
mania.	351				586
Rheede.	466	Rothwilanum Judicium.			430.
Riga.	536				
Ritus Veterum.	551. &c.	Rudolphus	Habsburg.		370
Ecclesiæ.	66, 84, 102.				329
Roboam.	30	Ruffinus.			99.
Romæ amplitudo	&c.	S. Rupertus Episc.			146
585. Historia ante Ro-		Abbas.			185
mulum.	265.	Rustici tumultus.			477
Romana		Russia. Vid. Moscovia.			
Monarchia.	300. 312	Uyssel/ Insulæ.			201
Romani civis jura.	311	Ryfvicensis pax.			383
eorum classes.	577				
Romanorum Sacra					
572. Magistratus.	575				

S.

Sabaudia Savoyen.	340	Salvusconductus.	403
386. 387. 519. per-		Samaritæ.	34
tinet ad Circulum		Samoieda.	536
Rheni super.	492	Samson.	24
Sabbathum.	4	Samuel.	25
Sacerdotum decimæ.	20	Sanctorum festa.	67
Sacramenta.	55. &c.	Sangiati.	539
Sacrorum Jus.	395	Sannazarius.	391
Sagum.	580	Sapientes Septem.	252
Salii Sacerdotes.	574	Saporis persecutio.	82
Salisburgum.	99. 504	Sara.	11
Sallustius.	295	Sardanapalus.	234
Salomon,	27. &c.	Sareptana mulier.	31
		Sar-	

Index.

Sardinia.	387	Semiramis.	234
Saturnalia.	572	Senatorius Ordo.	577
Saturnus.	450	Seneca.	303. 314
Saul.	25	Sententiarum libri.	135
Saxonæ	Electoatus.	Septem Dormientes.	64
	375. 496	Septem mundi mira.	583
Scaliger.	218	Septuaginta Interpretes.	41
Scapulare.	139		
M. Scævola.	272	Serpens in Paradiso.	3
Scanderbeg.	390	Æneus Mosis.	21
Sceptica	Philosophia.	Sertorii bellum.	284
	561	Servia.	473. 537
Schellenberg.	385	Servile Bellum Rom.	283
Schlesien.	478		
Schisma.	117. Græcum.	Servitæ.	139
	118. Sacerdotij & Im-	Sestertius Rom.	579
	perij. 128. 140. 157	Sfondrati Card.	221
	Pontificium maxi-	Sfortia.	474
	mum. 149. Anglica-	Eibenbürgen.	472
	num.	Siberia.	536
Schmalcaldicum fœdus.	188	Sibylla Erythrea.	37
	373	Sicilia.	473. 386
Schwepermanus.	373	Siculæ Vesperæ.	129
Scipio Africanus Major.	277. 289. Minor. 279		360
	289	Signa cælestia.	456
Sclavi.	360. Sclavonia.	Signa militaria.	565
	472	Silesia.	473
Scotia.	520.	Silius Italicus.	316
J. Scotus.	147	Silvius Rex.	267
Scriptura veterum.	552	Simon Magus.	72. Si-
Scutum.	566	monia.	72. 32
Scythæ qui dicti ?	342	Sinæ descriptio.	543
S. Sebastianus.	77	Sinus maris.	466
Secularis potestas.	395	Sixtus Senensis.	218
Secures Rom.	576	Smirna.	538
Seditiones.	407	Soccus.	581
Selimus I. II.	541	Societas JESU.	170
		Socrates.	254
		Soczog.	

Index.

Soczovia.	537	Stola.	586
Sodoma.	11	Strabo.	314
Solidus, moneta.	579	Strada.	220
Solis motus.	449. &c.	Strasburg. Vid. Argen-	
Solinus.	314	toratum.	
Solisbacum.	506	Strigonium, Gran.	471
Solmisatio.	146	Stuarti reges.	207. &c.
Solon.	241	Styria.	468
Solstitium.	457	Subofficiarij Imperij.	
Solymanus II.	541		419
Sophia.	538	Successions. Krieg.	383
Spahis.	540	Sueci. 115. bellum tri-	
Sueciæ descriptio.	533	cennale.	196.
Sparta.	242	S. Suitbertus.	99
Sphæra octava.	449. 456	Sulzbach.	506
Spirensis Episc.	490	Suetonius.	318
Spizberg.	532	Suevi. 339. 372. Circu-	
Stadium.	464	lus Suevicus.	507
Stapula.	412	Summa D. Thomæ.	135
Status Ecclesiæ.	517	Supplicationes Rom.	
Status imperij.	414. 368.		570
371. 374. Maximæ		Sylla.	284
Statuum.	442	Sylvius Rex.	267
Stella Jacob.	21	Symbolum Nicænum.	85
Steyrmarck.	468	Synagoga.	51
Stilico.	325	Syracusæ.	261
Stilum vertere.	555	Syriæ regnum.	249
Stockholm	533		538
Stoici Philosophi.	560		

T.

Tabulæ Mosis.	20	Tartaria.	543
Tacitus Hist.	317	Tartari Morduenfes &	
Talentum.	579	Czeremenfes Circas-	
Targovisum.	537	si. Nagentenfes. Wo-	
Tarquiniij Reges.	269	gulenfes.	536
		Budzia.	

Index.

Budziacenses.	537	Tiro.	291
Tartaria minor.	538	Tirolis.	469
Tassilo.	348	Titulus Cardinalitius.	59
Taurinum Turin.	385		
Teckelius.	380	Toga.	580
Templarij Equites.	137	Tolosanum regnum.	338
Templum Salomonis.			
28. &c. 38. 41. 43.		Topographia.	446
44. 47. 48.		Torneamenta.	352
Tergesta.	469	Tostatus.	162
Tertullianus.	76	Totilas.	334
Tessera milit.	568	Trabea.	576. 582
Testamentum vetus &		Trajanus Imp.	305
novum.	51	Transilvania.	472
Und dcs Test.	209	Trevirensis Elector.	487
Testudo milit.	568	Triarij milites.	564
Teutonici Equites.	138	Tribuni plebis.	312
Thaboritæ hæret.	161	576. militum.	564
Theatini.	170	Tribus Judaicæ. 16. Ro-	
Thebæ.	244	manæ.	578
Themistocles.	250	Triclinium.	582
Theologia Scholastica.		Tridentum.	469
134. 136. 172		Tridentinum concilium.	192
Theodoricus R. 331. &c.			
Theodosius. M.	323	Triest.	469
Theophrastus Paracel-		Trinitarii.	138
lus.	391	Tripolis.	538
Thermopylæ.	239	Trithemius.	163
Thessalonica.	537	Triumviratus Syllæ.	284
S. Thomas Aquinas.		Cæsaris. 285. Au-	
	147	gusti.	299
Thomas à Kempis.	163	Triumphus.	311. 570
Thracia.	538	Troja.	242
Thucydides.	261	Tropicus cancri & ca-	
Timantes pictor.	264	pricorni.	457
Timon Osor hominum.		Tunis.	538
	260	Turcæ. 101. 102. 169.	
		Tt	Bel.

Index

Bellum Turcium I.	IV. 387.	Turcici Im-
379. II. 380. III. 381		perii descriptio. 537
Turma.	565	Tyrannis. 393
Tycho Brahe.	392.	Tyrus. 245
Typographia.	376	

V.

Valachia.	537	Vinea militaris.	567
Valla.	163	Vini cultura.	8
Vallumbrosani.	137	Virgilius Maro.	294
Vandali.	338	Virgilius Polydorus.	
Veneti.	519		218
Vendôme.	384	Visigothi.	337
Vesperæ Siculæ.	129	Visirius &c.	539
Vesta, Vestales.	573	Vittæ.	581
Vestes Romanorum.	580	Ludov. Vives.	219
Vesuvius.	473	Ulpianus.	318
Viæ Romanæ.	586	Ultrajectum	386
Vicariatus Imperii.	420	Umbo quid?	566
Vicini observandi.	403	Unigenitus constitutio.	
Victor Aurelius.	330	PP. 167.	215
Vienna. 467. 37. 380		Unio protestantium.	193
Vigilantius hæret.	90	Volaterranus.	391
Villeroy, Villaregius.		Upsala.	533
	384 &c.	Utrecht Frib.	386
Vindocinensis, Vendôme.	394	Vulgi indoles.	403

W.

Waldenses hæret.	143	Werda Danubica.	380
Walliæ ducatus.	529	Westphalica pax.	199
Wandali.	338	Wiclefus hæret.	158
Warsovia.	534	S. Wilibaldus.	100
Wenceslaus.	374	Wind schmaret.	469
		Win.	

Index.

Winterung.	195	Wormatia Episc.	489
Wittelspachii.	356	Württemberg.	509
Wolffenbüttl.	495		

X.

Xantippe.	255	Xerxes I.	239
Xenophanes.	253	Ximenes Cardin.	217
Xenophon.	261		

Z.

Zapolia.	378	Ziska rebellis.	155
Zeelandia Inf.	531	Zodiacus.	455
Zenith punctum.	484	Zona temperata,	&c
Zeuxis.	264		452

F I N I S.

*Errata, quæ vitiis aut Scriptoris aut
Typothetæ irrepperunt. Et quadam
addenda.*

Fol.	linca.	lege.	libris.
17.	6.	liberis.	libris.
20.	9.	habentem.	habens.
24.	ult.	pristinæ.	pristinæ.
29.	22.	impositum.	impositum.
36.	26.	32.	33.
65.	3.	temore.	tempore.
69.	10.	an. 198.	193.

— *Quæst. X. R. I. Adde: Atque hæc
est, quæ à scriptoribus vocatur
Disciplina Secreti.*

70.	27.	fonte.	fonti.
72.	1.	certæ.	certæ.
73.	20.	an. 66.	65.
77.	23.	ad an. 314.	an. 314. ad Gregorium.
97.	23.	Optimatum.	Occidentalium.
104.	13.	furfur.	furfurem.
112.	7.	plus quod	plusquam.
—	15.	ante istum.	ante istud.
157.	32.	a. 1320.	1322.
179.	33.	nullum.	ullum.
187.	31.	dogmatis.	dogmatibus.
230.	16.	constitutus.	constitutus.
250.	27.	Lacon ad Thermopylas Leonidæ	
		lege: Leonidas Lacon ad Thermophilas	
229.	7.	Samus.	Samius.
327.	22.	occisus.	ejectus.
345.	ult.	ut	aut
350.	7.	ferro	adde rem
351.	9.	Carolinas	Carolinos.
352.	17.	Cæs. filio	adde: ut quidam putant.
383.	14.	Hic articulus.	adde: qui est in tabu lis illis quartus.

Fol.	lineas	lege:
421.	10.	Carol.V. adde: post Maximilianum I.
432.	antepenult.	1408. 1498.
440.	ult.	adde: abstrahendo à pactis fœderibus.
493.	12.	feminarum. seminarium.
500.	28.	Spretam. Spreham.
551.	12.	Libris. Litteris.

Ceterorum, quæ ultima Typi festinatio præripuit, veniam à benigno Lectore rogo.

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

1845 DEC 3 1845

Desing, Anselm,

Anselmi Desing Compendium eruditionis complectens historiam sacram,
profanamque, politicen, geographiam ...

Monachium 1728

H.un. 147

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10031659-9

VD18 12012726-002